

TAKLİT HÜKÜMLERİ	5
İHTİYAT, İÇTİHAT VE TAKLİT	5
TAKLİT ETMENİN ŞARTLARI	6
A'LEMİYET VE İÇTİHADİ İSPAT ETMENİN VE FETVALARI ELDE ETMENİN YOLLARI	8
TAKLİTTE BİR MÜÇTEHİTTEN BAŞKA BİR MÜÇTEHİDE GEÇMEK	9
ÖLÜ MÜÇTEHİDİN TAKLİDİNDE BAKİ KALMAK	10
MERCİLİK VE REHBERLİK	12
VELİYY-İ FAKİH VE ŞER'Î HÂKİMİN HÜKMÜ	13
TAHARET HÜKÜMLERİ	16
Suların Hükümü	16
Helaya Gitmenin Hükümleri	19
Abdest Hükümleri	21
Allah'ın İsimlerine ve Kur'an Ayetlerine Dokunmak	27
Cenabet Guslü Hükümleri	30
Batıl Gusüllerle İlgili Hükümler	33
Teyemmüm Hükümleri	35
Kadınlara İlgili Hükümler	38
Ölülerle İlgili Hükümler	39
Necaset Hükümleri	45
Sarhoş Edici Şeyler	49
Vesvese ve Çaresi	51
Ehl-i Kitap Ve Diğer Fırkaların Hükümü	53
NAMAZ HÜKÜMLERİ	57
Namazın Önem Ve Şartları	57
Namaz Vakitleri	59
Kible Hükümleri	62
Namaz Kılanın Yeri	63
Mescit Hükümleri	66
Diğer Dinî Yerlerin Hükümleri	71
Namaz Kılanın Elbisesi	72
GÜMÜŞ VE ALTIN KULLANMAK	74
EZAN VE KAMET	75
KIRAAT HÜKÜMLERİ	77
Zikir	81
Secde Hükümleri	82
Namazı Batıl Eden Şeyler	84
Selâm Vermenin Hükümleri	85
Namazdaki Şüpheler	86
Kaza Namazı	88
Anne ve Babanın Kaza Namazı	91
Cemaat Hükümleri	93
Kıraati Sahih Olmayan İmamın Hükümü	97
Malul İmam	98
Kadınların Cemaat Namazına Katılmaları	99
Namazda Ehl-i Sünnete Uymak	100
CUMA NAMAZI	101
Ramazan ve Kurban Bayramı Namazları	105
Yolcu Namazı	106
Mesleği veya Mesleğinin Ön Aşaması Yolculuk Olan Kimse	107

Talebelerle İlgili Hükümler	109
Şer'î Mesafeye Gitmeği ve On Gün Bir Yerde Kalmayı Kastetmek	110
Ruhsat Haddi	113
Günah Yolculuğu	114
Vatan Hükümleri	115
Vatan Konusunda Kadın ve Evlatların Tâbi Oluşu	118
Büyük Şehirlerin Hükümleri	119
Namaz İçin Naip Tutmak	120
Âyât Namazı	121
Nafileler	123
Namazla İlgili Diğer Hükümler	124
ORUÇ HÜKÜMLERİ	126
HAMİLE VE SÜT VEREN KADIN	128
HASTALIK VE DOKTORUN MEN ETMESİ	129
ORUCU BOZAN ŞEYLER	131
KASITLI OLARAK CÜNÜP KALMAK	133
İSTİMNA	135
ORUCU BOZAN ŞEYLERLE İLGİLİ HÜKÜMLER	137
ORUCU YEMENİN KEFARETİ VE MİKTARI	138
ORUCUN KAZASI	140
ORUÇLA İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER	142
HİLALİ GÖRME	144
HUMUS HÜKÜMLERİ	147
BAĞIŞ, HEDİYE, BANKA ÖDÜLÜ, MEHİR VE MİRAS	147
BORÇ, MAAŞ, SİGORTA VE EMEKLİLİK	149
EV, ARABA VE ARSA SATIŞI	151
DEFİNE, MADEN VE HARAMLA KARIŞMIŞ HELÂL MAL	153
YILLIK GİDER (İHTİYAÇ)	155
Anlaşma, El Değiştirme ve Humusun Başka Mallara Karışması	159
Sermaye	162
HUMUSU HESAPLAMANIN YOLU	168
Humus Yılı Belirlemek	171
Humus yetkilisi	173
Seyyid Hakkı	174
HUMUSUN HARCANMA YERLERİ, İZİN ALMA, HEDİYE VE İLMÎ HAVZA AYLIĞI	175
Humusla ilgili farklı konular	178
Enfal	180
CİHAD	182
MARUFU EMRETMEK VE MÜNKERDEN SAKINDIRMAK	183
Marufu Emretmek ve Münkerden Sakındırmanın Farz Oluş Şartları	183
MARUFU EMRETME VE MÜNKERDEN SAKINDIRMANIN NİTELİĞİ	186
MARUFU EMRETME VE MÜNKERDEN SAKINDIRMANIN DİĞER HÜKÜMLERİ	188
HARAM KAZANÇLAR	190
NECİS ŞEYLERİN ALIM SATIMI	190
FARZ AMELLER KARŞISINDA ÜCRET ALMAK	194
SATRAŇ VE KUMAR ALETLERİ	195
Satranç	195
Kumar Aletleri	196
MÜZİK VE TEGANNİ	198

DANS	204
ALKIŞ	206
FOTOĞRAF VE FİLMER	207
UYDU ANTENLERİ	212
TİYATRO VE SİNEMA	214
RESSAMLIK VE HEYKELTİRAŞLIK	215
SİHİRBAZLIK, BÜYÜCÜLÜK, MEDYUMLUK VE CİNCİLİK	217
HİPNOTİZMA	218
TALİH OYUNLARI	219
RÜŞVET	220
ALIM SATIM GÖREVLİSİ	222
TİBBÎ KONULAR	223
HAMİLELİĞİ ÖNLEMEK	223
DÜŞÜK YAPMAK (KÜRTAJ)	225
YAPAY-SUNİ DÖLLENME	227
CİNSİYET DEĞİŞTİRMEK	229
OTOPSİ VE ORGAN NAKLİ	230
SÜNNET	234
TIP ÖĞRENİMİ	235
EĞİTİM, ÖĞRETİM VE ADABI	237
BASIM, TELİF VE SANAT ESERLERİ HAKLARI	240
GAYRİMÜSLİMLERLE MUAMELE	242
ZALİM DEVLETTE ÇALIŞMAK	244
ŞÖHRET ELBİSESİ VE GİYİMLE İLGİLİ HÜKÜMLER	245
BATI KÜLTÜRÜNÜ TAKLİT ETMEK	247
KÂFİRLERE BENZEMEK VE ONLARIN KÜLTÜRLERİNİ YAYMAK	247
GÖÇ VE SİYASÎ SİĞİNMA	249
TECESSÜS, HABER AKTARMA VE SİRLARI İFŞA ETMEK	250
SİĞARA VE UYUŞTURUCU KULLANMAK	252
SAKAL TIRAŞI	254
GÜNAH TOPLANTILARINDA BULUNMAK	256
DUA YAZMAK VE İSTİHARE	258
DİNÎ PROGRAMLAR DÜZENLEMEK	260
MATEM PROGRAMLARI	260
DOĞUM GÜNLERİ VE BAYRAMLAR	264
VURGUNCULUK VE İSRAF	265
ALİŞ VERİŞ HÜKÜMLERİ	266
AKİT ŞARTLARI	266
MÜŞTERİ VE SATICININ ŞARTLARI	267
FUZULÎ (YETKİSİZ) SATIŞ	268
TASARRUF VELİLERİ	269
MAL VE KARŞILIĞININ ŞARTLARI	275
AKİT ZİMNINDA (SÖZLEŞME KAPSAMINDA) KONULAN ŞARTLAR	278
ALİŞ VERİŞLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER	280
MUHAYYERLİK (HIYÂR) HÜKÜMLERİ	283
1- Alış Veriş Meclisinde Muhayyerlik	283
2- Kusurlu Olmaktan Kaynaklanan Muhayyerlik	284
3- Geciktirmeden Kaynaklanan Muhayyerlik	285
4- Şarttan Kaynaklanan Muhayyerlik	286

5- Görmekten Kaynaklanan Muhayyerlik	287
6- Aldatmadan Kaynaklanan Muhayyerlik	288
7- Muhayyerli Satış (Şartlı Satış)	290
8- Şarta Aykırı Davranmaktan Kaynaklanan Muhayyerlik	291
Muhayyerlikle İlgili Çeşitli Hükümler	292
ALİŞ VERİŞTE MALA TÂBÎ OLAN ŞEYLER	294
MALİ TESLİM ALMAK VE KARŞILIĞINI VERMEK	295
VERESİYE VE PEŞİN SATIŞ	297
SELEF (SELEM) SATIŞI	298
ALTIN, GÜMÜŞ VE DÖVİZ SATIŞI	299
TİCARETLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ KONULAR	301
FAİZ HÜKÜMLERİ	303
ŞUFA (ÖN ALIM) HAKKI	306
KİRA	308
HAVA PARASI HÜKÜMLERİ	314
MALÎ KEFALET	317
REHİN (İPOTEK)	318
ORTAKLIK	320
HİBE	325
BORÇ	333
SULH	338
VEKÂLET	341
HAVALE	345
SADAKA	346
ARİYET VE EMANET	347
VASIYET	348
GASP	358
KISITLILIK VE BALİĞ OLMA ALÂMETLERİ	360
MUDAREBE	362
BANKA İŞLEMLERİ	366
BANKA ÖDÜLLERİ	372
BANKADA ÇALIŞMAK	373
ÇEK VE SENET HÜKÜMLERİ	374
SİGORTA	375
DEVLET KANUNLARI	376
DEVLET MALLARI	376
DEVLET KURUMLARINDA ÇALIŞMAK	379
DEVLET KANUNLARI	381
VERGİLER VE MALÎ HAKLAR	383
VAKIF	384
VAKFEDEN KİŞİNİN ŞARTLARI	385
VAKIF YÖNETİCİSİNİN ŞARTLARI	386
VAKFEDİLEN ŞEYİN ŞARTLARI	390
MEVKUFUN ALEYHİN (ADINA VAKIF YAPILANIN) ŞARTLARI	391
VAKFİYE İBARELERİ	392
VAKIF HÜKÜMLERİ	393
HAPSETME (ALIKOYMA)	404
VAKFIN SATIMI VE DEĞİŞTİRİLMESİ	405
MEZARLIK HÜKÜMLERİ	408

İHTİYAT, İÇTİHAT VE TAKLİT

Soru 1: Taklidin farz oluşu; akli bir mesele midir, yoksa şer'i delilleri de var mıdır?

Cevap: Taklit'in, şer'i delilleri vardır. Ayrıca akıl da dinî hükümleri bilmeyen bir şahsın tüm şartları taşıyan bir müçtehide uyması gerektiğine hükmeder.

Soru 2: Sizce ihtiyata uymak mı daha iyidir, taklit etmek mi?

Cevap: İhtiyata uymak, ihtiyat yerlerini ve nasıl ihtiyat edileceğini bilmeye ve çok vakit harcamaya bağlı olduğundan, gerekli tüm şartları taşıyan müçtehide taklit etmek daha iyidir.

Soru 3: Dinî hükümlerde fakihlerin fetvaları arasında ihtiyatın sınırı nedir? Hayatta olmayan müçtehitlerin fetvalarını da bu kapsama almak farz mıdır?

Cevap: İhtiyattan maksat, ihtiyata uymanın farz olduğu yerlerde, bütün fıkî ihtimalleri dikkate almaktır. Öyle ki mükellef vazifesinin gereğini yaptığına emin olsun.

Soru 4: Kızım yakında bulûğ yaşına erişecek, dolayısıyla taklit mercii seçmesi farz olacaktır; ancak bu konuyu idrak etmesi zordur, bu durumda bizim ona karşı görevimiz nedir?

Cevap: Eğer tek başına kendisi, şer'î vazifesinin ne olduğunu kavrayamıyorsa onu irşat edip aydınlatmanız gerekir.

Soru 5: Mevzunun teşhisi mükellefin vazifesi ve hükmün teşhisinin de müçtehidin vazifesi olduğu fakihler arasında meşhurdur; ama bazen müçtehitler hükümlerin mevzularının teşhisinde de görüş bildiriyorlar. Acaba mevzunun teşhisinde de müçtehide uymak farz mıdır?

Cevap: Mevzunun teşhisi mükellefin vazifesidir, bu alanda müçtehidinin teşhisine uyması mükellefe farz değildir; ancak onun teşhisine güvenirse veya konu içtihadî konulardan olursa o zaman ona uyması gerekir.

Soru 6: Genelde karşılaşılan şer'î meseleleri öğrenmeyi ihmal eden, günahkâr sayılır mı?

Cevap: Şer'î meseleleri öğrenmemek, bir farzı terk etmesine veya haram bir işi yapmasına sebep oluyorsa günahkâr sayılır.

Soru 7: Dinî bilgileri zayıf bazı insanlara, mercilerinin kim olduğu sorulduğunda, bilmiyoruz veya filan müçtehide taklit ediyoruz diyorlar. Ama merciin risalesine bakmayı ve onunla amel etmeyi önemsemiyorlar; bunların amellerinin hükmü nedir?

Cevap: Amelleri, ihtiyata veya geçmişte taklit etmesi gereken müçtehidin fetvalarına ya da hâlihazırda taklit etmesi gereken müçtehidin fetvalarına uygun olursa doğrudur.

Soru 8: A'lem olan müçtehidin görüşünün farz ihtiyat olduğu meselelerde bir sonraki a'lem müçtehide başvurabiliyoruz; eğer başvurduğumuz müçtehidin de görüşü farz ihtiyat olursa o zaman o ikisinden sonraki üçüncü a'lem müçtehidin fetvasıyla amel etmemiz caiz midir? A'lemiyette üçüncü derecede yer alan müçtehit ve sırasıyla diğerleri de aynı şekilde hüküm verirlerse, bu hep (bir sonraki müçtehide müracaat edilerek) böyle mi gider?! Meseleyi izah etmenizi rica ediyoruz.

Cevap: A'lem olan müçtehidin görüşünün farz ihtiyat olduğu meselelerde, ihtiyat etmeyip fetva veren müçtehitlere, a'lemlik sıralarını gözeterek başvurmanın sakıncası yoktur. (Yani eğer a'lem olmakta ilk sırayı alan müçtehidin fetvası yok ise o meselede a'lemiyette ikinci sırayı alanın fetvasına müracaat edilir. Eğer onun da fetvası yoksa a'lem olmakta üçüncü sırada yer alan müçtehide müracaat edilir.)

TAKLİT ETMENİN ŞARTLARI

Soru 9: Mercilik sorumluluğunu üstlenmeyen ve amel etmek için risalesi olmayan müçtehid taklit etmek caiz midir?

Cevap: Tüm şartlara haiz olan müçtehidin taklit edilmesinin sahih oluşunda, mercilik sorumluluğunu üstlenmesi veya risalesinin olması şart değildir. Dolayısıyla taklit edeceği müçtehidin içtihat şartlarını taşıdığı mükellef tarafından kesin olarak bilinirse sakıncası yoktur.

Soru 10: Namaz ve oruç gibi tek bir dalda içtihat eden bir müçtehit o dalda taklit edilebilir mi?

Cevap: Fıkıhın bazı bablarında görüş sahibi olan müçtehidin verdiği fetvalar kendisi için geçerlidir ve diğerleri de o bablarda onu taklit edebilir; ancak müstehap ihtiyat gereği tüm şartları taşıyan müçtehit taklit edilmelidir.

Soru 11: Kendilerine ulaşılması mümkün olmayan başka beldelerdeki müçtehitler taklit edilebilir mi?

Cevap: Şartları taşıyan müçtehit ile şer'î meselelerde onu taklit eden kimsenin aynı ülkenin vatandaşı olması ve aynı şehirde oturmaları gerekli değildir.

Soru 12: Müçtehit ve taklit merciinde geçerli olan adalet, cemaat imamında gerekli olan adaletin aynı mıdır?

Cevap: Mercilik ve fetva makamı çok önemli ve hassas olduğundan ihtiyaten farz olarak taklit merciinin adil olmasının yanı sıra nefesine hâkim olması ve dünya malına düşkün olmaması da gereklidir.

Soru 13: Adil olan müçtehidin taklit edilmesi gerektiği söyleniyor. Adil insandan kastedilen nasıl birisidir?

Cevap: Adil kişiden kastedilen; takvası bilerek günah işlemesinin önünü alabilen şahıstır.

Soru 14: Muhtelif zaman ve mekâna ait şartları bilmek içtihat şartlarından mıdır?

Cevap: Zaman ve mekân şartlarını bilmenin bazı meselelerde tesiri olabilir.

Soru 15: İmam Humeyni'nin fetvasına göre taklit mercii ibadet ve muamele hükümlerini bildiği gibi, siyasi, ekonomik, askerî, toplumsal ve liderlik gibi meseleleri de bilmesi gereklidir. Biz daha önce İmam Humeyni'yi taklit ediyorduk ve onun vefatından sonra bazı âlimlerin tavsiyesi ve kendi teşhisimize dayanarak sizi taklit ettik. Böylece taklit merciimiz ve rehberimiz siz oldunuz. Bu konuda görüşünüz nedir?

Cevap: Taklit merciinin şartları Tahrîru'l-Vesîle ve diğer fıkıh kitaplarında genişçe zikredilmiştir; ama bu şartları taşıyan ve taklit için de salahiyeti olan müçtehid tanımak, mükellefin kendi görüşüne bırakılmıştır.

Soru 16: Taklit merciinin a'lem olması gerekli midir? A'lemiyetin ölçüleri nelerdir?

Cevap: A'lem ile gayri a'lem'in farklı olan fetvalarında a'lemi taklit etmek ihtiyata uygundur. Allah'ın hükümlerini anlamada, ilahi teklifleri delillerden istinbat etmede (çıkarmada) diğer müçtehitlerden daha güçlü olmak ve bilirkişiler için bu özelliklerde diğerlerinden daha üstün olmanın açıkça belli olması, a'lem olmanın ölçüleridir; şer'î hükümlerin mevzularını belirlemek ve şer'î mükellefiyetlerle ilgili fikhî görüşü açıklamak hususunda etkili olan zamanın şartlarını tanımanın da içtihatla etkisi vardır.

Soru 17: A'lem müçtehidin taklitte muteber bilinen şartları taşımadığı ihtimali olursa a'lem olmayan bir müçtehid taklit etmek caiz midir?

Cevap: Sırf mercilik şartlarını taşımadığı ihtimali üzerine ihtilaflı meselelerde a'lem olmayı taklit etmek ihtiyaten caiz değildir.

Soru 18: Müçtehitlerden bazılarının her birisinin fıkıhın belli bölümlerinde a'lem oldukları bilirse her birini kendi dalında taklit etmek doğru mudur?

Cevap: Değişik dallarda muhtelif mercileri taklit etmenin sakıncası yoktur. Eğer her bir merci mükellefin kendisini taklit etmek istediği meselelerde a'lem olursa, taklit ihtiyacı duyulan meselelerde diğer müçtehitlerle fetvaların ihtilaflı olduğu durumlarda her dalın a'lemine taklit etmek ihtiyaten farzdır.

Soru 19: A'lem bir müçtehit olduğu hâlde a'lem olmayan bir müçtehidi taklit etmenin hükmü nedir?

Cevap: A'lem olmayan müçtehidin fetvasının a'lem müçtehidin fetvasıyla çelişmediği meselelerde a'lem olmayan müçtehide müracaat etmenin sakıncası yoktur.

Soru 20: Taklit merciinin a'lemiyetinin şartları hakkındaki görüşünüz nedir? A'lemi taklit etmenin gerekliliğinin delili nedir?

Cevap: Gerekli tüm şartları taşıyan fakihler birden fazla olur ve fetvaları da farklı olursa mükellefin a'lem olanı taklit etmesi ihtiyaten farzdır. Ancak a'lemin fetvası ihtiyatın tersine (muhalifine) olur ve gayri a'lemin fetvası ihtiyata uygun olursa a'lemi taklit etmek farz olmaz.

Delil:

1- İnsanlar arasında geçerli olan yöntem.

2- Aklın hükmü, zira mükellef açısından a'lem müçtehidin fetvasının itibarı yakın haddindedir, ama a'lem olmayan müçtehidin fetvasının itibarı ihtimal haddindedir.

Soru 21: Hangi müçtehidi taklit etmeliyiz?

Cevap: Fetva verme ve mercilik makamının şartlarını taşıyan müçtehidi taklit etmek farzdır. A'lem olması da farz ihtiyattır.

Soru 22: İlk taklit eden kimse ölü müçtehidi taklit edebilir mi?

Cevap: İlk taklit eden kimse ihtiyaten diri ve a'lem müçtehidi taklit etmeyi terk etmemelidir.

Soru 23: İlk taklit eden kimse ölü müçtehidi taklit etmek için yaşayan müçtehidi mi taklit etmelidir? (yani ölüyü taklit etmek konusunda hayatta olan bir müçtehidin fetvasına göre mi davranmalıdır?)

Cevap: İlk taklit edenin, ölü müçtehidi taklit etmesinin veya onda baki kalmasının hükmü, yaşayan ve a'lem müçtehidin görüşüne bağlıdır.

A'LEMİYET VE İÇTİHADI İSPAT ETMENİN VE FETVALARI ELDE ETMENİN YOLLARI

Soru 24: İki adil şahidin şahadeti üzerine belli bir müçtehidin salahiyyetini öğrendikten sonra, bu konuyu başkalarından da araştırmam bana farz mıdır?

Cevap: Taklit şartlarını taşıyan belli bir müçtehidin salahiyyeti hakkında iki uzman ve adil kişinin şahadet etmesine güvenilebilir ve artık bunu başkalarından sormak farz değildir.

Soru 25: Taklit merciini seçme ve onun fetvalarını elde edebilmenin yolları nelerdir?

Cevap: Taklit merciinin müçtehit veya a'lem olması, birkaç yolla tespit edilir:

- 1- Denemeyle.
- 2- Kesin bilgi edinmekle; halk arasında insanı bilgi veya itminana ulaştıracak kadar meşhur olmasıyla elde edilse bile.
- 3- İki adil bilirkişinin şahadet etmesiyle.

Taklit merciinin fetvasını elde etmek de birkaç yolla olur:

- 1- Kendisinden duymakla.
- 2- Adil veya güvenilir olan bir kişinin müçtehidin kendisinden veya güvenilir olan ilmihâl kitabından nakletmesiyle.
- 3- Müçtehidin güvenilir olan ilmihâl kitabına başvurmakla.

Soru 26: Mercî seçimi için çocuğun babasını ve öğrencinin üstadını vekil tayin etmesi gibi vekil tayin etmek doğru mudur?

Cevap: Vekil tayin etmekten maksat; şartları taşıyan müçtehidî araştırma ve bulma görevini babaya, öğretmene, üstada ve bunların dışındakilere bırakmak için ise, sakıncası yoktur. Bunların bu konudaki görüşleri, kesin bilgi ve itminana vesile olursa veya şahitlik sıfatlarını taşıyorsa, şer'i açıdan geçerli ve muteberdir.

Soru 27: Bazı müçtehitlerden kimin a'lem olduğu hakkında sorulduğunda "Falan müçtehidî taklit etmek mükellefiyetin insan üzerinden kalkmasına sebep olur." dediler. Şahsen kendim o müçtehidin a'lem olduğunu bilmiyorsam veya bu konuda şüphelerim var ise veya -benzer delil ve ölçülere dayanarak a'lemiyeti kanıtlanmış başkaları da var olduğundan- o müçtehidin a'lem olmadığından eminsem; acaba yine de onların sözüne itimat edip o müçtehidî taklit edebilir miyim?

Cevap: Tüm şartları taşıyan bir müçtehidin a'lemiyeti şer'i deliller ile kanıtlandıktan sonra buna zıt başka şer'i bir delil bulunmadıkça ona şer'an uyulur ve güvenilir. O delillerin kesin bilgi ve güven elde etmemize sebep olması gerekmez. Bu durumda muhtemel zıt delilleri de araştırmaya gerek yoktur.

Soru 28: Şer'i hükümlerle ilgili sorulara cevap vermeye izni olmayan ve bazı durumlarda hükümleri ve fetvaları naklederken hataya düşen birisinin, şer'i hükümleri açıklama ve nakletme görevini üstlenmesi caiz midir? Böyle birisinin hükümleri risaleden (ilmihâlden) okuyarak naklettiği durumlarda bizim görevimiz nedir?

Cevap: Şer'i hükümleri ve fetvaları nakletmek için izin gerekmez; ama eğer bir konuda yanlışlık yaparsa, hatasını fark ederse imkân durumunda hatasını telafi etmelidir. Her halükârda sözünün ve naklinin sıhhatine güven ve itminan hâsıl olmadıkça her fetva nakledenin sözüyle amel etmek caiz değildir.

TAKLİTTE BİR MÜÇTEHİTTEN BAŞKA BİR MÜÇTEHİDE GEÇMEK

Soru 29: Şimdiye kadar a'lem olmayan bir müçtehidin izniyle ölü bir müçtehidin fetvalarına göre amel ediyorduk. Eğer, ölen müçtehidin taklidinde baki kalmak, a'lem müçtehidin iznini gerektiriyorsa, baki kalmak için a'leme müracaat ederek izin almak bize farz mıdır?

Cevap: A'lem olmayan müçtehidin fetvası bu konuda a'lem olan müçtehidin fetvasıyla aynı olursa, gayri a'lemin fetvasına uymanın sakıncası yoktur ve a'leme de dönmeye gerek yoktur.

Soru 30: İmam Humeyni'nin (r.a) bazı fetvalarından hayattaki bir müçtehidin fetvalarına dönmek için, ölü müçtehidin taklidinde baki kalmak hususunda izin aldığım müçtehidin fetvasına göre mi hareket etmeliyim, yoksa diğer müçtehitlerin fetvalarına da müracaat edebilir miyim?

Cevap: Bu konuda, ölü müçtehidin taklidinde baki kalmak hususunda izin aldığınız müçtehide müracaat etmeniz farzdır. Elbette yaşayan başka bir müçtehit daha a'lem olur ve fetvası da bu konuda birinci müçtehitte farklı olursa, a'lem olanın fetvasına uymak ihtiyat gereği vaciptir.

Soru 31: Taklit mercii değişirmek caiz midir?

Cevap: Yaşayan bir müçtehitte başka bir müçtehide dönmek farz ihtiyat gereği caiz değildir; ancak diğer müçtehit a'lem veya muhtemelen a'lem olursa o başka.

Soru 32: Ben şer'i hükümlere bağlı bir gencim, bulûğ çağına ermeden İmam'ı taklit ediyordum; ama benim bu taklidim şer'i ölçülere dayanmıyordu. Sadece İmam'ı taklit etmenin üzerimdeki teklifi kaldırdığına inanıyordum. Bir müddet sonra başka bir müçtehide rücu edip taklit ettim; ama ona rücu edişim de doğru değildi. Onun da vefatından sonra size rücu ettim. Lütfen ikinci müçtehid taklit etmemin ve o müddet içerisindeki amellerimin hükmü ile hâlihazırdaki vazifemin ne olduğunu açıklayınız?

Cevap: İmam Humeyni'nin sağlığında ve vefatından sonra baki kaldığınız dönemlerdeki amelleriniz doğrudur. Ama şer'î ölçülere uymaksızın rücu ettiğiniz ikinci müçtehid taklit ettiğiniz süre içerisinde, taklit etmeniz gereken müçtehidin fetvalarına uygun olarak amel etmişseniz veya ameliniz şu an taklit etmeniz gereken müçtehidin fetvasına uygun ise, o zaman amellerinizin doğru olduğuna karar verilir; aksi takdirde, amellerinizi yenilemeniz gerekir. Şimdi ise, ölen müçtehidinizde (İmam'ın taklidinde) baki kalabileceğiniz gibi, şer'î ölçülere göre uygun gördüğünüz bir müçtehide de rücu edebilirsiniz.

ÖLÜ MÜÇTEHİDİN TAKLİDİNDE BAKİ KALMAK

Soru 33: İmam Humeyni'yi taklit eden birisi onun vefatından sonra yaşayan bir müçtehidini taklit etmiştir. Şu anda tekrar İmam'a dönmesi caiz midir?

Cevap: Mercilik şartlarını taşıyan diri bir müçtehitten ölü müçtehide dönmek ihtiyaten caiz değildir; ama eğer diri müçtehit ona taklit edildiği zamanda gerekli mercilik şartlarına sahip değildiyse en baştan ona taklit zaten batıldır. Dolayısıyla hâlihazırda bu şahıs İmam'ın taklidinde baki kalmakla, taklit edilmesi caiz olan bir başka müçtehide taklit etmek arasında özgürdür.

Soru 34: Ben İmam Humeyni'nin sağlığında bulûğa erdim ve bazı meselelerde onu taklit ettim. Ancak taklit meselesini hakkıyla anlamış değildim. Şimdi ne yapmalıyım?

Cevap: İmam Humeyni'nin sağlığında bazı meselelerde bile olsa ona taklit ediyor ve amellerini onun fetvalarına göre yapıyordusanız şu anda tüm meselelerde onun taklidinde baki kalman senin için caizdir.

Soru 35: Ölü müçtehit a'lem olduğu takdirde, onda baki kalmanın hükmü nedir?

Cevap: Ölü müçtehidin taklidinde baki kalmak a'lem olsa bile vacip değildir; ama a'lem olan ölü müçtehidin taklidinde baki kalma konusunda ihtiyat terk edilmemelidir.

Soru 36: Ölü müçtehitte baki kalmak için a'lem müçtehidin izni mi geçerlidir? Yoksa herhangi bir müçtehitten izin almak yeterli midir?

Cevap: Eğer fakihlerin ölü müçtehitte baki kalma konusunda ki görüşleri aynı olursa, a'lemi taklit etmek farz değildir.

Soru 37: İmam Humeyni'nin taklit eden bir şahıs, İmam'dan sonra bazı meselelerde başka müçtehide rücu etmiş ve şimdi o müçtehit de vefat etmiştir. Bu adamın görevi nedir?

Cevap: Taklit ettiği meselelerde geçmişte olduğu gibi İmam'da baki kalabilir. Nitekim rücu ettiği meselelerde de isterse ikinci müçtehitte baki kalabilir, isterse de diri müçtehide geçebilir.

Soru 38: İmam Humeyni'nin vefatından sonra, onun ölü müçtehidin taklidinde baki kalmanın caiz olmadığına dair fetvasının olduğunu sanarak diri bir müçtehidini taklit ettim. Şimdi yeniden İmam Humeyni'ye geçebilir miyim?

Cevap: Başka bir müçtehidini taklit ettiğiniz meselelerde İmam Humeyni'ye dönmeniz ihtiyat gereği caiz değildir. Ancak diri müçtehidin fetvasına göre a'lem olan ölü müçtehitte baki kalmak farz ise ve sana göre de İmam diri müçtehitten daha a'lem ise İmam'ın taklidinde baki kalman farz olur.

Soru 39: Tek bir meselede, görüşleri farklı olduğu hâlde bazen ölü müçtehide bazen de diri olan a'lem müçtehide rücu etmem caiz midir?

Cevap: Diri bir müçtehide rücu edilmedikçe ölü müçtehitte baki kalmak caizdir. Ancak diri müçtehide geçtikten sonra yeniden ölü müçtehide rücu etmek ihtiyat gereği caiz değildir.

Soru 40: İmam Humeyni'yi taklit edenlerin onda baki kalmaları için diri müçtehitlerden birinden izin almaları farz mıdır? Yoksa taklit mercii müçtehitlerin çoğunluğunun ölüde baki kalmanın caiz olduğuna fetva vermeleri yeterli midir?

Cevap: Zamanımızdaki ulemanın ölüde baki kalmayı caiz bilmeleri hususundaki

ittifaklarına dayanarak, İmam'da baki kalmak caizdir. Bu konuda belirli bir müçtehide müracaat etmek gerekmez.

Soru 41: Mükellefin, müçtehidin hayatında amel ettiği veya etmediği meselelerde o öldükten sonra taklidinde baki kalmasının hükmü nedir?

Cevap: Tüm meselelerde hatta amel etmediği meselelerde bile ölü müçtehidin taklidinde baki kalmak caiz ve yeterlidir.

Soru 42: Ölü müçtehitte baki kalmanın caiz olduğu esasına göre teklif çağına ermeden o müçtehidin fetvalarına uyanlar için de aynı hüküm geçerli midir?

Cevap: Baliğ olmayan şahsın müçtehidi taklit etmesi eğer usulüne uygun gerçekleşmişse, müçtehidin vefatından sonra onun taklidinde baki kalmasının sakıncası yoktur.

Soru 43: Bizler İmam Humeyni'yi taklit ediyoruz ve onun vefatından sonra onun taklidinde baki kaldık; ama istikbar ve tağutlarla mücadele döneminde yaşadığımızdan hükmünü bilmediğimiz yeni meseleler ortaya çıkıyor; bu yüzden şer'î meselelerde size rücu edip taklit etmek istiyoruz, bizim bunu yapmamız caiz midir?

Cevap: İmam'da baki kalmanız caizdir. Şimdilik ondan dönmeniz için hiçbir sebep yoktur. Ancak, yeni çıkan bazı meselelerde ihtiyaç duyulursa bizimle yazışabilirsiniz.

Soru 44: Mükellef; başka bir müçtehidin, taklit ettiği kendi müçtehidinden daha a'lem olduğunu anlarsa görevi nedir?

Cevap: Farz ihtiyat gereği taklit edilen müçtehit ile a'lem olanın fetvaları farklı olduğunda a'lem olan müçtehide rücu edilmelidir.

Soru 45:

1- Mükellef hangi durumlarda taklit ettiği müçtehitten başka bir müçtehide geçebilir?

2- A'lem müçtehidin fetvası zamana uygun olmaz veya onun fetvasıyla amel etmek çok zor olursa gayr-i a'leme geçilebilir mi?

Cevap:

1- Yaşayan bir taklit merciinden başka bir müçtehide geçmek ihtiyat gereği caiz değildir. Ancak ikinci müçtehit birinci müçtehitten daha bilgili olur ve fetvası da birinci müçtehidin fetvasıyla farklı olursa ikinci müçtehide geçmelidir.

2- Sadece fetvaları zamana uymuyor bahanesiyle veya onun fetvalarına uymak zor olduğu için a'lem müçtehitten başkasına geçmek caiz değildir.

MERCİLİK VE REHBERLİK

Soru 52: Taklit merciinin fetvalarıyla Müslümanların veliyy-i emrinin (rehberinin) siyasi, kültürel ve toplumsal konulardaki fetvalarının çelişmesi hâlinde Müslümanların görevi nedir? Taklit mercileri ile veliyy-i fakihin verdiği hükümleri birbirinden ayırmanın bir ölçüsü var mıdır? Mesela müzik konusunda taklit merciinin fetvası rehberin fetvasıyla farklıysa hangisine uyulması vacip ve yeterlidir? Genel olarak veliyy-i fakihin görüşlerinin diğer taklit mercilerinden daha öncelikli olduğu devlet hükümleri hangileridir?

Cevap: İslâm ülkesinin idaresi ve Müslümanların geneline ait konularda Müslümanların veliyy-i emrinin (rehberin) görüşüne uyulması gerekir. Ama sadece ferdî meseleler söz konusu olursa her mükellef kendi müçtehidine uymak zorundadır.

Soru 53: Bildiğiniz gibi usul-u fıkıh'ta "icthatta tecezzi" (icthadın bölünmesi) adı altında bir bölüm vardır. İmam'ın mercilik ile rehberlik makamını ayırması icthadın tecezzisinde atılan bir adım değil midir?

Cevap: Taklit mercii ile veliyy-i fakihin rehberliğinin birbirinden ayrılmasının icthattaki tecezziyle bir ilgisi yoktur.

Soru 54: Müçtehitlerden birini taklit ettiğim bir zamanda eğer Veliyy-i Emr-i Müslimin zalim kâfirlere karşı savaş veya cihat ilân ederse taklit ettiğim müçtehit de savaşa katılmama izin vermezse onun görüşüne uymam gerekir mi?

Cevap: Müslümanların genelini ilgilendiren meselelerde ki onlardan biri de tağut ve kâfirlerin saldırıları karşısında İslâm ve Müslümanları savunmaktır, Veliyy-i Emr-i Müslimin'in emirlerine uyulması farzdır.

Soru 55: Veliyy-i fakih'in hükmü ve fetvası ne derece uygulanabilir. A'lem olan taklit merciinin fetvasıyla çeliştiği takdirde hangisi öncelik taşır (hangisine uyulmalıdır)?

Cevap: Veliyy-i Emr-i Müslimin'in hükmüne uymak herkese farzdır ve taklit merciinin fetvası veliyy-i emr'in hükmü karşısında geçerli değildir. (Elbette daha önceki meselelerde de açıklandığı üzere bu mesele veliyy-i fakih'in hükmünün İslâm ülkesinin idaresi ve Müslümanların geneline ait konularda verdiği hükümler için geçerlidir; ama ferdî meselelerde her mükellef kendi müçtehidine uymak zorundadır.)

VELİYY-İ FAKİH VE ŞER'Î HÂKİMİN HÜKMÜ

Soru 56: Velâyet-i fakihe mefhum ve mısdağ yönünden inanmak akfî delile mi dayanmaktadır, şer'î delile mi?

Cevap: Adil ve âlim fakihin hükümet etmesi anlamına gelen velâyet-i fakih, şer'î bir hükümdür. Aynı zamanda akıl da bunu desteklemektedir. Mısdağını belirlemek için ise, İslâm Cumhuriyeti'nin anayasasında açıklanmış olan insanlar arasında kabul edilmiş akfî bir yol (yöntem) mevcuttur.

Soru 57: Şer'î hükümlerin uygulanması İslâm ve Müslümanların maslahatı gereği veliyy-i fakih'in hükmüyle değiştirilebilir veya durdurulabilir mi?

Cevap: Bu meselenin farklı ve çeşitli durumları vardır.

Soru 58: İslâm hükümetinde yayın organlarının veliyy-i fakih'in, dinî havzaların veya başka kurumların emrinde ve kontrolünde mi olması gerekiyor?

Cevap: Veliyy-i Emr-i Müslimin'in emir ve kontrolünde olması gerekir. Bu organlar ilahi ilim ve maarifi yaymak, İslâm ve Müslümanlara hizmet etmek, İslâm toplumunun sorununu çözmek ve fikrî yönden ilerletmek, Müslümanların birliğini korumak, kardeşlik ruhunu aralarında yaymak ve benzeri işlerle görevlidir.

Soru 59: Fakihin mutlak velayetini kabul etmeyenlere hakiki Müslüman denilebilir mi?

Cevap: İmam Mehdi'nin (canımız ona feda olsun) gaybeti döneminde içtihat veya taklit yönünden fakihin mutlak velayetini kabul etmeyenler bu görüşlerinden dolayı dinden çıkıp mürtet olmazlar.

Soru 60: Veliyy-i fakih sahip olduğu velâyet (tasarruf hakkı) esasına dayanarak dinî hükümleri herhangi bir sebepten dolayı örneğin; genel bir maslahatı gözeterek kaldırabilir mi?

Cevap: Resulullah'ın (s.a.a) irtihalinden sonra İslâm'da hiçbir şer'î hükmü neshetme veya kaldırma imkânı yoktur. Mevzunun değişmesi, zaruretlerin ortaya çıkması veya bazı geçici sebeplerden dolayı bazı hükümlerin uygulanmaması neshetmek demek değildir.

Soru 61: Adil fakihin velâyetini (tasarruf hakkını) sadece hisbî (yetimin malını korumak gibi Allah Tealâ'nın terk edilmesine razı olmadığı) işlerle sınırlı bilenlere karşı, bazı temsilcilerinin de onlara uyararak bu fikri yaymakta olduklarını dikkate aldığımızda nasıl bir tavır almalıyız?

Cevap: Velâyet-i fakih ilkesi, her asır ve zamanda İslam toplumuna liderlik, yol göstermek ve sosyal işlerin idaresi için hak olan İsna Aşeriyye mezhebinin esaslarından biri sayılır. Bunun kökü imamet esasına dayanmaktadır. Eğer birisi kendine göre bir delile dayanarak fakihin velâyeti olmadığına inanıyor ise mazurdur. Ancak; böyle birisinin Müslümanlar arasında tefrika ve bölücülük yapması caiz değildir.

Soru 62: Veliyy-i fakih'in emirleri tüm Müslümanları bağlar mı, yoksa sadece onu taklit edenler için mi geçerlidir? Fakihin mutlak velâyetine inanmayan bir müçtehide taklit eden birisinin veliyy-i fakih'in emrine uyması farz mıdır?

Cevap: Şia fıkhiğine göre, bütün Müslümanların veliyy-i fakihin velâî (velayet-tasarruf hakkını kullanarak verdiği) tüm emirlerine itaat etmeleri ve onun bütün emir ve yasakları karşısında teslim olmaları gerekiyor. Bu hüküm, kendilerini taklit edenler bir yana büyük fakihlerin kendisine bile farzdır. Bizim görüşümüze göre velâyeti fakihe bağlılık, İslâm'a ve Masum İmamlar'ın (a.s) velâyetine bağlılık ile ayrılmaz (bir bütündür).

Soru 63: Mutlak velayet kelimesi Peygamber Efendimizin döneminde şu manaya kullanılmıştır ki eğer Resulullah bir şahsa bir işi yapmasını emrederse çok zor dahi olsa o şahıs o işi yapmak zorundadır. Örneğin kendisini öldürmesini dahi emretse şahıs kendisini öldürmelidir. Soru şu: Peygamber'in masum olduğu ve yaşadığımız asırda da masum olmadığı dikkate alındığında, bizim zamanımızda, fakihın velayeti Peygamber'in zamanında ki velayet ile aynı manada mıdır?

Cevap: Tüm şartları taşıyan fakihın mutlak velâyetinden maksat, şudur: Kıyamete kadar baki kalacak ve semavi dinlerin sonuncusu olan yüce İslâm dini, hükümet ve yönetim dinidir. Bundan dolayı İslâm toplumunun tüm kesimleri için, ümmeti iç ve dış düşmanlardan koruyacak, onlara adil bir şekilde hükmedecek, zayıfların hakkını koruyup savunacak, siyasî, ekonomik vb. konularda ilerlemelerini sağlamaları için gerekli vesileleri hazırlayacak bir veliyy-i emr, bir şer'î hâkim, yani bir rehberin olması gereklidir.

Yukarıda zikredilenlerin uygulamaya geçirilmesi bazılarının istek, çıkar ve bağımsızlığıyla çelişebilir. Müslümanların emîri (yöneticisi) şer'i ölçüler çerçevesinde bu tehlikeli liderlik ve rehberlik görevini üstlendikten sonra İslâm fıkhi doğrultusunda lazım gördüğü her konuda gerekli kararları almalı ve gereken emirleri vermelidir.

Bunlar, fakihın mutlak velâyetinin çok kısa bir açıklamasıdır.

Soru 64: Ölü müctehitte baki kalmak fakihlerin fetvalarına göre diri bir müctehidin iznine bağlı olduğu gibi, ölmüş veliyy-i fakihin emir ve hükümlerinin de geçerliliği, diri olan veliyy-i fakihin iznine mi bağlıdır. Yoksa kendiliğinden geçerli midir?

Cevap: Veliyy-i Emr-i Müslimin tarafından yapılan atamalar ve verilen hükümler belirli bir süreliğine geçici olmazsa aynen geçerliliğini korur. Ancak yeni gelen veliyy-i fakih onu kaldırmayı maslahat görürse kaldırabilir.

Soru 65: Fakihın mutlak velâyetini kabul etmeyen ve İslâm Cumhuriyeti'nde yaşayan bir fakihın, veliyy-i emrin emirlerine uyması farz mıdır? Eğer veliyy-i emre muhalefet ederse fasık olur mu? Veya fakihın mutlak velâyetini kabul eden bir fakih kendisini bu makama daha uygun bildiğinden dolayı veliyy-i emrin emirlerine karşı gelirse fasık olur mu?

Cevap: Veliyy-i Emr-i Müslimin'in hükümet ve yönetimle ilgili emirlerine uymak tüm mükelleflere hatta fakih bile olsa farzdır. Hiç bir kimsenin kendisini daha uygun görme bahanesiyle velâyet makamını üstlenmiş birisiyle muhalefet etmesi caiz değildir. Elbette bu hüküm, veliyy-i fakihin belirlenmiş kanunî yoldan velâyet makamını üstlenmiş olduğu takdirde geçerlidir. Eğer kanunî yoldan başa geçmiş olmazsa mesele tamamen değişir.

Soru 66: Gaybet döneminde, şartları taşıyan bir müctehidin ceza kanunlarını uygulama yetkisi var mıdır?

Cevap: Gaybet döneminde de ceza kanunlarını uygulamak farzdır ve buna yetkili şahıs ise sadece Müslümanların veliyy-i emridir.

Soru 67: Velâyet-i fakih; taklîdî bir konu mudur? Yoksa itikadî bir mesele midir? Velâyet-i fakih'e inanmayanın hükmü nedir?

Cevap: Velâyet-i fakih, mezhebin esaslarından olan velâyet ve imamete ait konulardandır. Ancak diğer fikhî hükümlerin şer'î delillerinden çıkarıldığı gibi, velâyet-i fakih'e ait olan hükümler de şer'î delillerden çıkarılmaktadır. Buna göre de istidlal yoluyla velâyet-i fakih'in kabul edilemeyeceği görüşüne varan kimse mazurdur.

Soru 68: Bazı yetkililerden "idare etme velâyeti" diye bir şey duyuyoruz; yani bir üst yetkiliye kayıtsız şartsız itaat etme. Bu konudaki görüşünüz nedir ve bizim şer'î vazifemiz hangisidir?

Cevap: İslâm devletinde geçerli idarî kanun ve kurallara dayalı olarak verilen emirlere muhalefet etmek caiz değildir. Ama İslâmî kavramlar arasında "yönetim ve idare etme velâyeti" diye bir şey yoktur.

Soru 69: Veliyy-i fakih tarafından görevlendirilmiş olan temsilcinin, kendi yetkileri çerçevesinde çıkardığı emirlere uymak farz

mıdır?

Cevap: Eğer çıkardığı emirler, veliyy-i fakih tarafından kendisine verilen salahiyyet ve yetki çerçevesinde çıkarılmış ise, onlara muhalefet etmek caiz değildir.

Suların Hükümü

Soru 70: Tazyiksiz olarak yukarıdan aşağıya doğru akan az suyun alt tarafı necise ulaşırsa, üst tarafı aynı şekilde pak olarak kalır mı?

Cevap: Suyun aktığı yön, "Su yukarıdan aşağıya doğru akıyor." denecek şekilde olursa, suyun üst tarafı paktır.

Soru 71: Necis olan elbiseleri, akarsu veya kür suyla yıkarken [pak olması için] onu sıkmak da gerekir mi? Yoksa necaseti giderildikten sonra suyun her yerine ulaşması yeterli midir?

Cevap: Farz ihtiyat gereği sıkılmaları veya silkelenmeleri gerekir.

Soru 72: Necis olan bir elbisenin akarsu ve kür su ile temizlenirken suyun dışında mı sıkılması gerekiyor yoksa suyun içinde sıkılmasıyla pak olur mu?

Cevap: Suyun içinde silkelenmesi veya sıkılması yeterlidir.

Soru 73: (Şehirlerde) çok suya bağlı olan musluk suyuyla yıkadığımız kilim veya halı, necis olan yere musluk suyunun ulaşmasıyla pak olur mu? Yoksa yıkanan suyun ayrılması mı gerekir?

Cevap: Musluk suyuyla temizlik yaparken, suyun necis şeyden ayrılması şart değildir. Necasetin kendisi giderildikten ve su akarken el ile halının üzerinden suyun akıtılmasıyla yıkama işlemi gerçekleştikten sonra necis olan yere sadece suyun ulaşmasıyla taharet oluşur.

Soru 74: İçindeki doğal tuz sebebiyle yoğunlaşan sularla, örneğin, Urumiye Gölü, denizler veya onlardan daha yoğun olan sularla abdest alma ve gusletmenin hükmü nedir?

Cevap: Suyun içindeki tuz dolayısıyla yoğunlaşması, ona mutlak su denilmesine mani olmaz ve mutlak suyla ilgili şer'î hükümlerin bir su hakkında geçerli olması için, halkın ona mutlak su demesi yeterlidir.

Soru 75: [Bir su hakkında] çok su hükümlerinin geçerli olması için onun çok su olduğu bilgisine [hâlihazırda] sahip olmak farz mıdır? Yoksa daha önceden çok su olduğunun bilinmesi yeterli midir? (Mesela; trenler ve benzerlerinde olan sular gibi.)

Cevap: Suyun önceden çok su olduğu bilinirse, yine de çok olduğuna karar verilmesi caizdir (kür su hükmündedir).

Soru 76: İmam Humeyni'nin İlmi-hali'nin 147. meselesinde şöyle bir fetva yer almıştır: " Mümeyyiz çocuğun taharet ve necaset hakkındaki sözüne, balığ oluncaya kadar itibar edilmez." Bu fetvaya pratikte amel etmenin, anne ve babaların buluş yaşına erinceye kadar tuvalet sonrası çocuklarının taharet işlerini üstlenmesi gibi pek çok zorlukları vardır. Lütfen bu durum karşısında şer'î görevimizin ne olduğunu açıklar mısınız?

Cevap: Buluş çağına yakın bir yaşta olan çocuğun kendisiyle veya kendi sahip olduğu eşyalar ile ilgili temizlik ve necasetler hakkında verdiği bilgilere itibar edilir. Bunların [kendisi ve sahip olduğu eşyalar] dışında eğer [sözleri] insanda itminan ve yakine -kesin bilgiye- sebep olmuyorsa [çocuğun sözleri] geçersizdir.

Soru 77: Bazen klor gibi bazı maddelerin eklenmesinden dolayı su, süt rengini alıyor; bu suya muzaf su denilir mi? Böyle bir suyu abdest ve diğer temizlik gerektiren işlerde kullanmanın hükmü nedir?

Cevap: Bu su, muzaf su hükmünde değildir.

Soru 78: Temizlikde akarsu ile çok su arasında fark var mıdır?

Cevap: İkisi arasında hiçbir fark yoktur.

Soru 79: Tuzlu suyun kaynatılarak buharından elde edilen su ile abdest alınabilir mi?

Cevap: [Buhardan elde edilen suya] mutlak su denilirse, mutlak su hükmündedir.

Soru 80: Ayağın veya ayakkabının altı necis olduğunda pak olması için on beş adım yürümek şarttır. Acaba bu iş necaset giderildikten sonra mı yapılmalıdır? Yoksa necaset giderilmeden de yeterli midir? Başka bir ifadeyle; on beş adım yürüdükten sonra necaset yok olursa ayak veya ayakkabı altı pak olur mu?

Cevap: Yolda yürümenin sonucunda ayağının veya ayakkabısının altı necis olan birisinin, on adım kadar kuru ve temiz bir zeminin üzerinde yürümesinin veya ayağını zemine sürmesinin sonucunda necaset giderilirse, ayak ve ayakkabısının altı temizlenir.

Soru 81: Asfalt döşenmiş olan caddelerde [on adım] yürümek, ayağın veya ayakkabının altını temizler mi?

Cevap: Asfalt döşenmiş olan caddeler ayağın veya ayakkabının altını[daki necaseti] pak etmez.

Soru 82: Güneş pak edici midir? Eğer pak ediciyse şartları nelerdir?

Cevap: Güneş, ağaç, bitkiler, yer ve üzerindeki bina ve bunların yapımında kullanılan kapı, pencere, tahta ve kolon gibi bütün taşınmazları temizler. Ancak daha önce onlardan necasetin giderilmesi, güneş vurduğunda onların ıslak olması, perde ve bulut gibi güneşin doğrudan yansımaya engel olacak şeylerin olmaması ve sadece güneşin vasıtasıyla kuruması şarttır.

Soru 83: Yıkanırken renk veren necis elbiseler nasıl pak olur?

Cevap: Elbisenin rengi suyun muzaf olmasına sebep olmaz ise üzerlerine su dökmekle pak olur.

Soru 84: Cenabet guslü alırken şahsın kullandığı kova ve benzeri kaplara su sıçratması, suyun necis olmasına ve bu su ile guslün tamamlanmasına engel olur mu?

Cevap: Eğer bedenın pak olan yerinden kovaya sıçrıyor veya damlıyorsa, su paktır ve onunla guslü tamamlamanın bir sakıncası yoktur.

Soru 85: Necis su ile karışık çamurdan yapılan tandırın paklanması (temizlenmesi) mümkün müdür?

Cevap: Tandırın, hamur yapışan dış yüzeyi yıkanarak paklanabilir (temizlenebilir). Ekmek pişirmek için de tandırın dış yüzeyinin temiz olması yeterlidir.

Soru 86: Yeni bir özellik alacak şekilde üzerinde kimyasal işlemler yapılan necis yağların necaseti baki kalır mı, yoksa istihale hükmüne mi girer?

Cevap: Necis maddelerin paklanarak helal olmaları için onlara yeni bir özellik kazandıracak şekilde üzerlerinde sadece kimyasal işlemler yapılması yeterli değildir.

Soru 87: Köyümüzdeki hamam, düz bir tavana sahip olduğu için buhardan oluşan su damlacıkları yıkanan kimselerin üzerine damlıyor. Acaba bu su damlacıkları pak mıdır ve alınan gusül bu damlacıklar düştükten sonra sahih midir?

Cevap: Hamamın buharı ve onun pak olan tavanından damlayan su damlacıkları temizdir. Bu su damlacıklarının bedene değmesi onu necis etmez ve guslün sıhhatine de bir zarar vermez.

Soru 88: Bilimsel araştırmalara göre, kanalizasyon suları kirletici madensel kalıntılar ve mikropların bulaşması onun ağırlığını yüzde on artırıyor. Arıtma tesisleri, bu maddeleri sudan arındırarak fiziksel (renk, tat ve koku), kimyasal (kirletici madensel kalıntılardan temizlenmesi) ve hijyen (zararlı mikroplar ve bakterilerden arındırılması) yönünden onu birçok nehir, göl ve sulama suyundan daha temiz ve sağlıklı bir su haline getiriyor. Tasfiye edilmeden önce necis olan bu sular, acaba yapılan bu işlemle pak olur mu ve ona istihale hükmü uygulanır mı? Yoksa bu arıtmadan sonra elde edilen su da necis midir?

Cevap: Açıkladığınız durumda sadece kirletici maden kalıntılarını, mikropları, bakterileri ve benzeri şeyleri sudan arıtmakla da istihale gerçekleşmez. Ancak necis su buharlaştırılıp tekrar su haline getirilirse pak olur.

Helaya Gitmenin Hükümleri

Soru 89: Göçebeler, özellikle göç zamanlarında temizlik için yeterli su bulamıyorlar. Acaba idrar mahallini tahta ve taş parçalarıyla temizlemeleri yeterli midir ve bu halde namaz kılınabilir mi?

Cevap: İdrar mahalli sudan başka bir şeyle temizlenmez. Ama suyla bedenini temizleme imkânına sahip olmayan bir şahsın namazı sahihtir.

Soru 90: Az su ile idrar ve büyük tuvalet mahallini temizlemenin hükmü nedir?

Cevap: İdrar mahallini temizlemek için, ihtiyat gereği idrar giderildikten sonra iki defa az suyla yıkamak gerekiyor. Gâita mahallini ise, necasetten hiçbir eser kalmayana kadar yıkamak lazım.

Soru 91: Namaz kılanın adet üzere idrar ettikten sonra istibra etmesi gerekiyor; ama o bölgede yara olması nedeniyle istibra ettiğinde kan geliyor ve bu kan, yıkamak için kullandığım suya karışarak, beden ve elbisemin necis olmasına sebep oluyor. Eğer istibra etmezsem, muhtemelen yara iyileşecektir. Dolayısıyla, yaranın devam etmesi istibrayı sürdürdüğümünden kaynaklandığı kesindir. Bu durumu sürdürürsem yaram üç aya kadar iyileşmez; bu durumda, istibra edip etmemem gerektiğini açıklar mısınız?

Cevap: İstibra etmek farz değildir. Hatta dikkate değer bir zarara sebep olursa caiz de olmayacaktır. Elbette, eğer idrar ettikten sonra istibra yapılmaz ve ondan sonra şüpheli bir rutubet gelirse idrar olduğuna hükmedilir.

Soru 92: İdrar ve istibradan sonra bazen gayri ihtiyari olarak insandan gelen idrara benzer akıntı necis midir? Eğer insan bir süre sonra tesadüfen bunun farkına varırsa, [bu halde kıldığı] geçmiş namazlarının hükmü nedir? Ayrıca; bundan sonra gayri ihtiyari olarak gelen bu rutubet hakkında araştırma yapması gerekiyor mu?

Cevap: İstibradan sonra gelen ve idrar olup olmadığında şüphe edilen rutubet idrar hükmünü taşımaz ve pak hükmündedir. Bu konu hakkında araştırma yapmak da farz değildir.

Soru 93: İnsandan çıkan rutubetler hakkında bir açıklama yapar mısınız?

Cevap: Bazı zamanlar insandan meniden sonra gelen suya "vezy", idrardan sonra gelen suya "vedy" ve karı koca oynaşmasından sonra gelen suya da "mezy" denilir. Meni dışında bunların hepsi pak olup abdesti de bozmazlar.

Soru 94: Kiblenin tam ters istikametine yerleştirildiğine inandığımız tuvalet taşının bir süre sonra kiblenin 20 ila 22 derece aksi yönüne yerleştirilmiş olduğunun farkına vardık. Bu durumda; tuvalet taşının yönünü değiştirmemiz farz mıdır?

Cevap: [Tuvalet taşının yönünün] "Kibleye doğru değildir." denecek kadar aksi istikamette olması yeterlidir ve sakıncası yoktur.

Soru 95: İdrar mecrasında bulunan bir hastalık nedeniyle idrar edip istibra yaptıktan sonra idrarımı tutamıyorum ve rutubet geliyor. Tedavi için doktora gittim ve bütün tavsiyelerini yerine getirdim; ama bir fayda vermedi. Bu durumda şer'i görevim nedir?

Cevap: İstibra yaptıktan sonra idrarın gelmesine dair edilen şüpheye itina edilmez. Eğer idrarın damlalar halinde geldiğini kesin olarak biliyorsanız, İmam Humeyni'nin ilmihalinde bulunan meslus ile ilgili hükme göre amel etmeniz gerekir. Buna ilave olarak yapmanız gereken bir vazifeniz yoktur.

Soru 96: Gâita mahallini temizlemeden önce istibra nasıl yapılır?

Cevap: İstibranın keyfiyeti hususunda gâita mahallini temizlemenin öncesi ve sonrası arasında bir fark yoktur.

Soru 97: Bazı kurum ve şirketlerde çalışmak, insanın avret yerinin açılmasını da içeren bir takım tıbbi muayenelerden geçmesine bağlıdır. İhtiyaç duyulduğu takdirde bu incelemeler caiz midir?

Cevap: Bir işe istihdam edilebilmek için zorunlu olsa bile, avret yerinin açılması ve ona bakılması caiz değildir. Fakat doktor iş başvurusunda bulunan şahsın, istihdam edilmesi yasak olan bir tür hastalığa sahip olduğu ihtimalini verir ve bu hastalığın onda olmadığını ispat etmenin de avret mahalline bakmaktan başka bir yolu yoksa o zaman [avret mahalline] bakmak caizdir.

Soru 98: İdrar mahalli kaç kere yıkanırsa pak olur?

Cevap: İdrar mahalli farz ihtiyat gereği az suyla iki kere yıkanırsa pak olur.

Soru 99: Dışkı [gaita] mahalli nasıl temizlenir?

Cevap: Dışkı mahalli iki şekilde temizlenir:

- 1) Suyla necaset giderilinceye kadar yıkanır ve daha sonra tekrar yıkanmasına gerek yoktur.
- 2) Üç parça taş, kumaş veya benzeri bir cisimle necaset temizlenir ve eğer üç parçayla temizlenmezse başka parçalarla temizlik tamamlanır. Ayrıca bir taşın veya kumaşın üç ayrı köşesinden de faydalanılabilir.

Abdest Hükümleri

Soru 100: Akşam namazı için temizlenmek niyetiyle aldığım abdestle Kur'ân-ı Kerim'e dokunabilir miyim ve onunla yatsı namazını kılabilir miyim?

Cevap: Sahih bir abdest aldıktan sonra, abdest bozulmadıkça onunla taharetle yapılması gereken her amel yapılabilir.

Soru 101: Başına peruk takan ve çıkardığında zahmete düşen bir kimse, takma saçın üzerine mesh edebilir mi?

Cevap: Protez-takma saç eğer şapka gibi başa takılanlardan ise mesh edilirken onu kaldırmak vaciptir. Ancak protez saç çıkarılması mümkün olmayacak şekilde kafaya ekilmiş ise veya onu çıkarmak tahammülü çok zor sıkıntı ve zarara yol açarsa, takma saçlardan dolayı başın derisine rutubeti ulaştırmak da mümkün olmazsa bu Protez-takma saçların üzerine mesh etmek yeterlidir. Tabi ihtiyat gereği teyemmüm de alması gerekir.

Soru 102: Abdest alırken yüze yalnızca iki avuç su dökülmesi gerektiği ve üçüncü kez su dökmenin abdesti batıl ettiği söyleniyor. Bu söz doğru mudur?

Cevap: Abdest alırken uzuvları bir defa yıkamak farz, iki defa caiz ve ondan fazlası meşru değildir; ancak yıkama sayısını belirlemede ki ölçü insanın kendi niyetidir. Dolayısıyla ilk yıkama kastiyle birkaç kez su dökmenin sakıncası yoktur.

103: İrtimasî abdest alırken yüzü ve elleri iki defadan fazla suya daldırmak caiz midir? Yoksa sadece iki defamı caizdir?

Cevap: İrtimasî abdest alırken yüzü ve elleri sadece iki defa suya daldırabiliriz. Birincisi farz, ikincisi caiz ve ondan fazlası ise caiz değildir. İrtimasî abdestte meshin abdest suyuyla yapılabilmesi için kolların sudan çıkarılırken abdest niyetiyle çıkarılıp yıkanması gerekir.

Soru 104: İnsanın saç ve cildinde doğal olarak oluşan yağ [suyun bedene ulaşmasını önleyen] bir engel sayılır mı?

Cevap: Suyun beden veya saçta ulaşmasını önleyecek kadar olmadıkça engel sayılmaz.

Soru 105: Bir süreden beridir, ayaklarıma mesh ederken parmaklarımın ucundan değil, ayağımın üstü ve parmaklarımın bir kısmını mesh ediyorum. Böyle mesh etmem sahih midir? Eğer, böyle mesh etmem sakıncalıysa, kılmış olduğum namazları kaza etmem farz mıdır?

Cevap: Ayak parmaklarının ucundan mesh edilmezse abdest batıl olur ve [böyle bir abdestle kılınan] namazların kazası farzdır. Ancak insan abdest esnasında parmak ucundan itibaren mesh edip etmediğinde şüpheye düşerse; eğer meseleyi [ayak parmaklarının ucundan mesh edilmesi gerektiğini] biliyorduyorsa ve parmak ucundan mesh ettiğine ihtimal veriyorsa, abdestin ve kılmış olduğu namazların sahih olduğuna hükmedilir.

Soru 106: Ayak meshinin nihaî noktası olan "kaab" neresidir?

Cevap: Ayaklar eklem yerine kadar mesh edilmelidir.

Soru 107: Devletin, diğer İslâmî ülkelerde yaptırdığı camilerde, merkezlerde ve devlet dairelerinde abdest almanın hükmü nedir?

Cevap: Caizdir ve şer'î açıdan bir sakıncası yoktur.

Soru 108: Bir çeşmenin suyunu borularla birkaç km. uzaklıkta olan bir bölgeye götürmek için, su borularının diğerlerine ait tarlalardan geçirilmesi gerekiyor. Tarla sahipleri razı olmadıkları takdirde bu suyu abdest, gusül ve diğer temizlik işleri için kullanmak caiz midir?

Cevap: Eğer su, başkalarının arazisinin dışında kendiliğinden kaynar ve yere akmadan doğrudan boruya bağlanıp hedef bölgeye yönlendirilirse ve bu suyu kullanmak, örfen başkalarının mülkünde tasarruf sayılmazsa sakıncası yoktur.

Soru 109: Su idaresi [suyun basıncını yüksek binalarda artırmak için] su pompalarını kullanmayı yasaklamıştır. Ama bazı mahallelerde suyun tazyiki çok düşük olduğundan mahalle sakinleri üst katlara su ulaştırabilmek için su pompası kullanıyorlar. Yukarıda anlatılanlar göz önünde bulundurularak aşağıdaki sorulara cevap verir misiniz?

- 1) Daha fazla su kullanabilmek amacıyla su pompası taktırmanın şer'i açıdan hükmü nedir?
- 2) Eğer su pompalarından faydalanmak caiz değilse, su pompasından elde edilen suyla alınan abdest ve gusüllerin hükmü nedir?

Cevap: Böyle bir durumda su pompası kullanmak caiz değildir, su pompasının çalışmasıyla alınan abdest ve gusül de sakıncalıdır.

Soru 110: Bir istiftanın cevabında "Namazın ilk vaktinin girmesine yakın abdest alınırsa, onunla namaz kılınabilir." buyurmuşsunuz. Namazın ilk vaktinin girmesine yakın zamandan maksat nedir?

Cevap: Ölçü; örfen "Namaz vakti yakındır." denilebilmesidir ve o vakitte namaz için abdest almanın bir sakıncası yoktur.

Soru 111: Abdest alırken, parmakların yürüme esnasında yere gelen alt kısmını mesh etmek müstehap mıdır?

Cevap: Ayakların mesh edilmesi gereken yeri, parmaklardan birisinin ucundan başlayarak ayak eklemine kadardır. Parmakların alt kısmının mesh edilmesinin müstehap oluşu sabit değildir.

Soru 112: Abdest alan kimsenin, abdest kastıyla yüz ve ellerini yıkarken eliyle musluğu açıp kapatmasının hükmü nedir?

Cevap: Sakıncası yoktur ve abdeste bir halel getirmez; ancak sol kolunu yıkadıktan sonra, onunla mesh etmeden önce eğer elini ıslak musluğa vurur ve elindeki abdest suyuna dışarıdan su karışırsa, dışarıdan su karışan eliyle yapacağı mesh sakıncalıdır.

Soru 113: Mesh etmek için abdest suyunun dışındaki bir su kullanılabilir mi? Başı ille de sağ elle ve yukarıdan aşağıya doğru mu mesh etmek gerekiyor?

Cevap: Baş ve ayakların meshi abdest suyunun elde kalan ıslaklığıyla yapılmalıdır. Eğer elde ıslaklık kalmamışsa, sakal ve kaşlardan alınarak mesh yapılmalıdır. Ayrıca ihtiyata uygun olan başın sağ elle mesh edilmesidir; ancak yukarıdan aşağıya mesh etmek şart değildir.

Soru 114: Bazı kadınlar tırnaklardaki ojenin abdest için engel olmadığını ve ince çorap üzerinden mesh etmenin de caiz olduğunu iddia ediyorlar; bu konudaki görüşünüz nedir?

Cevap: Oje [plastik, silikon ve yağlı boyalar gibi] kütlesi yoğun [bir madde] olduğundan suyun tırnaklara geçmesine engel olarak abdesti batıl eder. Çorap ise her ne kadar ince olursa olsun, onun üzerinden mesh etmek sahih değildir.

Soru 115: Savaşta omuriliğinin kesilmesi nedeniyle idrarını kontrol edemeyen gazilerin, Cuma namazına katılarak hutbeleri dinlemeleri ve meslûs olanların vazifesine amel ederek Cuma ve ikinci namazlarını kılmaları caiz midir?

Cevap: Onların Cuma namazına katılmalarında sakınca yoktur. Ancak onların, namazı abdest alır almaz ara vermeden kılmaları farz olduğundan dolayı Cuma hutbesinden önce aldıkları abdestle namaz kılabilmeleri için abdest aldıktan sonra onu bozan bir hadesin meydana gelmemesi gerekir.

Soru 116: Abdest almaya kudreti olmayan kimse, abdest aldırması için kendisine bir yardımcı (naib) tutar, ancak abdest niyetini kendi yapar ve kendisi mesh eder. Eğer kendisinin mesh etmeye kudreti olmazsa yardımcı onun elinden tutarak ona mesh ettirir. Eğer bundan da aciz ise yardımcı onun elinden rutubet-ıslaklık alarak mesh eder. Şimdi eğer bu adamın eli yoksa, o zaman hükmü

nedir?

Cevap: Eğer şahsın eli yoksa mesh etmek için onun kolundan ve eğer kolu da olmazsa, onun sakal veya kirpiklerinden ıslaklık alınarak baş ve ayaklarına mesh edilmelidir.

Soru 117: Cuma namazının kılındığı yerin yakınında merkez camisine ait bir abdesthane bulunmaktadır. Oranın su parası cami gelirinin dışında bir bütçeyle ödenmektedir. Bu durumda, Cuma namazı kılanların o suyu kullanmaları caiz midir?

Cevap: Oranın suyu mutlak olarak namaz kılanlar için vakfedildiğinden dolayı onu kullanmanın sakıncası yoktur.

Soru 118: Öğle ve ikindi namazlarından önce alınan abdest ile bozulmadığını kesin olarak bildiğimiz takdirde akşam ve yatsı namazları da kılınabilir mi? Yoksa her namazın kendine ait bir niyet ve abdesti mi vardır?

Cevap: Her namaz için ayrı bir abdest almak gerekmez; alınan abdest bozulmadıkça onunla istendiği kadar namaz kılınabilir.

Soru 119: Farz bir namaz için vakit girmeden önce abdest almak caiz midir?

Cevap: Eğer namaz vaktinin girmesi yakınsa farz bir namaz için abdest almanın sakıncası yoktur.

Soru 120: Her iki ayağım da felç olduğundan dolayı özel bir ayakkabı ve koltuk değnekleri ile yürüyebiliyorum. Abdest alırken ayakkabılarımı çıkarmam kesinlikle mümkün olmadığından dolayı ayaklarımı mesh etmek hususundaki şer'î vazifemi açıklar mısınız?

Cevap: Eğer mesh etmek için ayakkabılarınızı çıkarmak sizin için çok zor ve çetin ise; ayakkabının üzerinden mesh etmeniz yeterli ve caizdir.

Soru 121: Gittiğimiz bir yerde su bulmak için etrafı kaç kilometre araştırmamıza rağmen sadece kirli su bulursak, bu durumda teyemmüm etmemiz mi yoksa o suyla abdest almamız mı farzdır?

Cevap: Eğer o su mutlak ve pak olur ve kullanılması zararlı olmaz ve zarar verme korkusu da olmazsa, abdest almak farzdır ve [su bulunan yerde] teyemmüm alınmaz.

Soru 122: Abdest almak kendiliğinden müstehap mıdır? Kurbet (Allah'a yakın olmak) kastı ile namaz vakti girmeden abdest alıp aynı abdestle namaz kılınabilir mi?

Cevap: Temiz [ve abdestli] olmak kastıyla abdest almak şer'î açıdan müstehap ve beğenilen bir şeydir. Müstehap olarak alınan abdestle de namaz kılmak caizdir.

Soru 123: Sürekli abdestinde şüpheye düşen biri, camiye girmek, namaz kılmak, Kur'ân okumak ve masumların mezarını ziyaret etmek için ne yapmalıdır?

Cevap: Abdest aldıktan sonra taharetin bekasında edilen şüpheye itibar edilmez. Abdestin bozulduğunu kesin olarak bilmedikçe onunla namaz kılmak, Kur'ân okumak ve Masum İmamlar'ın kabrini ziyaret etmek gibi amelleri yapabilir.

Soru 124: Abdestin sıhhatinde suyun elin her yerine akıtılması şart mıdır? Yoksa ıslak elle abdest uzuvlarını sıvazlamak yeterli midir?

Cevap: Yıkamada ölçü, elle sıvazlamakla bile olsa suyun, uzuvların her yerine ulaşmasıdır; ancak uzuvların sadece ıslak elle mesh edilmesi yeterli değildir.

Soru 125: Baş mesh ederken saçın ıslanması yeterli midir? Yoksa ıslaklık başın derisine de mi ulaşmalıdır?

Cevap: Başın ön kısmındaki derisine veya saçlara mesh edilebilir; ancak başın başka bölgelerine ait saç telleri ön kısımda toplanmışsa veya saçın ön kısmı yüze ya da omuzlara dökülecek kadar uzun olursa, onlara mesh edilmesi yeterli olmaz. [Böyle bir durumda]

başın ön kısmındaki saç ikiye ayırarak deri veya saç dipleri mesh edilmelidir.

Soru 126: Yapay [peruk vb.] saç kullanan birisi başını nasıl mesh etmelidir ve gusül alırken görevi nedir?

Cevap: Eğer yapay saç başın derisine ekilmiş ve kaldırılması mümkün değilse veya onu kaldırmak tahammül edilemeyecek kadar çok zor ve zararlıysa ve ıslaklığın yapay saçtan dolayı deriye ulaştırılması da mümkün olmazsa, yapay saç üzerine mesh etmek yeterlidir. Gusül alırken de hüküm aynıdır.

Soru 127: Abdest ve gusül azalarını yıkama arasında ara vermenin hükmü nedir?

Cevap: Gusülde fasıla vermenin (muvalâtı terk etmenin) bir sakıncası yoktur; ama abdest alırken, bir önceki aza kuruyacak kadar ara verirse, abdesti batıl olur.

Soru 128: Sürekli olarak az miktarda [da olsa] yellenen birinin abdest ve namazının hükmü nedir?

Cevap: Eğer namazın sonuna kadar abdestini tutamıyorsa ve namaz esnasında abdestini yenilemesi de çok meşakkatli olursa, bir abdestle bir namaz kılabilir. Yani namaz esnasında abdesti batıl olsa bile her namaz için bir abdestle yetinmesinin sakıncası yoktur.

Soru 129: Toplu konutlarda oturan bazı şahıslar, faydalandıkları kapıcı, sıcak su, soğuk su ve klima gibi hizmetlerde kendi paylarına düşen parayı ödemiyor ve bu gibi hizmetlerin karşılığını razı olmadıkları hâlde komşularının üzerine yıkıyorlar; acaba, şer'î açıdan bunların namaz, oruç vb. ibadetleri batıl mıdır?

Cevap: Toplu konutlarda oturan fertlerin her biri şer'î açıdan faydalandıkları ortak imkânların ücreti karşısında sorumludurlar. Kullandıkları suyun tutarını vermemek gibi bir kasıtları varsa onunla aldıkları abdest ve gusül batıldır.

Soru 130: Cenabet guslü aldıktan üç-dört saat sonra namaz kılmak isteyen bir şahıs, [cenabet guslü aldıktan sonra abdest almaya ihtiyaç olmadığından] bu süre içerisinde guslünün [abdestinin] batıl olup olmadığına şüphe etmektedir. Bu durumda, ihtiyat olarak abdest almasında bir sakınca var mıdır?

Cevap: Böyle bir durumda abdest alması farz değildir; ama ihtiyat olarak abdest almasında sakınca yoktur.

Soru 131: Bulûğ çağına ermemiş küçük çocuklar küçük hades yüzünden abdestsiz sayılırlar mı? Acaba onların Kur'ân'ın yazısına dokunmalarına müsaade etmek caiz midir?

Cevap: Evet, çocuklar da abdesti bozan şeylerin gerçekleşmesiyle muhdis [abdestsiz] olur; ancak Kur'ân-ı Kerim'in yazılarına el sürmek onlara haram değildir. Mükelleflerin de çocukların Kur'an'ın yazılarına el sürmelerini engellemeleri farz değildir.

Soru 132: Abdest uzuvlarından biri yıkadıktan sonra, eğer abdest bitmeden önce necis olursa hükmü nedir?

Cevap: O uzvun necis olması abdesti bozmaz; ama namaz kılmak için necasetten temizlenmek amacıyla o uzvu yıkamak farzdır.

Soru 133: Mesh ederken, ayakların üzerinde birkaç damla suyun olması abdesti bozar mı?

Cevap: Mesh ederken, başka suyun değil de eldeki suyun ayağa etki etmesi için, mesh edilen yerdeki su damlalarını kurulamak farzdır.

Soru 134: Sağ eli omuzdan kesilen birinden, sağ ayağın meshi kalkar mı?

Cevap: Sağ ayağın meshi onun üzerinden kalkmaz; belki sol eli ile onu mesh etmesi gerekir.

Soru 135: Abdest uzuvlarından birisinde yara veya kırık olan birisinin vazifesi nedir?

Cevap: Abdest uzuvlarında yara veya kırık varsa, o bölgenin üzeri açık ve suyun da zararı

yoksa o bölge yıkanmalıdır, ama yıkamak zararlıysa sadece etrafı yıkanmalıdır. Eğer ıslak elin o bölgenin üzerine çekilmesi zararlı değilse, farz ihtiyat gereği üzerine ıslak elin çekilmesi gerekir.

Soru 136: Mesh edilecek yeri yara olan şahsın vazifesi nedir?

Cevap: Eğer ıslak elle yaralı bölgeye mesh edemiyorsa abdest yerine teyemmüm yapmalıdır. Ancak yaralı yerin üzerine bez parçası koyup elini onun üzerine çekebiliyorsa, ihtiyat gereği teyemmüme ilave olarak anlatıldığı şekilde mesh etmek suretiyle abdest de almalıdır.

Soru 137: Abdest aldıktan sonra aldığı abdestin batıl olduğunu anlayan kimsenin hükmü nedir?

Cevap: Abdestin şart olduğu ibadetler[i yerine getirmek] için yeniden abdest alması farzdır. Eğer batıl abdestle namaz kılmış ise onları da kaza etmesi vaciptir.

Soru 138: Abdest uzuvlarında, bezle sarılmasına rağmen kanaması durmayan bir yara bulunan kimse nasıl abdest almalıdır?

Cevap: Yarayı naylon gibi kanı geçirmeyen bir şeyle sararak cebire abdesti alması farzdır.

Soru 139: Abdestten sonra yüz ve kolları kurulamak mekruh mudur? Ve aksi (kurulamamak) müstehap mıdır?

Cevap: Bu iş [abdest uzuvlarını kurulamak] için bir mendil veya özel bir bez ayırırsa sakıncası yoktur [yani mekruh değildir].

Soru 140: Kadınların saç ve kaşlarını boyamada kullandıkları [doğal olmayan] kimyasal boyalar, abdest ve gusül için sakıncalı mıdır?

Cevap: Eğer sadece boya olur ve suyun saça ulaşmasına engel olacak [yağ vb. gibi suyu geçirmeyecek] kadar yoğun olmazsa abdest ve guslü sahihtir.

Soru 141: Mürekkep, elin üzerinde bulunduğu anda [suyun bedene ulaşmamasına neden olduğu için] abdestin batıl olmasına sebep olan engellerden midir?

Cevap: Mürekkep, içinde suyun deriye ulaşmasını engelleyecek bir maddeye sahipse, abdesti batıl eder; konunun teşhisi ise mükellefin görevidir.

Soru 142: Başa mesh ederken, elin ıslaklığının yüzdeki ıslaklığa ulaşması-değmesi abdesti batıl eder mi?

Cevap: Ayakların ellerde kalan abdest suyunun ıslaklığıyla mesh edilmesi gerektiğinden, ayaklar mesh edilirken ihtiyaç duyulan ıslaklığın yüzde kalan ıslaklıkla karışmasını önlemek amacıyla, baş mesh edilirken elin alına değdirilmemesi ve yüzde kalan ıslaklıkla temas etmemesi gerekir.

Soru 143: Abdest alması, halkın arasında yaygın olan zamandan fazla süren biri, abdest uzuvlarını yıkadığından kesin olarak emin olmak için ne yapmalıdır?

Cevap: Vesveseden sakınmalı ve şeytanın kendisinden ümidi kesmesi için vesveselerine itina etmeyip diğerleri gibi sadece şer'î açıdan farz olan miktarı yıkamakla yetinmelidir.

Soru 144: Vücudumun bazı yerlerinde dövmeler var; bunun abdest, gusül ve namazı batıl ettiği ve namazlarımın kabul olmayacağı söyleniyor, bu hususta yapmam gereken nedir?

Cevap: Vücudunuzdaki dövmeler, sadece boya olursa veya derinin altında olur ve derinin yüzeyinde suyun deriye ulaşmasına engel olacak bir şey bulunmaz ise abdest, gusül ve namazınız sahihtir.

Soru 145: İdrar ve istibra edip abdest aldıktan sonra insandan idrar mı yoksa meni mi olduğu belli olmayan bir rutubet gelirse hükmü nedir?

Cevap: Bu durumda taharetli olduğundan kesin olarak emin olmak için, hem abdest alması hem de gusletmesi farzdır.

Soru 146: Abdest almada, kadınlarla erkeklerin arasındaki farkı açıklar mısınız?

Cevap: Erkeklerin kollarını yıkarken, kolun dış kısmından (dirseğin üstünden), kadınların ise kolun iç kısmından başlayarak yıkamasının müstehap oluşu dışında, abdestin alınışında kadınla erkek arasında herhangi bir fark yoktur.

Allah'ın İsimlerine ve Kur'ân Ayetlerine Dokunmak

Soru 147: "O'nun yüce adıyla" cümlesinde olan "O" zamiri gibi Allah Tealâ'ya dönen zamirlere dokunmanın hükmü nedir?

Cevap: Zamir, lafz-ı celâle (Allah Tealâ'nın ismi) hükmünde değildir (zamire abdestsiz dokunmanın sakıncası yoktur).

Soru 148: Lafz-ı celale olan "Allah" kelimesini [Arapça] "...l" olarak yazmak [halk arasında] adet haline gelmiştir. Buna abdestsiz olarak dokunmanın hükmü nedir?

Cevap: [Arapça olarak yazılan] Hemze harfi ve noktalar lafz-ı celâle ["Allah" kelimesi] hükmünde değildir.

Soru 149: Çalıştığım kurumda yazılan bütün mektuplarda "Allah" kelimesi [Arapça] "...l" şeklinde yazılmaktadır; lafz-ı celâle yerine bir elif ve üç nokta yazılmasının şer'an hükmü nedir?

Cevap: Bunun şer'an bir mahzuru yoktur.

Soru 150: Abdesti olmayan kimselerin ellerinin değebileceği ihtimaline dayanarak lafz-ı celâleyi yazmaktan kaçınmak veya [Arapça] "...l" şeklinde yazmak caiz midir?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 151: Körler, okumak ve yazmak için parmaklarını sürerek okudukları Braille alfabesini kullanmaktadırlar. Kur'ân-ı Kerim'i öğrenirken bu alfabeyle yazılan Kur'an yazılarına ve mukaddes isimlere dokunmak için körlerin abdestli olmaları farz mıdır?

Cevap: Eğer o alfabede kullanılan şekiller harflerin sembolleriyse, Kur'an harflerinin hükmünde değildirler. Ancak meseleye vakıf olan insanlar nezdinde o şekiller harf olarak sayılırsa, onlara dokunurken ihtiyata uygun hareket edilmelidir (yani abdestsiz dokunulmamalıdır).

Soru 152: "Abdullah" ve "Habibullah" gibi [içinde "Allah" kelimesi olan] isimlere abdestsiz dokunmanın hükmü nedir?

Cevap: Bileşik ismin bir bölümü olsa bile lafz-ı celâle'ye ("Allah" kelimesine) abdestsiz dokunmak caiz değildir.

Soru 153: Hayızlı kadının, Hz. Resulullah'ın (s.a.a) isminin yazılı olduğu bir kolyeyi boynuna takması caiz midir?

Cevap: Boyuna takılmasının sakıncası yoktur; ama farz ihtiyat gereği Resulullah'ın (s.a.a) isminin [hayızlı iken) bedene temas etmemesi gerekir.

Soru 154: Kur'ân-ı Kerim'in yazılarına abdestsiz olarak dokunmanın haram oluşu, sadece Mushaf-ı Şerif'e mi mahsustur, yoksa başka bir kitapta, tabloda veya duvar vb. gibi şeylerde yazılmış Kur'ân ayetlerini de kapsar mı?

Cevap: Kur'an-ı Kerim'deki yazılı ayet ve kelimelere abdestsiz olarak dokunmanın haram oluşu Mushaf-ı Şerif'e mahsus değildir; başka bir kitapta, dergide, gazetede, tabloda veya duvar üzerine yazılmış olsa bile, Kur'ân'a ait tüm ayet ve kelimeleri kapsar.

Soru 155: Üzerine "Ayete'l-Kursi" gibi Kur'ân ayetleri yazılmış olan bir tabağı bereket ve hayra vesile olsun diye yemek tabağı olarak kullanmanın bir sakıncası var mıdır?

Cevap: Abdestli olunursa veya yemek kaşıkla yenirse sakıncası yoktur.

Soru 156: Klavye vb. yazı araçlarıyla Allah'ın isimlerini, Kur'ân ayetlerini ve masumların isimlerini yazarken abdestli olmak gerekir mi?

Cevap: Yazarken abdestli olmak şart değildir; ancak, [telefon, tablet, monitör vb.

elektronik cihazların ekranlarında bile olsa bu tür] yazılan yazılara abdestsiz dokunmak caiz değildir.

Soru 157: İran İslâm Cumhuriyeti'nin armasına [üzerinde lafz-ı celâle olduğu için] abdestsiz olarak dokunmak haram mıdır?

Cevap: [İran İslâm Cumhuriyeti arması] eğer örfen lafz-ı celâle olarak okunur ve sayılırsa, taharetsiz dokunulması haramdır. Bunun dışında her ne kadar ihtiyat taharetsiz dokunmaktan kaçınmak olsa da bir sakıncası yoktur.

Soru 158: İran İslâm Cumhuriyeti'nin armasının idarî kâğıtlar üzerinde basılıp yazışma vb. işlerde kullanılmasının hükmü nedir?

Cevap: Yazışmalarda lafzı celâlenin veya İran İslâm Cumhuriyeti'nin armasının yazılmasının bir sakıncası yoktur. Ancak İran İslâm Cumhuriyeti armasında bulunan lafzı celâlenin hükümlerine uymak [taharetsiz ona dokunmamak] ihtiyat gereğidir.

Soru 159: Üzerinde Kur'ân ayetleri yazılı olan posta pullarını kullanmanın hükmü nedir? Yine lafz-ı celâleyi, Yüce Allah'ın isimlerini, Kur'ân ayetlerini veya kurumların Kur'ân-ı Kerim ayetlerini içeren armalarını dergilerde ve günlük yayınlanan gazetelerde basmanın hükmü nedir?

Cevap: Kur'ân ayetlerini ve Yüce Allah'ın isimleri gibi benzeri şeyleri basıp yayınlamanın bir sakıncası yoktur. Ancak bu yazıların ulaştığı kimselerin, saygısızlık, necis etmek ve abdestsiz el sürmek gibi şeylerden sakınarak o yazıların şer'î hükümlerine riayet etmeleri farzdır.

Soru 160: Bazı gazetelere Yüce Allah'ın isimleri veya Kur'an'dan bazı ayetler yazılmaktadır. Bu gazetelere yemek sarmanın, üzerlerinde oturmanın, sofralar olarak kullanmanın veya onları çöpe atmanın, başka şekillerde bu gazetelerden faydalanmanın çok zor olduğunu da dikkate alırsak hükmü nedir?

Cevap: Bu gazeteleri bahsedilen yerlerde ve durumlarda kullanmak örfte [halkın nezdinde] saygısızlık olarak görülürse caiz değildir. Ancak bu kullanma şekilleri saygısızlık sayılmazsa sakıncası yoktur.

Soru 161: Yüzük kaşlarına yazılan yazılara [mukaddes isimlere veya ayetlere] el sürmek caiz midir?

Cevap: Eğer dokunulması taharetin şart olduğu kelimelerden olursa, taharetsiz el sürmek caiz değildir.

Soru 162: Allah'ın isimlerinin yazılı olduğu şeyleri nehir ve kanallara atmanın hükmü nedir; bu saygısızlık sayılır mı?

Cevap: Eğer bunları nehir ve kanallara atmak örf açısından saygısızlık sayılmazsa, sakıncası yoktur.

Soru 163: Acaba sınav kâğıtlarını incelendikten sonra çöpe atarken veya yakarken araştırıp onların üzerinde Allah ve masumların isimlerinin yazılı olmadığından emin olmamız gerekir mi? Yine bir tarafı yazılmamış olan kâğıtları atmak israf sayılır mı?

Cevap: Araştırmak gerekmez; bir kâğıtta Allah'ın isminin yazılı olduğu bilinmedikçe onu çöpe atmanın sakıncası yoktur. Ama [geri dönüşüm ile] karton yapımında ve benzeri yerlerde kullanılabilecek kâğıtlarla, diğer tarafı yine yazmada kullanılabilecek olan kâğıtların, yakılmalarının veya atılmalarının israf olma ihtimali olduğundan sakıncasızdır denilemez.

Soru 164: Saygı gösterilmesi farz olup taharetsiz olarak dokunulması haram olan mübarek isimler hangileridir?

Cevap: Allah Tealâ'nın isimlerine ve zatına mahsus sıfatlarına abdestsiz olarak dokunmak haramdır. Peygamberlerin ve Masum İmamlar'ın (a.s) isimlerini de aynı hükme dahil etmek [farz] ihtiyat gereğidir.

Soru 165: Mukaddes isimleri ve Kur'ân ayetlerini gerektiğinde yok etmenin şer'î yolları nelerdir. Yine, bir takım önemli bilgileri korumak için onları yok etmek gerektiğinde lafz-ı celâle ve Kur'ân ayetlerinin yazılı olduğu kâğıtları yakmanın hükmü nedir?

Cevap: Toprağa defnedilmelerinin veya tekrar suyla hamur yapılmalarının bir sakıncası yoktur. Ancak zaruret gereği ve Kur'ân ayetlerini veya mübarek isimleri ayrıştırmanın imkânsız olduğu durumlar hariç saygısızlık sayıldığı takdirde yakmak caiz değildir.

Soru 166: İki harfi bir arada kalmayacak şekilde mübarek isimleri ve Kur'ân ayetlerini küçük parçalara keserek okunmaz hale getirmenin hükmü nedir? Yine, onların yok edilip hükümlerini düşürmek için bazı harfler ekleyerek veya bazı harfleri silerek yazı şekillerinin değiştirilmesi yeterli midir?

Cevap: Bu şekilde parçalamak saygısızlık sayılırsa caiz değildir. Saygısızlık sayılmadığı takdirde küçük parçalara kesmek, lafz-ı celâlenin ve Kur'ân ayetlerinin yazısını yok etmedikçe yeterli değildir. Nitekim harfin şeklinin değiştirilmesi neticesinde hükmünün kalkması uzak bir ihtimal olmamasına rağmen yazı şeklini değiştirmek ihtiyaten onların hükmünün kalkması için yeterli değildir. Her halükârda bu harflere abdestsiz el sürmekten sakınmak ihtiyata daha uygundur.

Cenabet Guslü Hükümleri

Soru 167: Cünüp olan biri, vakit dar olduğunda teyemmüm edip, necis beden ve elbiseyle namaz kılabilir mi, yoksa temizlenip gusül aldıktan sonra namazını kaza mı etmelidir?

Cevap: Eğer beden ve elbisesini temizleyecek veya üzerini değiştirecek kadar yeterli vakti olmaz, soğuk vb. nedenlerden dolayı namazını çıplak olarak da kılamazsa, gusül yerine teyemmüm edip, aynı necis beden ve elbiseyle namazını kılmalıdır. [Bu şartlarda] kılınan namaz geçerlidir ve bu namazı kaza etmesi gerekmez.

Soru 168: Cinsi münasebet olmaksızın meninin rahme ulaşması kadının cünüp olmasına sebep olur mu?

Cevap: [Hayır,] bu durumda kadın cünüp olmaz.

Soru 169: Tıbbî aletlerle rahimleri dâhili muayene edildikten sonra kadınların gusletmeleri farz mıdır?

Cevap: Meni gelmedikçe gusül farz olmaz.

Soru 170: Eğer [cinsel ilişki sırasında erkeğin aleti] sünnet yerine kadar dâhil olur ama ondan meni gelmez ve kadında orgazm olmaz ise cenabet guslü yalnızca kadına mı farz olur, yoksa sadece erkeğe mi? Yoksa her ikisine de mi?

Cevap: Erkeğin aleti sünnet yerine kadar bile olsa dâhil olursa, gusül her ikisine de farz olur.

Soru 171: Hangi durumda ihtilam dolayısıyla kadınlara gusül farz olur? Acaba, kocasıyla şakalaşma ve oynama esnasında gelen rutubet meni hükmünde midir? Bedende [orgazm belirtileri olan] gevşeme ve tatmin olmazsa yine de onlara gusül farz olur mu? [Kısacası] genel olarak cinsel birliktelik olmaksızın kadınlar nasıl cünüp olurlar?

Cevap: Eğer kadın orgazm olur ve o durumda ondan bir sıvı gelirse cenabet olmuştur ve gusletmesi vaciptir. Ama eğer orgazm aşamasına ulaşmış olmasından veya ondan bir sıvının gelip gelmediğinden şüpheye düşerse gusletmesi farz değildir.

Soru 172: Şehveti tahrik edici kitap okumak veya film seyretmek caiz midir?

Cevap: Caiz değildir.

Soru 173: Eğer kadın kocası onunla birlikte olduktan hemen sonra rahminde meni kaldığı halde gusül alır ve gusülden sonra rahminden meni gelirse guslü sahih midir? Acaba gusül aldıktan sonra gelen meni pak mıdır yoksa necis mi? Ve [kadının] yeniden cünüp olmasına sebep olur mu?

Cevap: Guslü sahihtir ve gusül aldıktan sonra eğer kendisinden gelen ıslaklık erkeğin menisi ise necistir; ama tekrar gusletmesi gerekmez. [Ancak eğer gelen ıslaklık kadının kendi menisi ise hem necistir hem de tekrar gusletmesi gerekir.]

Soru 174: Bir süredir [aldığım] cenabet guslünde şüpheye düşüyorum; öyle ki eşimle birlikte olmuyorum. Buna rağmen bende gayri iradi bir durum meydana geliyor ve cenabet guslünün bana farz olduğunu zannediyorum. Hatta bir günde 2-3 defa guslediyorum. Bu [vesvaslık] şüphe beni çok rahatsız ediyor; [bu durumda] görevim nedir?

Cevap: İnsandan gelen ıslaklık, şer'î açıdan meni belirtilerini taşımadıkça veya meni geldiği kesin olarak bilinmedikçe, sırf şüphe etmekle insana cenabet guslü farz olmaz.

Soru 175: Hayız hâlindeyken yapılan cenabet guslü sahih midir ve kadının üzerinden cenabet guslü mükellefiyetini kaldırır mı?

Cevap: Böyle bir durumda guslün doğruluğu şüphelidir.

Soru 176: Eğer kadın hayızhyken, cünüp veya cünüpkken hayız olursa, temizlendikten sonra her iki gusül [hayız ve cenabet] de ona farz mıdır? Yoksa cünüp olduğunda hayız halinde bulunduğu ve henüz temizlenmediği için farz olmaz mı?

Cevap: Her iki durumda da hayız guslüne ilave olarak cenabet guslü de alması farzdır; ancak ameli olarak cenabet guslü almakla yetinmesi de caizdir. Fakat her iki gusle de niyet etmesi ihtiyata daha uygundur.

Soru 177: Hangi durumda insandan gelen ıslaklığın meni olduğuna hükmedilir?

Cevap: Sağlıklı olan birisinde, eğer şehvetle ve sıçrayarak gelir, beden de gevşerse onun meni olduğuna hükmedilir.

Soru 178: Bazen guslettikten sonra, el ve ayak tırnaklarının kenarlarında kireç veya sabun kalıntılarının kalmış olduğu görülüyor. Elbette gusül esnasında değil, hamamdan çıkıp dikkat edince anlaşıyor. Bu durumda, görev nedir? Bu kalıntıların altına suyun işleyeceği kesin olarak bilinmediği halde, bazıları bilmeyerek veya bu hususa dikkat etmeksizin abdest alıyor ve guslediyorlar.

Cevap: Bedenin kurumasından sonra ortaya çıkan sabun veya kireç kalıntısı, suyun deriye ulaşmasına engel olacak bir kütleye [yoğunluk-katman] sahip olmadıkça tek başına abdest ve guslün sıhhatine bir zarar vermez.

Soru 179: Guslün sıhhatinin şartlarından birinin de gusletmeden önce bedeni necasetten temizlemek olduğu ve gusül esnasında bedeni meni vb. gibi necislerden temizlemenin guslü batıl ettiği söyleniyor. Bu sözün doğru olduğunu varsayıp benim de meseleye cahil olduğumu dikkate alırsak eğer, acaba benim geçmişte kılmış olduğum namazlar batıl mıdır ve onları kaza etmek farz mıdır?

Cevap: Gusül öncesi bütün bedenin pak olması farz değildir. Her uzvun yıkandığı esnada temiz olması yeterlidir. Bundan dolayı her uzuv, eğer onu yıkamadan önce temizlenmişse, gusül de onunla kılınmış olan namazlar da sahihtir. Ama eğer necis olan uzuv, yıkanmadan önce temizlenmemişse ve bir yıkamayla hem uzvu temizlemek hem de gusletmek istenirse, gusül batıldır ve böyle bir gusülle kılınmış olan namazlarda batıldır ve onları kaza etmek farzdır.

Soru 180: Uykudayken insandan gelen ıslaklık meni hükmünde midir? Elbette, bu rutubet geldiğinde üç alametten hiçbirisini, (yani sıçrayarak, şehvetle gelmesi ve bedenin gevşemesi) taşımadığını ve insanın sadece uyandıktan sonra iç çamaşırındaki rutubeti gördüğü zaman farkına varabildiğini biliyoruz.

Cevap: Eğer belirtilerin her üçü veya onlardan [en az] birisi olmaz veyahut [bir tane de olsa belirtinin olup olmadığına] şüphe olursa, o ıslaklık meni hükmünde değildir. Elbette başka bir yoldan meni olduğu kesin olarak bilinirse o başka.

Soru 181: Ben fakir ailede yaşayan bir gencim, sık sık muhtelim oluyorum ve babamdan hamam ücretini istemekten utanıyorum; evimizde de banyo yoktur. Bu konuda bana yol gösterir misiniz?

Cevap: Şer'î görevleri yerine getirmekte utanılmaz. Utanmak, farzı terk etmek için şer'î bir mazeret değildir. Her halükârda, eğer cenabet guslü almak için imkânınız yoksa namaz ve oruç için gusül yerine teyemmüm etmelisiniz.

Soru 182: Ben bir sıkıntı ile karşı karşıyayım. Bir damla suyla bile olsa bedenimi yıkamam veya ıslak elimle dokunmam vücuduma zarar veriyor. Vücudumun çok az bir kısmını yıkadığımda dahi birçok yan etkilere ilave olarak kalp atışlarım hızlanıyor. Bu durumda, eşimle cinsel münasebette bulunmam, aylarca cenabet guslü yerine teyemmüm alarak onunla namaz kılmam ve camiye gitmem caiz midir?

Cevap: Eşiniz ile cinsel ilişki kurmayı terk etmeniz farz değildir. Cünüp olduktan sonra cenabet guslü almaktan mazur olursanız, taharetin şart olduğu amelleri yapmak için şer'î göreviniz gusül yerine teyemmüm etmektir. Aldığınız bu teyemmüm ile camilere girmek, namaz kılmak, Kur'an'ın yazılarına dokunmak ve cenabetten temiz olmanın şart olduğu diğer bütün amelleri yapmanın bir sakıncası yoktur.

Soru 183: Farz veya müstehap bir gusül alırken kibleye doğru dönmek farz mıdır?

Cevap: Gusül alırken kıbleye doğru dönmek farz değildir.

Soru 184: Bedeni necasetten temizledikten sonra gusül almak için kullanılan az suyla tekrar gusül alınabilir mi?

Cevap: Bahsettiğiniz durumda o suyla tekrar gusül almanın bir sakıncası yoktur.

Soru 185: Cenabet guslü esnasında insan küçük abdesti bozan bir durumla karşılaşır, gusle yeniden baştan başlaması mı gerekir? Yoksa guslü bitirip namaz için abdest mi almalıdır?

Cevap: Cenabet guslü esnasında küçük abdesti bozan şeylerin guslün sıhhatine zararı yoktur. [Bundan dolayı] guslü baştan alması gerekmez; ancak böyle bir gusül, namaz kılmak ve küçük hadesten pak olmanın şart olduğu diğer ameller için abdest yerine geçmez.

Soru 186: İdrardan sonra gayr-i ihtiyari ve şehvetsiz olarak meniye benzer yoğun bir sıvı gelmektedir. Bu rutubet meni hükmünde midir?

Cevap: Meni olduğu kesin olarak bilinmedikçe veya çıkarken meninin şer'i belirtilerini taşımadıkça o rutubet meni hükmünde değildir.

Soru 187: Üzerinde birden fazla müstehap veya farz gusül olan birinin, yalnızca bir gusül alması diğerlerinden kifayet eder mi?

Cevap: Bütün gusülleri niyet ederek bir gusül alması yeterlidir. Eğer onların arasında cenabet guslü de olur ve sadece ona niyet ederek gusül alırsa, diğer gusüllerden de kifayet eder. Elbette [gusül alırken] hepsini niyet etmesi ihtiyata daha uygundur.

Soru 188: Cenabet guslü dışındaki diğer gusüller de abdest yerine geçer mi?

Cevap: Cenabet guslü dışındaki gusüller, abdest yerine geçmez.

Soru 189: Cenabet guslü alındığında suyun beden üzerinde akması şart mıdır?

Cevap: Ölçü, "Gusül niyetiyle beden yıkandı." denmesidir; suyun akması şart değildir.

Soru 190: Hanımıyla birlikte olarak kendini cünüp ettiği takdirde, gusül etmek için su bulamayacağını ya da vaktin gusül ve namaz için yeterli olmayacağını bilen biri, [yine de] hanımıyla cinsel münasebette bulunabilir mi?

Cevap: Gusülden aciz kaldığı takdirde teyemmüm edebilecekse eşiyile birlikte olabilir.

Soru 191: Cenabet guslünde başla beden diğer uzuvları arasında tertibe riayet etmek yeterli midir? Yoksa beden sağ ve sol tarafı arasında da tertibe riayet etmek gerekir mi?

Cevap: Bedenin iki tarafı arasında farz ihtiyat gereği sağ tarafı, sol taraftan önce yıkayarak tertibe uyulmalıdır.

Soru 192: Tertibî gusül alırken önce sırtı yıkayıp daha sonra tertibi gusül almaya niyet ederek onu yapmanın bir sakıncası var mıdır?

Cevap: Niyet edip gusle başlamadan önce sırtı veya beden herhangi bir yerini yıkamanın sakıncası yoktur. Tertibî guslün alınış şekli şöyledir: Bedeni [necasetten] temizledikten sonra gusle niyet edilir. İlk önce baş ve boynu yıkayıp sonra farz ihtiyat gereği beden sağ tarafı [omuzdan ayakaltına kadar,] sonra da sol tarafı yıkanır.

Soru 193: Kadına, gusül alırken saçlarının tamamını yıkaması farz mıdır? Acaba suyun başın derisinin tamamına ulaşmasına rağmen saçların tamamına ulaşmaması guslü batıl eder mi?

Cevap: Farz ihtiyat gereği saçların tamamı yıkanmalıdır.

Batıl Gusüllerle İlgili Hükümler

Soru 194: Bulûğ çağına erişen ancak guslün farz oluşunu ve nasıl alındığını bilmeyen ve yaklaşık on yıl geçtikten sonra taklit etmesi gerektiğini ve guslün ona farz olduğunu anlayan birinin hükmü nedir? Geçmişteki namaz ve oruçlarını kaza etmek için vazifesi nedir?

Cevap: Cünüp halinde kılmış olduğu namazların kazasını yeri getirmesi farzdır. Orucuna gelince, eğer cünüp kalmanın orucu batıl edip etmediğinde şüphe etmiş ve cünüplü olarak oruç tutmuşsa farz ihtiyat gereği oruçları batıldır ve onları da kaza etmesi gerekir. Ancak eğer cünüp kalmanın orucu batıl etmediğine kesin olarak inandığı için o şekilde oruç tutmuş ise her ne kadar ihtiyata uyararak oruçların kazasını yerine getirmesi iyi olsa da tuttuğu oruçlar sahihtir.

Soru 195: 14 yaşından önce ve sonra cahilliğinden dolayı kendisinden meni gelene kadar sürekli istimna yapan, ancak insandan meni gelmesinin onu cünüp ettiğini, [bu nedenle] oruç ve namaz [gibi ibadetler] için gusül alması gerektiğini bilmeyen bir gencin görevi nedir? Acaba kendisinden meni gelecek şekilde istimna ettiği bu süre içerisinde gusletmesi farz mıydı? Ve cünüp halinde şimdiye kadar kılmış olduğu bütün namazlar, tuttuğu oruçlar batıl ve onları kaza etmesi farz mıdır?

Cevap: Şimdiye kadar gusül almadığı bütün cenabetler için bir defa gusletmesi yeterlidir. Cünüplü olarak kıldığını kesin olarak bildiği bütün namazları da kaza etmelidir. Bu amel [istimna] mübarek Ramazan ayı gecelerinde olmuşsa, eğer cenabet hükümlerini bilmiyorduydu [ve o halde oruç tutmuşsa] oruçları doğrudur ve kaza etmesi de gerekmez. Ama eğer ondan meni geldiğini, cünüp olduğunu biliyor; ama cünüp kalmanın orucu batıl edip etmediğinde şek ettiği için cünüplü olarak oruç tutmuşsa, farz ihtiyat gereği oruçları batıldır ve kazasını yerine getirmelidir. Ancak eğer cünüp kalmanın orucu batıl etmediğine kesin olarak inandığı için o şekilde oruç tutmuş ise her ne kadar ihtiyata uyararak oruçların kazasını yerine getirmesi iyi olsa da tuttuğu oruçlar sahihtir.

Soru 196: Nasıl gusül alındığını ve hükümlerini bilmediğinden dolayı yanlış ve batıl gusül alan birinin şimdiye kadar bu gusüllerle kılmış olduğu namazların hükmü nedir?

Cevap: Batıl olarak alınan gusüller ile kılınan namazlar da batıldır; yeniden kılınması veya kaza edilmesi gerekir.

Soru 197: Farz gusüllerden birini almak niyetiyle guslettim. Hamamdan çıktıktan sonra gusülde uyulması gereken tertibi [önce baş, sonra sağ ve sol tarafı yıkamak] yerine getirdim mi diye şüpheye düştüm; ama tertibî niyet etmenin yeterli olduğuna ihtimal verdiğimden yeniden gusül almadım. Fakat şimdi bu konuda tereddüt içerisindeyim. Acaba [bu şekilde] kıldığım bütün namazları kaza etmem farz mıdır?

Cevap: Söz konusu durumda sizin üzerinize bir şey farz değildir. Evet, eğer aldığınız guslün batıl olduğuna dair kesin bir bilgiye ulaşırsanız, kıldığınız bütün namazları kaza etmeniz farzdır.

Soru 198: Ben cenabet guslü alırken, önce sağ tarafımı, sonra başımı, daha sonra da sol tarafımı yıkıyordum. Bu konu hakkında gerekli araştırmayı yapıp öğrenmede de ihmalkâr davrandım; bu durumda benim [şimdiye kadar yerine getirdiğim] namaz ve oruçlarımın hükmü nedir?

Cevap: Bu şekilde alınan gusül batıldır; dolayısıyla, böyle yapılan gusül ile kılınmış namazlar da batıldır ve kaza edilmesi farzdır. Ama bahsettiğiniz şekilde aldığınız guslün doğru olduğuna inandığınız ve [Ramazan ayında sabah namazına kadar] kasıtlı olarak cünüp kalmadığınız için, oruçlarınız sahihtir.

Soru 199: Vacip secde ayetlerinin bulunduğu sureleri okumak cünüplü kişiye haram mıdır?

Cevap: Cünüp olan şahsa haram olan işlerden biriside o surelerde ki secde ayetlerini okumaktır. Ancak o surelerdeki diğer ayetleri okumanın sakıncası yoktur.

Teyemmüm Hükümleri

Soru 200: Teyemmümün sahih olduğu toprak, alçı ve taş gibi şeyler duvarda olursa, onların üzerine teyemmüm etmek sahih midir? Yoksa onların yer üzerinde olması mı gerekir?

Cevap: Teyemmümün sıhhatinde bunların yerin üzerinde olması şart değildir.

Soru 201: Eğer cünüplü hamama ulaşma [veya gusül alma] imkânı olmadığından birkaç gün cünüp olarak kalırsa, gusül yerine aldığı teyemmümle kıldığı namazdan sonra eğer ondan [sadece abdesti bozan] küçük hades hâsıl olursa bir sonraki namaz için [önceki gibi] gusül yerine teyemmüm mü etmesi gerekiyor? Yoksa ilk aldığı teyemmüm cenabet için yeter ve daha sonraki namazları için sadece abdesti bozulduğu için abdest veya teyemmüm alması mı farzdır?

Cevap: Cünüp olan biri, gusül yerine doğru olarak teyemmüm ettikten sonra, küçük abdesti bozulursa ve teyemmüm için var olan şer'i özrü devam ederse, farz ihtiyat gereği taharetin şart olduğu bütün ameller için önce gusül yerine teyemmüm etmeli, daha sonra abdest de almalıdır. Eğer abdest alma konusunda da mazursa bir teyemmüm de onun yerine yapmalıdır.

Soru 202: Gusül yerine alınan teyemmüm, tam olarak cenabet guslünün sabit ve kesin olan hükümlerini taşır mı? Şu anlamdaki onunla da [gusül yerine alınan teyemmümle] camiye girmek caiz midir?

Cevap: Vakit darlığı yüzünden gusül yerine alınan teyemmüm hariç, gusül için geçerli olan bütün şer'i hükümler, teyemmüm almak için mazeret devam ettiği ve teyemmüm batıl olmadığı sürece gusül yerine yapılan teyemmüm için de geçerlidir.

Soru 203: Savaşta omuriliğinin kopması sonucu meslûs olan (idrarını tutamayan) biri, banyo etmesi biraz zahmetli olduğundan dolayı Cuma, ziyaret ve benzeri müstehap gusüller yerine teyemmüm edebilir mi?

Cevap: Ziyaret gibi taharetin şart olmadığı amellerde, gusül yerine teyemmümün geçerliliği şüphelidir. Ama meşakkat, zorluk ve sıkıntılı durumlarda sevap ve Allah'ın rızasını kazanma ümidiyle müstehap gusüller yerine teyemmüm edilmesinin bir sakıncası yoktur.

Soru 204: Su olmadığı veya suyu kullanmak zararlı olduğu için cenabet guslü yerine alınan teyemmüm ile camiye girmek, cemaat namazı kılmak veya Kur'an okumak caiz midir?

Cevap: Teyemmüm etmesini caiz kılan mazereti kalkmadıkça ve teyemmüm batıl olmadıkça yaptığı teyemmümle taharetin şart olduğu bütün amelleri yapabilir.

Soru 205: Uykudayken bir rutubet gelir ve uyandıktan sonra hiçbir şey hatırlanmaz ve sabah namazı kaza olmak üzere olduğundan hatırlamak için vakit de olmazsa, insanın bu durumdaki vazifesi nedir? Cenabet guslü yerine teyemmüm niyeti mi etmelidir? Bu konudaki gerçek hüküm nedir?

Cevap: Eğer muhtelim olduğunu bilirse, gusletmesi farzdır; vakit dar ise de bedenini temizledikten sonra, teyemmüm ederek namazını kılmalı ve daha sonra vakit geniş olduğunda gusül etmelidir. Ancak ihtilam ve cünüp olduğundan şüphe ederse cenabet hükümleri onun için geçerli değildir.

Soru 206: Hadis-i şerifte, "Bir kaç gün üst üste banyo etmek insanı zayıflatır." buyruğu dikkate alınarak; birkaç gece aralıksız cünüp olan kimsenin görevi nedir?

Cevap: Gusletmesi farzdır; ancak suyun ona zararı olursa, teyemmüm etmelidir.

Soru 207: Doğal olmayan nedenlerden dolayı elimde olmadan, şehvet ve lezzet söz konusu olmaksızın benden sık sık meni geliyor. [Bu durumda kılmak istediğim] her namaz için görevim nedir?

Cevap: Eğer her namaz için gusletmek zararlıysa veya sizin için çok zor bir görevse, bedeni

temizledikten sonra teyemmümle namaz kılmalısınız.

Soru 208: Hasta olacağına inandığından dolayı cenabet guslü yerine sabah namazını teyemmümle kılan bir kimsenin hükmü nedir?

Cevap: Eğer gusletmenin ona zarar vereceğine inanırsa, teyemmüm etmesinin sakıncası yoktur ve onunla kılınan namaz da sahihtir.

Soru 209: Teyemmüm nasıl alınır? Abdest yerine alınan ile gusül yerine alınan teyemmüm arasında bir fark var mıdır?

Cevap: Teyemmüm şu şekilde yapılır: Önce niyet edilir, daha sonra teyemmüm etmenin sahih olduğu bir şeye her iki elin de avuç içinin tamamı birlikte vurulur ve anlık tamamına saçın bittiği yerden kışlara ve burun ucuna kadar her iki elin de avuç içi birlikte sürülür. Daha sonra sol elin iç kısmı sağ elin üstünün tamamına ve sağ elin iç kısmı sol elin üst kısmının tamamına sürülür. Farz ihtiyatı gereği eller tekrar teyemmüm etmenin sahih olduğu bir şeye vurulup sonra sol elin iç kısmı sağ elin üstünün tamamına ve sağ elin iç kısmı sol elin üst kısmının tamamına sürülmelidir. [Bu tertip ve yöntem] abdest yerine yapılan teyemmümle gusül yerine alınan teyemmüm arasında aynıdır, farkı yoktur.

Soru 210: Kireç, alçı taşı ve onların pişmişleriyle tuğlaya teyemmüm etmenin hükmü nedir?

Cevap: Kireç ve alçı taşı gibi yeryüzünden sayılacak şeylere teyemmüm etmenin sakıncası yoktur. Bunların pişmişlerine, tuğlaya ve benzerlerine de teyemmüm etmenin sahih oluşu uzak bir ihtimal değildir.

Soru 211: Teyemmüm edilen şeylerin pak olması gerektiğini buyurmuşsunuz. Acaba teyemmüm uzuvlarının da (alın, el üstleri [ve avuç içleri]) pak olması gerekir mi?

Cevap: İhtiyata uygun olan mümkün olduğu takdirde alın ve el üstlerinin pak olmasıdır. Ancak teyemmüm yerlerini paklayamayan-temizleyemeyen biri o şekilde teyemmüm etmelidir. Gerçi her halükârda taharetin şart olmaması uzak bir ihtimal değildir.

Soru 212: Eğer bir insan abdest alamaz ve teyemmüm imkânına da sahip değilse vazifesi nedir?

Cevap: Eğer bir insan namaz için abdest alamaz ve teyemmüm imkânına da sahip olmazsa, ihtiyat gereği namazı vaktinde o şekilde kılıp daha sonra abdest veya teyemmümle namazını kaza etmelidir.

Soru 213: Ben yıkandığımda cildimin kurumasına neden olan bir hastalığına yakalandım. Hatta el ve yüzümü yıkadığımda bile bu durum ortaya çıkıyor. Dolayısıyla, vücuduma yağ [krem vb.] sürmek zorundayım. Bu yüzden de abdest almak istediğimde zorluk çekiyorum; özellikle de sabah namazı için abdest almam çok zor oluyor. Bu durumda, sabahları abdest yerine teyemmüm etmem caiz midir?

Cevap: Eğer su kullanmanın size zararı varsa, abdest almanız doğru değildir; onun yerine teyemmüm etmelisiniz. Ancak su kullanmanın zararı yoksa ve söz konusu yağ [krem vb.] suyun abdest azalarına ulaşmasına engel olmuyorsa, abdest almalısınız. Engel teşkil ettiği takdirde ise eğer yağı temizleyip abdest alabiliyor ve sonra tekrar onu sürebiliyorsanız teyemmüm edemezsiniz.

Soru 214: Vakit dar olduğu için namazını teyemmümle kılan, ancak namaz bittikten sonra abdest için yeterli vaktinin olduğunu anlayan birinin namazının hükmü nedir?

Cevap: Namazı yeniden kılması ona farzdır.

Soru 215: Hamamı ve yıkanmak için her hangi bir yeri olmayan, soğuk iklime sahip bir bölgede yaşıyoruz. Mübarek Ramazan ayında [bazı geceler] uykudan muhtelim olarak uyanıyoruz. Gençlerin halkın gözü önünde gece yarısı su tulumundaki sularla veya [bölgede bulunan gölet benzeri] su birikintilerinde gusletmesi ayıp sayılıyor ve o saatlerde de genelde sular [ve hava] çok soğuk

oluyor. Bu durumda, yarınki oruç hususunda görevimiz nedir? Acaba Teyemmüm etmek caiz midir? Gusledemediğimiz takdirde o günkü orucu yememizin hükmü nedir?

Cevap: Gençlerin gece yarısı gusül almalarının ayıp karşılanması veya [o saatlerde] gusletmenin zor olması şer'î açıdan özür sayılmaz. Gusletmek mükellefe çok çetin veya zararlı olmadıkça mümkün olan her yolla gusletmesi farzdır. Ama eğer çok meşakkatli veya zararlı olursa, şafak vaktinden önce teyemmüm etmelidir ve şafaktan önce gusül yerine aldığı teyemmümle orucu sahihtir. Ama eğer teyemmüm etmezse orucu batıldır; ancak gün boyunca orucu bozan şeylerden sakınması farzdır.

Kadınlarla İlgili Hükümler

Soru 216: Annem, Peygamber Efendimizin (s.a.a) neslindendir Acaba ben de seyyide sayılır mıyım? Altmış yaşına kadar aybaşı olduğumda hayız kabul edip adet dönemi namaz ve oruçlarımı terk edebilir miyim?

Cevap: Menopoz yaşının belirlenmesi üzerinde düşünülmesi ve ihtiyat edilmesi gereken konulardandır. Bayanlar bu konuda tüm şartlara sahip diğer taklit mercilerine başvurabilir.

Soru 217: Günü belli olan bir adak orucunu tuttuğu esnada hayız olan kadının hükmü nedir?

Cevap: Günü az bir kısmında bile olsa hayız olunca orucu batıl olur ve temizlendikten sonra onu kaza etmesi farzdır.

Soru 218: Kadının, temizlendiğine kanaat getirdikten sonra gördüğü, kan veya suyla karışmış kan özelliklerini taşımayan lekelerin hükmü nedir?

Cevap: Kan değilse hayız hükmünü taşımaz. Ama eğer kan olursa sarı lekeler şeklinde dahi olsa, âdetin başlangıcından on gün geçmediği takdirde, o lekelerin hepsi âdet kanı hükmündedir. Konunun teşhisi kadının görevidir.

Soru 219: Mübarek Ramazan ayının orucunu tutmak için ilaç kullanarak adet olmayı önlemenin hükmü nedir?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 220: Hamilelik döneminde çocuğunu düşürmesine neden olmayacak şekilde az bir kanama geçiren kadına, gusletmesi farz olur mu? Bu bir durumda kadının vazifesi nedir?

Cevap: Kadının, hamilelik döneminde gördüğü kan, eğer hayız özelliklerini ve şartlarını taşırsa veya bu kan adet zamanında görülür ve içeride dahi olsa üç gün devam ederse, adet kanıdır. Aksi takdirde istihazedir.

Soru 221: Adet süresi belli -örneğin yedi gün- olan bir kadın hamileliği önlemek için spiral kullandığı için her defasında on iki gün kan görüyor. Acaba yedinci günden sonra gördüğü kan, hayız kanı mıdır yoksa istihaze mi?

Cevap: Eğer kan on gün içerisinde kesilmezse, adet günleri hayız, geri kalanı ise istihazedir.

Soru 222: Kadınların hayız ve nifas halinde, Masum İmamlar'ın evlatlarının türbelerine girmeleri caiz midir?

Cevap: Caizdir.

Soru 223: Kürtaj yaptıran bir kadın nifaslı sayılır mı?

Cevap: [Düşen çocuk] pıhtılaşmış bir kan gibi bile olsa, kadının çocuk düşürdükten sonra gördüğü kan nifas hükmündedir.

Soru 224: Kadının menopoz döneminde gördüğü kanın hükmü ve onun [bu durumdaki] şer'i vazifesi nedir?

Cevap: İstihaze hükmündedir.

Soru 225: İstenmeyen hamileliklerden korunma yollarından biri de hamileliği önleyici ilaçlar kullanmaktır. Fakat bu ilaçları kullanan kadınlar adet günlerinde ve dışında kan lekeleri görüyorlar, bu kan lekelerinin hükmü nedir?

Cevap: Eğer bu lekeler hayızın şer'i belirtilerine sahip değilse hayız hükmünde değildir; istihaze hükmündedir.

Ölülerle İlgili Hükümler

Soru 226: Ölülerin; gusül, kefen ve defin gibi işlerini kendi cinslerinden birinin üstlenmesi şart mıdır? Yoksa bunlardan her hangi birisi üstlenebilir mi?

Cevap: Ölüyle aynı cinsten [erkek veya kadın olma açısından] olmak sadece ona gusül verirken şarttır. Ölüye aynı cinsten olan birinin gusül verme imkânı olduğu takdirde karşı cinsten birinin gusül vermesi doğru değildir ve guslü batıl eder. Ama kefen ve defin işlemlerinde ölüyle aynı cinsten olmak şart değildir.

Soru 227: Günümüzde köylerde genelde ölümlere evlerin içerisinde gusül veriyorlar. Bazen ölünün bir vasisi olmuyor ve sadece bir kaç küçük çocuk oluyor. Bu gibi durumlar hakkında görüşünüz nedir?

Cevap: Ölünün gusül, kefen ve defniyle ilgili herkesçe bilinen ve gerekli olan normal ölçüdeki tasarruflar için çocuğun velisinin izni gerekmez. Dolayısıyla, küçük çocukların olması sorun çıkarmaz.

Soru 228: Trafik kazası veya yüksek bir yerden düşme sonucu ölen ve cesedinden sürekli kan gelen birini defnetmek için kanın kendiliğinden veya tıbbî yollarla kesilmesi beklenmeli midir? Yoksa kan gelmesine rağmen defnetmek caiz midir?

Cevap: İmkân dâhilinde gusülden önce ölünün bedeninin temizlenmesi vaciptir. Eğer kanın akması engellenebiliyorsa veya kendiliğinden durmasını beklemek mümkünse, beklemek farzdır.

Soru 229: Halk meydanı haline gelmiş bir yeri kanal açmak için kazdıklarında yaklaşık 40-50 yıl önce defnedilmiş olup mezarının izleri kaybolan bir ölüye ait kemikler bulunmuştur. Acaba bakmak için bu kemiklere el sürmenin bir sakıncası var mıdır? Ve bu kemikler necis midir?

Cevap: Gusül verilmiş olan ölü bir Müslümanın kemikleri necis değildir; ancak onları yeniden toprağa defnetmek farzdır.

Soru 230: İnsanın kendisi için satın almış olduğu kefen ile babasını, annesini veya yakın bir akrabasını kefenlemesi caiz midir?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 231: Doktorlardan oluşan bir tim, bazı tıbbî inceleme ve deneyler yapmak için ölünün kalp ve diğer bazı uzuvlarını bedeninden çıkarıp bir gün sonra defnediyorlar. Buna bağlı olarak şu soruları cevaplandırmanızı rica ediyoruz:

- Üzerinde deney ve inceleme yapılan cenazelerin Müslümanlara ait olduğu dikkate alındığında, bizim bu işi yapmamız caiz midir?
- Bu kalp ve cesede ait ölünün bedeninden ayrı defnetmek caiz midir?
- Bu kalp ve bazı organları ayrı defnetmenin bizim için birçok zorlukları bulunduğundan onları başka bir ölünün bedeniyle birlikte defnetmek caiz midir?

Cevap: Korunması gereken bir canı kurtarmanın veya toplumun muhtaç olduğu tıbbî bilgi ve tecrübeleri elde etmenin ya da halkın hayatını tehdit eden bir hastalığı tanımlamanın gerekli olduğu durumlarda, bir cesede otopsi yapmak gerekiyorsa bu iş caizdir. Ama bu amaç için gayri Müslümlerin cesedi kullanılabildiği müddetçe Müslüman ölünün bedeni kullanılmamalıdır. Müslümanın cesedinden koparılan uzuvların şer'i hükümleri ise onların aynı beden ile birlikte defnedilmeleridir; ancak eğer mümkün değilse, ayrı olarak veya başka bedenler ile birlikte defnedilmesinin sakıncası yoktur.

Soru 232: İnsanın kendisi için kefen alıp farz ve müstehap namaz vakitlerinde onu yere serip üzerinde namaz kılması, Kur'ân okuması ve ölümlerini kendine kefen yapması caiz midir? Yine, İslâm dininde, insanın kendisi için kefen alıp onun üzerine Kur'ân ayetlerini yazması ve onu yalnızca kefen zamanı kullanması caiz midir?

Cevap: Mezkûr şeylerin hiçbirisinin sakıncası yoktur.

Soru 233: Son zamanlarda yaklaşık yedi yüz yıl öncesine ait eski bir mezarda, kafatasında çok az saç bulunan, büyük ve kâmil bir iskelete sahip kadın cenazesi bulunmuştur. Arkeologlar onun Müslüman bir kadının iskeleti olduğunu söylüyorlar. Acaba ibret olsun diye bu iskeletin mezar şeklinde yapılan bir yere konarak, ahireti hatırlatan bazı ayet ve hadislerin de yazılarak tarihi eserler müzesi tarafından sergilenmesi caiz midir?

Cevap: Eğer bu kemik iskeletin Müslüman bir ölüye ait olduğu tespit edilirse, onun bir an evvel defnedilmesi farzdır.

Soru 234: Bir köyde kimsenin malı, mülkü veya vakfı olmayan bir mezarlık var. Acaba o köy halkının, şehirden veya başka bir köyden olan cenazelerin ya da o mezarlığa defnedilmeyi vasiyet etmiş olan birisinin oraya defnedilmesini önlemeleri caiz midir?

Cevap: Eğer bahsettiğiniz mezarlık birinin özel mülkü değilse veya sadece o köyün halkı için vakfedilmemişse, başkalarının ölümlerini oraya defnetmelerini engellemeye hakları yoktur. Ayrıca eğer birisi orada defnedilmeyi vasiyet etmişse, tıpkı vasiyete göre amel edilmesi farzdır.

Soru 235: Leali'l-Ahbar kitabında da yer aldığı gibi, mezarların üzerine su dökmenin müstehap olduğunu gösteren hadisler vardır. Acaba bu, ölünün defnedildiği güne mi özeldir, yoksa Leali'l-Ahbar kitabının müellifinin görüşünde belirtildiği gibi her zaman için geçerli midir? Sizin bu konudaki görüşünüz nedir?

Cevap: Mezarın üzerine cenazenin defnedildiği gün su dökmek müstehaptır ve diğer günlerde de sevap ümidiyle sakıncası yoktur.

Soru 236: Niçin ölüyü geceleyin defnetmiyorlar? Ölüyü geceleyin defnetmek haram mıdır?

Cevap: Ölüyü geceleyin defnetmenin bir mahzuru yoktur.

Soru 237: Trafik kazasında ölen birini, gusül verip kefenledikten sonra defnetmek için mezarlığa getirdiklerinde tabut ve kefeninin ölüden akmakta olan kana bulaşmış olduğunu görüyorlar; bu durumda kefeni değiştirmeleri farz mıdır?

Cevap: Eğer kefenin kana bulaşan bölümünü yıkamak veya kesmek ya da kefenin tamamını değiştirmek mümkünse [hangisi mümkünse onun] yapılması farzdır; ama eğer imkân yoksa ölüyü o halde defnetmeleri caizdir.

Soru 238: Bir ölüyü kanlı bir kefenle defnettikten üç ay sonra, [kefenini değiştirmek için] kabrini açmak caiz midir?

Cevap: Bahsi geçen soruda kabri açmak caiz değildir.

Soru 239: Aşağıdaki üç soruya cevap verir misiniz?

1- Hamile bir kadın doğum esnasında ölürse, karnındaki çocuğun aşağıdaki durumlarda hükmü nedir:

- a) Eğer çocuğa yeni ruh verilmişse (üç aylık veya daha fazla olabilir), anne rahminden çıkarıldığı takdirde ölme ihtimali çok yüksek ise.
- b) Eğer çocuk yedi aylık veya daha fazla olursa.
- c) Eğer çocuk anne rahminde ölmüşse.

2- Eğer hamile kadın doğum esnasında ölürse ölümünü ve karnındaki çocuğun durumunu tam olarak araştırmaları diğerlerine farz mıdır?

3- Eğer hamile kadın doğum esnasında ölür ama karnındaki çocuk sağ kalırsa ve normalin aksine çocuk sağ olmasına rağmen birisi annenin karnındaki çocukla birlikte defnedilmesini emrederse, bu konudaki görüşünüz nedir?

Cevap: Çocuk annesiyle birlikte ölmüşse veya çocuğa ruh verilmeden önce anne ölürse, çocuğun çıkarılması farz olmadığı gibi caiz de değildir. Ama eğer çocuğa ruh verilmişse ve ölen annesinin rahminde sağ kalmış ve annesinin karnından çıkarılana kadar hayatta kalma ihtimali varsa, onu bir an evvel annesinin karnından çıkarmak farzdır. Çocuğun anne rahminde öldüğü doğrulanmadıkça anneyi karnındaki çocukla birlikte defnetmek caiz değildir. Eğer çocuk sağ olarak annesiyle birlikte defnedilirse, hatta defnettikten sonra bile hayatta olma ihtimali varsa, kabrin açılıp çocuğun anne rahminden sağ olarak

çıkarılması farzdır. Nitekim eğer annesinin rahminde çocuğun hayatını korumak, annenin defninin geciktirilmesine bağlı olursa, çocuğu kurtarmak için defnin geciktirilmesi farzdır. Eğer birisi, "Ölmüş hamile kadını rahmindeki sağ çocuğuyla birlikte defnetmek caizdir." der, diğerleri de onun görüşünün doğru olduğunu sanarak anneyi öylece defneder ve bu, çocuğun da mezarda ölmesine sebep olursa, çocuğun diyetini ödemek bizzat defin işleriyle sorumlu olan kimseye farzdır. Ancak çocuğun ölümü bu görüşü ileri süren kimseye dayanırsa bu durumda diyeti ödemek ona farzdır.

Soru 240: Belediye, mezar yerlerinden daha iyi yararlanılması için mezarların iki kat halinde yapılmasına karar vermiştir. Bu konudaki şer'î hükmü açıklamanızı rica ederiz?

Cevap: Bir Müslümanın mezarının açılmasına ve saygınlığının yitirilmesine sebep olmadıkça Müslümanların mezarlarını birkaç kat yapmak caizdir.

Soru 241: Bir çocuk su kuyusuna düşerek orada ölmüştür. Kuyuda bulunan su, çocuğun bedeninin çıkarılmasına engel oluyor bu durumda ne yapmak gerekir?

Cevap: Çocuğun cesedi kuyuda o halde bırakılır ve kuyu onun mezarı olur. Eğer kuyu başkasının şahsi mülkü değilse veya sahibi oranın kapatılmasına razı olursa, o kuyunun kullanılmayarak kapatılması farzdır.

Soru 242: Bölgemizde sine ve zincir vurma törenleri sadece Ehlibeyt İmamları (a.s), şehitler ve din büyüklerinin matem merasimlerinde yapılmaktadır. Acaba besic [gönüllü sivil askerler] kuvvetlerine bağlı fertlerin veya İslâm Cumhuriyetine ve bu Müslüman halka önemli hizmetlerde bulunan şahsiyetlerin vefatında da bu tür matem merasimlerinin yapılması caiz midir?

Cevap: Bu işin bir sakıncası yoktur.

Soru 243: Geceleyin mezarlığa gitmenin mekruh olduğunu dikkate alarak, eğer birisi geceleyin mezarlığa gitmenin İslâmî terbiyede etkili olduğuna inanarak geceleri mezarlığa giderse hükmü nedir?

Cevap: Bunun bir sakıncası yoktur.

Soru 244: Kadınların cenaze merasimine katılmaları ve cenazeyi taşımaları caiz midir?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 245: Bazı aşiretler arasında biri ölünce matem törenlerine katılanların hepsine yemek vermek için borç olarak çok sayıda koyun kesmek bir gelenek halini almıştır. Bu iş onlara [borç altına girdikleri için] büyük boyutta zararlar vermektedir. Acaba bu âdet ve gelenekleri yaşatmak için bu zararları üstlenmek caiz midir?

Cevap: Eğer verilen yemeğin masrafları, yaşı büyük varislerin malından ve onların rızası ile olursa caizdir; ancak eğer bu iş bazı zorlukların ve mali zararların ortaya çıkmasına sebep oluyorsa ondan kaçınılmalıdır. Ayrıca ihsan yemeğini ölünün kendi malından vermek isterlerse bu onun vasiyetinin keyfiyetine bağlıdır. Her halükarda bu gibi durumlarda, israftan ve ilahi nimetlerin zayi olmasına sebep olacak kadar aşırıya gitmekten kaçınılmalıdır.

Soru 246: Eğer içinde bulunduğumuz [ve savaşta olmadığımız] bu zamanda bir bölgede mayın patlaması sonucu ölen birine şehit hükmü uygulanır mı?

Cevap: Şehitlerin özel hükümlerinden olan kefensiz ve gusülsüz olarak defnedilmek, sadece savaş meydanında öldürülen şehide mahsustur.

Soru 247: İslam Devrim Muhafızları ordusunda görev yapan kardeşler sınır bölgelerinde devriye gezerken İran İslâm Cumhuriyeti'ne karşı savaşan düşman çetelerinin kurdukları tuzaklarla karşılaşılıyorlar ve bazen şehit düşenler oluyor. Acaba bu aziz şehitlere gusül veya teyemmüm vermek farz mıdır? Yoksa bu bölgeler de savaş meydanı sayılmakta mıdır?

Cevap: Eğer bahsi geçen bölgeler, hak ve batıl ordusu arasında savaş meydanı olursa, hak ordusundan orada ölenler şehit hükmündedirler.

Soru 248: Cemaat namazı imamlığı şartlarına sahip olmayan biri, müminlerden birinin cenaze namazına imamlık edebilir mi?

Cevap: Cemaat namazlarında ve diğer namazlarda cemaat imamlarında gerekli olan şartların, cenaze namazında şart olmadığı uzak bir ihtimal değildir. Gerçi o şartlara cenaze namazında da riayet etmek ihtiyata daha uygundur.

Soru 249: Eğer Mümin biri dünyanın herhangi bir yerinde İslâm hükümlerini icra etmek yolunda veya gösteri sırasında ya da Caferî fıkhumu uygulama yolunda öldürülürse şehit sayılır mı?

Cevap: Böyle bir şehit için şehit sevabı vardır; ama şehidin defniyle ilgili hükümler, savaşta, savaş alanında, çatışma sırasında şehit edilen kimseye mahsustur.

Soru 250: Eğer bir Müslüman, uyuşturucu madde kaçakçılığı suçundan kanun gereği idama mahkûm olup yüksek divan yetkililerinin onayı ile idam edilirse:

1- Acaba ona cenaze namazı kılınır mı?

2- Onun için düzenlenen, Kur'an ve Ehlibeyt mersiyelerinin okunduğu matem merasimlerine katılmanın hükmü nedir?

Cevap: İdam hükmü infaz edilen bir Müslüman da aynen diğer Müslümanlar gibidir; ölümlere uygulanan bütün İslami hüküm ve kurallar onun hakkında da uygulanır.

Soru 251: Canlı insanın bedeninden kopmuş [ve henüz] üzerinde et bulunan bir kemiğe dokunmak meyyite dokunma guslünü gerektirir mi?

Cevap: Canlı insanın bedeninden kopmuş bir uzva dokunmak gusül gerektirmez.

Soru 252: Ölü insanın bedeninden kopmuş bir uzva dokunmakla, meyyite dokunma guslü farz olur mu?

Cevap: Ölüden kopmuş bir uzva dokunmak, eğer beden soğuduktan sonra ve ölüye gusül verilmeden önce gerçekleşirse, ölüye dokunma hükmündedir [ve gusül gerektirir].

Soru 253: Ölmek üzere olan Müslümanı kibleye doğru yatırmak gerekli midir?

Cevap: Ölmek üzere olan bir Müslümanın, ayakaltları kibleye gelecek şekilde sırt üstü kibleye doğru yatırmak uygundur. Birçok fakih, muhtazarın gücü [ve imkânı] olduğu takdirde kendisine ve [onun yanında bulunan] diğerlerine bu ameli farz bilmişlerdir. Dolayısıyla ihtiyata uygun olan, bu amelin terk edilmemesidir.

Soru 254: Çekilen dişin üzerinde gelen diş etine dokunmak meyyite dokunma guslünü gerektirir mi?

Cevap: Ona dokunmak gusül gerektirmez.

Soru 255: Acaba elbisesiyle birlikte defnolunan Müslüman bir şehide dokunmak meyyite dokunma guslünü gerektirir mi?

Cevap: Üzerinden gusül ve kefenin kalktığı bir şehide dokunmak meyyite dokunma guslünü gerektirmez.

Soru 256: Ben Tıp Fakültesi'nde okuyan bir öğrenciyim. Otopsi esnasında bazen ölünün bedenine dokunmak zorunda kalıyoruz. Elbette, Müslüman ölümler olup olmadıklarını bilmiyoruz. Fakat yetkili kişiler onların gusül verilmiş olduğunu söylüyorlar. Bunlara atfen bu ölümlere dokunduktan sonra namaz ve diğer ibadetler için görevimizin ne olduğunu ve üzerimize meyyite dokunma guslünün farz olup olmadığını açıklamanızı rica ediyoruz.

Cevap: Eğer ölüye gusül verildiği doğrulanmazsa ve siz de bu hususta şüphe ederseniz, o ölünün bedenine veya uzuvlarına dokunmakla gusül size farz olur ve meyyite dokunma guslü almadıkça namaz sahih olmaz. Ancak ölüye gusül verildiği doğrulandıktan sonra onun guslünün doğru verilip verilmediğinde şüphe edilse bile onun bedenine veya

uzuvlarına dokunmak guslü gerektirmez.

Soru 257: İsmi ve nereli olduğu bilinmeyen bir şehit, birkaç çocukla birlikte aynı mezara defnedilmiştir. Bir müddet sonra bu şehidin, defnedildiği şehrin halkından olmadığını kanıtlayacak bazı deliller ele geçmiştir. Acaba şehidin cesedini kendi şehrine taşımak için o mezarı açmak caiz midir?

Cevap: Eğer şer'î hükümlere uygun olarak defnedilmişse, artık mezarı açmak caiz değildir.

Soru 258: Eğer mezarı kazmadan ve üzerindeki toprağı açmadan, bazı özel kameralarla kabrin içerisinden bilgi ve film elde etmek mümkün olursa, buna da mezarı açmak denir mi?

Cevap: Mezarı kazmadan ve üzerindeki toprağı açıp ölünün bedenini açığa çıkarmadan, kabrin içindeki ölünün bedenini kameraya almaya mezarı açmak denmez.

Soru 259: Belediye, sokakları genişletmek amacıyla mezarlığın etrafındaki kabirleri yıkmak istiyor, bunu yapması caiz midir? İkinci olarak da bu ölülerin kemiklerini oradan çıkarıp ayrı bir yerde defnetmenin hükmü nedir?

Cevap: Müminlerin mezarlarını yıkmak ve açmak, yolları genişletme ve yenileme kastıyla bile olsa caiz değildir. Mezarların açılması ve Müslüman bir ölünün bedeninin veya çürümemiş kemiklerinin ortaya çıkması durumunda, onu yeniden defnetmek farzdır.

Soru 260: Şer'î ölçülere riayet etmeksizin Müslümanların mezarlarını yıkmaya kalkışan birine karşı diğer Müslümanların görevi nedir?

Cevap: Diğerlerinin bu konudaki görevi şart ve derecelerine riayet ederek onları kötülükten sakındırmaktır. Ayrıca eğer kabirlerin tahrip edilmesi sonucu Müslüman ölülerin kemikleri ortaya çıkarsa, onları yeniden gömmek farzdır.

Soru 261: Babam yaklaşık 36 yıldır bir mezarda gömülüdür. Vakıflar idaresinden izin alarak kendim o mezardan yararlanmak istiyorum. Mezarlık vakıf olduğuna göre kardeşlerimden de bu konuda izin almam gerekir mi?

Cevap: Ölülerin defnedilmesi için genel olarak vakfedilen bir mezar yeri için oradaki cenazenin vârislerinden izin almak şart değildir. Ancak ölünün kemikleri toprak olmadan önce, oraya başka bir cenazeyi defnetmek için mezarı açmak caiz değildir.

Soru 262: Müslümanların mezarlığını yıkıp yerine başka merkezler yapmanın [şer'î bir] yolu varsa açıklar mısınız?

Cevap: Müslümanların ölülerinin defnedilmesi için vakfedilmiş olan bir Müslüman mezarlığını başka bir şeye çevirmek ve değiştirmek caiz değildir.

Soru 263: Dinî merciden izin aldıktan sonra mezarları açıp ölülerin defni için vakfedilmiş olan mezarlığı başka bir şeye çevirmek caiz midir?

Cevap: Mezarı açmanın caiz olmadığı ve ölülerin defni için vakfedilmiş olan mezarlığın tahrip edilmesinin caiz olmadığı yerlerde taklit merciinin izni geçersizdir. Ancak eğer istisna edilen yerlerden birisi olursa sakıncası yoktur.

Soru 264: Yirmi yıl önce ölmüş olan bir kişinin mezarına, yanlışlıkla aynı köyden yeni ölen bir hanımın cenazesini defnetmişler. Elbette, söz konusu kişiye ait mezarda hiçbir kalıntıya rastlanmamıştır. [bu konudaki] görevimiz nedir?

Cevap: Hâlihazırda sormuş olduğunuz soruya göre diğerlerinin hiç bir görevi yoktur. Cenazenin sırf başka bir meyyitin kabrine defnedilmesi, cenazeyi başka bir yere nakletmek için o mezarın açılmasını caiz kılmaz.

Soru 265: Caddenin birisinin ortasında dört tane mezar bulunmaktadır. Bu mezarlar caddelerin yapımına engel oluyor. Öte yandan, mezarları açmak da şer'î açıdan caiz değildir. Bu konuda belediyenin şer'î hükümlerin dışına çıkmaması için ne yapmamız gerektiği hususunda bizleri aydınlatmanızı rica ediyoruz.

Cevap: Eğer caddenin yapımı mezarların açılmasına bağlı değilse ve caddeyi onların

üzerinden geçirmek mümkünse veya tıpkı kanun gereği mezarlara rağmen caddenin yapılması zaruri ve gerekliyse caddeleri yapmanın sakıncası yoktur.

Necaset Hükümleri

Soru 266: Kan pak mıdır?

Cevap: Eğer kanı sıçrayarak akan hayvanların ise, o kan necistir.

Soru 267: İmam Hüseyin'in (a.s) yas merasiminde başı şiddetle duvara vurma sonucu insanların başlarından akarak bu merasime katılanların yüzüne gözüne bulaşan kan pak mıdır?

Cevap: İnsan kanı her durumda necistir.

Soru 268: Elbiseyi yıkadıktan sonra üzerinde kalan hafif kan lekesi necis midir?

Cevap: Eğer kanın kendisi değil de yalnızca yıkadıktan sonra kalan rengi olursa, paktır.

Soru 269: Bazı yumurtalarda görülen kanın hükmü nedir?

Cevap: Paktır; ama yenilmesi haramdır.

Soru 270: Haramla cünüp olan kimsenin ve necis yiyen hayvanın terinin hükmü nedir?

Cevap: Güçlü görüş gereği paktır; fakat farz ihtiyat gereği onunla [her iki ter ile de] namaz kılınmamalıdır.

Soru 271: Ölüünün, sidir ve kâfur ile gusül verdikten sonra, normal su ile gusül vermeden önce, bedeninden damlayan su damlacıkları pak mıdır?

Cevap: Üçüncü guslü tamamlanmadıkça ölüünün bedeni necaset hükmündedir.

Soru 272: Bazen el, ayak ve dudaklardan kopan deri parçaları pak mıdır?

Cevap: Ellerden, ayaklardan, dudaklardan veya bedenin ayrı bir yerinden kendiliğinden kopan ince deri parçaları paktır.

Soru 273: Savaş alanlarında domuz öldürüp yemek mecburiyetinde kalan birinin, bedeninin rutubeti [teri] ve ağız suyu necis midir?

Cevap: Haram ve necis et yiyen birinin ağız suyu ve beden teri necis değildir, ancak ıslak olarak domuz etine temas eden her şey necistir.

Soru 274: Ressamlık ve çizim işlerinde kıl fırçalar kullanılmaktadır. Eğer bunların en iyi ve kaliteli çeşitlerinin genellikle domuz kılından yapıldığını ve gayr-i İslâmî ülkelerden getirilerek özellikle kültürel merkezler ve tebliğ büroları başta olmak üzere herkesin kullanımına sunulduğunu dikkate alırsak, Bu kıl fırça ve kalemleri kullanmanın şer'i hükmü nedir?

Cevap: Domuz kılı necistir ve taharetin şart olduğu yerlerde kullanmak caiz değildir; ama taharetin şart olmadığı yerlerde onları kullanmanın sakıncası yoktur. Eğer kıl fırça ve kalemlerin domuz kılından yapıldığı bilinmezse onu taharetin şart olduğu işlerde de kullanmanın sakıncası yoktur.

Soru 275: Gayri İslami ülkelerden ithal edilen etleri yemek helal midir? Bu etlerin pak ve necis olma açısından hükmü nedir?

Cevap: Şer'i usullere göre kesildiği doğrulanmadıkça onları yemek haramdır; ancak paklık açısından şer'i usullere göre kesilmediği kesin olarak bilinmedikçe, paktırlar.

Soru 276: Gayri İslami ülkelerden gelen deri ve diğer hayvan azalarıyla ilgili görüşünüz nedir?

Cevap: Eğer hayvanın İslami usullere göre kesildiğine ihtimal verirsiniz paktırlar. Ancak İslami usullere göre kesilmediğine [kesin olarak] eminseniz necistirlir.

Soru 277: Cenabetli birinin elbisesi meni ile necis olursa: 1- Islakken ona dokunmanın hükmü nedir? 2- Acaba cünüplünün,

elbisesini yıkaması için bir başkasına vermesi caiz midir? 3- Muhtelim olan biri elbisesini yıkayacak olan kimseye, elbisesinin necis olduğunu haber vermeli midir?

Cevap: Meni necistir ve eğer sirayet edici bir ıslaklıkla başka bir şeye değerse onu da necis eder. Elbiseyi yıkayan kimseye onun necis olduğunu söylemek gerekmez. Ancak elbisenin sahibi onun temizlendiğini kesin olarak bilmedikçe, ona pak elbise hükmü uygulayamaz.

Soru 278: İdrardan sonra istibra yaparken benden meni kokusu veren bir sıvı geliyor; acaba necis midir? Bu durumda namaz konusunda görevim nedir?

Cevap: Eğer meni olduğunu kesin olarak bilmiyorsanız ve meninin şer'i belirtilerini taşıyorsa, meni hükmünde değildir ve paktır.

Soru 279: Karga, kartal ve papağan gibi eti haram olan hayvanların dışkıları necis midir?

Cevap: Eti haram olan hayvanların dışkıları necis değildir.

Soru 280: İlmihal kitaplarında eti haram olan hayvanların ve kuşların dışkılarının necis olduğu yazılmıştır. Acaba sığır, koyun ve tavuk gibi eti helal olan hayvanların da dışkısı necis midir?

Cevap: Eti helal olan kuş ve diğer hayvanların ve aynı şekilde eti haram olan kuşların dışkıları paktır.

Soru 281: Eğer tuvalet taşının kenarında veya içinde bir necis olur ve orası kür veya az suyla yıkanır ama necisin kendisi kalırsa, suyla yıkanan ve necasetin olmadığı yerler, pak mıdır?

Cevap: Necis suyun ulaşmadığı yerler paktır.

Soru 282: Eğer misafir, ev eşyalarından birini necis ederse, ev sahibine haber vermesi farz mıdır?

Cevap: Yiyecek, içecek ve yemek tabakları dışındaki şeylerde haber vermesi gerekmez.

Soru 283: Necis olmuş şeye değen başka bir şey de necis olur mu? Eğer necis olursa, kaç vasıtaya kadar necis eder?

Cevap: Necisin kendisiyle temas ederek necis olan şey, pak olan başka bir şeye değerse ve ikisinden biri eğer ıslak olursa, yine o pak olan şeyi necis eder. Necis olan [bu ikinci] şey de pak olan başka bir şeye [ikisinden birinin ıslak olması şartıyla] değerse yine farz ihtiyat gereği [ikinci necis olmuş şeye, değen şey de] necis olur. Ama bu üçüncü necis olan şey, artık başka bir şeye değmekle onu [ıslak bile olsa] necis etmez.

Soru 284: Şer'i usullere göre kesilmemiş hayvanın derisinden imal edilmiş ayakkabıyı giyen birinin, her abdest almadan önce ayağını yıkaması farz mıdır? Bazıları, ayakkabı içerisinde ayağın terlediği takdirde ayakları yıkamanın vacip olduğunu söylüyorlar. Genel olarak da her türlü ayakkabıda az-çok ayaklar terlemektedir. Bu konuda görüşünüz nedir?

Cevap: Eğer ayakkabının şer'i usullere göre kesilmemiş hayvanın derisinden yapıldığını kesin olarak bilirse ve böyle bir ayakkabı içerisinde ayakların terlediği doğrulanırsa, namaz için ayakları yıkamak farzdır; ancak eğer ayakların terlediğinden veya derisinden ayakkabı yapılan hayvanın şer'i usullere göre kesilip kesilmediğinden şüphe ederse, pak hükmündedir [dolayısıyla ayakları yıkaması da gerekmez].

Soru 285: Devamlı kendisini necis eden çocuğun elinin terinin, ağız suyu ve artığının hükmü nedir. Yine, ıslak ellerini ayaklarına vuran çocukların hükmü nedir?

Cevap: Necis olduğu kesin olarak bilinmedikçe paktır.

Soru 286: Doktorun teşhisine göre sürekli olmak zorunda kaldığım bir dişeti hastalığım var ve bu, diş etlerimin içerisinde kan toplanmış gibi bazı yerlerinin siyahlaşmasına sebep oluyor. Üzerine kâğıt mendil bıraktığımda rengi kırmızılaşıyor. Bu yüzden kür suyla ağızımı temizlemeğe çalışıyorum; ancak katılaşmış olan bu kan uzun bir müddet kalıyor ve yıkamakla da gitmiyor. Acaba ağızıma aldığım kür suyu çıkardığımda, ağızımda kalan ve dişetindeki katılaşmış kana değen bu su necis midir, yoksa o da ağız

suyunun bir parçası sayılarak pak mıdır?

Cevap: Her ne kadar ondan sakınmak ihtiyata uygun olsa da pak hükmündedir.

Soru 287: Dış etlerinde katılmış olan kana değdikten sonra yediğim yemek, necis midir? Necis olduğu takdirde, acaba yemeği yuttuktan sonra ağzın iç kısmı necis olarak kalır mı?

Cevap: Mezkûr durumda, yemek necis olmaz ve yutulmasında bir sakınca yoktur. Ağzın içi de temizdir.

Soru 288: Bir süredir makyaj malzemelerinin, çocuklar doğduğunda onlardan kesilip ayrılan göbek bağından veya ölü çocuktan yapıldığına dair söylentiler var. Biz bazen bunları kullanıyoruz ve hatta bazı zamanlar [kullandığımız] ruj yeniliyor bile; acaba bunlar necis midir?

Cevap: Söylentiler, makyaj malzemelerinin necis olduğuna dair şer'î delil sayılmazlar ve şer'i yollardan onların necis olduğu ispatlanmadıkça, onları kullanmanızın sakıncası yoktur.

Soru 289: Yıkadığımız her elbise veya kumaştan, leğene baktığımızda açıkça görünen ince küçük tüyler dökülmektedir. Leğen suyla dolu vaziyette ve çeşme suyuna bağhyken elbiseyi daldırdığımızda leğenin kenarlarından etrafa su taşıyor. Ben de leğenden taşan suda bu tüylerin olması nedeniyle, ihtiyat ederek suyun taşıdığı her yeri yıkıyorum. Yine, çocukların necis elbiselerini dışarıya çıkardığımda, kuru bile olsalar, bu tüylerden düşmüştür düşüncesiyle bıraktığım bütün yerleri yıkıyorum. Acaba [yaptığım] bu ihtiyat gerekli midir?

Cevap: Yıkamak için leğene koyulan bir elbisenin, su, musluktan akarak üzerine dökülüp her tarafına ulaştıktan sonra ondan ayrılırsa veya leğenin içinde yer değiştirirse, elbise, leğen, su ve elbiseden ayrılıp suyun üzerinde görülen ve suyla birlikte dışarı dökülen tüyler, hepsi paktır. Nitekim çocukların necis elbiselerinden ayrılan tüy veya toz parçacıkları da elbisenin necis yerinden ayrıldıkları kesin olarak bilinmedikçe paktırlar. Ayrıca o ayrılan tüylerin necis bölgeden ayrıldıklarından şüphe edilirse, ihtiyat gerekli değildir.

Soru 290: Islaklığın, bir şeyden diğer bir şeye geçmesi için ne kadar olması gerekiyor?

Cevap: Islaklığın geçmesindeki ölçü, ıslak olan bir cisim başka bir cisme değdiğinde birinin ıslaklığının diğerine geçmesidir.

Soru 291: Hristiyan ve Yahudiler gibi dinî azınlıkların da elbiselerini yıkanması ve ütülenmesi için verdikleri kuru temizleyicilere verilen elbiseler pak mıdır? Ayrıca bunların temizlik için kimyasal madde kullandıklarını biliyoruz.

Cevap: Eğer kuru temizleyicilere verilen elbiseler önceden necis değillerse, pak hükmündedirler ve elbiselerin ehl-i kitap olan dinî azınlıkların elbiselerine değmeleri onların necis olmasına sebep olmaz.

Soru 292: Tam otomatik çamaşır makinelerinde yıkanan necis elbiseler pak olur mu? Bu çamaşır makinelerinin çalışma tarzı şöyledir: Birinci defada toz deterjanla birlikte çamaşır makinesine koyulan çamaşırın üzerine bir miktar su dökülür ve makine biraz çalışınca, kapak, cam ve etrafındaki plastik üzerinde köptük oluşur. Sonra köptük bunları tamamen kapatınca ikinci kez su alır. Daha sonra da makine otomatik olarak çamaşırı üç defa az suyla yıkar ve her defasında suyu dışarıya atar. Sizden ricamız, böyle yıkanan çamaşırın pak olup olmadıklarını açıklamanızdır.

Cevap: [Necis elbiseler] çamaşır makinesinde paklanırken [necasetten temizlerken] eğer necasetin kendisi giderildikten sonra musluğa bağlı çok su ile bir defa yıkanır ve yine makinenin içi elbiseleri koymadan önce pak olur ve daha sonrada iki defa az suyla yıkanıp normal şekilde suyu alınır [sıkılırsa] elbiseler pak olurlar.

Soru 293: Eğer su, yere, havuza veya çamaşır yıkanan hamamlara [vb. yerlere] dökülür ve oradan da birkaç damla insanın elbisesine sıçarsa, elbise necis olur mu?

Cevap: Temiz [leğen, havuz, hamam vb.] yerlere dökülen sudan sıçrayan su da paktır. Eğer o yerin pak mı yoksa necis mi olduğunda şüphe edersek, yine de ondan sıçrayan su paktır.

Soru 294: Belediyeye bağlı çöp kamyonlardan caddelere dökülen su, bazen şiddetli rüzgâr nedeniyle halkın üzerine sıçramaktadır. Bu su pak mıdır?

Cevap: Necise değmesi sonucunda necis olduğu kesin olarak bilinmediği takdirde, o su temizdir.

Soru 295: Cadde ve yol üzerlerinde oluşan çukurlarda toplanan sular pak mıdır?

Cevap: Bu sular pak hükmündedirler.

Soru 296: Yemek, içmek vb. şeylerde temizlik ve necaset hükümlerine önem vermeyen kimselerle ailece gidip gelmenin hükmü nedir?

Cevap: Yüce İslam dininin taharet ve necaset konusundaki genel hükmü şöyledir: Necis olduğu kesin olarak bilinmeyen her şey, şer'i açıdan pak [temiz] hükmündedir.

Soru 297: Aşağıda geçen kusmukların şer'i açıdan hükümlerini açıklayınız?

- a) Süt emen çocuğun kusmuğu.
- b) Süt emen ve yemek yiyen çocuğun kusmuğu.
- c) Yetişkin insanın kusmuğu.

Cevap: Hepsi paktır.

Soru 298: Eğer birkaç şeyden biri necis olur ama hangisinin necis olduğu bilinmezse bunlara değen şeyin hükmü nedir?

Cevap: Eğer onlardan bazılarına değerse [hepsine değmezse] necis hükmünde değildir.

Soru 299: Başka ülkelerden çalışmak için İslami ülkelere gelerek şarküteri dükkânı açan ve hangi dine mensup olduğu bilinmeyen biri, elinde sirayet edici (geçici) ıslaklık olduğu halde yiyecek maddeleri satmaktadır ve satış esnasında eli gıda maddelerine değmektedir. Acaba ondan hangi dine mensup olduğu sorulmalı mıdır? Yoksa "Necis olduğu kesin olarak bilinmedikçe her şey paktır." hükmü onun hakkında da geçerli midir?

Cevap: Ona hangi dine bağlı olduğunu sormak farz değildir. Onun kendisi ve ıslak olarak dokunduğu şeyler hakkında, "Necis olduğu kesin olarak bilinmedikçe her şey paktır." hükmü geçerlidir.

Soru 300: Eğer aile fertlerinden biri veya eve gidip gelen birisi, taharet ve necasete önem vermez ve evin ve evdeki eşyaların yıkamakla temizlenmeyecek kadar geniş bir ölçüde necis olmasına sebep olursa, bu evde yaşayanların görevi nedir? Böyle bir durumda insan nasıl temiz kalabilir. Özellikle de sahih olması taharete bağlı olan namazlar için ne yapmak gerekir. Bu durumda şer'i hüküm nedir?

Cevap: Bütün evi temizlemek gerekmez. Namazın sahih olması için de namaz kılanın elbisesiyle [secdede] alnın koyulduğu yerin temiz olması yeterlidir. Evin ve eşyaların necis olması, namazda ve yemek-içmekte temizliğe uyulmasının dışında daha fazla bir yükümlülük gerektirmez.

Sarhoş Edici Şeyler

Soru 301: Alkollü içecekler necis midir?

Cevap: Sarhoş edici içecekler [farz] ihtiyat gereği necistirler.

Soru 302: Ateşte kaynayan ve üçte biri gitmeyen, ancak, sarhoş edici de olmayan üzüm suyunun hükmü nedir?

Cevap: İçilmesi haramdır, ama necis değildir.

Soru 303: İçerisinde bir veya birkaç üzüm tanesi olan koruk (yetişmemiş üzüm), suyunu çıkarmak amacıyla kaynatılırsa, kaynatıldıktan sonra geriye kalan suyun haram olduğu söylenmektedir. Bu söz doğru mudur?

Cevap: Eğer üzüm taneleri, çok az olur ve ona üzüm suyu denilmeyecek şekilde koruk suyunda kaybolup giderse helâldir. Ancak sadece üzüm tanelerinin kendisi ateşte kaynarsa haramdır.

Soru 304: Günümüzde sarhoş edici [olsa da] alkol, birçok ilaçların özellikle de sıvı ilaçların ve güzel kokuların bilhassa da dış ülkelerden getirilen kolonyaların yapımında kullanılmaktadır. Acaba meselenin hükmünü bilen veya bilmeyen kimselerin bunları alıp-satmalarına, kullanmalarına ve farklı şekilde onlardan yararlanmalarına izin veriyor musunuz?

Cevap: Asaleten [şarap gibi] sıvı sarhoş edicilerin çeşitlerinden olduğu bilinmeyen alkoller pak hükmündedirler ve bu tür alkollerin katıldığı [kolonya, ilaç vb.] sıvı maddeleri alıp satmanın ve kullanmanın sakıncası yoktur.

Soru 305: Sağlık görevlilerinin çalışma esnasında tıbbi nedenlerden dolayı ellerini ve tıbbî malzemeleri dezenfekte etmek gibi gerekli olan her yerde ve her alanda beyaz alkol kullanmaları caiz midir? Beyaz alkol tıbbî bir alkol olmanın yanı sıra içilebilir de. Ayrıca, üzerine bu alkolden bir veya birkaç damla dökülmüş elbiseyle kılınan namaz sahih midir?

Cevap: Eğer [beyaz alkol] asaleten sıvı olmayan [katı maddelerden üretilen etil alkol gibi] alkollerden olursa, sarhoş edici olsa bile pak hükmündedir ve onun bulaştığı elbiseyle namaz kılmak sahihtir ve temizlenmesi gerekmez. Ancak asaleten sıvı olan alkollerden olur ve uzmanların teşhisine göre de sarhoş edici olursa, ihtiyat gereği necistir ve onun değdiği elbise veya bedenle namaz kılmak için temizlenmesi gerekir. Elbette tıbbi araç ve gereçleri dezenfekte de vb. işlerde onu kullanmanın sakıncası yoktur.

Soru 306: İlaç ve gıda sanayiinde "Kefir" denen bir madde kullanılmaktadır. Mayalandığında elde edilen maddede %5 ile %8 oranında bir alkol meydana gelmektedir. Bu miktardaki bir alkol, kullanıcıda hiçbir şekilde sarhoşluğa yol açmıyor. Bu maddenin kullanılmasının şer'î açıdan bir sakıncası var mıdır?

Cevap: Elde edilen maddede bulunan alkol kendi zatında sarhoş edici ise, elde edilen maddeye karışması ve miktarının az olması yüzünden kullanıcı açısından sarhoş edici olmasa bile yenilmesi haramdır ve ihtiyat gereği necistir. Ancak onun kendi zatında sarhoş edici olup olmadığından veya aslen sıvı olup olmadığından şüphe edilirse hüküm değişir.

Soru 307:

- 1) Etil alkol necis midir? (Galiba bu alkol bütün sarhoş edicilerin içerisinde bulunuyor ve sarhoşluğa yol açıyor.)
- 2) Alkolün necis olmasındaki ölçü nedir?
- 3) Bir içeceğin sarhoş edici olduğunu tespit etmenin yolu nedir?

Cevap:

- a) Aslen sıvı ve sarhoş edici olan bütün alkol çeşitleri necistir.
- b) Ölçü aslen sıvı ve sarhoş edici olmasıdır.
- c) Eğer mükellefin kendisinin kesin bilgisi olmazsa, güvenilir uzman kişinin bildirmesi

yeterlidir.

Soru 308: Koka kola [Coca cola] ve pepsi gibi ülke içerisinde üretilen ve piyasada satılmakta olan bazı içeceklerin temel maddelerinin dış ülkelerden getirildiği ve içlerinde alkol kullandıkları ihtimali olduğu söylenmektedir. Bunların hükmü nedir?

Cevap: Mükellefin kendisi bunlara aslı sıvı olan sarhoş edici alkol katıldığını kesin olarak bilmedikçe pak ve helaldir.

Soru 309: Gıda maddelerini satın alırken, onları satan veya yapan kimselerden Müslüman olmayanların onlara ellerini vurup vurmadığını veya onların yapımında alkol kullanıp kullanmadıklarını araştırmak gerekir mi?

Cevap: Sormak ve araştırmak gerekmez.

Soru 310: Ben kimyasal gazlara karşı etkili olan, "sprey atropine sülfat" formülünde bir ilacın yapımına başladım. Alkol, bu ilacın bileşiminde temel bir role sahiptir; öyle ki eğer alkol eklenmezse bu ilaç üretilemez. Öte yandan bu ilaç, İslâm ordularını kimyasal sinir gazları karşısında koruyabilecek bir silahtır. Acaba anlattığımız şekilde alkolü ilaç sanayiinde kullanmamız caiz midir?

Cevap: Eğer [kullanılan alkol] aslen sıvı ve sarhoş edici olan alkollerden ise haramdır ve ihtiyat gereği necistir; ancak onun ilaç sanayiinde kullanılmasında sakınca yoktur.

Vesvese ve Çaresi

Soru 311: Birkaç yıldan beridir vesvese hastalığına müptela olmuşum. Bu konu beni çok rahatsız etmektedir ve günden güne bu hastalığım daha da şiddetlenerek hayatımda her şeyden şüphe etmeme neden oluyor. Öyle ki yaşamım sanki şüphe üzerine kurulmuş. Çoğunlukla yiyeceklerde ve ıslak eşyalarda şüpheye düşüyorum. Bu nedenle diğer normal insanlar gibi yaşayamıyorum. Bir yere gittiğimde ayağımın terlediğini ve necise değmesi sonucu, necis olacağımı düşünerek hemen çorabımı çıkarıyorum; hatta seccade üzerinde bile oturamıyorum. Ne zaman otursam, tüyleri elbiseme yapışır ve onu suyla yıkamak zorunda kalırım diye vesvese olduğum için hemen kalkıyorum. Eskiden böyle değildim, ama şimdi, artık bu işlerimden utanıyorum. Her zaman, rüyamda birisini görüp, derdimi ona söylemeyi veya hayatımı tamamen değiştirip beni eski halime getirecek bir mucizenin gerçekleşmesini çok istiyorum. Bu konuda bana yol göstermenizi rica ediyorum.

Cevap: Taharet ve necaset hükümleri, tıpkı ilmiyal kitaplarında açıklananlarla aynıdır. Şer'i açıdan necis olduğuna hükmedilen ve insanın da necis olduğunu kesin olarak bildiği şeyler dışında her şey paktır [temizdir]. Bu durumda, vesvese hastalığından kurtulmak için rüya görmeye veya mucize olmasına ihtiyaç yoktur. Sadece mükellefin kendi şahsî görüş ve düşüncelerini bir kenara bırakarak mukaddes İslâm şeriatına inanıp onunla amel etmesi ve necis olduğunu kesin olarak bilmediği şeyleri necis saymaması gerekir. Çünkü siz kapının, duvarın, seccade ve kullandığınız diğer eşyaların necis olduğunu kesin olarak nereden biliyorsunuz? Üzerinde yürüdüğünüz veya oturduğunuz seccadenin tüylerinin necis olduğunu ve onun çorabınıza, elbisenize ve bedeninize bulaştığını kesin olarak nasıl ve nereden biliyorsunuz? Bu yüzden bu durumlarda vesveseye itina etmeniz sizin için caiz değildir. [Her şeyin] necis olabileceğine dair vesveseleri biraz görmezden gelmekle ve vesveseye itina etmeme konusunda biraz alıştırma yapmakla, inşallah Allah'ın izni ve yardımıyla kendinizi vesvesenin pençesinden kurtaracaksınız.

Soru 312: Ben yükseköğrenim görmüş, birkaç çocuk annesi bir kadıyım. Taharet konusunda çok sıkıntı yaşıyorum. Dindar bir ailede büyüdüğüm için İslâm'ın bütün öğretilerine uymak istiyorum. Küçük çocuklarım olduğundan dolayı sürekli idrar ve kakalarıyla uğraşıyorum. [Çocuklar tuvalete gittikten sonra] sifonu çektiğimde dökülen su ayağıma, yüzüme ve hatta başıma bile sıçrıyor, bu yüzden her defasında suyun sıçradığı yerleri yıkamak zorunda kalıyorum. Bu ise yaşantımda birçok zorluklara sebep oluyor. Öte yandan benim dinim ve akidemle alakalı olduğundan taharet konusunu göz ardı etmem mümkün değil. Hatta bu sorunu çözmek için psikoloğa bile müracaat ettim; ama bir sonuç alamadım. Bu arada necis olan şeyin tozu veya çocuğun eli necis olduğu zaman onları yıkamak veya bir şeye el sürmesini engellemek zorunda kalmak gibi bana sıkıntı veren diğer şeyler de vardır. Necis olan bir şeyi yıkamak benim için çok zor oluyor; ama tamda o anda sadece kirli olan elbise ve bulaşıkları yıkamak ise benim için kolay. Sizden ricam lütfen bu konuda yol göstererek hayatı bana kolaylaştırınız.

Cevap:

1) Mukaddes İslâm açısından necaset ve taharet konusunda asıl olan [temel prensip] her ne kadar necis olduğuna çok fazla ihtimal verilse de kesin olarak necis olduğu bilinmedikçe eşyanın pak oluşudur.

2) Taharet ve necaset konusunda, psikolojik nedenlerden dolayı diğerlerine göre daha şiddetli hassasiyetleri olanlar, örneğin bir şeyin necis oluşuna başkalarından daha çabuk ve pak oluşuna ise diğerlerinden daha geç kanaat getiren insanlara İslam fıkhında vesveseci denir. Böyle biri, eğer bir şeyin necis olduğuna kesin olarak inansa dahi, normal bir insanın kanaat getireceği ölçüde olmadıkça ona amel etmesi gerekmez. Necis bir şeyin vesveseci birisi tarafından paklanmasında da ölçü yine halk tarafından bilinen normal süreçtir ve vesvesecinin, necisin kendisinin giderildiğine veya pak olduğuna kesin olarak kanaat getirmesi gerekmez.

Bu hükümler mezkûr kimseler hakkında, bu hassasiyetleri kalkıncaya kadar geçerlidir.

3) Necis olan her şeyi veya her uzvu, paklamak için necasetin kendisi giderildikten sonra musluk suyuyla yalnızca bir defa yıkamak yeterlidir. Tekrar yıkamak ya da suyun altına tutmak gerekmez. Eğer necis olan şey, elbise ve benzeri bir şey olursa ihtiyat gereği içindeki suyun dışarı çıkması için normal miktarda sıkılır veya silkelenir.

4) Necasete karşı şiddetli bir hassasiyete sahip olduğunuzdan, şunu bilmelisiniz ki necis bir şeyin tozu, sizin için hiçbir durumda necis değildir. Yine sizin, çocuğun elinin necis veya temiz olduğuna veya kanın bedenden temizlenip temizlenmediğine dikkat etmeniz gerekmez. Bu hüküm, sizin bu hassasiyetiniz tamamen yok olana kadar geçerlidir.

5) İslâm dini kolay, hafif ve insan fıtratına uygun hükümlere sahiptir; öyleyse onları kendinize zorlaştırarak ruhunuza ve cisminize eziyet edip, zarar gelmesine sebep olmayın. Bu gibi durumlarda ıstırap ve endişe hali, hayatı size zehir ediyor; oysa Yüce Allah sizin ve sizinle ilişkisi olan hiç kimsenin sıkıntı ve zorluğa düşmesine razı değildir. Kolay bir dine sahip olmanın şükrünü yerine getirin ve bu nimetin şükrü, ilahi öğretilere uygun bir şekilde amel etmektir.

6) Bu [ruh] haliniz, geçici ve tedavi edilebilir bir durumdur. Birçok insan buna müptela olduktan sonra yukarıda söylenildiği şekilde amel ederek ondan kurtulmuştur. Siz de Allah'a tevekkül edin, himmet ve iradenizle kendinizi rahatlatın; Allah'ın izniyle başaracaksınız.

Ehl-i Kitap Ve Diğer Fırkaların Hükümü

Soru 313: Bazı fakihler ehl-i kitabın pak, bazıları da necis olduğuna inanıyorlar; bu konuda sizin görüşünüz nedir?

Cevap: Ehl-i kitabın zat itibarıyla necis olduğu malum değildir. Bize göre onlar, zat itibarıyla pak hükmündedirler.

Soru 314: İnanç yönünden Peygamber Efendimizin peygamberliğine inanan, ama buna rağmen kendi baba ve dedelerinin geleneklerini sürdüren bazı ehl-i kitap mensupları, taharet açısından kâfir hükmünde midirler?

Cevap: [Ehl-i kitabın] Peygamber Efendimizin (s.a.a) peygamberliğine inanmaları, tek başına İslami hükümleri onlar hakkında uygulamak için yeterli değildir. Ancak eğer ehl-i kitaptan sayılıyorlarsa [zaten] pak hükmündedirler.

Soru 315: Birkaç arkadaşla birlikte bir ev kiraladık; sonra arkadaşlarımızdan birinin namaz kılmadığını fark ettik. Kendisine sordüğümüzda, kalben Allah'a inandığını ama namaz kılmadığını söyledi. Onunla birlikte yemek yediğimizi ve çok yakın ilişkiler kurduğumuzu dikkate alırsak, acaba onu necis mi bilmeliyiz?

Cevap: Sadece namazı, orucu veya diğer şer'î farzları terk etmesi Müslümanın mürtet olmasına (dinden çıkmasına) ve necis olmasına sebep olmaz. Onun mürtet olduğu ispatlanmadıkça, diğer Müslümanların hükmündedir.

Soru 316: Ehl-i kitaptan kastedilen kimlerdir ve onlarla ilişki sınırlarını belirleyen ölçü nedir?

Cevap: Ehl-i kitaptan maksat, ilahî dinlerden birine inanan ve kendisini Allah'ın peygamberlerinden bir peygamberin (a.s) takipçisi olarak bilen Yahudiler, Hristiyanlar, Zerdüştiler ve aynı şekilde bizim araştırmalarımıza göre ehl-i kitaptan olan Sabiin gibi semavi kitapları olan kimselerdir. Bu dinlere mensup kimselerle İslâmî ölçü ve ahlâk kurallarına uyularak muâşeretle bulunmanın bir sakıncası yoktur.

Soru 317: Aliyullahiler adında, Emirü'l-Müminin Ali'yi (a.s) ilâh olarak kabul eden, namaz ve oruç yerine dua etmeğe inanan bir fırka vardır; bunlar necis midir?

Cevap: Eğer Emirü'l-Müminin Ali'nin (a.s) ilâh olduğuna inanıyorlarsa, onlar ehl-i kitap olmayan gayr-i Müslimlerin hükmündedir. Yani kâfir ve necistirler.

Soru 318: "Hz. Ali (a.s) ilâh değildir, ama ilâhtan aşağı da değildir." görüşüne inanan ve kendilerini Aliyullahiler olarak adlandıran fırkanın hükmü nedir?

Cevap: Eğer [Hz. Ali'yi] tek olan Yüce Allah Teala'ya ortak koşmuyorlarsa, müşrik hükmünde değildirler.

Soru 319: On iki imam Şiaları tarafından Hz. İmam Hüseyin (a.s) veya Ashab-ı Kisa [Hz. Resulullah, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin (Allah'ın selamı onlara olsun)] için yapılan nezirlerin Aliyullahiler fırkasının toplandığı merkezlere, bu yerlerin ihya olmasına sebep olacak şekilde vermek caiz midir?

Cevap: Muvahhitlerin önderi Hz. Ali'nin (a.s) ilah olduğuna inanmak batıl bir inançtır ve bu inanca sahip olan kişinin İslâm dininden çıkmasına sebep olur. Bu sapık akidenin yayılmasına yardım etmek haramdır; ayrıca nezredilen malları, nezredildiği yerlerin dışında harcamak caiz değildir.

Soru 320: Bizim bölgemizde ve diğer bazı bölgelerde, [On iki] İmamlardan [sadece] altısına inanan ama hiçbir dinî farızaya ve velâyet-i fakih ilkesine inanmayan, kendilerini İsmailiye diye adlandıran bir fırka vardır. Acaba bu fırkaya mensup olanlar necis midir?

Cevap: Onların, İmamların (a.s) diğer altısına veya herhangi bir dini hükme inanmaması, dinin aşlını ve Peygamber Efendimizin peygamberliğini inkâra sebep olmadıkça, [onların] kâfir ve necis olmasına sebep olmaz. Ancak İmamlardan (a.s) birine (haşa) saygısızlık edip küfrederlerse, başka.

Soru 321: Bizim kaldığımız ve öğrenim gördüğümüz bölge halkının mutlak çoğunluğu Budist kâfirlerdir. Eğer bir üniversite öğrencisi onlardan bir ev kiralarsa, bu evin taharet ve necaset açısından hükmü nedir? Bu evi yıkayıp temizlemek gerekir mi? Şunu da belirtmek gerekir ki, bu bölgedeki evler çoğunlukla tahtadan yapıldığından onları yıkamak mümkün değildir. Ayrıca otellerin, onlarda bulunan mobilya ve eşyaların hükmü nedir?

Cevap: Ehl-i kitap olmayan bir kâfirin, ıslak el ve beden ile sizin kullandığımız eşyalara dokunduğu ispatlanmadıkça onların necis olduğuna hükmedilmez; necis olduğu kesin olarak bilinse dahi ev ve otellerin kapı, duvar, mobilya ve eşyalarını yıkamak farz değildir. Sadece yemek, içmek veya namaz kılmak için kullanılması gereken necis eşyaların yıkanması farzdır.

Soru 322: Huzistan bölgesinde kendilerine Sabîiler adını veren büyük bir grup yaşamaktadır. Onlar, "Biz Hz. Yahya'ya (a.s) tabiyiz ve onun kitabı bizim yanımızdadır." diyorlar. Din âlimlerinin görüşüne göre de bunların Kur'ân-ı Kerim'de ismi geçen Sabîiler olduğu ispatlanmıştır. Bunların ehl-i kitap olup olmadığını açıklamanızı rica ediyoruz.

Cevap: Adı geçen taife ehl-i kitap hükmündedir.

Soru 323: Acaba, "Kâfir birinin yaptığı ev necistir ve orda namaz kılmak da mekruhtur." sözü doğru mudur?

Cevap: Böyle bir evde namaz kılmak mekruh değildir.

Soru 324: Yahudi, Hristiyan ve diğer kâfir fırkaların yanında çalışmanın ve onlardan ücret almanın hükmü nedir?

Cevap: Haram işlerden olmaması, İslâm'ın ve Müslümanların genel maslahatlarına da aykırı olmaması şartıyla kâfirlerin yanında çalışmanın kendisinde bir sakınca yoktur.

Soru 325: Askerlik görevini yaptığım bölgede, Hak Ehli adında bir fırkaya mensup olan aşiretler yaşamaktadır. Acaba onlarda bulunan süt, peynir ve tere yağı gibi ürünleri kullanmak caiz midir?

Cevap: Eğer, İslâm'ın temel inançlarına inanıyorlarsa, taharet ve necaset konusunda diğer Müslümanların hükmündedirler.

Soru 326: Öğretmenlik yaptığım köy halkı Hak Ehli fırkasına mensup oldukları için namaz kılmıyorlar ve biz onların yemek ve ekmeklerinden yemek zorundayız. Çünkü gece gündüz sürekli olarak bu köyde kalıyoruz. Acaba bizim namazlarımızın bir sakıncası var mı?

Cevap: Eğer tevhit, nübüvvet ve İslam dinin diğer zaruri hükümlerinden hiçbirini inkâr etmezlerse ve Peygamber Efendimizin risaletinin eksik olduğuna da inanmazlarsa; onların kâfir ve necis olduklarına hükmedilmez. Aksi takdirde, onlara dokunulduğunda veya yemeklerini yerken taharet ve necaset hükümlerine riayet edilmelidir.

Soru 327: Komünist olan akrabalarımızdan biri, çocukluğumuzda bize çok miktarda mal ve gerekli eşya bağışlamıştır. Hâlihazırda bağışladığı şeylerin kendisi duruyorsa, hükmü nedir?

Cevap: Eğer kâfir ve mürtet olduğu ispatlanır ve bulûğ çağına ulaştığında, İslam'ı kabul etmeden önce kâfirliği seçmiş olursa, onun malları diğer kâfirlerin malları hükmündedir.

Soru 328: Aşağıdaki sorulara cevap vermenizi rica ediyoruz:

- 1- İlkokul, ortaokul ve lise gibi çeşitli tahsil dönemlerinde erkek olsun kız olsun, okulun içinde veya dışında, mükellef olsun veya olmasın batıl Bahaî fırkasına mensup öğrencilerle Müslüman öğrencilerin oturup kalkmalarının ve tokalaşmalarının hükmü nedir?
- 2- Bahaî olduklarını açıkça gösteren veya Bahaî olduklarını kesin olarak bildiğimiz öğrencilerle eğitim görevlilerinin ve öğretmenlerin tutumu nasıl olmalıdır?
- 3- İçme suyu muslukları, tuvalet muslukları, sabun vb. bütün öğrencilerin ortaklaşa kullandıkları eşyaları ıslak el ve bedenle

dokunduklarını kesin olarak bildiğimiz halde kullanmanın şer'i hükmü nedir?

Cevap: Sapık/batıl Bahaî fırkasına bağlı olan herkes necistir. Taharetin şart olduğu işlerde, Bahaîler'in [ıslak olarak] dokundukları eşyalarda taharet hükümlerine riayet etmek farzdır. Ancak müdürlerin ve öğretmenlerin Bahaî öğrencilere karşı tutumları tıpkı yasal düzenlemelere ve İslâm ahlakına uygun bir şekilde olmalıdır.

Soru 329: Müminlerin, sapık Bahaî fırkasına karşı tutumları ve o fırkaya mensup olanların, İslâm toplumu arasında bulunmalarının getirdiği yükümlülüklerin neler olduğunu açıklar mısınız?

Cevap: Bütün müminler, sapık Bahaî fırkasının hile ve fesatlarına karşı durmalı ve onların, diğer Müslümanları saptırmalarını ve onlara katılmalarını engellemelidir.

Soru 330: Bazen sapık Bahai fırkası mensupları bizlere yemek veya başka şeyler getiriyorlar; onları tüketmemiz caiz midir?

Cevap: Yoldan çıkmış ve insanları saptıran bu fırkanın mensuplarıyla her türlü ilişkiden sakının.

Soru 331: Çevremizde birçok Bahaî fırkası mensupları yaşamaktadır. Onlar, [bize karşı çok] güzel ahlak ve davranış göstermekle birlikte evlerimize de çok gelip gidiyorlar. Bazıları, onların necis, bazıları da pak olduklarını söylüyorlar. Acaba bunlar pak mıdır?

Cevap: Onlar necistirler ve sizin din ve imanınızın düşmanıdırlar; öyleyse aziz çocuklarım gerçekten de onlardan sakının.

Soru 332: Bazı bölgelerde kâfirlerin sayısının Müslümanlardan daha çok olması, hava sıcaklığının da terlemeye ve ıslaklığın geçmesine sebep olduğu dikkate alındığında Müslümanların ve kâfirlerin ortak olarak kullandıkları otobüs ve tren koltuklarının hükmü nedir?

Cevap: Ehli kitap kâfirler, pak hükmündedirler ve her halükârda kâfir ve Müslümanların ortak kullandıkları eşyaların, necis oldukları kesin olarak bilinmedikleri müddetçe pak olduğuna hükmedilir.

Soru 333: Yurt dışında öğrenim görmek, gayr-i Müslimlerle iletişim ve ilişkide bulunmayı gerektiriyor. Böyle bir durumda, şer'i usullere göre kesilmeyen hayvanın eti gibi haram olan ürünlerden olmamak şartıyla onların eliyle imal edilen gıda maddelerini, kâfirlerin ıslak elinin temas etme ihtimali verilmesine rağmen kullanmanın hükmü nedir?

Cevap: Kafirinin elinin gıda maddelerine ıslak olarak değme ihtimali, tek başına onlardan sakınmanın farz olması için yeterli [bir delil] değildir; dolayısıyla [kâfirinin elinin] kesin olarak temas ettiğine kanaat getirilmedikçe [gıda maddelerinin] pak olduklarına hükmedilir. Eğer kâfir ehl-i kitaptan olursa, zatı itibariyle necis olmadığından elinin ıslak olarak bir şeye değmesi onun necis olmasına sebep olmaz.

Soru 334: İslâm hükümetinde yaşamakta olan bir Müslümanın, eğer bütün masrafları ve giderleri, aralarında sıcak dostluk ilişkisi bulunan gayr-i Müslim bir işveren tarafından karşılanırsa, böyle bir Müslümanla sıkı ailevi ilişkiler kurup bazı zamanlar da onun yemeğinden yemek caiz midir?

Cevap: Müslümanların, bahsi geçen Müslümanla ilişki kurmalarında bir sakınca yoktur; ancak söz konusu Müslümanın, gayr-i Müslüman birisine çalışma ve onunla sıkı ilişkiler kurma sonucu kendi inancından sapma korkusu olursa, o işi terk etmesi/bırakması farzdır. Diğer Müslümanların da onu kötülükten sakındırmaları gerekir.

Soru 335: Kayınbiraderim çeşitli sebeplerden dolayı, dinin bazı mukaddesatına hakaret edecek kadar ileri giderek maalesef tamamen dinden çıktı. Hali hazırda mürtet oluşundan birkaç yıl geçtikten sonra, gönderdiği bir mektupla İslâm'a inandığını, fakat namaz kılmadığını ve oruç tutmadığını belirtmektedir. Bu durumda, anne babasının ve diğer aile fertlerinin onunla ilişkileri nasıl olmalıdır? Acaba ona kâfir denilebilir mi veya onu necis sayabilir miyiz?

Cevap: Önceden mürtet oluşunun sabit olduğunu varsayarsak, eğer ondan sonra tövbe

etmişse pak olduğuna hükmedilir. Anne-babasının ve diğer aile fertlerinin de onunla ilişki kurmalarının sakıncası yoktur.

Soru 336: Eğer birisi, oruç ve onun gibi dinin zaruri hükümlerinden birini inkâr ederse kâfir hükmünde olur mu?

Cevap: Eğer dinin zaruri hükümlerinden her hangi birini inkâr etmesi, peygamberliği inkâr etmeğe, Yüce İslam Peygamberini yalanlamaya ya da şeriata bir noksanlık katmaya sebep olursa, kâfir ve mürtet olmaya sebep olur.

Soru 337: Acaba mürtet ve harbî kâfirler için konulan ceza kanunları, İslam rehberinin sorumluluğu altında olan siyasî işlerden midir? Yoksa kıyamet gününe kadar değişmez olan şer'î ceza hükümlerinden midir?

Cevap: Bu cezalar şer'î ve ilahî olan bir hükümdür.

Namazın Önem Ve Şartları

Soru 338: Kasten namazı terk eden veya hafife alan kimsenin hükmü nedir?

Cevap: Günlük beş vakit olarak kılınan namaz, İslâm dininin en önemli farzlarından; hatta namaz dinin direğidir. Namazı terk etmek veya hafife almak şer'an haramdır ve [insanın kıyamette] cezayı hak etmesine sebep olur.

Soru 339: Su ve üzerine teyemmüm edilmesi sahih olan bir şey bulamayan kimseye namaz farz mıdır?

Cevap: İhtiyat gereği vakit içerisinde namazı kılmalı ve vakitten sonra abdest veya teyemmümle namazı kaza etmelidir.

Soru 340: Farz namazda niyet nerelerde çevrilebilir?

Cevap:

Aşağıdaki yerlerde niyeti çevirmek farzdır:

- 1- İkinci namazından öğle namazına çevirmek: İkinci namazının kendine özel vakti girmeden önce ikinci namazı esnasında öğle namazını kılmadığının farkına varırsa.
- 2- Yatsı namazından akşam namazına çevirmek: Yatsı namazının kendine özel vakti girmeden önce yatsı namazı esnasında akşam namazını kılmadığını hatırlarsa ve niyeti çevirme yeri de geçmemişse [dördüncü rekâtın rükûuna varmamışsa].
- 3- Üzerine tertiple kılması gereken (bir günün öğle namazı ile ikinci namazının kazası gibi) iki kaza namazı farz olur ve unutkanlıktan dolayı birinci namazı kılmadan önce ikinci namaza başlamışsa.

Aşağıdaki yerlerde de niyeti çevirmek caizdir:

- 1- Eda namazından farz kaza namazına çevirmek: (Elbette eğer üzerinde sadece bir tane kaza namazı olursa, farz ihtiyat gereği niyetini kaza namazına çevirmelidir; özellikle de kaza namazı o güne aitse.
- 2- Cemaat namazının sevabına yetişmek için niyeti farz namazdan müstehap namaza çevirmek.
- 3- Cuma günü öğlen vakti, niyeti farz namazdan nafîle namaza çevirmek: Bu, Cuma Suresi'ni okumayı unutarak başka bir sureyi okuyan ve surenin yarısına yetişen veya yarısını geçen biri, farz namazını Cuma Suresi'yle kılmak isterse geçerlidir.

Soru 341: Cuma günü, hem Cuma namazını ve hem de öğle namazını kılmak isteyen biri, acaba her biri için farz niyeti etmeksizin sadece kurbet kastı mı etmelidir? Yoksa o ikisinden birinde hem kurbet kastı hem de farz ve diğerinde ise sadece kurbet kastı mı etmelidir veya her ikisinde de hem farz hem de kurbet kastı mı etmelidir?

Cevap: O iki namazın her birinde [her iki namazda da] kurbet kastı etmek yeterlidir ve hiçbirinde farz kastı etmek vacip değildir.

Soru 342: Namazın ilk vaktinden, ağızdan veya burundan kan gelmeye başlar ve son vaktine kadar devam ederse, namazın hükmü nedir?

Cevap: Eğer bedeni temizlemek mümkün olmaz ve namazın vaktinin geçmesinden de korkulursa namaz o şekilde kılınmalıdır.

Soru 343: Namazda müstehap zikirleri okurken vücudun tamamen sabit olup hareket etmemesi farz mıdır?

Cevap: Namazdaki zikirleri okurken vücudun tamamen sabit olup hareket etmemesinin farz oluşunda, farz ve müstehap zikirler arasında fark yoktur. Ancak mutlak zikir kastıyla hareket halinde zikir söylemenin sakıncası yoktur.

Soru 344: Hastanelerde idrarın dışarı çıkması için bazı kimselere sonda takılıyor, bu durumda ister uykuda olsun ister uyanık ve ister namaz halinde olsun elinde olmaksızın hastadan idrar geliyor. Lütfen şu sorumuzu cevaplar mısınız: Hastanın bu halde kıldığı namazları daha sonra iade etmesi gerekir mi? Yoksa bu haliyle kıldığı namazlar yeterli midir?

Cevap: Eğer namazlarını, o haldeki şer'î vazifesine uygun olarak kılmışsa namazları sahihtir; iade ve kaza etmesi de farz değildir.

Namaz Vakitleri

Soru 345: Şia mektebinin günlük farz namazların vakitleri konusunda dayandığı deliller nelerdir? Bildiğiniz gibi Ehl-i Sünnet yatsı namazının vaktinin girmesiyle akşam namazını kaza bilirler; öğle ve ikindi namazlarında da durum aynıdır. Çünkü yatsı namazının vakti girdiğinde ve cemaat imamı yatsı namazı için ayağa kalktığında memurun onunla birlikte akşam namazını kılamayacağına ve akşam ve yatsı namazlarını aynı vakitte kılmanın doğru olmadığına inanıyorlar.

Cevap: Şia'nın delili, Kur'ân ayetlerinin ve sünnet-i şerifenin mutlak [kayıtsız ve genel ifadeli] olmalarıdır. Bununla birlikte özellikle cem etmenin [iki namazı bir arada kılmanın] caiz olduğuna delalet eden hadislerdir. Ehl-i Sünnet'te de iki namazı, iki namazdan birinin vaktinde cem etmenin caiz olduğuna dair hadisler mevcuttur.

Soru 346: İkinci namazının son vaktinin gün batımı [mağrib] ve öğle namazının son vaktinin de gün batımına ikinci namazı kılınacak kadar bir zamanın kalmasıyla son bulunduğunu dikkate alarak, şimdi şunu sormak istiyorum: Gün batımından maksat nedir? Acaba maksat güneşin battığı zaman mıdır? Yoksa akşam ezanının her bölgenin kendi ufku göre okunduğu zaman mıdır?

Cevap: İkinci namazının vakti, güneşin batımına kadardır.

Soru 347: Güneşin batımıyla akşam ezanı arasındaki zaman kaç dakikadır?

Cevap: Görüldüğü kadarıyla bu, yılın mevsimlerinin değişmesine göre fark ediyor.

Soru 348: Geç saatlere kadar çalıştıktan sonra gece saat on birde ancak evime dönebiliyorum. Çalıştığım esnada ise müracaat edenlerin sayısının çok olmasından akşam ve yatsı namazını kılamıyorum. Acaba akşam ve yatsı namazını gece saat on birden sonra kılmak sahih midir?

Cevap: Şer'i gece yarısını geçmedikçe sakıncası yoktur; ancak namazı geceleyin saat on birden sonraya bırakmamaya, hatta elinizden geldiği kadar namazı ilk vaktinde kılmaya çalışmalısınız.

Soru 349: Namazın ne kadarı eğer edâ vaktinde kılınırsa, edâ niyeti sahih olur? Bu miktarın edâ vaktinde kılınıp kılınmadığında şüphe edilirse görev nedir?

Cevap: Namazın bir rekâtının kendi vaktinde kılınması, onun edâ sayılabilmesi için yeterlidir. Eğer vaktin en az bir rekât [namaz kılmak] için yeterli olup olmadığında şüphe edilirse, namazı edâ veya kaza niyeti etmeksizin [ma fi'z-zimme] "Üzerimde olan farz namazı kılıyorum." diye niyet ederek yerine getirmelisiniz.

Soru 350: İslâm Cumhuriyetinin yurt dışındaki konsolosluk ve elçiliklerinde, başkentlerin ve büyük şehirlerin şer'î vakitlerini belirlemek için zaman cetveli hazırlanmıştır. Bu cetvellere ne kadar güvenilebilir?

Cevap: Vaktin girdiğinin doğrulanmasında ölçü, mükellefin kanaat getirmesidir. Eğer bu cetvelin gerçeğe uygun olduğuna itminanı olmazsa, ihtiyat etmesi ve şer'î vaktin girdiğine kesin emin olana kadar beklemesi gerekir.

Soru 351: Fecr-i sadık ve fecr-i kazib hakkında görüşünüz nedir? Bu hususta namaz kılan kimsenin vazifesi nedir?

Cevap: Oruç ve sabah namazının vakti konusunda şer'î ölçü fecr-i sadıktır ve bunu ["fecd-i sadık"ın vaktini] öğrenmek de mükellefin teşhisine bırakılmıştır.

Soru 352: Tam zamanlı liselerden birinin sorumluları, öğle ve ikindi namazlarını cemaatle öğleden sonra saat ikide öğrencilerin dersleri başlamadan biraz önce kılıyorlar. [Namazın] geciktirilmesinin sebebi ise, sabah derslerinin şer'î öğleden kırk beş dakika önce bitmesi ve öğrencileri öğlene kadar bekletmenin zor oluşudur. Namazın ilk vaktinde kılınmasının önemini dikkate alarak bu husustaki görüşünüz nedir?

Cevap: [Öğrencilerin] ilk vakitte okulda olmadıklarını varsayarsak, cemaat namazını,

namaz kılanların namazda bulunmaları için geciktirmenin sakıncası yoktur.

Soru 353: Öğle namazı öğle ezanından sonra, ikindi namazı da vakti girdiğinde mi kılınmalıdır? Yine akşam ve yatsı namazları da her biri kendi vakitlerinde mi kılınmalıdır?

Cevap: Namazların ikisinin de vakti girdikten sonra, mükellef her iki namazı da arka arkaya cem ederek veya her birini kendi fazilet vaktinde kılmak arasında serbesttir.

Soru 354: Günümüzde saatlerin [her yerde] çok olmasıyla [artık] fecrin doğduğunu kesin olarak bilmenin mümkün olduğunu dikkate aldığımızda, mehtaplı gecelerde sabah namazı kılmak için yine de 15-20 dakika beklemek gerekir mi?

Cevap: Fecrin doğmasında, sabah namazının ve oruç tutmak için yemekten sakınmanın farz olduğu imsak vaktinin girmesinde mehtaplı gecelerle diğer geceler arasında bir fark yoktur; gerçi bu hususta ihtiyat etmek iyidir.

Soru 355: İller arasında ufukların farklı olmasından kaynaklanan şer'i vakitlerdeki farklılık, günlük kılınan bütün namazlar için aynı mıdır? Mesela öğle vaktinde iki il arasındaki fark 25 dakikadır; acaba diğer namaz vakitleri için de fark aynı miktarda mıdır? Yoksa bu miktar sabah, akşam ve yatsı namaz vakitleri için farklı mıdır?

Cevap: Fecrin doğmasında veya güneşin batışında iki bölge arasındaki zaman farkının aynı olması diğer vakitlerde de aynı farkın geçerli olmasını gerektirmez; hatta günlük namaz vakitlerinde genellikle şehirlerarasındaki zaman farkı değişmektedir.

Soru 356: Ehl-i Sünnet, akşam namazını [Şia mezhebine göre belirlenen] şer'i gün batımından önce kılmaktadır. Acaba hac mevsiminde ve diğer zamanlarda onlara uymamız ve aynı namazla yetinmemiz caiz midir?

Cevap: Onların, namazı vakit girmeden önce kıldıkları belli değildir. Onlara uyarak cemaat namazlarına katılmanın sakıncası yoktur ve yeterlidir [yeniden kılınması gerekmez]. Ancak vakit konusunda eğer takiye söz konusu değilse, namaz vaktini idrak etmek zaruridir.

Soru 357: Güneş yazın Danimarka ve Norveç'te sabah 4'de doğup gece 11'de batıyor. [Güneş batarken] doğudaki kızılığın kaybolmasını ve sabah ezanı [fecr-i sadık] ile güneşin doğuşu arasındaki zamanı da dikkate aldığımızda yaklaşık olarak 22 saat oruç tutulması gerekiyor; [bu durumda] namaz ve oruç konusunda vazifem nedir?

Cevap: Mükellef, günlük namaz vakitleri ve oruç konusunda tıpkı kendi kaldığı yerin ufkuna göre amel etmelidir; ancak eğer günlerin uzun olması nedeniyle oruç tutmak mümkün olmazsa veya çok çetin olursa, onu edâ olarak yerine getirmek [insanın boynundan] kalkar; ancak kazası farzdır.

Soru 358: Güneş ışığı yaklaşık 7 dakikada yeryüzüne ulaşıyor. Acaba sabah namazı vaktinin sona ermesindeki ölçü, güneşin doğması mıdır, yoksa güneş ışığının yeryüzüne ulaşması mı?

Cevap: Güneşin doğuşunda ölçü, onun namaz kılanın bulunduğu yerde ufuktan görünmesidir.

Soru 359: Radyo, televizyon ve gazete gibi iletişim araçları her günün namaz vakitlerini bir gün önceden bildiriyor; bunlara güvenerek radyo veya televizyondan ezan okunduktan sonra vaktin girdiğine hükmetmek caiz midir?

Cevap: Eğer vaktin girdiğine dair gerekli güven, mükellef için belirtilen yoldan elde edilirse, ona güvenebilir.

Soru 360: Namaz vakti, ezanın okunmaya başlamasıyla hemen giriyor mu? Yoksa ezan bitene kadar bekleyip daha sonra mı namaz kılmak gerekiyor? Oruçlu biri ezanın başlamasıyla beklemeden hemen iftar edebilir mi? Yoksa ezanın bitmesini mi beklemesi gerekir?

Cevap: Eğer ezanın, vaktin girdiği andan itibaren okunmaya başladığına itminanı olursa

ezanın bitmesini beklemesi gerekmez.

Soru 361: İlk kılması gereken namazdan önce ikinci namazını, örneğin yatsı namazını akşam namazından önce kılan birinin namazı sahih midir?

Cevap: Eğer yanlışlıkla veya gaflet yüzünden ikinci namazı önce kılmış ve namaz bittikten sonra farkına varmışsa namazı doğrudur; ancak eğer bilerek kılmışsa namaz batıldır.

Soru 362: Mübarek Ramazan ayına sayılı günler kala, şehirlerin sürekli büyümesini ve fecrin doğuş anının dakik olarak hesaplanmasının mümkün olmadığını dikkate alarak sizden oruç tutmak ve sabah namazını kılmak için imsak vakti konusundaki görüşünüzü belirtmenizi rica ediyorum.

Cevap: Muhterem müminlerin, oruç tutmak ve sabah namazını kılmak için, yayın organlarından okunan ezanla birlikte imsak etmeleri ve ezan başladıktan yaklaşık 10 dakika sonra sabah namazını kılarak imsak vakti konusunda ihtiyata uymaları gerekmektedir.

Soru 363: İkinci namazının vakti akşam ezanına kadar mıdır, yoksa güneşin batışına kadar mı? Yatsı namazı ve Mina'da beytute etmek için şer'i gece yarısı ne zamandır?

Cevap: İkinci namazının son vakti, güneşin batışına kadardır. Şer'i gece yarısını hesaplamak için, günbatımından fecrin doğuşuna kadar olan vakit gece olarak hesaplanmalıdır.

Soru 364: İkinci namazı esnasında öğle namazını kılmadığını anlayan biri ne yapmalıdır?

Cevap: Eğer öğle namazını kıldığını sanarak ikinci namazına başlamış ve namaz esnasında öğle namazını kılmadığını anlamışsa, eğer öğle ve ikindinin müşterek vakti içindeyse hemen niyetini öğle namazının niyetine çevirip namazını bitirmeli ve ardından ikinci namazını kılmalıdır. Yok, bu durum eğer öğle namazının özel vaktinde gerçekleşmişse; farz ihtiyat gereği niyetini öğle namazına çevirip namazını bitirmelidir; ancak sonrasında her iki namazı da (öğle ve ikindi) sırasıyla kılmalıdır. Bu hüküm eğer dördüncü rekâtın rükûuna gitmemişse akşam ve yatsı namazı içinde geçerlidir. Ama eğer dördüncü rekâtın rükûuna gitmişse, ihtiyat gereği namazını bitirmeli ve daha sonra akşam ile yatsı namazını sırasıyla kılmalıdır.

Kible Hükümleri

Soru 365: Aşağıdaki soruları cevaplamanızı rica ediyoruz:

1- Bazı fıkıh kitaplarına dayanarak deniliyor ki: Güneş, Mayıs'ın 25'inde ve Temmuz'un 17'sinde [Mekke saatiyle tam olarak öğlen ezan vakti] dikey olarak Kâbe'nin üzerinde durmaktadır. [Yılın bu iki gününde] dünyanın herhangi bir yerinde Mekke'de ezan sesi yükseldiği vakit, yere dikey olarak konulan bir çubuk [şahıs] ile kible yönünü teşhis etmek mümkün müdür? Eğer camilerin mihrapları [bahsi geçen gün ve zamanda yere konulan] çubuğun gölgesinin yönüyle farklı olursa hangisi doğrudur?

2- [Kiblenin yönünü belirlemek için] ""kiblename""lere güvenmek doğru mudur?

Cevap: [Kibleyi bulmak için yere dik olarak batırılan] çubuk veya kible nameye itimat etmek mükellefte [kible yönü hakkında] güven oluşmasına sebep olursa sahihtir ve tıpkı ona göre amel etmelidir; aksi takdirde cami mihraplarına bakarak elde edilen tahminler gibi hangi yöne daha çok ihtimal veriyorsa o yöne namaz kılmalıdır.

Soru 366: Eğer savaşta çatışmaların şiddeti kiblenin yönünü bulmaya engel olursa, namazı herhangi bir yöne kılmak sahih midir?

Cevap: Eğer hiçbir yöne ihtimal vermiyorsa ve vakit de varsa ihtiyat gereği dört tarafa da namaz kılmalıdır; ancak eğer vakit yoksa vakit yettiği kadar kible olduğuna ihtimal verdiği her yöne namaz kılmalıdır.

Soru 367: Eğer Kâbe'nin, dünyanın diğer tarafındaki karşı noktası tam olarak belli olsa, öyle ki Kâbe'nin ortasından düz bir çizgi, yeri yararak dünyanın merkezinden geçse yer küresinin diğer tarafından Kâbe'nin tam karşı noktasından çıksa; o noktada kibleye karşı nasıl durulur?

Cevap: Kibleye karşı durmada ölçü, insanın yeryüzünün üzerinde Beyt-i Atik'e doğru durmasıdır; yani dünya üzerinde Mekke-i Mükerrerme'de bina edilen Kâbe'ye karşı durmaktır. Dolayısıyla eğer insan dünyanın üzerinde belli bir noktada dursa, durduğu yerin dört bir tarafından Kâbe'ye doğru uzanan düz çizgiler tasvir edilse, eğer hepsi mesafe açısından bir birleriyle eşit olsa, kible olarak istediği tarafa durarak namaz kılabilir. Ancak bazı yönlerin, diğer yönlerin örfen kibleye doğrudur denilmesinde ihtilaf çıkacak kadar Kâbe'yle mesafesi daha az ve kısa olursa, bu durumda insanın daha kısa mesafeli yönü seçmesi farzdır.

Soru 368: Eğer insan, kiblenin yönünü ve hangi tarafa olabileceği ihtimalini asla bilmeyeceği bir durumla karşılaşrsa, namaz konusunda ki vazifesi nedir? Yani hangi yöne namaz kılmalıdır?

Cevap: Mezkûr soruda ihtiyat gereği her dört tarafa da namaz kılınmalıdır. Eğer dört namaz kılacak kadar vakit yoksa vakit olduğu kadar namaz kılınmalıdır.

Soru 369: Kuzey ve güney kutuplarında kible nasıl teşhis edilir ve namaz nasıl kılınır?

Cevap: Kuzey ve Güney kutbunda kible yönünü belirlemenin ölçüsü, namaz kılanın bulunduğu mekândan yerin üzerinden [dünya merkezine doğru değil] Kâbe'ye doğru olan en kısa ve en yakın çizgiyi [yönü] belirlemektir. Bu çizgi belirlendikten sonra o yöne doğru namaz kılınmalıdır.

Namaz Kılanın Yeri

Soru 370: Zalim bir hükümetin gasp ettiği yerlerde oturmak, namaz kılmak veya oralardan geçmek caiz midir?

Cevap: Gasp edildiği bilindiği takdirde, gasp edilmiş yerin hükümleri uygulanır. [Dolayısıyla tasarruf etmek caiz değildir ve tasarruf eden kimse zâmindir-kefildir.]

Soru 371: Geçmişte vakıf olan ve hükümet tarafından tasarruf edilerek okul yapılan bir yerde namaz kılmanın hükmü nedir?

Cevap: Eğer şer'î bir izin-ruhsat ile tasarruf edildiğine dair itina edilir derecede bir ihtimal olursa o yerde namaz kılmanın sakıncası yoktur.

Soru 372: Ben birkaç farklı okulda cemaat namazı kıldırıyorum. Bu okulların bazılarının yeri sahiplerinin rızası olmadan onlardan alınmıştır. [Bu durumda] ben ve öğrencilerin bu okullarda kıldığı namazların hükmü nedir?

Cevap: Eğer ilgili yetkililerin, okulları şer'î ve yasal bir izine dayanarak o arazilerde yaptırdıklarına dair itina edilir derecede bir ihtimal verilirse, orada namaz kılmanın sakıncası yoktur.

Soru 373: Bir müddet, üzerine humus gelen bir seccadede veya elbiseyle namaz kılan birinin, namazlarının hükmü nedir?

Cevap: Şimdiye kadar onlarla kıldığı namazları sahihtir.

Soru 374: Namazda erkeklerin kadınlardan önde durmasının gerektiğine dair söylenenler doğru mudur?

Cevap: Farz ihtiyat gereği namazda erkek ile kadın arasında en az bir karış mesafe olması gerekir; bu durumda eğer kadın-erkek yan yana dursa veya kadın erkekten önde dursa [fark etmez], her ikisinin de namazı sahihtir.

Soru 375: İmam Humeyni'nin kendisinin [hayattayken] resimlerinin camilere asılmaması konusundaki isteksizliğini dile getirmesini ve bunun mekruh olduğuna dair bazı bilgilerin de bulunduğunu dikkate aldığımızda, İmam Humeyni'nin ve İslâm İnkılabı şehitlerinin resimlerini camilere asmanın hükmü nedir?

Cevap: Sakıncası yoktur; ancak eğer kible yönünde olursa namaz esnasında o resimlerin bir şekilde üzerinin örtülmesi daha iyidir.

Soru 376: Devlet lojmanlarında oturan birisinin oturma süresi bitip de kendisine evi boşaltması bildirildikten ve boşaltması için tanınan süre bittikten sonra, o evdeki namaz ve orucunun hükmü nedir?

Cevap: Tanınan süre bittikten sonra, eğer ilgili yetkililer tarafından evi kullanma izni olmazsa o evdeki tasarrufları gasp hükmündedir.

Soru 377: Üzerinde resim bulunan seccade ve mühürlerle namaz kılmak mekruh mudur?

Cevap: Bunun kendiliğinden bir sakıncası yoktur. Ancak Şia'ya iftira edenlerin eline bahane verecek şekilde olursa bu tür şeyleri üretmek ve üzerinde namaz kılmak caiz değildir. Yine eğer namazda insanın dikkatinin dağılmasına ve huzur-u kalbinin kaybolmasına sebep olursa mekruhtur.

Soru 378: Namaz kılınan yer pak olmaz, ama secde edilen yer pak olursa namaz sahih midir?

Cevap: Eğer namaz kılınan yerin necaseti elbiseye veya vücuda geçmezse ve secde yeri de pak olursa, orada namaz kılmanın sakıncası yoktur.

Soru 379: Şu anda çalıştığım mevcut idare binasının yeri, bundan yaklaşık 40 yıl önce terkedilmiş bir mezarlıkmış. Bu binanın burada yapılab 30 yıl oluyor ve hâlihazırda etraftaki bütün yerlerin yapımı bitmiş ve mezarlıktan hiçbir eser kalmamıştır. Bu konuyu dikkate alarak lütfen sorumuzu cevaplar mısınız: Bu binalarda, çalışanların namaz kılmaları şer'i açıdan sahih midir?

Cevap: Söz konusu binanın arsasının mezarlık için vakfedildiği ve şer'î olmayan bir yolla tasarruf edilerek orada bina yapıldığı şer'i yollardan ispatlanmadıkça, bu idarede namaz kılmanın ve diğer kullanımların sakıncası yoktur.

Soru 380: Mümin gençler iyiliği [marufu] emretmek amacıyla haftada bir iki gün namazlarını parklarda kılma kararı almışlar; ancak bazıları parkların mülkiyetinin belli olmadığını söyleyerek sorunu çıkarıyorlar. Oralarda namaz kılmanın hükmü nedir?

Cevap: Mevcut parklarda namaz kılmanın ve diğer şekillerde onlardan yararlanmanın sakıncası yoktur ve sırf gasp edilmiş olma ihtimaline önem verilmez.

Soru 381: Bu şehirdeki liselerden birinin arsası başka birinin mülküdür. Bu arsanın, tıpkı şehir haritasına (planlamasına) göre parka dönüştürülmesi gerekiyordu; ancak çok acil ihtiyaçtan dolayı ve ilgili yetkililerin de onayıyla okul yapılması kararlaştırıldı. Arsanın sahibinin, arazisinin devlet tarafından istimlak edilmesine ve orada namaz ve benzeri ibadetlerin yapılmasına razı olmadığını bildirmesinden dolayı lütfen bu yerde kılınan namazlar hakkında görüşünüzü belirtir misiniz?

Cevap: Eğer o arsa, tıpkı İran İslam Cumhuriyeti Meclisi'nin kararlaştırdığı ve Anayasayı Koruma Şurası tarafından da onaylanan kanun aracılığıyla sahibinden alınmışsa, orada namaz kılmanın ve diğer tasarrufların bir sakıncası yoktur.

Soru 382: Şehrimizde yan yana bulunan iki cami var; ikisini bir birinden sadece aralarındaki bir duvar ayırıyor. Bundan bir süre önce müminlerden bir grup, iki caminin birleşmesi için aralarındaki duvarın büyük bir bölümünü yıktılar. İşte bu hareket, bazıların bu iki camide namaz kılmak doğru mu değil mi diye şüphe etmelerine sebep oldu ve bu şüphe hâlâ devam etmektedir. Bu meselenin çözümünü açıklamanızı ümit ediyoruz.

Cevap: İki cami arasındaki duvarın kaldırılması, o camilerde namaz kılmanın sakıncalı olmasını gerektirecek bir durum değildir.

Soru 383: Yollardaki dinlenme tesislerinde namaz kılmak için ayrılan mescitler vardır. Orada yemek yemeyenlerin, bu tesislerde namaz kılması caiz midir? Yoksa önce izin mi alınması gerekir?

Cevap: Eğer mescidin dinlenme tesisinin sahibine ait olduğuna ve sadece orada yemek yiyenlerin ondan yararlanabileceklerine izin verildiği ihtimalini verirse, izin alınması gerekir.

Soru 384: Gasp edilmiş bir yerde seccade, tahta vb. üzerinde namaz kılan birinin namazı sahih midir?

Cevap: Gasp edilmiş yerde kılınan namaz seccade ve tahta üzerinde bile olsa batıldır.

Soru 385: Günümüzde hükümetin tasarrufunda olan bazı şirket ve kurumlara ait binalarda, şer'î mahkemenin hükmüyle sahiplerinin ellerinden alınmış olması sebebiyle, bazı şirket üyeleri ve çalışanlar orada kılınan cemaat namazlarına katılmıyorlar; bu konudaki görüşünüz nedir?

Cevap: Eğer müsadere hükmünü veren yetkilinin, kanuni salahiyet ile müsadere hükmünü şeriat ve kanun ölçülerine göre verdiğine ihtimal verilerse, verdiği kararın sahih olduğuna hükmedilir. Bundan dolayı o yerlerde tasarrufta bulunmak-yararlanmak caizdir ve gasp hükmüne girmez.

Soru 386: Eğer bir caminin bitişiğinde hüseyniye olursa, orada cemaat namazı kılmak sahih midir ve acaba namazın sevabı her ikisinde de eşit midir?

Cevap: Camide kılınan namazın, cami dışında kılınan namazdan daha faziletli olduğunda şüphe yoktur; ancak hüseyniye veya başka her hangi bir yerde cemaat namazı kılmanın şer'i bir sakıncası yoktur.

Soru 387: Haram müzik çalınan bir yerde namaz kılmak sahih midir?

Cevap: Eğer orada namaz kılmak haram müziği dinlemeyi gerektiriyorsa, orada durmak caiz değildir; ancak namaz sahih hükmündedir. Müzik sesinin insanın dikkatinin

dağılmasına sebep olduğunu farz edersek orada namaz kılmak [zorunda kalırsa] mekruhtur.

Soru 388: Namaz vakti girdiğinde kayıkta görevde olan ve o anda [kayıkta] namaz kılmazlarsa, ondan sonra namazı vaktinde eda olarak kılamayacak olanların namazlarının hükmü nedir?

Cevap: Bahsettiğiniz durumda, o kayığın içinde bile olsa, namazı vaktinde mümkün olacak her şekilde kılmaları farzdır.

Mescit Hükümleri

Soru 389: İnsanın, kendi mahallesindeki camide namaz kılmasının müstehap olmasına rağmen, mahalle camisini boş bırakarak cemaat namazı için şehrin merkez camisine gitmesinin sakıncası var mıdır?

Cevap: Eğer mahalle camisini terk etmek, başka bir camide özellikle de şehrin merkez camisinde cemaat namazı kılmak için olursa, sakıncası yoktur.

Soru 390: Banilerinin, kendileri ve kendi kabileleri için yaptıklarını iddia ettikleri bir camide, namaz kılmanın hükmü nedir?

Cevap: Cami, cami olarak bina edildikten sonra, her hangi bir kavme, gruba, kabileye ve şahıslara mahsus-özel değildir ve bütün Müslümanlar onu kullanabilir.

Soru 391: Acaba kadınlar, namazlarını camilerde mi kılsalar daha iyidir [faziletlidir], yoksa evlerinde mi?

Cevap: Camide namaz kılmanın fazileti sadece erkeklere mahsus değildir.

Soru 392: Günümüzde Mescid-i Haram'la sa'y yeri olan Sefa ve Merve arasında yaklaşık yarım metre yüksekliğinde ve bir metre genişliğinde alçak bir duvar vardır. Bu duvar mescitle sa'y yeri arasında müşterektir. Acaba kadınlar, Mescid-i Haram'a girme hakkının olmadığı adet günlerinde bu duvarın üzerinde oturabilirler mi?

Cevap: Duvarın, Mescid'e ait olduğuna dair kesin bir bilgi olmadıkça, sakıncası yoktur.

Soru 393: Mahalle camisinde spor antrenmanları yapmak veya uyumak caiz midir? Bu işleri başka camilerde yapmanın hükmü nedir?

Cevap: Cami spor ve antrenman yeri değildir. Caminin şanına aykırı işleri, camide yapmaktan sakınmak gerekir. Ayrıca camide uyumak da mekruhtur.

Soru 394: Gençleri fikrî, kültürel ve askerî açıdan [askerî eğitim vererek] geliştirmek için caminin avlusundan yararlanmak caiz midir? Bu işler için ayrılan özel yerlerin azlığını göz önüne alarak, bu faaliyetler camilerin verandalarında yapılabilir mi?

Cevap: Eğitim dersleri gibi çalışmalar, eğer caminin şanına aykırı olmazsa ve cemaat namazı ve namaz kılanlar için de her hangi bir sorun oluşturmazsa sakıncası yoktur.

Soru 395: Bazı bölgelerde, özellikle de köylerde düğün törenleri camilerde düzenleniyor. Şöyle ki, çalıp oynama işlerini evlerde yapıyorlar ve sadece yemek meclisini camide yapıyorlar. Acaba bu iş şer'an caiz midir?

Cevap: Davetlilere camide yemek vermenin kendiliğinden bir sakıncası yoktur.

Soru 396: Bazı konut yapı kooperatifleri toplu konut yaptıklarında, ilk önce bu bölgelerdeki cami gibi umumi yerlerin yapılmasına dair [üyeleriyle] anlaşma yapıyorlar. Şu anda evler kooperatif üyelerine verilmiştir. Acaba onlardan bazıları evleri teslim alırken önceki anlaşmadan vazgeçerek, "Biz cami yapılmasına razı değiliz." diyebilirler mi?

Cevap: Eğer yapı şirketi bütün üyelerinin onayıyla camiye yapmaya başlamış ve cami de tamamlanıp vakfedilmişse, bazı üyelerin ilk yaptıkları sözleşmeden vazgeçmelerinin hiçbir etkisi yoktur. Ancak onlardan bazıları caminin şer'i olarak vakıf işlemi gerçekleşmeden önce anlaşmalarından vazgeçerlerse, onların parasıyla bütün üyelere ait olan bir mülkte, rızaları olmaksızın cami yapmak caiz değildir. Tabi eğer sözleşmede şirketin bütün üyelerine, şirkete ait olan yerin bir bölümünün cami yapmaya ayrılması şart koşulmuşsa ve üyeler de bunu kabul etmişse, bu durumda, sözleşmeden vazgeçmeye hakları yoktur ve [eğer vazgeçseler bile] vazgeçmelerinin de bir etkisi yoktur.

Soru 397: İslami olmayan kültürel saldırılarla mücadele etmek amacıyla yaklaşık 30 ilköğretim ve ortaokul öğrencisini ilahî [okuma] grubu olarak camide topladık. Bu grup, yaş ve fikir seviyelerine göre Kur'an, ahkâm ve İslâmî ahlâk dersleri alıyorlar. [Sorularımız şunlar:] Böyle bir işe girişmenin hükmü nedir? Grubun org gibi müzik aletlerini kullanmasının hükmü nedir? Şer'i ölçülere, radyo, televizyon ve İran İslam Cumhuriyeti Kültür ve İrşat Bakanlığı'nın kurallarına uyarak bu tür müzik aletleriyle camide yapılan

çalışmaların hükmü nedir?

Cevap: Kur'an, ahkâm ve İslami ahlak derslerini öğretmenin ve İslami, inkılabî ve mezhebi marş, [ilahi vb.] şeylerin hazırlık çalışmalarını camide yapmanın sakıncası yoktur. Ancak her durumda camilerin şan, konum ve kutsiyetini korumak vaciptir; dolayısıyla camilerin şanına yakışmayan işlerden sakınmak gerekir. Ayrıca namaz kılanların rahatsız edilmesi caiz değildir.

Soru 398: Dağıtımı, İran İslam Cumhuriyeti Kültür ve İrsat Bakanlığı tarafından yapılan sinema filmlerini, camide Kur'an derslerine katılanlara izletmenin şer'i bir sakıncası var mıdır?

Cevap: Caminin, sinema filmlerinin gösterildiği bir mekâna dönüştürülmesi caiz değildir; ancak cami imamının gözetimi altında ihtiyaca göre bazı özel günler vesilesiyle faydalı ve öğretici içeriğe sahip dini filmleri göstermenin sakıncası yoktur.

Soru399: Masum İmamlar'ın doğum günü münasebetiyle camilerde neşeli müziklerin yayınlanmasının şer'an sakıncası var mıdır?

Cevap: Açıktır ki caminin dinimizde özel bir konumu ve hürmeti vardır; dolayısıyla onda müzik yayınlamak, caminin hürmetine aykırı olursa, eğer haram olan müzik türünden bile olmasa haramdır.

Soru 400: Sesi caminin dışına çıkan cami hoparlörlerini kullanmak hangi vakitlerde caizdir? Ezandan önce [dışarıya hoparlörden] inkılabî marşlar veya ezanlardan önce Kur'an-ı Kerim yayınlamanın hükmü nedir?

Cevap: Komşuları ve mahallede oturanları rahatsız etmeyecek ve eziyetine sebep olmayacak vakitlerde [olursa], ezandan önce birkaç dakika Kur'an kıraati yayınlanmasının sakıncası yoktur.

Soru 401: Merkez camiinin tanımı nedir?

Cevap: Şehirde, özel bir kabileye veya gruba ait olmaksızın, o şehrin bütün halkının toplanması için yapılan camiye merkez cami denir.

Soru 402: Camilerden birinin üstü kapalı bir bölümü yaklaşık otuz yıldır terkedilmiş bir harabeye dönmüştür ve orada namaz kılınmıyor; sadece bir bölümü ambar olarak kullanılmaktadır. 15 yıldan beri burada yerleşmiş bulunan inkılap muhafızları, [kullanıma] uygun olmadığından, özellikle de çatısı yıkılmak üzere olduğu için bu bölümde tadilat yapmışlar. Ancak bu birliklerde bulunan kardeşler caminin şer'i hükümlerini bilmediklerinden ve bilenlerin de onları aydınlatmamalarından dolayı caminin bu bölümünde çok miktarda para harcayarak birkaç oda yapmaya başladılar. Hâlihazırda inşaat işleri bitmek üzeredir; bunu dikkate alarak aşağıdaki konuların şer'i hükümlerini açıklar mısınız?

- 1- Bu işteki yetkililerin ve onu denetleyenlerin şer'i hükmü bilmediklerini varsayalım, acaba beytülmalde [bu iş için] harcadıkları bunca para karşısında garantör müdürler? Ayrıca, günah işlemişler midir?
- 2- Harcanan paraların beytülmalde bulunduğunu göz önünde bulundurarak, caminin bu bölüme ihtiyacı olmadığı ve orada namaz kılınmadığı müddetçe, caminin bütün şer'i hükümlerine riayet edilerek bu odalardan Kur'an ve din hükümlerinin öğretimi ve caminin diğer işleri için yararlanmak caiz midir? Yoksa [bir an evvel] bu odaların yıkımına başlamak farz mıdır?

Cevap: Caminin üstü kapalı bölümünde yapılan odaların yıkılarak eski hâline getirilmesi farzdır. Eğer odaların yapımı için harcanan paralarda ifrat, tefrit ve bilinçli yapılan bir kusur yoksa birinin bundan sorumlu [garantör] olduğu söylenemez. Caminin üstü kapalı bölümünden, Kur'an-ı Kerim, dini hükümler, İslâmî öğretiler ve diğer dinî törenler için yararlanmak eğer namaz kılanları rahatsız etmezse, cami imamının denetimi altında sakıncası yoktur. Namaz ve benzeri ibadî vazifelere zarar dokunmaması ve halk birliklerinin camide kalmaya devam etmeleri için cemaat imamı, halk birlikleri ve caminin diğer sorumlularının birlikte işbirliği yapmaları gerekir.

Soru 403: Caddelerden birinin genişletme plânı içine birkaç cami de giriyor. Bu doğrultuda nakliye araçlarının daha rahat gidip

gelebilmeleri için bu camilerin bazılarının tamamı, bazılarının ise bir bölümünün yıkılması gerekiyor. Bu hususta görüşünüz nedir?

Cevap: Göz ardı edilmesi ve önem verilmemesi mümkün olmayan bir maslahat olmadıkça, bir caminin tamamını veya bir bölümünü yıkmak caiz değildir.

Soru 404: Caminin sadece abdest almaya özel olan suyundan, [çevredeki] esnafların içmeleri, çay koymaları veya arabaları için bu sudan almaları gibi az miktarda şahsi olarak faydalanmak caiz midir? Bu yapılara engel olacak caminin belli bir vakfedeninin de olmamasını dikkate almanızı rica ediyoruz.

Cevap: Eğer suyun sadece namaz kılanların abdest almaları için vakfedildiği belli değilse, caminin bulunduğu mahalledeki genel örf'e göre komşular ve oradan geçenler de bu sudan yararlanabiliyorsa, bu konuda ihtiyat etmek daha iyi olsa da [bu tür istifadelerin] sakıncası yoktur.

Soru 405: Mezarlığın yanı başında bir cami var; kabristanlığa ölülerini ziyarete gelen bazı müminler kendi akrabalarının kabrinin üzerine dökmek için bu camiden su alırlar. Biz bu suyun umuma mı yoksa sadece camiye mi özel vakfedildiğini bilmiyoruz. Sadece camiye özel olmadığını varsaysak bile sadece abdest ve tuvalet ihtiyaçları için olup olmadığı belli değildir. Acaba anlattığımız şekilde o suyu kullanmak caiz midir?

Cevap: Eğer caminin suyunu onun dışındaki mezarların üzerine dökmek için almak, yaygın ve kimsenin itiraz etmediği bir iş ise ve o suyun sadece abdest ve taharet için vakfedildiğine dair bir delil de yoksa, o suyu bahsettiğiniz şekilde kullanmanın sakıncası yoktur.

Soru 406: Eğer caminin onarıma ihtiyacı varsa, şer'i hakimden veya onun vekilinden izin almak farz mıdır?

Cevap: Eğer caminin onarımı gönüllü olarak bir şahsın veya bazı hayırseverlerin malıyla yapılacaksa şer'i hâkimden izin almaya gerek yoktur.

Soru 407: Öldükten sonra beni çok zahmet çektiğim mahalle camisinde defnetmelerini vasiyet etmem caiz midir? Çünkü bu caminin içinde veya avlusunda defnedilmeği çok istiyorum.

Cevap: Vakıf akdi okunduğunda ölünün defnedilmesi istisna edilmemişse camide [ölü] defnetmek caiz değildir ve bu konudaki vasiyetiniz geçerli değildir.

Soru 408: Bundan yaklaşık yirmi yıl önce "Sahibe'z-Zaman" (Allah zuhurunu yakın eylesin) adıyla bir cami yapıldı; ancak bu ismin caminin vakıf akdinde zikredildiği belli değildir. Acaba caminin ismini "Merkez Camii" olarak değiştirmenin hükmü nedir?

Cevap: Caminin sadece isminin değiştirilmesinde bir sakınca yoktur.

Soru 409: Caminin özel adaklarından ve müminlerin bağışlarından elektrik ve klima sistemi ile donatılmış camilerde, mahalle sakinlerinden biri ölünce, camide onun için Fatıha meclisi düzenleniyor. Bu merasimlerde caminin aydınlatma ve klima sisteminden [ısıtmak veya soğutmak için] yararlanılıyor; ancak merasimi düzenleyenler bu masrafları karşılamıyorlar. Acaba bu yaptıkları şer'an caiz midir?

Cevap: Fatıha ve benzeri meclislerde caminin imkânlarından yararlanmanın caiz oluşu, o adakların, bağışların ve cami için sağlanan imkânların ne şekilde adandığına veya nasıl vakfedildiğine bağlıdır.

Soru 410: Bir köyde, önceki caminin yerinde inşa edilmiş yeni bir cami var. Yeri eski caminin bir parçası olan bu caminin bir köşesinde şer'i hükmü bilmemelerinden dolayı bir oda, çay ve benzeri şeyler için, yarım kath bir yer de caminin içinde kütüphane için yapmışlar. Cami inşaatının tamamlanması ve diğer iç kısmının yarısının [kütüphane ve oda yapılan bölüm] nasıl kullanılması gerektiği konusundaki görüşünüz nedir?

Cevap: Önceki caminin yerinde çay ve benzeri şeyler için özel oda yapılması sahih [doğru] değildir ve oranın yine camiye dönüştürülmesi farzdır. Caminin içerisinde yarım kath olarak yapılan kütüphane de cami hükmündedir, dolayısıyla caminin bütün şer'i eser ve hükümleri orda da geçerlidir; ancak oraya kitaplık yaptırmak ve kitap okumak için orada

bulunmak eğer namaz kılanlara her hangi bir rahatsızlık ve engel oluşturmazsa sakıncası yoktur.

Soru 411: Köylerden birinde yıkılmak üzere olan bir cami var; ama caddenin devamına engel olmadığından onu yıkmak için herhangi bir gerekçe yok. Acaba bu camiye tamamen yıkmak caiz midir? Ayrıca bu camiye ait bir miktar eşya ve mal da var, bunlar kime verilmelidir?

Cevap: Camilerin yıkılması caiz değildir ve genel olarak caminin yıkılması onu camilikten çıkarmaz [yani yıkılan cami yeri, yine caminin bütün hükümlerini taşır]. Caminin içindeki eşyalara [ve mala] gelince, eğer o camide kullanılmıyorsa, ihtiyaç duyulan diğer camilere verilmesinin sakıncası yoktur.

Soru 412: Günümüzde caminin bir parçasını oluşturan kütüphaneler gibi, caminin binasında hiçbir tasarrufta bulunmadan, avlusunun bir köşesinde müze yapmak şer'an caiz midir?

Cevap: Caminin avlusunun bir köşesinde müze veya kütüphane yapmak eğer onun [avlu olma] özelliği-hali ile çelişirse veya caminin binasının değişmesine sebep olursa caiz değildir. Bu iş için caminin yakınında ayrı bir yer temin edilmesi daha iyidir.

Soru 413: İçinde cami, dini ilimler medresesi ve umumi kütüphane yapılan vakfedilmiş bir yer var ki bunların hepsi hali hazırda aktif haldedirler. Burası şu anda belediyenin yıkım projesi içinde yer almaktadır. Acaba bunların yıkımı ve yerine daha iyi bir bina yapılması için gerekli yardımları almak için belediye ile nasıl bir işbirliği yapabiliriz?

Cevap: Eğer Belediye o yerleri, karşılığında başka bir yer vererek yıkar ve [karşılık olarak vereceği] yeri teslim ederse sakıncası yoktur; ancak, göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir maslahat gerektirmedikçe vakfedilmiş bir cami ve medreseyi yıkmak kendiliğinden caiz değildir.

Soru 414: Bir caminin, bahçesinin büyük olması ve orada pek çok ağaç bulunmasını da dikkate alarak, [bu] camiye büyütme için bahçesinde bulunan ağaçlardan birkaçını kesmek caiz midir?

Cevap: Bahsettiğiniz işler eğer caminin vakıf edilme şartlarını değiştirmek sayılmazsa sakıncası yoktur.

Soru 415: Önceden caminin üstü kapalı bölümünden olan, belediyenin bayındırlaştırma projesi alanına girdikten sonra yıkılarak yol olan yerin hükmü nedir?

Cevap: Eğer önceki cami hâline dönüşme ihtimali yoksa camiye dair şer'î hükümler geçerli değildir.

Soru 416: Yıkılmış ve mescit özelliğini yitirmiş veya sanki harap olmuş ve başka yere taşınmış bir köy gibi, yerine başka bir bina yapılan ve tekrar mescit yapılma ümidi kalmayan bir mescidin mekânını necis etmek haram mıdır? Orayı paklamak vacip midir?

Cevap: Varsayılan soruda, her ne kadar müstehap ihtiyat gereği necis edilmemesi gerekse de orayı necis etmek haram değildir.

Soru 417: Bir süredir camilerden birinde cemaat namazı kıldırıyorum ve o caminin nasıl vakfedildiğinden de haberim yok. Caminin giderlerinin karşılanması konusunda sıkıntılar yaşandığından dolayı, acaba caminin bodrumunu caminin şanına uygun bir iş için kiraya vermek caiz midir?

Cevap: Eğer bodrum, cami unvanını taşımaz ve caminin ihtiyacı olan eklerden de olmazsa, vakfı intifa hakkını [İntifa hakkı, başkasına ait bir eşya, hak veya malvarlığı üzerinde belirli bir kişiye tam yararlanma imkânı sağlayan bir irtifak hakkıdır. Örneğin bir konut üzerinde intifa hakkına sahip olan bir kişi o konutta ömrü boyunca oturabileceği gibi başkalarını da o konutta oturtabilecektir.] içermedikçe sakıncası yoktur.

Soru 418: Bir caminin yönetim kurulu (dernek üyeleri), giderlerini karşılamak için her hangi bir mülke sahip olmadığından caminin

üstü kapalı bölümünün altında bodrum kazarak, orada camiye hizmet edecek atölyeler ve kamu tesisleri inşa etmek için karar almışlardır. Acaba bu iş caiz midir?

Cevap: Caminin üstü kapalı bölümünün altını atölye ve benzeri şeyler yapmak için kazmak caiz değildir.

Soru 419: Acaba kâfirlerin, tarihi eserleri görmek için bile olsa Müslümanların camilerine girmeleri mutlak [koşulsuz] olarak caiz midir?

Cevap: Onların Mescidu'l-Haram'a girmeleri şer'an haramdır. Diğer camilere girmeleri de eğer hakaret ve hürmetsizlik sayılırsa caiz değildir. Hatta [müstehap ihtiyat gereği] tüm durumlarda diğer camilere girmemelidirler.

Soru 420: Kâfirlerin eliyle yapılan bir camide namaz kılmak caiz midir?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 421: Kâfir biri, gönüllü olarak cami inşaatına veya bir başkasına yardım etmek için mal bağışlarsa, onu kabul etmek caiz midir?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 422: Eğer birisi geceleyin camiye gelerek orada uyur ve cünüp olursa, uyandıktan sonra camiden çıkması mümkün olmazsa vazifesi nedir?

Cevap: Eğer camiden çıkmaya ve başka bir yere gitmeye imkânı yoksa camide kalmasının helal olması için hemen teyemmüm etmesi farzdır.

Diğer Dinî Yerlerin Hükümleri

Soru 423: Hüseyniyeleri [tapusunu] belli şahıslar adına kaydettirmek şer'i açıdan caiz midir? [Ve bu hayır işte katkısı olanlar buna razı olmazlarsa hükmü nedir?]

Cevap: Dini törenlerin düzenlenmesi için halkın geneline vakfedilen hüseyniyelerin mülkünü kaydettirmek caiz değildir ve onun vakıf olarak şahıslar adına [tapusunun] kaydedilmesinin bir gereği yoktur. Her halükârda hüseyniyeleri belli kişilerin adına kaydettirmek onun yapımında katkısı olan kimselerin tümünün izniyle olursa daha iyidir.

Soru 424: İlmihal kitaplarında cünüp ve hayız kadınların Ehlibeyt İmamları'nın (a.s) haremlerine -türbelerine- girmelerinin caiz olmadığı yazılmıştır. Haremden maksat sadece kubbenin altı mıdır? Yoksa ona eklenen bütün binaları da kapsar mı?

Cevap: Haremden maksat, kubbenin altı ve örfen harem ve türbe denilen yerlerdir. Sonradan eklenen binalar ve avlular harem hükmünde değildir; dolayısıyla cami unvanı taşımadıkça o yerlere cünüp ve hayız olanların girmesinin sakıncası yoktur.

Soru 425: Eski bir caminin yanında hüseyniye yapılmış; hali hazırda eski cami namaz kılanların tamamını almamaktadır. Acaba hüseyniyeyi camiye ekleyerek ondan cami olarak yararlanılabilir mi?

Cevap: Hüseyniyede namaz kılmanın sakıncası yoktur; ancak eğer hüseyniye, şer'an sahih bir şekilde hüseyniye olarak vakfedilmişse, camiye dönüştürülmesi caiz değildir. Aynı şekilde cami unvanıyla camiye eklenmesi de caiz değildir.

Soru 426: İmamzadelerden birinin türbesine adak edilen halı ve eşyaları bölgenin merkez camisinde kullanmanın hükmü nedir?

Cevap: Eğer [adak adanan eşyalar] imamzadenin türbesinin ve ziyaretçilerinin ihtiyacından fazla olursa sakıncası yoktur.

Soru 427: Hz. Ebulfazl (a.s) ve diğerlerinin ismiyle kurulan hüseyniye ve dergâhlar cami hükmünde midir? Lütfen bu yerlerin hükmünü açıkla mısınız?

Cevap: Hüseyniye ve dergâhlar cami hükmünde değildir.

Namaz Kılanın Elbisesi

Soru 428: Necis olduğunda şüpheye düştüğüm elbiseyle kıldığım namaz sahih midir?

Cevap: Necis olduğundan şüphe edilen elbise eğer öncesinde necis değildiyse pak hükmündedir ve onunla namaz kılmak sahihtir.

Soru 429: Almanya'dan satın aldığım ve doğal mı, suni mi ve yine tezkiye edilmiş (şer'i ölçülere göre kesilmiş) hayvanın mı, yoksa edilmemiş hayvanın mı olduğunu bilmediğim deri bir kemerle namaz kılmanın şer'i bir sakıncası var mıdır? Onunla kıldığım namazların hükmü nedir?

Cevap: Eğer sadece doğal deri olup olmadığından şüphe edilirse onunla namaz kılmanın sakıncası yoktur. Ancak onun doğal deri olduğu tespit edildikten sonra şer'i usullere göre tezkiye edilip edilmediğinden şüphe edilirse necis değildir; ancak onunla kılınan namaz batıldır. Meselenin şer'i hükmünü bilmeden kılmış olduğunuz geçmişteki namazlarınızın kazası yoktur.

Soru 430: Bedeninde veya elbisesinde necaset olmadığını kesin olarak bilen birinin, namaz kıldıktan sonra bedeninin veya elbisesinin necis olduğu anlaşılırsa, kılmış olduğu namaz batıl mıdır? Eğer necaset namaz esnasında oluşursa hükmü nedir?

Cevap: Eğer bedeninin veya elbisesinin necis olduğunu hiç bilmeden namaz kılar ve sonra necis olduğunu anlarsa namazı sahihtir. Namazını yeniden kılması veya kaza etmesi de farz değildir. Ama eğer necaset namaz esnasında oluşursa, necisin giderilmesi veya necis elbisenin çıkarılması namazı batıl edecek bir şey yapmadan mümkün olursa, necaseti gidermeli veya necis elbiseyi çıkararak kendinden uzaklaştırmalı ve namazını tamamlamalıdır. Ancak eğer namazın şeklini koruyarak necaseti gideremezse ve vakit de geniş ise namazı bozup temiz elbise ve beden ile namazı yeniden kılması farzdır.

Soru 431: Eti haram olan hayvanın bir parçası dahi üzerinde olsa farz ihtiyat gereği namazın yeniden kılınması gerektiğine fetva veren bir müctehidi taklit eden biri, bir süredir şer'i usullere göre kesildiği şüpheli olan ve üzerinde namaz kılmanın sahih olmadığını bir hayvanın derisi üzerinde namaz kılıyor. Acaba şer'i usullere göre kesildiği şüpheli olan hayvan, eti haram olan hayvan hükmünde midir?

Cevap: Bir hayvanın şer'i usullere göre kesildiği şüpheliyse, etinin yenilmesinin haram oluşu ve onun derisiyle namaz kılmanın caiz olmayışı açısından leş hükmündedir; fakat necis değildir. Geçmiş namazlar eğer bu hükmü bilmeden kılınmışsa sahih olduğuna hükmedilir.

Soru 432: Namaz esnasında saçının bir kısmının görüldüğünü fark eden ve hemen örten bir kadının namazını yeniden kılması gerekir mi?

Cevap: Saçını hemen örttüğü söz konusu durumda namazını iade etmesi farz değildir.

Soru 433: İdrar yerini taş, ağaç ya da başka bir şeyle temizlemek zorunda kalan biri, eve döndüğünde aynı yeri suyla temizlerse, bu durumda namaz için iç çamaşırını değiştirmesi veya temizlemesi gerekir mi?

Cevap: Eğer iç çamaşırını idrar rutubetiyle necis olmamışsa yıkaması farz değildir.

Soru 434: İthal edilen bazı sanayi makinelerinin kullanımı, ancak İslâm fıkına göre kâfir ve necis sayılan yabancı uzmanların yardımıyla mümkün oluyor. Bu cihazları çalıştırmak için el ile dökülen yağ ve diğer maddeleri kullanmak zorunda olduğumuzu dikkate aldığımızda bu araçların pak olması mümkün değildir. Yine çalışma esnasında işçilerin beden ve elbiselerinin bu cihazlara değdiğini ve namaz vakti, elbise ve bedenlerini tamamen temizleme fırsatı bulamadıklarını da dikkate alarak namaz konusunda çalışanların vazifesini açıklar mısınız?

Cevap: Makine ve aletleri çalıştıran kâfirin, paklığına hükmedilen ehli kitaptan olabileceği

veya çalışma esnasında eldiven giymesi ihtimali olabileceğinden, sırf kâfir çalıştırdığı için makine ve aletlerin kesin olarak necis olduğu söylenemez. Ancak, makinelerin ve çalışma anında işçilerin, temas sonucu necasetin rutubetinin elbise ve bedenlerine kesin olarak geçtiğini varsayarsak, namaz için bedenin temizlenmesi ve elbisenin de paklanması veya değiştirilmesi farzdır.

Soru 435: Eğer namaz kılan biri, kan ile necis olmuş mendil veya benzeri bir şeyi üzerinde taşır veya cebine koyarsa namazı batıl olur mu?

Cevap: Eğer mendil avret mahallini örtemeyecek kadar küçük olursa, namazda yanında olmasının sakıncası yoktur.

Soru 436: Günümüzdeki mevcut alkollü kokuların sürülmüş olduğu elbiseyle namaz kılmak sahih midir?

Cevap: Eğer kokuların necis olduğu bilinmezse, söz konusu elbiselerle namaz kılmanın sakıncası yoktur.

Soru 437: Namaz kılarken kadınlar bedenlerinin ne kadarını örtmelidir? [Namazda] kısa kollu elbise giymenin ve çorap giymemenin sakıncası var mıdır?

Cevap: Namazda kadınların, yüzün abdest alırken yıkanması farz olan miktarı, bileklere kadar eller, ayak bileklerine kadar da ayaklar dışında bütün bedenlerini ve saçlarını vücudu tamamen örtecek [ve bedeni göstermeyecek] bir şekilde örtmesi farzdır. Yine mahrem olmayanların yanında ayaklarını da [çorap vb. bir şeyle] tamamen örtmelidir.

Soru 438: Kadınlara namazda ayaklarının üzerini örtmeleri farz mıdır?

Cevap: Eğer namahrem görmüyorsa bileklere kadar ayakları örtmek farz değildir.

Soru 439: Örtünürken ve namazda çenenin tamamını örtmek farz mıdır, yoksa sadece alt kısmını örtmek yeterli midir veya çeneyi örtmek, yüzün şer'an farz olan miktarını örtmenin mukaddimesi olduğu için mi farzdır?

Cevap: Çenenin kendisini değil, sadece alt kısmını örtmek farzdır; çünkü çene yüzün bir parçasıdır.

Soru 440: Avret mahallini örtmeyen necis olmuş bir şeyle namaz kılmanın sahih olmasının hükmü, namaz kılanın unutarak veya hükmü bilmeyerek ya da hükmü bilip de necis olduğunu bilmeyerek kıldığı namazlara mı mahsustur? Yoksa mevzuda (namazda örtü sayılmayacak şeylerin necis olup olmadığında) şüphe etme veya hükümde (bu tür şeylerin necis olması namazı batıl edip etmediğinde) şüphe etme durumunu da kapsar mı?

Cevap: Hüküm sadece unutma ve bilmemek durumuna mahsus değildir; avret mahallini örtmeye yetmeyen bir şey necis olursa, bildiği ve farkında olduğu durumda bile onunla namaz kılmak sahihtir.

Soru 441: Namaz kılanın elbisesinde kedi tüyü veya salyasının bulunması namazı batıl eder mi?

Cevap: Evet, namazın batıl olmasına sebep olur.

GÜMÜŞ VE ALTIN KULLANMAK

Soru 442: Erkeklerin altın yüzük takmalarının, özellikle de namaz kılarken hükmü nedir?

Cevap: Erkeklerin altın yüzük takması hiçbir durumda caiz değildir ve onunla kılınan namaz da farz ihtiyat gereği batıldır.

Soru 443: Erkeklerin beyaz altın yüzük kullanmasının hükmü nedir?

Cevap: Eğer beyaz altın denilen şey, bir madde eklenerek beyazlatılan sarı altının kendisi ise haramdır; ancak ondaki altın maddesi örfte ona altın denilmeyecek kadar az olursa, [onu kullanmanın] sakıncası yoktur. Ayrıca platinin de sakıncası yoktur.

Soru 444: Ziyet kastı olmaksızın, başkaları görmeyecek şekilde altın kullanmanın sakıncası var mıdır?

Cevap: Her ne kadar ziyet kastı olmasa ve başkaları görmese de, ister yüzük olsun ister başka bir altın, kesinlikle erkeklere haramdır.

Soru 445: Erkeklerin kısa süreliğine altın kullanmasının hükmü nedir? Birçok insanın nikâh anı gibi kısa bir zaman için erkeğin altın kullanmasının sakıncasız olduğunu söylediklerine tanık olmaktadır.

Cevap: Erkeğin altın kullanması haramdır; uzun veya kısa süre arasında bir fark yoktur.

Soru 446: Namaz kılanın elbise hükümlerini ve erkeğin altınla ziyet etmesinin haram olduğunu dikkate alarak lütfen şu iki soruyu açıklayınız:

- Acaba altınla süslenmekten maksat erkeklerin mutlak olarak, hatta kemik ameliyatı ve diş yaptırmaya gibi durumlarda bile altın kullanmaları mıdır?
- Yaşadığımız bölgenin gelenekleri gereği, yeni evlenen gençler sarı altından olan nişan yüzüğü takarlar; bunun halkın genelinde kesinlikle erkek için ziyet sayılmadığı, sadece kişinin evlilik hayatına başladığının belirtisi olduğu dikkate alındığında, acaba sizin bu konu hakkındaki görüşünüz nedir?

Cevap:

a) Erkeklerin altın [dokuma] elbise giymesinin veya boynuna takmasının haram oluşunun ölçüsü ona "ziyet" denilmesi değildir. Yüzük, alyans ve kolye gibi bile olsa, her ne şekilde ve her ne niyetle olursa olsun, erkeklerin altın kullanmaları haramdır. Ama kemik cerrahisinde ve diş yapımında erkeğin altın kullanmasının sakıncası yoktur.

b) Erkeklerin altın yüzük takmaları her hal ve durumda haramdır.

Soru 447: Kadınların kullanmadığı ve sadece erkeklere özel altın takıların yapım ve satımının hükmü nedir?

Cevap: Eğer altın takılar erkeklerin kullanması maksadıyla yapılırsa haramdır ve bu gayeyle alım satımı da caiz değildir.

Soru 448: Bazı misafirliklerde tathırları gümüş tabaklarda sunduklarını görmekteyiz; acaba bu iş, gümüş tabakta yemek yeme sayılır mı, [sayılırsa] hükmü nedir?

Cevap: Yemek vb. şeyleri yeme kastıyla gümüş tabaktan almak, gümüş tabağı yeme içmede kullanmak sayılırsa haramdır.

Soru 449: Dişlerin üzerini altın veya platin ile kaplamanın sakıncası var mıdır?

Cevap: Dişleri altın veya platinle kaplatmanın sakıncası yoktur; ancak ziyet kastıyla ön dişleri altınla kaplatmak sakıncasız değildir denemez.

EZAN VE KAMET

Soru 450: Bizim köyümüzde müezzin, Mübarek Ramazan ayında halkın ezanın ortalarına veya sonuna kadar yeme-içmeye devam edebilmeleri için her zaman sabah ezanını vaktin girmesinden birkaç dakika önce okuyor; acaba bu iş caiz midir?

Cevap: Ezanın çabuk okunması halkı yanıltmazsa ve fecrin doğduğunu ilan etmek için olmazsa sakıncası yoktur.

Soru 451: Bazıları umuma ait yollarda namaz vaktinin girdiğini bildirmek için toplu olarak ezan okuyorlar ve elhamdülillah onların bu hareketi bölgede fesadı önlemekte oldukça etkili olmuş ve halkın özellikle de gençlerin namazı ilk vaktinde kılmalarına sebep olmuştur. Ancak birisi bu hareketin İslâm dininde yeri olmadığını ve bunun bid'at olduğunu öne sürerek bazı şüphelerin meydana gelmesine neden olmuştur. Bu konudaki görüşünüzü açıklar mısınız?

Cevap: Günlük farz namazları ilan etmek için ilk vakitte ezan okunması, onun işitenler tarafından tekrarlanması tekit edilen şer'î müstehaplardandır. Umuma ait yollarda topluca ezan okumak da eğer yolu kapamaya ve başkalarını rahatsız etmeye neden olmazsa sakıncası yoktur.

Soru 452: Yüksek sesle ezan okumak, siyasî-ibadî bir amel olup çok sevabı olduğundan bazı müminler özellikle de sabah namazı vaktinde evlerinin damına çıkarak hoparlörsüz ezan okumaya karar almışlardır. Sorum şu: Komşulardan bazıları itiraz ettiği takdirde bu işin hükmü nedir?

Cevap: Normal bir şekilde dam üstünde ezan okumanın sakıncası yoktur.

Soru 453: Mübarek Ramazan ayının şehirlerine özel programları herkesin duyması için caminin hoparlöründen yayınlamanın hükmü nedir?

Cevap: Mübarek Ramazan ayının gecelerinde Kur'ân ve dua okumak, dini vb. programlara katılmak için halkın genelinin uyanık olduğu yerlerde sakıncası yoktur; ancak eğer caminin komşularının rahatsız olmasına neden olursa caiz değildir.

Soru 454: Cami ve diğer merkezlerde, sabah ezanından önce birkaç kilometreye ulaşan yüksek sesle Kur'ân-ı Kerim ve ezandan sonra da dua yayınlamak caiz midir? Bu program bazen yarım saatten fazla sürmektedir.

Cevap: Sabah namazının vaktinin girdiğini bildirmek için normal bir şekilde ezanı hoparlörden yayınlamanın sakıncası yoktur; ancak Kur'ân, dua vb. şeylerin caminin hoparlöründen yayınlanması, eğer komşuları rahatsız ederse, caiz değildir.

Soru 455: Erkeğin, namazda kadının okuduğu ezanla yetinmesi caiz midir?

Cevap: Erkeğin kadının ezanıyla yetinmesi sakıncalıdır.

Soru 456: Farz namazların ezan ve kametinde Hz. Ali'nin (a.s) emirliğine-velâyetine dair üçüncü şahadeti getirmek hususunda görüşünüz nedir?

Cevap: "Eşhedu enne Eliyyen veliyyullah"ı Şia mektebinin şiarı unvanı ile söylemek iyi ve önemlidir. Mutlak bir şekilde Allah'a yakınlaşma niyeti ile okunması gerekir; fakat ezan ve kametin bir parçası değildir.

Soru 457: Bir süredir bel ağrısından acı çekiyorum ve bazı vakitler ağrım o kadar artıyor ki namazlarımı ayakta kılamiyorum. Bu durumu göz önüne alarak, eğer namazı ilk vaktinde kılmak istesem oturarak kılmam gerekir; ancak eğer beklersem, belki son vakitte ayakta kılabilirim. Bu durumda ne yapmam gerekir?

Cevap: Eğer namazı son vakitte ayakta kılabilenize ihtimal veriyorsanız, ihtiyat gereği son vakte kadar beklemeniz gerekir. Ancak bir mazeretten dolayı namazı ilk vaktinde oturarak kıalarsanız ve vaktin sonuna kadar da özrünüz bertaraf olmazsa kılmış olduğunuz

namaz sahihtir ve namazı tekrar etmenize gerek yoktur. Ama eğer özrünüzün namazın son vaktine kadar bertaraf olmayacağına emin olur ve namazı ilk vakitte oturarak kılarsanız, daha sonra da vakit bitmeden özrünüz bertaraf olur ve ayakta namaz kılabilirsiniz, namazı yeniden ayakta kılarak iade etmeniz gerekir.

KIRAAT HÜKÜMLERİ

Soru 458: Sesli kılmadığımız namazların hükmü nedir?

Cevap: Erkeklerin sabah, akşam ve yatsı namazlarında Fatiha ve sureyi sesli okumaları farzdır. Eğer unutkanlık veya hükmü bilmediklerinden dolayı sessiz okurlarsa, namazları sahihtir; ancak bilerek olursa namaz batıl olur.

Soru 459: Sabah namazının kazasını kılmak istediğimizde sesli mi kılmamız gerekir, sessiz mi?

Cevap: İster kaza olsun, ister edâ her durumda, sabah, akşam ve yatsı namazlarında, hatta gündüz kaza edilse bile Fatiha ve sureyi sesli okumak erkeklere farzdır. Eğer meselenin hükmünü bilerek ve kasıtlı olarak sesli okunmazsa namaz batıl olur.

Soru 460: Bir rekâtın niyet, tekbiretü'l-ihram, Fatiha, sure, rükû ve secdeden oluştuğunu biliyoruz. Diğer taraftan öğle ve ikindi namazının [tamamının], akşam namazının üçüncü ve yatsı namazının ise son iki rekâtının sessiz kılınması farzdır. Ancak radyo ve televizyonlarda canlı olarak yayınlanan cemaat namazlarında imamın, üçüncü rekâtın rükû ve secde zikirlerini sesli okuduğunu görüyoruz. Oysa üçüncü rekâtın rükû ve secdesi de sessiz kılınması farz olan bir rekâtın iki parçasıdır; bu meselenin hükmünü açıklar mısınız?

Cevap: Sabah, akşam ve yatsı namazlarını sesli kılmanın, öğle ve ikindi namazlarını ise sessiz kılmanın farz oluşu yalnız Fatiha ve surenin kıraati (okunuşu) için geçerlidir. Nitekim akşam ve yatsı namazlarının ilk iki rekâtının dışındaki rekâtları sessiz kılmanın farz oluşu da sadece Fatiha veya tesbihatın okunuşu için geçerlidir. Beş vakit namazın rükû, secde, teşehhüt, selâm ve farz olan diğer zikirlerinde mükellef sesli ve sessiz okuma arasında serbesttir.

Soru 461: Günlük farz olan on yedi rekâta ilave olarak on yedi rekât da ihtiyaten kaza namazı kılmak isteyen biri sabah, akşam ve yatsı namazlarının ilk iki rekâtını sesli mi kılması gerekiyor, sessiz mi?

Cevap: Farz namazları sesli veya sessiz kılmanın farz oluşunda her ne kadar kaza namazı ihtiyat gereği olsa da kazayla edâ arasında hiçbir fark yoktur.

Soru 462: Salat (namaz) kelimesinin "ta" harfiyle bittiğini biliyoruz; ancak ezanda, "Hayye ala's-salat." [cümlesinde "ta" harfi] "ha" şeklinde okunuyor. Acaba bu sahih midir?

Cevap: Vakfedildiğinde [durulduğunda] salat kelimesini "ha" ile bitirmenin sakıncası olmadığı gibi bu gereklidir de.

Soru 463: İmam Humeyni'nin (kuddise sirruh) "Fatiha Suresi'nin Tefsiri"nde "meliki" lafzını "mâliki" lafzına tercih ettiği görüşüne binaen, farz ve farz olmayan namazlarda Fatiha Suresi'ni okurken bu kelimeyi her iki şekilde okuyarak ihtiyat etmek sahih midir?

Cevap: Bu hususta ihtiyat etmenin [her ikisini de okumanın] sakıncası yoktur.

Soru 464: Namaz kılan kimsenin "gayri'l-mağzubi aleyhim" cümlesini okurken hemen atfetmek yerine vakfetmesi ve sonra "ve lez-zallîn" cümlesini söylemesi sahih midir? Yine teşehhütte "Allahumme salli elâ Muhammedin ve Âl-i Muhammed" cümlesinde "Muhammed" kelimesi üzerinde vakfederek daha sonra "ve Âl-i Muhammed" söylemesi sahih midir?

Cevap: Cümlenin bütünlüğünü bozmayacak kadar vakfetmenin sakıncası yoktur.

Soru 465: İmam Humeyni'ye (kuddise sirruh) şöyle bir soru yöneltildi:

Tecvid ilminde "zad" harfinin telaffuzu hususunda birkaç görüş olduğunu dikkate aldığımızda siz hangi görüşe göre amel ediyorsunuz?

İmam (kuddise sirruh) bu soruya şu cevabı verdi: Harflerin mahreçlerini [çıkış yerini] tecvid âlimlerinin görüşüne göre bilmek farz

değildir; her harfin telaffuzu, Arap örfünde "Bu şahıs şu harfi edâ etti." denecek şekilde olmalıdır.

Sorumuz şudur:

- "Arap örfünde bu şahıs şu harfi edâ etti." ibaresinin yorumu nasıldır?
- Tecvit kuralları da sarf ve nahiv kuralları gibi Arap örfü ve lügatinden alındığına göre, Arab'ın örf ve lügatinin birbirlerinden ayrıldığı nasıl söylenebilir?
- Bir kimse kıraat esnasında harfleri doğru mahreçlerinden [çıkış yerlerinden] edâ etmediğini veya genel olarak harf ve kelimeleri doğru bir şekilde yerine getiremediğini sağlam bir yoldan bilirse ve her açıdan sahih kıraati öğrenme imkânı olursa, şöyle ki: Öğrenmek için iyi bir yeteneği veya uygun bir fırsatı olursa, yeteneği ölçüsünde sahih kıraati öğrenmeye çalışması farz mıdır?

Cevap: Kıraatin sıhhatinde ölçü, onun tecvit kurallarının iktibas ve istihraç kaynağı sayılan lügat uzmanlarının kıraatine uygun olmasıdır. Buna göre, tecvit uzmanlarının, harflerden birinin nasıl kıraat edildiği hususundaki farklı görüşleri lügat uzmanlarının bu harfi nasıl telaffuz ettiklerindeki anlayış ihtilafından kaynaklanıyorsa sorunların çözüm mercii lügat uzmanlarının kendileridir. Ancak eğer onların görüşlerinin farklı olması, yine bu harfin nasıl telaffuz edildiği hakkında onların kendi ihtilaflarından kaynaklanıyorsa bu durumda mükellef istediği görüşü seçmekte serbesttir. Kıraatinin sahih olmadığını bilen birinin imkânlar ölçüsünde sahih kıraati öğrenmesi gerekir.

Soru 466: İlk baştan niyeti veya alışkanlığı Fatiha ve sonra İhlâs Suresi'ni okumak olan biri eğer yanlışlıkla sureyi belirlemeden "Bismillahirrahmanirrahim" derse, ilk önce sureyi belirleyip daha sonra mı besmele çekmesi gerekir?

Cevap: "Bismillahirrahmanirrahim"i yenilemesi farz değildir. Herhangi bir sureyi okuyarak ilk önce söylediği besmele ile yetinebilir.

Soru 467: Farz namazlarda Arapça kelimeleri tam olarak eda etmek farz mıdır? Eğer kelimeler sahih ve kâmil Arapçayla telaffuz edilmezse, namazın sahih olduğuna hükmedilir mi?

Cevap: Namazda okunması farz olan Fatiha, sure ve diğer bütün zikirlerin sahih bir şekilde yerine getirilmesi farzdır. Eğer namaz kılan Arapça kelimelerin sahih telaffuz şeklini bilmiyorsa, öğrenmesi farzdır. Eğer öğrenmeye gücü yetmezse mazurdur ve her ne şekilde kılabiliyorsa namazını kılmalıdır. [Ve böyle biri] namazlarını müstehap ihtiyat gereği cemaatle kılmalıdır.

Soru 468: Namazda kelimeleri telaffuz etmeden içinden geçirmeye kıraat söylenebilir mi?

Cevap: Buna kıraat söylenmez, namazda kelimeleri kıraat denecek şekilde telaffuz etmek farzdır.

Soru 469: Bazı müfessirlere göre Fil, Kureyş, İnşirah ve Duhâ gibi sureler tam bir sure sayılmazlar. Dolayısıyla namazda bu surelerden birini, mesela Fil Suresi'ni okuyan kimse hemen peşinden Kureyş Suresi'ni de okumalıdır, yine İnşirah ve Duhâ Suresi de birlikte okunmalıdır diyorlar. Bundan dolayı eğer biri meseleyi bilmediğinden ötürü, namazda sadece Fil Suresi'ni veya İnşirah Suresi'ni okursa vazifesi nedir?

Cevap: Eğer meseleyi öğrenmede ihmalkârlık yapmamışsa, geçmiş namazları sahihtir.

Soru 470: Eğer birisi gaflet sonucu öğle namazının üçüncü veya dördüncü rekâtında Fatiha ve sureyi okur ve namaz bittikten sonra bunun farkına varırsa, namazı yeniden kılması farz mıdır? Ve eğer bunun farkına varmazsa namazı sahih midir?

Cevap: Sorudaki durumda namazı sahihtir.

Soru 471: Kadınlar sabah, akşam ve yatsı namazlarında Fatiha ve sureyi sesli okuyabilirler mi?

Cevap: Sesli veya sessiz okuyabilirler; ancak eğer namahrem seslerini duyuyorsa, sessiz okumaları daha iyidir.

Soru 472: İmam Humeyni'nin (kuddise sirruh) görüşüne göre öğle ve ikindi namazında kıraati sessiz okumanın ölçüsü, cehri ve aşikâr bir tarzda okumamaktır. Biz biliyoruz ki on harf dışında diğer harfler cehrî (aşikâr) okunan harflerdir. Bundan dolayı eğer

öğle ve ikindi namazlarını sessiz kılacak olursak cehrî okunan on sekiz harf doğru şekilde telaffuz edilmeyecektir. Lütfen bu konuyu açıkla mısınız?

Cevap: [Namazı] sessiz kılmanın ölçüsü, cehrî okunan harflerin ses tonunu çıkarmamak değildir; ölçü söz konusu ses tonunu aşikâr etmemektir [yani kısık sesle eda etmektir]. Sesli kılmanın ölçüsü ise sesin özünü aşikâr etmektir.

Soru 473: Yeni Müslüman olan ve Arapça kelimelere aşina olmayan yabancı erkek ve kadınların namaz ve diğer dini farizalarını nasıl edâ etmeleri gerekir? Esasen bunun için Arapça öğrenmeye gerek var mıdır?

Cevap: Tekbiretü'l-ihram, Fatiha, sure, teşehhüt ve namazın selâmını ve yine namazda, Arapçanın şart olduğu diğer bütün şeyleri öğrenmek farzdır.

Soru 474: Acaba sesli kılınması gereken namazların nafilelerinin de sesli kılınmasına ve yine sessiz kılınması gereken farz namazların nafilelerinin de sessiz kılınmasına dair bir delil var mıdır? Cevabınız olumlu ise sesli kılınması gereken namazların nafilelerinin sessiz kılınması ve aynı şekilde aksi caiz midir?

Cevap: Sesli kılınması gereken farz namazların nafilelerini sesli, sessiz kılınması gereken farz namazların nafilelerini de sessiz kılmak müstehaptır; ancak eğer tersine de yapılırsa, caizdir.

Soru 475: Namazda Fatiha Suresi'ni okuduktan sonra tam bir sureyi okumak farz mıdır? Yoksa Kur'ân-ı Kerim'den bir miktar okumak da yeterli midir? Birinci durumda sureyi okuduktan sonra Kur'ân-ı Kerim'in bazı ayetlerini okumak caiz midir?

Cevap: Günlük farz namazlarda farz ihtiyat gereği Fatiha'dan sonra tam bir surenin okunması gerekir. Tam bir surenin yerine Kur'ân-ı Kerim'den birkaç ayet okumak yeterli değildir. Ancak tam bir sure okuduktan sonra Kur'ân kastıyla bazı ayetleri okumanın sakıncası yoktur.

Soru 476: Eğer ihmalkârlık veya insanın konuştuğu lehçe yüzünden, namazda Fatiha ve surenin veya kelimelerin harekelerinin okunuşunda bir yanlışlık olsa örneğin: "yuled" kelimesi fetha yerine kesreyle "yulid" şeklinde okunsa, namazın hükmü nedir?

Cevap: Eğer bilerek yapılırsa namaz batıl olur. Eğer cahil-i mugassir (öğrenmeye gücü olduğu halde öğrenmeyen) biri yaparsa, farz ihtiyat gereği namazı yine batıldır. [Ancak] eğer geçmiş namazlarını sahih olduğuna inanarak belirtildiği şekilde yerine getiren ve cahil-i gasir (öğrenme imkânı olmayan) biri [bunu] yaparsa, namazları sahih hükmündedir ve iadesi veya kazası yoktur.

Soru 477 : Okuma-
azma bilmeyen ve çocuklukta anne-babasının da kendisine namaz öğretmediği 35-40 yaşlarında biri, namazı doğru bir şekilde öğrenmek için çaba harcamasına rağmen namazın zikir ve kelimelerini sahih bir şekilde edâ edemiyor; hatta bazı kelimeleri hiç söyleyemiyor, bu şahsın namazı sahih midir?

Cevap: Eğer [elinden geldiği kadar ve] söyleyebildiği kadarıyla yerine getirirse, namazı sahih hükmündedir.

Soru 478: Ben namazdaki kelimeleri anne-babamdan ve lisede bize öğrettikleri gibi telaffuz ediyordum. Sonradan kelimeleri yanlış söylediğimi anladım. Acaba tıpkı İmam Humeyni'nin fetvasına göre kıldığım namazları yeniden iade etmem farz mıdır? Yoksa bu şekilde kıldığım namazlar sahih midir?

Cevap: Sorudaki varsayıma göre, hiç hata ihtimali vermediğiniz ve doğru olduğuna inanarak kıldığınız geçmişteki bütün namazlarınız sahih hükmündedir; iade ve kazası da yoktur.

Soru 479: Hastalık dolayısıyla konuşma yetisini yitiren, ancak duyu organları sağlam olan biri, eğer namazını işaretle kılarsa namazı sahih midir?

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

Cevap: Bahsettiğiniz durumda namazı sahih ve yeterlidir.

Zikir

Soru 480: Bilerek rükû zikrini secde ve secde zikrini de rükûda okumanın sakıncası var mıdır?

Cevap: Allah Teâlâ'nın mutlak zikri olarak okursa sakıncası yoktur; rükû, secde ve [şimdiye kadar kıldığı] namazı sahihtir. Ancak [bundan sonraki namazları için] her birinin özel zikrini de söylemesi gerekir.

Soru 481: Eğer birisi yanlışlıkla secde rükû zikrini veya rükûda da secde zikrini söyler ve o esnada farkına vararak hatasını düzeltirse namazı batıl olur mu?

Cevap: Bunun sakıncası yoktur ve namazı sahihtir.

Soru 482: Namaz esnasında veya namaz bittikten sonra rükû veya secde zikrini yanlış söylediğinin farkına varan birinin vazifesi nedir?

Cevap: Eğer rükû ve secdelerden sonra farkına varırsa, üzerine bir şey farz olmaz.

Soru 483: Namazın üçüncü ve dördüncü rekâtlarında "tesbihat-ı erbaa"yı bir kere söylemek yeterli midir?

Cevap: Yeterlidir; ancak üç defa tekrarlamak ihtiyata daha uygundur.

Soru 484: Namazda "tesbihat-ı erbaa" üç defa söyleniyor; ancak birisi yanlışlıkla dört defa söylerse, namazı kabul olur mu?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 485: Namazın üç ve dördüncü rekâtlarında "tesbihat-ı erbaa"yı üç defa mı, yoksa daha fazla mı veya daha az mı okuduğunu bilmeyen birinin hükmü nedir?

Cevap: Bir kere de söylemek yeterlidir ve üzerine herhangi bir şey farz olmaz. Ayrıca rükûa gitmeyene kadar en azı esas alarak, üç kere söylediğinden emin olmak için "tesbihat-ı erbaa"yı tekrarlayabilir.

Soru 486: Namazda, hareket halindeyken "bihevillahi ve guvvetihi egûmu ve eg'ud" zikrini okumak caiz midir ve aynı zikri kıyam halinde okumak sahih midir?

Cevap: Sakıncası yoktur; zaten bu zikir namazın bir sonraki rekâtı için [kalkarken] kıyam halinde söylenilir.

Soru 487: Zikirden maksat nedir? Acaba Resulullah (s.a.a) ve Ehlibeyti'ne salavat getirmeyi de kapsar mı?

Cevap: Allah'ın zikredildiği ve anıldığı tüm ibareler zikirdir. Resulullah ve Ehlibeyti'ne salavat ise (Allah'ın salat ve selamı onların üzerine olsun) en iyi zikirlerdendir. Fakat rükû ve secde farz olan zikir, bir defa "Subhane rabbiye'l-'azîmi ve bihemdih" rükû için, bir defa "Subhane rabbiye'l-e'la ve bihemdih" veya üç defa "subhanallah" da secde için söylemektir. Bu zikirlerin yerine "elhamdülillah" veya "Allah-u Ekber" zikirleri de üç defa okunursa yeterlidir.

Soru 488: Bir rekât olan "Vitir" namazında ellerimizi kunut için kaldırarak Allah Teâlâ'dan hacetlerimizi istediğimizde, hacetlerimizi [kendi dilimizde] Türkçe söylememizin sakıncası var mıdır?

Cevap: Kunutta Türkçe dua etmenizin sakıncası yoktur; hatta istediğiniz her duayı istediğiniz her dilde edebilirsiniz.

Secde Hükümleri

Soru 489: Çimento ve mozaik üzerine secde ve teyemmüm etmenin hükmü nedir?

Cevap: Bu ikisine secde ve teyemmüm etmenin sakıncası yoktur; ancak çimento ve mozaike teyemmüm etmemek ihtiyata daha uygundur.

Soru 490: Elleri, namaz kılariken küçük delikleri olan mozaik üzerine koymanın sakıncası var mıdır?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 491: Alnın toprağa değmesini engelleyecek kadar kir tabakası oluşmuş ve siyahlaşmış mührün üzerine secde etmenin sakıncası var mıdır?

Cevap: Mühür üzerindeki kir tabakası, alnla toprak arasında engel oluşturacak miktarda olursa secde ve namaz batıldır.

Soru 492: [Toprağa veya mührü] secde ederken alnı, özellikle de secde yeri türban veya çarşaf ile örtünmüş olan bir kadına -bu hâlde kıldığı- namazlarını iade etmesi farz mıdır?

Cevap: Eğer secde esnasında [alnı ile toprak veya mühür arasındaki] engeli fark etmezse, namazlarını iade etmesi farz değildir.

Soru 493: Bir kadının secde ettiğinde alnının tamamen toprağa değmediğini, başörtüsü veya çarşafının engel olduğunu anlayarak başını kaldırıp engeli giderdikten sonra tekrar secdeye koymasının hükmü nedir? Bu şekilde yapması, müstakil secde sayılırsa kıldığı namazların hükmü nedir?

Cevap: Başını kaldırmadan, hareket ettirerek veya engeli alnının altından çekerek onun en az bir parmak ucu kadar toprağın [veya mührün] üzerine gelmesini sağlaması farzdır. Eğer alnını secde etmek için yerden kaldırması, bilgisizlik veya unutkanlıkla olursa ve bunu bir rekâtın sadece bir secdesinde yaparsa namazı sahihtir ve iade etmesi farz değildir. Ancak eğer bu iş [secde etmek için başını yerden kaldırmak] meselenin hükmünü bilerek ve bilinçli olarak yapılmışsa veya bir rekâtın iki secdesinde de tekrarlanmış ise, namazı batıldır ve onu iade etmesi farzdır.

Soru 494: Secde halinde yedi uzvun yere temas etmesi gerekir; ancak, biz savaşta malul olduğumuz için özel sağlık durumumuz nedeniyle tekerlekli sandalye kullanmaktayız. Bu yüzden namazda ya mührü kaldırıp alnımıza koyuyoruz veya sandalyenin koluna bırakarak onun üzerine secde yapıyoruz. Acaba bu amelimiz sahih midir?

Cevap: Eğer mührü tekerlekli sandalyenin koluna veya yastık, sehpa ve benzeri bir şeyin üzerine bırakarak secde yapabiliyorsanız, o şekilde yapmanız gerekir ve namazınız da sahihtir. Aksi durumda [bunu yapamıyorsanız] mührü kaldırıp alnınızı onun üzerine koymanız gerekir. Eğer hiçbir şekilde eğilemiyorsanız, secde etmek yerine kafanızla işaret ediniz ve eğer bu şekilde de yapamıyorsanız, [secde için] gözünüzle işaret ediniz. Allah sizi muvaffak eylesin.

Soru 495: Mukaddes ziyaret yerlerinde -haremlerde- yere döşenen mermer taşların üzerine secde etmenin hükmü nedir?

Cevap: Mermerin üzerine secde etmenin sakıncası yoktur.

Soru 496: Secde ederken büyük ayak başparmağıyla birlikte diğer parmakların da yere temas etmesi caiz midir?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 497: Bugünlerde, namazda rekât ve secdelerin sayısını göstererek bir hadde kadar namaz kılanın şüphesini gideren, mühürler

bulunmaktadır. Bu mührün mekanik yapısından dolayı aln üzerine koyulduğunda mühür aşağı doğru hareket etmektedir. Acaba bu özellikteki bir mührün üzerine secde etmek sahih midir?

Cevap: Eğer alnın üzerine konulduğu yerde, üzerine secde edilmesi sahih olan şeylerden olur ve alnı koyduktan sonra sabit ve hareketsiz durursa, onun üzerine secde etmenin sakıncası yoktur.

Soru 498: Secdeden kalkıp oturunca hangi ayağımızı diğerinin üzerine koymalıyız?

Cevap: Sol bacağın üzerine oturarak, sağ ayağın üstünü sol ayağın iç kısmına denk gelecek şekilde koymak müstehaptır.

Soru 499: Secde ve rükûda farz zikri okuduktan sonra hangi zikri okumak daha faziletlidir?

Cevap: Farz zikrin kendisini tekrar etmek [özellikle de] tek sayıyla sonlandırılırsa daha iyi olur. Secde de söylenilenlere ilaveten dünyevî ve uhrevî hacetler için dua etmek ve salavat getirmek müstehaptır.

Soru 500: Secde ayetlerini radyo, televizyon veya cd den duymanın hükmü nedir.

Cevap: Bahsettiğiniz durumlarda secde vacip olur.

Namazı Batıl Eden Şeyler

Soru 501: Teşehhüdde, Emirü'l-Müminin Hz. Ali'nin (a.s) velâyetine şahadet etmek namazı batıl eder mi?

Cevap: Namazı ve teşehhüdü taklit mercilerinin risalelerinde beyan ettikleri gibi yerine getirin; hak ve doğru söz de olsa ona bir şey eklemeyin.

Soru 502: İbadetlerinde riyaya müptela olan biri şimdi nefsiyle mücadele ediyor. Acaba bu ameli de riya sayılır mı? İnsan riyadan nasıl kurtulabilir?

Cevap: Riyayla mücadele etmek de dâhil Allah için yapılan bütün işler riya sayılmaz. Riyadan kurtulmak için Allah'ın yüceliği, başkalarının zayıflığı ve O'na muhtaç oluşları hakkında tefekkür etmek gerekir. Aynı şekilde insanın kendisinin ve diğer insanların Yüce Allah'a olan kulluğu hakkında düşünmek gerekir.

Soru 503: Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin cemaat namazlarına katıldığımızda, imam Fatiha Suresi'ni okuduktan sonra cemaat, toplu olarak yüksek sesle "âmin" söylemektedir. Bunun hükmü nedir?

Cevap: Takiyye "âmin" kelimesini söylemeyi gerektirirse sakıncası yoktur; aksi takdirde caiz değildir.

Soru 504: Bazen farz namaz esnasında çocuğun tehlikeli bir iş yapmak üzere olduğunu görüyoruz. [Bu durumda] Acaba çocuğu veya evdekileri uyarmak ve tehlikeyi ortadan kaldırmak için Fatiha veya diğer surelerin bazı kelimelerini veya bazı zikirleri yüksek sesle okumak caiz midir? Eğer namazda kıyam esnasında birisine bir şeyi anlatmak veya sorusuna cevap vermek için el veya kaşımızı oynatırsak, namazın hükmü nedir?

Cevap: Başkalarını uyarmak için namazdaki ayet ve zikirleri yüksek sesle okumak, eğer namaz şeklinin bozulmasına neden olmazsa, okunan ayet ve zikir de kıraat ve zikir niyeti ile okunursa sakıncası yoktur. Namazın sükûn ve şeklini bozmayacak şekilde belirgin olmayan el, göz ve kaş hareketleri namazın batıl olmasına neden olmaz.

Soru 505: Eğer birisi, namaz esnasında komik bir şeyi hatırladığından veya komik bir olayın vuku bulmasından dolayı gülerse, namazı batıl olur mu?

Cevap: Eğer gülüşü sesli (kahkahayla) ve bilerek olursa, namazı batıl olur.

Soru 506: Namazda, kunuttan sonra elleri yüze çekmek namazı batıl eder mi? Eğer namazı batıl ederse, günah da sayılır mı?

Cevap: Mekruhtur; ancak namazı batıl etmez.

Soru 507: Namazda açık olduğunda insanın düşüncesini namazdan alıkoyduğu için gözleri kapatmak caiz midir?

Cevap: Namazda gözleri kapatmanın şer'i bir sakıncası yoktur; ancak rükûunun dışında [gözleri kapatmak] mekruhtur.

Soru 508: Namaz esnasında bazen Kâfir Baasçı Saddam rejimiyle savaşta yaşadığım bazı maneviyat ve iman dolu hâlleri hatırlıyorum ve bu, namazda daha fazla huşu etmeme sebep oluyor. Acaba bu durum, namazı batıl eder mi?

Cevap: Namazın sıhhatine zararı yoktur.

Soru 509: İki kişinin arasındaki düşmanlık ve küskünlüğün üç gün devam etmesi, bunların namaz ve oruçlarını batıl eder mi?

Cevap: İki kişinin arasında oluşan düşmanlık ve küskünlük her ne kadar şer'an kınanmış bir amel olsa da namaz ve orucu batıl etmez.

Selâm Vermenin Hükümleri

Soru 510: Selam kelimesi kalıbında olmayan selâmı almak hususundaki görüşünüz nedir?

Cevap: Eğer namazda olursa, cevap vermek caiz değildir; ancak namaz dışında, eğer örf tarafından selâm sayılan bir söz olursa ihtiyat gereği cevap verilmesi gerekir.

Soru 511: Erkek ve kız çocukların selâmını almak farz mıdır?

Cevap: Kadın ve erkeklerin selâmını almak nasıl farz ise, mümeyyiz [iyiyi kötünden ayırt edebilen] erkek ve kız çocukların selâmını almak da farzdır.

Soru 512: Eğer birisi selâmı duyar da gaflet veya başka bir sebepten dolayı cevabını vermezse, üzerinden çok az bir zaman geçtikten sonra acaba yine de selâmın cevabını vermek farz mıdır?

Cevap: Eğer gecikme, [cevabını verdiğinde, verilen] selâmın cevabıdır denilmeyecek kadar çok olursa, farz değildir.

Soru 513: Birisi "Esselâmu aleykum cemian (cümleten)" diye bir topluluğa selâm verirse ve bazıları da selâmı alırsa, o esnada içlerinden namaz halinde olan kimsenin de selâmı alması farz mıdır?

Cevap: Eğer başkaları selâmın cevabını verirse, namaz kılan cevap vermemelidir.

Soru 514: Bir kişi aynı anda birkaç kez selâm verirse veya birkaç kişi selâm verilerse, hepsine toplu olarak bir selâm vermek yeterli midir?

Cevap: Birinci durumda bir kere selâm vermek yeterlidir, ikincisinde ise hepsini kapsayacak bir kelimeyle [çoğul şahısla] onların selâmının cevabını verme kastıyla bir kere selâm verirse yeterlidir.

Soru 515: "Selâmun aleykum" yerine sadece "selâm" diyen kimsenin selâmını almak farz mıdır?

Cevap: Örfte ona selâm denilirse selâmı almak farzdır; ihtiyat gereği, cevap verirken "selam" kelimesini başta kullanmalıdır. Mesela "selamun aleykum" veya "esselamu aleykum" demelidir. Ve "aleykum selam" söylemekten kaçınmalıdır.

Namazdaki Şüpheler

Soru 516: Namazın üçüncü rekâtında kunut tutup tutmadığından şüphe eden birinin hükmü nedir? Namazını tamamlamalı mıdır? Yoksa şüphe ettiği anda namazı bozmalı mıdır?

Cevap: Bu şüpheye itina edilmez, namazı da sahihtir ve bu hususta mükellefe hiç bir şey farz değildir.

Soru 517: Nafile namazlarında rekâtlar dışındaki hususlarda mesela, bir mi, yoksa iki mi secde yapıldığından şüphe edilirse, şüpheye itina edilir mi?

Cevap: Nafile namazlarda, zikir ve fiillerde şüphe etmenin hükmü, farz namazlardaki zikir ve fiillerde şüphenin hükmüyle aynıdır; eğer yeri geçmemişse itina edilir ve yeri geçmişse itina edilmez.

Soru 518: Kesiru's-ş-şek'in [çok şüphe eden kimse] şüphesine itina etmemesi gerektiğini göz önünde bulundurarak; eğer namazda bir konuda şüpheye düşerse vazifesi nedir?

Cevap: Vazifesi, şüphe ettiği şeyi yaptığını esas aldığı anda namazın batıl olmasına neden olmuyorsa onu yaptığını esas almasıdır; aksi durumda, şüphe ettiği şeyi yapmadığını kabul etmelidir. Bu konuda namazın rekâtları, fiilleri ve zikirleri arasında hiçbir fark yoktur.

Soru 519: Birkaç yıl sonra ibadetlerinin batıl olduğunu anlayan veya bu konuda şüpheye düşen kimsenin vazifesi nedir?

Cevap: [İbadetlerde] amelden sonra [ortaya çıkan] şüpheye itina edilmez. [Ancak ibadetlerinin] batıl olduğunu kesin olarak biliyorsa, telafisi mümkün olanları kaza etmelidir.

Soru 520: Eğer birisi yanlışlıkla namazın bazı kısımlarını diğer bazı kısımların yerine yapsa veya namaz esnasında gözü bir yere takılsa ya da yanlışlıkla konuşsa, namazı batıl olur mu? Vazifesi nedir?

Cevap: Namazda yanlışlıkla yapılan işler, bir rüknün fazla veya az yapılmasına ya da namazın şeklinin bozulması gibi namazın batıl olmasına sebep olacak şekilde olmadıkça namazı batıl etmez. Ancak bazı yerlerde sehiv secdesinin veya başka hükümlerin farz olmasına sebep olur.

Soru 521: Eğer birisi, namazın bir rekâtını unutur ve son rekâtta hatırlarsa; mesela namazın birinci rekâtını ikinci rekât sanarak üçüncü ve dördüncü rekâtı kılar ve son rekâtta onun üçüncü rekât olduğunu farkına varırsa şer'i vazifesi nedir?

Cevap: Selâmdan önce namazın eksik rekâtını yerine getirmesi ve daha sonra selâm vermesi farzdır. Bu durumda vacip teşehhüdü yerinde yapmadığından dolayı, unutilan teşehhüt için iki sehiv secdesi yerine getirmesi farzdır. İhtiyat gereği sehiv secdesinden önce teşehhüdün kazasını yerine getirmelidir. Eğer üçüncü rekâtta sonuncu rekâtta olduğunu zannettiğinden selam vermişse, teşehhüdü kaza ettikten sonra farz ihtiyat gereği iki sehiv secdesi daha yerine getirmelidir.

Soru 522: İhtiyat namazının bir rekât mı yoksa iki rekât mı kılınması gerektiği nasıl anlaşılır?

Cevap: İhtiyat namazının rekâtlarının sayısı namazda eksik olduğuna ihtimal verilen rekât miktarı kadardır. Bu yüzden iki ile dört arasında şüphe edilirse, iki rekât ihtiyat namazı farzdır; üçle dört arasında şüphe edilirse de, ayakta bir rekât, oturarak da iki rekât ihtiyat namazı kılınması farzdır.

Soru 523: Eğer namazda okunan zikir, Kur'an ayetleri ya da kunut dualarından bir kelime sehven yanlış okunursa sehiv secdesi farz olur mu?

Cevap: Farz olmaz.

Kaza Namazı

Soru 524: Ben on yedi yaşına kadar ihtilam, gusül vb. hükümleri bilmiyordum; bu konuda birisinden de bir şey duymamıştım, kendim de cenabet ve guslün farz oluşunun ne demek olduğunu anlayamıyordum. Dolayısıyla bu yaşa kadar yerine getirdiğim namaz ve oruçlarım sakıncalıdır. [Bu konudaki] vazifemi açıklamanızı ümit ediyorum.

Cevap: Cenabet halinde kıldığınız bütün namazları kaza etmelisiniz; ancak [gerçekte] cenabet olduğunuzu bilmediğiniz halde tuttuğunuz oruçlar sahih ve yeterlidir; kazası yoktur.

Soru 525: Ne yazık ki ben, geçmişte bilinçsizlik ve irade zafiyeti yüzünden çirkin bir amel olan istimnaya müptela olmuşum. Dolayısıyla bazen namaz kılmıyordum; ancak namazımı sürekli de olmasa tam olarak ne kadar kılmadığımı bilmiyorum. Sadece cenabetli olup gusül almadığım zamanlar [kılmıyordum]; bunun da yaklaşık altı ay olduğunu düşünüyorum. Şimdi bu sure zarfındaki namazlarımın kazasını yerine getirme kararı aldım; acaba, bu namazların kazası farz mıdır?

Cevap: Günlük farz namazlardan kılmadığınızı veya cenabet iken kıldığınızı bildiğiniz miktarı kaza etmeniz farzdır.

Soru 526: Kaza namazının olup olmadığını bilmeyen biri, eğer müstehap veya nafil namazı kılsa, kaza namazının olduğunu varsaysak, [kıldığı nafil veya müstehap namazlar] kaza namazları yerine sayılır mı?

Cevap: Nafil ve müstehap namazlar kaza namazları yerine geçmez. Eğer kaza namazı varsa, onu kaza namazı niyetiyle kılması farzdır.

Soru 527: Ben yaklaşık altı ay önce teklif yaşına erdim. Bu [teklif] yaşına girmeden birkaç hafta önce bulûğ için tek belirtinin hicri kameri yılına göre on beş yaşını bitirmek olduğunu sanıyordum. Fakat şimdi erkeklerin bulûğ belirtilerinden bahseden bir kitap okudum ve onda bulûğun bende var olan diğer başka belirtilerinin de olduğunu okudum. Ancak ben bunların ne zaman ortaya çıktığını bilmiyorum. Acaba hâlihazırda boynumda namaz ve oruç kazası var mıdır? Bazen namaz kıldığımı ve geçen yıl da Ramazan ayı orucunun tamamını tuttuğumu dikkate alarak, bu konudaki vazifem nedir?

Cevap: Şer'i bulûğ ve teklif yaşına eriştikten sonra yerine getirmediğinizi kesin olarak bildiğiniz bütün oruç ve namazların kazasını yerine getirmeniz farzdır.

Soru 528: Eğer Ramazan ayının yirmisi, yirmi beşi ve yirmi yedisi olmak üzere üç kere cenabet guslü alan biri, daha sonra gusüllerinden birisinin batıl olduğunu kesin olarak bilirse, namaz ve orucunun hükmü nedir?

Cevap: Orucu sahihtir; ancak ihtiyat gereği boynunda hiç bir şey kalmadığından emin olacak şekilde namazlarını kaza etmesi farzdır.

Soru 529: Şer'i hükmü bilmediğinden bir süre gusülde tertibe [uzuvların yıkanma sırası] uymayan birinin namaz ve orucunun hükmü nedir?

Cevap: Eğer guslü şer'i açıdan batıl olacak şekilde almışsa [mesela baş ve boyunu yıkamadan önce sağ tarafı veya sağ tarafı yıkamadan önce sol tarafı yıkamışsa], bu durumda [guslü gerektiren] büyük hadesle kıldığı namazların kazası farzdır; ama eğer o zamanlarda kendi guslünün doğru olduğuna inanıyorduyorsa orucu sahih hükmündedir.

Soru 530: Bir yıllık kaza namazını kılmak isteyen biri, bunu nasıl yapmalıdır?

Cevap: Herhangi bir namaz ile başlayıp daha sonra günlük beş vakit namazların sırasına göre kılarak devam edebilir.

Soru 531: Üzerinde çok fazla kaza namazı olan biri, onları aşağıdaki tertip üzere kaza edebilir mi?

- 1)Peş peşe yirmi defa sabah namazı.
- 2)Öğle ve ikindi namazlarının her birini yirmi defa.
- 3)Akşam ve yatsı namazlarının her birini yirmi defa. Bir yıllık kaza namazını bu şekilde kılmaya devam etse.

Cevap: Kaza namazlarını bahsettiğiniz şekilde yani öğle namazları ikindi namazlarından önce ve akşam namazları da yatsı namazlarından önce kılındığı takdirde sakıncası yoktur.

Soru 532: Bir adam başından yaralanmış ve beyninin bir kısmı zarar görmüş; bunun sonucunda sol eli, ayağı ve dili felç olmuş. Ayrıca, namazı nasıl kılacağını unutmuş ve onu öğrenme gücü de artık yok; ama kitaptan okuyarak veya dinleyerek namazın bölümlerini ayırt edebiliyor. Şu anda namaz konusunda iki sorunu var: Birincisi, idrar yerini temizleme ve abdest alacak gücü yoktur. İkincisi, namazın kıraatinde de sorun yaşıyor; bu şahsın vazifesi nedir? Yine yaklaşık altı ay kılmadığı namazlarının hükmü nedir?

Cevap: Eğer diğerlerinin yardımıyla bile olsa abdest veya teyemmüm alabilirse, cd çalar vb. aletlerden dinleyerek veya bir yazının üzerinden okuyarak dahi olsa kılabilirdiği her şekilde namazını kılması farzdır. Bedenin tahareti hususunda, eğer başkalarının yardımıyla bile bedenini temizleme gücüne sahip değilse, bedeni necis bir şekilde namazını kılabilir ve namazı sahihtir. Ayrıca namaz vaktinin sonuna kadar baygın olduğu kılmadığı namazların dışında, diğer kılmadığı namazların kazası da farzdır.

Soru 533: Gençliğimde öğle ve ikindi namazlarım akşam, yatsı ve sabah namazlarıma göre daha fazla kazaya kalmıştım. Fakat onların sayı ve sırasını bilmiyorum; acaba bu hususta devir namazı mı kılmak gerekiyor? Devir namazının ne olduğunu açıklar mısınız?

Cevap: Kaza namazında tertibe uymak [sırayı gözetmek] -aynı günün öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazları dışında- farz değildir. Kılmadığınızı kesin olarak bildiğiniz miktarda namazlarınızı kaza etmeniz yeterlidir. Tertibe tam anlamı ile uymak için namazları tekrarlamak anlamına gelen devir namazı size farz değildir.

Soru 534: Evlendikten sonra bazen benden sıvı bir akıntı geliyordu ve ben onun necis olduğuna inanıyordum. Dolayısıyla cenabet guslü niyetiyle gusül alıyor ve abdest almaksızın namaz kılıyordum. Bu akıntı ilmihal kitaplarında "mezi" olarak adlandırılmış [ve gusül almayı gerektirmiyormuş]. Şimdi benim cünüp olmaksızın cenabet guslü alarak abdestsiz kıldığım namazların hükmü nedir?

Cevap: O akıntı geldikten sonra abdest almaksızın cenabet guslüyle kıldığınız bütün namazların kazasını yerine getirmeniz farzdır.

Soru 535: Bir müddet sonra Müslüman olan bir kâfirin yerine getirmedığı namaz ve oruçların kazası üzerine farz mıdır?

Cevap: Farz değildir.

Soru 536: Bazı insanlar komünistlerin yanıltıcı propagandaları sonucu yıllarca namaz ve dini farizalarını terk ettiler; ancak rahmetli İmam'ın eski Sovyet liderlerine yazdığı tarihi mesajından sonra hatalarını anladılar ve Allah'a tövbe ettiler. Şimdi ise yerine getirmedikleri onca namaz ve orucun kazasının tamamını yerine getirme güçleri yok; bu durumda vazifeleri nedir?

Cevap: Yerine getirmedikleri namaz ve oruçları, güçleri yettiği miktarda kaza etmeleri ve yetmediği miktarı da vasiyet etmeleri farzdır.

Soru 537: Ölen birinin boynunda Ramazan ayının orucu ve [bir miktar da] namazın kazası var; erkek çocuğu da bulunmuyor. Geriye bıraktığı mal da namaz ve oruçtan sadece birini [ecir tutarak] kaza etmeye yetiyor. Bu durumda namazın kazası mı önceliklidir? Yoksa orucun mu?

Cevap: Namazla oruç arasında tercih söz konusu değildir. Eğer vasiyet etmemişse varisler ondan geriye kalan malı, namaz ve oruçlarının kazasını yerine getirmek için harcamak zorunda değildirler. Vasiyet etmişse de geriye kalan malın [sadece] üçte biriyle namaz ve oruçlarının kazasının ne kadarına yetiyorsa, ecir tutularak vasiyeti yerine getirilmelidir.

Soru 538: Ben çoğu zaman namazlarımı kılmış ve kazaya kaldıkları zaman da kazasını yerine getirmişimdir. Buna rağmen uykuda olduğum veya beden ve elbisemin necis olduğu ve onların temizliğinde ihmalkârlık ettiğim bazı zamanlarda kaza olan bir miktar namazım var. Boynumda kaza olan günlük, âyât ve seferî namazlarımın miktarını nasıl hesaplamam gerekir?

Cevap: Kılmadığınızı kesin olarak bildiğiniz miktarı kaza etmeniz yeterlidir. Bu miktardan

seferî veya âyât namazı olduğunu kesin olarak bildiğiniz miktarı seferî ve âyât namazı olarak, geri kalanı da günlük namazların kazası olarak kılmalısınız. Bundan daha fazlası size farz değildir.

Anne ve Babanın Kaza Namazı

Soru 539: Babam geçirmiş olduğu beyin krizinden ötürü iki yıl iyiyi kötünden ayırt edemeyecek şekilde hastaydı. Yani akıl gücü ve şuurunu kaybetmişti. Dolayısıyla bu iki yıl zarfında namaz ve oruçlarını yerine getiremedi. Acaba namaz ve oruçlarının kazası ailenin büyük oğlu olarak bana farz mıdır? Elbette eğer babam bu şekilde hasta olmasaydı [sağlıklı olarak oruç ve namazlarını kazaya bıraksaydı] onların kazasının benim üzerime farz olduğunu biliyorum.

Cevap: Eğer akli denge bozukluğu cünun denecek düzeyde olmaz ve namaz vakitleri boyunca baygın da olmazsa babanızın yerine getirmediği oruç ve namazları kaza etmeniz farzdır. Aksi takdirde size bir şey farz değildir.

Soru 540: Ölen birinin oruçlarının kefareti kimin vermesi gerekir? Oğul ve kızlarına kefareti vermek farz mıdır? Yoksa onu başka birisi de verebilir mi?

Cevap: Babanın üzerine farz olan kefareti, eğer muhayyerlik [iki şeyden dilediğini seçme] şeklindeydiyse yani hem oruç tutma hem de fakiri doyurma gücüne sahiptiyse, bu durumda eğer kefareti geriye bıraktığı mirastan çıkarmak mümkünse mirastan alınmalıdır. Aksi durumda ihtiyat gereği büyük oğlun orucu tutması farzdır.

Soru 541: Yetişkin bir adam belli sebeplerden dolayı ailesinden ayrılmış ve onlarla irtibat kuramıyor. Evin büyük oğlu da olan bu adamın bu süre içerisinde babası vefat etmiş. Babasının üzerinde kaza namazı ve başka diğer farzların ne kadar olduğunu bilmiyor. Birini ecir tutacak parası da yok ve yaşlı olduğu için kendisinin de onları kaza etmeğe gücü yetmiyor. [Bu durumda] vazifesinin ne olduğunu açıklar mısınız?

Cevap: Babasının kazaya bıraktığını kesin olarak bildiği namazların dışında büyük oğlun üzerine bir şey farz değildir. Büyük oğula mümkün olan her şekilde babasının namazlarını kaza etmesi farzdır; ama eğer kaza etmeğe gücü yetmezse üzerine bir şey farz değildir.

Soru 542: Eğer ölünün büyük çocuğu kız ve ikinci çocuğu erkek olursa, anne ve babanın namaz ve oruçlarının kazası bu oğula farz mıdır?

Cevap: Anne babanın namaz ve oruçlarının kazasının farz olmasında ölçü, erkek çocuğunun ölünün diğer erkek çocuklarından -eğer ölünün erkek çocuğu varsa- büyük olmasıdır. Sorudaki durumda babanın namaz ve oruçlarının kazası, babanın ikinci çocuğu olan erkeğe farzdır. Annenin namaz ve orucunun kazası ise farz ihtiyat gereğidir.

Soru 543: Eğer büyük oğul, ister baliğ olsun ister olmasın babasından önce ölürse babanın namazlarının kazası diğer [erkek] çocuklarının üzerinden kalkar mı?

Cevap: Babanın namaz ve oruçlarını kaza etme görevi, babanın ilk çocuğu veya ilk oğul olmasa bile, babanın ölüm sırasında hayatta olan büyük oğlunun üzerine farzdır.

Soru 544: Ben ailemin büyük oğluyum. Acaba babamın namazlarını kaza etmek için, hayattayken [kazaya kalan namaz ve oruçlarının miktarını] babamdan sormam farz mıdır? Yoksa miktarını bana bildirmesi ona mı farzdır? Beni bilgilendirmediği takdirde görevim nedir?

Cevap: Size araştırmak ve sormak farz değildir; ancak fırsatı olduğu sürece kendisinin kılması farzdır. Eğer yapamazsa vasiyet etmelidir. Her halükârda babanın büyük oğlu, babasının vefatından sonra onun yerine getirmediğini kesin olarak bildiği namaz ve oruçlarını kaza etmekle mükelleftir.

Soru 545: Eğer birisi ölür ve malının tamamı çocuklarının oturduğu tek bir evden ibaret olursa ve diğer taraftan da üzerinde kılmadığı namaz ve oruç varsa ve büyük oğlu da günlük meşguliyeti yüzünden onları kaza edemezse, acaba bu evi satıp (ecir tutarak) babalarının namaz ve oruçlarının kazasını yerine getirmeleri farz mıdır?

Cevap: Bahsettiğiniz durumda evi satmak farz değildir. Ancak, babanın üzerinde olan namaz ve oruçların kazası her durumda büyük oğlunun üzerine farzdır. Ama eğer ölü, malının üçte biriyle kazaları için birisini ecîr tutmalarını vasiyet ederse ve malının üçte biri de bütün kaza namaz ve oruçları için yeterli olursa, mirasın üçte biri bu iş için harcanmalıdır.

Soru 546: Eğer üzerine babasının kaza namazı farz olan büyük oğul ölürse, onları yerine getirmek büyük oğlun mirasçılarının üzerine mi gelir? Yoksa babanın ikinci oğlunun üzerine mi intikal eder?

Cevap: Büyük oğlun üzerine farz olan babasının namaz ve oruçlarının kazası, onun babasından sonra ölmesiyle, oğlunun veya kardeşinin üzerine farz olmaz.

Soru 547: Eğer baba hiç namaz kılmamışsa, onun bütün kaza namazlarını yerine getirmek büyük oğlunun üzerine farz olur mu?

Cevap: İhtiyat gereği onları [hepsini] kaza etmesi farzdır.

Soru **548** **:** **Bütün**
ibadetlerini bilerek yerine getirmeyen bir babanın yaklaşık 50yıllık bütün namaz ve oruçlarının kazası büyük oğlun üzerine farz mıdır?

Cevap: Bu durumda da ihtiyat, onların kazasının yerine getirilmesidir.

Soru 549: Eğer büyük oğlun kendi namaz ve oruçlarının kazası olur ve üzerine babasının kaza namaz ve oruçları da eklenirse, hangisi önceliklidir?

Cevap: Bu durumda serbesttir. Hangi birini yerine getirse sahihtir.

Soru 550: Babamın bir miktar kaza namazı var; ancak onları kaza etmeye gücü yoktur. Ailenin büyük oğlu olarak, babam hayattayken kılmadığı namazları kaza etmem veya bu iş için başkasını ecîr tutmam caiz midir?

Cevap: Hayatta olan birinin kaza namaz ve oruçlarını yerine getirmek sahih değildir.

Cemaat Hükümleri

Soru 551: Cemaat imamı, namazda nasıl niyet etmelidir? Cemaat niyeti mi yoksa münferit mi?

Cevap: Eğer cemaat namazının faziletini kazanmak isterse, imamlık ve cemaat niyeti etmesi gerekir. Ancak eğer namaza imamlık niyeti etmeden başlarsa, namazının ve diğerlerinin ona uymasının sakıncası yoktur.

Soru 552: Askeri yerlerde mesai saatlerinde kılınan cemaat namazına bazı görevliler iş şartlarından dolayı katılmıyorlar. Oysa işlerini mesai saatinden sonra veya bir sonraki gün de yapabilirler; onların bu amelleri namazı hafife almak sayılır mı?

Cevap: Namazın ilk vaktinin ve cemaat namazının faziletine erişmek için idari işler, bu ilâhî farizayı cemaatle ve en kısa sürede yerine getirebilecek şekilde ayarlanmalıdır.

Soru 553: Devlet dairelerindeki mescitlerde, müstehap namaz kılmak veya cemaat namazından önce ya da sonra veya esnasında düzenlenen ve cemaat namazından daha uzun süren tevessül veya diğer uzun dualara katılmak gibi müstehap ameller hakkında görüşünüz nedir?

Cevap: İslâm'ın şiarlarından ve ilâhî fariza olan cemaat namazı dışında okunan fazla dua ve müstehap ameller, eğer idari saatin zayi olmasına ve yapılması gereken önemli işlerin gecikmesine sebep olursa sakıncalıdır.

Soru 554: Çok sayıda namaz kılının katılımıyla cemaat namazı kılınan, ezan ve kamet sesinin de duyulduğu bir yerin yakınlarında ikinci bir cemaat namazı düzenlemek sahih midir?

Cevap: İkinci bir cemaat namazının düzenlenmesinde sakınca yoktur; ancak dini bir tören olan cemaat namazının azametini arttırmak için müminlerin tek bir yerde toplanarak hep birlikte tek bir cemaat namazına katılmaları daha uygundur.

Soru 555: Bazı şahıslar, cemaat namazı kılındığı esnada tek başlarına münferit olarak namaz kılıyorlar; bunun hükmü nedir?

Cevap: Bu amel eğer cemaat namazını zayıflatmak ve halkın adil bildiği cemaat imamına hakaret ve saygısızlık sayılırsa caiz değildir.

Soru 556: Mahallelerden birinde birkaç cami var ve bütün bu camilerde cemaat namazı kılınıyor. [Bu mahalledeki] evlerden birisi, iki cami arasında yer alıyor. Bir camiyle arasında on ev ve diğer camiyle ise arasında iki ev kadar mesafe bulunan bu evde de cemaat namazı kılınıyor; bunun hükmü nedir?

Cevap: Cemaat namazı tefrika ve ihtilaf vesilesi değil, birlik ve beraberlik vesilesi olmalıdır. Her hâlükârda camiye komşu olan bir evde cemaat namazı kıldırmak, ihtilâf ve tefrikaya sebep olmazsa sakıncası yoktur.

Soru 557: Caminin yönetim kurulunun teyit ettiği sabit imamdan izin almaksızın o camide başka birisinin cemaat namazı kıldırması caiz midir?

Cevap: Cemaat namazı kıldırmak, caminin sabit imamından izin almaya bağlı değildir; ancak caminin sabit imamının cemaat namazı kıldırmak için camide hazır bulunduğu zamanlarda bir başkasının ona rahatsızlık vermemesi daha iyidir; hatta imamı rahatsız etmek eğer fitne ve benzeri şeylere sebep olursa haramdır.

Soru 558: Eğer cemaat imamı, bazen din hocasının şanına uygun olmayacak şekilde konuşur veya şaka yaparsa bu onu adaletten düşürür mü?

Cevap: Eğer şeriata aykırı bir davranış olmazsa, adaletle zarar vermez.

Soru 559: Tam anlamıyla tanımadığımız bir cemaat imamına uymak caiz midir?

Cevap: Eğer imamın adaleti her hangi bir yolla memuma sabit olursa ona uymak caizdir ve cemaat namazı da sahihtir.

Soru 560: Eğer birisinin adil ve takvalı olduğuna inan biri, aynı zamanda söz konusu adamın bazı yerlerde kendisine zulmettiğine inanırsa, acaba onu genel olarak adil görebilir mi?

Cevap: Cemaat imamının zulüm olarak nitelendirdiği davranışının, bilerek, kendi iradesiyle ve şer'î bir delili olmaksızın o işi yaptığı kendisine sabit olmadıkça onun fasık olduğuna hükmetmesi caiz değildir.

Soru 561: Emr-i bil maruf [iyiliği emretmek] ve nehy-i anil münker [kötülükten sakındırmak] yapabilecekken, yapmayan bir cemaat imamına uymak caiz midir?

Cevap: Mükellefin geçerli bir mazereti söz konusu olabileceğinden sırf emr-i bil maruf ve nehy-i anil münker'i terk etmesi, onun adaletine zarar vermez ve namazda ona uymaya da engel değildir.

Soru 562: Sizce adaletin anlamı nedir?

Cevap: Adalet, insanı farzları terk etmekten ve haramları yapmaktan alıkoyan ve onun içinde sürekli Allah'tan sakınmasına sebep olan bir ruh halidir. Bunun ispatı için de hüsn-i zahir [iyi ve takvalı görünüş] yeterlidir.

Soru 563: Biz tekke ve hüseyniyelerde bir araya gelen ve namaz vakti yaklaşıncı da adil kişilerden birisini öne geçirerek namazda ona uyan bir grup genciz. Ancak bazı kardeşler bu işe itiraz ederek, "İmam Humeyni (r.a), âlim olmayan bir kimsenin arkasında namaz kılmayı haram biliyor." diyorlar. Bu durumda bizim görevimiz nedir?

Cevap: Din âlimlerine ulaşılabilirdiğinde [ve onların olduğu yerlerde], âlim olmayan kimselere iktida etmeyiniz.

Soru 564: İki kişi cemaat namazı düzenleyebilir mi?

Cevap: Maksat, birisi imam ve diğeri memum olmak üzere iki kişiden oluşan cemaat namazı olursa sakıncası yoktur.

Soru 565: Eğer memum, cemaatle kıldığı öğle ve ikindi namazında farz olmamasına rağmen, dikkatini toplamak için Fatiha ve sureyi okursa namazının hükmü nedir?

Cevap: Öğle ve ikindi gibi sessiz kılınması gereken namazlarda dikkatini toplamak için bile olsa, farz ihtiyat gereği memum Fatiha ve sureyi okumamalıdır. Onun yerine zikir söylemesi müstehaptır.

Soru 566: Eğer cemaat imamı, bütün trafik kurallarına uyarak cemaat namazına bisiklet ile giderse, hükmü nedir?

Cevap: Bunun adalete ve cemaat imamlığının sıhhatine bir zararı yoktur.

Soru 567: İnsanlar cemaat namazına [ilk baştan] katılamadıkları ve sonlarına yetiştiklerinde, cemaat namazının sevabını elde etmek için tekbi-retü'l-ihram getirdikten sonra oturur ve imamlarla birlikte teşehhüdü okuyup, imamın selâmından sonra ayağa kalkarak birinci rekâtı kılarlar. Acaba bunu dört rekâtlı namazların ikinci rekâtının teşehhüdünde de yapmak caiz midir?

Cevap: Bu yöntem, cemaat namazının sevabına ulaşmak için, cemaat namazının son rekâtındaki teşehhüde mahsustur.

Soru 568: Cemaat imamının, namazın ön hazırlıkları (mesela yol) için ücret alması caiz midir?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 569: Cemaat imamının tek bir namaz vaktinde iki namazın (iki bayram namazı veya herhangi bir namaz) imamlığını birden üstlenmesi caiz midir?

Cevap: Günlük farz namazlarda, cemaat namazını başka memurlar için bir defaya mahsus tekrar etmenin sakıncası yoktur; aksine müstehaptır. Ancak bayram namazında sakıncalıdır.

Soru 570: Eğer imam, yatsı namazının üçüncü veya dördüncü rekâtında olur ve memum da ikinci rekâtta olursa, memumun Fatiha ve sureyi sesli okuması farz mıdır?

Cevap: Sorudaki durumda Fatiha ve sureyi, sessiz okuması farzdır.

Soru 571: Cemaat namazlarında, selamdan sonra ilk önce Resulullah'a (s.a.a) salât ayeti okunuyor ve namazdakiler Hz. Muhammed (s.a.a) ve Ehlibeyt'ine (a.s) üç tane salavat getiriyorlar; ondan sonra da üç tekbir getiriyorlar. Daha sonra müminlerin yüksek sesle okudukları siyasi sloganlar, dua ve teberri şeklinde söyleniyor. Acaba bunun bir sakıncası var mıdır?

Cevap: Salât ayetini okumak ve Resulullah ile (s.a.a) Ehlibeyt'ine (a.s) salavat getirmek sakıncasız olduğu gibi beğenilen ve sevabı olan bir ameldir. Ayrıca İslam Devrimi'nin misyonunu ve yüksek hedeflerini hatırlatan İslami sloganlara, (tekbir ve onunla birlikte söylenen) İslam İnkılabı sloganına önem vermek de beğenilir bir harekettir.

Soru 572: Eğer birisi, cemaat namazına ikinci rekâtta uyar ve şer'i hükmü bilmeyişinden dolayı sonraki rekâtta yerine getirmesi gereken teşehhüt ve kunutu yerine getirmezse, namazı sahih midir?

Cevap: Namazı sahihtir; ancak teşehhüdü yapmadığından ötürü iki sehiv secdesi yerine getirmesi farzdır. Ayrıca farz ihtiyat gereği, sehiv secdesinden önce teşehhüdün kazasını da yerine getirmelidir.

Soru 573: Namazda iktida edilen İmamın rızası şart mıdır? Ve acaba memuma uymak sahih midir?

Cevap: İmama uymanın sıhhatinde cemaat imamının rızası şart değildir. Memuma cemaatle namazına devam ettiği müddetçe uymak sahih değildir.

Soru 574: Biri memum, diğeri imam olmak üzere iki kişi cemaat namazı kılarken üçüncü biri, ikinci kişiyi (memumu) imam sanıp ona uyuyor. Namazdan sonra onun imam değil, memum olduğunu anlıyor. Üçüncü kişinin namazının hükmü nedir?

Cevap: Memuma uymak sahih değildir; ancak bilmeden uyarsa, eğer rükû ve secdelerde tek başına namaz kılan birinin yapması gerekenleri yaparsa, şöyle ki kasten veya yanlışlıkla bir rüknu azaltmaz ve çoğaltmazsa namazı sahihtir.

Soru 575: Yatsı namazı kılmak isteyen biri, akşam namazı kılan birine uyabilir mi?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 576: İmamın durduğu yerin cemaatten yüksek olması onların namazını batıl eder mi?

Cevap: İmamın bulunduğu yerin yüksekliği, cemaatin durduğu yerden şer'î açıdan caiz olan miktardan daha fazla [yani bir karış veya daha fazla miktarda] olursa, cemaat namazının batıl olmasına neden olur.

Soru 577: Eğer cemaat namazının saflarından bir tanesi tamamen namazı seferî olanlardan oluşur ve sonraki saftakilerin hepsinin namazı tam olursa, eğer ön safta [namazı seferî] olanlar namazın ilk iki rekâtını kıldıktan hemen sonra, sonraki iki rekât için imama uyarlarsa, acaba arka saftakiler namazın son iki rekâtında yine de cemaate bağli kalırlar mı? Yoksa münferit mi sayılırlar?

Cevap: Sorudaki durumda hemen imama bağlandıkları için cemaat namazı hükmü devam etmektedir.

Soru 578: Eğer memum namazın ilk safının iki tarafından birinin sonunda dursa, acaba onunla imam arasında olan diğer memumlardan önce cemaat namazına başlayabilir mi?

Cevap: Cemaat imamı namaza başladıktan sonra, onunla imam arasında olan memurlar,

eğer imama uymak için tam olarak hazır olur ve tekbir getirmek üzere olurlarsa, cemaat niyetiyle namaza başlayabilir.

Soru 579: Üçüncü rekâta cemaat namazına katılan ve imamın birinci rekâta olduğunu sanarak hiçbir şey okumayan birinin, namazını iade etmesi farz mıdır?

Cevap: Rükûa gitmeden önce farkına varırsa, kıraat (Fatiha ve sureyi okumak) farzdır. Eğer vakti yoksa sadece Fatiha'yı okuyarak rükûda imama yetişmelidir. Ancak, eğer rükûa gittikten sonra farkına varırsa, her ne kadar müstehap ihtiyat gereği yanlışlıkla kıraati yerine getirmediği için iki sehiv secdesi yapması iyi olsa da namazı sahihtir ve hiç bir şey ona farz değildir.

Soru 580: Devlet dairelerinde ve liselerde cemaat namazı kılınması için çok fazla cemaat imamına ihtiyaç vardır. Bulduğum bölgede benden başka din âlimi [ve cemaat imamı] olmadığından bir namazı cemaat imamı olarak farklı üç dört yerde kaldırmak zorunda kalıyorum. Bütün taklit mercileri bir namazı [sadece] iki defa cemaat imamı olarak kaldırmayı caiz bildiklerinden, acaba iki defadan fazlasını ihtiyat kaza namazı niyetiyle kılmak caiz midir?

Cevap: Sorudaki durumda, “ihtiyat kaza namazı” niyetiyle, cemaat namazı kaldırmak **sahih değildir.**

Soru 581: Üniversitelerden biri, şehrin camilerinden birine komşu olan üniversiteye bağlı bir binada kendi çalışanları için cemaat namazı kaldırıyor. Aynı anda o camide de cemaat namazı kaldırıldığını dikkate alarak, üniversitedeki cemaat namazına katılmanın hükmü nedir?

Cevap: Memum açısından katılmak istediği cemaat namazı, eğer iktida ve cemaat namazı için gerekli şer'î şartlara sahipse, aynı anda cemaat namazı kılınan başka bir camiye yakın olsa bile ona katılmasının sakıncası yoktur.

Soru 582: Müçtehit olmadığı halde hâkimlik [yargıçlık] yapan imamın arkasında namaz kılmak sahih midir?

Cevap: Hâkimlik görevini, eğer atama yetkisi olan biri tarafından atandıktan sonra yapıyorsa, namazda ona uymanın sakıncası yoktur.

Soru 583: Yolcu namazı konusunda İmam Humeyni'yi (r.a) taklit eden biri, bu konuda başka bir müçtehid taklit eden cemaat imamına özellikle de cuma namazında uyabilir mi?

Cevap: Farklı kişileri taklit etmek namazda imama uymanın sıhhatine engel olmaz; ancak memumun taklit merciinin fetvasına göre seferî ve cemaat imamının taklit merciinin fetvasına göre ise tam olan veya bunun tam tersi bir namazda o imama uymak **sahih değildir.**

Soru 584: Eğer cemaat imamı Tekbiretü'l-ihramdan sonra yanlışlıkla rükûa giderse memumun vazifesi nedir?

Cevap: Cemaat namazına katıldıktan sonra eğer rükûa gitmeden önce fark ederse, memumun münferit niyeti ederek Fatiha ve sureyi okuması farzdır.

Soru 585: Eğer baliğ olmayan bir grup okul öğrencisi, cemaat namazının üçüncü veya dördüncü safından sonraki safta dursa ve onlardan sonra da bir kaç mükellef olsa, sonraki saflarda duran mükelleflerin namazının hükmü nedir?

Cevap: Eğer öğrencilerin namazlarının **sahih olduğunu bilirlerse, iktida ederek cemaatle namaz kılabilirler.**

Soru 586: Cemaat imamının mazur olduğundan ötürü, gusül yerine almış olduğu teyemmüm, cemaat namazı kaldırmak için yeterli midir?

Cevap: Eğer şer'an mazur olursa, gusül yerine alınan teyemmümle cemaat imamlığı yapabilir ve ona uymanın bir sakıncası yoktur.

Kıraati Sahih Olmayan İmamın Hükümü

Soru 587: Kıraatin sıhhatinde, münferit namaz ile memumun veya imamın namazı arasında fark var mıdır? Yoksa kıraatin sıhhatinin hükmü her durumda [değişmeyen] tek bir hüküm müdür?

Cevap: Eğer mükellefin kıraati sahih olmazsa ve öğrenmeye de gücü yetmezse namazı sahihtir; ancak, başkaları [namazda] ona uyamazlar.

Soru 588: Bazı cemaat imamları harfleri sahih bir şekilde telaffuz edemiyorlar. Harfleri doğru bir şekilde telaffuz edebilen birinin namazda onlara uyması sahih midir? Bazıları, “Namazı cemaatle kılabilirsiniz; ama daha sonra iade etmeniz gerekiyor.” diyorlar. Benim namazı iade edecek vaktim yok; [bu durumda] vazifem nedir? Acaba, cemaat namazına katılıp Fatiha ve sureyi sessiz okuyabilir miyim?

Cevap: Memuma göre cemaat imamının kıraati eğer sahih değilse, ona uyması ve cemaat namazı batıldır. Eğer namazı iade edemiyorsa, ona uymamasının sakıncası yoktur; ancak sesli kılınması gereken bir namazı cemaat imamına uyduğunu göstermek için sessiz kılması sahih ve yeterli değildir.

Soru 589: Bazıları, Cuma imamlarının, harfleri olduğu gibi okuyamadıkları veya hareketlerini artık o harf değil denecek değişik bir şekilde telaffuz ettiklerinden kıraatlerinin sahih olmadığına inanıyorlar. Acaba arkalarında kılınan namazları iade etmeden onlara uymak sahih midir?

Cevap: Kıraatin sahih oluşundaki ölçü, harflerin sükûn ve hareketlerine uyarak, onların dili Arapça olan kişilerin bu harf odur başka harf değildir denecek şekilde mahreçlerinden çıkartarak edâ edilmesidir. Tecvit ilminin güzelliklerine uymak gerekli değildir. Eğer memum imamın kıraatini sahih bilmezse, ona iktida edemez. İktida ettiği takdirde, namazı sahih değildir ve onu iade etmesi farzdır.

Soru 590: Eğer cemaat imamı namaz esnasında bir kelimenin yeri geçtikten sonra onu nasıl telaffuz ettiğinde şüphe etse ve namazı bittikten sonra onu yanlış okuduğunu anlasa, imamın ve ona uyan cemaatin namazlarının hükmü nedir?

Cevap: Namazın sıhhatine hükmedilir.

Soru 591: Cemaat imamının tecvit açısından namazı yanlış kıldığını kesin olarak bilen, Kur'an hocası olan ve cemaat namazına katılmadığı için birçok iftiralara maruz kalan birinin, şer'i vazifesi nedir?

Cevap: [Namazda] tecvit ilminin güzelliklerine uymak gerekli değildir; ancak eğer memuma göre cemaat imamının kıraati sahih olmaz ve neticede namazını sahih bilmez ise ona uyamaz. Ama ukalaî [akıllı insanların tasdik ettiği] bir amaçtan dolayı cemaat namazına katılıyor gibi görünmenin bir sakıncası yoktur.

Malul İmam

Soru 592: Namaz kılarken el veya ayakları felç olan engelli birisine iktida etmenin hükmü nedir?

Cevap: İhtiyat gereği bunu yapmamalıdır.

Soru 593: Ben dini ilimler talebesiyim. Sağ elimi bir ameliyat sonucu kaybettim. Son zamanlarda İmam Humeyni'nin sakat [bedeninde uzuvlarından birisi eksik] olan birinin olmayan birine imamlık yapmasını caiz bilmediğini öğrendim. Dolayısıyla bugüne kadar imam olarak namaz kıldırıldığım müminlerin namazlarının hükmü nedir?

Cevap: Geçmişte şer'î hükmü bilmeden size uyanların namazları sahih hükmündedir ve iade veya kaza etmeleri farz değildir.

Soru 594: Ben dinî ilimler talebesiyim. Savaşta ayağımdan yaralandım ve ayak başparmağımı kaybettim. Hâlihazırda hüseyniyelerden birinde cemaat imamıyım; acaba bunun şer'î bir sakıncası var mı?

Cevap: Bu kadarlık bir bedensel kusur cemaat imamı olmaya engel değildir. Elbette el veya ayağın tamamen kesildiği veya koptuğu durumlarda imamlık sakıncalıdır.

Kadınların Cemaat Namazına Katılmaları

Soru 595: Acaba Mukaddes Şâri' [kanun koyucu-Allah] erkeklerde olduğu gibi kadınları da camilerde cemaat namazına veya Cuma namazına katılmaya teşvik etmiş midir? Yoksa kadınların evde namaz kılmaları daha mı iyidir?

Cevap: Kadınların Cuma ve cemaat namazlarına katılmalarının sakıncası yoktur ve cemaat sevabını da alırlar.

Soru 596: Hangi durumda kadın cemaat imamı olabilir?

Cevap: Kadının cemaat namazında imamlık yapması, sadece kadınlar için caizdir.

Soru 597: Kadınların (erkekler gibi) cemaat namazına katılmalarının müstehap ve mekruh olma açısından hükmü nedir? Erkeklerin arkasında durarak cemaat namazına katılmalarının hükmü nedir? Cemaat namazlarında erkeklerin arkasında durduklarında bir perde ve örtüye gerek var mıdır? Eğer namazda erkeklerin yanında dursalar arada perde gibi bir engelin hükmü nedir? Elbette cemaat namazı, sohbet ve diğer törenler esnasında kadınların perde arkasında olmalarının onların küçük görülmesine ve aşağılanmalarına sebep olduğu da dikkate alınmalıdır.

Cevap: Kadınların cemaat namazında bulunmalarının ve katılmalarının sakıncası yoktur. Eğer erkeklerin arkasında dursalar, aralarında [görünmemeleri için] perde gibi herhangi bir örtüye gerek yoktur. Ancak, erkeklerin yanında durduklarında namazda kadın ve erkeklerin yan yana durmasının kerahetini ortadan kaldırmak için aralarında perde olması iyidir. Namaz halinde erkeklerle kadınların arasında perde oluşunun onların küçümsenmesine ve makamlarının aşağılanmasına sebep olduğu düşüncesine gelince, bu aslı olmayan temelsiz bir hayal ve kuruntudan başka bir şey değildir. Ayrıca kişisel görüşlere fıkıhta yer verilmesi doğru değildir.

Soru 598: Namazda perde ve örtü olmadığı durumlarda kadın ve erkek saflarının birbirine bağlanma ve bağlanmama şekilleri nasıldır?

Cevap: Kadınlar, erkeklerin arkasında arada mesafe olmaksızın durabilirler.

Namazda Ehl-i Sünnete Uymak

Soru 599: Ehl-i Sünnet'in arkasında cemaat namazı kılmak caiz midir?

Cevap: İslami vahdeti korumak için [onlar ile] cemaat namazı kılmak caiz ve sahihtir.

Soru 600: İş yerim Kürt bölgelerinden birindedir; oranın Cuma ve cemaat imamlarının çoğunluğu Ehl-i Sünnet'tendir. Onlara [cemaat namazında] uymanın hükmü nedir ve onların gıybeti caiz midir?

Cevap: İslami vahdeti koruma açısından onların cuma ve cemaat namazlarına katılmanın sakıncası yoktur ve gıybetten kaçınılmalıdır.

Soru 601: Ehl-i Sünnet kardeşlerimizle gidip geldiğimiz ve bir arada olduğumuz yerlerde günlük namazlara katılırken eli bağlamak, [akşam namazı] vaktine uymamak, haliya secde etmek vb. bazı amelleri onlar gibi yapıyoruz. Acaba bu namazları iade etmeğe gerek var mı?

Cevap: Eğer vahdeti korumak bahsettiğiniz amelleri yapmayı gerektirirse, haliya secde etmek vb. ameller dahi olsa namaz sahih ve yeterlidir; ancak namazda el bağlamak zaruret gerektirmedikçe caiz değildir.

Soru 602: Mekke ve Medine'de İmam Humeyni'nin (kuddise sirruhu) fetvasına dayanarak Ehl-i Sünnet kardeşlerimizle birlikte cemaat namazı kılıyoruz. Bazen camide namaz kılmanın faziletini elde etmek için öğle ve akşam namazından sonra ikindi ve yatsı namazlarını Ehl-i Sünnet camilerinde toprak olmaksızın haliya secde ederek münferit kılıyoruz. Bu namazların hükmü nedir?

Cevap: Bahsettiğiniz durumda, eğer takiyeye ters düşmüyorsa secde etmenin sahih olduğu bir şeye secde ederek namaz kılınmalıdır.

Soru 603: Biz Şii'lerin, diğer ülkelerde eli bağlı namaz kılan Ehl-i Sünnet kardeşlerin cemaat namazlarına katılmasının hükmü nedir? Acaba el bağlama konusunda onlara uymamız farz mıdır? Yoksa namazı eli açık mı kılmamız gerekir?

Cevap: Vahdeti korumak için cemaat namazında Ehl-i Sünnet'e uymak caizdir ve onlarla kılınan namaz sahih ve yeterlidir. Ancak zaruret gerektirmedikçe namazda el bağlamak farz olmadığı gibi caiz de değildir.

Soru 604: Ehl-i Sünnet kardeşlerin cemaat namazına katıldığımızda, onların yaptığı gibi kıyam halinde ayağın küçük parmağını namaz kılanın iki tarafında duran iki kişinin küçük parmaklarına yapıştırmanın hükmü nedir?

Cevap: Bunu yapmak farz değildir; ancak yapsa da namazın sıhhatine zarar vermez.

Soru 605: Ehl-i Sünnet kardeşler, hac mevsiminde veya başka zamanlarda akşam namazını şer'î akşam ezanından önce kılıyorlar; acaba bizim [akşam namazında] onlara uymamız sahih midir?

Cevap: Onların, vakit girmeden önce namaz kıldıkları belli değildir; ancak, takiyeye gerektirmedikçe vaktin girdiğini tespit etmediği sürece mükellefin namaza girmesi sahih değildir.

CUMA NAMAZI

Soru 606: Hz. Mehdi'nin (Allah zuhurunu yakın eylesin) gaybet döneminde Cuma namazına katılmak hakkında görüşünüz nedir? Eğer insanlar Cuma imamını adil bilmezlerse, Cuma namazına katılma vazifesi, üzerlerinden kalkar mı?

Cevap: Cuma namazı günümüzde farz değildir; ancak her ne kadar ona katılmak farz-ı tahyiri olsa da Cuma namazına katılmanın yarar ve önemini dikkate aldığımızda, sırf Cuma imamının adaletinden şüphe etmek veya buna benzer temelsiz mazeretlerle müminlerin kendilerini böyle bir namaza katılmanın bereketlerinden mahrum etmeleri yakışmaz.

Soru 607: Cuma namazı konusunda vacib-i tahyirinin anlamı nedir?

Cevap: Anlamı şudur: Mükellef cuma günü öğlen farızasını yerine getirmekte Cuma namazıyla öğle namazını kılmak arasında muhayyerdir (serbesttir).

Soru 608: Önem vermediğinden dolayı Cuma namazına katılmamak hususunda görüşünüz nedir?

Cevap: Önemsemeyerek ibadî-siyasî Cuma namazına iştirak etmemek şer'an kınanmıştır.

Soru 609: Bazıları boş mazeretlere istinaden ve bazen de görüş farklılığı yüzünden Cuma namazına katılmıyorlar; bu hususta görüşünüz nedir?

Cevap: Önem verilmediği için ibadî-siyasî Cuma namazına katılmamak şer'an beğenilmeyen bir davranıştır.

Soru 610: Öğlen cemaat namazını, Cuma namazı ile aynı anda, Cuma namazının kılındığı yere yakın başka bir yerde kılmak caiz midir?

Cevap: Kendiliğinden sakıncası yoktur ve günümüzde Cuma namazı farz-ı tahyirî olduğu için öğle namazını kılmakla farz olan Cuma gününün farızasını yerine getirmiş olur; ancak cuma gününde, Cuma namazının kılındığı mekâna yakın bir yerde cemaatle öğle namazı kılmak müminlerin saflarında tefrika oluşturabileceği ve halkın nazarında Cuma imamına hakaret ve saygısızlık sayılabileceği ve Cuma namazına önem verilmediği anlamına da geleceği için müminlerin bu işi yapmamaları daha iyidir. Hatta haram ve fesada yol açarsa, o namaza katılmaktan sakınmak farzdır.

Soru 611: Cuma namazı ile ikinci namazı arasında öğle namazını kılmak caiz midir? Eğer ikinci namazını Cuma imamından başkası kıldırca, ikinci namazında ona uymak caiz midir?

Cevap: Cuma namazı öğle namazından kifayet eder [yerine geçer]; ancak, Cuma namazından sonra ihtiyaten öğle namazının kılınmasının sakıncası yoktur. Cuma imamının dışında ikinci namazını bir başkasına uyarak kılmanın da sakıncası yoktur; ancak eğer ihtiyata uyarak öğlen namazını Cuma namazını kıldıktan sonra ikinci namazını cemaatle kılmak isterse, Cuma namazından sonra öğle namazını ihtiyaten kılan birine uyması ihtiyatın en mükemmeliidir.

Soru 612: Eğer Cuma imamı öğle namazını Cuma namazından sonra kılmazsa, memum ihtiyaten öğle namazını kılabilir mi?

Cevap: Memum için caizdir.

Soru 613: Cuma imamının [Cuma namazı kıldırma için] şer'î hâkimden izin alması farz mıdır? Şer'î hâkimden maksat kimdir? Bu hüküm uzak beldelerde de geçerli midir?

Cevap: Cuma namazı imametinin esası bu izne bağlı değildir; ancak, Cuma namazı imametine atanmasının hükümlerinin geçerliliği Müslümanların veliyyi emri tarafından atanmasına bağlıdır. Bu hüküm Müslümanların veliyyi emrinin hâkim olduğu ve itaat edildiği bütün belde ve şehirleri kapsamaktadır.

Soru 614: Müslümanların veliyy-i emri tarafından atanmış Cuma imamının atandığı yerden başka bir yerde, engel ve muhalefet olmadığı takdirde Cuma namazı kıldırması caiz midir?

Cevap: Bu kendiliğinden caizdir; ancak, Cuma imamlığına atanmaya ait hükümler orada geçerli olmaz.

Soru 615: Geçici Cuma imamı veliyy-i fakih tarafından mı seçilmelidir? Yoksa Cuma imamlarının kendilerinin seçme hakları var mıdır?

Cevap: Atanmış olan Cuma imamı geçici olarak birini kendi yerine seçebilir; ancak, veliyy-i fakih tarafından atanan imamla ilgili geçerli olan hükümler, geçici olan şahsın imametinde geçerli değildir.

Soru 616: Atanan Cuma imamını adil bilmeyen veya adaletinde şüphe eden bir mükellef, buna rağmen Müslümanların vahdetini korumak için ona uyabilir mi? Cuma namazına katılmayan birisinin, başkalarını da Cuma namazına katılmamaya teşvik etmesi caiz midir?

Cevap: [Mükellefin,] adil bilmediği veya adaletinde şüphe ettiği kimseye uyması sahih olmadığı gibi onunla kıldığı cemaat namazı da sahih değildir; ancak, vahdeti korumak amacıyla cemaate katılmanın sakıncası yoktur. [Ayrıca] her durumda, başkalarını Cuma namazına gitmemeye teşvik etmeye hakkı yoktur.

Soru 617: Mükellef için imamının yalan konuştuğu ispat olan bir Cuma namazına katılmamanın hükmü nedir?

Cevap: Sırf Cuma imamının dediğinin tersinin çıkması onun yalan konuştuğuna delil olmaz; çünkü yanlışlıkla ya da hata veya tevriye yüzünden öyle söylemiş olabilir. Dolayısıyla, sırf Cuma imamının adaletten çıktığını sanmakla kendini Cuma namazının bereketlerinden mahrum etmek doğru değildir.

Soru 618: İmam Humeyni (kuddise sirruh) veya adil veliyy-i fakih tarafından atanan Cuma imamının adaletini araştırmak memuma farz mıdır? Yoksa Cuma imamı olarak atanması adaletin sabit olması için yeterli midir?

Cevap: Cuma imamlığına atanması onun adil olduğuna dair memuma güven veriyorsa, ona uymanın sahih oluşunda yeterlidir.

Soru 619: Camilerdeki cemaat imamlarının, güvenilir ulema tarafından tayin edilmesi ve yine Cuma imamlarının Müslümanların veliyy-i emri tarafından tayin edilmeleri bir şekilde onların adaletinin göstergesi sayılır mı, yoksa onların adaletlerini araştırmak mı gerekir?

Cevap: Cuma veya cemaat imamlığına atanması onun adaletine dair memuma güven ve itminan verirse, ona uyması caizdir.

Soru 620: Cuma imamının adaletinde şüphe etmemiz veya adil olmadığını kesin olarak bilmemiz durumunda, arkasında kıldığımız namazları iade etmemiz farz mıdır?

Cevap: Eğer [imamın] adaletinde şüphe etmesi veya adaletinin olmadığını kesin olarak anlaması, namaz bittikten sonra olursa, kıldığı namaz sahihtir ve iadesi farz değildir.

Soru 621: Avrupa ve diğer ülkelerde Müslüman üniversite öğrencileri tarafından düzenlenen ve Cuma imamı da dâhil katılımcılarının çoğunluğunu Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin oluşturduğu bir Cuma namazına katılmanın hükmü nedir? Bu durumda Cuma namazı kıldıktan sonra öğle namazını kılmak farz mıdır?

Cevap: Müslümanların vahdet ve birliğini korumak için ona katılmanın sakıncası yoktur ve öğle namazını kılmak farz değildir.

Soru 622: Pakistan'ın şehirlerinin birinde kırk yıldan beridir Cuma namazı kılınıyor. Hâlihazırda birisi iki Cuma namazı arasındaki şer'i mesafeyi gözetmeksizin başka bir Cuma namazı kaldırmaya başlamıştır. Bu, Cuma namazı kılan Müslümanların arasında ihtilaf çıkmasına sebep oldu; acaba şer'i açıdan bu amelin hükmü nedir?

Cevap: Müslümanların arasında ihtilaf çıkaracak ve saflarına tefrika düşmesine sebep olacak bir ameli [her ne olursa olsun] yapmak caiz değildir. Kaldı ki Cuma namazı İslâm'ın şiarlarından ve Müslümanların saflarının birlik ve beraberliğinin tecellisidir.

Soru 623: Ravilpendi şehrinin Caferi Merkez Camisi'nin hatibi, tamirat sebebiyle Cuma namazının [geçici olarak] orada kılınmayacağını duyurdu. Caminin tamir işleri bittikten sonra şimdi de başka bir sorunla karşılaştık. Dört kilometre ötede başka bir camide Cuma namazı kılınıyor; aradaki bu mesafeyi göz önünde bulundurarak acaba Caferi Merkez Camisi'nde Cuma namazı kılmak sahih midir?

Cevap: Eğer iki Cuma namazı arasındaki mesafe bir şer'i fersah (5762,8 mt.) miktarında olmazsa, birinci Cuma namazından sonra kılınan Cuma namazı batıldır. Eğer aynı zamanda başlarsa her ikisi de batıldır.

Soru 624: Cemaatle kılınan Cuma namazını münferit kılmak sahih midir? Şöyle ki, birisi Cuma namazını cemaatle kılanların yanında durup onu münferit olarak kılsa.

Cevap: Cuma namazının sıhhatinin şartlarından biri de cemaatle kılınmasıdır; dolayısıyla Cuma namazının münferit olarak kılınması sahih değildir.

Soru 625: Namazını seferî olarak kılması gereken biri, onu cemaatle Cuma namazı kılan imamın arkasında durarak kılabilir mi?

Cevap: Cuma namazı seferî olan memum tarafından sahihtir ve öğle namazı için yeterlidir.

Soru 626: Cuma namazının ikinci hutbesinde Müslümanların imamlarından biri olarak Hz. Fatıma'nın (s.a) ismini anmak farz mıdır yoksa müstehap niyetiyle mi anmak gerekir?

Cevap: Müslümanların imamları tabiri, Hz. Zehra-i Merziye'yi (s.a) kapsamına almamaktadır ve Cuma hutbesinde onun mübarek ismini anmak farz değildir; ancak hayır ve berekete vesile olsun diye onun onurlu ismini anmanın sakıncası yoktur. Hatta ecir ve sevabı olan beğenilen bir ameldir.

Soru 627: Cuma imamı, Cuma namazını kıldığı esnada, memum diğer bir farz namazı kılmak için ona uyabilir mi?

Cevap: Sahih olması sakıncalıdır.

Soru 628: Şer'i öğle vaktinden önce Cuma namazının hutbelerini okumak sahih midir?

Cevap: Öğleden önce okunması caizdir.

Soru 629: Eğer memum hutbelerin hiçbir bölümüne yetişemezse ve sadece namaz zamanı bulunarak Cuma imamına uyarsa, namazı sahih ve yeterli midir?

Cevap: Cuma namazının son rekâtının rükûna yetişse bile namazı sahih ve yeterlidir.

Soru 630: Şehrimizde Cuma namazı öğle ezanından bir buçuk saat sonra kılınıyor; acaba bu namaz öğle namazından kifayet eder mi, yoksa iade edilmesi mi gerekiyor?

Cevap: Cuma namazının vakti, zeval [gün ortası] vaktinin ilk anlarından başlar ve ihtiyat gereği örfi olarak zevalin ilk vakitlerinden [en fazla iki saat sonraya kadar] geciktirilmemelidir.

Soru 631: Cuma namazına gidemeyen biri, öğle ve ikindi namazını ilk vakitte kılabilir mi yoksa Cuma namazının bitmesini mi

beklemelidir?

Cevap: Beklemek farz değildir; öğle ve ikindi namazını ilk vakitte kılabilir.

Soru 632: Eğer [veliyy-i fakih tarafından] atanmış olan imam, Cuma namazının kılındığı yerde sağlıklı ve hazır olsa, acaba geçici Cuma imamını Cuma namazını kılmakla görevlendirebilir mi? Ve kendisinin de namazda ona uyması sahih midir?

Cevap: Atanmış olan imamın temsilcisinin Cuma namazını kaldırmasının ve atanmış olan imamın da kendi temsilcisine uymasının sakıncası yoktur.

[1]- Tevriye, birkaç anlamı olan sözcük veya cümleyi karinesiz olarak muhatabın anlamayacağı şekilde uzak anlamında kullanmaktır.

Ramazan ve Kurban Bayramı Namazları

Soru 633: Sizce Kurban, Ramazan ve Cuma namazları hangi farz türündendir?

Cevap: Günümüzde Kurban ve Ramazan bayramlarının namazları farz değil, müstehaptır. Ancak, Cuma namazı farz-ı tahyirîdir.

Soru 634: Bayram namazının kunutlarının eksik veya fazla olması namazı batıl eder mi?

Cevap: Eğer eksiltip çoğaltmaktan kasıt, kunutların kısa veya uzun okunmasıysa, bu namazı batıl etmez. Ama eğer kasıt kunutların sayısının eksik veya fazla olmasıysa, [bayram] namazı tıpkı fıkıh kitaplarında belirtildiği gibi yerine getirilmelidir.

Soru 635: Geçmişte genellikle her cemaat imamı Ramazan Bayramı namazını kendi camisinde kıldırıyordu; acaba hâlihazırda Kurban ve Ramazan Bayramı namazlarının cemaat imamları tarafından kılınması caiz midir?

Cevap: Veliyy-i fakih tarafından izinli olan temsilcilerin ve yine onun tarafından atanan Cuma imamlarının günümüzde bayram namazını cemaatle kıldirmaları caizdir. Ancak, diğerleri bayram namazlarını ihtiyaten münferit olarak kılmalıdırlar. Tabi bu konuda itaat edilmesi gereken emir niyetiyle değil de [çünkü böyle bir emir yok] sevap alma niyetiyle cemaatle kılınırsa sakıncası yoktur. Elbette eğer maslahat gereği şehirde bir bayram namazı kılınması gerekirse, veliyy-i fakih tarafından atanmış olan Cuma imamı dışında onu başka birinin kıldirmaması daha iyidir.

Soru 636: Ramazan Bayramı namazının kazası var mıdır?

Cevap: Kazası yoktur.

Soru 637: Ramazan Bayramı için kamet getirmek gerekir mi?

Cevap: Ramazan Bayramı için kamet getirilmez.

Soru 638: Eğer cemaat imamı, Ramazan Bayramı namazında kamet getirirse onun ve diğer namaz kılanların namazlarının hükmü nedir?

Cevap: Cemaat imamı ve ona uyanların bayram namazının sıhhatine zarar vermez.

Yolcu Namazı

Soru 639: Yolcunun namazını seferî olarak kılmasının farz oluşu bütün farz namazları kapsamına alır mı, yoksa sadece bazılarını mı mahsustur?

Cevap: Namazları seferî kılmanın farz oluşu sadece günlük dört rekâtlı namazlara mahsustur ve onlar öğle, ikindi ve yatsı namazlarından ibarettir. Sabah ve akşam namazları seferî olarak kılınamaz.

Soru 640: Yolcunun dört rekâth namazları seferî kılmasının farz oluşunun şartları nelerdir?

Cevap: Aşağıda belirtilen sekiz şart gereklidir:

- 1- Yolun, gidişi veya gelişi ya da gidiş dört fersahtan az olmama şartıyla her ikisi birlikte sekiz şer'î fersahtan (41000 mt.) az olmamalıdır.
- 2- Yolculuğun ilk başından sekiz fersah gitmeyi kastetmelidir. Dolayısıyla yolculuğun ilk başından sekiz fersah gitmek istemez veya sekiz fersahtan az bir mesafeyi gitmeyi kastederse ve maksada ulaştıktan sonra orayla arasında şer'î mesafe olmayan, ancak ilk çıktığı yerle onun arasında şer'î mesafe olan diğer bir yere gitmeyi kastederse namazı orada tam kılmalıdır.
- 3- Yolculuk esnasında şer'î mesafeyi kat edeceğine dair olan niyetinden dönmemelidir. Bu yüzden eğer dört fersaha ulaşmadan önce kastından dönecek olursa veya tereddüde düşerse, o andan sonra artık seferî hükmü onun hakkında geçerli değildir. O ana kadar seferî olarak kıldığı namazları da farz ihtiyat gereği tekrar tam olarak kılmalıdır.
- 4- Şer'î mesafeyi gittiği esnada kendi vatanından geçmek veya on gün ya da daha fazla bir yerde kalmak isteyerek yolculuk niyetini bozmamalıdır.
- 5- Yolculuğu şer'an caiz olmalıdır. Buna göre, savaş meydanından kaçmak gibi bizzat haram olan veya yol kesicilik için yapılan yolculuk gibi hedefi haram ve günah olan yolculuklarda seferî hükmü geçerli değildir.
- 6- Yolcu, sahra [ve yaylak]larda kalanlar gibi belirli yerleri olmayan, kendileri ve hayvanları için nerede yiyecek ve su bulurlarsa orada kalan göçebelerden olmamalıdır.
- 7- Yük taşıyıcı, şoför, gemici ve diğerleri gibi mesleği yolculuk olmamalıdır. İşi yolculukta olan kimseler de bu hükümde bunlara tabidir.
- 8- Ruhsat haddine ulaşmalıdır. Ruhsat haddinden maksat, şehrin hoparlör olmaksızın normal okunan ezanının sesinin işitilemeyeceği yerdir.

Mesleği veya Mesleğinin Ön Aşaması Yolculuk Olan Kimse

Soru 641: Mesleğinin ön aşaması yolculuk olan biri, yolculukta namazı tam ve orucu da sahih midir yoksa bu sadece işi yolculuk olan kimseye mi mahsustur? Dini merci İmam Humeyni'nin (kuddise sirruhu) "mesleği yolculuk olan" sözünün anlamı nedir. Yolculuğun kendisini meslek edinen biri var mı ki? Çünkü çoban, şoför, denizci ve benzerlerinin meslekleri çobanlık, şoförlük, denizciliktir ve esasen yolculuğu kendisine meslek unvanıyla seçen biri yoktur.

Cevap: Yolculuk, işinin ön aşaması olan biri, eğer halkın nazarında yolculuk işinin gereğidir denecek kadar yolculuk yapıyorsa, örneğin, önümüzdeki sekiz ay, dokuz ay veya bir yıl boyunca işi için haftada bir gün yolculuk yapması gerekiyorsa, mesleği gereği yaptığı yolculuklarda namazları tam ve oruç tutması da sahihtir. Eğer vatanında ya da vatani dışında, niyet etsin ya da etmesin 10 gün kalırsa, bu 10 günlük kalmanın ardından ilk yolculuğunda namazları seferidir. Ulemanın dilinde, mesleği yolculuk olan kimseden maksat ise, işinin kıvam ve mahiyeti yolculuğa bağlı olan kimsedir; soruda geçen meslekler gibi.

Soru 642: İş için bir şehirde bir yıldan fazla kalanların veya askerlik vazifelerini yapmak için bir şehirde bir veya iki sene kalan askerlerin namaz ve oruçlarının hükmü nedir? Namazlarının tam ve oruçlarının sahih olması için her yolculuktan sonra [her defasında] on gün kalmayı kastetmeleri gerekli midir? Eğer on günden az kalmak isterlerse namaz ve oruçlarının hükmü nedir?

Cevap: Sorudaki durumda o şehirde namazları tam ve oruçları da sahihtir.

Soru 643: Çoğu günler üslerinden uçuş yaparak şer'i mesafeden çok daha fazla yol kat eden ve bu eylemi düzenli olarak tekrarlayan savaş uçakları pilotlarının namaz ve oruçlarının hükmü nedir?

Cevap: Onların hükmü, diğer sürücülerin, denizcilerin ve uçak pilotlarının hükmü gibidir, yani yolculukta namazları tam ve oruçları da sahihtir.

Soru 644: Üç dört aylığına kışlakta yaylağa ya da tam tersi taşınan, ama yılın geri kalanını yaylakta veya kışlakta geçiren kabilelerin iki vatani mi vardır? Bu iki yerden birinde kaldıkları süre içinde başka bir yere yaptıkları yolculuklarda namazlarının seferî veya tam olması bakımından hükmü nedir?

Cevap: Eğer yılın bazı günlerini birinde, bazı günlerini de diğerinde geçirmek için sürekli veya uzun yıllar boyunca yaylakta kışlağa ve tam tersine gidip gelme kasıtları varsa ve her iki yeri de kalıcı olarak veya uzun yıllar boyunca yaşamak için seçmişlerse, bu iki mekânın her biri onların vatani sayılır. Bu iki yerde de onlara vatan hükmü uygulanır. Eğer bu iki yerin arası şer'i mesafe kadar olursa, birinden diğerine giderken yolda diğer yolcularla aynı hükümdedirler.

Soru 645: Ben şehrimizdeki devlet dairelerinin birinde görevliyim. Evimle iş yerim arasındaki mesafe yaklaşık 35 kilometredir ve işe gitmek için her gün bu mesafeyi kat ediyorum. Eğer özel bir iş için, birkaç gece şehirde kalmayı kastedersen namazımın hükmü nedir? Namazı tam kılmam farz mıdır? Örneğin, akrabalarımı ziyaret etmek için cuma günü bir şehre yolculuğa çıktığımda namazı tam mı kılmalıyım, seferî mi?

Cevap: Eğer yolculuğunuz her gün yaptığınız işiniz için olmazsa, meslek yolculuğu hükmünü taşımaz. Ancak eğer yolculuğunuz her gün gittiğiniz işiniz için olur ve onun yanında akrabaları ve arkadaşları görmek ve bazen de orada birkaç gece kalmak gibi bazı özel işleri de yaparsanız, bu, meslek için yapılan yolculuğun hükmünü değiştirmez. [Dolayısıyla] namazınız tam ve orucunuz da sahihtir.

Soru 646: Eğer ben meslek için yaptığım yolculukta, idari işlerim ve çalışma saatim bittikten sonra şahsi işlerimi yapsam, mesela sabahın yedisinden öğleden sonra saat ikiye kadar idari işlerimi yapsam ve ondan sonra şahsi işlerimle ilgilensem, namaz ve oruçlarının hükmü nedir?

Cevap: Meslek için yapılan yolculukta idari saat bittikten sonra özel ve şahsî işler yapmak, iş için yapılan yolculuğun hükmünü değiştirmez.

Soru 647: Bir yerde on günden fazla kalacaklarını bilen ancak yetkileri kendi ellerinde olmayan askerlerin namaz ve oruçlarının hükmü nedir? Bu konuda İmam Humeyni'nin fetvasını da söyler misiniz?

Cevap: Bir yerde on gün veya daha fazla kalacaklarından emin olduktan sonra namazlarını tam kılmaları ve oruçlarını da tutmaları farzdır. İmam'ın da (kuddise sirruh) fetvası böyledir.

Soru 648: Ordu veya İslam İnkılabı Muhafızları tarafından istihdam edilen, kırsalalarda ve hudut bölgelerinde on günden fazla kalan askeri personelin namaz ve oruçlarının hükmü nedir? Lütfen İmam'ın fetvasını da açıkla mısınız?

Cevap: Eğer bir yerde on gün veya daha fazla kalmak isterlerse veya on gün veya daha fazla orada kalacaklarını bilirlerse, namazlarını tam kılmaları ve oruç tutmaları farzdır. İmam'ın (kuddise sirruh) fetvası da böyledir.

Soru 649: İmam Humeyni'nin (kuddise sirruh) Tam İlmihal'inde, yolcu namazı konusunda yer alan yedinci şart şöyledir:

"Sürücünün birinci yolculuğu dışında namazını tam kılması farzdır; ama birinci yolculuğunda, yolculuğu uzun sürse bile namazı seferidir." Birinci yolculuktan maksat, vatanından ilk çıktığı andan tekrar oraya geri dönünceye kadar geçen süre midir yoksa ilk yolculuğunun maksadına ulaşmasıyla biter mi?

Cevap: Eğer gidiş dönüş halkın nezdinde bir yolculuk sayılırsa, örneğin: Tek bir maksadı olan ve tek bir şehre yük götürüp getirmek isteyen şoför gibi, bu durumda gidiş dönüşü ilk yolculuğu sayılır. Ancak halkın nezdinde bir yolculuk sayılmazsa, mesela bir şehirden yük alıp başka bir şehre giden ve oradan da başka bir şehre yeni bir yük almak için giden veya ilk baştan böyle niyet edip sonra vatanına dönen şoför gibi, bu durumda ilk yolculuğu yük aldığı ilk şehre ulaşınca sona ermiş olur.

Soru 650: Kışla, karakol vb. yerlerde askerlik vazifesi süresince şoförlükle görevlendirilen askerler gibi sabit mesleği şoförlük olmayan, ancak kısa bir müddet için araba şoförlüğüyle görevlendirilen kimseler yolcu hükmünde midirler? Yoksa namazlarını tam kılıp, oruç tutmaları farz mıdır?

Cevap: Eğer halkın nazarında bu geçici müddet içinde, şer'i mesafelerde yaptıkları araba şoförlüğü onların mesleği sayılırsa, diğer araba şoförleriyle aynı hükümde olacaklardır.

Soru 651: Eğer bir sürücünün arabası arıza sonucu bir müddet çalışmaz ve sürücü de onu tamir ettirmek veya yedek parçalarını almak için başka bir şehre giderse, kendi arabasıyla gitmediği bu tür yolculuklarda namazı tam mı kılmalıdır, seferî mi?

Cevap: Bahsi geçen yolculuk da meslek yolculuğudur ve namazı tamdır.

Talebelerle İlgili Hükümler

Soru 652: Ders için haftada en az iki gün yolculuk yapan üniversite öğrencileri veya meslekleri gereği her hafta yolculuk yapan memurların hükümleri nedir?

Her hafta yolculuk yapan bu insanların bazen üniversitenin veya işyerlerinin tatil olması sebebiyle bir ay kendi vatanlarında kalabileceklerini ve bu müddet zarfında yolculuk yapmayacaklarını dikkate alındığında acaba, bir aydan sonra yeniden yolculuğa başladıklarında ilk seferlerinde namazları tıpkı [fıkıh] kanuna göre seferî ve sonra tam mı oluyor? Eğer meslek yolculuğundan önce şahsi bir yolculuğa çıksa nasıl olur?

Cevap: İster haftalık olsun ister günlük ilim tahsil etmek için yolculuk yapanların oruç ve namazı ihtiyata dayalıdır.^[1] Ancak işi ister serbest olsun ister resmi, mesleği için yolculuk yapan kimse, her on günde en azından bir kere vatanıyla veya oturduğu yerle iş yeri arasında gidip gelirse, yolculuğunda namazlarını tam kılmalıdır; orucu da sahihtir. Yok, eğer iş için yaptığı iki yolculuk arasında vatanında veya başka bir yerde on gün kalırsa, on günden sonra iş için yaptığı ilk yolculukta namazlarını seferî kılmalıdır ve oruç da tutamaz. Ancak iş yolculuğuna çıkmadan şahsi bir yolculuğa çıkarsa, şahsi yolculuk esnasında namazı seferidir ve bundan sonraki iş yolculuğunda ihtiyat gereği namazı tam ve seferi olarak cem etmeği terk etmemelidir.

Soru 653: Refsencan şehrinde görevli bir lise öğretmeniyim, meslek içi eğitim kurslarına katıldığımdan dolayı haftanın ilk üç gününü Kirman şehrinde geriye kalan günlerini kendi şehrimde öğretmenlik yapıyorum. Bu durumda sizin görüşünüze göre benim oruç ve namazlarımın hükmü nedir? Acaba öğrencilerle ilgili hüküm benim için de geçerli midir?

Cevap: Eğer mesleğiniz gereği eğitim almanız gerekiyorsa, namazlarınız tam, orucunuz da sahihtir.

Soru 654: Tebliği kendine meslek edinmek isteyen bir dinî ilimler talebesi, bu varsayıma göre yaptığı yolculuklarda namazını tam kılıp, oruç tutabilir mi? Eğer birisi tebliğ, marufu (iyiliği) emretme ve münkerden (kötülükten) nehyetme dışında bir iş için yolculuk yaparsa, namaz ve orucunun hükmü nedir?

Cevap: Tebliğ, marufu emretme ve münkerden nehyetme halkın nazarında onun meslek ve işi sayılırsa, bu amaçla yaptığı yolculuklarda, meslek ve işleri için yolculuk yapan diğer yolcularla aynı hükümdedir. Eğer tebliğ dışında bir iş için yolculuk yaparsa, diğer yolcular gibi namazı seferîdir ve orucu da sahih değildir.

Soru 655: Ders okumak için ilim havzalarına giden dinî ilimler talebeleri veya belirsiz bir süreliğine iş için bir şehre atanan devlet memurları gibi belirsiz bir müddet için yolculuk yapan kimselerin namaz ve oruçlarının hükmü nedir?

Cevap: Sorudaki durumda eğer orada yaklaşık olarak bir yıl kalacaklarsa, namazları tam ve oruçları da sahihtir.

Soru 656: Vatanı olmayan şehirde yaşayan bir dinî ilimler talebesi, on gün kalmaya niyet etmeden önce haftada bir gün şehrin dışında olan bir camiye gideceğini bilir veya gitmek isterse, yaşadığı yerde on gün kalmayı kastedebilir mi?

Cevap: Kalmaya niyet ederken, halkın nazarında bir yerde on gün kalmakla çelişmeyen şer'î mesafeden daha kısa olan bir yere gitmeyi kastetmek, [on gün] kalma niyetine zarar vermez. Örneğin, bu 10 günde iki, üç defa ve her defasında en fazla yarım gün ve şer'î mesafeden daha kısa olan bir yere gidip dönmek gibi.

^[1] Bu durumda olan kimseler, şartlara uyarak başka bir müctehidin fetvasına başvurabilir. Eğer başvuruda bulunmak istemezlerse, ihtiyatın gereği seferî ve tam namazlar arasında cem yapmaktır [yani namazları hem seferî olarak hem de tam olarak kılmalıdırlar]. Ramazan ayında yine ihtiyat gereği oruçlarını tutmaları ve daha sonra da kaza etmeleri gerekir.

Şer'i Mesafeye Gitmeği ve On Gün Bir Yerde Kalmayı Kastetmek

Soru 657: Komşu şehirle uzaklığı şer'i mesafeden az olan bir yerde çalışıyorum. Bu iki yerden hiçbirini benim vatanım olmadığından namazımı tam kılmak ve orucumu tutmak için iş yerimde on gün kalmayı niyet ediyorum. İş yerimde on gün kalmayı niyet ettiğimde, ne bu on gün içinde ve ne de bu on günden sonra iş yerime yakın olan komşu şehre gitmeyi niyet etmiyorum; aşağıdaki durumlarda [seferi olma açısından] şer'i hüküm nedir?

- 1- On gün bitmeden önce bir iş için veya bir olay yüzünden o şehre gidip orada yaklaşık iki saat kaldıktan sonra iş yerime geri dönsüm.
- 2- On gün bittikten sonra o şehrin, belli bir mahallesine gitmek kastıyla şer'i mesafeyi aşmadan gidip ve orada bir gece kaldıktan sonra ikamet ettiğim yere geri dönsüm.
- 3- On gün bittikten sonra belli bir mahalleye gitmek kastıyla o şehre gitsem; ancak oraya ulaştıktan sonra mesafesi ikamet ettiğim yer ile şer'i mesafeden daha uzak olan başka bir yere gitmeye karar versem.

Cevap:

1 ve 2: Eğer en baştan [on gün içinde o şehirden] çıkma niyetiniz olmazsa, ikamet şartı oluşuktan sonra oradan bir veya birkaç günlüğüne[1] şer'i mesafeden az olan bir yere gitmenin ikamet niyetine zararı yoktur. Bu durumda yolculuğa 10 gün dolmadan önce ya da sonra çıkmanın farkı yoktur ve yeni bir yolculuğa çıkmayana kadar namazlar tamdır ve oruç da sahihtir.

3- Sorudaki şer'i yolculuğun gerçekleşmediği durumda, ikamet kastına bir zarar gelmez.

Soru 658: Eğer yolcu, vatanından çıktıktan sonra, asıl vatanının ezan sesini duyacağı veya evlerinin duvarını göreceği bir yoldan geçerse, şer'i mesafeye zarar verir mi?

Cevap: Vatanından geçmedikçe şer'i mesafeye zarar vermez ve yolculuğu da kesintiye uğramaz; ancak, vatanı ile ruhsat haddi arasında bulunduğu müddet içinde yolcu hükümleri onun hakkında geçerli değildir.

Soru 659: İş yerim, aynı zamanda oturduğum ve asıl vatanımdan şer'i mesafeden uzak olan bir yer. İş yerimi kendime vatan edinmedim; çünkü orada birkaç yıl ancak kalırım. Bazen oradan ayda iki veya üç günlüğüne idarî işler için ayrılıyorum. Acaba kaldığım şehirden şer'i mesafeden uzak olan bir yere gidip geri döndüğümde, on gün kalmaya niyet etmem farz mıdır? Eğer on gün kalmaya niyet etmem farz ise, şehrin kaç kilometre dışına kadar çıkabilirim?

Cevap: Sorudaki durumda, o mekânda yolcu hükmünde değilsiniz ve namazlarınız tam, orucunuz da sahihtir.

Soru 660: Eğer birisi, kaç yıllığına vatanından 4 km. uzaklıkta bir yerde yaşasa ve her hafta evine gitse, vatanıyla arasında 21 km ve kaç yıldır kaldığı yerle arasında 20 km. mesafe olan bir yere yolculuk yaptığında namazının hükmü nedir?

Cevap: Eğer vatanından oraya yolculuk yaparsa, namazları seferidir.

Soru 661: Üç fersahlık bir yere gitmek isteyen biri, eğer yolculuğunun başında belli bir iş için yan yoldan bir fersahlık bir yere gidip sonra ana caddeye dönerek yolculuğuna devam etmeyi düşünürse, bu yolculukta namaz ve orucunun hükmü nedir?

Cevap: Yolcu hükmündedir ve ana caddeden çıkıp sonra tekrar döndüğü mesafeyi de kat ettiği yola eklersek şer'i mesafenin tamamlanması için yeterlidir.

Soru 662: İmam Humeyni'nin, "Sekiz fersahlık bir yolculuğa çıkıldığında namazı seferî kılmak ve orucu yemek farzdır." fetvasını dikkate alarak, eğer gidişi dört fersahtan az olan, ancak dönüşü arabanın olmayışı veya yol sorunları yüzünden farklı bir istikametten zorunlu olarak altı fersahtan fazla olan bir yolculuğa gidilirse, yine de namazı seferî kılıp, orucu yememiz gerekir mi?

Cevap: Eğer gidiş dört fersahtan az olur ve dönüş yolu da tek başına şer'i mesafeden az olursa, namaz tam ve oruç da sahihtir.

Soru 663: Kaldığı yerden, şer'i mesafeden az olan bir yere yolculuk yapan ve hafta arasında da oradan diğer mahallelere toplamda

miktarı sekiz fersahtan fazla olan birkaç yolculuk daha yapan birinin vazifesi nedir?

Cevap: Yolculuğunun en başından şer'i mesafeyi gitme niyeti olmaz ve ilk maksadıyla diğer mahalleler arası da şer'i mesafe miktarından az olursa yolcu hükmünde değildir.

Soru 664: Kendi şehirden belli bir yere gitmek için çıkan ve orada gezmeye giden birinin, bu gezi esnasında gittiği mesafe evden [çıktığı andan itibaren] kat ettiği mesafeden sayılır mı?

Cevap: Varış yerinde yapılan gezi, [şer'i] mesafeden sayılmaz.

Soru 665: [On gün] ikamet kastı ederken, mesafesi ikamet ettiği yerle dört fersahtan az olan bir yere gitmek isterse, çıkış niyeti etmesi caiz midir?

Cevap: İkamet edilen yerden şer'i mesafeden daha az olan bir yere yolculuk, eğer on gün ikamet niyetine zarar vermiyorsa örneğin bu on gün içinde en fazla yarım gün ya da daha az olacak şekilde bir defa veya birkaç defa yolculuğa çıkmak veya şer'i mesafeden daha az olan bir yere gidip dönmek için çıkış niyeti etmenin sakıncası yoktur ve böyle bir niyet, ikamet kastının doğruluğuna zarar vermez.

Soru 666: İkamet yerinden iş yerine gidiş gelişin 24 kilometreden fazla olmasının namazın tam olmasına sebep olduğunu dikkate alarak, eğer ben çalıştığım şehrin dışına veya uzaklığı şer'i mesafeden daha az olan başka bir şehre gider ve öğleden önce veya öğleden sonra iş yerime geri dönsem yine de namazım tam olur mu?

Cevap: Günlük işinizle bir ilişkisi olmasa bile, sırf iş yerinden şer'i mesafeden az olan bir yere çıkmakla iş yerinizde kıldığınız namaz ve orucunuzun hükmü değişmez. Bu hususta iş yerinize öğleden önce veya sonra geri dönmenizin de bir farkı yoktur.

Soru 667: Vatanından, ilk başlarına kadar şer'i mesafeden az ama varmak istediği noktaya kadar şer'i mesafe miktarında olan bir şehre yolculuk yapan biri için şer'i mesafeyi hesaplarken ölçü şehrin başlangıcı mıdır yoksa o şehirdeki varmak istediği nokta mıdır?

Soru 668: Ben her hafta Hz. Masume'nin (s.a) türbesini ziyaret etmek ve Cemkeran Mescidi'nin özel ibadetlerini yerine getirmek için Kum kentine gidiyorum; bu yolculuğumda namazlarımı tam mı kılmam gerekiyor, seferî mi?

Cevap: Bu yolculukta diğer yolcularla aynı hükümdesiniz; dolayısıyla namazı seferî kılmalısınız.

Soru 669: Benim doğum yerim "Kaşmer" şehridir. 1966'dan 1990'a kadar Tahran'da ikamet edip orayı vatan edindim ve üç yıldır da idarî görevimden dolayı ailemle birlikte "Bender Abbas" şehrinde oturmaktayım ve bir yıldan daha kısa bir süre sonra vatanım olan Tahran'a geri döneceğim. Bender Abbas'ta olduğum müddetçe görevim gereği her an Bender Abbas'a bağlı olan şehirlere giderek bir müddet orada kalabilirim ve bana havale edilen idari görevlerin süresini öngörmek mümkün değildir. Bu durumda, öncelikle namaz ve orucumun hükmü nedir?

İkincisi de eşim ev hanımı ve Tahran doğumludur. Bender Abbas şehrine gelerek orada benimle kaldığını dikkate aldığımızda onun namaz ve oruçlarının hükmü nedir?

Cevap: Sorudaki durumda, bulunduğunuz yerde yolcu hükmünü taşıyorsunuz. [Dolayısıyla] sizin ve eşinizin namazları tamdır ve orucunuz da sahihtir.

Soru 670: Bir yerde, on gün kalacağını bildiği için veya orada on gün kalmaya karar verdiği için, on gün ikamet niyeti eden, ancak dört rekâtlık bir namaz kıldıktan ve namazlarını tam kılma hükmü sabitleştikten sonra kendisi için zaruri olmayan bir yolculuk ortaya çıkan birinin, bu yolculuğa çıkması caiz midir?

Cevap: Zarurî olmasa bile yolculuğa çıkmasının sakıncası yoktur.

Soru 671: İmam Rıza'nın (a.s) türbesini ziyarete giden ve orada on günden az kalacağını bildiği halde namazını tam kılmak için on gün kalmayı niyet eden birinin hükmü nedir?

Cevap: Eğer orada on gün kalmayacağını biliyorsa, on gün kalmayı kastetmesinin anlamı ve etkisi yoktur; [bu nedenle] orada namazını seferî kılmaması gerekir.

Soru 672: Çalıştıkları şehirlerde hiçbir zaman on gün kalmayan ancak yolculukları şer'î mesafeden az olan [ve çalıştıkları şehirde] yabancı [olan] memurların, namazları seferî midir yoksa tam mı?

Cevap: Sorudaki durumda, bir yerde on gün kalmayı niyet etmedikleri sürece yolculukları meslek yolculuğu sayılır ve ikamet yerinde, iş yerinde ve bu iki yer arasında [gidip gelirken] namazları tamdır.

Soru 673: Yolculuk yaptığı yerde on gün mü yoksa daha az mı, tam olarak ne kadar kalacağını bilmeyen biri, namazını nasıl kılmalıdır?

Cevap: Tereddütte olan [ne zamana kadar kalacağını bilmeyen] şahsın vazifesi, namazını, otuz güne kadar seferî, otuz günden sonra ise o gün dönecek olsa dahi tam kılmaktır.

Soru 674: İki yerde dini tebliğ yapan ve o bölgede on gün kalma kastı da olan birinin namaz ve orucunun hükmü nedir?

Cevap: Eğer örfe göre iki farklı yer sayılırsa, her iki yerde de veya o ikisinden birinde on gün içinde diğer yere de gidip gelme niyetiyle ikamet kastı etmek sahih değildir.

[1]- Günü belirlemede ölçü olan halkın görüşüne göre gün, güneşin doğumundan gün batımına kadardır.

Ruhsat Haddi

Soru 675: Almanya'da ve bazı Avrupa ülkelerinde şehirleri birbirinden ayıran mesafe (yani şehirden çıkış levhasıyla ikinci şehre giriş levhası arasındaki mesafe) yüz metreye ulaşmıyor ve iki şehrin ev ve yolları tamamen birbirlerine bitişiktir; bu gibi yerlerde ruhsat haddi nedir?

Cevap: [Eğer] iki şehirden birisinin diğerine, halkın nazarında bir şehir sayılacak şekilde bitişik olduğunu varsayarsak, o iki şehir, bir şehrin iki mahallesi sayılır ve birinden çıkarak diğerine gitmek yolculuk sayılmadığından ruhsat haddi düşünülemez.

Soru 676: Ruhsat haddinin ölçüsü, şehrin ezanının işitilmesi ve duvarının görülmesidir. Acaba bu ikisinden birisi yeterli midir yoksa her ikisinin de birlikte olması mı gerekiyor?

Cevap: Ruhsat haddi, hoparlör olmadan normal okunan şehrin ezanının sesinin işitilmediği yerdir.

Soru 677: Ruhsat haddinde ölçü, yolcunun şehre girdiği veya çıktığı taraftaki evlerde okunan ezan sesinin duyulması mıdır yoksa ölçü, şehrin ortasında okunan ezan sesi midir?

Cevap: Ölçü, yolcunun çıktığı veya girdiği taraftaki şehrin en sonunda okunan ezan sesini işitmesidir.

Soru 678: Şer'i mesafe meselesinde bölgelerden birinin ahalisi arasında anlaşmazlık var. Bazıları, ölçünün bölgedeki birbirine bitişik olan son evlerin duvarları olduğunu söylüyor. Bazıları da mesafenin, şehrin son evlerinden sonraki dağınık fabrika ve yerleşim yerlerinden itibaren hesaplanması gerektiğine inanıyor. Sorumuz şudur: Şehrin sonu neresidir?

Cevap: Şehrin sonunun belirlenmesi örfün görüşüne bırakılmıştır. Eğer şehrin etrafındaki fabrika ve dağınık yerleşim bölgeleri, halkın nezdinde şehirden sayılmazsa, ruhsat haddini şehrin son evlerinden itibaren hesaplamak gerekir.

Günah Yolculuğu

Soru 679: Eğer insan, gitmek istediği yolculukta günah ve haramlara düşeceğini bilirse, namazı seferî mi olur, tam mı?

Cevap: Yolculuk ve gayesi haram olmaz, ama yolculuk esnasında haram bir iş yapılırsa, günah yolculuğu hükmünü taşımaz ve namaz seferîdir. Elbette (az bir saat dışında) eğer günah yolculuğu denecek şekilde yol boyunca günah işlenirse, bu durumda ihtiyat gereği namazını cem (hem tam hem de seferi) olarak kılmalıdır.

Soru 680: Günah işleme kastı olmadan seyahat eden, ancak yolda yolculuğuna devam etmek ve tamamlamak için günah işlemeyi niyet eden biri, namazını seferî mi kılmalıdır, tam mı? Ayrıca yol boyunca kıldığı seferî namazlar sahih midir?

Cevap: Günah işlemek için yolculuğunu sürdürmek istediği andan itibaren namazını tam kılması farzdır. Şer'i mesafeye ulaşmadan önce niyetini değiştirmiş ise niyetini değiştirmeden önceki ve sonraki seferi olarak kıldığı namazları iade etmeli yani tam kılmalıdır. [Ama eğer] şer'i mesafeye ulaştıktan sonra niyetini değiştirmişse, sadece niyetini değiştirdikten sonraki kılmış olduğu seferi namazlarını iade etmelidir.

Soru 681: Yolculuk esnasında abdest, lavabo ve namaz kılmak için bir yer bulunmadığı varsayımıyla, gezmek veya zaruri ihtiyaçları satın almak için yolculuk yapmanın hükmü nedir?

Cevap: Eğer yolculuğunda namazın bazı farzlarını terk etmek zorunda kalacağını bilirse, zarar ve sıkıntıya düşmedikçe farz ihtiyat gereği o yolculuğa çıkmamalıdır. [Sonuç olarak insanın] hiçbir hal ve durumda namazını terk etmesi caiz değildir.

Vatan Hükümleri

Soru 682: Ben Tahran doğumluyum; anne-babam ise asaleten Mehdişehr ahalisindendir. Dolayısıyla yılda birkaç kere ailemle birlikte oraya gidiyorum. Mehdişehr'e geri dönüp oraya yerleşmek gibi bir niyetim olmadığına ve Tahran'da kalmak istediğime göre Mehdişehr'de namaz ve orucumun hükmü nedir?

Cevap: Bu durumda anne-babanızın asıl vatanlarına gittiğinizde, sizin namaz ve orucunuzun hükmü, diğer yolcuların namaz ve orucunun hükmü gibidir.

Soru 683: Ben yılın altı ayını bir şehirde ve diğer altı ayını da doğum yerim olan, ailemin bulunduğu ve ikamet ettiğim başka bir şehirde kalıyorum. Ancak, birinci şehirde iki hafta veya on gün ya da on günden daha az olmak üzere kalıyor ve daha sonra yine ailemin yanına ve doğduğum yere geri dönüyorum; orada arka arkaya ve sürekli kalmıyorum. Sorum şu: Eğer birinci şehirde on günden daha az kalmayı niyet edersem, acaba yolcu hükmünde olur muyum?

Cevap: Eğer orada halkın nazarında yolcu sayılmayacak kadar kalmışsanız, namazlarınız tam ve orucunuz da sahihtir.

Soru 684: Geçici bir müddet, bir yerde kalmak isteyen birisi, namazının tam ve orucunun da sahih olması için orada ne kadar kalmalıdır?

Cevap: Bir yerde eğer 1 yılığına kalmıyorsa, orası örfi açıdan vatan değildir; ama ona yolcu da denemez. Bu yüzden 10 gün kalma niyeti olmaksızın da orada namazları tam ve orucu da sahihtir.

Soru 685: Vatani Tahran olan biri, şimdi Tahran yakınlarındaki şehirlerden birine yerleşerek orayı vatan edinmek istiyor. Ancak iş yeri Tahran'da olduğundan, bırakın altı ayı on gün bile orada sürekli kalamıyor. Hatta her gün iş yerine gidip akşamları oraya geri dönüyor. Bu [adamın o] şehirde namaz ve oruçlarının hükmü nedir?

Cevap: Bir yere yerleşip orayı vatan seçtikten sonra, yeni vatan unvanının gerçekleşmesinin şartı, devamlı olarak orada kalmak değildir. Orayı yeni vatani olarak seçtikten sonra bu niyetle (sadece geceleri bile olsa) bir süre orada kalsa vatani sayılır. Aynı şekilde ev satın almak, iş yerini seçmek gibi genellikle bir insanın kendine vatan edindiği yerde yaptığı işleri yaparsa -eğer bir müddet kalmasa bile- orası vatani sayılır.

Soru 686: Eşim ve benim doğum yerimiz Kaşmer şehridir; ancak iş için devlet dairelerinden birinde istihdam olduktan sonra Nişabur şehrine yerleştik. Anne-babamız hâlâ doğduğumuz yerde ikamet etmektedir. Biz Nişabur'a ilk gittiğimizde Kaşmer'i vatanımız olmaktan çıkardık; fakat şimdi 15 yıl aradan sonra bundan vazgeçtik. Buna dayanarak şu sorulara cevap verir misiniz:

- 1- Birkaç günlüğüne anne-babamızın evine gidip orada kaldığımızda ben ve eşimin namaz konusunda vazifesi nedir?
- 2- Babamızın şehrine (Kaşmer) giderek orada birkaç gün kaldığımızda, şimdi oturduğum Nişabur'da dünyaya gelen ve bulûğ yaşına yetişen çocuklarımızın vazifeleri nelerdir?

Cevap: Asıl vatanınız olan Kaşmer'i vatanınız olmaktan çıkardıktan sonra tekrar oraya geri dönüp, yaşamak için gerekli araç gereçleri temin etmek ve kalmak şartıyla o şehirde her zaman veya uzun bir müddet ya da zaman belirtmeksizin (yılda birkaç ay olsa bile) kalmaya karar vermedikçe, orada sizin için vatan hükmü uygulanmaz. Bu şehir sizin çocuklarınızın vatani hükmünde de değildir ve hepiniz orada yolcu hükmündesiniz.

Soru 687: Birisinin iki vatani var ve sonuç olarak her iki yerde de namazını tam kılıyor ve oruç da tutuyor. Acaba bu konuda yükümlülüğü altında olan eşi ve çocuklarının ona uymaları farz mıdır yoksa bu meselede bağımsız olarak hareket edebilirler mi?

Cevap: Eşi, kocasının yeni vatani, vatan olarak kabul etmeyebilir; ancak, eğer çocuklar küçük olsalar, kendi kararlarını alma ve kazanç elde etmede de bağımsız olmasalar veya bu konuda babanın iradesine tabi olsalar, babanın yeni vatani onların da vatani sayılır.

Soru 688: Eğer doğumevi [doğumun gerçekleştiği hastane birimi] babanın vataniından dışardaysa ve anne çocuğunu doğurmak için

birkaç günlüğüne doğumevine gidip çocuğu doğurduktan sonra geri dönmek zorundaysa, bu çocuğun vatani neresidir?

Cevap: Sırf bir şehirde doğmak oranın onun vatani olmasına sebep olmaz. Onun vatani, doğumundan sonra götürüldüğü, birlikte yaşadığı ve büyüdüğü anne-babasının vatanıdır.

Soru 689: Birkaç yıldır Ahvaz şehrinde oturan, ancak orayı kendisi için ikinci vatan edinmeyen biri, bu şehirden şer'î mesafeden çok veya az miktarda dışarı çıkıp oraya tekrar geri döndükten sonra oradaki namaz ve orucunun hükmü nedir?

Cevap: Halkın nazarında yolcu sayılmadığı o yerde, sorudaki durumda namazları tam ve orucu da sahihtir.

Soru 690: Ben Iraklıyım. Şimdi vatanım olan Irak'tan vazgeçmek istiyorum. Acaba bütün İran'ı mı, yoksa oturduğum yeri mi kendime vatan edinmeliyim veya vatan edinmek için muhakkak bir ev mi satın almalıyım?

Cevap: Yeni vatanda, belli ve özel bir şehri vatan olarak kastetmek şarttır ve ev almak, kiralamak ya da çalışmak için iş yeri bulmak gibi genelde bir insanın vatan edinmek için yaptığı işleri yapmak veya bir iki ay gibi bir müddet orada kalmak gerekir.

Soru 691: Baliğ olmadan önce doğduğu yerden başka bir şehre göç eden ve vatandan vazgeçmekle ilgili şer'î hükmü bilmeyen kimsenin, buluş çağına ulaştıktan sonra doğduğu yerdeki namaz ve orucunun hükmü nedir?

Cevap: Eğer doğduğu yerden babasına tabi olarak göç etmişse ve babasının kalmak için oraya geri dönme kastı yoksa o yer artık onun için de vatan hükmünü taşımaz.

Soru 692: Eğer birinin hâlihazırda oturmadığı ama bazen eşiyle birlikte gittiği bir vatani olursa, acaba eşi de kocası gibi orada namazını tam mı kılmalıdır? [Yine] eşi oraya tek başına giderse namazının hükmü nedir?

Cevap: Sırf o yerin kocasının vatani olması, onun da vatani olmasına ve orada ona vatan hükmü uygulanmasına sebep olmaz.

Soru 693: İş yeri vatan hükmünde midir?

Cevap: Bir yerde bir işte çalışmak oranın vatan olmasına neden olmaz; ancak eğer orada ikamet eder ve en az bir yıl orada kalma niyeti olursa, artık yolcu hükmünde olmayacaktır. [Böylece] namazları tam ve orucu da sahihtir.

Soru 694: İnsanın vatanından vazgeçmesinden maksat nedir? Bir kadının sırf evlenmesi ve kocasıyla birlikte onun istediği her yere gitmesi vatanından vazgeçmek sayılır mı?

Cevap: Vatanından vazgeçmek, bir daha oraya geri dönmek niyetiyle vatandan çıkmakla ve yine oraya asla geri dönüş imkânının olmadığını bilmesi veya emin olmasıyla gerçekleşir. Kadının sırf başka bir şehirdeki kocasının evine gitmesi asıl vatanından vazgeçmesini gerektirmez.

Soru 695: Asıl vatan ve ikinci vatan konusundaki görüşünüzü açıklar mısınız?

Cevap: Asıl vatan; insanın yaşamının ilk kısmının büyük bir bölümünü (çocukluk ve gençlik dönemini) orada geçirdiği, yetiştiği ve büyüdüğü yerdir. İkinci vatan da mükellefin devamlı veya uzun bir süre (yılda birkaç ay bile olsa) ya da süresiz yaşamak için kesin olarak karar aldığı yerdir.

Soru 696: Benim anne-babam Save şehri ahalisindendirler ve her ikisi de çocuk yaşta Tahran'a gelerek oraya yerleşmişler. Evlendikten sonra babamın iş yeri Çalus'ta olduğu için orada yaşamaya başlamışlar. Bu nedenle ben Tahran'da dünyaya geldim, ama asla orada kalmadım. [Şimdi] Tahran ve Save'de namazı nasıl kılmam gerekiyor?

Cevap: Sorudaki durumda, orada diğer yolcuların hükmünde olacaksınız.

Soru 697: Asıl vatanından vazgeçmeyen ve altı yıldır başka bir şehirde oturan biri eğer kendi vatanına dönecek olsa, taklit

konusunda İmam Humeyni'ye bağlı kaldığını dikkate aldığımızda namazı tam mı kılmalıdır, seferî mi?

Cevap: Önceki vatanından vazgeçmedikçe, vatan hükmü onun için geçerlidir ve orada namazı tam ve orucu da sahihtir.

Soru 698: Tebriz'de üniversite eğitimi için 4 yıllığına bir ev kiralayan ve sonrasında da imkân olursa orada daimî kalmayı düşünen bir üniversite öğrencisi, mübarek Ramazan ayı boyunca yer yer asıl vatanına gidip gelmektedir; acaba bu iki yerin ikisi de onun vatani sayılır mı?

Cevap: Eğer hâlihazırda eğitim gördüğü yeri kesin olarak vatan edinme niyeti yoksa orası onun için vatan hükmünde olmayacaktır. Ancak sorudaki durumda orada yolcu hükmünde değildir ve dolayısıyla namazı tam ve orucu da sahihtir. Bununla birlikte asıl vatanından vazgeçmedikçe, oranın vatan hükümleri onun için geçerlidir.

Soru 699: Ben Kirmanşah'ta dünyaya geldim. Altı yıldır Tahran'da oturmaktayım ve asıl vatanımdan vazgeçmeden Tahran'ı kendime vatan edindim. Eğer her bir veya iki yılda bir Tahran'ın bir bölgesinden diğer bölgesine taşınırsam, namaz ve orucumun bu yeni bölgede hükmü nedir? Yaklaşık altı aydan fazladır da yeni bir bölgeye taşındık; acaba burası bizim için vatan sayılır mı? Ayrıca gün boyunca Tahran'ın çeşitli bölgelerine gidip geldiğimizde namaz ve oruçlarımızın hükmü nedir?

Cevap: Mevcut Tahran'ı veya onun bir mahallesini vatan edinmişseniz, her tarafı sizin vatanınız sayılır ve Tahran'ın bütün bölgelerinde sizin için vatan hükmü geçerlidir. Dolayısıyla namazınız tam ve orucunuz da sahihtir. Mevcut Tahran'ın içinde yapacağınız seyahatler de yolculuk hükmüne girmez.

Soru 700: Köy ahalisinden olan birinin mevcut yaşadığı yer ve iş yeri Tahran'dır; anne-babası da köyde yaşıyorlar ve orada arazileri var. Bu şahıs, anne-babasını ziyaret ve onlara yardım etmek için köye gidiyor; ancak, sürekli yaşamak için oraya dönüp kalma isteği yoktur. Orasının doğum yeri olduğunu dikkate alarak, o köyde namaz ve orucunun hükmü nedir?

Cevap: Eğer yerleşmek ve yaşamak için o köye dönme niyeti yoksa bilakis dönmeme niyeti varsa, orada ona vatan hükmü uygulanmaz.

Soru 701: İnsanın doğduğu yer orada yaşamasa da vatani sayılır mı?

Cevap: Eğer orada bir müddet (yani çocukluk ve gençlik dönemi) kalmış ve orada büyüyüp gelişmişse, oradan vazgeçmedikçe orası onun için vatan hükmündedir; aksi takdirde vatani sayılmaz.

Soru 702: Uzun yıllar boyu (9 yıl) vatani olmayan bir şehirde ikamet eden ve şu anda vatanına girmekten men edilen, ancak, bir gün oraya döneceğini kesin olarak bilen birinin namaz ve orucunun hükmü nedir?

Cevap: Sorudaki durumda bu şahsa yolcu denemez ve oturduğu şehirde namazı tam, orucu da sahihtir.

Soru 703: Hayatımın altı yılını köyde, sekiz yılını da şehirde geçirdim ve şu anda Meşhed'e okumaya geldim; bu mekânların her birisinde namaz ve oruçlarımızın hükmü nedir?

Cevap: Doğum yeriniz olan köyünüz eğer örfi açıdan asıl vatanınız sayılırsa, orada namazlarınız tam ve orucunuz da sahihtir. Oranın vatan olmasında şüphe var ise ihtiyat etmek gerekir ve eğer sözü edilen köyde dünyaya gelmemişseniz, vatanınız sayılması konusunda şüphe halinde orası sizin için vatan hükümlerini taşımaz. Kaç yıldır yaşadığınız şehri de eğer vatan olarak seçmişseniz, ondan vazgeçmediğiniz sürece sizin vatanınız hükmündedir. Ancak Meşhed şehrini eğer vatan edinme kastınız yoksa sizin vatanınız sayılmaz. Ama eğer o yerde bir iki yıl ikamet edecekseniz, orada namazlarınız tam ve orucunuz da sahihtir.

Vatan Konusunda Kadın ve Evlatların Tâbi Oluşu

Soru 704: Vatan ve ikamet etmede kadın kocasına mı tabidir?

Cevap: Sırf evli olmanın kendisi zorunlu olarak tabi olmaya sebep olmaz. Kadın, vatan seçiminde ve ikamet kastında kocasına tabi olmayabilir. Evet, eğer kadın vatan seçiminde ve ondan vazgeçmede kocasının iradesine tabi olursa, kocasının niyeti onun için de yeterlidir ve kocasının vatan edinmek amacıyla devamlı yaşamak için kendisiyle birlikte gittiği şehir onun da vatani sayılır. Yine kocasının, vatanlarından vazgeçip o şehirden çıkarak diğer bir şehre göçmesi onun da vatanından vazgeçmesi sayılır. Yolculukta on gün ikamet etmede kocasının ikamet etmeyi niyet ettiğinden haberdar olması, kadının kocasının iradesine tabi olduğu varsayılırsa, hatta kocası orada ikamet ettiği müddetçe onunla birlikte orada olmaya mecbur bile olsa onun ikameti için yeterlidir.

Soru 705: Bir genç başka şehirden olan bir kadınla evlenmiştir. Bu kadın babasının evine gittiğinde namazı tam mı, olur seferî mi?

Cevap: Asıl vatanından vazgeçmediği müddetçe orada namazını tam kılmalıdır.

Soru 706: İnsanın eşi ve çocukları İmam Humeyni'nin Tevzihu'l-Mesail'indeki 1284. meselenin kapsamına girer mi? Yani onların yolculuğunun gerçekleşmesinde, onların yolculuk niyeti etmeleri şart değil midir? Acaba babanın vatani[nda bulunmak], ona tabi olanların da namazının tam olmasına sebep olur mu?

Cevap: Eğer yolculukta mecburiyetle bile olsa babalarına tabi olurlarsa, babanın mesafeyi kat etme niyeti, haberleri olduğu takdirde seferî olmaları için yeterlidir. Ancak vatan edinme ve ondan vazgeçmede, eğer kendi kararlarını almada ve yaşamlarında bağımsız olmazlarsa yani doğaları gereği babanın iradesine bağlı olurlarsa, önceki vatandan vazgeçmede ve babanın yaşamak için onlarla birlikte gittiği yeni yeri vatan edinmede ona tabidirler.

Büyük Şehirlerin Hükümleri

Soru 707: Büyük şehirleri, vatan edinmede ve orada on gün ikamet etme hakkında görüşünüz nedir?

Cevap: Yolcu hükümlerinde, vatan edinme ve on gün ikamet etme niyetinde, büyük şehirlerle normal arasında hiçbir fark yoktur. Büyük bir şehirde, vatan edinmek kastıyla ve vatan edinmek için gerekli araç gereçleri [ev, iş vb.] temin etmekle ya da bir süre orada kalmakla o şehrin her tarafı onun için vatan hükmünde olacaktır. Aynı şekilde böyle bir şehirde on gün kalmayı kastederse, namazın tam ve orucun da sahih olduğu hükmü, o şehrin bütün mahallelerinde onun için geçerli olacaktır. Vatan edinme veya on gün kalmayı ister [o şehrin] belli bir mahallesi için kastetsin isterse de belli bir mahalleyi kastetmesin fark etmez.

Soru 708: Tahran'ın büyük şehirlerden olduğuna dair İmam'ın (kuddise sirruh) fetvasından haberdar olmayan ve inkılaptan sonra İmam'ın fetvasını öğrenen birinin, alışılan şekilde yerine getirdiği namaz ve oruçlarının hükmü nedir?

Cevap: Bu meselede hala İmam'ı taklit ediyorsa, İmam'ın fetvasına uygun olmayan geçmiş amellerini yenilemesi farzdır; yani, seferî kılması gerektiği halde tam kıldığı namazları seferî olarak kaza etmeli ve yolcu olduğu halde tuttuğu oruçları da kaza etmelidir. Elbette bu konuda yaşayan bir müçtehide rücu edebilir ve böylece geçmiş namazların iadesi de gerekmez.

Namaz İçin Naip Tutmak

Soru 709: Ben namaz kılamıyorum; acaba, başka birinin benden taraf namaz kılması caiz midir? Bu hususta naibin para isteyip istememesi arasında fark var mıdır?

Cevap: Her mükellefin, hayatta olduğu müddetçe farz namazlarını her ne şekilde kılabiliyorsa, kendisinin yerine getirmesi gerekir ve naibin ücretle olsun veya olmasın onun yerine namaz kılması yeterli değildir.

Soru 710: Ücret karşılığında namaz kılan kimsenin:

- 1- Ezan ve ikamet okuması, üç selamı ve tesbihatı erbaayı kâmil olarak yerine getirmesi farz mıdır?
- 2- Bir gün, mesela; öğle ve ikindi namazı kılsa ve sonraki gün, günlük beş vakit namazı kâmil olarak kılsa burada tertip gerekli midir?
- 3- Ücretle kılınan namazda, ölünün özelliklerini söylemek şart mıdır?

Cevap: Ölünün özelliklerini söylemek gerekli değildir. Tertibi sadece bir günün öğleyle ikindi ve akşamla yatsı namazları arasında gözetmek şarttır. Eğer anlaşmada ecir olan kimseye, ameli özel bir şekil yapması şart edilmezse, ecir olan şahsın namazı sadece farzlarıyla yerine getirmesi yeterli olacaktır.

Âyât Namazı

Soru 711: Âyât namazı nedir ve onun şer'i açıdan farz olmasının sebebi nedir?

Cevap: Âyât namazı iki rekâttır; her rekâtında beş rükû ve iki secde vardır. Şer'i açıdan farz olmasının sebepleri şunlardır: Çok az bir bölümü olsa da Ay ve Güneş tutulması. Deprem ve sıra dışı olan siyah, kırmızı veya sarı rüzgârlar gibi insanların çoğunluğunun korkmasına neden olan olağandışı olaylar; yoğun karanlık, yerin çökmesi ve dağların parçalanması, gökyüzünde korkutucu seslerin meydana gelmesi ve bazen gökyüzünde beliren ateş. Ay ve Güneş tutulması ve deprem dışındaki olaylarda, gerçekleşen olayın halkın genelinin korkmasına sebep olması gerekir; korkutucu olmayan veya nadir insanların korku ve paniğine neden olan bir olay geçerli değildir.

Soru 712: Âyât namazı nasıl kılınmalıdır?

Cevap: Birkaç şekilde kılınabilir:

1- Niyet ve tekbirden sonra, Fatiha ve sureyi okuyup rükûa gitmeli ve rükûdan sonra doğrularak yine Fatiha ve sureyi okuyup rükûa gitmelidir ve bunu her rükûdan önce Fatiha ve sure okumak suretiyle beş defa tekrarlayarak yapmalıdır. Beşinci rükûdan doğrulduktan sonra secdeye giderek iki secde yapıp, ikinci rekât için ayağa kalkmalıdır. İkinci rekâtı da birinci rekât gibi kılıp, iki secdeden sonra teşehhüt okuyup selâm vermelidir.

2- Her rekâtta sadece bir Fatiha ve sure okunur; şöyle ki: Sure beşe bölünür, niyetten ve tekbirden sonra Fatiha suresini ve beşe böldüğü surenin bir kısmını (ister bir ayet olsun ister bir ayetten az ya da çok olsun) okur, rükûa gider (elbette farz ihtiyata göre "Bismillahirrahmanirrahim" lafzı surenin bir bölümü sayılarak onunla rükûa gidilemez) rükûdan sonra Fatiha'yı okumaksızın aynı surenin sonraki bölümünü okuyarak ikinci rükûa gider, bu şekilde son rükûa gitmeden her rükûdan önce bir bölümünü okuduğu sure tamamlanana kadar devam eder; daha sonra beşinci rükûu yerine getirerek secdeye gider. İki secdeyi tamamladıktan sonra ikinci rekâtı da birinci rekât gibi kılıp, teşehhüt okur ve selâm verir.

3- Rekâtların birini yukarıdaki iki şekilden birine, diğerini de diğer şekle uygun olacak şekilde yerine getirir.

4- Birinci rükûdan önceki kıyamda bir bölümünü okuduğu sureyi, ikinci veya üçüncü ya da dördüncü rükûdan önceki kıyamda tamamlayabilir. Bu takdirde başını rükûdan kaldırdıktan sonra bir sonraki kıyamda Fatiha'yı yeniden okuyup bir sure veya ondan bir bölümünü okuması farzdır. Bu durumda da [surenin bir bölümünü okumak isterse yani] beşinci rükûa gitmeden önce o sureyi tamamlaması farzdır.

Soru 713: Âyât namazı sadece olayın gerçekleştiği şehirde bulunan insanlara mı yoksa o şehirde olmasalar da olaydan haberi olan her mükellefe mi farzdır?

Cevap: Sadece olayın gerçekleştiği yerde bulunan insanlara farzdır.

Soru 714: Deprem olduğunda baygın olan biri, deprem bittikten sonra ayılırsa üzerine âyât namazı farz olur mu?

Cevap: Sorudaki durumda farz ihtiyat gereği kılınmalıdır.

Soru 715: Bir bölgede deprem gerçekleştikten sonra genelde kısa bir müddet içinde onlarca artçı deprem meydana gelir; bu durumlarda, âyât namazının hükmü nedir?

Cevap: İster şiddetli olsun ister hafif; eğer bağımsız bir deprem sayılırsa her deprem için bir âyât namazı farzdır.

Soru 716: Eğer sismoloji merkezi, oturduğumuz bölgede yer sarsıntılarının sayısı ile birlikte kaç defa gerçekleştiğini ilan etse, ama hiç kimse onları hissetmezse, acaba bu durumda üzerimize âyât namazı farz olur mu?

Cevap: Eğer [sarsıntılar] kimsenin hissetmediği ve sadece cihazların algılayabildiği şekilde gerçekleşirlerse âyât namazı farz değildir.

Nafileler

Soru 717: Nafile namazlarının sesli mi kılınması gerekir, sessiz mi?

Cevap: Gündüz nafilelerini sessiz ve gece nafilelerini ise sesli kılmak müstehaptır.

Soru 718: İkişer rekâtlar halinde kılınan gece namazını, iki tane dört rekât, bir tane iki rekât ve bir de vitir namazı şeklinde kılmak caiz midir?

Cevap: Gece namazını dörder rekâtlık namazlar halinde kılmak sahih değildir.

Soru 719: Gece namazı kılındığında, gece namazı kıldığımızı hiç kimsenin bilmemesi farz mıdır? Acaba onu karanlıkta kılmamız farz mıdır?

Cevap: Karanlıkta kılmak ve diğerlerinden saklamak şart değildir; ama onda riya yapmak da caiz değildir.

Soru 720: Öğle ve ikindi namazını kıldıktan sonra, nafile vaktinde öğle ve ikindi nafilelerini kaza niyetiyle mi kılmak gerekir, yoksa başka bir niyetle mi?

Cevap: Bu durumda, ihtiyat gereği, eda ve kaza niyeti etmeksizin onu [gurbet] Allah'a yakınlaşmak kastıyla yerine getirmek gerekir.

Soru 721: Gece namazının nasıl kılındığını genişçe anlatır mısınız?

Cevap: Gece namazı toplam on bir rekâttır. İkişer ikişer kılınan sekiz rekâtı gece namazı olarak adlandırılır. Sabah namazı gibi kılınan iki rekâtı da şef'i namazıdır. Kunutunda, dua kitaplarında yer aldığı şekilde müminlere dua edilen, istiğfar ve Allah'tan hacetleri istemenin müstehap olduğu son bir rekâtına da vitir namazı denir.

Soru 722: Gece namazı nasıl kılınmalıdır? Yani sure, istiğfar ve dua etme ne şekilde olmalıdır?

Cevap: Gece namazında sure, istiğfar ve dua, namazın bir cüzi olarak şart değildir; her rekâtta niyet ve tekbiretu'l-ihramdan sonra Fatiha Suresi'nin okunması yeterlidir. Eğer isterse Fatiha Suresi'ni okuduktan sonra Kur'an'ın surelerinden bir sure de okuyup, rükû, secde ve zikirlerini söyleyip, teşehhüt ve selâm verebilir.

Namazla İlgili Diğer Hükümler

Soru 723: Aile fertlerini sabah namazına nasıl uyandırmak gerekir?

Cevap: Aile fertlerine yönelik özel bir şekil ve yöntem yoktur.

Soru 724: Birbirinden nefret eden, kıskanan ve hatta sebepsiz yere birbirlerine düşman olan çeşitli grup ve akımlara mensup kişilerin namaz ve oruçlarının hükmü nedir?

Cevap: Mükellefin başkalarına karşı kin, haset ve düşmanlık göstermesi caiz değildir; ancak bu, namaz ve orucu batıl etmez.

Soru 725: Cephede savaşın şiddeti nedeniyle Fatiha, secde veya rükûu yerine getiremeyen bir mücahit orada namazı nasıl kılmalıdır?

Cevap: Namazını her ne şekilde mümkünse öyle kılmalıdır; eğer rükû ve secdeleri yapmaya gücü ve imkânı yoksa onları işaretle yerine getirmesi yeterlidir.

Soru 726: Anne ve baba, şer'i hükümleri ve ibadetleri çocuklarına hangi yaşta öğretmelidir?

Cevap: Çocukların velilerinin, onlara iyi ve kötüyü ayırt edecek yaşa yetiştiklerinde şer'i hükümleri ve ibadetleri öğretmeleri müstehaptır.

Soru 727: Şehirler arası yolcu taşıyan bazı otobüs şoförleri yolcuların namazlarına ve namazlarını kılmak için otobüsü durdurma isteklerine önem vermiyorlar. Dolayısıyla, bazen yolcuların namazları kazaya kalıyor; bu hususta otobüs şoförlerinin ve yolcuların vazifeleri nedir?

Cevap: Yolculara, namaz vaktinin geçmesinden korkarlarsa, şoförden otobüsü uygun bir yerde durdurmasını istemeleri farzdır ve şoförün de onların bu isteklerini kabul etmesi farzdır. Eğer geçerli bir mazeretle veya gerekçe göstermeksizin otobüsü durdurmaktan sakınırsa, [yolcular da] vaktin geçmesinden korkarlarsa, o zaman yolcuların vazifesi, kıbleyi, kıyâmı, rükû ve secdeleri imkân dahilinde yerine getirerek hareket halindeki otobüste namazı kılmaktır.

Soru 728: "Şarap içen birin namaz ve orucu, kırk gün namaz ve oruç değildir." sözünden maksat, bu müddet içinde namaz kılmanın ona farz olmadığı ve sonra bu namazların kazasını kılmasının gerektiği mi, yoksa namazları hem eda ve hem de kaza olarak kılması mı veya kaza farz değil ve yalnız edayla yetinmesi, ancak, bunun sevabının diğer namazların sevabından az olması mıdır?

Cevap: Maksat şarap içmenin namaz ve orucun kabul olmasını engellediğidir. Yoksa şarap içmekle namaz ve orucu eda etme farzının insanın üzerinden kalkması ve kazasının farz olması veya eda ile kaza arasında cem etmenin farz oluşu [anlamında] değildir.

Soru 729: Bir adamın namazın bazı amellerini yanlış yaptığını görürsem şer'i vazifem nedir?

Cevap: Eğer cahilliği, hükmü bilmeden yapıldığında namazın sıhhatine zarar vermeyen cüz ve şartlar hakkındaysa onu bilgilendirmeniz farz değildir. Ama abdest, gusül, vakit, rükû ve secdeler gibi hükümleri bilmeden dahi yapıldığında namazın batıl veya iade olmasına sebep olan cüz ve şartlardan biri hakkında ise bu durumda doğru olan hükmü ona söylemeniz gerekir.

Soru 730: Namazdan sonra insanların birbirleriyle musafaha etmeleri hususunda görüşünüz nedir? Bazı büyük âlimler, "Bu hususta Masum İmamlardan (a.s) bir hadis nakledilmemiştir." diyorlar. Dolayısıyla, musafaha etmek için bir gerekçe yoktur; ancak musafahanın namaz kılanlar arasında dostluk bağlarını ve muhabbeti güçlendirdiğini görüyoruz.

Cevap: Selâm verip namazı bitirdikten sonra halkın birbiriyle musafaha yapmasının

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

sakıncası yoktur. Genel olarak, müminlerin birbirleriyle musafaha yapması müstehaptır.

ORUÇ HÜKÜMLERİ

Soru 731: Kızım Kız çocuğu mükellef olmuştur. Fakat bünyesi zayıf olduğundan RamazanRamazan ayının orucunu tutamıyor ve gelecek RamazanRamazan ayına kadar da orucunun kazasını yerine getiremiyor; bu durumda ne yapması gerekir?

Cevap: Sırf zaaf ve güçsüzlükten dolayı oruç tutmaktan ve kaza etmekten aciz olması orucun kazasının ondan kalkmasına sebep olmaz; tutmadığı RamazanRamazan oruçlarının kazasını yerine getirmesi farzdır.

Soru 732: Yeni bulûğ çağına erdikleri için oruç tutmaları biraz zor olan kızların hükmü nedir? Acaba kızların bulûğ yaşı, kamerî yıla göre dokuz yaşını doldurmaları mıdır?

Cevap: Kızlar için şer'î erginlik yaşı, meşhur görüşe göre kamerî yıl hesabıyla dokuz yaşını doldurmalarıdır. Dokuz yaşını doldurduktan sonra onlara oruç farz olur; sırf bazı mazeretlerden dolayı oruç tutmayı terk etmeleri caiz olmaz. Fakat gün esnasında oruç onlar için zararlı olur veya oruç tutmaları ağır bir meşakkat ve güçlüğü sebep olursa, bu durumda oruçlarını yemeleri caizdir.

Soru 733: Ben kesin olarak ne zaman mükellefiyet çağına erdiğimi bilmiyorum. Sizden ricam, oruç ve namazımın kazasının ne zamandan itibaren bana farz olduğunu açıklamanızdır. O dönemde meselenin hükmü-nü bilmediğim dikkate alınarak; acaba, yediğim oruçların kaffareti de farz olur mu, yoksa sadece kazalarını yerine getirmem yeterli midir?

Cevap: Size farz olan, sadece kesin mükellefiyet çağına erdikten sonra, kazaya kaldığını kesin bildiğiniz oruç ve namazları kaza etmektir.

Soru 734: Kızım dDokuz yaşındaki kız çocuğu, olduğu üzerine farz olan için oruç üzerine farzdır. orucuAncak; oruç tutması çok meşakkatli olduğu için yemiştir. Bu durumda orucun kazası ona farz mıdır?

Cevap: RamazanRamazan ayında yediği orucu kaza etmesi ona farzdır.

Soru 735: Önemli bir mazerete dayanarak orucun yüzde elli ihtimale kendisine farz olmadığını düşünen ve bu yüzden de oruç tutmayan, ama daha sonra orucun kendisine farz olduğunun farkına varan kimsenin kaza ve kefareti hususunda vazifesi nedir?

Cevap: Sırf orucun kendisine farz olmadığı ihtimaliyle RamazanRamazan ayının orucunu yemiş olursa, bu durumda sorudaki şekliyle üzerine kaza dışında kefareti de farz olur. Ama eğer kendisine bir zarar ulaşmasından korkarak orucunu yerse ve korkusu insanların nezdinde makbul olan geçerli bir sebebe dayanırsa, kefareti farz olmaz, ancak kazasını tutması farzdır.

Soru 736: Görev bölgesinde seferî olması hasebiyle geçen RamazanRamazan ayının orucunu tutmayan bir asker bu yıl yine görev bölgesinde olduğu için büyük bir ihtimalle orucunu tutamayacaktır. Askerliğini bitirdikten sonra bu iki yılın orucunu kaza etmek isteyen bu şahsın üzerine kefareti de farz olur mu?

Cevap: Sırf görev bölgesinde bulunmak oruç tutmamayı caiz kılmaz. Eğer orucun farz olması için gereken şartları haiz ise oruç tutması gerekir; aksi hâlde üzerine hem kaza hem de kefareti farz olur. Hatta gelecek Ramazan ayına kadar kazaya kalan oruçları tutmazsa, geciktirme kefareti de ödemelidir. Ama eğer görev yerinde RamazanRamazan ayının orucunun farz olması için gerekli şartlar oluşmaz ve, sefer mazereti yüzünden orucu kaza olur ve bu mazeret sonraki RamazanRamazan ayına kadar devam ederse, bu durumda sadece oruçları kaza etmesi farzdır; geciktirme kefareti farz değildir.

Soru 737: Oruçlu kimse cünüp olur ve öğle ezanından önce de bunun farkına varmaz ve farkına vardktan sonra irtimasî gusül ederse[1] orucu batıl olur mu? Guslettikten sonra oruçlu hâlde irtimasî gusül aldığı bunu fark ederse o günün orucunu kaza

etmek farz olur mu?

Cevap: İrtimasî gusûl alması oruçlu olduğunu unutması ve gaflet etmesi yüzünden olursa gusûl ve orucu sahihtir; orucu kaza etmesi gerekmez.

Soru 738: Öğleden önce ikamet edeceği yere ulaşmak niyetiyle yola çıkan kimse karşılaştığı bir olay yüzünden o vakitte ikamet edeceği yere ulaşamazsa orucu sakıncalı mıdır? Acaba üzerine kefaret de farz mıdır, yoksa sadece kaza etmesi yeterli midir?

Cevap: Seferde tuttuğu oruç sahih değildir, öğle önce ikamet edeceği yere ulaşamadığı için sadece o günün orucunu kaza et-mesi gerekir ve üzerine kefaret farz olmaz.

Soru 739: RamazanRamazan ayında yüksek irtifada uçan ve iki buçuk-üç saat sürecek uzak bir noktaya gitmekte olan uçak içindeki hostes ve pilot kendi dengelerini iyi korumak için her yirmi dakikada bir su içmeye ihtiyaç duyarlarsa, bu durumda üzerlerine kaza ve kefaret farz olur mu?

Cevap: Eğer bu işte (pilot ve hostes) çalışmak onlar için zaruri/zorunlu olur ve Ramazan ayında izin alma yahut başka bir yolla kazanç sağlama imkânları da olmaz ve bu durumda oOruç onlar için zararlı olursa, su içerek oruçlarını yemeleri caizdir. Ancak o günün orucunu kaza etmelidirler ve üzerlerine kefaret farz olmaz.

Soru 740: RamazanRamazan ayında akşam ezanına iki saat veya daha az bir süre kala, hayız olan kadının orucu batıl olur mu?

Cevap: Evet, oOrucu batıl olur.

Soru 741: Bedeni ıslanmayacak şekilde (dalgıç elbisesi gibi) özel bir elbiseyle suya dalan kimsenin orucunun hükmü nedir?

Cevap: Elbise başına yapışmış olursa, orucunun sahih olması sakıncalıdır ve farz ihtiyat gereği orucunu ka-za etmelidir.

Soru 742: RamazanRamazan ayında orucu yiyeme ve oruç tutmama niyetiyle, aç kalma zahmetinden kurtulmak için kasten yolculuk yapmak caiz midir? (Çünkü yolculuk yapınca seferî olur ve dolayısıyla orucunu yemesi farz olur.)

Cevap: Oruçtan kaçmak için olsa bile Ramazan ayında yolculuk yapmak caizdir. Ancak iyi veya gerekli bir iş dışında yolculuğa çıkmamak daha iyidir. Yolculuğa çıktığı takdirde, oruçtan kaçmak için olsa bile yolculukta orucunu yemesi farzdır.Bu yolculuğun sakıncası yoktur. Yolculuğu, orucun zorluğundan kurtulmak için olsa bile orucu yemesi farzdır.

Soru 743: Üzerinde farz oruç olan kimse bu oruçlarını tutmak ister, ancak karşılaştığı bir olay nedeniyle farz orucu tutamazsa, sünnet oruca niyet etmesi sahih midir? Mesela, sünnet oruç tutulması uygun olan bir günde güneş doğduktan sonra yolculuğa çıkıp öğleden sonra orucu bozan herhangi bir şey yapmadan dönerse, niyet vaktinin geçmesi yüzünden farz oruca niyet edemeyen böyle bir kimse, sünnet oruca niyet edebilir mi?

Cevap: Üzerine RamazanRamazan ayının orucunun kazası farz olursa, farz oruca niyet etmenin zamanı geçse bile, müstehap oruca niyet etmesi sahih değildir.

Soru 744: Benim sigara alışkanlığım var ve mübarek Ra-mazan ayında elimde olmadan (sigara içmediğim için) sinirleniyorum. Bu hâlim ailemi fazlasıyla huzursuz ediyor, ben de şahsen bu durumdan rahatsız oluyorum; vazifem nedir?

Cevap: RamazanRamazan ayının orucu üzerinize farzdır ve farz ihtiyat gereği oruçluyken sigara içmeniz caiz değildir. Bu arada sveya hiçbir haklı sebepsiz bir yere başkalarına sert davranmamamalısiniz caiz değildir.

[1]- İrtimasî gusûl, vücudu temizledikten sonra gusûl niyetiyle suya dalmakla yapılan gusle denir.

HAMİLE VE SÜT VEREN KADIN

Soru 745: Orucun rahmindeki cenine zararlı olup olmadığını bilmeyen hamile bir kadının oruç tutması farz mıdır?

Cevap: Oruç tuttuğunda cenine bir zarar gelmesinden korkar ve bu korkusu halk tarafından kabul edilen bir sebebe dayanırsa, orucunu yemesi farzdır; aksi du-rumda oruç tutması gerekir.

Soru 746: Hamile bir kadın diğer bir çocuğunu da emzirir, aynı zamanda RamazanRamazan ayının orucunu da tutar ve rahmindeki bebeği ölü olarak dünyaya getirirse, önceden oruç tutmasının zararlı olduğuna ihtimal verdiği hâlde oruç tutmuşsa:

1- Tuttuğu oruç sahih midir?

2- Diyet vermesi farz mıdır?

3- Eğer zararlı olmasına ihtimal vermeden tutmuş, ancak daha sonra zararlı olduğu anlaşılmışsa hükmü nedir?

Cevap: Önceden orucun zararlı olacağına dair bir korku söz konusu olur ve bu korkusu da makul bir gerekçeye dayanırsa veya sonradan orucun kendisine veya cenine zararlı olduğunu anlarsa orucu sahih değildir; o orucu kaza etmesi gerekir. Ancak diyetin farz oluşu, ceninin ölümünün annesinin oruç tutmasından kaynaklandığının ispatlanmasına bağlıdır.

Soru 747: Allah'a şükürler olsun süt emer bir çocuk sahibiyim. Allah'ın izniyle yakın bir zamanda RamazanRamazan ayına girmiş olacağız. Hâlihazırda oruç tutmaya gücüm olsa da oruç tuttuğumda sütüm kesilecektir. Bünyemin zayıflığına ve bebeğimin de her on dakikada bir süt istemesine binaen vazifem nedir?

Cevap: Oruç tutmanız sebebiyle sütünüzün azalması veya kurumasından dolayı bebeğe zarar dokunacağına dair bir korku söz konusu ise oruç yemeniz caizdirtutmayın. Ancak tutamadığınız her günün oruca karşılık fakire bir yaklaşık 750 gr. yiyecek maddesi vermeniz ve sonra da tutmadığınız oruçları kaza etmeniz gerekiriz farzdır.

HASTALIK VE DOKTORUN MEN ETMESİ

Soru 748: Dinî meselelere hassasiyeti olmayan bazı doktorlar, zararlı olduğu bahanesiyle gerekçesiyle hastaları oruç tutmaktan men etmekte. Bu gibi doktorların sözleri şer'i açıdan geçerli sayılır mı?

Cevap: Eğer doktor güvenilir olmaz, sözü de güven oluşturmaz kazandırmaz ve orucun zararlı olacağına dair bir endişenin oluşmasına sebep olmazsa ya da mükellefin kendisi tecrübeyle orucun kendisine zararlı olmadığını bilirse doktorun sözünün itibari yoktur. Aksi durumda oruç tutmamalıdır. bu durumda onun sözü geçerli değildir.

Soru 749: Annem yaklaşık on üç yıldır hastaydı ve bu yüzden de oruçlarını tutamadı. Ben, oruç tutmamasının, annemin ilaç kullanmak zorunda kaldığından kaynaklandığını kesin olarak biliyorum. Bu durumda tutmadığı o-ruçların kazasının farz olup olmadığı hususunda bizi aydınlatır mısınız?

Cevap: Hasta olduğu için oruç tutamamışsa, tutmadığı oruçları kaza etmesi farz değildir.

Soru 750: Bünyem zayıf olduğundan dolayı bulûğ çağından itibaren on iki yaşına kadar oruç tutmadım; şimdi vazifem nedir?

Cevap: Bulûğ çağına erdikten sonra RamazanRamazan ayında tutmadığınız oruçları kaza etmeniz farzdır. RamazanRamazan ayının orucunu kasıtlı olarak ve şer'î bir mazeretiniz olmaksızın yemişseniz, kaza dışında üzerinize kefarete de farz olur.

Soru 751: Göz doktorunun oruç tutmamı yasaklayarak gözümdeki rahatsızlıktan dolayı kesinlikle oruç tutmamam gerektiğini söylemesine rağmen ben doktorun sözünü dikkate almayıp oruç rahat edemediğimden oruç tutmaya başladım. Ancak Ramazan ayı içerisinde bazı sıkıntılarla karşılaştım. Öyle ki bazı günler ikindi vakitlerinde çok rahatsız oluyorum. Bu yüzden oruç tutmamakla sıkıntıya dayanıp orucumu akşama kadar devam ettirme konusunda şüphede kalıyorum. Şimdi sorum şudur: Acaba aslında oruç tutmak bana farz mıdır? Oruç tuttuğum ve akşama kadar orucu tutup tutamayacağımı bilmediğim günlerde oruca devam etmeli miyim? Niyetim nasıl olmalıdır?

Cevap: Dindar ve emin bir doktorun sözüne dayanarak oruç tutmanın size zararlı olduğuna veya bir endişenin oluştuğuna dair güven hâsıl olursa oruç tutmanız farz olmadığı gibi caiz de değildir. Zararlı olma endişesi olduğu bir durumda da oruç niyeti sahih değildir. Evet, zarar verme korkusu söz konusu olmadığı takdirde oruca niyet etmeniz sakıncası yoktur; ancak orucun sahih olması gerçekten onun sizin zararlı olmamasına bağlıdır.

Soru 752: Gözlerim çok zayıf olduğu için tıbbî gözlük kullanıyorum. Doktora gittiğimde, gözlerime gerekli dikkati göstermediğim takdirde daha da zayıflayacağımı söyledi. Bu durumda, RamazanRamazan ayında oruç tutmaktan mazur sayılırsam vazifem nedir?

Cevap: Oruç tutmak gözünüze zararlıysa, oruç tutmanız farz olmadığı gibi, orucu yemeniz farzdır. Eğer hastalığınız gelecek RamazanRamazan'a kadar devam ederse tutmadığınız oruçların kazası da size farz değildir; ancak her günün orucu için fakire yaklaşık 750 gr. ağırlığında yemek; pirinç, buğday vb. yiyecek maddesi vermeniz gerekir.

Soru 753: Annem ağır bir hastalığa yakalanmış, babam da bünye olarak zayıf olduğu için zorluk çekmektedir; ama buna rağmen her ikisi de oruç tutuyorlar ve bazen oruç tutmalarının hastalıklarının şiddetlenmesine sebep olduğu açıkça gözüküyor. Şimdiye kadar onları, en azından hastalıkları ağırlaştığında oruç tutmamaya ikna edemedim; bu hususta onların vazifeleriyle ilgili bizi aydınlatır mısınız?

Cevap: Orucun hastalığa sebep olduğunu veya hastalığı ağırlaştırıp oruç tutmaya gücün olmadığını belirleme hususunda ölçü, oruç tutan kimsenin kendi teşhisidir. Dolayısıyla mükellefin kendisi orucun zararlı olduğunu bilir ve buna rağmen oruç tutmak isterse bu durumda oruç tutması haram olur.

Soru 754: Geçen yıl uzman bir doktor vasıtasıyla böbreklerimden ameliyat oldum. Doktor, ömrüm boyunca oruç tutmamı bana yasakladı. Ancak hâlihazırda ben hiçbir rahatsızlık ve ağrı yaşamadım, hatta normal olarak yemek yiyorum, su içiyorum ve söz konusu hastalıkla ilgili olumsuz hiçbir yan etki hissetmiyorum, bu durumda vazifem nedir?

Cevap: Bizzat kendiniz orucun size zararlı olacağına dair bir korku ve endişeye kapılmaz, buna şer'î bir deliliniz de olmazsa, RamazanRamazan ayının orucunu tutmanız farzdır.

Soru 755: Bazı doktorların şer'î hükümlerden haberdar olmadıklarını göz önünde bulundurarak bir kimseyi oruç tutmaktan men eden doktorun sözünü dinlemek farz mıdır?

Cevap: Doktorun sözüyle orucun kendisine zararlı olacağından emin olursa veya doktorun sözüne veya başka makul bir gerekçeye istinaden orucun kendisine zararlı olacağına dair bir korku hâsıl olursa oruç tutması farz değildir; hatta oruç tutması haramdır.

Soru 756: Böbreğimde taş toplamıyor. Böbrekte kireçlenme yoluyla taş oluşmasından korunmanın tek yolu ise sürekli sıvı maddeler tüketmektir. Doktorlar da oruç tutmamam gerektiğine inanmaktalar. Bunu dikkate alarak RamazanRamazan ayının orucu hakkındaki vazifem nedir?

Cevap: Böbrek rahatsızlığını engellemek gün içerisinde düzleri su veya başka sıvı şeyler tüketmeyi gerektiriyorsa oruç tutmak size farz değildir.

Soru 757: Şeker hastalığına yakalanan kimseler günde bir veya iki defa insülin iğnesi kullanmak zorunda kalıyorlar ve kandaki şeker miktarının düşüşüne, sonuç olarak da baygınlığa yol açtığı için yemek saatlerini geciktirmemeleri gerekiyor. Bu yüzden doktorlar onlara, bazen günde dört defa yemek yemelerini tavsiye ediyorlar. Bu gibi insanların orucu hakkındaki görüşünüzü belirtir misiniz?

Cevap: Sabahtan akşama kadar (oruçlu kalıp) yeme ve içmeden sakınmanın kendilerine zararlı olduğunu veya olabileceğini bilirlerse, oruç tutmaları farz olmadığı gibi, oruç tutmaları caiz bile değildir.

ORUCU BOZAN ŞEYLER

Soru 758: Mübarek Ramazan ayında şeytana uyup orucumu bozmaya karar verdim, ama orucu bozacak bir iş yapmadan önce bu işten vazgeçtim. Bu durumda orucumun hükmü nedir? Ve eğer bu iş Ramazan ayı orucu dışında olursa hükmü nedir?

Cevap: Ramazan ayında oruç tutarken gün içerisinde oruca devam etmeme kastıyla oruç tutma niyetinden vazgeçerse orucu batıl olur ve tekrar oruca devam etme niyetinin de faydası olmaz. Ancak akşam ezanına kadar orucu bozan şeylerden de kaçınması gerekir. Ama eğer oruca devam edip etmeme konusunda tereddüde şüphesine düşer veya orucu bozan şeylerden birisini yapmaya karar verir ancak yapmazsa, tutmuş olduğu orucun sıhhati sakıncalıdır; farz ihtiyat gereği o günün orucunu tamamlamalı ve sonradan kazasını tutmalıdır. Belirli bir farz oruç -örneğin, belirli vakitte tutulması nezredilen oruç vb.- için de bu hüküm geçerlidir.

Soru 759: Oruçlu olan bir kimsenin ağızından kan gelirse, orucu batıl olur mu?

Cevap: Bu yüzden orucu batıl olmaz; ancak kanın boğaza ulaşmasını engellemesi farzdır.

Soru 760: Oruçlu kimsenin mübarek RamazanRamazan ayında sigara ve benzeri tütün mamullerini içecekleri kullanmasının hükmü nedir?

Cevap: Farz ihtiyat gereği oruçlu kimsenin bu tip mamullerin dumanından, aynı şekilde burun yoluyla alınan ya da dilin altına konulan uyuşturuculardan kaçınması gerekir.

Soru 761: "Nâs" (tütün ve benzeri şeylerden imal edilip dilin altına bırakılan ve birkaç dakika sonra dışarı atılan bir madde) orucu batıl eder mi?

Cevap: Farz ihtiyat gereği oruçlu kimsenin bu tip mamullerden, yine burun yoluyla alınan ya da dilin altına konulan uyuşturuculardan kaçınması gerekir.

Soru 762: Nefes darlığına yakalanan kimselerin kul-landığı sıvı bir maddeyi sıkıştırılmış hâlde içeren küçük bir ilaç tüpü vardır. Ağza sıkıldığında, kişinin ağızına gaz tozu püskürtüyor ve solunum yoluyla hastanın akciğerine girerek nefes darlığını gideriyor. Hasta şahıs, bu ilacı günde birkaç kez kullanmak zorunda kalıyor. Bu tıbbî ilacı kullanmaksızın oruç tutmak imkânsız veya çok zor olduğuna göre bu hastaların oruç tutması caiz midir?

Cevap: Sözü edilen nefes darlığını gidermek için kullanılan ilaç tüpü orucu bozan etkenlerden değildir. Ağız yoluyla akciğere dahil olan madde hava olur sıkıştırılmış havayla birlikte ilaç da çıkarsa, bu ilaç toz veya pudra şeklinde olsa bile boğaza girdiği takdirde orucun sahih olması sakıncalıdır. Ama bu ilacı kullanmadığı takdirde oruç tutması imkânsız veya çok meşakkatli olursa kullanması caiz olur. Ama ihtiyata uygun olan orucu batıl eden diğer şeylerden sakınmak ve mümkünse (o ilaçları kullanmadan) oruçların kazasını yerine getirmektir.

Soru 763: Oruçluymken çoğu zaman tükürüğüm damağımdan sızan kanla karışıyor. Bazen tükürüğümün kanla karışarak mideme gidip gitmediğinden şüphe ediyorum; orucumun hükmü nedir, bu hususta beni aydınlatır mısınız?

Cevap: Damağıңызdan akan kan, tükürüğünüzde yok olursa paktır; onu yutmak da sakıncasızdır ve orucunuzu bozmaz. Aynı şekilde kana karışıp karışmadığından şüphe edilen tükürüğü yutmanın sa-kıncası olmadığı gibi oruca da zararı yoktur.

Soru 764: RamazanRamazan ayında bir gün dişlerimi temizlemeden oruç tuttum. Dişlerimin arasında kalan yemek artıklarını bilerek yutmasam da kendiliğinden boğazıma kaçtı. Bu durumda üzerime o günün orucunu kaza etmek farz mıdır?

Cevap: Dişlerinizin arasında yemek artıklarının kaldığını veya onların boğazınıza kaçacağını kesin bilmiyorduy-sanız ve boğazınıza kaçması bilinçli ve kasıtlı olmamışsa, o günün orucundan dolayı üzerinize bir şeykaza farz olmaz.

Soru 765: Damağından çok kan gelen oruçlu kimsenin orucu batıl olur mu? Oruçlu kimsenin bir maşrapayla başına su dökmesi caiz midir?

Cevap: Damaktan çıkan kanı yutmadığı müddetçe orucu batıl olmaz. Maşrapa ve benzeri şeylerle başa su dökmenin de sakıncası yoktur.

Soru 766: Kadınların tedavi için alttan kullandıkları yağlı fitillerin oruca bir zararı var mıdır?

Cevap: Bu ilaçları kullanmanın oruca zararı yoktur.

Soru 767: Oruçlu kimsenin iğne vurdurması ve benzeri şeyleri enjekte etmesi oruca zarar verir mi? Bu konudaki görüşünüz nedir?

Cevap: Farz ihtiyat gereği oruçlu kimsenin takviye ya da besleyici gibi damardan vurulan iğnelerden ve de serumlardan kaçınması gerekir. Ancak takviye amaçlı olmayan, örneğin antibiyotik ya da ağrı kesici gibi ve de uyuşturmak için kullanılan iğnelerin kaslardan yapılmasının sakıncası yoktur.

Soru 762: Diş doktoru ve diğerlerinin mübarek Ramazan ayında oruçlu bir kimseye iğne yapmasının hük-mü nedir?

Cevap: Oruçlu kimsenin iğne yaptırmasının sakıncası yoktur. Ancak; besleyici olur ve damara yapılırsa, ihtiyatı vacip olarak ondan sakınmak gerekir.

Soru 763: Hastanelerde olduğu gibi, beslenme için sıvı maddeleri damar yoluyla bedene enjekte etmek orucu bozar mı?

Cevap: Oruçluyken damar yoluyla beslenmek için bedene sıvı maddeleri enjekte etmenin caiz olması sakıncalıdır. Bundan sakınmakla ilgili ihtiyat terk edilme-melidir.

Soru 768: Oruçluyken tansiyonun yükselmesini önlemek için hap yutmak caiz midir?

Cevap: Tansiyonun yükselmesini önlemek için söz konusu hapi RamazanRamazan ayında kullanmak zorunda ise sakıncası yoktur; ancak onu yutmakla oruç batıl olur.

Soru 769: Hem şahsım hem de bazı insanlar tedavi için kullanılan haplara yemek ve içmek denilmediğini inanıyoruz. Acaba bu inanca göre amel etmek caiz midir; bunun orucuma sakıncası var mıdır?

Cevap: Hap yutmak orucu batıl eder.

Soru 770: Eğer oruçlu kimse ramazanRamazan ayında hanımıyla cinsel münasebette bulunur ve eşi de buna razı olursa hükümleri nedir?

Cevap: Her ikisi için de kasten orucu bozma hükmü geçerli olur; üzerlerine kaza dışında kefarete de farz olur.

Soru 771: RamazanRamazan ayında insanın karısıyla şakalaşp sevişmesinin oruca zararı var mıdır?

Cevap: Meni çıkmasına sebep olmadığı takdirde oruca zarar vermez.; aksi durumda caiz değildir.

KASITLI OLARAK CÜNÜP KALMAK

Soru 772: Bazı sorunlardan dolayı sabah ezanına kadar cünüp kalan (gusül etmeyen) kimsenin oruç tut-ması caiz midir?

Cevap: RamazanRamazan ayı orucu ve kazası dışında sakıncası yoktur. RamazanRamazan ayı orucu ve kazasına gelince, gusletmekten mazur olursa teyemmüm etmesi gerekir; teyemmüm de edemezse orucu sahih olmaz. Bununla birlikte güneşin batışına kadar orucu batıl eden şeylerden de kaçınması gerekir.

Soru 773: Cenabet olduğu hâlde birkaç gün oruç tutan ve cenabetten temizlenmenin oruç için şart olduğunu bilmeyen kimsenin cenabet olarak oruç tuttu-ğu günlerden dolayı üzerine kefaret farz olur mu, yoksa sadece kaza etmesi yeterli midir?

Cevap: Soruda varsayılan duruma göre oruçları kaza etmesi yeterlidir.

Soru 774: Cünüp bir kimsenin güneş doğduktan sonra gusül alıp kaza orucu tutması caiz midir?

Cevap: Fecir doğuncaya (imsak saatine) kadar bilerek cünüp olarak kalırsa, RamazanRamazan ayı orucu ve kazasında sahih değildir. Ama; bunların dışındaki oruçların, özellikle müstehap oruçta sakıncası yoktur.un sahih olması akvadır (güçlü görüştür).

Soru 775: RamazanRamazan ayı gecesinde bir yerde misafir olan kimse geceleyin ihtilam oluyor; misafir olduğundan ve yanında da yeterli elbise olmadığından dolayı o-ruçtan kaçmak için güneş doğduktan sonra yolculuğa çıkma kararı alıyor, bu amaçla da hiçbir şey yemeden sabah ezanından sonra yolculuğa çıkmak niyetiyle yola çıkıyor. Sorum şudur: Yolculuğa çıkmayı niyet etmesi kefareti üzerinden kaldırır mı?

Cevap: Cenabet olduğunun farkında olarak fecir doğmadan önce gusül ve teyemmüm etmeksizin sabahlarsa, sırf geceleyin yolculuğa çıkma kararı almak veya gündüz yolculuğa çıkmak üzerinden kefareti kaldırmak için yeterli değildir.

Soru 776: Su bulamayacağından veya vakit darlığı dışında başka bir ma-zeret yüzünden cenabet guslü alamayacak olan kimsenin RamazanRamazan gecesinde bilerek cünüp olması caiz midir?

Cevap: Eğer vazifesi teyemmüm etmekse ve cünüp olduktan sonra da teyemmüm için yeterli vakit varsa caizdir.

Soru 777: Mübarek RamazanRamazan ayında sabah ezanından önce uykudan uyanan, fakat ihtilam olduğunun farkına varmadan tekrar uyuyan, sonra sabah ezanı esnasında uyanıp ihtilam olduğunu bilen ve ihtilamın da sabah ezanından önce gerçekleştiğine yakın eden kimsenin orucunun hükmü nedir?

Cevap: Sabah ezanından önce cünüp olduğunun farkına varmamışsa orucu sahihtir.

Soru 778: MBir mükellef, mübarek RamazanRamazan ayında sabah ezanından önce uyanıp cünüp olduğunu görür, fakat gusletmek umuduyla sabah ezanından önce tekrar uyuyarak güneş doğuncaya kadar uykuya kalır ve(sabah namazını kılmaksızın) guslünü öğle ezanına kadar geciktirip öğle sonra guslederek öğle ve ikinci namazını kılsa orucunun hükmü nedir?

Cevap: Sorudaki şekliyle birinci uyku sayıldığından dolayı Oorucu sahihtir; ancak tekrar uyuyup ezandan öncesabah ezanına kadar uyanmamış olsaydı orucunu kaza etmesi gerekirdi.

Soru 779: RamazanRamazan ayı gecesinde sabah ezanından önce cünüp olup olmadığından şüphe eden bir kimse, şüphesine itina etmez ve tekrar uyur, ancak sabah ezanından sonra uyanıp ezandan önce cünüp olduğunun farkına varırsa orucunun hükmü nedir?

Cevap: Birinci uyanmadan sonra kendisinde cenabetten bir eser görmez, sadece cünüp olduğuna ihtimal verir ve durumunu araştırmaz, ardından tekrar u-yuyup ezandan sonra

uyanırsa, ihtilamın ezandan önce olduğu anlaşılrsa bile orucu sahihtir.

Soru 780: Mübarek RamazanRamazan ayında necis suyla gusleden ve bir hafta sonra suyun necis olduğunu hatırlayan anlayan kimsenin bu müddet içerisindeki oruç ve namazının hükmü nedir?

Cevap: Namazı batıldır ve kaza etmesi gerekir; ama orucu sahihtir.

Soru 781: Bir adam yakalandığı hastalık yüzünden idrarı sürekli damla damla akmaktadır, fakat bu durumu geçicidir. Yani her idrardan sonra bir-iki saat damlalar hâlinde dışarı çıkmaktadır. Şimdi bu adam bazı gecelerde cünüp oluyor ve hatta ezandan bir saat önce bile uyanıyor, ancak damlalar hâlinde gelen idrarla birlikte meninin de çıkma ihtimalini veriyor, bu durumda adamın oruçla ilgili vazifesi nedir ve cenabetten temizlenmiş olarak sabahlaması için ne yapması gerekir?

Cevap: Sabah ezanından önce gusül alır veya gusül yerine teyemmüm ederse, ezandan sonra elinde olmaksızın meni çıksa dahi orucu sahihtir.

Soru 782: Sabah ezanından sonra veya önce uyur, uykuda cünüp olur ve ezandan sonra uyanırsa gusül için ne kadar süresi vardır?

Cevap: Sorudaki farza göre cenabet olması o günkü orucuna zarar dokundurmazvermez; ancak namaz için gusletmesi gerekir ve guslü namaz vaktine kadar geciktirebilir.

Soru 783: RamazanRamazan ayı veya başka günlerin orucu için cenabet guslü almayı unutup gündüz hatırlayan kimsenin vazifesi nedir?

Cevap: RamazanRamazan ayında sabah ezanından önce cenabet guslünü unutan ve cenabet hâlinde sabahlayan kimsenin orucu sahihtirbatıl olur. Ama eğer bu unutkanlığı birkaç gün devam ederse unuttuğu günlerin orucunu kaza etmesi gerekir. Fakat namazları her hâliyle batıldır.İhtiyat gereği Ramazan ayının orucunun kazası (hüküm açısından), Ramazan ayının orucu hükmündedir. Ama diğer oruçlarda bununla oruç batıl olmaz.

İSTİMNA

Soru 784: Ramazan ayında Hharam olan cinsi münasebet (zina) , istimna veya haram olan yeme içme yoluyla orucunu bozan kimsenin hükmü nedir?

Cevap: Soruda varsayılan duruma göre, ya altmış gün oruç tutmalı veya altmış fakiri doyurmalıdır. Ancak her ikisini de yapması müstehap ihtiyata uygundur.

Soru 785: İstimnanın orucu batıl ettiğini bildiği hâlde oruçluyken bilerek istimna yapan mükellefin üzerine cem kefareti farz olur mu?

Cevap: Eğer şahıs bilerek istimna yapar ve ondan meni gelirse cem kefareti farz olmaz; ancak cem kefareti vermek müstehap ihtiyata uygundur.

Soru 786: Mübarek RamazanRamazan ayında mahrem olmayan bir kadınla telefonla konuşurken ortada istimna sebeplerinden hiçbirisi olmaksızın benden meni çıktı. Onunla konuşmamda lezzet alma kastım da yoktu. Bu durumda acaba orucum batıl olur mu? Eğer batıl olursa üzerime kefaret de farz mıdır?

Cevap: Daha önce bir kadınla konuşmanız yüzünden adetiniz icabı sizden meni çıkmıyorduyse ve o kadınla telefonla konuşmanız şehvet ve lezzet kastıyla da değildiyse, buna rağmen elinizde olmaksızın sizden me-ni çıktıysa böyle bir şey orucu batıl etmez ve üzerinize de bir şey gelmez.Eğer gayriihtiyari bir şekilde oruçlu kimseden meni çıkarsa oruç batıl olmaz.

Soru 787: Birkaç yıldır RamazanRamazan ayında ve diğer aylarda istimnaya müptela olan kimsenin namaz ve orucunun hükmü nedir?

Cevap: İstimna mutlaka haramdır ve meni çıkmasına sebep olursa cenabet guslüne yol açar. Oruçluyken bu işin yapılması haramla orucu batıl etme hükmündedir. Gusül ve teyemmüm alınmaksızın cünüp olarak namaz kılınır veya oruç tutulursa namazla oruç batıldır ve onları kaza etmek gerekir.

Soru 788: Eşi aracılığıyla yapılan istimna haram istimna hükmünde midir?

Cevap: Bu iş, haram olan istimna hükmünde değildir(sakıncasızdır).

Soru 789: Doktor, bekâr bir adamın menisini tahlil etmek ister ve onun da bunu vermesi ancak istimnayla mümkün olursa, istimna etmesi caiz midir?

Cevap: Tedavi buna bağlıysa sakıncası yoktur.

Soru 790: Bazı tıp merkezlerinde kısır olup olmadığını (çocuk sahibi olup olamayacağını) bilmek amacıyla meni üzerinde tıbbi araştırmalar yapmak için erkekten istimna yapmasını istiyorlar; bu durumda erkeğin istimna yapması caiz midir?

Cevap: Zaruret durumu hariç, çocuk sahibi olup olamayacağını bilmek için olsa bile şer'i açıdan istimna yapmak caiz değildir.

Soru 791: Tahrik olmak için şu iki durumun hükmü nedir?

- a) Kendi karısını hayal ederek.
- b) Başka bir kadını hayal ederek.

Cevap: Birinci durumda, haram bir işe sebep olmazsa sakıncası yoktur. İkinci durumda ise, ihtiyata uygun olan onu terk etmektir.

Soru 792: Bulûğ çağına eriştiği ilk dönemlerde RamazanRamazan ayının orucunu tutan bir kimse oruçluyken istimna ederek cünüp olur ve oruç tutmak için cenabetten temizlenmenin gerektiğini bilmediği için birkaç gün bu hâlde oruç tutarsa, sadece o günleri kaza etmesi yeterli midir, yoksa bu konuda başka bir sorumluluğu da mı var?

Cevap: Eğer bu işi oruçlu iken yapmışsa ve bunun da orucu batıl ettiğini biliyorduyorsa üzerine hem kaza hem de kefaret farz olur. Ama eğer sadece haram olduğunu biliyor ve orucu bozduğunu bilmiyorduyorsa o günü kaza etmeli, farz ihtiyat gereği kefaret de ödemelidir. Ondan sonraki günlere gelince, eğer oruç tutmak için cenabet guslünün şart olmadığına dair yakini vardysa üzerine kaza ve kefaret gelmez; ancak ihtiyat edip o günleri kaza etmek iyidir. Sorudaki takdirde ona hem kaza, hem de keffaret farzdır.

Soru 793: Oruçlu bir kimse RamazanRamazan ayında şehveti tahrik eden bir manzaraya bakar ve cünüp olursa orucu batıl olur mu?

Cevap: Meni çıkması kastıyla bakarsa veya baktığında cünüp olacağını bilirse ya da alışkanlığı gereğince baktığında cünüp olduğuna rağmen kasten bakar ve cünüp olursa bilerek cünüp olan kimse hükmünde sayılır. Yani üzerine hem kaza hem de kefaret farz olur.

Soru 794: Orucu bozan şeylerden birisini birkaç kez yapan kimsenin hükmü nedir?

Cevap: Üzerine sadece Bbir kefaret farz olur. Ancak bu oruç bozma işi cinsel münasebet ya da istimna yoluyla gerçekleşirse, farz ihtiyat gereği bu işin sayısı kadar kefaret ödemesi gerekir.

ORUCU BOZAN ŞEYLERLE İLGİLİ HÜKÜMLER

Soru 795: Genel toplantılarda ve resmî oturumlarda orucu iftar etmenin vakti hususunda Ehlişünnet'e uymak caiz midir? Eğer mükellef bu uymanın takiyeye yerlerinden olmadığı ve bunu gerektirecek herhangi nedenin de bulunmadığı görüşünde olursa vazifesi nedir?

Cevap: İftar vaktinin girdiğinden emin olmadığı sürece başkalarına uyması caiz değildir. Evet, takiyeyi gerektirecek bir durum söz konusu ise, iftar etmesi sakıncasız olsa da daha sonra o günü kaza etmesi gerekir. Dolayısıyla akşamın girdiğine ve gündüzün bittiğine bizzat kendisi yakın etmeden veya şer'i bir delille güneşin battığını ihraz etmeden kendi isteğiyle iftar etmesi caiz değildir.

Soru 796: Oruçlu olduğum hâlde annemin beni yeme ve içmeye zorlamasıyla orucum batıl olur mu?

Cevap: Başka birisinin davet ve ısrarıyla bile olsa bir şey yemek ve içmek orucu batıl eder.

Soru 797: Zorla ağzına bir şey bırakılan veya zorla başı suya daldırılan kimsenin orucu batıl olur mu? Yahut oruçlu kimsenin kendisi orucunu bozmaya mecbur kalırsa, mesela "Eğer orucunu bozmazsan malına veya canına zarar vereceğiz." derlerse ve oruçlu kimse de bu zararı defetmek için bir şey yerse orucu sahih olur mu?

Cevap: Elinde olmaksızın boğazına bir şey dökülen veya zorla başı suya sokulan kimsenin orucu batıl olmaz. Ancak başkasının zorlamasıyla bizzat kendisi orucu bozan bir şey yaparsa orucu batıl olur.

Soru 798: Yolculuk etmek isteyen oruçlu kimse öğle ezanından önce ruhsat haddine ulaşmadan (bulunduğu yerin en son evlerinin görülmeyeceği kadar uzaklaşmadan) önce iftar etmenin caiz olmadığını bilmez ve yolcu olması itibarıyla ruhsat haddinden önce orucunu açarsa orucunun hükmü nedir; üzerine sadece kaza mı farz olur, yoksa başka bir hükmü mü vardır?

Cevap: Sorudaki varsayıma göre orucu batıldır ve o günün orucunu kaza etmelidir. Ancak meselenin hükmü hakkında gafleti varmışsa kefareti de ödemesi gerekmez.

Soru 799: Nezle olduğum bir sırada ağzıma gelen balgamı dışarı atacağıma yutarsam orucum batıl olur mu? RamazanRamazan ayının birkaç gününü akrabalarımın birinin evinde geçirdiğim bir sırada hem nezle olduğumdan hem de utancımın farz gusül (cenabet guslü) yerine teyemmüm etme zorunda kalarak öğlene yakın bir saate kadar gusletmedim ve bu işi birkaç gün tekrarladım; bu müddet içinde tuttuğum oruçlar sahih midir?

Cevap: Balgamı yutmak orucu bozmazla boynunuza bir şey gelmez; ama eğer ağız boşluğuna gelmişse farzktan sonra yutmuşsanız ihtiyat gereğien yutulmamalıdır orucu kaza etmelisiniz. Oruç tutmanız gereken günün imsak saatinden (fecdinden) önce guslü terk edip yerine teyemmüm almanıza gelince, eğer bu, şer'i bir mazeret yüzünden olursa veya teyemmüm son anda ve vaktin dar olduğu sırada alınırsa oruç batıl olmaz ve teyemmümle orucunuz sahihtir; aksi durumda bu müddet içindeki oruçlarınız batıldır.

Soru 800: Ben demir madeninde çalışmaktayım ve işim gereği her gün maden ocağına girip çalışmak zorundayım. Oradaki iş araçlarını kullandığımda ağzıma toz kaçıyor. Yılın diğer aylarında da günüm bu şekilde geçmektedir. Şimdi benim vazifem nedir? Bu hâlde orucum sahih midir?

Cevap: Oruçluyken yoğun toz yutmak farz ihtiyata gereği orucu batıl eder, dolayısıyla toz yutmaktan kaçınmak farzdır. Ancak yut-maksızın yoğun tozun sırf ağız ve buruna girmesi orucu batıl etmez.

ORUCU YEMENİN KEFARETİ VE MİKTARI

Soru 801: Kendine yemek satın alması için fakire yaklaşık 750 gr. gıda maddesinin parasını vermek kifayet eder mi?

Cevap: Fakirin, kendisinden taraf vekil olarak o parayla gıda maddesi satın alacağından ve sonra onu kefarete niyetiyle kabul edeceğinden emin olursa sakıncası yoktur.

Soru 802: Fakirlerden bir grubunu doyurmak için vekil olan bir kişi, çalışma ve pişirme ücretini kendisine kefarete olarak verilen maldan alabilir mi?

Cevap: Çalışma ve pişirmeye karşılık bir ücret alması caizdir; ancak onu aldığı kefareten alması sayması ya da fakirlere dağıtılmak üzere kefarete olarak kendisine verilen maldan alması caiz değildir..

Soru 803: Hamile olduğu veya doğumu yaklaştığı için oruç tutamayan bir kadın, doğumdan sonra gelecek RamazanRamazan ayından önce tutmadığı oruçları kaza etmesi gerektiğini bildiği hâlde kasıtlı veya kasıtsız olarak birkaç seneye kadar oruçlarını kaza etmezse, sadece o yılın mı kefaretinin vermedir yoksa geciktirdiği bütün yıllar için kefarete ödemelidir,?

Cevap: Birkaç yıl geciktirmiş olsa bile Ramazan ayına ait orucun kazasını geciktirdiği gün için sadece bir kere fidiye vermesi farzdır. Fidiye de her gün için yaklaşık 750 gr. yiyecek maddesinden ibarettir. Fidiye ise, kazanın sonraki RamazanRamazan'a kadar geciktirilmesinin şer'i bir mazeret yüzünden kaynaklanmaması ve ihmal durumunda farz olur; ancak orucun sıhhatine engel olan şer'i bir mazeret söz konusu olursa fidiye farz olmaz.

Soru 804: Hastalığından dolayı oruç tutamayan ve gelecek Ramazan ayına kadar da tutamadığı oruçlarının kazasını yerine getiremeyen bir kadının kefaretinin ödemek kendisine mi farzdır kocasına mı?

Cevap: Oruç tutamaması hastalığından, kazayı geciktirmesi de aynı hastalığın devam etmesinden kaynaklanırsa, her güne karşılık fakire verilmesi gereken fidiye kadının kendisine farz olur, kocasına bir şey farz olmaz.

Soru 805: Üzerine on gün kaza orucu farz olan ve Şaban ayının yirmisinde oruçlarını tutmaya başlayan kimse öğleden önce veya sonra kasıtlı olarak orucunu yiyebilir mi? Eğer orucunu öğleden önce veya sonra yerse ne kadar kefarete ödemesi gerekir?

Cevap: Sorudaki farza göre kasten orucunu yemesi caiz değildir. Kasıtlı olarak orucunu yediği takdirde ise bakılır; eğer öğleden önce yerse üzerine kefarete farz olmaz. Ama eğer öğleden sonra yerse üzerine kefarete farz olur. Kefareti ise on fakiri doyurmak, buna gücü yetmediği takdirde de- üç gün oruç tutmaktır.

Soru 806: İki yıl arka arkaya hamile olan ve bu iki yılda oruç tutamayan, ancak şimdi oruç tutmaya gücü olan kadının hükmü nedir? Üzerine cem kefareti mi farzdır, yoksa sadece tutmadığı oruçları kaza etmekle mi mükelleftir? Kazaya kalan orucunu geciktirmesinin hükmü nedir?

Cevap: Doğumu yaklaşan bir kadın eğer oruç tutmamın karnındaki bebeğe ya da kendine zararı olacağından korkarsa oruç ona farz değildir. Birinci şıkta (karnındaki bebeğe zararı olma hâli) her gün için yaklaşık 750 gr. Yiyecek maddesi, yani buğday ya da arpa vb. gıda maddesini (fidiye olarak) fakire vermeli ve Ramazan ayından sonra kazasını tutmalıdır. İkinci şıkta, yani orucun kendisine zararlı olma durumunda ise tutamadığı oruçların kazasını yerine getirmeli ve farz ihtiyat gereği fidiye de vermelidir. Doğumu yakın olmayan kadının da fidiye vermesi farz ihtiyat gereğidir. Ramazan ayının orucunu şer'î bir mazeret yüzünden tutmamışsa, üzerine sadece kaza farzdır; orucunu yemekte mazereti, orucun

rahmindeki veya doğurmuş olduğu bebeğe zarar korkusu olursa -kazayla birlikte- her gün için bir müdd taam fidye vermesi de farz olur; ancak Ramazan ayından sonra şer'î bir mazereti olmaksızın orucun kazasını gelecek Ramazan ayına kadar geciktirirse yine her gün için fakire bir müdd taam fidye vermesi farzdır.

Süt veren kadın (ister çocuğun annesi olsun isterse sütannesi, ister ücret karşılığı yapsın ister ücretsiz) oruç tuttuğu takdirde sütünün azalması ya da tamamen kesilmesi sonucu bebeğe zarar gelmesinden korkarsa oruç tutması farz değildir. Ancak her gün için fidye vermeli ve sonradan orucunu kaza etmelidir. Ama eğer oruç tutmak kadının kendisi için zararlıysa fidye vermesi farz ihtiyat gereğidir.

Yukarıdaki her iki hükümde, eğer gelecek Ramazan ayına kadar kaza oruçlarını ihmalen dolayı tutmazsa kaza dışında geciktirme kefareti de üzerine farz olur. Ama eğer şer'i bir mazeretten dolayı kazasını yerine getirmemişse geciktirme kefareti farz olmaz. Evet, şer'i özü bebeğe zarar gelmesi korkusundan kaynaklanırsa oruçların kazasını mümkün olduğu herhangi bir zamanda tutmalıdır. Söz konusu şer'i mazeret kendisine gelebilecek zarar korkusundan kaynaklandığı durumunda ise kazası farz olmaz ama her gün için fidye vermesi gerekir.

Soru 807: Farz orucun kefaretinde kazayla kefaret arasında (önce kaza, sonra kefaret şeklinde bir) tertip farz mıdır?

Cevap: Farz değildir.

ORUCUN KAZASI

Soru 808: RamazanRamazan ayında dinî bir görev için yolculukta olmam nedeniyle üzerimde 18 gün kaza orucu var, vazifem nedir? Acaba bunları kaza etmek üzerime farz mıdır?

Cevap: Yolculukta olmanız hasebiyle tutmadığınız Ra-mazan ayına ait oruçları kaza etmeniz farzdır.

Soru 809: RamazanRamazan ayının orucu için ecîr olan (ücret karşılığı ölen kimseden taraf oruç tutmayı üzerine alan) kimse öğleden sonra orucunu yerse üzerine kefarete farz olur mu?

Cevap: Kefarete farz olmaz.

Soru 810: RamazanRamazan ayında dinî bir görev için yolculuk yapan ve bu yüzden oruç tutamayan kimseler, üzerinden birkaç yıl geçtikten sonra tutmadıkları oruçları şimdi kaza etmek isterlerse, ayrıca kefarete de ödemeleri gerekir mi?

Cevap: RamazanRamazan ayının kazasını bir sonraki Rramazan'a kadar geciktirmeleri, oruç tutmalarına engel olan mazeretlerinin devam etmesi yüzünden olursa, sadece tutmadıkları orucu kaza etmeleri yeterlidir ve her gün için fidye vermeleri gerekmez. Ama kaza ile birlikte fidye de vermeleri -hap ihtiyata uygundur. Ancak Rramazan ayının orucunun kazasını gelecek Rramazan'a kadar geciktirmeleri hiçbir mazeret olmadan ve ihmal yüzünden olursa, hem kaza etmeleri hem de fidye vermeleri gerekir.

Soru 811: Cehaleti yüzünden yaklaşık on yıl namaz kılmayan ve oruç tutmayan bir kimse tövbe edip Allah'a döner ve onları telafi etme kararı alır, ancak tutmadığı bütün oruçları kaza etme gücü olmaz ve kefareti ödeyecek kadar da malı bulunmazsa sadece istiğfar etmesi yeterli olur mu?

Cevap: Tutmadığı oruçların kazası hiçbir durumda üzerinden kalkmaz. Ancak kasten yediği oruçların kefareti olarak iki ay oruç tutmaya veya altmış fakiri doyurmaya gücü olmazsa, imkânı olduğu kadar fakirilere doyurmalı sadaka vermesi ve ihtiyat gereği istiğfar etmelidir. Eğer hiçbir şekilde fakirlere yemek e az bir sadaka verecek durumu da yoksa sadece tövbe etmesi, yani dili ve gönlüyle "Esteğfirullah (Allah'tan bağışlanma diliyorum)" demesi kâfidir.

Soru 812: Bendeniz malî ve bedenî yetersizliğimden dolayı üzerime farz olan kefaretleri yerine getirmek için ne oruç tutabildim ne de fakiri doyurabildim; sadece istiğfar etmekle yetindim. Ancak Allah'ın lütfuyla şu anda hem oruç tutma hem de fakiri doyurma gücüm var. Bu durumda vazifem nedir?

Cevap: Sorudaki varsayıma göre kefareti yerine getirmeniz gerekmez. Ancak kefareti yerine getirmek müstehap ihtiyata uygundur.

Soru 813: Sonraki Rramazan ayından önce tutmadığı oruçları kaza etmesinin farz olduğunu bilmediği için oruç tutmayan kimsenin hükmü nedir?

Cevap: Farz olduğunu bilmediği için kazayı sonraki Rra-mazan'a kadar geciktiren kimsenin üzerinden fidye kalkmaz.

Soru 814: 120 gün oruç tutmayan bir kimse ne yapmalıdır? Acaba her gün için altmış gün oruç mu tutmalıdır? Ayrıca üzerine kefarete de farz olur mu?

Cevap: RamazanRamazan ayına ait tutmadığı oruçları kaza etmesi farzdır. Eğer orucu şer'i bir mazereti olmaksızın kasten yemiştir, kaza dışında her gün için kefarete de ödemesi gerekir. Kefarete ise, altmış gün oruç tutmak veya altmış fakiri doyurmak ya da her bir fakire yaklaşık 750 gr. yiyecek maddesi vermektir.

Soru 815: Üzerimde farz oruç varsa farz oruçlarımın kazası olması niyetiyle, yoksa da mutlak kurbet (Allah'a yakın olmak) kastıyla yaklaşık bir ay oruç tuttum, bir ay boyunca tuttuğum bu oruç üzerime farz olan kaza oruçlarımdan sayılır mı?

Cevap: İster kaza orucu olsun ister müstehap oruç, şer'i açıdan yapmakla mükellef olduğunuz şeyi yerine getirme niyetiyle oruç tutarsanız ve üzerinizde de kazaya kalan oruç olursa, o oruç kaza orucundan sayılır.

Soru 816: Üzerine ne kadar kaza orucunun farz olduğunu bilmeyen kimse, üzerinde kaza oruç olduğu varsayımıyla müstehap oruç tutarsa, tuttuğu bu oruçlar kaza orucu yerine geçer mi?

Cevap: Müstehap niyetiyle tuttuğu oruçlar, üzerindeki kaza oruçları yerine geçmez.

Soru 817: Şer'i hükmü bilmemesi yüzünden orucunu bozan kimse hakkında görüşünüz nedir? Bu kimsenin üzerine sadece kaza mı farzdır, yoksa kefarete de mi ödemesi gerekir?

Cevap: Şer'i hükmü bilmez ve bundan dolayı orucu batıl eden şeylerden birisini yaparsa, mesela ilaç yutmanın diğer yiyecekler gibi orucu bozduğunu bilmez ve Ramazan ayında ilaç yutarsa, orucu batıl olur ve onu kaza etmesi gerekir. Ancak üzerine kefarete gelmez.

Soru 818: Bulûğa eriştiği ilk yıllarda, zayıf ve güçsüz olduğu için oruç tutamayan kimse sadece onların kazasını mı tutmalıdır, yoksa kaza dışında kefarete de mi ödemelidir?

Cevap: Oruç tutması zararlı meşakkatli olmadığı hâlde orucunu kasten yemiştir, kaza dışında üzerine kefarete de farzdır. Ancak oruç tuttuğu takdirde hastalanacağından korkarsa üzerine sadece kaza farz olur.

Soru 819: Kaç gün oruç tutmadığını ve kaç gün namaz kılmadığını bilmeyen kimsenin vazifesi nedir? Ayrıca orucu kasıtlı mı, yoksa şer'i bir mazeret yüzünden mi bozduğunu bilmeyen kimsenin hükmü nedir?

Cevap: Kazaya kaldığını kesin olarak bildiği oruç ve namazları yerine getirmekle yetinmesi caizdircaizdir. Kasıtlı olarak orucu bozduğundan şüphe eden kimseye kefarete farz olmaz.

Soru 820: RamazanRamazan ayında orucunu tutmakta olan bir kimse, günlerden birinde sahura kalkamaz, dolayısıyla da akşama da oruç tutacak gücü olmaz, ama gündüz başına gelen bir olay yüzünden orucu bozarsa, üzerine sadece bir kefarete mi, yoksa her üç kefarete de mi farz olur?

Cevap: Açlık, susuzluk vs. gibi sebepler sonucu tahammülü çetin olan duruma düşünceye kadar orucuna devam eder ve sonra orucunu yerse, üzerine sadece kaza farz olur, kefarete gelmez.

Soru 821: Üzerime farz olan kaza orucunu yerine getirip getirmediğimden şüphe edersem vazifem nedir?

Cevap: Geçmişte üzerinize kaza orucunun farz olduğunu kesin biliyorsanız, görevinizi yerine getirdiğinize dair kesin bilgi elde edecek kadar kaza orucunu tutmanız gerekir.

Soru 822: Bulûğ çağına henüz eriştiğinde RamazanRamazan ayının sadece 11 gününü oruç tutan, bir gününü de öğle saatinde bozan ve toplamda 18 gün oruç tutmayan biri, kimse tutmadığı 18 gün için üzerine kefarete geldiğini bilmezse vazifesi nedir?

Cevap: RamazanRamazan ayının orucunu kasıtlı olarak ve kendi isteğiyle tutmamışsa, orucu bozduğunda ister kefa-retin farz olduğunu bilsin ister bilmesin üzerine kaza dışında kefarete de farz olur.

Soru 823: Doktorun, orucun zararlı olduğunu söylemesi nedeniyle oruç tutmayan hasta, birkaç yıl sonra orucun kendisine zararlı olmadığını ve doktorun kendisini oruçtan men etmek hususunda yanıldığını anlarsa, üzerine kaza ve kefarete farz olur mu?

Cevap: Güvenilir ve uzman bir doktorun bildirilmesi neticesinde veya başka makul bir gerekçeden dolayı kendisine bir zarar ulaşacağından korktuğu için oruç tutmazsa, üzerine sadece kaza farz olur.

ORUÇLA İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER

Soru 824: Belli bir günde oruç tutmayı nezreden kadın oruç hâlinde hayız olursa hükmü nedir?

Cevap: Hayız olursa orucu batıl olur; ancak temizlendikten sonra kazasını yerine getirmesi gerekir.

Soru 825: Bir kimse RamazanRamazan ayının birinden yirmi yedisine kadar kendi vatanında (Deyyer limanı) oruç tutup yirmi sekizinci günün sabahı (gemiyle) Dubai'ye hareket ederek ayın yirmi dokuzunda oraya ulaşır ve o gün orada RamazanRamazan Bayramı olduğu ilan edilirse vatanına döndüğünde tutmadığı oruçları kaza etmesi farz mıdır? Eğer bir günü kaza ederse RamazanRamazan ayında 28 gün oruç tutmuş olur ve eğer iki günü kaza etmek isterse 29'uncu günde bulunduğu yerde RamazanRamazan Bayramı ilân edilmiştir. Bu şahsın hükmü nedir?

Cevap: Yirmi dokuzuncu günde o yerde bayram ilan edilmesi şer'i ve sahih bir yola dayanırsa, o günün kazası farz değildir. Ancak vataniyle gittiği yerin ufuklarının aynı olması durumunda, bu şahsın ramazanRamazan ayının başlangıcında bir günün orucunu tutmadığı anlaşılır ve bu yüzden iki günü kaza etmesi gerekir.

Soru 826: Akşam vakti bir şehirde iftar eden, ardından güneşin batmadığı başka bir şehre yolculuk yapan kimsenin o günkü orucunun hükmü nedir? Acaba güneş batmadan önce orada orucu bozan şeylerden birini yapabilir mi?

Cevap: Orucu sahihtir ve daha önce akşam olduktan sonra kendi şehrinde iftar etmişse, ikinci şehirde güneş batma-dan önce orucu bozan şeyleri yapabilir.

Soru 827: Bir şehit, arkadaşlarından birine kendisi için ihtiyaten bir miktar oruç kaza edilmesini vasiyet eder ama şehidin vârisleri bu gibi hususlara önem vermedikleri için konuyu onlara açmak mümkün olmaz ve şehidin arkadaşına da oruç tutmak zor olursa, bu sorunu halletmenin başka bir yolu var mıdır?

Cevap: Eğer şehit bizzat arkadaşının kendisinin oruç tutmasını vasiyet etmişse, şehidin vârislerinin bu hususta bir vazifesi yoktur. Şehitten taraf oruç tutmak arkadaşı için zor olduğu takdirde oruç onun da üzerinden kalkar.

Soru 828: Ben çok şüphe eden biriyim veya daha doğru bir tabirle çok vesvese etmekteyim; dinî meselelerde, özellikle fûru-i din ile ilgili konularda çokça şüpheye düşmekteyim. Örneğin, geçen RamazanRamazan ayında ağızma kaçan yoğun tozu yutup yutmadığımdan şüphe ettim veya ağızma aldığım suyu dışarı çıkarıp çıkarmadığımdan, yani orucum sahih olup olmadığından şüpheye düştüm.

Cevap: Sorudaki farza göre orucunuz sahihtir ve bu gibi şüphelerin itibarı yoktur.

Soru 829: Hz. Fatıma'dan (s.a) nakledilen Kisa Hadisi muteber midir? Acaba oruçlu iken bu hadisi Hz. Fatıma'ya (s.a) isnat ederek nakletmek caiz midir?

Cevap: O hadisi rivayet eden kitaplardan aktarma ve nakletme şeklinde olursa sakıncası yoktur.

Soru 830: Bazı âlimlerden ve diğerlerinden, müste-hap oruç tutan kimsenin oruçluymken yemeğe davet edildiğinde o yemekten yiyebileceğini ve bununla orucun batıl olmadığını, aksine sevabını aldığını duymaktayız. Bu hususta görüşünüzü açıklar mısınız?

Cevap: Müstehap oruçluymken mümin bir kimsenin yemeğe davetini kabul etmek orucu bozsa da şer'i açıdan iyi bir iştir. ve mümin kardeşinin davetiyle yemek yemesi orucu batıl ediyorsa da, ancak; insan orucun sevap ve mükafatından mahrum olmaz.

Soru 831: RamazanRamazan ayında, birinci günün duası, ikinci günün duası şeklinde her gün için özel dualar nakledilmiştir; bu duaların sıhhatinden şüphe edilmesi durumunda onları okumanın hükmü nedir?

Cevap: Her halükârda o duaları, nakledilme ve beğenilen bir iş sayılacağı ümidiyle

okumanın sa-kıncası yoktur.

Soru 832: Oruç tutmak isteyen kimse sahur için uyanamaz ve bu yüzden oruç tutamazsa, oruç tutmayışının günahı kendi üzerine midir, yoksa onu uyandırmayan kimsenin üzerine mi? Ve eğer sahurda yemek yemeksizin oruç tutarsa orucu sahih midir?

Cevap: Bu hususta diğerlerinin üzerine bir şey yoktur. Sahurda yemek yemeksizin oruç tutmak da sahihtir.

Soru 833: Mescid-i Haram'da itikâf günlerinin üçüncü gününün orucunun hükmü nedir?

Cevap: Yolcu olur ve Mekke-i Mükەرreme'de on gün kalmayı niyet ederse veya yolculukta oruç tutmayı nezretmişse, iki gün oruç tuttuktan sonra üçüncü günün orucunu tutarak itikâfını tamamlaması gerekir. Ancak on gün kalmaya niyet etmez ve yolculukta oruç tutmayı da nezretmemişse, yolculukta oruç tutması sahih değildir. Oruç sahih olmadığı için itikâf da sahih olmaz.

HİLALİ GÖRME

Soru 834: Bildiğiniz gibi, ayın sonunda (veya başında) hilalin şu durumları vardır:

- a) Hilalin batışı güneşin batışından önce olur.
- b) Hilalin batışı güneşin batışıyla aynı zamanda olur.
- c) Hilalin batışı güneşin batışından sonra olur.

Buna göre şunu aydınlatmanızı rica ediyoruz:

- 1- Fikhî açıdan bu üç durumdan hangisi ayın ilk gününü belirlenmesi için geçerlidir?
- 2- Bu üç hâlin dakik elektronik hesap programlarıyla dünyanın en uzak noktaları için hesaplandığını farz edersek, bu hesaplardan gelecek ayın ilk gününü tespit etmek için istifade edebilir miyiz, yoksa gözle görmek mi şarttır?

Cevap: Her üç durumda da hilalin ikinci vaktinde görülmesi, hilalin görülmesinden sonraki gecenin yeni kamerî ayın başlangıcının ispatı için yeterlidir.

Soru 835: Yeni ayı cihazlar vasıtasıyla görmenin hükmü nedir? Hilalin tasviri CCD kameralarıyla görüntülenip ışığın yansıması ve ardından kaydedilen bilgilerin bilgisayar aracılığıyla ortaya çıkarılması şeklinde bir görüntüleme ayın ilk gününün tespiti için yeterli midir?

Cevap: Hilalin çıplak gözle veya herhangi bir cihazla görülmesi arasında fark yoktur. Dolayısıyla hilalin normal gözle görülmesi sonucu ayın birinci günü olduğuna hükmedildiği gibi, gözlük, dürbün veya teleskopla görülmesiyle de ayın birinci günü sabit olur. Evet, "görme" unvanının bulunup bulunmadığı/görmenin gerçekleşip gerçekleşmediği net belli olmayan, hilalin bilgisayara yansımış tasvirine dayanarak görüldüğüne hükmetmek sakıncalıdır.

Soru 836: Herhangi bir şehirde Şevval ayının hilali görülmediği hâlde, (İslâm Cumhuriyeti'nde) televizyon ve radyodan Şevval ayının girdiğinin ilân edilmesi yeterli midir, yoksa daha çok mu araştırmak gerekir?

Cevap: Hilalin görüldüğüne veya Veliyy-i Fakihin hilalin görüldüğüne dair hükmettiği yönünde yakın veya güven oluştursa yeterlidir ve araştırmaya gerek yoktur.

Soru 837: Havanın bulutlu oluşu veya başka sebeplerden dolayı hilalin görülmesi imkânsız olur, dolayısıyla da ramazanramazanRamazan ayının ilk günü veya RamazanRamazan Bayramı tespit edilemez ve Şşaban veya ramazanRamazan ayından otuz gün geçmezse, Japonya'da yaşayan bizlerin İran'ın ufku uyararak amel etmesi veya takvime güvenmesi caiz midir? Hükmümüzü açıklar mısınız?

Cevap: Eğer Ramazan ayının birinci günü sabit olmazsa oruç farz olmaz. Ancak sonradan Ramazan ayının birinci günü olduğu ortaya çıkarsa o günün kaza edilmesi gerekir. Ama eğer Şevval ayının evveli, Ufukları bir olan komşu şehirlerde bile ne hilali görme yoluyla, bizzat hilali görme yoluyla veya iki adilin hilalin görüldüğüne dair şahadet etmesi yoluyla ya da şer'i hâkimin hüküm vermesi yoluyla ayın ilk günü sabit olmazsa, o günü oruç tutmak gerekir.ayın ilk günü olduğunu bil-mek için ihtiyat etmek farzdır. Japonya'nın batısında yer alan İran'da hilalin görülmesi, Japonya'da yaşayanlar için geçerli değildir.

Soru 838: Hilalin görülmesi hususunda ufukların bir olması şart mıdır?

Cevap: Evet, şarttır.

Soru 839: Ufukların bir olmasından maksat nedir?

Cevap: Hilalin görülp görülmeme ihtimali aynı olan şehirlerdir.

Soru 840: Ayın 29'unda Tahran ve Horasan'da Ra-mazan Bayramı olursa, bu ikisiyle ufukları bir olmayan Buşehr'dekilerin de bayram etmeleri caiz midir?

Cevap: Genel olarak İki şehrin ufku arasındaki fark, birinde hilal görüldüğünde diğerinde görülmeyecek kadar olursa kifayet etmez.ursa; batıda olan şehirlerde hilalin görülmesi hilalin kesinlikle görülmeyeceği doğudaki şehirlerin ahalisi için yeterli değil, ama aksi olursa yeterlidir.

Soru 841: Bir şehrin âlimleri arasında hilalin sabit olup olmadığı konusunda ihtilaf olur, diğer taraftan mükellef onların hepsinin adil olduğuna inanır ve istidlal konusunda dakik olduklarından emin olursa, mükellefin vazifesi nedir?

Cevap: Eğer iki şahit arasındaki ihtilaf, inkâr ve ispat şeklinde olursa, şöyle ki, bazıları hilalin sabit olduğunu, diğer bazıları ise sabit olmadığını iddia ederlerse, bu ihtilaf iki şahadetin çelişmesine ve her ikisin de geçersiz olmasına neden olur. Bu durumda mükellef her iki görüşü bir kenara bırakıp, orucu yeme ve yememe hususunda kaidenin gereğine göre amel etmelidir (şer'i bir delil olmadığı durumlarda başvurması gereken ikinci mertebedeki ilkelere uymalıdır). Ama eğer aralarındaki ihtilaf hilalin sabit olması ve sabit olduğuna dair bilginin olmaması şeklinde olursa, şöyle ki, içlerinden bazıları hilalin sabit olduğunu iddia ederken diğer bazıları hilali görünmediğini söylerlerse, hilalin görüldüğünü iddia eden iki adilin sözü mükellef için şer'i hüccettir ve onlara uyması gerekir. Yine şer'i hâkim hilalin görüldüğüne hükmederse, bu hüküm bütün mükellefler için şer'i hüccettir ve ona uymaları farzdır.

Soru 842: Bir adam hilali görür ve aynı şehirde olan şer'i hâkimin birtakım nedenlerden dolayı hilali göremeyeceğini bilirse, hilali gördüğünü şer'i hâkim bildirmekle mükellef midir?

Cevap: Bildirmesi farz değildir. Ancak bildirmedeği takdirde şer'i açıdan kötü bir sonuç ortaya çı-kacaksa bildirmelidir.

Soru 843: Bildiğiniz üzere büyük fakihlerin birçoğu kendi ilmi hâllerinde Şevval ayının ilk gününün sabit olmasını beş yolla sınırlandırmışlar ve şer'i hâkimin nez-dinde sabit oluşunu o yollardan biri olarak zikretmemişlerdir. Hâl böyle iken, nasıl oluyor da müminlerin çoğu sırf Şevval ayının ilk gününün taklit mercilerince sabit olmasına dayanarak bayram edebiliyorlar? Bu yolla hilalin tespitine güvenmeyen bir kimsenin vazifesi nedir?

Cevap: Şer'i hâkim ayın görüldüğüne dair hüküm vermedikçe sırf hâkimin yanında hilalin görüldüğünün sabit olması, başkalarının ona uyması için yeterli değildir. Ancak mükellefin kendisi ayın görüldüğüne emin olurlarsa, o başka.

Soru 844: Müslümanların Veliyy-i Emri, yarının RamazanRamazan Bayramı olduğuna hükmederse ve radyo-televizyon da falan, filan bazı şehirlerde hilalin görüldüğünü bildirirse, bayram ülkenin bütün şehirleri için mi, yoksa sadece ayın görüldüğü şehirlerde ve onlarla ufukları bir olan şehirleri için mi geçerli olur?

Cevap: Hâkimin hükmü bütün beldeleri o ülkeyi kapsarsa, onun hükmü şer'i açıdan bütün şehirler için geçerlidir.

Soru 845: Hilalin küçük ve ince olup birinci gecenin hilalinin özelliklerini taşıması, önceki gecenin ayın ilk gecesi olmadığına ve önceki ayın otuzu olduğuna delil olabilir mi? Bir kişi nezdinde RamazanRamazan Bayramı sabit olur ve bu yolla önceki günün bayram olmadığına yakın ederse, ramazanRamazan ayının otuzuncu gününü kaza etmesi gerekir mi?

Cevap: Sırf hilalin küçüklüğü ve aşağıda oluşu veya büyüklüğü ve yüksek oluşu ya da geniş ve ince oluşu yahut benzeri durumlar, şer'i açıdan ayın birinci veya ikinci gecesi olduğunun delili olmaz. Ancak mükellef ayın bu şekillerine binaen herhangi bir bilgi elde ederse, kendi bilgisi doğrultusunda hareket etmelidir.

Soru 846: Ayın dolunay hâlinde (ayın on dördüncü gecesi) olduğu geceyi esas alarak ayın ilk gününü hesaplamak ve hükümleri ona göre icra etmek caiz midir? Böylece ayın sonu veya başı olduğu bilinmeyen günün durumu belirginlik kazanmış olur ve Ramazan ayının otuzuncu günü olduğuna hükmedilerek Ramazan ayının oruçlarıyla ilgili hükümlerde bu sonuca göre hareket edilir. Örneğin,

delile dayanarak ramazan o günü oruç tutmayan kimsenin ramazan Ramazan ayının otuzuncu günün kazasının kendisine farz olduğuna, istishap yoluyla Ramazan Ramazan ayının devam ettiğine hükmederek oruç tutan kimsenin de bu hususta bir sorumluluğunun kal-madığına hükmetmesi caiz midir?

Cevap: Bu konu, açıklanan hususlar için şer'i bir delil değildir. Ama eğer bu, mükellefin bir şeye kesin bilgi elde etmesine sebep olursa ona uygun olarak davranması gerekir.

Soru 847: Ayın ilk gününde istihlal (hilali gözleme) farz-ı kifaye midir, yoksa ihtiyaten farz mıdır?

Cevap: Hilali gözetlemek, haddizatında şer'i bir farz değildir.

Soru 848: Şaban ayı otuzla bitmese bile mübarek ramazan Ramazan ayının ilk günü hilali görmekle mi sabit olur, takvimle mi?

Cevap: Ramazan ayının ilk ve son günü; mükellefin bizzat hilali görmesiyle, iki adil şahidin tanıklık etmesiyle -büyük bir topluluğun hilalin görüldüğünü inkâr etmemesi ve o iki adil şahidin yanılmasına dair zannın oluşmaması şartıyla-, hilalin görüldüğüne dair bilgi ve güvenin oluşmasına yol açan şöhretle, bir önceki aydan otuz günün geçmesiyle ve şer'i hâkimin hükmetmesiyle tespit edilir.

Soru 849: Herhangi bir devletin hilalin görüldüğünü ilan edilmesine uymanın caiz olduğu yerde ve bu ilan hilalin diğer beldelerde de görüldüğüne dair ilmî bir ölçü niteliği taşıdığı durumunda bu devletin İslâmî bir devlet olması şart mıdır, yoksa zalim ve fasit bir devlet bile olsa ona göre amel edilebilir mi?

Cevap: Bu hususta ölçü mükellefe göre yeterli olacak (örneğin ufukları yakın olan) bir bölgede hilalin görüldüğüne dair güvenin hâsıl olmasıdır.

Soru 850: Lütfen dört mescit dışındaki camilerde itikâf etmeyle ilgili görüşünüzü açar mısınız?

Cevap: Bütün merkez camilerde itikâfa girmek caizdir. Merkez camii dışındaki camilere gelince; onlarda cemaat namazı kılınır ve adil bir imamı varsa, sevap elde etme ve Allah'ın rızasını kazanma umuduyla itikâfa girmek sahihtir.

BAĞIŞ, HEDİYE, BANKA ÖDÜLÜ, MEHİR VE MİRAS

Soru 851: Bağış ve bayram hediyesinde humus var mıdır?

Cevap: Her ne kadar yıllık ihtiyacından fazla kaldığında humusunu vermesi müstehap ihtiyata uygun olsa da bağış ve hediyein humusunu vermek farz değildir.

Soru 852: Bankaların ve (faizsiz borç verme alanında çalışan) karz-ı hasen (güzel borç) kurumlarının [kendi müşterilerine] verdiği ödüllerde humus var mıdır?

Cevap: Ödül ve hediyelerde humus farz değildir.

Soru 853: Şehitler Vakfı'nın şehit ailelerine verdiği paranın yıllık ihtiyaçlarından fazla kalan miktarında humus var mıdır?

Cevap: Şehitler Vakfı'nın, aziz şehit ailelerine verdiği hediyelerde humus yoktur.

Soru 854: Kişinin geçinmek için baba, kardeş veya akrabalarından birinden aldığı nafaka hediye sayılır mı? Nafakayı veren şahıs malının humusunu vermezse, alan şahsın, aldığı miktarın humusunu vermesi farz mıdır?

Cevap: Bağış ve hediyein unvanının gerçekleşmesi, onları veren şahsın kastına bağlıdır. Sorudaki durumda nafakayı alana humus vermek farz değildir.

Soru 855: Kızıma çeyiz olarak verdiğim daireye humus düşer mi?

Cevap: Kızınıza daire bağışlamanız sizin sosyal konumunuza uygunsa ve humus yılı içerisinde vermişseniz onun humusunu vermek farz değildir.

Soru 856: İnsanın, malını üzerinden bir yıl geçmeden, eşinin onu ileride ev satın almak veya başka zaruri ihtiyaçlarda kullanmak için biriktireceğini bildiği halde ona hediye etmesi caiz midir?

Cevap: Bu işi yapmak caizdir. Eşinize bağışta bulduğunuz mal, sizin ve sizin gibilerin sosyal konumuna uygun miktarda olur ve humus vermekten kaçmak kastıyla göstermelik bir bağış olmazsa onda humus yoktur.

Soru 857: Bir karı ve koca mallarına humus gelmemesi için, humus yılları gelmeden önce yıllık kazançlarının fazlasını birbirlerine hediye ediyorlar. Bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Humustan kaçmak için bu şekilde göstermelik bağış yapmakla üzerlerine farz olan humus kalkmaz.

Soru 858: Müstehap hacca gitmek için bir miktar parayı hac kurumuna yatıran bir şahıs, Beytullah'ı ziyarete muvaffak olamadan vefat ediyor. Bu paranın hükmü nedir? Bu paranın ölen şahsın yerine naip tutularak müstehap haccın yerine getirilmesinde harcanması farz mıdır ve bu paraya humus düşer mi?

Cevap: Yatırdığı para karşılığında hac kurumundan aldığı belge [kazandığı hak] o anki değeri ile onun mirasından sayılır. Eğer ölen şahsın boynunda hac yoksa ve hacca gidilmesini de vasiyet etmemişse bu parayı ölen kişiden taraf hacca naip göndermek için kullanmak farz değildir. Eğer humusu ödenmemişse, sorudaki varsayıma göre onun humusunun ödenmesi farzdır.

Soru 859: Babadan oğluna bağış veya miras yolu ile bir bağ kalıyor. Bağ, hediye ya da miras olarak ona devredildiğinde fazla bir değere sahip değildi ama hali hazırdaki satış fiyatı geçmişteki değeri ile çok fark ediyor. Acaba fiyat artışı sonucu meydana gelen fazlalığa humus düşer mi?

Cevap: Değerleri sonradan yükselse bile hediye, miras ve bunların satış bedelinde humus yoktur. Elbette o yeri ticaret ve değerinin yükselmesi kastıyla bekletmişse, sattıktan sonra

farz ihtiyat gereği fiyatları artışın humusu ödenmelidir.

Soru 860: Sigorta şirketinin bana tedavi masrafları için borcu var ve bu günlerde bana ödemesi gerekiyor. Acaba bu parada humus var mıdır?

Cevap: Tedavi ve benzeri şeyler için sigorta şirketine gelirden ödenen ve daha sonra sigorta şirketi tarafından geri verilen para, yeni bir gelir değildir; şahsın geri dönen aynı parasıdır. Bu yüzden eğer humus yılının başına kadar yıllık ihtiyaçları için harcanmaz ise üzerine humus gelir; ama humus yılı geçtikten sonra geri verilirse humusunun hemen ödenmesi gerekir.

Soru 861: Evlilik için ileride gerekecek eşyaları almak için kendi maaşımdan biriktirdiğim nakit paraya humus düşer mi?

Cevap: Eğer maaş olarak aldığınız paranın kendisini biriktiriyorsanız, yılın başında humusunu vermeniz gerekir. Ancak birkaç gün içinde zaruri evlilik eşyalarınızı satın almak için kullanacaksanız humusunu vermeniz gerekmez.

Soru 862: İmam Humeyni'nin Tahrir'ul-Vesile adlı fıkıh kitabında "Kadının mehirinde humus yoktur." denilmekte. Fakat bu hükmün vadeli mehir için mi yoksa peşin mehir için mi olduğu açıklanmamıştır. Bu konuyu açıklar mısınız?

Cevap: Mehirin humusunun farz olmamasında; vadeli ile peşin ve mehirin nakit para veya mal olması arasında fark yoktur.

Soru 863: Devlet, bayram günlerinde çalışanlarına bayramlık olarak bir şeyler veriyor. Bunlardan bir kısmı yılbaşı kadar elimizde kalıyor. Çalışanlara verilen bayramlıkta humus yoktur. Fakat biz, verilen bu mallar karşılığında bir miktar para veriyoruz. Dolayısıyla bize verilen eşyalar tam anlamıyla hediye değil de normal fiyatından daha aşağısına ücret karşılığı verilen eşyalardır. Acaba bu mallar için verilen para miktarı mı, yoksa onun pazardaki güncel fiyatı mı hesap edilerek humus ödenmelidir? Ya da bayramlık olduğu için hiçbir şekilde humus yok mudur?

Cevap: Söz konusu durumda malın bir kısmı gerçekte devlet tarafından ücretsiz veriliyor, bir kısmının karşılığında da para alınıyor. Dolayısıyla eğer kalan mal devletin parasız verdiği miktarda olursa humus yoktur; ama eğer kalan mal ücretsiz verilen mal miktarından fazlaysa, onun o anki güncel değeri üzerinden humusu vardır.

Soru 864: Hayattayken humus borcunu defterine yazan ve onu ödemeye kararlı olduğu halde ödemedi vefat eden birinin, bir kız çocuğu dışında ailesinin bütün fertleri bu humusu vermek istemiyorlar. Aynı zamanda bu mirastan ölü, kendileri ve diğer giderler için harcama yapıyorlar. Bunu dikkate alarak şu hususları cevaplandırmanızı rica ederiz.

- 1- Ölünün menkul veya gayrimenkul mallarını damadının ya da varislerinden birinin kullanmasının hükmü nedir?
- 2- Damat veya varislerinden birinin onun evinde yemek yemelerinin hükmü nedir?
- 3- Bu şahısların, ölünün malında geçmişte yapmış oldukları tasarrufların ve merhumun evinde yemek yemelerinin hükmü nedir?

Cevap: Eğer ölü, malından bir miktarının humus olarak verilmesini vasiyet etmişse ya da varisleri ölünün bir miktar humus borcu olduğuna kesin olarak kanaat getirirlerse, vasiyetini yerine getirmediği ya da humus borcunu mirastan ayırıp vermediği o malda tasarruf edemezler. Ancak humusu ödemedi ciddi ve vasiyeti ihmalkârlık göstermeden yerine getirmede kararlı olurlarsa başka. Vasiyeti yerine getirmeden ve borcunu ödemedi önce, vasiyet ve borca karşılık gelen miktarda yapılan tasarrufları gasp hükmündedir. Geçmişte yapmış oldukları harcamalar için de sorumludurlar.

BORÇ, MAAŞ, SİGORTA VE EMEKLİLİK

Soru 865: Çalışanların, nakit veya taksitle ödemesi gereken borçları olduğu halde, yıllık giderlerinden ellerinde kalan fazla mallarına humus gelir mi?

Cevap: Eğer alınan borç, yıl boyunca aynı yılın giderlerini karşılamak veya o yılki bazı zaruri ihtiyaçları satın almak için alınmışsa, borç alınan para veya mal harcandığı esnada eğer o ölçüde geliri de varsa, borç miktarı o yılki gelirden artan paradan istisna edilebilir. Ancak gelir ondan [humus yılı geçtikten] sonra elde edilirse farz ihtiyat gereği [borç miktarı] o paradan düşülemez.

Soru 866: Temettü haccı için alınan borcun humusunun verilmesi ve humusu ödendikten sonra geriye kalan kısmı mı hac masrafları için harcanmalıdır?

Cevap: Borç olarak alınan malda humus yoktur.

Soru 867: Beş yıldır bir konut kooperatifine, ev yeri temin etmek ümidiyle para ödemekteyim; ancak, şu ana kadar arsayı bana teslim etmediler. Ben de ödediğim bu paraları geri almaya karar verdim. Bir kısmı borç olarak, bir kısmı evin halısını satarak ve diğer bir kısmı da eşimin öğretmenlik maaşından artırılarak elde edilmiş olan bu parayla ilgili olarak aşağıdaki iki soruya cevap vermenizi rica ediyorum:

- 1- Eğer, o parayı geriye alabilir de sadece ev ya da arsa alımında kullanırsam ona humus lazım gelir mi?
- 2- Ne kadar humus vermeliyim?

Cevap: Hediye, borç olarak alınan mal ve kullanılan ihtiyaç mallarının satışından elde edilen paranın humusu farz değildir.

Soru 868: Birkaç yıl önce bankadan kredi aldım ve onu bir yıllığına kendi hesabıma yatırdım. Ancak, o parayı hiç kullanmadım ve her ay onun taksitlerini ödüyorum. Aldığım bu borca humus düşer mi?

Cevap: Humus yılı başından beri kazancınızdan [gelirinizden] elde ettiğiniz parayla ödenen taksitlerin humusunu vermek farzdır.

Soru 869: Ev yapımı için bir miktar borcum var. Bu borcun ödenmesi on iki yıl sürecek. Bu borçlarımı [her yıl ödediğim miktarımı] yıllık giderimden düşebilir miyim?

Cevap: Ev yapımı ve benzeri işler için alınan borçların yıllık taksitlerinin yıl içindeki kazançtan ödenmesi caizdir; ancak yıl içinde ödenmediği takdirde o yılın kazancından çıkarılamaz; hatta geriye kalan gelirin artan miktarına yılsonunda humus düşer.

Soru 870: Geliri olmayan bir üniversite öğrencisinin babasının parasıyla veya üniversitenin vermiş olduğu kredilerle aldığı kitaplarda humus var mıdır? Eğer kitapların parasının humusunu babasının vermediğini bilirse, o miktarın humusunu vermesi farz mıdır?

Cevap: Borç ve babanın bağışladığı para ile alınan kitaplarda humus yoktur.

Soru 871: Bir miktar borç para alan biri, senesi dolmadan önce onu ödeyemezse, humusunu borç veren mi vermelidir yoksa borç alan mı?

Cevap: Borç alana, yıllık gelirinden ödediği ve hali hazırda elinde bulunan veya sermayesine kattığı taksitlerin miktarı dışında aldığı borcun humusu farz değildir. Ancak borç verenin, eğer borç verdiği malı yıllık gelirinden ve humusunu vermeden borç vermişse, yılsonuna kadar borcunu alabilirse humus yılı girdiğinde o paranın humusunu vermesi farzdır. Ama yılsonuna kadar alacaklı olduğu parayı borçludan alamazsa o zaman parayı alacağı zamana kadar humusunu vermesi farz değildir. Ancak borcunu ne zaman alsın, o anda humusunu hemen vermesi gerekir.

Soru 872: Emeklilerin yıl boyunca aldıkları maaşların humusunu vermesi gerekir mi?

Cevap: Yıllık giderlerinden fazla kalırsa humusunu, humus yılının başında vermesi farzdır.

Soru 873: İslâm Cumhuriyeti tarafından esirlerin baba ve annelerine esir olduğu müddet boyunca ödenen ve bankada biriktirilen aylık maaşlara humus düşer mi?

Cevap: Söz konusu parada humus yoktur.

Soru 874: Bir miktar borcum var. Elimde bulunan yıllık kazancımdan ödeme imkânım olmasına rağmen eğer alacaklı borcunu istemezse, bu borç miktarını yıllık kazancımdan düşebilir miyim?

Cevap: Borç, ister borç para alma yoluyla olsun isterse ev ihtiyaçlarını veresiye alma şeklinde olsun, ister bu yıl içinde, isterse daha önceki yıllara ait olsun, eğer yılsonuna kadar ödenmezse yıllık gelirden düşülemez. Elbette veresiye alınan malı harcarken o ölçüde bir geliri varsa istisna edilebilir.

Soru 875: Hesabında yıllık gelirinden artmış fazla parası bulunan, ama humus vermesi gereken güne de borçlu olarak giren birisine, borcunu ödemek için birkaç yıl vakti olmasına rağmen (hesabındaki fazla paraya) humus gelir mi?

Cevap: Ödenmeyen borcun, süresi olsun veya olmasın yıllık gelirden düşülemez. Evet, eğer alınan borç yıllık zaruri ihtiyaçlarda harcadığı esnada o miktarda geliri de vardysa bu durumda (alınan borçtan) o kadarını düşebilir.

Soru 876: Yapılan sözleşmeler gereği, sigorta yapılan malın gördüğü hasarı karşılamak amacıyla sigorta şirketlerinin verdiği paraya humus düşer mi?

Cevap: Sigorta şirketlerinin, mal sahibine araç, yangın ve tarım ürünleri gibi sigorta yaptırılan malların gördüğü zararı karşılamak için ödediği para, yıllık gelirin bir parçasıdır. Dolayısıyla humus yılı başına kadar ihtiyaçlar için harcanmazsa humusunu ödemek farzdır.

Soru 877: Geçen yıl bir miktar borç alarak bir arsa satın aldım; gayem değeri yükselince bu arsayı ve şimdiki evimi satarak yeni bir ev satın almak ve bu yolla ev sorunumu çözmekti. Şimdi humus yılım geldi. Acaba o borcu üzerine humus gelen geçen yılın kazancımdan düşebilir miyim?

Cevap: Gelecekte satmak amacıyla arsa satın almak için alınan borcu, borç aldığınız yılın kazancımdan düşemezsiniz. Borç aldığınız yılın giderlerinden elinizde fazla kalan [para ve] malın humusunu vermeniz farzdır.

Soru 878: Bankadan bir miktar kredi çektim ve kredinin geri ödeme tarihi humus yılımdan sonradır. Ancak eğer bu yıl o borcumu kapatmazsam, gelecek yıl onu ödeme gücümün olmamasından korkuyorum. Bu durumda, humus yılım girdiğinde humus konusunda ne yapmalıyım?

Cevap: Eğer yıllık gelirinizle humus yılınız gelmeden önce borcunuzu öderseniz ve aldığınız borç da sermaye artırmak için veya yıllık kazancınızı biriktirmek kastıyla alınmamışsa onun humusunu vermek size farz değildir.

Soru 879: Ev kiralarken bir miktar para depozit olarak veriliyor. Eğer bu para yıllık gelirden olursa ve birkaç yıl ev sahibinin yanında kalırsa, para geri alındığında onun humusunun hemen verilmesi gerekir mi? Eğer aynı parayla başka bir yerde tekrar ev kiralanmak istenirse hükmü nedir?

Cevap: O paraya humus gelir. Ancak eğer ev kiralamak için o paraya ihtiyaç varsa, ihtiyacını giderinceye kadar humusunu ödemeyi erteleyebilir.

EV, ARABA VE ARSA SATIŞI

Soru 880: Humusu verilmeyen mal ile yapılan eve humus gelir mi? Eğer humus geldiğini varsayarsak şu anki değeri üzerinden mi hesaplanıyor? Yoksa inşa edildiği dönemdeki değeri üzerinden mi?

Cevap: Eğer söz konusu ev kendisinin oturması için yıl içindeki gelirlerden yapılmış olursa humusu yoktur. Ancak eğer üzerinden humus yılı geçmiş gelirden elde edilen parayla yapılmışsa, ilk humus yılının başında humusu verilmelidir. Paranın değerinin düşmesi durumunda enflasyon oranı da hesaplanarak humusu verilmelidir. Paranın ne kadar değer kaybettiği bilinmiyorsa, şer'i hâkimle uzlaşılmalıdır.

Soru 881: Bir süre önce içinde oturduğum daireyi sattım. Bu da tam humus yılının başına rastladı. Kendimi şer'i hakları yerine getirmekle görevli biliyorum; ancak şu günlerde yaşadığım bir zorluktan dolayı bu konuda sıkıntı yaşıyorum. Bu durumda görevim nedir?

Cevap: Satılan evi, eğer üzerine humus gelmeyen veya yıl içindeki gelirlerinizden olan para ile almışsanız onun satış parasında her durumda humus yoktur.

Soru 882: Şehirlerden birinde inşaatı yarım kalan bir evim var. Devlet lojmanlarında kaldığımdan o eve ihtiyacım yok; bu yüzden onu satarak parasıyla kendime şahsi bir araba almak istiyorum. Acaba evin satış bedeline humus gelir mi?

Cevap: Söz konusu evi aynı yılın kazancıyla, onda oturmak kastiyle almış veya inşa etmiş ve yine aynı yıl satmışsanız, parasını o yılki zaruri ihtiyaçlar için harcarsanız humusu yoktur. Aynı şekilde, eğer evi bir sonraki yıl satmış olsanız o parada yine humus yoktur.

Soru 883: Evime birkaç demir kapı satın aldım; ancak iki yıl sonra onları kullanmak istemediğim için sattım ve parasını bana aynı fiyata alüminyum kapı yapması için bir şirkete verdim. Acaba bu paraya humus gelir mi?

Cevap: Sorudaki takdirde o kapılar kullanılmadığı [ve onlara ihtiyaç duyulmadığı] için satış bedelinin humusu vardır.

Soru 884: Bir şirkete, ileride bana bir ev yeri vermeleri için, bir milyon riyal verdim. Şu anda bir yıl aradan geçti. O paranın bir kısmı kendimin bir kısmı ise borçtu ve şimdiye kadar borcumun bir miktarını da ödedim. Acaba o paraya humus gelir mi ve (eğer gelirse) ne kadar gelir?

Cevap: Eğer kendinize kalmak için ihtiyaç olan evi yapmak için gereken arsayı almanız, önceden bir miktar ödeme yapmaya bağlı ise ödenen parada [daha önceki] yıllık kazancınızdan bile olsa humus yoktur.

Soru 885: Evini satın ondan aldığı parayı kâr ortaklığı için bankaya yatıran birinin humus yılı girdiğinde [bu paranın] hükmü nedir? Eğer bu parayı ev almak için biriktirirse hükmü nedir?

Cevap: Evi yıl içindeki geliriyle, oturmak ve yıllık harcamalar için yaptırmış veya satın almışsa ve humus yılı geçtikten sonra onu satarsa, satış bedelinde hiçbir şekilde humus yoktur.

Soru 886: Ev veya diğer zaruri ihtiyaçlarını almak için tedricen biriktirilen paraya humus gelir mi?

Cevap: Eğer zaruri ihtiyaçları almak kişinin maddi durumuna bağlı olarak gelirinin bir kısmını biriktirmeye bağlıysa ve birikimleri yakın bir gelecekte (birkaç gün içinde) zaruri ihtiyaçlara harcayacaksa o parada humus yoktur.

Soru 887: Birkaç yıl önce humusu verilmemiş para ile bir araba satın aldım. Şu an onu aldığım fiyatın birkaç katına satabilirim. Eğer onu şimdiki değerine satıp parasını alabilirsem onunla kendime oturmak için şahsi bir ev almak istiyorum. Acaba para elime gelir gelmez onun hepsine mi humus gelir? Yoksa sadece satın aldığımda ödediğim paraya mı humus gelir ve arabanın değer

artışından geriye kalan miktar da arabanın satıldığı yılın kazancı olarak hesaplanır ve satış yılının sonuna kadar ihtiyaçlarda kullanılmadığı takdirde mi ona humus düşer?

Cevap: Eğer araba sizin zaruri ihtiyaçlarınızdan olsa ve onu yıl içindeki kazancınızla şahsi kullanımınız için almış olsanız, onun satış parasında humus yoktur. Ama eğer arabayı ticari amaçla almışsanız ilk humus yılının başında aldığınız ilk fiyatın enflasyon karşısındaki değer kaybını da hesaplayıp yeni fiyatından düştükten sonra humusunu vermeniz gerekir. Arabanın fiyat artışından dolayı geriye kalan para da enflasyon miktarının düşülmesinden sonra satış yılının geliri olarak hesaplanır.

Soru 888: Sade bir evim vardı. Bazı sebeplerden dolayı başka bir ev almaya karar verdim; ancak borçlarımı ödeyebilmek ve ev için eksik kalan parayı tamamlamak için şahsi olarak kullandığım arabamı satmak ve bankayla şehrimizin karz-ı hasen kurumundan da kredi almak zorunda kaldım. Arabamı humus yılını girmeden önce sattım ve parası ile borçlarımın bir kısmını kapattım. Acaba arabanın satış bedeline humus gelir mi?

Cevap: Arabayı yıl içindeki gelirle almış ve humus yılından sonra satmışsanız, satış bedelinde humus yoktur.

Soru 889: İnsan, yıllık kazancı ile kendisi veya ailesi için satın aldığı ev, otomobil veya ihtiyaç olan diğer eşyaları, zaruret ya da daha iyilerini almak amacıyla satacak olursa, humus yönünden hükmü ne olur?

Cevap: Zaruri ihtiyaç olan şeylerin satışından elde edilen parada humus yoktur.

Soru 890: Humusu verilmiş maldan ticaret kastı olmaksızın sadece yararlanmak amacıyla ev, araba veya diğer ihtiyaçlar alınır, sonra bir sebepten dolayı onlar satılırsa o malların fiyatının yükselmesi sonucu elde edilen fazla paraya humus gelir mi?

Cevap: Sorudaki takdirde malların değerinin yükselmesinden meydana gelen kârda humus yoktur.

DEFİNE, MADEN VE HARAMLA KARIŞMIŞ HELÂL MAL

Soru 891: Kişilerin kendi sahip oldukları arazilerinde buldukları definenin hükmü nedir?

Cevap: Bu tip meselelerde ölçü, İslam Cumhuriyeti'nin kanunlarıdır.

Soru 892: Eğer birinin sahibi olduğu apartmanın toprağının altında yaklaşık yüz yıl öncesine ait bir miktar gümüş para bulunsa, bu define, acaba o apartmanın kanuni varisi veya satın alan şimdiki sahibine mi aittir?

Cevap: Bu da önceden açıklanan define hükmündedir.

Soru 893: Lütfen aşağıdaki kafamıza takılan şüpheyi cevaplar mısınız: Çıkarılan madenlerin humusunu vermek zamanımızda da farzdır; zira madenlerin humusunun farz oluşu büyük fakihler yanında da tartışılmaz hükümlerden biridir. Bu konuyu dikkate alarak, devlet tarafından işletilen madenlerde devletin, sırf madenleri İslam beldelerindeki Müslümanlara infakta bulunması humusun farz oluşuna engel değildir; [peki öyleyse humusun verilmemesi için gerekçe] nedir? Çünkü madenlerin çıkarılması bizzat ya hükümet vasıtasıyla gerçekleşiyor ve daha sonra milletin kullanımına sunuluyor ki durumda devlet, o madenleri çıkarıp daha sonra onları başkalarına bağışlayan, hediye eden veya sadaka veren şahıs gibidir. Her halükarda humus hükümlerinin uygulanması gerektiğini bildiren deliller bu varsayımı da içine almaktadır; çünkü bu durumu istisna edecek bir delil yoktur. Veya hükümet, milletin vekili olarak madenleri işletiyor. Bu durumda gerçekte madenleri işleten milletin kendisidir. Bu varsayıma göre de humusun verilmesi müvekkile farzdır. Ya da hükümet halkın velisi olarak madenleri işletiyordur; bu durumda madenleri işleten ya velinin kendisidir ya da vekâlet meselesinde olduğu gibi gerçekte madenleri işleten (muvelî aleyh yani) hükümetin velisi olduğu halkın kendisidir. Her halükârda madenleri, humusla ilgili delillerin genel ifadesinin kapsamından çıkarmak için bir delil yoktur. Nitekim madenin kendisi nisap miktarına ulaşırsa humusu vardır ve diğer mesleklerden elde edilen kazançlar gibi de değil ki zaruri ihtiyaçlara harcamakla veya hediye etmekle yıllık giderlerden sayılsın ve humusun farz oluşu üzerinden kalksın. Bu önemli konuda sizin görüşünüz nedir?

Cevap: Madenlerde, bir veya birkaç kişinin birlikte ortaklaşa onu çıkarması [veya işletmesi] ve ortaklardan her birinin kendi payına düşen malın kendisinin olması ve nisap miktarına ulaşması, humusun farz olma şartlarından biridir. Fakat hükümetin işlettiği madenler, şahıs veya şahısların özel mülkü olmadığı için onlarda humusun farz olma şartı yoktur. Bu durumda, hükümetin üzerine humusun farz olması söz konusu değildir ve bu konu, madenlerde humusun farz olmamasına bir istisna değildir. Evet, özel madenleri işleten şahıs ve ortakların her birinin payı, işletme ve tasfiye masrafları çıkarıldıktan sonra nisap miktarına ulaşırsa humusu farz olur. Nisap miktarı, yirmi dinar altındır.

Soru 894: Eğer insanın malına haram mal karışırsa, bu malın hükmü nedir ve nasıl temizlenir [helal olur]? İnsanın malına haram karıştığını bilmesi ya da bilmemesi durumunda görevi nedir?

Cevap: Eğer malında haram mal olduğunu kesin olarak bilir ama onun miktarını tam olarak bilmezse ve sahibini de tanımazsa onu [haramdan] temizlemenin yolu humusunu vermektir. Ama malına haramın karışıp karışmadığında şüphe ederse bir şey vermesi gerekmez.

Soru 895: Humus yılını girmeden önce birisine bir miktar borç verdim. Borç alan şahıs onu çalıştırmak ve kârını da yarı yarıya aramızda bölüşmek istiyordu. Şimdi o mal benim elimde değil ve humusunu da vermemişim. Bu hususta görüşünüz nedir?

Cevap: Eğer o malı borç olarak vermişseniz ve humus yılının başında da elinize ulaşmayacaksa şimdilik onun humusu size farz olmaz, teslim aldığınız vakit farz olur. Ama bu durumda borç alanın çalıştırdığı paranızdan elde edilen kârda hiçbir hakkınız yoktur ve eğer ondan bir şey talep ederseniz bu, faiz ve haramdır. Ancak eğer onu, mudârebe [kâr ve zarar ortaklığı] kastıyla sermaye olarak vermişseniz anlaşmaya göre kazancına ortakısınız ve bu varsayımla sermaye sayıldığından paranın tamamının humusunu vermeniz farz olur. Ancak humus ödediğinizde kalan parayla masraflarınızı sosyal konunuza uygun bir

şekilde karşılayamayacaksınız, humus vermeniz gerekmez.

Soru 896 Ben bankada çalışıyorum. İşe başlamam için zorunlu olarak bankaya beş yüz bin tümen yatırdım. Bu para kendi adıma ve uzun vadeli bir hesaptadır ve kâr payı her ay bana ödeniyor. Dört yılığına bankaya yatırılan bu paranın humusunu ödemek farz mıdır?

Cevap: Eğer bu parayı hali hazırda çekme imkânız yoksa geri çekene kadar onun humusunu vermeniz farz değildir. Ama paranın kâr payından yıllık giderlerden arta kalanında humus vardır.

Soru 897: Bankalarda para yatırılan bir hesap şekli var. Buna göre para hiçbir zaman onu kullananın eline geçmiyor. Ama hesabına düzenli olarak belirli bir miktar para yatırılıyor. Acaba bu paraya humus düşer mi?

Cevap: Eğer bankaya yatırılan para, kazancından olursa ve humus yılına ulaştığında o meblağı bankadan çekme imkânı varsa humus yılı başında onun humusunun verilmesi farzdır.

Soru 898: Kiracının, mülk sahibine teminat adıyla borç olarak verdiği paranın humusu kiracıya mı farzdır, mülk sahibine mi?

Cevap: Eğer verilen para kiracının kazancından olursa, söz konusu parayı ev sahibinden geri aldıktan sonra humusunu vermesi farzdır. Mülk sahibi bu parayı borç olarak almışsa üzerine humus farz olmaz.

Soru 899: Memurların aylık maaşları bir kaç yıldır devlet tarafından ertelendi; acaba bu parayı aldıklarında aynı yılın gelirlerinden mi sayılır ve o yılın giderleri düşüldükten sonra geri kalanına humus farz mıdır? Yoksa bu paranın humusu yok mudur?

Cevap: Teslim alınan bu para o senenin kazancından sayılır. O senenin giderlerinden fazla kalan miktarında humus farzdır.

YILLIK GİDER (İHTİYAÇ)

Soru 900: Bir süre kitaplarından faydalandığı özel kütüphanesi olan biri, birkaç yıldır ondan faydalanmıyor; ancak ileride o kitaplardan faydalanacağını düşünüyor. Acaba kitaplardan faydalanmadığı zamanlarda onlara humus gelir mi? Yine bu kitapları kendisinin almasıyla babasının alması arasında humusun farz olması açısından fark var mıdır?

Cevap: Eğer kitapları aldığı zamanda, okumak ve gerektiğinde başvurmak için onlara ihtiyacı vardysa ve miktarı da örf açısından onun konumuna uygunsa, eğer ilk yıldan sonra onları kullanmasa bile humusu yoktur. Aynı şekilde eğer kitaplar ona miras kalır ya da anne, baba veya başkası tarafından hediye edilirse onlarda humus yoktur.

Soru 901: Kişinin, hanımı için aldığı altına humus gelir mi?

Cevap: Eğer kabul edilebilir ve onun sosyal konumuna uygun miktarda olursa, yıllık giderlerden sayılır ve humus yoktur.

Soru 902: Tahran Uluslararası Kitap Fuarı'ndan, kitap satın almak için daha kitaplar teslim edilmeden önce ödenen paraya henüz kitaplar gönderilmediği halde humus düşer mi?

Cevap: Eğer o kitaplara ihtiyacı varsa ve miktarı da şahsın sosyal konumuna uygun ise humus yoktur.

Soru 903: Eğer birisi ailesinin kalması için ihtiyaç duyduğu ve sosyal konumuna uygun bir apartman yaptırmak kastıyla ikinci bir arsa satın alır; ancak humus yılı boyunca onu yaptırmaya gücü olmazsa veya bir yıl içinde onu bitiremezse acaba onun humusunu vermesi farz mıdır?

Cevap: Humus yükümlülüğünün ev yaptırmak için ihtiyaç duyduğu arsada olmamasında, arsanın veya yaptırmak istediği evlerin bir veya birden fazla olması arasında bir fark yoktur. Ölçü, şahsın sosyal konumu ve saygınlığı gereği onlara "İhtiyacı var." unvanının geçerliliği ve aynı şekilde inşaatı kademeli olarak yaptırmak için onun mali durumudur.

Soru 904: Evde bulunan yemek takımlarından sadece bir kısmının kullanılması bunlara humus düşmemesi için yeterli midir?

Cevap: Evin eşyalarında humusun olmamasında ölçü, sene boyunca onları kullanmasa dahi insanın sosyal konumu gereği ihtiyaç unvanının onlar için geçerli olmasıdır.

Soru 905: Eğer evdeki [bazı] mutfak eşyaları ve halılar [o yıl gerekmediği için] bir yıl boyunca kullanılmazsa; ama [her an] misafirler için bu eşyalara ihtiyaç duyulabilir diye onları bulundurmamak gerekse, bu eşyalara humus farz olur mu?

Cevap: Sorudaki durumda onlara humus farz değildir.

Soru 906: İmam Humeyni'nin, gelin çeyizi hakkındaki fetvasını göz önünde bulundurarak, eğer bir bölgede, [aynı gelinde olduğu gibi] âdet gereği zamanla ve yavaş yavaş damadın ailesi ev eşyalarını ve araç gereçlerini temin ediyorsa, eğer eşyaların üzerinden yıl geçerse bu eşyaların humus yönünden hükmü nedir?

Cevap: Gelecekte kullanmak için ev eşyalarını temin etmek, örfe göre zaruri ihtiyaçlardan sayılırsa onda humus yoktur.

Soru 907: Bir takım kitabın (Vesailü's-Şia gibi) sadece bir cildinden yararlanmak, o takımın hepsinden humusu kaldırır mı? Yoksa [humusun kalkması için] her ciltten bir sayfa okunması mı gerekir?

Cevap: Eğer kitap takımının tümüne ihtiyaç duyulursa veya gerekli olan cildi elde etmek için hepsini almak gerekiyorsa, onda humus yoktur. Aksi takdirde ihtiyaç olmayan ciltlerin humusunun verilmesi farzdır ve humusun kalkması için her ciltten yalnız bir sayfa okumak yeterli değildir.

Soru 908: Yıl ortasındaki gelirle alınan ve sigorta kurumu tarafından bedeli ödenen ilaçlar, eğer humus senesinin başına kadar bozulmadan kalırsa bunlara humus gelir mi?

Cevap: İhtiyaç olduğunda kullanmak için alınan ve ihtiyaç duyulma ihtimali bulunan ilaçlarda humus yoktur.

Soru 909: Oturacak bir evi olmayan ve ev veya ihtiyacı olan zaruri şeyleri satın almak için gelirinden bir kısmını biriktiren birinin bu birikiminde humus var mıdır?

Cevap: Senenin kazancından elde edilen birikimlerde, ilerde ihtiyaç duyacağı bir şeyi temin etmek için bile olsa, humus yılı geldiğinde humus vardır. Elbette biriken parayı humus yılının başından sonra yakın bir gelecekte (birkaç gün sonrasında) zaruri eşyaları veya ihtiyaçları temin etmek için kullanacaksa, o parada humus yoktur.

Soru 910: Eşim, sermayesini borç alarak temin ettiğimiz bize ait olan bir halı dokumakta ve hâlihazırda halının dokumasının bir kısmı bitti. Benim humus yılım geldiğinden acaba, halının dokuması bittikten ve evin zaruri ihtiyaçlarını temin etmek için satıldıktan sonra [humus yılından önce] dokunan miktarına humus farz mıdır? Sermayemizin humus yönünden hükmü nedir?

Cevap: Halının satış bedelinden sermayenin borcunu düştükten sonra geriye kalanı satış yılının kazancından sayılır. Bundan dolayı [geriye kalan para] eğer halının dokumasının tamamlandığı ve satıldığı senenin geçim masrafları ve giderleri için harcanırsa, onda humus yoktur.

Soru 911: Benim bütün mal varlığım, her katında iki oda bulunan üç katlı bir binadır. Bir katında ben, diğer iki katında da çocuklarım oturmakta. Acaba bu binaya ben hayattayken mi humus düşer, yoksa ölümümünden sonra mı? Böylece varislerime ödemeleri için vasiyet edeyim.

Cevap: Sorudaki binada humus yoktur. Ancak şimdiye kadar humus yılı belirlemeyen [ve dolayısıyla da hiç humus vermeyen] birinin bir şekilde [taklit merciyle] uzlaşması gerekir.

Soru 912: Kullanmakta olduğumuz ev eşyalarının humusu nasıl hesaplanır?

Cevap: Halı vb. gibi kullanmakla aslı yok olmayan eşyalarda humus yoktur. Ama pirinç, yağ ve bunun gibi günlük tüketilen ihtiyaç maddeleri humus yılının başına kadar tüketilmemişse, kalan miktarında humus vardır.

Soru 913: Şahsi evi olmayan biri, kendisine ev yapmak için bir arsa satın alıyor. Yeterli parası olmadığından evi yaptıramıyor ve onu satmıyor da. Dolayısıyla üzerinden yıl geçiyor. Acaba onun humusunu vermek farz mıdır? Farz olduğu takdirde, alış fiyatından mı yoksa şimdiki fiyattan mı ödemelidir?

Cevap: Eğer arsayı, ihtiyaç duyduğu evi yapmak için aynı senenin kazancından almışsa onda humus yoktur.

Soru 914: Bir önceki soruda, eğer o şahıs evi yapmaya başlar, ancak bitmeden önce humus yılı gelirse, inşaatta kullandığı şeylerin humusu farz mıdır?

Cevap: Sorudaki varsayıma göre humus yoktur.

Soru 915: Kalmak için kendi evi olan ve ihtiyacı olmadığı halde kaç yıl sonra çocuklarının kalması için oturduğu evin üzerine bir kat daha eklemek isteyen birinin, ikinci kat için harcadığı paranın humusunu vermesi farz mıdır?

Cevap: Eğer çocuklarının geleceği için yapmış olduğu evin ikinci katı, hâlihazırda onun sosyal konumuna uygun harcamalardan sayılırsa, yaptığı masrafların humusu yoktur. Ama bu şekilde değilse onun humusunu vermek farzdır.

Soru 916: Yıllık ihtiyacından olan şeylere humus gelmez diyorsunuz. Öyleyse oturacağı evi olmayan ama kendisine ev yaptırmak için arsa alan ve birkaç yıldır yaptıramadığı için bu arsası da elinde kalan birinin, bu arsası onun [humusun farz olmadığı] yıllık ihtiyaçlarından sayılmaz mı?

Cevap: Eğer arsayı, ihtiyaç duyduğu evi yapmak için yıl içindeki gelirle satın almışsa, mevcut zaruri ihtiyaçlardan sayılır ve humusu farz değildir.

Soru 917: Humus yılım, 23 Ağustos'ta başlıyor. Normalde her yıl üniversitelerin ve okulların sınavları haziran ayında yapılıyor ve bizim fazla mesai ücretlerimiz altı ay geçtikten sonra imtihan günlerinde ödeniyor. Eğer humus senesi girmeden önce hak ettiğim bu fazla mesai ücretini, humus senesi bittikten sonra alırsam ona humus gelir mi?

Cevap: Ertelenmiş maaşlar da [veya fazla mesai ücretleri de] teslim alınan yılın kazancından sayılır; çalıştığınız yılın değil. Dolayısıyla eğer teslim alınan yılın giderleri için harcanırsa humusu yoktur.

Soru 918: Bazen pazar fiyatının altında bize buzdolabı gibi ev eşyaları satılıyor. Gelecekte şimdiki fiyatlarının çok üzerinde onları almak zorunda kalacağımız düşüncesiyle evlilik için lazım olan bu eşyaları şimdiden alıyoruz; acaba, evde kullanılmadan bekletilen bu eşyalara humus gelir mi?

Cevap: Eğer ileride kullanmak üzere bu eşyaları yıllık kazancınızdan almışsanız ve aldığınız yılda ihtiyacınız yoktuysa, humus yılınız geldiğinde onun piyasadaki adil fiyatı üzerinden humusunu vermelisiniz. Fakat eğer ihtiyaç duyduğunuzda onların hepsini birden almak mümkün olmadığı için tedricen alıp ihtiyaç duyduğunuzda kullanmak üzere bekletmek zorundaysanız ve bunun miktarı da sizin sosyal konunuza uygun olursa, yıllık zaruri ihtiyaçlardan sayılır ve humusu yoktur.

Soru 919: İnsanın medreselere, afetzedelere, Filistin ve Bosna halklarına yaptığı infaklar gibi hayır işler için yapılan harcamalar, acaba humusu farz olmayan yıllık giderlerden sayılır mı?

Cevap: Bu tür infaklar, o senenin infak giderlerinden sayılır ve humusu yoktur.

Soru 920: Halı almak için geçen yıl bir miktar para biriktirdik. Geçen senenin sonlarına doğru birkaç halıcıya müracaat ettik ve içlerinden biriyle isteğimize uygun bir halı temin etmesi için anlaştık. Bu iş yeni yılın ikinci ayına kadar uzadı. Benim humus yılımın Hicri Şemsi yeni yılının başları olduğunu dikkate alırsak acaba bu paraya humus düşer mi?

Cevap: Sorudaki durumda o parada ve onunla alınan halıda humus yoktur.

Soru 921: Birkaç kişi özel okul kurmak için bir araya geldiler ve ortakların elindeki az olan sermayeyi kullandıktan sonra yönetim kurulu diğer harcamaları karşılamak amacıyla bankadan kredi almaya ve sermayeyi artırmak ve taksitleri ödemek için ortaklardan her ay belirli miktarda aidat almaya karar verdi. Bu özel okul henüz kâr aşamasına geçmemiştir. Acaba ortakların aylık olarak ödedikleri paraya ve kurumun değerine eşdeğer olan ana sermayenin tamamına humus düşer mi?

Cevap: Ortaklardan her birinin, şirketin ana sermayesine katkıda bulunmak için verdikleri aidatın ve okul yapımında kullanmak üzere şirkete ilk verdikleri ortaklık hissesinin humusunu vermeleri farzdır. Şirketin ana sermayesini oluşturan ortakların ödediği paraların humusu verildikten sonra, şirketin ana sermayesinin tamamına ikinci kez humus düşmez.

Soru 922: Çalışmakta olduğum iş yeri, birkaç seneden beridir bana bir miktar para borçlu ve şimdiye kadar da bu parayı bana ödemedi. Acaba, bu parayı alır almaz ona humus düşer mi? Yoksa üzerinden bir yıl geçmesi mi gerekir?

Cevap: Alacaklı olduğunuz para eğer yaptığınız iş karşılığı için olursa ve humus yılınız geldiğinde onu alamamışsanız, geri aldığınız yılın gelirinden sayılır ve aynı yılın zaruri ihtiyaçları için harcanırsa humusu yoktur.

Soru 923: Acaba, ihtiyaç duyulan şeylerde humusun farz olmayışında ölçü, yıl içerisinde kullanılması mı, yoksa yıl boyunca hiç kullanılmazsa bile ona ihtiyacının olması mıdır?

Cevap: Elbise ve halı gibi kullanmakla aslı yok olmayan eşyalarda humusun farz olmamasındaki ölçü, onlara ihtiyaç duyulmasıdır. Ama pirinç ve yağ gibi günlük tüketilen

mallarda ise ölçü, tüketimdir. Bunların yıllık ihtiyaçtan artan miktarında humus vardır.

Soru 924: Bir şahıs, ailesinin rahatlığı ve ihtiyaçlarını gidermek için humusu verilmemiş maldan ve yıl içindeki kazancından araba almıştır; acaba onun humusunu vermesi farz mıdır? Eğer söz konusu arabayı mesleği ile ilgili işlerde veya her iki alanda da kullanırsa hükmü nedir?

Cevap: Aldığı arabayı iş ve ticari amaçla kullanırsa, iş araç ve gereçleri hükmündedir ve humusunu vermek farzdır. Ama sosyal konumuna uygun olma şartıyla ihtiyaçlarını gidermek için almışsa onda humus yoktur. Elbette arabayı aldığı paraya daha önce humus gelmişse onu ödemelidir. Her iki amaç [hem ticari hem de şahsi kullanım] için almışsa da oransal olarak [hangisi için ne kadar kullandığına bakarak] hesabını yapmalıdır.

Anlaşma, El Değiştirme ve Humusun Başka Mallara Karışması

Soru 925: Üzerlerine humus farz olduğu halde şimdiye kadar humus ödemeyen ve şimdi ise ödeme güçleri olmayan veya ödemesi onlar için çok zor olan kimselerin humusla ilgili hükmü nedir?

Cevap: Humusu ödeme gücünün olmaması veya sırf ödenmesinin zor oluşu, humusun insanın boynundan kalkmasına ve bu farzın düşmesine-iptaline sebep olmaz. Belki imkân olduğu miktarda ödenmesi farzdır. Bu durumda olanlar humus yetkilisi veya onun vekilinden mühlet alarak humuslarını, zaman ve miktar yönünden güçleri yettiği ölçüde taksitle ödemelidirler.

Soru 926: Krediyle aldığım bir evim ve sahibi olduğum bir işyerim var. Şer'i vazifemi yerine getirmek için, kendime humus yılı tayin ettim. Lütuf gösterip evin humusunu bağışlamanızı ümit ediyorum. Ayrıca işyerinin humusunu taksitle ödeme imkânım var mı?

Cevap: Evi krediyle almış olduğunuz için humus yoktur. Ama işyerinin humusu farzdır. Elbette iş yerinin humusunu vermeniz, geriye kalan malın gelirinin geçiminize yetmemesine veya o gelirin sizin sosyal konumunuza uygun olmayan bir miktara dönüşmesine sebep olacaksa, iş yerinin de humusunu vermenize gerek yoktur.

Soru 927: Yurt dışında bulunan ve malının humusunu vermeyen birisi, humusu verilmemiş parayla bir ev satın aldı; ancak hâlihazırda onun humusunu verecek kadar parası yok. Ama her yıl üzerine farz olan humusundan bir miktar daha fazlasını geçmiş o humus borcunu ödemek amacıyla veriyor; bu doğru mudur?

Cevap: Bu durumda, önceden farz olan humusunu hesap edip, humus yetkilisinden mühlet alıp tedricen ödemelidir. Şimdiye kadar ödedikleri için de vekillerimizden birine başvursun.

Soru 928: Yıllardır kazancının humusunu ödemeyen ve şimdi de bundan dolayı ne kadar humus borcu olduğunu bilmeyen biri, hâlihazırda üzerindeki humus yükümlülüğünü nasıl yerine getirebilir?

Cevap: Üzerine humus düşen mallarının hepsini hesap ederek humusunu vermesi farzdır. Şüphe ettiği yerlerde ise humus yetkilisi veya vekili ile anlaşmalıdır.

Soru 929: Ben ailemle birlikte yaşayan bir gencim. Babam, üzerine farz olan humus ve zekâtı ödemiştir. Hatta evimizi faizli malla yaptırdı. [Dolayısıyla] bu evde yediğim yemeğin haram olduğu açıktır. Lütfen ailemden ayrılmayacağımı da dikkate alarak benim bu konudaki görevimi açıkla mısınız?

Cevap: Babanızın, malının faizle karışmış olduğunu ve farz olan humus ve zekâtını ödemediğini kesin olarak bildiğinizi bile varsaysak bu, sizin ona ait kullandığınız malların veya babanızın harcadığı malların kesin olarak haram olmasını gerektirmez. Bu malların kesin olarak haram olduğunu bilmedikçe onlardan faydalanmanın sizin için sakıncası yoktur. Ama eğer, kullandığınız malın haram olduğunu kesin olarak bilerseniz, onlardan faydalanmanız caiz değildir. Ancak; ailenizden ayrılmanız ve onlarla irtibatınızı kesmeniz sizin için çok zor olursa, bu durumda onların haramla karışmış malından yararlanmanızda sakınca yoktur; ama sizin kullandığınız mallardaki başkalarının malından sorumlusunuz.

Soru 930: Babamın humus ve zekâtını vermediğine eminim. Bu konuyu kendisine hatırlattığımda, "Biz fakiriz ve bu nedenle humus ve zekât bize farz değildir." diye cevap veriyor. Bu meselenin hükmü nedir?

Cevap: Eğer babanızın zekât ve humus gerektirecek kadar malı yoksa humus ve zekât ona farz değildir ve sizin bu konuyu araştırmanız gerekmez.

Soru 931: Bizler, humus vermeyen bazı insanlarla alış-veriş yapıyor, onları görmeye gidiyor ve onlarla yemek yiyoruz. Bu konudaki hüküm nedir?

Cevap: Onların malında tasarrufta bulunmak sizin için sakıncasızdır.

Soru 932: Eğer birisi humusu verilmemiş bir malı camiye bağışlarsa, ondan bu malı almak caiz midir?

Cevap: Onu almanın sakıncası yoktur.

Soru 933: Başta namaz ve humus olmak üzere dini meselelere bağlı olmayan Müslümanlarla muaşeret etmenin hükmü nedir? Acaba, onların evinde yemek yemenin sakıncası var mı? Eğer sakıncalı ise, birkaç kez onların evinde yemek yiyen kimsenin hükmü nedir?

Cevap: Onlarla muaşeret etmek, dinî görevleri terk etmelerini desteklemeyi gerektirmese sakıncası yoktur. Fakat onlarla irtibatı kesmek, onları dinî vazifelerini yerine getirmeye yönlendirmek hususunda etkili olursa, “münkerden nehyetmek” babından geçici olarak onlarla muaşereti terk etmek farzdır. Ama yemek ve benzeri mallarından istifade etmenin sakıncası yoktur.

Soru 934: Arkadaşlarımdan biri sık sık beni yemeğe davet ediyor. Yenilerde eşinin humus vermediğini öğrendim. Acaba, humus vermeyen birinin yemeğini yemem caiz midir?

Cevap: Onları yemenizde bir sakınca yoktur.

Soru 935: İlk defa mallarının humusunu hesaplamak isteyen biri, oturmak için aldığı evi hangi parayla aldığını bilmezse hükmü nedir? Eğer birkaç yıl boyunca biriktirilmiş parayla aldığını bilirse hükmü nedir?

Cevap: Eğer evini ve eşyalarını üzerine humus gelmeyen parayla aldığına ihtimal veriyorsa (miras veya bağış gibi), onlardan dolayı humus vermesi gerekmez. Ama eğer kendi kazancıyla aldığını kesin biliyor ama yıl içindeki kazancıyla mı yoksa humus yılı geçtikten sonra mı aldığını ve humusunu verip vermediğini bilmiyorsa, farz ihtiyat gereği evin humusu konusunda vekillerimizden biriyle anlaşmalıdır. Ancak eğer evi birkaç yıl kazancından biriktirdiği ve humusunu ödemediği parayla aldığını kesin olarak bilirse, değer kaybını da hesap ederek gelirinden biriktirmiş olduğu o paranın humusunu ödemelidir.

Soru 936: Şehirlerin birinde, halktan bir miktar humus alan bir âlimin bu paranın kendisini size veya büronuza nakletmesi çok zor. Acaba bankadan teslim alınan para, o şehirde yatırılan paranın aynısı olmasa da bu humus parasını banka ile gönderebilir mi?

Cevap: Humus ve diğer şer’i hakların banka kanalıyla gönderilmesinde sakınca yoktur.

Soru 937: Eğer humusu verilmemiş parayla bir yer alırsam, orada namaz kılmak caiz midir?

Cevap: Orada namaz kılmanın sakıncası yoktur.

Soru 938: Müşteri, satın aldığı mala humus geldiğini ancak satıcının onu ödemediğini bilirse, bu malı kullanması caiz midir?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 939: Kendisiyle alış-veriş yapan müşterinin parasının humusunu verip vermediğini bilmeyen bir dükkân sahibinin o paranın humusunu vermesi farz mıdır?

Cevap: Ona bu konuda bir şey gelmez. Bunu araştırması da farz değildir.

Soru 940: Eğer dört kişi ortaklaşa birlikte bir üretim hane açmak için kişi başı örneğin yüz bin tümen yatırım yapsalar ve ortaklardan biri [verdiği paranın] humusunu vermese, onunla ortak olmak sahih midir? Acaba diğer ortaklar, humus vermeyen şahsın parasını borç unvanıyla alıp kullanabilirler mi? Genel olarak soracak olsak, birkaç kişi bir işte ortak olduklarında ortakların her birisi kendi kazancının humusunu kendisi bağımsız olarak mı ödemelidir? Yoksa [şirketin kâr kazancının hepsinin] humus[u], şirketin ortak hesabından mı ödenmelidir?

Cevap: Sermayesinin humusunu vermeyen biriyle ortak olmanın sakıncası yoktur.

Soru 941: Eğer ortaklarım humus vermezlerse benim vazifem nedir?

Cevap: Ortakların her birinin kendi hissesine ait şer-î hakları vermeleri farzdır. Eğer diğer ortaklar bunu ödemiyorlarsa onlarla ortaklığa devam etmeniz caizdir.

Sermaye

Soru 942: Birkaç yıldır öğretmen kardeşler tarafından "Öğretmenler Kooperatifi Marketleri" adı altında bir şirket kuruldu. Sermayesi ilk etapta birkaç öğretmenin her birisinin verdiği 100 tümenlik hisselerden oluşmaktaydı. Her ne kadar ilk başta ana sermaye çok az olsa da şu anda üyelerin sayısının artmasıyla sermayesi, şirketin arabaları hariç on sekiz milyon tümene ulaşmıştır. Şirketin yıllık kârı, ortakların hissesi oranında aralarında paylaştırılıyor ve onların her birisi eğer isterse çok rahat bir şekilde kendi hissesini alarak şirketten ayrılabilir. Şimdiye kadar sermaye ve elde edilen kârın humusu verilmemiştir. Kurumun idari bölümünün başkanı olarak, eğer şirketin hesabına [sermaye ve kazancına] humus düşüyorsa, onu ödemem caiz midir? Bu hususta hissedarların rızası şart mıdır?

Cevap: Şirketin ana sermayesi ve kazancının humusunu vermek, şirketin ana sermayesindeki hisseleri oranında ortakların kendilerine farzdır. Bu işin şirketin idari bölümünün başkanı tarafından yerine getirilmesi, hissedarların iznine veya vekâlet vermelerine bağlıdır.

Soru 943: Bir grup, kendi aralarında ihtiyaç zamanlarında birbirlerine borç verebilmek için karz-ı hasen kurumu kurmak için karar almışlardır. Her üyenin kurum kurulurken ödediği para dışında, kasadaki mevcut anaparayı artırmak için her ay belirli bir aidat daha vermesi gerekiyor. Lütfen her üyenin humusunu nasıl vermesi gerektiğini açıklayınız? Kurumda toplanan ana sermaye, sürekli borç olarak farklı üyelerin elinde bulunacağından, bu paranın humusu nasıl ödenebilir?

Cevap: Eğer üyelerin her birisi kurumdaki kendi payını, üzerinden humus yılı geçen yıllık kazancından ödemişse, onun humusunu vermesi farzdır. Ama eğer hissesini yıl ortasındaki kazancından [üzerine humus gelmeyen paradan] vermişse, humus yılı geldiğinde onu geri alması mümkün olursa, humusunu vermesi farzdır. Ama eğer mümkün olmazsa, kurumdan o parayı geri alana kadar humusunu vermesi farz değildir, ancak geri alma imkânı olduğunda humusunu hemen ödemelidir.

Soru 944: Acaba "karz-ı hasen" kurumu bağımsız bir tüzel kişiliğe sahip midir? Eğer sahipse, elde edilen kazançta humus gelir mi? Eğer bağımsız bir tüzel kişiliğe sahip değilse, elde edilen kazancın humusunun ödenmesi nasıl olur?

Cevap: Eğer kurumun ana sermayesi ortaklık yoluyla üyelerin şahsi malı olursa, elde edilen kazanç üyelerin her birinin hissesi oranında şahsî malı olacaktır. Bu durumda yıllık ihtiyaçlarından artan miktarının humusunu vermeleri [herkesin kendi üzerine] farzdır. Fakat kurumun ana sermayesi, şahıs veya şahısların değil de, umumî vakıf veya benzeri mallardan olursa, [ondan elde edilen kazançta] humus yoktur.

Soru 945: Müminlerden on iki kişi, her biri, her ay örneğin; yirmişer dinar bir hesaba para yatıracaklarına dair kendi aralarında anlaşılıyorlar. [Sonra] her ay toplanan parayı bir kişi, kendi şahsî masraflarında kullanmak için çekiyor ve on iki ay sonra sıra son kişiye geliyor. Sonuncu şahıs gerçekte bu müddet içerisinde her ay ödediği miktarın toplamı olan iki yüz kırk dinarını geri alıyor. Acaba [parayı on iki ayın sonunda aldığı için] humus ona farz mıdır? Yoksa [para eline geçtikten sonra] onun yıllık gelirinden mi sayılır. Eğer bu şahsın humus yılının belli bir zamanı olsa ve aldığı paranın bir miktarı humus yılı geçtikten sonra yanında kalsa, acaba kalan miktar için humusundan kurtulmak için farklı bir humus yılı tayin edebilir mi?

Cevap: Şahsın aldığı para üç kısma bölünebilir: Bir: Geçen yılın gelirinden ödenen tutara eşit olan kısım. Bu kısmın humusunu para eline geçtiği an ödemelidir. İki: İçinde bulunduğu yılın gelirinden ödenen tutara eşit olan kısım. Bu miktarı, eğer aynı senenin ihtiyaçları için harcarsa onda humus yoktur. Ama eğer [yıllık ihtiyacından] fazla kalırsa humusunu vermelidir ve bu miktara humustan kaçmak için özel bir humus yılı tayin etme hakkı yoktur. Üç: Gelecek yıl için ödenecek kısım. Bu miktar borç sayıldığı için fiilen humusu yoktur.

Soru 946: Depozito unvanıyla bir miktar para vererek bir ev kiraladım. Acaba verilen paranın üzerinden bir sene geçtikten sonra bu

paraya humus gelir mi?

Cevap: Ev sahibine verdiğiniz depozito, eğer yıllık kazancınızdan olursa humusu vardır.

Soru 947: Birtakım bayındırlık işleri için çok fazla paraya ihtiyacımız oluyor ve bu parayı bir defada vermemiz zor olduğundan bu iş için ortaklaşa bir sandık kurduk. Her ay bu sandığa bir miktar para yatırıyoruz ve belli bir miktar toplandıktan sonra o parayı bayındırlık işleri için kullanıyoruz. Acaba biriktirdiğimiz bu para da humus var mıdır?

Cevap: Eğer her şahıs tarafından yatırılan para, onun o yılki kazancından olursa ve bayındırlık işlerinde kullanılıncaya kadar onun mülkiyetinde kalırsa, humusunu vermesi farzdır.

Soru 948: Birkaç yıl önce malımı hesapladım ve kendim için humus yılı belirledim. O zaman benim humusu verilmiş doksan sekiz koyunum, bir miktar nakit param ve bir de motosikletim vardı. Birkaç yıldır koyunlarımdan bir kısmını tedricen sattığım için azaldı; ama nakit param arttı. Şu anda altmış koyunum ve bir miktar da nakit param var. Bu durumda, bu paranın tümüne mi humus gelir, yoksa sadece artan miktarına mı?

Cevap: Şimdiki koyunlarınızın değeriyle nakit paranızın toplamı, paranın değer kaybını [enflasyon] da hesapladıktan sonra o zamanki humusunu verdiğiniz doksan sekiz koyununuzun değeri ve nakit paranızın toplamından fazla olursa, sadece artan miktarında humus vardır.

Soru 949: Humusunu vermesi gereken malı (arsası veya evi) olan biri, o malın humusunu yıllık gelirinden verebilir mi? Yoksa o malının humusunu gelirinden vermek için önce yıllık gelirinin humusunu vermesi ve daha sonra humusu verilmiş paradan o malın humusunu vermesi mi gerekiyor?

Cevap: O malın humusunu yıllık gelirinden vermek isterse, önce humus olarak vermek istediği miktarın humusunu da vermesi farzdır.

Soru 950: Şehit Kurumu'nun şehitlerin küçük çocukları için verdiği aylıklar veya bazı şehitlerin malik oldukları tarım arazisi ya da işyerlerinden elde edilen gelirlerini biriktiriyoruz. Bazen bunların bir bölümü, onların zaruri ihtiyaçlarını karşılamak için harcanıyor. Bu biriktirilmiş paralarda ve aylıklarda humus var mıdır, yoksa onlar büyüyünceye kadar humus yok mudur?

Cevap: Aziz şehit evlâtlarına babalarından miras olarak geçen veya şehit kurumundan verilen mallarda humus yoktur. Ama miras aldıkları veya Şehit Kurumu'nun hediye olarak verdiği malın kârı, eğer şer'i bulûğ çağına erişinceye kadar kalırsa mükellefiyete ulaştıklarında kârının humusunu vermesi onların her birine ihtiyaten farzdır.

Soru 951: Gelir elde etmek ve ticaret yapmak amacıyla kullanılan mallarda humus var mıdır?

Cevap: Ticaret yoluyla kâr elde etmek için yıllık gelirden ambar, nakliye, kantar, aracı vb. gibi şeyler için harcanan para, ticaretin o yılki kârından istisna edilir ve onlarda humus yoktur.

Soru 952: Sermaye ve ondan elde edilen kârda humus var mıdır?

Cevap: Eğer sermayenin miktarı, humusu verildiği takdirde geriye kalan kısmının geliriyle geçimini sağlamak için yeterli olmayacak kadar az olursa veya geriye kalanıyla ticaret yapmak onun sosyal konumuna uygun olmazsa, humus yoktur.

Soru 953: Nisap haddine ulaşmış altın sikkesi olan birine, zekâta ilave olarak onun humusunu da vermesi farz mıdır?

Cevap: Eğer kâr sağlayan kazançtan sayılırsa humusun farz olmasında diğer kazançlardan sağlanan yıllık gelirler hükmündedir.

Soru 954: Ben ve eşim eğitim bakanlığı görevlilerindeniz. Eşim aldığı aylığını her zaman bana hediye ediyor. Benim meslek arkadaşlarımla üyesi olduğum ziraat şirketinde hissem var. Ancak, şirkete verdiğim paranın benim mi, eşimin mi aylığından olduğunu bilmiyorum; ancak, humus yılına kadar eşimin aylığından biriktirdiğim para, yıllık aldığı paradan azdır. Acaba bu

parada humus farz mıdır?

Cevap: Biriktirilen paranın sizin aylığınızdan olan miktarında ve satın aldığınız şirket hisselerine ödenen kısmında humus farzdır. Ancak, eşiniz tarafından size hediye edilen para eğer göstermelik ve sahte bir bağış olmaz ve sosyal konumunuza uygun olursa humusu yoktur. Yine sizin aylığınızdan mı, yoksa eşinizin size verdiği hediyeden mi olduğunda şüphe ettiğiniz paranın humusunu vermeniz farz değildir; ancak, onun da humusunu vermeniz veya bu konuda yetkiliyle uzlaşmanız ihtiyaten müstehaptır.

Soru 955: İki yıl karz-ı hasen olarak bankada kalan parada humus farz mıdır?

Cevap: Yıllık gelirden olan her birikimin bir defa humusu verilmelidir ve karz-ı hasen olarak bankada biriktirilmesi humusun kalkmasına sebep olmaz. Ancak humus yılı geldiğinde borçlulardan geri alınamadığı sürece humusunu vermek farz değildir.

Soru 956: Bir miktar para biriktirmek için kendi harcamalarından veya nafakasından sorumlu olduğu ailesi için yaptığı harcamalardan tasarruf ederek para biriktiren veya bir sorununu çözmek için borç alan kimsenin biriktirdiği veya borç aldığı para humus yılına kadar kalırsa onun humusunu vermesi farz olur mu?

Cevap: Yıllık gelirden biriktirdiği parayı gelecek yılın ihtiyacı için birkaç gün içerisinde harcayacaksa humus yoktur. Borç alınan paranın humusu borç alanın uhdesinde değildir. Ama yıllık kazancıyla borcun taksitlerini öder ve humus yılı geldiğinde borç alınan para yanında kalmışsa taksitini ödediği kadarının humusunu ödemelidir.

Soru 957: İki yıl önce ev yapmak için bir arsa aldım; [çünkü] şu an kirada oturuyorum. Eğer orada bir ev yaptırmak amacıyla günlük harcamalarımın bir miktarını biriktirsem, acaba yılsonunda o paraya humus gelir mi?

Cevap: Eğer humus yılınız gelmeden önce o parayı inşaat için gerekli olan malzemelere dönüştürseniz [harcasanız] veya onu inşaaata harcamak üzereyseniz, onda humus yoktur.

Soru 958: Ben evlenmeye karar verdim ve gelir elde etme amacıyla sermayemin bir kısmını bir yere yatırdım. Acaba onun humusuyla ilgili olarak uzlaşma yapma imkânı var mıdır?

Cevap: Eğer [yatırdığınız] sermayeniz yıllık kazancınızdan olursa, humus yılınızın gelmesiyle humusunu vermeniz farzdır ve kesinleşmiş humus üzerinde musâlaha yapılmaz.

Soru 959: Hac Kurumu, geçen yıl sahibi olduğum hac kafilesinde bulunan ve hacılar için gerekli olan bütün araç gereçlerin hepsini benden satın aldı. Sattığım eşyaların bedeli olan iki yüz on dört bin tümeni bu yaz mevsiminde teslim aldım; geçen sene de seksen bin bin tümen almıştım. Kendime humus yılı belirlediğimi ve her yıl giderlerimden artan miktarın humusunu verdiğimi ve satmış olduğum o eşyalara da kendim hac kafilesi götürdüğüm dönemde ihtiyaç duyduğumu ve yine o eşyaları alış fiyatının üzerinde sattığım dikkate alınırsa, acaba satış bedelinin tamamının mı yoksa sadece fiyat artışından dolayı [alış fiyatından] fazla olan kısmının mı humusunu vermem farzdır?

Cevap: Eğer eşyaları humusu verilmiş maldan almışsanız, satış bedelinde humus yoktur; aksi durumda onun humusunu vermek farzdır. Her iki durumda da malın değer artışından elde edilen paradan enflasyondan dolayı kaybettiği değeri düştükten sonra geriye kalan miktar, satış yılının geliri olarak hesaplanır.

Soru 960: Benim bir mağazam var. Her yıl elimdeki nakit parayı ve mevcut malları hesaplamaktayım. Mallardan bazıları humus yılı ulaşınca kadar satılmadığından acaba yılsonunda o malların humusunu satılmadan vermem farz mıdır? Yoksa satıldıktan sonra mı vermem gerekiyor? Eğer malların humusunu verdikten sonra satarsam, gelecek yıl humusunu nasıl hesaplamam gerekiyor? Eğer satmazsam ve fiyatı değişirse bu durumda hükmü ne olur?

Cevap: Satmadığınız mallara yılsonuna kadar müşteri çıkmazsa, şimdilik artan fiyatının humusunu vermeniz farz değildir; ancak onları satarak elde edeceğiniz kazanç, satış yılındaki geliriniz olarak hesaplanacaktır. Değeri artan ve yıl içinde müşteri çıkmasına

rağmen daha çok kâr etmek için yılsonuna kadar satmadığınız mallara gelince, yılsonunda o malların artan değerinin humusunu vermelisiniz. Böyle yaptığınız takdirde artan değerinin humusunu verdiğiniz mallar gelecek yıl humus zamanı istisna edilir.

Soru 961: Üçkardeş, üç katlı bir ev satın almış ve bir katında kendileri oturarak iki katını da kiraya vermişler. Acaba kiraya verilen katlar onların zaruri ihtiyaçlarından sayılır mı ve onlara humus düşer mi?

Cevap: Eğer daireleri yıllık gelirden elde edilen parayla kullanmak amacıyla satın almış, ancak bazı mali sıkıntılardan dolayı kiraya verilmişlerse, o dairelerde humus yoktur. Ama bazı katları ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kiraya vermek için satın almışlarsa, kiraya verilen katlar sermaye hükmündedirler ve humuslarının verilmesi gerekir.

Soru 962: Bir miktar humusu verilmiş buğdayı olan biri, yeni mahsul almaya kadar o buğdayı kullanıyor ve [yeni mahsulü alınca da] onun yerine yeni mahsulden bırakıyormuş. Birkaç yıl böyle yapmış. Acaba kullandığı buğdayın yerine koyduğu yeni buğdaya humus gelir mi? Eğer gelirse, acaba hepsine mi gelir?

Cevap: Sorudaki durumda, eğer yeni buğdayın hasat vakti humusu verilmiş buğday da duruyorsa onunla değiştirebilir.

Soru 963: Ben, Allah'ın yardımıyla her sene malımın humusunu veriyorum. Ama geçmiş yıllar boyunca malımın humusunu hesaplarken sürekli onların hesabında şüphem vardı; bu şüphemin hükmü nedir? Acaba bu sene mevcut nakit mal varlığımın tümünün humus hesabını (yeniden) yapmam farz mıdır? Yoksa bu konudaki şüpheyi itina edilmez mi?

Cevap: Eğer geçmiş senelere ait kazancınızın humus hesabının doğru oluşunda şüphemiz olursa, bu şüphe geçersizdir ve ikinci defa onların humusunu vermeniz farz değildir. Ama eğer gelirinizin humusu verilmiş olan geçmiş senelerin kazancından mı yoksa humusu verilmemiş olan bu senenin kazancından mı olduğunda şüphemiz olursa, bu durumda önceden humusunu verdiğiniz kanaat getirmediği için onun humusunu vermeniz ihtiyaten farzdır.

Soru 964: Eğer humusu verilmiş on bin tümen ile bir halı alsam ve bir müddet sonra onu on beş bin tümene satsam, acaba humusu verilmiş maldan fazla olan beş bin tümen kazançtan mı sayılır ve ona humus düşer mi?

Cevap: Alış bedelinden fazla olan miktar, (enflasyon farkını düştükten sonra) kazançtan sayılır ve yıllık giderlerden fazla kalan miktarına humus farz olur.

Soru 965: Kazançlarından her birisi için ayrı bir humus yılı tayin eden birinin, humus yılı gelen kazancının humusunu, henüz humus yılı gelmeyen kazançlarından vermesi caiz midir? Bu kazançlarının tamamının yılsonuna kadar kalacağını ve bunları geçimi için kullanmayacağını bilmesi durumunda hüküm nedir?

Cevap: Her ne zaman bir kazancının humusunu başka bir kazancıyla ödemek isterse, humus olarak ödemesi gereken miktarın da humusunu ödemelidir. Geçim için kullanmayacağı kazançlarının humusunu da, kazandığı an vermek ile humus vakti gelene kadar bekletmek arasında serbesttir.

Soru 966: İki katlı bir binası olan ve kendisi de o binanın üst katında oturmakta olan biri, binanın alt katını borç para aldığı için kira almadan birine vermiştir. Acaba aldığı borç paraya humus düşer mi?

Cevap: Sırf kendisinden borç para aldığı için ücret alamadan evini birisine vermesinin şer'i bir yönü yoktur. Her halükârda borç olarak alınan parada humus yoktur.

Soru 967: Vakıflar dairesine ait bir yeri yetkililerden muayenehane olarak kullanmak için aylık belli bir ücretle kiraladım. Bununla birlikte benden bir miktar da hava parası aldılar. Söz konusu paranın benden çıktığını ve bir daha geri verilmeyeceğini dikkate alırsak, acaba o parada humus var mıdır?

Cevap: Eğer bu meblağ kazançtan olur ve o yeri kiralamak için hava parası olarak

verilmesi gerekiyorsa, humusunu vermek farzdır.

Soru 968: Eğer birisi zaruri ihtiyaçlarından olan kaldığı eski evini, yıkıp yerine birkaç daireli bir apartman yapması ve karşılığında fazladan ona birkaç daire vermesi için müteahhite verirse, fazladan aldığı dairelerin humus yönünden hükmü nedir?

Cevap: Konunun birkaç yönü vardır:

- 1- Eğer bu işi ticaret (fazla daireleri satmak ve kâr etmek) kastıyla yapmışsa, [dairelerin] alıcısı varsa fiyat artışından enflasyon oranını düşerek humusunu vermelidir.
- 2- Fazla dairelere ihtiyacı varsa ve bu onun sosyal konumuna uygun ise humusu yoktur.
- 3- Ticaret kastı olmadan sadece kiraya verip gelir elde etmek için böyle yapmışsa, satmadığı sürece humusu yoktur. Sattığı takdirde değer artışından aslını ve enflasyon oranını düşükten sonra geriye kalan miktar onun yıllık geliri sayılır.

Soru 969: Evlendiği günden bu güne kadar borçlu olup humus yılı belirlememiş ve şimdi humus yılı hesap etmeye karar veren biri, humusunu nasıl hesaplamalıdır.

Cevap: Eğer şimdiye kadar giderlerinden artan bir kazancı olmamışsa, geçmişe ait humus mükellefiyeti yoktur.

Soru 970: Vakfedilen arazi ve malların mahsul ve gelirlerinin humus ve zekât hükümleri nedir?

Cevap: Özel vakıf olsalar dahi vakfedilmiş malların kendisinde humus yoktur. Bunların mahsullerinde de ister özel vakıf olsun, ister genel vakıf, humus yoktur. Genel vakıf olarak vakfedilen malların mahsulleri vakfedilen kimseler tarafından alınmadıkça zekâtı da yoktur. Ancak; söz konusu mahsuller, vakfedilen kimseler tarafından alındıktan sonra zekâtı farz eden şartları taşırsa onlarda zekât vardır. Özel vakfın mahsulünde ise kendilerine vakfedilmiş kimselerin her birinin hissesi, nisap miktarına ulaşırsa onda zekât farzdır.

Soru 971: Küçük çocukların kazançlarına humus düşer mi?

Cevap: Çocukların bulûğ çağına ulaşmadan önce elde ettikleri kazançlar, bulûğa erdikten sonra hala mülkiyetlerinde kalırsa ihtiyat gereği humusunu vermeleri farzdır.

Soru 972: İş ve kazanç elde etmede kullanılan araçlarda humus var mıdır?

Cevap: Meslek aletleri sermaye hükmündedir; dolayısıyla eğer yıllık gelirle satın alınmışsa humus vardır.

Soru 973: Son zamanlarda Hac ve Ziyaret Kurumu ile İran Milli Bankası arasında bir anlaşma yapıldı. Buna göre temettü hacı yapmak isteyenler mudarebe anlaşmasıyla kendi adına İran Milli Bankasına bir milyon tümen yatırıp makbuz alıyor. Bu para hacca gidene kadar yatırımın şahsi hesabında kalıyor ve tıpkı yazılı anlaşmaya göre her yılın sonunda yaklaşık yüzde 17 oranında mudarebeden kâr veriliyor. Hac ve Ziyaret Kurumu, parayı yatırma sırasına göre ve yaklaşık üç yıl sonra, sırası gelenlerden gitmek isteyenleri götürüyor. Söz konusu anlaşmanın yazılı olduğu ve paranın sahibi ile banka arasında sözlü bir muamele olmadığı dikkate alınırsa, şimdi lütfen mal sahibinin mudarebeden yüzde olarak elde ettiği kârın hükmünü açıklar mısınız?

Cevap: Yukarıda işaret edildiği şekilde bankayla yapılan yazılı bir anlaşmada sakınca yoktur. Mudarebe muamelesinden elde edilen kâr, parayı yatıran için helaldir. Eğer yatırılan anapara humusu verilmemiş gelirden ise humusu vardır. Kâr payına gelince, hacca gitmeden önce bankadan çekme imkânı yoksa eline geçtiği yılın gelirinden sayılır ve o yıl hac masrafı için harcanırsa humusu yoktur.

Soru 974: Humus yılını 12. ayın sonu olarak belirleyen memurlar, normalde gelecek aybaşına kadar kullanmak üzere son maaşlarını yeni yıl girmeden 5 gün önce alıyorlar. Acaba bu son maaşta humus var mıdır?

Cevap: Eğer aldığı maaşı sene bitmeden (yani 5 gün içinde) yıllık giderlerinde kullanmazlarsa, humus farz olur. Elbette eğer bir miktar birikime sahip olmak onun için gerekli ihtiyaçlardan sayılırsa, o parada humus yoktur.

Soru 975: Üniversite öğrencilerinden birçoğu, beklenmedik sorunlarını halletme adına, kendileri giderlerinde tasarruf ediyorlar. Sonuç olarak eğitim bakanlığı tarafından onlara verilen burstan dikkate değer bir miktarını biriktirmiş oluyorlar. Acaba, bu paraya humus düşer mi?

Cevap: Eğitim harcamaları için verilen yardımda humus yoktur.

HUMUSU HESAPLAMANNIN YOLU

Soru 976: Humusu gelecek yıla ertelemenin hükmü nedir?

Cevap: Humusu bir sonraki yıla ertelemek caiz değildir. Ama her ne zaman öderse borcun edası gerçekleşmiş olur.

Soru 977: Ben, birazı nakit, birazı da bazı şahısların elinde karz-ı hasene olarak bulunan bir mal varlığının sahibiyim. Diğer taraftan ev yaptırmak üzere aldığım arsa için borçluyum ve birkaç ay sonra çeklerden birini ödemeliyim. Acaba evin borcunu bahsedilen (nakit ve karz-ı hasene olan) malımdan düşüp geriye kalan miktarın humusunu ödemem caiz midir? Ayrıca konut için satın alınan arazinin humusu var mıdır?

Cevap: Yıllık gelirinizden vermiş olduğunuz borç paraları humus yılı başına kadar geri alamazsanız, elinize geçmedikçe humusunu vermeniz farz değildir. Yıllık gelirinizden elinizde bulunan mallara gelince, birkaç ay sonra vakti girecek olan borcunuzu humus yılı girmeden önce o maldan ödemeniz caizdir. Ancak eğer yılsonuna kadar ödenmezse, borcun olduğu yılın kazancından istisna edilemez ve humusu ödenmelidir. Ama eğer mevcut olan geliri elde ettikten sonra borç alınan mal zaruri ihtiyaç için kullanılırsa, yılsonunda o miktar kadarı gelirden düşülebilir. Konut için satın alınan arazi, yıl içindeki gelirle alınmışsa, humusu yoktur.

Soru 978: Şimdiye kadar hiç evlenmedim. Acaba ileride ihtiyacım olacak masraflarımı karşılayabilmem için hâlihazırda sahip olduğum mallarımdan bir kısmını biriktirmem caiz midir?

Cevap: Eğer biriktirdiğiniz parayı humus yılından birkaç gün sonra, evlilik için gerekli zaruri ihtiyaçlarınıza kullanacaksanız, o parada humus yoktur.

Soru 979: Benim humus yılım, onuncu ayın sonudur; acaba onuncu ayın sonunda aldığım maaşta humus var mıdır? Eğer maaşı aldıktan sonra artakalan kısmını (düzenli olarak her ay biriktiriyoruz) eşime hediye edersem yine de o paraya humus düşer mi?

Cevap: Humus yılı girmeden önce alınan veya humus yılının son gününden bir gün önce alınması mümkün olan maaşın giderlerden artakalan kısmında humus vardır. Ama ondan eşinize veya başka birine hediye ettiğiniz miktarında, eğer [hediyeniz humustan kaçmak kastıyla] sahte ve göstermelik olmazsa ve miktarı da sizin sosyal konunuza uygun olursa humus yoktur.

Soru 980: Humusu verilmiş para veya malımı harcamaya başladım. Acaba humus yılı sonunda humusu verilmiş olan para veya maldan harcadığım miktarı o yılın kazancından çıkarabilir miyim?

Cevap: Eğer harcama sırasında yıllık geliriniz elinizde bulunduğu halde humusu ödenmiş parayı harcamışsanız, humus yılı başında o miktar kadarını istisna edebilirsiniz.

Soru 981: Ödül ve benzeri humus gelmeyen bir mal, eğer ana sermayeye karışır, acaba humus yılının sonunda karışan miktarı ana sermayeden çıkarmak ve sonra geri kalan malın humusunu vermek caiz midir?

Cevap: Çıkarılmasında sakınca yoktur.

Soru 982: Üç yıl önce humusu verilmiş parayla bir mağaza açtım. Humus yılım şemsî yılın sonu yani Nevruz Bayramı gecesidir. Şimdiye kadar ne zaman humus yılım gelse, bütün sermayemin halkın elinde borç olarak bulunduğunu gördüm. Bununla birlikte benim de çok fazla borcum var. Dini vazifem olan humus konusunda şer'i vazifemi belirlemenizi ümit ediyorum.

Cevap: Eğer humus yılının sonu geldiğinde elinizde ana sermayeden ve yıllık kazançtan bir şey olmazsa veya ana sermayeniz artmamışsa, humus ödemek size farz değildir. [Ancak] halka veresiye sattığınız ve alacaklı olduğunuz mallardan ettiğiniz kazancı, eğer humus yılı

sonuna kadar geri alabilirsiniz, sermaye ve enflasyon oranını düştükten sonra humusunu vermek farzdır. Aksi halde geri aldığınız yılın gelirinden sayılır. Eğer alacaklı olduğunuz malın bir kısmı yıllık kazancınızdan olup mala dönüşmüş ve daha sonra veresiye satılmışsa, bu miktarın ele geçtikten sonra derhal humusu ödenmelidir.

Soru 983: Mağazadaki malların humus yılı sonunda fiyatını belirlemek çok zor; bunu nasıl hesaplamalıyız?

Cevap: Yıllık kazancınızı hesaplamak için mağazadaki mevcut mallarınızın fiyatını tahmini de olsa mümkün olan her yolla belirleyip onun humusunu vermeniz farzdır.

Soru 984: Nakit paraya dönüşünceye ve sermayem çoğalınca kadar birkaç yıl, yıllık gelirmi hesaplamasam ve ondan sonra önceki sermayenin dışındaki mallarımın humusunu versem, şer'i bir sakıncası var mıdır?

Cevap: Eğer her humus yılında, malınızın içinde az da olsa humus olursa, ödemeyi ertelemeniz caiz değildir.

Soru 985: Mağaza sahiplerinin humus vermede kullanabilecekleri en kolay yöntemi bize izah eder misiniz?

Cevap: Humus yılının sonunda elindeki malların fiyatını belirleyip daha sonra bütün nakit para ve mallarının hepsini hesaplayıp, toplamını (enflasyonu da hesap ederek) ana sermayeyle karşılaştırmalıdır. Eğer elindeki ana sermayeden [mal veya nakit para] fazla kalırsa, kazanç sayıldığı için o miktarın humusunu vermelidir.

Soru 986: Humus yılının başlangıcını geçen yılın üçüncü ayının biri olarak belirledim. Aynı [belirlediğim bu] tarihte de banka hesabımdaki kârın humusunu hesaplamak için banka hesabıma baktım. Bu yöntem mali yılın hesabı için doğru mudur?

Cevap: Sizin humus yılınızın başlangıcı, ilk elde ettiğiniz kârı alabileceğiniz [çekebileceğiniz] gündür. Humus yılınızın başlangıcını o günden sonraya ertelemeniz caiz değildir.

Soru 987: Eğer humusu verilmemiş araba, motosiklet veya halı gibi zaruri ihtiyaç olan eşyalar satılırsa, acaba humusu satıldıktan hemen sonra verilmeli midir?

Cevap: Satılan mallar eğer şahsın zaruri ihtiyaçlarındansa ve yıl içerisindeki gelirden alınmış ve sonraki yılda satılmışsa onda humus yoktur. Ancak eğer mallar humusu ödenmemiş parayla alınmışsa, onları satmasa dahi alış fiyatı üzerinden (paranın değer kaybı da hesaplanarak) humusu verilmelidir. Eğer belirlenmiş bir humus yılı yoksa ve onu alırken ödediği paraya humus gelip gelmediğini de bilmiyorsa farz ihtiyat gereği vekillerimizden biriyle musâlaha yapmalıdır.

Soru 988: Buzdolabı gibi ihtiyaç duyduğu bir eşyayı [tek seferde nakit olarak] satın almaya gücü yetmediğinden para biriktirip onu almak isteyen birisi, [onu almadan] humus yılı gelirse biriktirdiği paraya humus düşer mi?

Cevap: Eğer biriktirilen para kısa bir süre [humus yılından birkaç gün] sonra zaruri bir ihtiyaç için kullanılacaksa humusu yoktur.

Soru 989: Eğer biri humus yılı girmeden önce gelirinden bir miktarını birisine borç verirse ve onu humus yılı geçtikten birkaç ay sonra geriye alsın, bu paranın hükmü nedir?

Cevap: Sorudaki takdirde, borcunu geriye alır almaz humusunu hemen vermesi farzdır.

Soru 990: Humus yılı içinde satın alınan ve humus yılı geçtikten sonra satılan eşyaların hükmü nedir?

Cevap: Bahsi geçen eşyalar eğer zaruri ihtiyaç olduğundan ve şahsi kullanım için alınmışsa humusu yoktur. Ancak eşyaları satmak amacıyla almış ise humus yılının başına kadar da satma imkânı olmuşsa, onların anaparasının ve kârının humusunu vermesi farzdır. Aksi

takdirde satmadığı sürece onlarda humus yoktur. Sattığında ise satış bedelinin tamamı satış senesinin kazancından sayılır.

Soru 991: Bir memurun, humus yılı girdikten sonra aldığı maaşının humusunu vermesi farz mıdır?

Cevap: Eğer maaşı, humus yılının başına kadar alma imkânı vardıysa, henüz almamış olsa dahi humusunu vermesi farzdır. Aksi takdirde aldığı senenin kazancından sayılır.

Soru 992: Değeri sürekli değişmekte olan sikke altının humusu nasıl hesaplanır?

Cevap: Eğer humusunu onların değeri üzerinden vermek istiyorsa, ölçü, humus yılı sonundaki değeridir.

Soru 993: Eğer birisi mali humus yılını altın değeri üzerinden hesaplamak isterse, örneğin bütün sermayesi yüz [Cumhuriyet, Reşat vb.] sikke altına eş değer olsa ve yirmi sikke[ye eş değerini] humus olarak verse ve geriye humusu verilmiş seksen sikke altın [değerinde sermayesi] kalsa, önümüzdeki yıl sikkelerin fiyatı yükselse (ama adamın sermayesi sayı olarak yine seksen sikke altın değerinde olsa) ona humus gelir mi? Acaba artan fiyatın humusunu vermesi farz mıdır?

Cevap: Eğer değeri artar ve humus yılının başında satışı mümkün olursa artan miktardan enflasyon oranını düşükten sonra kalanında humus vardır.

Humus Yılı Belirlemek

Soru 994: Yıllık gelirinden humus yılı sonuna kadar geriye hiçbir şey kalmadığını ve bütün kazancının yıl içerisindeki ihtiyaçlara harcadığını kesin olarak bilen birinin humus yılı tayin etmesi farz mıdır? Gelirinden yılsonunda hiçbir şey artmayacağına inandığı için kendisine humus yılı belirlemeyen birinin hükmü nedir?

Cevap: Humus yılının başlangıcı mükellef tarafından belirlenmekle belli olmaz; bu gerçek bir olgu olup, şahsın kazanca başlamasıyla birlikte başlar. Örneğin, mesleği ticaret olan birinin humus yılı ticarete başlamasıyla, çiftçilerinki, ürünlerinin hasat zamanı geldiğinde, işçi ve memurların ise ilk maaşlarını aldıklarında başlar. Belli bir günü humus yılının başlangıcı olarak tayin etmek müstakil bir farz olmayıp sadece mükellefin humus miktarını öğrenmesi için bir yoldur. Humusunu hesaplamasının farz olması için miktarını bilmeyebilir ama ona humus düştüğünü bilmesi gerekir. Eğer kazancının hepsini yıl içerisinde zaruri ihtiyaçları için harcarsa ve geriye hiçbir şey kalmazsa, hiçbirisinin humusu ona farz değildir.

Soru 995: Humus yılının başlangıcı, ilk işe başlanıldığı ay mıdır? Yoksa ilk maaşın alındığı ay mı?

Cevap: Humus yılının başlangıcı, maaş alan işçi, memur ve diğerleri için maaşın ve ücretin alındığı veya alınması mümkün olan ilk gündür.

Soru 996: Humus vermek için humus yılının başlangıcı nasıl belirlenir?

Cevap: Humus yılı başlangıcının mükellefin kendisi tarafından belirlenmeye ihtiyacı yoktur. Yıllık kazanç şekline göre humus yılı kendiliğinden belirlenir. Dolayısıyla memur ve işçi gibilerin humus yılları, çalıştıkları işten elde ettikleri gelirlerden ilk aylıklarını alma imkânlarının olduğu [ellerine geçmese ve almasalar bile] ilk günden itibaren, tüccar, mağaza ve dükkân sahiplerinin humus yılı, alış verişe başladıkları gün ve çiftçiler gibi [tarımla uğraşanların] humus yılı ise yılın ilk mahsulünü aldıkları gün başlar.

Soru 997: Anne babasıyla birlikte yaşayan bekâr bir gencin humus yılı belirlemesi farz mıdır? Onların humus yılı ne zaman başlar ve nasıl hesaplamalıdır?

Cevap: Bekâr gencin her ne kadar az da olsa eğer bir geliri varsa, humus yılı belirlemesi ve yıllık gelirini hesaplaması ve yılsonuna kadar kazancından elinde bir şeyler kaldığı takdirde, onların humusunu vermesi farzdır. Humus yılının başlangıcı, ilk kazancının eline geçtiği günden itibaren başlar.

Soru 998: Maaşlarını ev giderlerinde ortak harcayan eşler, birlikte ortak bir humus yılı belirleyebilirler mi?

Cevap: Her birisinin kendi geliri olması hasebiyle diğerinden bağımsız bir humus yılı vardır ve her birinin humus yılının sonunda yıllık gelirinden elinde kalan miktarın humusunu vermesi farzdır. Onlardan birinin, diğerinin izniyle onun humusunu hesaplaması ve ödemesi caizdir.

Soru 999: Ben bir ev hanımıyım. Eşim gelirinin humusunu her yıl veriyor. Benim de bazen gelirim oluyor. Acaba ben de humusunu ödemediğim ilk kazancımı elde ettiğim günü humus yılının başlangıcı sayarak sene sonunda zaruri ihtiyaçlardan artakalan miktarın humusunu vermek için kendime humus yılı belirleyebilir miyim? Ayrıca yıl içinde ziyaret ve hediyeler için harcadığım miktara humus düşer mi?

Cevap: İlk kazancınızı elde ettiğiniz günü humus yılınızın başlangıcı olarak saymanız

farzdır. Humus yılı boyunca gelirlerinizden adı geçen masraflarda kullandığınız miktarda humus yoktur. [Ama] yıllık gelirinizden humus yılı içinde zaruri ihtiyaçlarınıza ve yıllık giderlerinize yaptığınız harcamalardan artan miktarın humusunu vermeniz farzdır.

Soru 1000: Humus yılı hicri şemsî yılına göre mi, yoksa hicri kamerî yılına göre mi olmalıdır?

Cevap: Mükellef bu konuda serbesttir.

Soru 1001: Humus yılının başlangıcının on birinci ay olduğunu söyleyen biri, bu tarihi unutarak on ikinci ayda humusu verilmemiş parayla evine halı, saat ve halıflex satın almıştır. Şimdi ise humus yılının başlangıcını Ramazan ayı olarak değiştirmek istiyor. Ayrıca geçen yıldan ve bu yıldan taksitle ödemekte olduğu seksen üç bin tümen humus borcu olduğunu da belirtelim. Bahsedilen malların humusuyla ilgili görüşünüz nedir?

Cevap: Yılın belli bir zamanına kadar olan gelirin humusunu hesaplayıp vererek bir sonraki humus yılının başlangıcını [humusu ödediğin] o gün olarak öne almak caizdir. Ancak humus ödemesini humus yılından başka bir yıla ertelemek caiz değildir. Gelirinin humusunu yılbaşında ödemeyen biri, humus yılı geçtikten sonra onu harcarsa, humus onun üzerinden kalkmaz ve paranın değer kaybını da hesaplayarak onu ödemelidir. Eğer değer kaybı belli değilse, şer'i hâkimle musâlaha etmelidir.

Soru 1002: İnsanın kendisi malının humusunu hesaplayıp daha sonra ona farz olan miktarı vekillerinizden birine verebilir mi?

Cevap: Humus konusunda bilgisi varsa sakıncası yoktur.

Humus yetkilisi

Soru 1003: İmam Humeyni'nin, sizin ve bazı müçtehitlerin görüşüne göre humus alma yetkisi Müslümanların veliyyi emrinin uhdesindedir. Buna göre veliyyi emirden başkasına humus vermenin hükmü nedir?

Cevap: Muhterem taklit mercilerini taklit edenlerin her biri eğer kendi taklit ettiği müçtehidin fetvasına göre humusunu verirse humus görevini yerine getirmiş olacaktır.

Soru 1004: Acaba [humustaki] seyyid hissesinin, seyyidler evlendirme gibi hayırlı işlerde kullanılması caiz midir?

Cevap: [Humustaki] seyyid hissesi de mübarek İmam hissesi gibi Müslümanların veliyyi emrinin yetkisindedir. Özel bir izin alındıktan sonra seyyid hissesini adı geçen yerlerde kullanmanın sakıncası yoktur.

Soru 1005: [İnsanın humustaki] İmam'ın (a.s) hissesini, ilmi havzalarda ve öksüzler yurdu gibi hayır işlerinde kullanabilmek için taklit ettiği müçtehitin izin alması zorunlu mudur? Yoksa herhangi bir müçtehidin izni yeterli midir? Acaba usulen müçtehidin izni zaruri midir?

Cevap: Hisselerin her ikisinin de genel olarak yetkisi Müslümanların veliyyi emrine aittir. Üzerinde ya da malının bir miktarında İmam (a.s) veya seyyid hissesi olan kimsenin onu, humus yetkilisine [veliyyi emr] ya da izin verdiği vekiline vermesi farzdır. Ama eğer onu adı geçen yerlerde kullanmak isterse kullanmadan önce izin almalıdır. Bununla birlikte mükellef taklit ettiği müçtehidin bu konudaki fetvasına da riayet etmelidir.

Soru 1006: Acaba vekilleriniz veya vekil olmayan kimselere humus verildiğinde makbuz vermekle yükümlü müdürler?

Cevap: Şer'i ödemelerini bizim vekillerimize veya büromuza ulaştırmaları için başka kimselere verenler, mührümüzün olduğu makbuzu talep etsinler.

Soru 1007: Bölgemizdeki vekillerinize humus verdiğimizde bazen İmam'ın (a.s) hissesini geri veriyorlar ve sizin tarafınızdan izinli olduklarını söylüyorlar. Acaba, bize geri verilen bu miktarı ailevi ihtiyaçlarımızda kullanmamız caiz midir?

Cevap: İzinli olduğunu iddia eden kimse hakkında şüphe ederseniz saygılı bir şekilde bizim el yazımızın olduğu izin belgesini göstermesini ya da bizim mührümüzü taşıyan bir makbuz vermesini isteyiniz. Eğer tıpkı bizden aldıkları izine dayalı olarak bir iş yapmışlarsa, yaptıkları tarafımızdan onaylanmıştır.

Soru 1008: Humusu verilmeyen mal ile çok pahalı bir mülkü alıp, onun tadilatı için de çok miktarda para harcadıktan sonra onu resmi olarak balığ olmayan oğlunun adına tapulayarak ona hediye eden kimsenin şu anda hayatta olduğunu da dikkate alarak, bu şahsın humus konusundaki sorumluluğu nedir?

Cevap: Mülkün alımı ve tadilatında harcanılan para, eğer aynı yılın kazancından olursa, yine o mülkü çocuğuna aynı yılda hediye eder ve bu da onun sosyal konumuna uygun olursa, o zaman onda humus yoktur. Aksi takdirde, o mülkün humusunu vermesi farzdır.

Seyyid Hakkı

Soru 1009: Annemin seyyid olduğunu dikkate alarak şu sorulara cevap vermenizi rica ediyorum:

- 1- Acaba ben de seyyid sayılır mıyım?
- 2- Çocuklarım ve neslimden gelenler seyyid sayılır mı?
- 3- Anne tarafından seyyid olanla, baba tarafından seyyid olan arasında ne fark vardır?

Cevap: Anne tarafından Peygamber'e (s.a.a) intisap edenler de Resul-i Ekrem'in (s.a.a) evlatlarıdır. Ama seyyidlerle ilgili şer'i hükümler ve sonuçları baba tarafından seyyid olanlar içindir.

Soru 1010: İmam Ali'nin (a.s) oğlu Hz. Ebulfazl Abbas'ın (a.s) çocukları da diğer seyyidlerle aynı hükmü taşıyorlar mı? Örneğin, bu aileye mensup olup dini tahsil yapan öğrenciler seyyid elbisesi giyme şerefine nail olabilirler mi? Hz. Ebu Talip'in oğlu Akil'in çocukları için de hüküm aynı mıdır?

Cevap: Baba tarafından Ebulfazl Abbas'ın soyundan olanlar alevi seyyidleridir. Bütün Alevi seyyidleri ve Hz. Akil'in soyundan gelen seyyidler, Hâşimî seyyidleridir ve Haşimi seyyidlerinin özel imtiyazlarından yararlanma hakkına sahiptirler.

Soru 1011: Yenilerde babamın amcaoğullarından birine ait şahsî bir belge buldum, onda senet sahibinin isminin seyyid olduğu yazılmıştı. Bundan dolayı ve akrabalarımızın içerisinde de bizim seyyid olduğumuzun meşhur olması ve son zamanlarda elime ulaşan bir delilin de karine olmasını göz önünde bulundurarak seyyid olmam hususunda mübarek görüşünüz nedir?

Cevap: Sadece akrabalarınızdan birine ait bir belgede seyyid unvanının anılması sizin seyyid olduğunuza dair şer'i bir delil sayılmaz. Seyyid olduğunuzu itminan ile ya da şer'i bir delille ispatlamadıkça seyyidlik için geçerli olan şer'i hükümler ve sonuçlar sizin hakkınızda geçerli olmaz.

Soru 1012: Bir çocuğu evlat edindim; ismini de Ali koydum. Ona nüfus cüzdanı almak için nüfus idaresine müracaat ettiğimde nüfusta onun lakabını "seyyid" diye yazmak istediler, ama ceddin Resulullah'tan (s.a.a) korktuğum için ben bunu kabul etmedim. Şimdi onu evlat edinmekten vazgeçmek ile seyyid olmayan birinin seyyid olduğunu kabullenmekle günaha düşmeyi kabul etmek arasında kararsız kaldım. Bu iki yoldan hangisini seçmeliyim, bana yol gösterir misiniz?

Cevap: Öz evlatla ilgili olan hükümler, evlat edinilen kimse için geçerli değildir. Öz babası tarafından seyyid olmayan birisine de seyyidlik hükümleri uygulanamaz. Her halükârda; kimsesiz bir çocuğu sahiplenip sorumluluğunu üstlenmek gerçekten güzel ve şer' an beğenilir bir ameldir.

HUMUSUN HARCANMA YERLERİ, İZİN ALMA, HEDİYE VE İLMİ HAVZA AYLIĞI

Soru 1013: Bazıları kendileri seyyidlerin su ve elektrik paralarını ödüyorlar. Bunu humustan düşmeleri caiz midir?

Cevap: Humustan, şimdiye kadar seyyitlerin hissesi kastıyla verdikleri geçerlidir; ancak bundan sonrası için vermeden önce izin almaları gerekir.

Soru 1014: Humusta İmam'ın (a.s) hissesinin üçte biriyle dinî kitaplar satın alarak dağıtmaya izin veriyor musunuz?

Cevap: Bizim tarafımızdan yetkili vekillerimiz yararlı dinî kitaplar hazırlayıp yayınlamayı gerekli görürlerse, belirlenmiş şer'i yerlerde harcanması caiz olan humusun İmam hissesi kısmının üçte biriyle bu işi yapmaları caizdir.

Soru 1015: Humusun seyyid hissesi kısmını, kocası seyyid olmayıp ama fakir olan, çocuk sahibi, evli ve fakir seyyide kadına vermek caiz midir? Ayrıca, o kadının bu parayı çocukları ve kocası için harcaması caiz midir?

Cevap: Kocası fakir olduğu için karısının nafakasını vermekten aciz olursa ve karısı da şer'an fakir sayılırsa, ihtiyaçlarını gidermek için seyyid hissesini alması caizdir. Seyyid hissesinden aldığı o parayı kendisi, çocukları ve hatta kocası için harcayabilir.

Soru 1016: Dinî medreselerde verilen aylıkların dışında giderlerini karşılayacak miktarda diğer yerlerden gelirleri olan kimselerin İmam veya seyyid hissesinden almalarının hükmü nedir?

Cevap: Şer'an müstahak olmayan ve ilmiye havzasının aylık alma kuralları kapsamına da girmeyen birinin İmam veya seyyid hissesinden alması caiz değildir.

Soru 1017: Seyyide bir kadın, babasının ailesini geçindirmede kusur ettiğini ve geçimlerini sağlamak için camilerde halktan yardım toplamaya mecbur kaldığını iddia ediyor. Bölge halkı da o seyyidi zengin, ama kendi ailesine karşı cimri birisi olarak tanımaktadırlar. Acaba onların nafakalarını seyyid hissesinden karşılamak caiz midir? Babalarının mesela: "Benim üzerime ailemin sadece zaruri yiyecek ve giyeceklerini karşılamak farzdır; ancak, kadınlara mahsus eşyalar ve normalde küçük çocuklara verilen günlük harçlıklar gibi diğer ihtiyaçları karşılamak farz değildir." dediğini varsayalım. Bu durumda ihtiyaçlarını giderecek miktarda onlara seyyid hissesinden vermek caiz midir?

Cevap: Birinci durumda, masraflarını babalarından alamazlarsa onlara masrafları miktarınca seyyid hissesinden vermek caizdir. İkinci durumda; yiyecek ve giyeceğe ilave olarak toplumsal konumlarına uygun diğer şeylere de ihtiyaçları olursa, ihtiyaçlarını giderecek miktarda seyyid hissesinden vermek caizdir.

Soru 1018: İnsanların kendilerinin seyyid hissesini fakir seyyidlere vermelerine izin veriyor musunuz?

Cevap: Üzerinde seyyid hissesi olan biri, onu müstahak olanlara vermek için izin almalıdır.

Soru 1019: Sizi taklit edenler seyyid hissesini fakir seyyide verebilir mi? Yoksa humusun tümünü, yani hem seyyid hissesini hem de İmam'ın (a.s) hissesini şer'i yerlere harcaması için sizin vekilinize mi vermesi gerekir?

Cevap: Bu hususta seyyid hissesiyle İmam'ın (a.s) hissesi arasında bir fark yoktur.

Soru 1020: Şer'i haklar (humus, zekât, redd-i mezalim) hükümet işlerinden sayılır mı? Üzerine humus farz olan bir kimse şahsen kendisi seyyid hissesini, zekât ve redd-i mezalimi muhtaçlara verebilir mi?

Cevap: Zekâtı ve redd-i mezalimi, her ne kadar ihtiyata uygun olan, şer'i hâkimin izniyle vermesi olsa da dindar ve iffetli fakirlere kendisinin vermesi de caizdir. Ancak humusun hepsini belirlenen şer'i yerlerde harcanması için bizim büromuza veya yetkili olan vekillerimize vermesi farzdır. Ya da muhtaç olana vermek için izin almalıdır.

Soru 1021: Bir işi ve mesleği olan seyyidler humusa müstahak mıdır?

Cevap: Eğer gelirleri, sosyal konumlarına uygun bir şekilde geçimlerini karşılamak için yeterli olursa, fakir sayılmazlar ve humus alma hakkına sahip değillerdir.

Soru 1022: Ben yirmi beş yaşında memur bir gencim. Hâlâ bekârım ve yaşlı anne ve babamla birlikte yaşamaktayım. Babam çalışamayan ve geliri olmayan çok yaşlı biri olduğu için dört yıldır evin tüm ihtiyaçlarını ben karşıyorum. Hem yıllık kazancımın humusunu verip hem de ailemin bütün masraflarını karşılayamıyorum. Ayrıca geçmiş yıllardan da daha sonra ödemek için not aldığım on dokuz bin tümen humus borcumun olduğunu göz önünde bulundurarak acaba yıllık gelirim humusunu babam ve annem gibi akrabalarımın vermem caiz midir?

Cevap: Eğer baba ve anneniz, günlük hayatlarını idare edecek mali güce sahip değillerse ve siz de bunu karşılayacak güce sahipseniz onların masraflarını karşılamak size farzdır ve onların nafakasını temin etmek için harcadıklarınız, sizin [humustan istisna edilen] zaruri giderlerinizden kabul edilir. Ancak onu [anne ve babanıza yaptığınız harcamaları] ödenmesi farz olan humusun yerine sayamazsınız.

Soru 1023: Size ödemem gereken bir miktar İmam (as) hissesi bulunuyor; diğer taraftan burada yardıma ihtiyacı olan bir cami var. Acaba bu parayı, caminin inşaatına ve tamamlanmasına harcaması için caminin imamına verebilir miyim?

Cevap: Günümüzde her iki hisseye de [hem seyyid hem imam hissesi] ilmi havzalarının idaresi için ihtiyaç vardır. Bu tür (cami yaptırmak gibi) işler için müminlerin bağışlarından yararlanılsın.

Soru 1024: Babamızın hayattayken malının humusunun tamamını vermemiş olabileceğini tahmin ediyoruz. Biz onun arsalarından birini hastane yapılması için bağışladık. Acaba bu arsayı babamızın mallarının humusundan düşebilir miyiz?

Cevap: Bahsettiğiniz arsa humus olarak sayılamaz.

Soru 1025: Hangi durumlarda humus, onu veren kimseye bağışlanabilir?

Cevap: İmam ve seyyid hissesi bağışlanamaz.

Soru 1026: Humus yılının sonunda yıllık zaruri giderlerinden yüz bin tümen fazla kalan ve onun humusunu veren biri, eğer sonraki yıl bu para yüz elli bin tümene ulaşırsa, elli bin tümenin mi humusunu vermesi gerekir? Yoksa yüz elli bin tümenin mi?

Cevap: Eğer humusu verilmiş mal ile verilmemiş mal karışmış veya bir hesapta ise ve kişi niyet etmeden o hesaptan para çekerse, hatta humusu verilmiş mal niyetiyle bile olsa o hesaptan alıp zaruri ihtiyaçlarına harcarsa ve sene sonunda humusu verilmiş miktar kadar veya daha az hesapta kalırsa, kalan miktarda humus yoktur [ama humusu verilmiş maldan daha fazlası hesapta kalırsa fazla olan miktarın humusu verilmelidir].

Soru 1027: Henüz evlenmemiş ve evleri olmayan dinî ilimler talebelerinin tebliğ ve çalışmalarlarıyla veya İmam'ın (a.s) hissesi yoluyla elde ettikleri gelirlerinin humusu var mı? Yoksa bu gelirleri humustan istisna tutarak humusunu çıkarmadan evlilik masrafları için biriktirebilirler mi?

Cevap: Taklit mercileri tarafından dini ilim havzalarında dersle meşgul olan muhterem talebelere hediye edilen şer'i hakların humusu yoktur; ancak tebliğ ve çalışmalarlarıyla elde ettikleri diğer gelirler humus yılının başına kadar kalırsa onun humusunu vermeleri farzdır.

Soru 1028: Humusu verilmiş ve verilmemiş olarak karışık bir miktar mal biriktiren biri, bazen nafakası için ondan bir miktarını alıyor ve bazen de ona bir miktar ekliyor. Humusu verilmiş malın miktarının belli olduğunu dikkate alarak geriye kalan bütün malın mı, yoksa sadece humusu verilmemiş malın mı humusunu vermelidir?

Cevap: Eğer humusu verilmiş mal ile verilmemiş mal karışmış veya bir hesapta ise ve kişi niyet etmeden o hesaptan para çekerse, hatta humusu verilmiş mal niyetiyle bile olsa o hesaptan alıp zaruri ihtiyaçlarına harcarsa ve sene sonunda humusu verilmiş miktar kadar

veya daha az hesapta kalırsa, kalan miktarda humus yoktur [ama humusu verilmiş maldan daha fazlası hesapta kalırsa fazla olan miktarın humusu verilmelidir].

Soru 1029: Satın alınan ve üzerinden birkaç yıl geçen kefenin humusunu vermek farz mıdır? Yoksa sadece satın alındığı değer in humusu mu farzdır?

Cevap: Kefen aldığı paranın, eğer humusu verilmişse artık humusu yoktur; aksi durumda, ilk humus yılı başındaki değeri üzerinden (paranın değer kaybını da hesap ederek) humusu verilmelidir.

Soru 1030: Ben dini ilimler talebesiyim. Bir miktar param vardı. Ona ilave olarak başkalarının yardımı, seyyid hissesinden faydalanarak ve bir miktar da borçlanarak küçük bir ev satın aldım. Şimdi o evi sattım. Eğer satış bedelinin üzerinden bir yıl geçerse ve bu müddet zarfında başka bir ev satın almazsam, acaba ev satın almak için hazırda beklettiğim bu paraya humus gelir mi?

Cevap: Talebe aylığı, seyit hakkı, hayırsever insanların yardımı ve borçla alınan evin satış bedelinde humus yoktur.

Humusla ilgili farklı konular

Soru 1031: Ben, 1962 yılında İmam Humeyni'yi taklit ettim ve İmam'ın fetvalarına uygun olarak şer'i hakları ona verdim. 1967'de İmam şer'i haklar ve vergiler hususunda sorulan bir soruya şöyle cevap verdi: "Şer'i haklar humus ve zekât; vergilerin şer'i haklarla bir ilgisi yoktur." Günümüzde İslâm Cumhuriyetinde yaşadığımızı dikkate alarak, şer'i hakları ve vergileri verme konusunda vazifemiz nedir?

Cevap: Kanun ve kurallara uygun olarak İslâm Cumhuriyeti tarafından alınan vergileri, her ne kadar o kanunun kapsamına girenlerin vermeleri farz olsa da ve yıllık verilen vergiler [humustan istisna edilen] aynı yılın zaruri harcamalarından sayılsa da, İmam ve seyyid hissesi yerine geçmez. Bunun dışında yıllık giderlerinden arta kalan miktarın humusunu bağımsız olarak vermeleri farzdır.

Soru 1032: Şer'i hakları, diğer paraların değerinin sabit olmamasından dolayı, değeri sabit olan başka bir paraya çevirmek şer'i açıdan caiz midir?

Cevap: Üzerinde şer'i haklar olan kimse için caizdir; ancak, hakları verince, verdiği günün fiyatını hesaplaması gerekir. Ama şer'i hakları toplamak için veliyyi emir tarafından vekil olan ve kendisine güvenilen kimse, bu hususta kendisine izin verilmesi dışında aldığı parayı başka bir paraya değiştiremez. Paranın değerinin değişmesi de onu [başka paraya] çevirmek için şer'i bir izin hakkı vermez.

Soru 1033: Bir kültür müessesesinde ilerdeki mali ihtiyaçları karşılamak için sermayesi şer'i haklardan olan bir ticaret bölümü oluşturulmuştur. Acaba bu bölümün gelirlerinin humusunu vermek farz mıdır? Bunun humusunu aynı müessesenin yararına olacak şekilde harcamak caiz midir?

Cevap: Kârından kültür müessesesinde yararlanmak için bile olsa belirli yerlerde harcanması gereken şer'i haklarla ticaret yapmak humus yetkilisinin izni olmadan sakıncalıdır. Onunla ticaret yapıldığı takdirde kâr da belirlenen şer'i yerlerde harcanma konusunda sermayeye tabidir ve bunun humusu yoktur. Evet, müesseseye bağışlanan hediyelerle ticaret yapmanın sakıncası yoktur ve sermayesi müessesenin malı olursa bu yolla elde edilen fayda ve kârların da humusu yoktur.

Soru 1034: Bir şeyin humusunun verilip verilmediğinde şüphe edersek ve humusunun verildiği zannı daha galip gelirse vazifemiz nedir?

Cevap: Eğer şüphe edilen şey, üzerine humus gelen eşyalardan ise, humusunun kesin olarak verildiğini anlamak farzdır.

Soru 1035: Yedi yıl önce üzerime bir miktar humus farz oldu. Bir müçtehitle görüşüp onu borca çevirerek bir bölümünü ödedim, diğer bir bölümü de üzerimde kaldı. O zamandan şimdiye kadar geri kalan miktarını veremedim; vazifem nedir?

Cevap: Ödeme gücünüzün olmaması, vazifenin üzerinizden kalkmasına sebep olmaz. Verebilecek güce sahip olduğunuz zaman bu borcu tedricen de olsa vermeniz farzdır.

Soru 1036: Üzerine humus gelmeyen bir mala, humus olarak ödediğim parayı, şimdiki borçlu olduğum humusa sayabilir miyim?

Cevap: Eğer şer'i masraf yerlerine kullanılmışsa, şimdiki humus borcuna sayılamaz. Ancak o paranın kendisi harcanmadan duruyorsa onu verdiğiniz yerden talep edebilirsiniz.

Soru 1037: Bulûğ çağına erişmeyen çocuklara humus ve zekât farz olur mu?

Cevap: Bulûğ çağına erişmeyen kimseye malın zekâtını vermek farz değildir; ancak eğer

onun malına humus düşerse (maden veya haram karışmış mal gibi) şer'i velisine onun humusunu vermesi farzdır. Ama malıyla yaptığı ticaretten elde ettiği kârlarının humusunu vermek velisine farz değildir. Ancak farz ihtiyat gereği eğer kârdan kalırsa humusunu bulûğ çağına erdikten sonra çocuğun kendisinin vermesi farzdır.

Soru 1038: Şer'i hakları, İmam'ın (a.s) hissesini ve şer'i yerlerde kullanılması taklit mercilerinden birinin iznini gerektiren [maddi] şeyleri dinî bir kurum, medrese, cami veya Hüseyniye gibi yerlerde harcayan birinin, acaba vermekle sorumlu olduğu şer'i hakları harcadığı yerlerden geri almaya ya da verdiği arsayı geri istemeye veya [harcama yaptığı] kurumun binasını satmaya şer'an hakkı var mıdır?

Cevap: Eğer malını şer'i hakları kendisine vermesi farz olan kimseden aldığı izine uygun olarak, üzerinde olan şer'i hakları vermek niyetiyle bir medrese yapımında vb. yerlerde harcarsa, verdiğini tekrar geri almaya ve malikiymiş gibi onda tasarruf hakkına sahip değildir.

Enfal

Soru 1039: Şehir arazisi kanununa göre:

1- Çorak araziler enfalden sayılır ve İslam Hükümeti'nin tasarrufu altındadır.

2- Şehirlerde olan çorak ve diğer arazilerin eğer özel sahipleri varsa, devlet ve belediyeler onlara ihtiyaç duyarsa, onları o bölgede olan standart fiyat üzerinden sahiplerinden istimlak edebilir.

Soru şudur:

1- Eğer birisi kendi adına kayıtlı olan ama şehir arazisi kanunu sonucu tapusu geçersiz olan çorak bir araziye, İmam (a.s) ve seyit hakkı unvanıyla verirse, hükmü nedir?

2- Eğer birinin çorak veya verimli bir arazisi olsa ve devlet veya belediye tarafından kanun gereği onları satmak zorunda kalsa, ama o bu arazileri İmam ve seyid hakkı unvanıyla verse, hükmü nedir?

Cevap: Esasen ölü olan ve şer'i açıdan adına tapulu olduğu şahsın mülkü olmayan bir yerin, humus unvanıyla devredilmesi veya humus borcu yerine sayılması sahih değildir. Aynı şekilde devlet veya belediye tarafından tıpkı kanunlara göre karşılıklı ya da karşılıksız olarak alınması caiz olan bir mülkü, sahibi humus unvanıyla [bir başkasına] devredip onu humus borcu yerine sayamaz.

Soru 1040: Eğer birisi tuğla fabrikasının yanında bulunan bir araziye toprağını satmak için alırsa, acaba enfalden sayılır mı? Enfalden olmadığını varsayalım, [satılan toprağın kârından] %10 oranında belediyeye verildiğini düşünersek; acaba devlet bu arazinin [satılan] toprağı için vergi talep edebilir mi?

Cevap: Muamele edilen arazi eğer yerleşim alanı ve satıcının şer'i açıdan özel mülkü olursa, gerçi onu satın almakla alıcının özel mülkü olur ve enfalden sayılmaz; ancak onun toprağının satılmasından elde edilen gelirin vergisini ödemek, eğer İran'da İslami Şura Meclisinin tasvip ettiği kanun gereğince ve Anayasa Koruma Konseyi onayıyla olursa, gereklidir ve devletin onu talep etme hakkı vardır.

Soru 1041: Belediyenin, dere yataklarının kum ve çakıllarını, şehrin imar ve inşası ve diğer şeyler için özel olarak kullanma hakkı var mı? Bu hakka sahip olmaları durumunda belediyeden başkası sahiplik iddiasında bulunursa, acaba onun bu iddiası geçerli midir?

Cevap: Belediyelerin bunu yapması caizdir ve şahıslar tarafından büyük ve umumi dere yataklarındaki özel mülkiyet iddiası kabul edilmez.

Soru 1042: Aşiretlerin otlaklarını (her kabilenin kendi otlakları üzerindeki) kullanmadaki öncelik hakları, oradan göç edip tekrar oraya dönmeye karar vermekle ortadan kalkar mı? Bu göçlerin eskiden beri var olduğu ve onlarca yıldır devam ettiğini de dikkate almanızı rica ediyorum.

Cevap: Oradan göç ettikten sonra onlar için otlaklara ve meralara yönelik şer'i öncelik hakkın olması sakıncalıdır ve bu konuda ihtiyat etmek daha iyidir.

Soru 1043: Bir köy mera ve tarım arazisi açısından dardadır ve kamu giderleri mera otu satışı ile sağlanmaktadır. Bu durum İslam devriminden sonra da şimdiye kadar devam etmiş ancak yetkililer bunu yapmalarını yasaklamıştır. Köy sakinlerinin maddi yoksulluğu ve meraların çoraklığı göz önüne alındığında, köy meclisinin köylülerin mera otunu satmasını yasaklama ve satışından elde edilen geliri köyün genel giderlerini karşılamaya ayırma hakkı var mı?

Cevap: Özel mülkiyet geçmiş olmayan doğal kamu meralarının otları, kimsenin özel mülkü değildir ve biri tarafından satılması caiz değildir. Ancak devlet tarafından köyün işlerinden sorumlu olan kişi, köyün genel maslahatı ve yararı için orada hayvanlarını otlatma izni olan insanlardan belli bir ücret alabilir.

Soru 1044: Aşiretlerin on yıllardır periyodik olarak gittikleri yazlık ve kışlık otlakları sahiplenmeleri [kendi mülkiyetlerine geçirmeleri] caiz midir?

Cevap: Kimsenin özel mülkiyet geçmişine sahip olmadığı doğal meralar, enfalden olup yetkisi Müslümanların Veliyyi Emri'nde olan kamu mülküne ait arazilerdir ve aşiretlerin oraya gidip gelme geçmişleri onları malik yapmaz.

Soru 1045: Aşiret meralarının alım ve satımı ne zaman sahihtir ve ne zaman sahih değildir?

Cevap: Kimsenin mülkü olmayan, enfalden ve kamu malına ait olan otlakların alım ve satımı hiçbir durumda sahih değildir.

Soru 1046: Mesleğimiz hayvancılıktır, büyükbaş hayvanlarımızı ormanlardan birinde otlatıyoruz ve elli yılı aşkın süredir bu işle uğraşıyoruz. Bu ormanın miras yoluyla şer'i sahibi olduğumuzu gösteren bir belgemiz var. Bahsi geçen belge aynı zamanda yasal bir belgedir. Ayrıca bu ormanlar Emirü'l-Müminin'e ve Seyyidü's-Şüheda'ya ve Ebulfazlu'l-Abbas'a (hepsine selam olsun) vakfedilmiştir ve çiftçiler uzun yıllardır bu ormanda yaşamaktadır. Burada konutları, tarım arazileri ve meyve bahçeleri var. Son zamanlarda ormancılar bizi oradan kovmaya ve ona hâkim olmaya karar vermişler; acaba onların bizi bu ormandan kovmaya hakları var mı?

Cevap: [Bir mülkün] miras yoluyla intikali, miras bırakanın şer'i olarak malik olmasına bağlı olduğu gibi, şer'i açıdan bir vakfın sahih olması da şer'i mülkiyet geçmişine bağlıdır. Bu nedenle şimdiye kadar kimsenin özel mülkü olmayan ve hiçbir ihya ve imar geçmişi söz konusu olmayan ormanlar ve doğal otlaklar, birinin özel mülkü sayılmaz ki vakfedilmesi sahih olsun veya miras yoluyla intikal etsin. Her halükârda ormanların, şer'i ve kanuni izin ile çiftlik, mesken ve benzeri olarak ihya edilen ve şer'i mülk haline gelen bölümü, eğer vakıf olursa, onun tasarruf hakkı şer'i mütevellisine aittir. Eğer vakıf olmazsa, onda tasarruf etme hakkı malikine aittir. Ama ormanın doğal orman ve otlak şeklinde kalan bölümleri enfalden olup kamu malına aittir ve onun yetkisi kanunlar gereği İslam devletinin elindedir.

Soru 1047: Hayvanlarını otlatmalarına izin verilen çiftçilerin, sahibinin izni olmadan kendilerinin ve sığırlarının şahsi çiftliklerin suyundan içmeleri için otlakların etrafındaki özel mülke girmeleri caiz midir?

Cevap: Bireylerin şahsi mülküne bitişik meralarda hayvan otlatma izninin olması, başkasının mülküne girme ve oranın suyunu kullanma izni için yeterli değildir ve sahibinin rızası olmadan bu onlara caiz olmaz.

CİHAD

Soru 1048: Masum İmam'ın (selam ona olsun) gaybeti zamanında cihad-ı ibtidaî'nin hükmü nedir? Acaba bütün şartları taşıyan fakihin (Veliyy-i Emr-i Müslimin), bu konuda hüküm vermesi caiz midir?

Cevap: Bütün şartları taşıyan veliyy-i fakihin, maslahat gerektirdiğinde cihad-ı ibtidaî hükmünü vermesinin caiz olduğunu söylemek uzak bir görüş değildir ve hatta güçlü olan görüş budur.

Soru 1049: İslam'ın tehlikeye maruz kaldığını teşhis ettikten sonra anne ve babanın rızası olmadan, İslam'ı savunmanın hükmü nedir?

Cevap: İslam ve Müslümanları savunmak farzdır ve anne-babanın iznine bağlı değildir. Ama bununla birlikte mümkün olduğu kadar onların rızasını elde etmeye çalışmak iyidir.

Soru 1050: İslam ülkelerinde yaşayan Ehl-i Kitap, zımmî hükmünde midir?

Cevap: Himayesinde yaşadıkları İslam hükümetinin kanun ve kurallarına uydukları müddetçe ve onlara verilen âmânla-güvenceyle çelişen bir iş yapmazlarsa, kendileriyle antlaşma yapılan kimseler hükmündedirler.

Soru 1051: Müslüman birinin, kâfirlerin veya Müslümanların beldelerinde yaşayan ve Ehl-i Kitaptan olan veya olmayan kâfir bir erkek veya kadını, istimlak etmesi caiz midir?

Cevap: Bu iş câiz değildir. Eğer kâfirler İslam topraklarına saldırırsa ve bir kısmı Müslümanlar tarafından esir edilirse, savaş esirlerinin kaderi İslam hâkiminin elindedir ve Müslümanların esirlerin kaderini belirleme hakkı yoktur.

Soru 1052: Eğer Muhammedî öz İslâm'ı korumanın, canı muhterem olan bir kişinin kanının dökülmesine bağlı olduğunu varsayarsak, bu işi yapmak caiz midir?

Cevap: Canı muhterem olan birinin kanını haksız yere dökmek şer'an haram olup Muhammedî öz İslâm'la çelişmektedir. Bu yüzden, Muhammedî öz İslâm'ı korumanın suçsuz bir kişiyi öldürmeye bağlı olduğu sözü anlamsızdır. Ancak eğer maksudınız mükellefin Allah Azze ve Celle'nin yolunda cihat etmede ve Muhammedî öz İslâm'ı savunmada öldürülmeye maruz kalabileceği durumlarsa, bu varsayımın farklı durumları vardır. Eğer mükellef kendi teşhisine göre İslâm'ın tehlikede olduğu anlarsa, öldürülmeye maruz kalsa bile İslâm'ı savunmak için kıyam etmesi farzdır.

Marufu Emretmek ve Münkerden Sakındırmanın Farz Oluş Şartları

Soru 1053: Eğer iyiliği emredip kötülükten sakındırmak, farzı terk edenin veya haram işi yapanın, insanların nezdinde itibarını kaybetmesine sebep olursa hükmü nedir?

Cevap: Eğer marufu emredip ve münkerden sakındırırken onun adap ve şartlarına uyulur ve onların sınırlarından dışarı çıkılmazsa, sakıncası yoktur.

Soru 1054: İslam Cumhuriyeti sisteminde insanların iyiliği emretme ve kötülükten sakındırmadaki görevinin, sözlü olarak iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmakla sınırlı olduğu, diğer kademelerin ise [devlet] görevlilerinin sorumluluğunda olduğu gerçeğine göre, bu görüş devlet tarafından [karar alınan] bir hüküm mü [yasa mıdır] yoksa bir fetva mı?

Cevap: Fıkhi bir fetvadır.

Soru 1055: Kötülüğün meydana gelmesini önlemenin tek yolunun, haram olan fiil ile yapan arasında bir engel oluşturmak olduğu ve bunun da, onu dövmeğe veya hapsedmeğe ve ona karşı sert davranmaya veya telef olsa dahi malına el koymaya bağlı olduğu durumlarda, kötülükten sakındırmak babından [şer'i] hâkimden izin almadan bunu yapmak mümkün müdür?

Cevap: Bu meselenin farklı durum ve halleri vardır. Genel olarak iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma mertebeleri, eğer haramı işleyen kişinin kendisini veya malını alı koymaya bağlı değilse, kimseden izin almaya gerek yoktur; çünkü bu kadarı tüm mükelleflere farzdır [zaten]. Ancak, iyiliğin emri ve kötülüğün sakındırılmasının, sözlü [dilsel] bir emir ve yasaktan öte bir şeye bağlı olduğu hallerde, eğer bu farza önem verilen İslami sistem ve yönetime sahip bir ülkede ise, [şer'i] hâkimin, ilgili yetkililerin, yerel polis ve yetkili mahkemelerin iznine ihtiyaç vardır.

Soru 1056: Canı muhterem olan birinin hayatının korunması gibi çok önemli konularda, eğer kötülükten sakındırmak, saldırganın yaralanmasına ve bazen de öldürülmesine yol açabilecek şekilde onun dövülmesini gerektiriyorsa, [şer'i] hâkimin izni bu durumlarda da şart mıdır?

Cevap: Eğer muhterem bir canı kurtarmak ve cinayetin işlenmesini önlemek, ani ve doğrudan müdahaleyi gerektiriyorsa, caizdir. Hatta şer'i açıdan muhterem bir canı kurtarmak gerektiğinden farzdır ve sübut açısından [şer'i] hâkimden izin almaya veya [bu konuda] bir emrin varlığına bağlı değildir. Ancak canı muhterem olan birini korumak, saldırganın öldürülmesine bağlı olursa bu hususta farklı hükümleri olabilecek çeşitli durumlar söz konusudur.

Soru 1057: Birisine, marufu emretmek veya münkerden sakındırmak isteyen kimsenin, buna kudretinin olması gerekli midir? Marufu emretmek ve münkerden sakındırmak ne zaman ona farz olur?

Cevap: Marufu emreden ve münkerden sakındıran kimse, maruf ve münkeri bilmelidir. Yine münkeri işleyen kimsenin kasten ve şer'i bir mazereti olmaksızın ona mürtekip olduğunu bilmesi gerekir. Birine marufu emretmenin ve münkerden sakındırmanın etkili olacağı ihtimali verilir ve onun kendisi için de bir zarar söz konusu olmadığında, marufu emretmek ve münkerden sakındırmak farz olur. Bu durumda muhtemel zarar ile emrettiği marufun ve sakındırdığı münkerin önemi arasındaki orantıyı dikkate almalıdır. Aksi halde iyiliği emredip kötülükten men etmesi farz değildir.

Soru 1058: Eğer insanın akrabalarından biri, günah işlemeye teşebbüs eder ve o günaha karşı kayıtsız olursa, onunla irtibatımız konusunda vazifemiz nedir?

Cevap: Eğer onunla irtibatı kesmenin, onun geçici olarak günah işlemekten sakınmasına

sebeb olacağına ihtimal veriyorsanız, marufu emretmek ve münkerden sakındırmak adına [bunu yapmanız] farzdır. Aksi halde akrabalık ilişkilerini kesmek câiz değildir.

Soru 1059: İşten kovulma korkusuyla marufu emretmeyi ve münkerden sakındırmayı terk etmek caiz midir? Örneğin, eğitim merkezlerinden birinin üniversitedeki gençlerle irtibatı olan bir sorumlusunu, o yerde şeriata aykırı davranışlarda bulunurken veya günah işlemeye zemin hazırlarken gördüğü halde, eğer onu kötülükten [münkerden] sakındırırsa, sorumlu kişinin onun işten kovulması için gerekli hazırlıkları başlatmasından korkuyor.

Cevap: Genel olarak eğer marufu emrettiği ve münkerden sakındırdığı durumda, kendisine dikkate değer bir zarar gelmesinden korkarsa, onu yapmak farz değildir.

Soru 1060: Eğer bazı üniversite çevrelerinde, maruf terk edilir ve günah yaygınlaşırsa, marufu emretme ve münkerden sakındırma şartları da mevcutsa, marufu emreden ve münkerden sakındıran kişi henüz evlenmemiş bekâr birisi olursa, acaba bekâr olduğundan dolayı marufu emretme ve münkerden sakındırma onun üzerinden kalkar mı?

Cevap: Eğer iyiliği emredip kötülükten sakındırmanın konusu ve şartları oluşursa, [bunu yapmak] bütün mükellefler için, şer'i bir mükellefiyet, sosyal ve insani bir farz ve görevdir. Mükellefin bekâr veya evli olması gibi farklı statüleri onu etkilemez ve mükellef sırf bekâr olduğu için, bu görev onun üzerinden kalkmaz.

Soru 1061: Eğer birisi, istediğinde kendisine itiraz edenlere zarar verebilecek özel nüfuz ve toplumsal konuma sahip olursa, [bununla birlikte] onun yasadışı işler ve yalan gibi günah işleri yaptığını gösteren kanıtlar varsa, bu durumda acaba ona karşı marufu emretmek ve münkerden sakındırmayı terk etmek caiz midir? Yoksa onun zarar verme korkusuna rağmen, ona marufu emredip, münkerden sakındırmamız farz mıdır?

Cevap: Eğer zarar görme korkusunun akla dayalı bir kökeni olursa, iyiliği emredip kötülükten men etmeğe kalkışmak farz değildir; hatta bu vazife sizin üzerinizden kalkar. Ancak, farzı terk eden veya haram bir işi yapanın sırf makamını görmekle veya ondan küçük bir zarar gelme ihtimalinden dolayı mümin kardeşine nasihatten ve onu uyarmaktan kaçınmak hiç kimseye yakışmaz.

Soru 1062: Bazı durumlarda, marufu emredip münkerden sakındırmak günahkâr şahsın, İslami farz ve hükümleri bilmediği için İslam'a karşı kötümser olmasına sebep oluyor. Eğer onu kendi haline bırakacak olsak da, başkaları aracılığıyla yozlaşmaya ve günah işlemeye zemin hazırlıyor. Bu durumlarda bizim görevimiz nedir?

Cevap: Şartlarına uyarak iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak, İslam'ın hükümlerini ve toplum sağlığını korumak için genel bir şariat görevidir ve sadece kötülüğü yapanın veya bazı kişilerin İslam'a karşı karamsarlığına neden olduğu yanılsaması, çok önemli bu görevin terk edilmesine sebep olamaz.

Soru 1063: Eğer devlet tarafından yozlaşmanın önlenmesinden sorumlu olan görevliler görevini yerine getirmezse, bunu halk kendisi yapabilir mi?

Cevap: Emniyet ve yargı görevlilerinin yetkileri dâhilinde olan durumlara başka şahısların karışması caiz değildir; ama halkın sınır ve şartlarını gözeterek marufu emretme ve münkerden sakındırmaya teşebbüs etmesinin sakıncası yoktur.

Soru 1064: Marufu emretme ve münkerden sakındırmada kişilerin vazifesi bu görevi sadece sözlü olarak yapmakla yetinmek midir? Eğer [sadece] sözlü uyarmakla yetinmek farz olursa, bu durum ilmi hallerde ve özellikle Tahriru'l-Vesile'de geçenlerle çelişmektedir. Yok, eğer marufu emretme ve münkerden sakındırmanın diğer aşamaları da gerekli durumlarda kişilere caiz ise, acaba ihtiyaç duyulduğunda Tahriru'l-Vesile'de zikredilen bütün aşamalar yapılabilir mi?

Cevap: İslam hükümetinin yönetimi ve otoritesi döneminde, sözlü olarak iyiliği emredip kötülükten sakındırmaktan sonra gelen diğer kademeler, özellikle bir günahın işlenmesini önlemek için, haram bir fiil işleyen malına el koymak, cezalandırmak, hapsedmek ve

benzeri yollarla zor kullanmaktan başka bir çare olmadığı durumlarda iç güvenlik güçlerine (polis) ve yargıya bırakılabilir. Böyle bir İslami yönetimin egemenlik ve otoritesi döneminde, mükelleflerin sözlü olarak iyiliği emredip kötülükten sakındırmakla yetinmeleri ve zor kullanmak gerektiğinde, konuyu polis teşkilatı ve yargıdaki ilgili makamlara havale etmeleri farzdır. Bunun İmam'ın (r.a) bu konudaki fetvasıyla hiçbir çelişkisi yoktur. Ancak, İslami yönetimin hüküm ve yetkiye sahip olmadığı bir zaman ve yerde, eğer şartlar mevcutsa, iyiliği emredip kötülükten sakındırmanın her derecesini sırasına uyarak, maksat gerçekleşene kadar yerine getirmek, mükelleflere farzdır.

Soru 1065: Bazı sürücüler haram olan müzik çalıyorlar. Tüm nasihat ve irşatlara rağmen onları kapatmıyorlar. Bu gibi durumlarda ve böyle kişilere karşı uygun bir şekilde nasıl davranmamız gerektiğini lütfen bize açıklayınız? Acaba onlara karşı sert ve katı davranmak câiz midir?

Cevap: Münkerden sakındırmanın şartlarının gerçekleşmesi durumunda, münkerden sözlü sakındırmaktan daha fazlası size farz değildir. Etkili olmadığı durumda, haram müziği dinlemekten sakınmanız farzdır. Eğer elinizde olmaksızın müzik sesi kulağınıza gelirse, sizin üzerinizde bir sorumluluk yoktur.

Soru 1066: Ben bir hastanede hemşirelikle meşgulüm. Bazen iş yerimin bazı bölümlerinde hastaların haram müzik dinlediklerini görüyorum ve bundan sakınmalarını nasihat ediyorum. Bir-iki defa nasihat ettikten sonra nasihatın etki etmediğini görünce, kaseti çıkarıp içindekileri sildikten sonra onlara geri veriyorum. Acaba bu şekildeki davranış câiz midir?

Cevap: Kasetten haram olarak faydalanmayı engellemek için batıl içerikleri silmek caizdir; ama bu iş, kasetin sahibinin veya şer'î hâkimin iznine bağlıdır.

Soru 1067: Bazı evlerden câiz olduğu belli olmayan müzik sesleri duyulmaktadır ve bazen sesi müminleri rahatsız edecek derecede yüksek oluyor. Bu durum karşısında vazifemiz nedir?

Cevap: İnsanların evlerinin içine saldırmak câiz değildir. Marufu emretmek ve münkerden sakındırmak da konunun teşhisine ve şartların oluşmasına bağlıdır.

Soru 1068: Doğru şekilde kapanmayan kadınlara iyiliği emretmenin ve kötülükten sakındırmanın hükmü nedir? İnsan, sözlü olarak sakındırırken tahrik olacağından korkarsa, hüküm nedir?

Cevap: Münkerden sakındırmak, yabancı kadınlara şehvetle bakmayı gerektirmez ve bütün mükelleflerin, özellikle münkerden sakındırma farzasını yaparken haramdan sakınmaları farzdır.

MARUFU EMRETME VE MÜNKERDEN SAKINDIRMANIN NİTELİĞİ

Soru 1069: Malının humusunu vermeyen anne-baba karşısında oğullarının veya kocasının karşısında kadının vazifesi nedir? Acaba onların, rivayetlerde, insan ruhunu kirlettiği için kullanılmaması gerektiği vurgusu dikkate alındığında, humusu ödenmeyen ve harama karıştırılan malı kullanmaları caiz midir?

Cevap: Ana babanın veya kocanın marufu terk ettiklerini veya münkeri işlediklerini gördüklerinde, şartlar oluştuğu takdirde onlara, marufu emretmeleri ve münkerden sakındırmaları farzdır. Ama onların mallarını kullanmalarının sakıncası yoktur.

Soru 1070: Bir çocuğun, inançları zayıf olduğu için dini görevlere önem vermeyen ebeveynlerine karşı izlemesi gereken en iyi yöntem nedir?

Cevap: Anne babası unvanıyla saygılarını koruyarak, onlara yumuşak bir dille marufu emretmesi ve münkerden sakındırması farzdır.

Soru 1071: Benim kardeşim şer'i ve ahlaki kuralları gözetmiyor ve şimdiye kadar yapılan nasihatler ona etki etmemiştir. Onun [uygunsuz] davranışlarını gördüğümde benim vazifem nedir?

Cevap: Onun şeriata aykırı olan bu işlerinden duyduğunuz hoşnutsuzluğunuzu göstermeniz, yararlı ve etkili bildiğiniz her türlü kardeşçe yöntemle onu uyarmanız farzdır. Ama akrabalık bağlarını kesmek caiz değildir.

Soru 1072: Geçmişte alkol alma gibi haram işler yapmış olan kimselerle ilişkilerimizin nasıl olması gerekir?

Cevap: Ölçü, bireylerin mevcut durumudur. Eğer yaptıkları işten tövbe etmişlerse, onlarla ilişkilerimiz diğer müminlerle olan ilişkiler gibidir. Ama birisi hâlihazırda bile haram işliyorsa, onu münkerden sakındırmak yoluyla o işten alkoymak gerekir. Eğer haram işi terk ettirmenin, ondan uzak durmaktan başka bir yolu yoksa münkerden sakındırmak babından ondan uzak durmak, onunla irtibat ve ilişkiyi kesmek farz olur.

Soru 1073: İslam ahlakıyla örtüşmeyen Batı kültürünün kesintisiz saldırılarını ve yine örneğin bazı erkeklerin boynuna altın haç takması veya bazı kadınların rengi çirkin mantolar giymesi veya bazı erkek ve kadınların, kullanımı insanların gözünde çirkin olan ve dikkat çeken takı ve koyu renkli gözlükleri ve saatleri kullanmaları -ki bazılarının iyiliği emredip kötülükten sakındırdıktan sonra bile kendi bildiklerini yapmaya ısrarla devam ediyorlar- gibi İslami olmayan alışkanlıkların yaygınlaşmasını dikkate alarak bu tür insanlara karşı uygulanması gereken yöntemi açıklamanızı umuyoruz.

Cevap: Erkeklerin altın kullanması ve boyunlarına takması kesinlikle haramdır ve örfün nazarında dikiş, renk ve diğer özellikleriyle gayrimüslimlerin işgalci kültürünü taklit ve teşvik ettiği düşünülen elbiselerin giyilmesi caiz değildir. Ayrıca İslam ve Müslümanların düşmanlarının saldırgan kültürünün taklidi sayılan takıların kullanılması da caiz değildir. Diğerlerine [diğer müminlere], yabancıların bu tür zahiri kültürlerini taklit edenlere karşı sözlü olarak kötülükten sakındırmaya başlamaları farzdır.

Soru 1074: Bazen bir üniversite öğrencisinin veya çalışanın haram olan bir davranışta bulunduğunu, defalarca uyarılmasına ve yol gösterilmesine rağmen yaptığı işi bırakmadığını, üniversitede yozlaşmış bir atmosfer yaratan çirkin işler yapmaya devam ettiğini görüyoruz. [Aldıkları uyarıların] dosyalarına işlenmesi gibi bazı etkili idari cezaların uygulanmasına ilişkin görüşünüz nedir?

Cevap: Üniversitenin kendi iç sisteminin kanunlarına uyarak [aldıkları cezaların dosyalarına işlenmesinin] sakıncası yoktur. Sevgili gençlerin iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma meselesini ciddiye almaları, şartlarını ve şariat hükümlerini dikkatle öğrenmeleri ve bu esası yaygınlaştırmaları, iyiliğe, iyi işlere teşvik etmek ve haram

işlemekten alıkoymak için ahlaki ve etkili yöntemleri kullanmaları gerekmektedir. Bunu kişisel amaçlar için kullanmaktan kaçınmalıdırlar ve bu yolun iyiliği yaymak ve kötülüğün önünü almak için en iyi ve en etkili yol olduğunu bilmelidirler. Allah razı olduğu işlerde sizi başarılı eylesin.

Soru 1075: Selamını almayarak haram işleyen birini cezalandırmak caiz midir?

Cevap: Müslümanın selamının cevabını vermek şer'i olarak farzdır. Ama eğer münkerden sakındırma kastıyla selamın cevabını almamaya örfte, "münkerden men ve sakındırma" deniliyorsa, caizdir.

Soru 1076: Bazı idare çalışanlarının namazı önemsemediği veya hiç namaz kılmadığı, nasihat ve irşat etmenin de hiçbir etkisinin olmadığı kesin olarak yetkililer için ispat olursa, bu şahıslara karşı vazifeleri nedir?

Cevap: Her şeye rağmen şartlarına riayet ederek sürekli iyiliği emretme ve kötülükten sakındırmanın [insanların üzerindeki] etkisinden gaflet etmemeleri farzdır. İyiliği emretmenin onların üzerindeki etkisinden umutsuzluğa düşerlerse, bu kişilerin mesleki avantajlardan yoksun bırakılmasına yasal hükümlere göre izin veriliyorsa, uygulanmalı ve bu mahrumiyetin sebebinin bu ilâhî vazifeyi yerine getirmemeleri ve bu konudaki tembelliklerinden dolayı olduğuna dair uyarılmalıdırlar.

MARUFU EMRETME VE MÜNKERDEN SAKINDIRMANIN DİĞER HÜKÜMLERİ

Soru 1077: Kız kardeşim bir süredir namaz kılmayan bir adamla evli ve sürekli bizimle birlikte olduğu için onunla konuşmak ve ilişki kurmak zorunda kalıyorum ve bazen isteği üzerine bazı işlerde ona yardım ediyorum. Sorum şu ki, acaba şer'i açıdan onunla konuşmam, onunla ilişki kurmam ve yardım etmem caiz midir? Ona karşı görevim nedir?

Cevap: Şartları gerçekleştiği takdirde, devamlı olarak ona marufu emretmekten ve münkerden sakındırmaktan başka bir şey size farz değildir. Onunla muaşeretiniz ve ona yardım etmeniz, eğer namazı terk etmesini daha çok teşvik etmezse, sakıncası yoktur.

Soru 1078: Acaba büyük âlimlerin, zalimlerin ve zorba yöneticilerin yanına gidip gelmeleri ve onlarla muaşeret etmeleri, onların zulümlerinin azalmasına sebep olursa, caiz midir?

Cevap: Eğer bir din âlimi için zalimle ilişkide olmasının onun zulmünü engellediği ve onu münkerden sakındırmada etkili olduğu sabit olursa veya zalimin yanında takip edilmesini gerektirecek önemli bir mesele söz konusu ise, sakıncası yoktur.

Soru 1079: Bir kaç yıldır evliyim; dinî ve şer'î konulara büyük önem veriyorum ve İmam Humeyni'yi taklit ediyorum. Ama maalesef eşim dinî konulara çok önem vermiyor ve bazen aramızda çıkan sözlü tartışmadan sonra bir defa namaz kıyor ve [sonra] yine tekrar namaz kılmayı terk ediyor. Onun bu durumu bana çok acı veriyor. Ona karşı vazifem nedir?

Cevap: MARUFU EMRETME VE MÜNKERDEN SAKINDIRMANIN DİĞER HÜKÜMLERİ Vazifeniz, mümkün olan her yolla onun ıslah olması için ortam hazırlamak ve her türlü kötü ahlak ve uyumsuzluğunuzu gösteren şiddetten kaçınmaktır. Dini toplantılara katılmanın ve dindar ailelerle gidip gelmenin onun düzelmesinde [doğru yolu bulmasında] büyük etkisi olduğundan emin olun.

Soru 1080: Eğer Müslüman bir erkek, karısının birkaç çocuğu olduğu halde, gizlice iffete aykırı işler yaptığını bazı delillere dayanarak öğrense; ancak bunu ispat etmek için şahitlik yapmak isteyen bir şahide sahip olmak gibi, şer'i bir delili yoksa çocuklarının böyle bir kadının terbiyesi altında olduğu dikkate alındığında, ona karşı davranışı nasıl olmalıdır? İlahî hükümlere aykırı olan bu hain eylemi yapan kişi veya kişiler tespit edilirse, haklarında şeriat mahkemesine sunulabilecek bir delil bulunmadığına göre, bunlara karşı nasıl muamele edilmelidir?

Müslüman bir erkek, bazı nişanelere dayanarak bir kaç çocuk annesi olan karısının iffete aykırı olan gizli işlere mürtekip olduğunu anlar, ancak bunu ispatlamak için şahitlik yapacak bir şahidin olması gibi şer'î bir delili olmazsa, çocuklarının böyle bir kadının terbiyesi altında yaşadıkları dikkate alındığında, ona karşı davranışının nasıl olması gerekir? İlahî hükümlere aykırı olan böyle çirkin bir ameli işleyen kişi veya kişileri tanıma durumunda, aleyhlerine şer'î mahkemeye sunulacak delil bulunmazsa, onlara karşı nasıl davranmak gerekir?

Cevap: Suizandan ve zanna dayalı delil ve nişanelerden kaçınmak farzdır. Şer'i olarak haram olan bir fiilin yapıldığı kesin olarak ortaya çıkarsa, uyarma, nasihat etme ve münkerden sakındırma yoluyla onu engellemek farzdır. Eğer münkerden sakındırmak etkili olmazsa, [olayı] ispat edici deliller mevcutsa, yargı yetkililerine müracaat edilebilir.

Soru 1081: Acaba İslami ölçülerini gözeterek bir kız, genç bir çocuğa derslerinde ve diğer işlerinde yol gösterip yardımcı olabilir mi?

Cevap: Sorudaki şekliyle sakıncası yoktur. Ancak şeytanî vesveselerden ve aldatmacalardan ciddi olarak kaçınmak gerekir. [Ayrıca] bu hususta yabancı biriyle yalnız kalmamak gibi şer'i hükümlere uyulmalıdır.

Soru 1082: Eğer idarelerde ve kurumlarda çalışanlar, iş yerlerinde amirleri tarafından idari ve şer'î ihlallerin gerçekleştiğini görürlerse, görevleri nedir? Eğer bir çalışan, kötülükten sakındırmaya kalkıştığında üst makamlar tarafından kendisine zarar geleceğinden korkarsa, görev onun üzerinden kalkar mı?

Cevap: Eğer marufu emretme ve münkerden sakındırmanın şartları mevcutsa, marufu

emretmeleri ve münkerden sakındırmaları gerekir. Aksi durumda, bu hususta onların vazifesi yoktur. Aynı şekilde dikkate değer bir zarardan korkulması halinde vazife üzerlerinden kalkar. Bu hüküm İslam hükümetinin hâkim olmadığı durumlardadır. Ama ilahi farizaya önem veren İslam hükümetinin varlığıyla marufu emretme ve münkerden sakındırmaya gücü yetmeyen kimsenin, hükümet tarafından bu işlerle ilgilenmesi için tayin edilen kurumlara bildirmesi ve fesada sebep olan bozguncuların köklerinin kazınmasına kadar meseleyi takip etmesi farzdır.

Soru 1083: Eğer devlet dairelerinden birinde beytülmalde sürekli devam eden bir yolsuzluk varsa ve birisi o idarenin sorumluluğunu üstlendiği takdirde kendisinde bu durumu düzeltebilecek gücü görüyorsa ve bu iş ancak içlerinden birine rüşvet vermekle mümkün ise acaba beytülmaldeki bu yolsuzluğun önünü almak için rüşvet vermek caiz midir?

Cevap: Kanuna aykırı ihlallerden haberdar olan kişilerin görevi, şariat hükümlerine ve kurallarına uyarak kötülükten sakındırmaktır ve yolsuzluğu önlemek için dahi olsa rüşvet ve hukuka aykırı yollara başvurmak caiz değildir. Elbette İslami kanunların hâkim olduğu bir ülkede şeriata ve hukuka aykırı böyle bir eylemin gerçekleştiğini varsayarsak, insanların sadece kişisel olarak iyiliği emretme ve kötülükten alıkoyma konusundaki acizliğinden dolayı bu görev ortadan kalkmaz; ilgili kurumlara bilgi verilmesi ve konunun takibi farzdır.

Soru 1084: Acaba kötülükler göreceli midir, yani üniversitenin çevresi, örneğin daha kötü çevrelerle kıyaslanarak, bazı kötülüklerle karşı münkerden sakındırmak terk edilip, haram olan diğer kötülüklerle kıyasla kötülük sayılmadığı için önü alınmayabilir mi?

Cevap: Münkerlerin, münker olmaları açısından aralarında fark yoktur. Ama bununla birlikte bazı münkerlerin haram oluşu diğer bazı münkerlere oranla daha şiddetli olabilir. Her hâlükârda şartlarına sahip olan biri için münkerden sakındırmak şer'i bir vazifedir ve onun terk edilmesi câiz değildir. Bu hükümde, münkerler arasında ve üniversite ortamıyla diğer yerler arasında fark yoktur.

Soru 1085: İslam memleketinin bazı kurumlarında görev yapan yabancı uzmanların görev alanlarında bulunan ve evlerinde veya kendilerine özel meskenlerinde tükettikleri alkollü içeceklerin ve aynı şekilde hazırlanan domuz eti ve onlar tarafından bunların yenilmesinin hükmü nedir? Onların iffete ve insanlara hâkim değerlere aykırı davranışlarda bulunmalarının hükmü nedir? O ildeki ilgili fabrika ve kurumların yetkililerine haber verdikten sonra hiçbir adım atılmazsa görev nedir?

Cevap: İlgili sorumlulara, onları şarap içme ve haram etleri yemek gibi işleri göz önünde yapmamalarını emretmeleri ve onları bunları aleni olarak yiyip içmekten men etmeleri farzdır. Halkın genelinin iffetiyle uyuşmayan davranışları da yapmalarına kesinlikle izin verilmemesi gerekir. Her hâlükârda ilgili sorumluların bu hususta uygun tedbirleri almaları gerekir.

Soru 1086: Bazı kardeşler marufu emretmek, münkerden sakındırmak, nasihat ve irşat için tesettürsüz kadınların olabileceği yerlere gidiyorlar. Acaba oraya marufu emretmek için gittiklerinden, tesettürsüz kadınlara bakmaları câiz midir?

Cevap: Kasıtsız olan ilk bakışın sakıncası yoktur. Ama bilerek, yüz ve bileğe kadar ellerin dışında başka yerlere bakmak, marufu emretme maksadıyla olsa bile, câiz değildir.

Soru 1087: Erkek ve kızların karışık olarak ders okuduğu üniversitelerde, mümin gençlerin o yerlerin bazılarında gördükleri yozlaşmalara karşı vazifeleri nedir?

Cevap: Bu yozlaşmalara bulaşmaktan uzak durmanın yanı sıra, marufu emretme ve münkerden sakındırma şartlarının mevcut ve mümkün olduğu durumlarda bu farzı yerine getirmeğe teşebbüs etmek onlara farzdır.

NECİS ŞEYLERİN ALIM SATIMI

Soru 1088: Acaba otlak ve tarlaları korumak için Avlanma dairesi ve bölgedeki çiftçilerin avladıkları yabani domuzların etlerini konserve yapmak ve Müslüman olmayan ülkelere ihraç etmek maksadıyla satın almak caiz midir?

Cevap: Varsayılan soruda ihtiyat gereği bu işten gelir elde etmek terk edilmelidir. Ancak hayvanları beslemek veya yağını sabun sanayinde kullanmak gibi helâl ve önemli makul bir faydası varsa, ondan para kazanmada bir sakınca yoktur.

Soru 1089: Acaba domuz eti konservesi yapan fabrikalarda veya gece kulüpleri ve fuhuş merkezlerinde çalışmak caiz midir? Bu yolla elde edilen gelirin hükmü nedir?

Cevap: İçki satmak, gece kulüpleri, fuhuş merkezleri, kumarhane ve meyhane açmak, işletmek ve bunun gibi haram işlerde bulunmak caiz değildir. Bu işlerden kazanç elde etmek haramdır ve insan bu işler karşılığında aldığı ücretin sahibi olmaz. Domuz etiyle ilgili olarak, ihtiyat gereği ondan para kazanmayı bırakmak gerekir.

Soru 1090: Helal bilen birine şarap, domuz eti veya yenmesi haram olan bir şeyi satmak veya hediye etmek sahih midir?

Cevap: Sarhoş edici maddelerin başkalarına satılması ve [kullanımlarına] sunulması kesinlikle caiz değildir. Sarhoş edici maddeler dışında haram gıdaları tıpkı kendi dinlerine göre haram saymayanlara satmak ve onların [kullanımlarına] sunmak sakıncasızdır. Elbette domuz eti hakkında, ihtiyat ondan gelir elde edilmesinin terk edilmesidir.

Soru 1091: Bizim gıda ve tüketim maddeleri satan bir kooperatif şirketimiz var ve bu mağazada olan gıda ürünlerinden bazıları murdar veya yenilmesi haram olan şeylerdendir. Bu durumda bunlardan elde edilen ve kooperatif üyelerine dağıtılan yıllık gelirin hükmü nedir?

Cevap: Başkalarına sarhoş edici madde satmak ve temin etmek kesinlikle caiz değildir ve bu yolla elde edilen gelir haramdır. Sarhoş edici olmayan şeylerde, haram olan yiyecekleri, tıpkı mezhebine göre haram bilmeyen bir kimseye satmanın veya temin etmenin sakıncası yoktur. Elbette domuz eti konusunda ihtiyat gereği ondan kazanç elde etmek terk edilmelidir. Haram yoldan elde edilen kazancın kooperatif üyeleri arasında dağıtılması caiz değildir ve kooperatif şirketi mallarının onunla karışması halinde, çeşitleri ilmiyelerde açıklanan haram karışmış mal hükmündedir.

Soru 1092: Eğer Müslüman biri, gayrimüslim bir ülkede otel kurar ve o ülkedeki insanların çoğunluğu, yemekle birlikte şarap içen ve yemeğin yanında şarap vermeyen bir otele gitmeyen Mesihî insanlar olduğu için bazı şarap ve haram yiyecek çeşitlerini satmak zorunda kalırsa, bu şahsın haram şeylerden elde ettiği bütün gelirleri şer'î hâkime vermek niyetinde olduğu dikkate alınırsa, acaba bu iş onun için caiz midir?

Cevap: Müslüman olmayan ülkelerde otel veya lokanta açmanın bir sakıncası yoktur; ama başkalarına sarhoş edici madde satmak ve temin etmek kesinlikle caiz değildir ve bu yolla elde edilen gelir haramdır. Sarhoş edici olmayan şeylerde, haram olan yiyecekleri, tıpkı mezhebine göre haram bilmeyen bir kimseye satmanın veya temin etmenin sakıncası yoktur. Elbette domuz eti konusunda her ne kadar o şahıs o parayı şer'î hâkime vermek niyetinde olsa bile ihtiyat gereği ondan kazanç elde etmeyi terk etmelidir.

Soru 1093:

a) Pullu olan bir balık ağların içinde ölürse, bunun hükmü nedir?

b) Yenilmesi haram olan su ürünlerinin alım satımı hangi şekildedir? Onların helal bilen birine satılmaları caiz midir? Acaba bunların insan dışında, kuşları ve hayvanları beslemek ve aynı şekilde sanayi alanlarında kullanmak gibi amaçlar için alım satımı

caiz midir?

Cevap:

a) Balıkçı ağlarının içinde ölen pullu balık helaldir.

b) Haram olan yiyecekleri, tıpkı mezhebine göre haram bilmeyen bir kimseye satmanın veya temin etmenin sakıncası yoktur; aksi durumda caiz değildir. Ancak yemekten başka, tıbbi veya endüstriyel kullanımlar, hayvanları beslemek ve bunun gibi makul görülen helâl menfaatler için, alım satımlarının sakıncası yoktur.

Soru 1094: Acaba aralarında şer'î usullere göre kesilmeyen hayvan eti de bulunan gıda maddelerinin nakliyeciliğini yapmak caiz midir? Acaba bunları, yenilmesini helâl bilen birine taşımakla helâl bilmeyen birine taşımak arasında herhangi bir fark var mıdır?

Cevap: Şer'î usullere göre kesilmeyen hayvanın etini mezhebi gereği onu haram bilmeyen bir kimseye taşımanın sakıncası yoktur ve aksi halde caiz değildir.

Soru 1095: Acaba kandan faydalanan birine kan satmak caiz midir?

Cevap: İnsanlarca makul görülen meşru bir kasıt için kan satmanın sakıncası yoktur.

Soru 1096: Acaba Müslüman birinin, (domuz veya murdar et ihtiva eden yemekler gibi) haram yiyecekleri ve alkollü içecekleri küfür beldelerindeki gayrimüslimlere sunması caiz midir? Bunun aşağıdaki durumlardaki hükmü nedir?

a) Eğer yiyecek ve alkollü içecekler kendisine ait olmaz ve bunları satmaktan kâr da sağlamazsa; işi yalnızca bunları ve helal yiyecekleri müşteriye sunmak olursa.

b) Eğer gayrimüslim bir kimse ile bir yerde ortak olursa, Müslüman, helal mallara, gayrimüslim ortak ise alkollü içecıklere ve haram yiyeceklerle sahip olur ve her biri kendi malından ayrı kazanç sağlarsa.

c) Eğer Müslüman kişi, haram yiyeceklerin ve alkollü içeceklerin satıldığı yerde, sahibi Müslüman olsun ya da olmasın sadece sabit ücretle çalışan bir işçi olursa.

d) Eğer Müslüman biri, haram yiyecek ve alkollü içeceklerin satıldığı bir yerde işçi veya ortak olarak çalışır, ancak bunların alım satımında dahil olmaz ve söz konusu mallar ona ait olmaz ve onun sadece gıda maddelerinin temin edilmesinde ve satışında rolü olursa, müşterilerin alkollü içecekleri o mekânda içmedikleri dikkate alınarak yaptığı işin hükmü nedir?

Cevap: Sarhoş edici alkollü içeceklerin sunumu ve satımı ile bunların satıldığı yerde çalışıp alım satımına ve imalatına iştirak etmek, bu yolla gelir elde etmek/para kazanmak ve bu [saydığımız] durumlarda başkalarına itaat etmek şer'an haramdır. Sarhoş edici olmayan ürünlerde, haram olan yiyecekleri mezhebine göre haram bilmeyen birine satmanın ve sunmanın sakıncası yoktur. Elbette domuz eti konusunda onunla kazanç elde edilmemesi ihtiyat gereğidir. [Bütün bunlarda] bir kişinin sermaye ortağı veya yevmiyeci olması, sadece haram yiyecek ve alkollü içecekleri sunması ve satması veya satışın helal gıda ile birlikte olması ve yine insanın yaptığı işin kâr amaçlı ve ücret karşılığı ya da ücretsiz olup olmadığına bakılmaz. Bu durumda işverenin veya ortağının Müslüman veya gayrimüslim olması da fark etmez.

Soru 1097: Acaba alkollü içecekleri taşıyan kamyonları tamir etmek suretiyle gelir elde etmek caiz midir?

Cevap: Eğer haram [bir işe] yardım etmek kastıyla yapılırsa veya toplumda yozlaşmanın yaygınlaşmasına sebep olacaksa caiz değildir.

Soru 1098: İnsanlara gıda ürünleri satmak için alt şubeleri bulunan bir ticaret şirketi var; gıda maddelerinden bazıları (ithal edilen murdar etler gibi) şer'an haramdır. Sonuç olarak şirketin mallarının bir bölümü şer'î açıdan haram sayılır. Acaba hem helal hem de haram ürünleri olan bu şirketin şubelerinden zaruri ihtiyaçları satın almak caiz midir? Caiz olduğu varsayımıyla, satıcıdan para üstünü almak, sahibi bilinmediği [meçhulü'l-malik olduğu] için şer'î hâkimin iznini gerektirir mi? [Yine şer'î hâkimin] iznine ihtiyaç olduğunu varsayarak, ihtiyacı olan malları o şubelerden alan birine bu izni verir misiniz?

Cevap: Şirketin mallarında haram malın varlığının genel olarak bilinmesi, mükellefin [helal ve haram olan] tüm ürünlere ihtiyaç duymadığı ve ilgilenmediği müddetçe o şirketten

ihtiyaç duyulan ürünleri satın almasının sıhhatine engel değildir. Dolayısıyla bütün insanların ihtiyaç duyulan ürünleri oradan satın almasının sakıncası yoktur. Ayrıca müşteri şirketin tüm mallarını almadıkça, para üstünü almasının sakıncası yoktur. Ayrıca kişi bizzat şirketten aldığı malda haram olduğunu bilmedikçe sakıncası yoktur. Ayrıca şirketten aldığı para üstünde ve ürünlerde tasarruf etmek için şer'i hâkimin iznine ihtiyaç yoktur.

Soru 1099: Acaba gayrimüslim ölülerin cesetlerini yakma işinde çalışmak ve bunun karşılığında ücret almak caiz midir?

Cevap: Gayrimüslimlerin cesetlerini yakmak haram değildir. Dolayısıyla bu işte çalışmanın ve karşılığında ücret almanın sakıncası yoktur.

Soru 1100: Çalışabilen birinin, insanlardan yardım istemesi ve onların verdikleriyle geçinmesi caiz midir?

Cevap: Bu işi yapması uygun değildir.

Soru 1101: Kadınların kuyumcular ve diğer pazarlarda mücevher satarak para kazanmaları caiz midir?

Cevap: Şer'î sınırlar gözetilirse, sakıncası yoktur.

Soru 1102: Haram işlerde kullanılacak olan evleri, özellikle putlara tapmak için kullanılan bazı odaları süslemenin (dekorasyonunu yapmanın) hükmü nedir? Acaba dans vb. işlerde kullanılma ihtimali olan salonlar inşa etmek caiz midir?

Cevap: Haram işlerde kullanmak maksadıyla olmadıkça kendi başına evlerin süslenmesinin bir sakıncası yoktur. Ama puta tapılan odanın dekorasyonunu yapmak, örneğin odanın eşyalarını dizmek, putun bırakılması için yer hazırlamak vb. işler şer'i açıdan caiz değildir. Haram işlerde kullanmak için bir salon inşa etmek caiz değildir; ama sadece ihtimal verilirse, sakıncası yoktur.

Soru 1103: Hapishane ve polis karakolu içeren bir binayı inşa edip, onu zalim bir devlete teslim etmek caiz midir? Ayrıca, bu binanın inşaat işlerinde çalışmak da caiz midir?

Cevap: Belirtilen özelliklere sahip bir bina yapılmasında, orada zulüm mahkemelerinin düzenlenmesi ve suçsuz insanların hapsedilmesi için bir cezaevi olması kastı olmaması koşuluyla bir sakınca yoktur. Ayrıca orayı yapan kişinin görüşüne göre de genel olarak yukarıda belirtilen kullanımlara maruz kalmamalıdır ki bu durumda yapılması için para alınmasında bir sakınca yoktur.

Soru 1104: Benim mesleğim izleyicilerin karşısında boğa güreşi yapmaktır. Onlar da bunun karşılığında bir miktar para hediye olarak bana veriyorlar. Acaba bu iş kendi özünde caiz midir?

Cevap: Söz konusu eylem Şeriat'ta kınanmıştır; ancak izleyiciden alınan hediyelerde, onlar kendi istek ve rızaları ile ödeme yapıyorlarsa, sakınca yoktur.

Soru 1105: Bazıları orduya ait olan özel askerî elbiseler satıyorlar, acaba bu elbiseleri satın almak ve onları kullanmak caiz midir?

Cevap: Bu kıyafetlerin yasal olarak elde edildiğine veya satılmasına izin verildiğine ihtimal vererseniz, kanunlara aykırı olmayan durumlarda satın almanın ve kullanmanın sakıncası yoktur.

Soru 1106: Halkın asayişini bozsun veya bozmasın [bazı bayram ve özel günlerde kullanılan] torpil, çatapat vb. patlayıcı maddeler kullanmanın, üretmenin ve alış verişini yapmanın hükmü nedir?

Cevap: Başkalarının rahatsızlık ve eziyetine sebep olursa veya para israfı sayılırsa ya da İran İslam Cumhuriyeti yasalarına aykırıysa caiz değildir.

Soru 1107: İran İslâm Cumhuriyeti'nde polis, trafik polisi, gümrük ve maliye memuru olmanın hükmü nedir? Acaba bazı rivayetlerde geçen, "İnsanların işlerini devlete rapor eden (istihbaratçı) ve vergi tahsil eden maliye ve gümrük memurlarının duası kabul olmaz." sözü bunları da kapsar mı?

Cevap: Kanunlara ve kurallara uygun olduğu takdirde onların yaptığı işin kendi özünde herhangi bir sakıncası yoktur. Zahiren rivayette geçen "istihbaratçı ve vergi tahsil edenler"den kasıt, zalim ve tağutî rejimlerin hizmetinde görev yapanlardır.

Soru 1108: Bazı kadınlar ailelerinin geçimlerini sağlamak için kuaförlerde çalışıyorlar. Acaba bu iş, iffetsizliği yaymak veya İslâm toplumunun iffeti için bir tehdit sayılmaz mı?

Cevap: Kadınlara kuaförlük yapmanın ve bunun karşılığında ücret almanın, kadınların süslerini namahremlere göstermemeleri şartıyla kendi zatında bir sakıncası yoktur.

Soru 1109: Şirketlerin bir taraftan işveren ile diğer taraftan işçi ve müteahhitler arasında yaptıkları arabuluculuk için ücret almaları caiz midir?

Cevap: Mubah bir iş karşılığında ücret almanın sakıncası yoktur.

Soru 1110: Komisyoncuların aldığı ücret helâl midir?

Cevap: Eğer mubah olan bir iş karşılığında ve birinin isteği üzere yapılırsa, sakıncası yoktur.

FARZ AMELLER KARŞISINDA ÜCRET ALMAK

Soru 1111: İlahiyat fakültesinde fıkıh ve usul dersi veren öğretim görevlilerinin maaşlarının hükmü nedir?

Cevap: Öğretilmesi farz-ı kifai olan bir şeyin eğitim ve öğretiminden maaş almanın sakıncası yoktur.

Soru 1112: Şer'i konuları öğretmenin hükmü nedir? Acaba halka şer'i hükümleri öğreten din âlimlerinin bu iş karşısında ücret almaları caiz midir?

Cevap: Helâl ve haram konularını öğretmek farzdır ve bunun karşısında ücret almanın sakıncası yoktur.

Soru 1113: Devlet kurum ve kuruluşlarında cemaat namazı kaldırmak ve dini rehberlik ve irşat için aylık maaş almak caiz midir?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 1114: Ölülere yıkamak için para almak caiz midir?

Cevap: Caizdir.

Soru 1115: Nikâh akdini okumak için ücret almak caiz midir?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Satranç

Soru 1116: Çoğu okullarda yaygın bir şekilde satranç oynandığı dikkate alındığında acaba satranç oynamak ve öğretmek için kurs düzenlemek caiz midir?

Cevap: Eğer mükellefe göre, satranç şu anda bir kumar aleti olarak kabul edilmiyorsa, onunla bahse girmeden oynamanın sakıncası yoktur.

Soru 1117: İskambil gibi insanı eğlendiren şeylerle oynamanın hükmü nedir? Acaba ortada bahis olmadan eğlenmek için iskambil kâğıdıyla oynamak caiz midir?

Cevap: Örfen (halk arasında) kumar aleti sayılan şeylerle oynamak, ortada bahis olmasa ve sırf eğlenmek için bile olsa mutlak suretle haramdır.

Soru 1118: Aşağıdaki durumlarda satrancın hükmü nedir?

- a) Satranç taşlarının yapımı ve alım satımı.
- b) Bahse girerek veya girmeden satranç oynamak.
- c) Satranç öğretmek, oynamak ve insanları ona teşvik etmek için umumî ve diğer yerlerde merkezler açmak.

Cevap: Eğer mükellef, satrancın hâlihazırda bir kumar aleti sayılmadığını tespit ederse, yapılmasında, alınmasında, satılmasında ve onunla bahse girmeden oynanmasında sakınca olmadığı gibi, yukarıda belirtilen varsayımla öğretilmesinde de bir sakınca yoktur.

Soru 1119: Satranç turnuvalarının matematik eğitimi müdürlüğü tarafından onaylanmasından, satrancın bir kumar aracı olmadığı anlaşılır mı? Ve mükellefin buna güvenmesi caiz midir?

Cevap: Hükümlerde konuların belirlenmesinde ölçü, mükellefin kendisinin teşhisi veya o konuda kendisi için şer'î bir delilin bulunmasıdır.

Soru 1120: Yabancı ülkelerde kâfirlerle satranç ve bilardo gibi aletlerle oynamanın hükmü nedir? Bu aletleri bahse girmeden kullanmak için para harcamanın hükmü nedir?

Cevap: Satranç ve kumar aletleri ile oynamanın hükmü daha önceki hükümlerde belirtildi. Söz konusu hükümde, bunlarla İslami ve gayri İslâmî ülkelerde oynamakla, Müslüman veya kâfirlerle oynamak arasında hiçbir fark yoktur. Kumar aletlerini alıp satmak ve bu konular için para harcamak da caiz değildir.

Kumar Aletleri

Soru 1121: Eğer insanlar bahse girmeden, kumar, kazanmak, kaybetmek ve para kazanmak maksadı olmaksızın, sadece eğlence ve meşgul olmak için iskambil oynarlarsa, haram işlemiş olurlar mı? Eğlenmek için kâğıt (iskambil) oynanan yerlere gitmenin hükmü nedir?

Cevap: Örfen kumar aleti sayılan iskambil kâğıdı oynamak mutlak olarak haramdır. İnsanın kendi irade ve isteğiyle kumar veya kumar aletleri ile oynanan oyun [mekânlarına] toplantılarına katılması caiz değildir.

Soru 1122: İskambil kâğıtlarını, ortada bahis olmadan ilmî ve dinî kavramları ihtiva eden salt akıl oyunları için kullanmak caiz midir? Özel bir şekilde dizildiğinde motosiklet, araba vb. bazı şekiller oluşturulan, ama aynı zamanda yarışma ve bahislerde de kullanılacak olan kumar kâğıtlarıyla oynamanın hükmü nedir?

Cevap: Örfen kumar aleti sayılan iskambil kâğıdı oynamak mutlak olarak haramdır. Ancak örfen kumar aletlerinden sayılmayan kartlarla, ortada bahis olmadan oynamanın sakıncası yoktur.

Genel olarak mükellefin kumar aletlerinden olduğunu teşhis ettiği veya içinde bahis olan herhangi bir şeyle oynamak, hiçbir durumda caiz değildir.

[Ama] kumar aletlerinden sayılmayan herhangi bir şeyle ortada bahis olmaksızın oynamanın sakıncası yoktur.

Soru 1123: Ceviz, yumurta ve şer'i açıdan malî değeri olan diğer şeylerle oynamanın hükmü nedir? Acaba çocukların bu gibi şeylerle oynaması caiz midir?

Cevap: Eğer kumar ve bahis oyunu olursa şer'an haramdır ve kazanan taraf, kazandığı ve karşı taraftan aldığı şeye sahip olmaz. Ancak oyuncular reşit değilse, şer'i açıdan yükümlü değildirler ve kazandıklarının sahibi olmasalar da herhangi bir yükümlülükleri yoktur.

Soru 1124: Kumar aleti olmayan oyunlarda, nakit para veya diğer şeylerle bahse girmek caiz midir?

Cevap: Kumar aletleriyle olmasa bile, oyunda bahse girmek caiz değildir.

Soru 1125: Bilgisayarda iskambil kâğıdı vb. kumar aletleriyle oynamanın hükmü nedir?

Cevap: Eğer iki kişi arasında oynanırsa, kumar aletleriyle oynamak hükmündedir; [ama] eğer tek başına oynuyorsa, onda fesada yol açan bir durum yoksa sakıncası yoktur [aksi halde, bağımlılık, zaman israfı vb. durumlarda sakıncalıdır].

Soru 1126: Uno^[1] kartlarıyla oynamanın hükmü nedir?

Cevap: Eğer örfen kumar aletlerinden sayılırsa, bahse girilmese bile onunla oynamak caiz değildir.

Soru 1127: Bazı bölgelerde kumar aleti sayılan ve bazı bölgelerde ise kumar aleti sayılmayan oyun aletleriyle oynamak caiz midir?

Cevap: Her iki yerin örfi görüşüne de uyulmalıdır; yani eğer bu aletler iki şehirden birinde kumar aleti olarak kabul edilse ve geçmişte her iki yerde de kumar aletlerinden idiyseler, hali hazırda da onlarla oynamak haramdır.

[1]- Uno, 4 yönlü popüler bir kart oyunudur. Elindeki deste ile renk veya sayı olarak eşleşen kartlarla oynarsın. Bir zekâ oyunudur diyenler de vardır.

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

MÜZİK VE TEGANNİ

Soru 1128: Helâl müziği haram müzikten ayıran şey nedir? Acaba klasik müzik helâl midir? Bu konuda bize bir ölçü verebilir misiniz?

Cevap: Örf'e göre eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı olan her müzik haram sayılır. [Bu konuda] klasik müzikle diğer müzikler arasında hiçbir fark yoktur. Mevzunun belirlenmesi de mükellefin örfî görüşüne bırakılmıştır. Belirtilen özelliklerde olmayan müziğin bir sakıncası yoktur.

Soru 1129: Dinî kurum ve müesseselerce sakıncasız olduğu söylenen kasetleri dinlemenin hükmü nedir? Keman, viyola ve ney gibi müzik aletlerini kullanmanın hükmü nedir?

Cevap: Söz konusu kasetleri dinlemenin caiz olması, mükellefin kendi teşhisine bağlıdır; eğer mükellef, insanı eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı olmadığına ve batıl sözler de içermediği sonucuna varırsa, onu dinlemesinin sakıncası yoktur. Dolayısıyla, sırf dinî bir kurum ve müessese tarafından sakıncasız olduğunun söylenmesi, onun mubah olması için şer'î bir delil teşkil etmez. Müzik aletlerini, eğlendirici haram müziklerde kullanmak caiz değildir; ama bu aletlerden makul amaçlar için helâl olarak yararlanmanın sakıncası yoktur. Konunun örneklerinin teşhisinde de ölçü, mükellefin kendi görüşüdür.

Soru 1130: Eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı müzikten maksat nedir? Eğlendirici ve saptırıcı müziklerle diğer müzikleri ayırt etmenin yolu nedir?

Cevap: Eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı müzik, sahip olduğu özellikleri nedeniyle insanı Allah Teâlâ'dan ve ahlâkî erdemlerden uzaklaştıran, laubaliliğe ve günaha sürükleyen müziktir. Konunun teşhisi için başvurulması gereken merci örf'tür.

Soru 1131: Müzik hakkında hüküm verirken çalgıcın kişiliğinin, çalgı yerinin ve amacının etkisi var mıdır?

Cevap: Haram müzik, eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı olan müziktir; bazen müzisyenin kişiliği veya çalgıyla birlikte söylenen söz, çalgı yeri ve diğer şartlar, müziğin, haram olan eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı müziğin veya bir başka haramın kapsamına girmesinde etkili olabilir; örneğin bu özellikler sonucunda fesada yol açabilir.

Soru 1132: Müziğin haram oluşundaki ölçü, onun sadece coşturucu ve eğlendirici oluşu mudur, yoksa bunun yanında tahrik edici ve heyecanlandırıcı oluşunun da etkisi var mıdır? Eğer müzik, dinleyenleri kederlendirir veya ağlatırsa hüküm nedir? Müzik ve çalgı aletlerinin eşliğinde gazel okumanın ve dinlemenin hükmü nedir?

Cevap: Bunda ölçü, müziğin çalınmasının niteliği ile birlikte onun bütün özelliklerinin dikkate alınması; eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı müziklerden olup olmadığıdır. Bu durumda, tabiatı gereğince eğlendirici, neşelendirici ve saptırıcı türden müzik, ister heyecanlandırıcı olsun, ister olmasın, ister dinleyiciyi kederlendirsın ve isterse ağlatsın böyle bir müzik haramdır. Müzik aletleri eşliğinde okunan gazeller, teganni, eğlendirici ve saptırıcı müzik hâlini alırlarsa, onları söylemek ve dinlemek haramdır.

Soru 1133: İslâm fıkıhına göre haram olan teganni nedir? Acaba sadece insan sesiyle sınırlı mıdır, yoksa müzik aletlerinden çıkan sesleri de içerir mi?

Cevap: Teganni, insanın, dalgalandırarak gırtlaktan çıkardığı, eğlendirici ve Allah

yolundan saptırıcı sese denir. Sesi bu şekilde gırtlakta dalgalandırarak çıkarmak ve onu dinlemek haramdır.

Soru 1134: Düğün törenlerinde kadınların müzik aletlerinden olmayan kaplara ve diğer araçlara ritimle vurmaları caiz midir? Ses, meclisten dışarı çıkar ve erkekler de duyarsa hüküm nedir?

Cevap: Bunların caiz olması nasıl kullanıldıklarına bağlıdır. Eğer geleneksel düğün törenlerinde yaygın olduğu şekilde kullanılır, eğlendirici ve saptırıcı olmaz ve herhangi bir fesada ve günaha da yol açmazsa sakıncası yoktur.

Soru 1135: Kadınların, düğün törenlerinde tef çalmasının hükmü nedir?

Cevap: Müzik aletlerini, eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı müzikleri çalmak amacıyla kullanmak caiz değildir.

Soru 1136: Eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı nitelikte olan ve teganni ile okunan müziği evde dinlemek caiz midir? Eğer insan bundan etkilenmezse hüküm nedir?

Cevap: İster evde yalnız başına olsun, ister başkalarının yanında olsun ve ister etkilensin, ister etkilenmesin, bu tür müzikleri dinlemek her hâlükârda [mutlak olarak] haramdır.

Soru 1137: Mükellefiyet yaşına yeni erişen bazı gençler, İran İslâm Cumhuriyeti'nin resmî radyo ve televizyon kanallarından yayınlansa bile, mutlak suretle müziğin haram olduğuna fetva veren müçtehitlerden taklit etmektedirler; bu konuda hüküm nedir? Acaba veliyy-i fakih, dinlenilmesi helâl olan bir müziğin dinlenmesine müsaade etmiş olursa, hükümet hükümlerine istinaden verilen bu müsaade, o müziklerin caiz olması için yeterli midir, yoksa onların kendi müçtehitlerinin fetvalarına uygun olarak hareket etmeleri mi gerekir?

Cevap: Müzik dinlemenin caiz oluşu veya olmayışına fetva vermek hükümete ait verilen bir hüküm değildir; bu, fıkhi bir hükümdür. Bu konuda her mükellefin kendi taklit merciinin fetvasına uyması farzdır. Fakat müzik eğer eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı türden değilse ve herhangi bir günaha da yol açmıyorsa, haram olması için bir neden yoktur.

Soru 1138: İlimihâl kitaplarında kullanılan "müzik ve teganni"den maksat nedir?

Cevap: Teganni, sesi eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı olacak şekilde boğazda titretmektir. Bu, hem söyleyene, hem de dinleyene haram olan bir günahdır. Müzik ise, müzik aletlerini günah meclislerinde yaygın olduğu gibi coşturucu ve saptırıcı şekilde çalmaktır; eğer böyle olursa, hem çalana ve hem de dinleyene haramdır. Ama bu şekilde değilse, özü itibarıyla caizdir ve hiçbir sakıncası yoktur.

Soru 1139: Sahibinin sürekli müzik dinlediği bir yerde çalışıyorum ve dolayısıyla istemeden bunları dinlemek zorunda kalıyorum; acaba bu, benim için caiz midir?

Cevap: Eğer eğlence ve günah meclislerine uygun olan eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı teganni ve müzik içeren parçaları dinliyorsanız, onları dinlemek caiz değildir. Fakat o iş yerinde bulunmak zorundaysanız, oraya gidip çalışmanızın sakıncası yoktur. Bununla beraber istemeyerek duymak zorunda olsanız bile, bu tür müzikleri dinlemekten sakınmanız farzdır.

Soru 1140: İran İslâm Cumhuriyeti radyo ve televizyon kanallarından yayınlanan müziklerin hükmü nedir? İmam Humeyni'nin (r.a) mutlak surette müziğin helâl olduğunu açıkladığı sözü, acaba doğru mudur?

Cevap: İmam Humeyni'nin (r.a) müziği mutlak surette helâl bildiği söylentisi, yalan ve

iftiradır. Çünkü İmam Humeyni (r.a) eğlence ve günah meclislerine uygun olan müzikleri haram bilmekteydi. Fakat görüş farklılıkları, mevzunun teşhisinden kaynaklanmaktadır; çünkü mevzunun teşhisi mükellefin kendisine bırakılmıştır. [Dolayısıyla] bazen müzisyen ile dinleyicinin teşhisi farklı olabilir. Bu durumda bir müzik, eğer mükellefe eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcıysa, onu dinlemesi ona haramdır. Fakat şüpheli müzikler helâl hükmündedir. Ayrıca bir müziğin sırf radyo ve televizyondan yayınlanması, onun helâl ve mubah oluşuna dair şer'î delil teşkil etmez.

Soru 1141: Bazen radyo ve televizyondan, şahsi görüşüme göre eğlence ve günah meclislerine uygun olduğunu düşündüğüm müzikler yayınlanmaktadır; acaba bunları dinlemekten kaçınmak ve diğerlerini de engellemek bana farz mıdır?

Cevap: Eğer bunları eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı bir müzik çeşidi olarak görüyorsanız, onları dinlemeniz caiz değildir. Fakat münkerden nehiy etme babından diğerlerini sakındırmanız, onların da söz konusu müziğin, haram müzik türünden olduğu hususunda sizinle aynı görüşü paylaştıklarını bilmenize bağlıdır.

Soru 1142: Batı ülkelerinin mahsulü olan eğlendirici müzikleri ve tegannileri dinlemenin ve dağıtmanın hükmü nedir?

Cevap: Eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı müzik ve teganninin dinlenmesine cevaz verilmemesinde, diller ve üretilen ülkeler arasında hiçbir fark yoktur; dolayısıyla teganni veya haram müzikleri içeren kaset, [cd, vb. her şeyin] dağıtımı, alım satımı ve dinlenmesi caiz değildir.

Soru 1143: Kadın ve erkeğin ister enstrüman eşliğinde olsun, ister olmasın radyo veya kasetten teganni şeklinde şarkı-türkü söylemelerinin hükmü nedir?

Cevap: Eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı müzik ve teganni haramdır. [Dolayısıyla] ister erkek söylesin, ister kadın, ister canlı olsun, ister kasetten, ister müzik aletleri eşliğinde olsun, ister olmasın, teganni şeklinde söylemek ve dinlemek caiz değildir.

Soru 1144: Cami gibi mukaddes mekânlarda makul ve helâl hedef ve amaçlarla müzik çalmanın hükmü nedir?

Cevap: Eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı müzik çalmak, caminin dışında bile olsa ve yine makul helâl amaçlar taşısa da mutlak olarak caiz değildir. Fakat mukaddes yerlerde bazı münasebetler gereği müzik nağmeleri eşliğinde inkılap marşları vb. şeyleri okumanın ve söylemenin, o yerin saygınlığıyla çelişmemesi ve cami gibi yerlerde namaz kılanları rahatsız etmemesi şartıyla sakıncası yoktur.

Soru 1145: Enstrüman ve özellikle "santur" (kanuna benzer bir müzik aleti) çalmayı öğrenmenin bir sakıncası var mıdır? Diğerlerini buna teşvik etmenin hükmü nedir?

Cevap: Fesat ve günaha yol açmadığı takdirde müzik aletlerini makul ve mubah amaçla inkılap marşlarında, dinî marşlarda, yararlı kültürel vb. programları uygulamada kullanmanın sakıncası yoktur. Bu amaçla bir enstrümanı çalmayı öğrenmenin ve öğretmenin özü itibarıyla bir sakıncası yoktur; ancak müziği yaymak, kutsal İslam sisteminin asil hedefleri ile uyumlu değildir.

Soru 1146: Kadının, teganni [güzel, hoş gidecek sesle] ile okuduğu şiiri veya başka sözleri dinlemenin hükmü nedir? Bu konuda dinleyen genç veya yaşlı, erkek veya kadın olması hükmü değiştirir mi? Dinleyen kişi kadının mahremi olursa hüküm nedir?

Cevap: Eğer kadının sesi, [eğlence meclislerinde olduğu gibi] eğlendirici ve saptırıcı teganni

şeklinde olursa, lezzet alma kastıyla dinlenir veya herhangi bir fesada yol açarsa onu dinlemek caiz değildir ve yukarıdaki durumlar arasında da hiçbir fark yoktur.

Soru 1147: Ülkelerin millî mirası olan geleneksel ve yerel müzikler haram mıdır?

Cevap: Örfün nazarında eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı müziklerden sayılan her şey mutlak suretle haramdır; bu hususta ülkeler arasında ve geleneksel müziklerle diğerleri arasında hiçbir fark yoktur.

Soru 1148: Bazen Arapça yayın yapan radyolardan bazı müzikler yayınlanmaktadır; Arapçayı dinleme şevkiyle bunlara kulak vermek caiz midir?

Cevap: Eğlendirici ve saptırıcı müzikleri dinlemek mutlak suretle haramdır; sırf Arapça dinleme şevki, bunları dinlemeyi şer'an helâl kılmaz.

Soru 1149: Müzik aletleri olmaksızın nağmeli şiir okumak ve okununca eşlik etmek caiz midir?

Cevap: Müzik aletleri eşliğinde olmasa bile teganni haramdır. Teganniden kasıt, sesi, eğlence ve Allah yolundan saptırıcı meclislere uygun olacak şekilde çıkarmaktır. Fakat şiir okumanın ve tekrarlamamanın özü itibarıyla hiçbir sakıncası yoktur.

Soru 1150: Müzik aletlerinin alım satımının hükmü nedir? Bunları kullanmanın sınırı nedir?

Cevap: Eğlendirici ve saptırıcı olmayan müzikler çalmak amacıyla ortak amaçlı (hem helâl hem de haram müzikler için) kullanılan müzik aletlerinin alım satımının sakıncası yoktur.

Soru 1151: Duayı, Kur'an'ı ve ezanı müzik parçası gibi teganniyle okumak caiz midir?

Cevap: Sesi, günah ve eğlence meclislerine uygun şekilde teganniyle çıkarmak, mutlak olarak hatta dua, Kur'ân, ezan, mersiye vb. şeyler okurken bile haramdır.

Soru 1152: Günümüzde müzik, depresyon, ıstırap, cinsel sorunlar ve kadınların soğuk mizaçları gibi bazı psikolojik hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır; bunun hükmü nedir?

Cevap: Güvenilir ve uzman bir doktorun, hastanın tedavisinin müzikten yararlanmaya bağlı olduğuna dair kesin görüş belirtmesi durumunda hastanın tedavisinin gerektirdiği miktarda müzikten yararlanmasının sakıncası yoktur.

Soru 1153: Haram müziği dinlemek eğer insanın eşine daha çok ilgi duymasına sebep olursa, hüküm nedir?

Cevap: Sırf eşe daha çok ilgi duymaya sebep olması, haram müziği dinlemek için şer'î bir ruhsat olamaz.

Soru 1154: Çalgıcıların da kadınlardan oluşan bir grup olduğunu bilerek, bir kadının, kadınlar için konser vermesinin hükmü nedir?

Cevap: Eğer konser, eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı bir şekilde icra edilirse veya çalınan müzik, eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı türden ise haramdır.

Soru 1155: Eğer müziğin haram oluşunda ölçü, eğlendirici olması, eğlence ve günah meclislerine uygun olması ise, bu durumda bazı insanları ve hatta mümeyyiz olmayan çocukları coşturan marş ve şarkıların hükmü nedir? Acaba kadınların teganni ile okudukları ama coşturucu olmayan müptezel kasetler haram mıdır? Ayrıca sürücülerinin genellikle bu gibi kasetler kullandığı umumî taşıtlara binen yolcuların görevi nedir?

Cevap: Teganniyle çıkarılan neşelendirici ses ve okunan müzik, nitelik veya içerik ya da

çalgıcının çalgı aletlerini kullanırken veya şarkıcının okurken sergilediği özel durum itibariyle eğlendirici ve saptırıcı müzik türünden olursa, onu dinlemek, dinlediğinde etkilenmeyen kimse için bile haramdır. Eğer otobüs ve diğer umumî taşıtlarda haram olan eğlendirici müzik çalınır, yolcuların onu dinlemekten sakınmaları ve [müziği çalanları] kötülükten sakındırmaları gerekir.

Soru 1156: Erkeğin kendi helâlinden lezzet almak amacıyla yabancı bir kadının teganniyle söylediği haram müziği dinlemesi caiz midir? Acaba eşlerin birbirleri için teganniyle haram şarkılar söylemeleri caiz midir? Allah Teâlâ'nın müziği, günah ve eğlence meclisleriyle iç içe olduğu ve bu ikisinin birbirinden ayrı tutulamayacağından dolayı haram kıldığı, müziğin haram oluşunun da, günah ve eğlence meclislerinin haram olmasından kaynaklandığı söylenmektedir; bu görüş doğru mudur?

Cevap: Eğlendirici ve saptırıcı bir şekilde şarkı söylemekten ibaret olan haram müzikleri dinlemek kesinlikle haramdır. Hatta karı koca olsalar ve haram şarkı söylemeyi birbirinden lezzet alma kastıyla isteseler bile bu, haram şarkı ve müzik dinlemeyi caiz yapmaz. Teganni [haram şarkı] ve ona benzer şeylerin haram oluşu, şeriata itaat üzere sabit olmuştur ve Şii fıkhnın sabit hükümlerinden biri olarak kabul edilmiştir. Farazi kriterlere, psikolojik ve sosyal etkilere tabi değildir; ancak bu haram unvanı onun için geçerli olduğu sürece onun hükmü, haram ve mutlak olarak ondan kaçınılmasının farz oluşudur.

Soru 1157: Eğitim Bilimleri Fakültesi öğrencileri, ihtisası dersler aşamasında devrim marşları ve türkülerini dersine katılmak zorundadırlar; zira orada müzik parçalarını öğrenirler ve yüzeysel olarak onları tanırırlar. Bu dersi öğrenmenin temel aracı orgdur. Zorunlu olan bu dersi almanın hükmü nedir? Bahsedilen cihazı alıp kullanmamızın hükmü nedir? Özellikle, erkeklerin önünde alıştırmakla ilgili olarak kız öğrencilerin görevi nedir?

Cevap: Müzik aletlerini; inkılap marşları, faydalı dini ve kültürel faaliyetlerde kullanmanın sakıncası yoktur. Bahsi geçen işlerde kullanmak için müzik aletlerinin alım satımının, öğrenmenin ve öğretmenin sakıncası yoktur. Bayan öğrenciler de farz olan İslami örtü ve ölçülere uyarak bu derslere katılabilirler.

Soru 1158: Görünüşte devrim marşları niteliğinde olan ve örfte de devrim marşları olarak bilinen bazı şarkılar var; fakat bunları söyleyen kişinin marş kastıyla mı, yoksa eğlendirici ve coşturucu müzik kastıyla mı söylediğini bilmiyoruz. Bunları söyleyen kişinin Müslüman olmadığı, fakat söylediği sözlerin vatan sevgisini aşıladığını ve insanı vatanın işgali karşısında direnmeye sevk ettiği dikkate alındığında bunları dinlemenin hükmünü açıklar mısınız?

Cevap: Dinleyiciye göre örf açısından eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı bir nitelik taşımazsa, bunları dinlemenin sakıncası yoktur; söyleyenin niyetinin ve söylediği sözlerin içeriğinin bu konuda hiçbir etkisi yoktur.

Soru 1159: Bazı spor dallarında antrenör ve uluslararası hakem vasfını taşıyan bir genç, mesleği gereği haram müzik çalınan kulüplere girmek zorunda kalıyor; geçiminin bir bölümünü bu yolla temin ettiği ve bulunduğu bölgede iş sahalarının az olduğu göz önünde bulundurulursa acaba onun bu işte çalışması caiz midir?

Cevap: Her ne kadar eğlendirici ve teganni şeklinde olan müziği dinlemesi haram olsa da bu meslekte çalışmasının sakıncası yoktur. Ama zorunlu durumlarda dinlemekten sakınmak kaydıyla, haram müzik meclislerine girmesi caizdir; bu durumda elinde olmaksızın duyduğu şeylerin [haram müzik] sakıncası yoktur.

Soru 1160: Acaba müziği sadece dinlemek mi haramdır, yoksa duymak da mı haramdır?

Cevap: Örfte göre duymanın da dinlemek sayıldığı bazı durumlar dışında, eğlendirici ve haram müziği duymak, dinlemek hükmünde değildir.

Soru 1161: Kur'an-ı Kerim'in okunması ile birlikte, günah ve eğlence meclislerinde yaygın olarak kullanılan çalgılar dışındaki çalgılarla müzik çalınması caiz midir?

Cevap: Kur'ân-ı Kerim'i güzel bir sesle ve makamla, Kur'an'ın şanına uygun bir şekilde okumanın sakıncası yoktur; hatta haram olan teganni haddine ulaşmaması kaydıyla tercih edilir bir şeydir; fakat müzik eşliğinde Kur'ân okumanın şer'i bir dayanağı ve veçhi yoktur.

Soru 1162: Doğum günleri ve diğer törenlerde davul çalmanın hükmü nedir?

Cevap: Müzik ve çalgı aletlerini eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı bir şekilde kullanmak mutlak suretle haramdır.

Soru 1163: Öğrencilerin, Eğitim Bakanlığı'nın marş ekipleri ve bando takımlarında kullandıkları müzik aletlerinin hükmü nedir?

Cevap: Örf açısından hem helâl, hem de haramda kullanılabilecek müzik aletlerini eğlendirici ve saptırıcı olmamak kaydıyla helâl amaçlarla kullanmak caizdir; fakat örfen eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı müziklere has olan çalgı aletlerinden sayılan müzik aletlerini kullanmak caiz değildir.

Soru 1164: Müzik aletlerinden sayılan "santur" aleti imal etmek ve bir meslek olarak ondan kazanç elde etmek caiz midir? Acaba bu sanayiye geliştirmek ve çalgıcıları bu aleti çalmaya teşvik etmek için yatırım yapmak ve yardım etmek caiz midir? Geleneksel müziği yaymak ve ihya etmek amacıyla ülkenin geleneksel müziklerini öğretmek caiz midir?

Cevap: Millî marşlar, devrim marşları veya helâl ve faydalı herhangi bir şeyi icra etmek için musiki aletlerinin kullanılmasında, eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı [haram müzik] seviyesine ulaşmadığı sürece bir sakınca yoktur. Aynı şekilde bahsi geçen amaçlar için çalgı aletlerinin yapımı, öğretim ve öğreniminin kendi başına bir sakıncası yoktur.

Soru 1165: Hangi aletler eğlendirici sayılır ve kullanılması hiçbir durumda caiz değildir?

Cevap: Fikirsal ve inançsal sapmalara veya günaha düşmeye neden olan, genellikle helâl menfaati olmayan, eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı müzik yapımında kullanılan aletlerdir.

Soru 1166: Haram içeriğe sahip ses kaset ve CD'lerini çoğaltmak için ücret almak caiz midir?

Cevap: Dinlenmesi haram olan bütün ses CD ve kasetlerin kopyalanması ve bunun karşılığında ücret alınması caiz değildir.

DANS

Soru 1167: Düğün törenlerinde yapılan yerel danslar caiz midir? Bu törenlere katılmanın hükmü nedir?

Cevap: Farz ihtiyat gereği erkeğin dans etmesi haramdır. Kadının kadınlar için dans etmesi de eğer eğlendirici unvanı taşırsa, örneğin kadınlar toplantısı dans partisine dönüşürse sakıncalıdır ve farz ihtiyat gereği terk edilmelidir. Yine eğer şehvet uyandıracak veya fesada neden olacak şekilde veya haram fiil (haram müzik ve şarkı söylemek gibi) eşliğinde olursa ya da söz konusu mekânda namahrem bir erkek varsa, haramdır. Bu hükümde düğün meclisleri ile diğerleri arasında bir fark yoktur. Dans toplantılarına katılmak da eğer diğerlerinin yaptığı haram işi onaylamak sayılırsa veya haram bir işi yapmayı gerektirirse, caiz değildir. Bunun dışındaki durumlarda sakıncası yoktur.

Soru 1168: Kadınlar toplantısında müzik çalınmaksızın dans etmek haram mıdır, yoksa helal mi? Eğer haramsa iştirak edenlerin toplantıyı terk etmeleri farz mıdır?

Cevap: Kadının kadın için dans etmesi eğer eğlendirici unvanı taşırsa, örneğin kadınlar toplantısı dans partisine dönüşürse, sakıncalıdır ve farz ihtiyat gereği terk edilmelidir. Yine eğer şehvet uyandıracak veya haram iş yapmayı gerektirecek ya da bir fesada yol açacak olursa, haramdır. Yapılan haram işe itiraz unvanıyla söz konusu toplantıyı terk etmek, kötülükten sakındırmanın bir örneği sayılırsa, [orayı terk etmek] farzdır.

Soru 1169: Erkeğin erkek için, kadının kadın için veya erkeğin kadınlar arasında veya kadının erkekler arasında yaptığı yerel dansların hükmü nedir?

Cevap: Farz ihtiyat gereği erkeğin dans etmesi haramdır. Kadının başka kadınlar için dans etmesi de eğer eğlendirici unvanı taşırsa, örneğin kadınlar toplantısı dans partisine dönüşürse sakıncalıdır ve farz ihtiyat gereği terk edilmelidir. Bunun aksi bir durumda da eğer şehvet uyandıracak veya fesada neden olacak şekilde veya haram fiil (haram müzik ve şarkı söylemek gibi) ile birlikte olursa veya namahrem bir erkek varsa, haramdır.

Soru 1170: Erkeklerin ve küçük kızların toplu olarak danslarını televizyondan veya diğer yerlerde seyretmenin hükmü nedir?

Cevap: Onu seyretmek, eğer şehvetin uyanmasına neden olursa veya günah işleyeni ve davranışını onaylamak anlamına gelirse ya da fesada yol açarsa, caiz değildir.

Soru 1171: Eğer düğüne gitmek toplumsal adetlere saygıdan dolayı olursa, acaba dans olması ihtimalinden dolayı [yine de] şer'an bir sakıncası var mıdır?

Cevap: Dans edileceği muhtemel olan düğün törenlerine katılmak, haram işleyen kimseyi onaylamak anlamına gelmedikçe ve harama düşmeye de sebep olmazsa sakıncası yoktur.

Soru 1172: Kadının kocası için ve erkeğin de karısı için dans etmesi haram mıdır?

Cevap: Herhangi bir haram işlemekle birlikte olmadıkça kadının kocası için ve erkeğin de karısı için dans etmesinin sakıncası yoktur.

Soru 1173: Anne ve babaların, çocuklarının düğün törenlerinde dans etmeleri caiz midir?

Cevap: Haram dans türünden olursa, babaların veya annelerin evlâtlarının düğün

töreninde de olsa dans etmeleri haramdır.

Soru 1174: Evli bir kadın, kocasının haberi ve izni olmadan düğün törenlerinde yabancı erkeklerin karşısında dans ediyor. Bu hareketi defalarca tekrarlamış ve kocasının bu hususta marufu emretmesi ve münkerden sakındırması onu etkilememiştir. Bu konuda ne yapmak gerekir?

Cevap: Bir kadının yabancı erkeklerin karşısında dans etmesi mutlak olarak haramdır. Kadının, kocasının izni olmadan evden dışarı çıkması da yine özü itibariyle haram olup kocasına karşı serkeşlik etmesine (naşize) ve sonuç olarak onun nafaka hakkından mahrum bırakılmasına neden olur.

Soru 1175: Kadınların, çalgı aletlerinin kullanıldığı köy düğünlerinde erkeklerin önünde oynamalarının, dans etmelerinin hükmü nedir? Bu olay karşısında bizim görevimiz nedir?

Cevap: Kadınların yabancı erkeklerin önünde dans etmeleri ve aynı şekilde fesada ve şehvetin uyanmasına sebep olan her türlü dans haramdır. Müzik aletlerinin kullanılması ve onları dinlemek de eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı nitelikte olursa haramdır. Bu durumlarda mükelleflerin vazifesi münkerden sakındırmaktır.

Soru 1176: Mümeyyiz (iyiyle kötüyü ayırt edebilen) erkek veya kız çocuğunun kadınların veya erkeklerin toplantısında dans etmesinin hükmü nedir?

Cevap: Bulûğ çağına ermemiş çocuk, ister erkek olsun, ister kız olsun mükellef değildir; fakat yetişkinlerin onları dans etmeye teşvik etmeleri uygun değildir.

Soru 1177: Dans öğretim merkezleri açmanın hükmü nedir?

Cevap: Dans eğitim merkezleri kurmak ve dansı yaymak, İslami sistemin amaçlarına aykırıdır.

Soru 1178: Erkeklerin, kendilerine mahrem olan kadınların ve kadınların da kendilerine mahrem olan erkeklerin önünde dans etmelerinin hükmü nedir? Bu mahremlığın, nesebi veya evlenme yoluyla olması bir şeyi değiştirir mi?

Cevap: Haram olan dansı yapanın, erkek veya kadın olması arasında fark yoktur. Aynı şekilde mahremlerin karşısında yapılmasıyla namahremlerin karşısında yapılması arasında hiçbir fark yoktur.

Soru 1179: Düğünlerde bastonla dövüş gösterisi yapmak caiz midir? Eğer bu gösteriyle birlikte müzik aletleri kullanılırsa hükmü nedir?

Cevap: Eğlence amaçlı bir spor oyunu niteliğinde olursa ve insan hayatı için bir tehlike korkusu da yoksa özü itibariyle bunda bir sakınca yoktur.

Soru 1180: Halay çekmenin hükmü nedir?

Cevap: Örfün nazarında dans sayılırsa, dans hükmündedir. [Dolayısıyla eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı şekilde müzik aletlerinin eşliğinde yapılması ya da bir fesada yol açması durumunda haramdır.]

ALKIŞ

Soru 1181: Doğum günü ve düğün törenleri gibi kutlamalarda kadınların kendi aralarında alkış tutmaları caiz midir? Caiz olduğunu varsayarsak, eğer alkış sesleri meclisin dışına çıkıp yabancı erkeklerin kulağına ulaşırsa, hükmü nedir?

Cevap: Normal şekilde alkışlamanın, yabancı erkekler duysalar bile herhangi bir fesada yol açmadığı takdirde sakıncası yoktur.

Soru 1182: Ehlibeyt İmamlarının doğum günleri, vahdet haftası ve biset günü münasebetiyle düzenlenen kutlamalarda Hz. Peygamber ve Ehlibeyt'ine salavatlar eşliğinde, sevinçle alkış tutmanın hükmü nedir? Bu kutlamaların cami, devlet daireleri ve kurumlarındaki mescitlerde ve hüseyniye gibi ibadet yerlerinde düzenlenmesinin hükmü nedir?

Cevap: Genel olarak, doğum günü kutlamalarında veya birini teşvik etmek ve onaylamak için normal bir şekilde alkışlamanın kendi özünde bir sakıncası yoktur. Fakat dinî merasimlerin, özellikle cami, hüseyniye ve mescitlerde düzenlenen kutlamaların salavat ve tekbirlerle süslenmesi ve böylece salavat ve tekbirlerin sevabına ulaşılması daha uygundur.

FOTOĞRAF VE FİLMLER

Soru 1183: Tesettürlü namahrem kadının resmine bakmanın hükmü nedir? Televizyonda bir kadının yüzüne bakmanın hükmü nedir? Acaba bu konuda Müslüman kadınla Müslüman olmayan ve yine canlı yayında paket program arasında bir fark var mıdır?

Cevap: Namahrem bir kadının fotoğrafına bakmak, namahrem kadının kendisine bakmak hükmünde değildir; dolayısıyla eğer şehvetle [zevk almak için] bakılmaz ve günaha düşme korkusu olmazsa ve resim de bakan kişinin tanıdığı Müslüman bir kadına ait değilse sakıncası yoktur. Farz ihtiyat gereği televizyondan canlı yayınlanan programlarda namahrem kadının görüntüsüne bakmamak gerekir. Fakat televizyondan yayınlanan paket programlarda, şehvet kastı ve günaha düşme korkusu olmamak kaydıyla namahrem kadının tasvirine bakmanın sakıncası yoktur.

Soru 1184: Uydudan yayın yapan televizyon programlarını seyretmenin hükmü nedir? Fars Körfezi sahilinde yer alan ülkelere yakın olan vilayetlerde yaşayanların bu ülkelerin televizyonlarını izlemelerinin hükmü nedir?

Cevap: Batılı ülkelerin uyduları tarafından yayınlanan programlar ve komşu ülkelerin çoğunun televizyon programları, insanı doğru yoldan saptıran fikir öğretilerini içerdiğinden, gerçekleri çarpıtıp, eğlendirici ve saptırıcı olduklarından bunların izlenmesi çoğu zaman dalalet, fesat ve haram işleri işlemeye sebep olduğundan bu tür yayınları izlemek caiz değildir.

Soru 1185: Radyo ve televizyondan yayınlanan komedi şovlarını ve hiciv programlarını dinlemenin veya seyretmenin sakıncası var mıdır?

Cevap: Bir mümine hakaret içermedikçe hiciv[1] programlarını ve komedi şovlarını dinlemekte ve izlemekte bir sakınca yoktur.

Soru 1186: Düğünümde tesettürümün tam olmadığı anlarda birkaç fotoğrafım çekildi. Bu fotoğraflar hâlihazırda arkadaşlarımın ve akrabalarımın elinde bulunuyor. O fotoğrafları geri almam bana farz mıdır?

Cevap: Fotoğrafınızın başkalarının yanında bulunması bir fesada yol açmıyorsa veya fotoğrafları diğerlerinden geri almak sizin için çok meşakkatli olursa, bu konuda herhangi bir yükümlülüğünüz yoktur.

Soru 1187: Kadınların namahrem olan dinî liderlerin ve şehitlerin fotoğraflarını öpmesinin bir sakıncası var mıdır?

Cevap: Genel olarak bir şahsın fotoğrafı, onun kendisi gibi değildir; dolayısıyla, şehvet kastı ve günaha düşme korkusu yoksa saygı, teberrük veya sevgiyi belirtmek için bir fotoğrafı öpmenin sakıncası yoktur.

Soru 1188: Sinema filmlerinde ve diğer yerlerde tanımadığımız kadınların çıplak veya yarı çıplak görüntülerine bakmak caiz midir?

Cevap: Fotoğraf ve filmlere bakmak, namahremine kendisine bakmak hükmünde değildir. Dolayısıyla şehvetle olmaz ve bir günaha veya fesada yol açma durumu da söz konusu değilse şer'an sakıncası yoktur. Fakat şehvet uyandırıcı çıplak fotoğraflara, genellikle şehvet kastıyla bakıldığından [bu amel] günah işlemenin ön aşamasıdır. Bu yüzden de bu tür resim ve filmlere bakmak haramdır.

Soru 1189: Düğün törenlerinde kadınların kocalarının izni olmadan fotoğraf çektirmeleri caiz midir? Eğer caiz ise fotoğraf çektirirken hicaplarını tamamen korumaları farz mıdır?

Cevap: Fotoğraf çektirmenin kendisi kocanın iznine bağlı değildir. Fakat eğer fotoğrafı yabancı bir erkeğin göreceğine ve tam olarak örtünmemesinin bir fesada sebep olabileceğine ihtimal verirse, bu durumda örtüsünü tamamen koruması farzdır.

Soru 1190: Kadınların erkek güreşini seyretmeleri caiz midir?

Cevap: Eğer seyretmek, bizzat güreş meydanında hazır bulunarak veya lezzet ve zevk almak için olursa ya da fesattan ve günaha düşülmekten korkulursa caiz değildir. Eğer televizyon ve benzeri şeylerden canlı olarak seyredilirse, farz ihtiyat gereği caiz değildir. Belirtilen durumlar dışında sakıncası yoktur.

Soru 1191: Gelin, düğün gecesi ince tül bir duvak giyerse, yabancı bir erkeğin onun resmini çekmesi caiz midir?

Cevap: Yabancı bir kadına haram bir şekilde bakmayı gerektiriyorsa caiz değildir, yoksa sakıncası yoktur.

Soru 1192: Tesettürsüz bir kadının mahremleri arasında fotoğrafını çekmenin hükmü nedir? Resimleri, baskı esnasında yabancı bir erkeğin görme ihtimali varsa hüküm nedir?

Cevap: Eğer kadına bakıp fotoğrafını çeken fotoğrafçı, onun mahremlerindense, fotoğrafını çekmesinde herhangi bir sakınca yoktur ve yine onu tanımayan bir fotoğrafçı tarafından resimlerin baskısının yapılmasının da sakıncası yoktur.

Soru 1193: Bazı gençler, geçersiz mazeret ve gerekçelerle müstehcen resimlere bakıyorlar; bunun hükmü nedir? Eğer bu gibi resimlere bakmak, insanın şehvetinin az da olsa yatışmasına ve harama düşmesine engel olursa, hükmü nedir?

Cevap: Eğer bu görüntülere lezzet alma niyetiyle bakıyorsa veya kişi bunun şehvetini tahrik edeceğini biliyorsa veya günah işleme ve fesada düşme korkusu varsa, bu durumda bakmak haramdır. İnsanın başka bir harama düşmediği gerekçesi de şer'an haram olan bir işi yapmaya ruhsat olamaz.

Soru 1194: Müziğin çaldığı ve insanların dans ettiği filim festivallerinde, çekimler için bulunmanın hükmü nedir? Erkeğin erkekler ve kadınlar arası eğlencelerde çekim yapmasının hükmü nedir? Düğün törenlerinde çekilen video ve resimlerin o aileyi tanısin veya tanımasın, bir erkek tarafından montaj ve baskısının hükmü nedir? Yine bunların bir kadın tarafından yapılmasının hükmü nedir? Acaba videolarda müzik kullanılması caiz midir?

Cevap: Teganni veya haram müziği dinlemeyi ya da haram olan diğer her hangi bir işi yapmayı gerektirmedikçe, kutlama törenlerinde bulunmanın, erkeğin erkekler toplantısında ve kadının da kadınlar toplantısında çekim yapmasının sakıncası yoktur. Fakat erkeğin kadınlar toplantısında veya kadının erkekler toplantısında çekim yapması, onlara lezzet alma kastıyla bakmayı veya diğer fesatlara yol açarsa, caiz değildir. Yine videolarda, eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı müzikleri kullanmak da haramdır.

Soru 1195: İran İslam Cumhuriyeti televizyonlarında yayınlanan filmlerin (yabancı veya yerli) ve müziklerin niteliğini dikkate aldığımızda izlemenin ve dinlemenin hükmü nedir?

Cevap: Eğer dinleyiciler ve seyirciler, radyo ve televizyonda yayınlanan müziğin, eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı müzik türünden olduğunu veya televizyonda yayınlanan bir filmi izlemenin fesada yol açtığını teşhis ederlerse, onları izlemeleri ve dinlemeleri caiz

değildir. Sırf [İslam Cumhuriyeti] radyo ve televizyonlarından yayınlanması, caiz olduklarına dair şer'i delil sayılmaz.

Soru 1196: Resulullah'a (s.a.a), Emirü'l-Müminin Ali'ye (a.s) ve İmam Hüseyin'e (a.s) nispet edilen resimleri hazırlamanın, satmanın ve bunların resmî dairelere asılmasının hükmü nedir?

Cevap: Bu işin özü itibariyle şer'an bir sakıncası yoktur; fakat örfen onlara hakaret ve saygısızlık olarak sayılabilecek nitelikleri içermemeleri ve o büyük şahsiyetlerin konumlarıyla çelişmemelidir.

Soru 1197: Şehveti tahrik eden müptezel, bayağı kitap ve şiirler okumanın hükmü nedir?

Cevap: Bunlardan sakınmak gerekir.

Soru 1198: Televizyonlar veya canlı yayın yapan uydu kanalları, Batı toplumlarındaki sosyal konuları anlatan bir dizi toplumsal programlar yayınlıyorlar. Bu programlar kadın erkek ilişkilerini yaygınlaştırmak ve gayrimeşru ilişkileri teşvik etmek gibi yozlaşmış sapık düşünceleri ele almaktadır. Öyle ki bazı müminleri bile etkisi altına almıştır. Bunlardan etkilenme ihtimali olan kimselerin bu tür programları izlemesinin hükmü nedir? Acaba o programları tenkit etmek, olumsuz noktalarını dile getirmek ve izlememelerini tavsiye etmek maksadıyla izleyen biri için bu hüküm farklı mıdır?

Cevap: Bu programlar eğer lezzet alma kastıyla seyredilirse veya etkilenme ve fesada düşme korkusu olursa, caiz değildir. Fakat bunlardan etkilenmeyeceğinden ve fesada düşmeyeceğinden emin olan ehil birinin, bunları tenkit etmek, tehlikelerini ve olumsuzluklarını insanlara anlatmak için seyretmesinin sakıncası yoktur.

Soru 1199: Makyajlı, başı ve boynu açık olan bir televizyon sunucusunun saçlarına bakmak caiz midir?

Cevap: Sadece bakmanın, günaha ve fesada düşme korkusu ve lezzet alma kastı olmadıkça ve canlı yayın da değilse, sakıncası yoktur.

Soru 1200: Evli birinin erotik [tahrik edici] film izlemesi caiz midir?

Cevap: Eğer filmlere bakmak, şehveti tahrik etme kastıyla olursa veya şehvetin tahrik olmasına sebep olsa caiz değildir.

Soru 1201: Harama düşürmeyeceği göz önünde bulundurularak, evli erkeklerin hamile eşleriyle doğru ilişkide bulunmalarının yollarını öğreten filmleri seyretmelerinin hükmü nedir?

Cevap: Her zaman şehvetli bir bakışın eşlik ettiği [genellikle şehveti tahrik eden] bu filmleri izlemek caiz değildir.

Soru 1202: Kültür bakanlığı yetkililerinin; film, dergi, gazete ve kasetlerin muhtevasının meşru olup olmadığını kontrol edebilmeleri için, onları izlemelerinin ve dinlemelerinin hükmü nedir?

Cevap: Vazifeleri gereği görevlilerin zaruret miktarında izlemelerinin ve dinlemelerinin sakınca yoktur. Ancak onlara lezzet kastıyla bakmamalıdır. Ayrıca denetim ve inceleme için görevlendirilenlerin, fikrî ve manevî yönden yetkililerin gözetimi ve rehberliği altında olmaları farzdır.

Soru 1203: Bazen sapırtıcı görüntülere sahip olabilen filmleri, denetlemek ve uygunsuz sahnelerini sansür edip diğerlerine [sağlıklı bir şekilde] sunmak amacıyla seyretmenin hükmü nedir?

Cevap: Bu filmlere bakmak, eğer kötü ve sapırtıcı sahnelerini san-sür etmek kastıyla olursa, bu işi yapan kimsenin harama düşmeyeceğinden emin olunması şartıyla sakıncası

yoktur.

Soru 1204: Eşlerin evde seks filmleri seyretmeleri caiz midir? Omuriliği kopmuş birinin eşiyle cinsel ilişkide bulunabilmek için şehvetini tahrik etmek amacıyla bu filmleri izlemesi caiz midir?

Cevap: Seks filmlerini izleyerek şehveti uyandırmak caiz değildir.

Soru 1205: Tıpkı İslam devleti kanunlarınca yasaklanmış olan film ve resimlerin eğer saptırıcı ve fesada düşürücü yönü olmazsa, onlara gizlice bakmanın hükmü nedir? Genç çiftler için meselenin hükmü nedir?

Cevap: Eğer yasaksa sakıncalıdır.

Soru 1206: İslam Cumhuriyeti'nin mukaddesatına ve İnkılap rehberine hakaret edici sahneleri olan filmlere bakmanın hükmü nedir?

Cevap: Onlardan sakınmak farzdır.

Soru 1207: Devrimden sonra çekilen ve kadınların tam tesettürlü olmadan yer aldıkları ve bazen kötü öğretici yanları da bulunan İran filmlerini izlemenin hükmü nedir?

Cevap: Eğer şehvet ve lezzet alma kastı olmaz ve ahlâkî fesada düşmeye de sebep olmazsa esasen bu filmleri izlemenin kendi özünde bir sakıncası yoktur. Fakat film yapımcılarının İslâm'ın yüce öğretileriyle çelişen filmleri üretmek ve hazırlamaktan kaçınmaları gerekir.

Soru 1208: Kültür bakanlığının onayladığı filmleri dağıtmanın ve başkalarına sunmanın hükmü nedir? Yine bu bakanlık tarafından onaylanan müzik [cd ve] kasetlerini üniversitelerde dağıtmanın hükmü nedir?

Cevap: Mükellefin kanaatine göre eğer bu film ve kasetler örfen eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı müzikler içeriyorsa, bunları dağıtmak, diğerlerine sunmak ve yine seyretmek ve dinlemek caiz değildir. Bunların sırf bazı ilgili dairelerce onaylanmış olması, mükellefin konunun teşhisindeki görüşü, onları onaylayanların görüşüyle çeliştiği sürece caiz olduğuna dair bir hüccet teşkil etmez.

Soru 1209: Elbise modeli seçiminde kullanılan ve yabancı kadınların resimlerinin bulunduğu kadın elbise dergilerini alıp-satmanın ve yanında bulundurma hükmü nedir?

Cevap: Bu dergilerde sırf yabancı kadınların resimlerinin bulunması, resimler ahlâkî bir fesada yol açmadıkça onların alımını, satımını ve elbise modeli seçiminde kullanımını engellemez.

Soru 1210: Filim çekimlerinde kullanılan kameraları alıp satmak caiz midir?

Cevap: Haram işlerde kullanmak amacı ve niyeti taşımadığı takdirde film kameralarının alım satımının sakıncası yoktur.

Soru 1211: Müptezel filmleri ve videoları alıp-satmanın ve kiralamanın hükmü nedir?

Cevap: Eğer filimler şehveti tahrik edecek, sapıklık ve ahlâkî fesada sebep olacak müstehcen görüntülere veya eğlendirici ve Allah yolundan saptırıcı teganni ya da müzikleri içerirse bunların üretimi, alım satımı, kiralama ve bu amaçla yararlanmak için video [oynatma cihazlarının] kiralama caiz değildir.

Soru 1212: Yabancı radyoların yayınladığı haberleri, ilmi ve kültürel programları dinlemek caiz midir?

Cevap: Ahlâkî fesat ve fikrî sapmalara sebep olmazsa, sakıncası yoktur.

[\[1\]](#)- Hiciv: Bir kimseyi, bir nesneyi ya da yeri, bir inancı ya da düşünüş biçimini yermek, toplumun ya da düzenin aksayan, kusurlu yanlarını iğneleyici, alaycı bir dille eleştirmek amacını taşıyan manzum ve mensur ürünlerin adıdır.

UYDU ANTENLERİ

Soru 1213: Uydudan yayınlanan televizyon programlarını izlemek için uydu cihazlarını satın almak, bulundurmak ve kullanmak caiz midir? Eğer bu cihaz ücretsiz olarak insanın eline ulaşırsa hüküm nedir?

Cevap: Uydu alıcı cihazların, sadece, televizyon programlarını izlemek için kullanılan bir alet olduğunu, bunların da hem helal hem de haram olabileceklerini dikkate alırsak, müşterek aletler hükmünde olur. Dolayısıyla, haram amaçlarda kullanılacak olursa alım satımı ve bulundurulması da haramdır; ancak helâl amaçlarda kullanılacak olursa caizdir. Fakat bu alet kullanıcılarına haram programları çok kolay bir şekilde izlemeleri için zemine hazırladığından ve bazen onu bulundurmak başka fesatlara yol açtığından alım satımı ve evde bulundurulması haramdır. Ancak biri, onu haramda kullanmayacağından emin olursa, onu temin etmesinin ve evde bulundurmasının fesat ve olumsuz yönleri de yoksa bu durumda sakıncası yoktur; ama bu konuda bir kanun varsa ona uyulmalıdır.

Soru 1214: Yurt dışında yaşayan birinin İslâm Cumhuriyeti'nin uydu kanallarını izleyebilmek için uydu cihazı satın alması ve satması caiz midir?

Cevap: Bu cihaz her ne kadar helâl amaçlarda kullanılma özelliğine sahip olan müşterek aletlerden olsa da, çoğunlukla haram amaçlarda kullanıldığından ve ayrıca evde kullanılmasının diğer fesat ve olumsuz yönleri olduğundan dolayı, bundan haram bir şekilde faydalanmayacağından ve evde kullanmasının hiçbir fesat çıkarmayacağından emin olan kimse dışında, satın alınması ve evde kullanılması caiz değildir.

Soru 1215: Eğer uydu cihazı İran İslâm Cumhuriyeti'nin kanallarıyla birlikte Körfez ve Arap ülkelerinin haber ve bazı yararlı programlarını ve Batılı ülkelerin yozlaşmış bütün kanallarını çekerse hükmü nedir?

Cevap: Televizyon kanallarının programlarını izlemek için bu gibi cihazları kullanmanın caiz olmasının ölçüsü, Batılı ülkelerin kanallarıyla diğer kanallar arasında hiçbir fark olmaksızın önceki meselede açıkladığımız gibidir.

Soru 1216: Batılı ülkeler veya Fars körfezindeki komşu ya da diğer ülkeler tarafından uydu aracılığıyla yayınlanan ilmi, Kur'ani veya benzeri programlardan haberdar olmak için uydu cihazı kullanmanın hükmü nedir?

Cevap: İlmî, Kur'ani veya benzeri programları izlemek veya dinlemek için bu cihazı kullanmanın her ne kadar kendiliğinden sakıncası yoksa da Batılı ülkelerin ve komşu ülkelerin çoğunun uydu kanalıyla yayınladıkları programların içeriği genellikle insanları yanıltan ve yanlış yönlendiren düşünceleri aşıladığından, hakikatleri tahrif ettiğinden, ayrıca yozlaşmış ve saptırıcı programları içerdiğinden hatta ilmî ve Kur'ani programları bile onlardan izlemek çoğu zaman insanın fesada ve harama düşmesine sebep olmaktadır. Bundan dolayı bu programları izlemek için uydu cihazı kullanmak şer'an haramdır. Ancak izlenmesi veya dinlenmesi insanı hiçbir fesada ve harama düşürmeyen sadece ve sadece yararlı ilmi ve Kur'ani programlar olursa bunun sakıncası yoktur; elbette bu konuda mevcut bir kanun varsa uyulmalıdır.

Soru 1217: Mesleğimiz radyo, televizyon ve uydu cihazları tamirciliğidir. Son zamanlarda çanak anteni ve uydu cihazları kurulumu ve tamiri için birçok müracaatlar oluyor; bu husustaki vazifemiz nedir? Bu cihazların parçalarının alım satımının hükmü nedir?

Cevap: Eğer bu cihazı haram şeylerde kullanıyorlarsa -ki genellikle böyledir- veya bunu elde etmek isteyen kişinin onu haramda kullanacağını biliyorsanız, bu durumda onu alıp satmak, parçalarını montaj etmek, kurulumunu yapmak, tamir etmek ve parçalarını satmak caiz değildir.

TIYATRO VE SİNEMA

Soru 1218: Gerektiğinde din âlimlerinin ve hâkimlerin resmi kıyafetlerinin filmlerde kullanılması caiz midir? Geçmiş ve çağdaş âlimler hakkında, onların saygınlığını ve İslam'ın kutsallığını koruyarak, onlara hakaret ve saygısızlık etmeden, dini ve irfani üslupla sinema filmleri yazmak ve çekmek, hele ki amacın, Hanif İslam dininin resmettiği yüksek ve derin değerleri ortaya koymak ve İslam ümmetimizin ayrıcalığı olarak kabul edilen irfan ve otantik kültür kavramını ifade etmek ve aynı zamanda düşmanın müptezel kültürüne karşı mücadele etmek olduğu ve onları sinema diliyle ifade etmenin, özellikle genç nesil üzerinde çok fazla çekiciliği ve etkisi olduğu düşünüldüğünde caiz midir?

Cevap: Sinema bir aydınlatma ve tebliğ aracıdır; bu nedenle, gençlerin ve diğerlerinin entelektüel gelişimleri ve bilinç düzeylerini yükseltmek ve İslam kültürünü yaymak için kullanılabilecek, her şeyi tasvir etmenin ve sunmanın sakıncası yoktur. Bu yollardan biri, din âlimlerini ve aynı şekilde diğer bilim insanlarını, manevî makam sahiplerini ve onların özel hayatlarını tanıtmaktır. Ancak onların özel konumlarının ve hayatlarının sınırlarını gözetmek ve saygınlıklarını korumak farzdır ve bunlardan, İslâm'la çelişen mefhumları yaymak için yararlanmamak gerekir.

Soru 1219: Ölümsüz Kerbela faciasını canlandıracak ve İmam Hüseyin'in (a.s), uğruna şehit olduğu büyük hedefleri ortaya koyacak destansı bir kurgu filmi yapmak istiyoruz. Bu filmde İmam Hüseyin (a.s) sıradan bir insan olarak gözle görülecek şekilde gösterilmemiştir, aksine filmin bütün yapım, çekim ve ışıklandırma aşamalarında, İmam (a.s) nurani bir kişi olarak gösterilmiştir. Acaba böyle bir filmin yapımı ve İmam Hüseyin aleyhi's-selâm'ın şahsiyetini bu nitelikte ortaya koymak caiz midir?

Cevap: Eğer film, güvenilir kaynaklara dayanarak, konunun kutsallığı korunarak ve İmam Hüseyin (a.s) ile değerli ashabının ve ailesinin (Allah'ın selâmı üzerlerine olsun) yüksek mevki ve haysiyetine saygı gösterilerek yapılırsa sorun yoktur. Fakat mevzunun kutsallığını, Seyyidü's-Şüheda'nın (a.s) ve ashabının (hepsine selâm olsun) saygınlığını onlara yakışır bir şekilde korumak oldukça zordur; dolayısıyla bu konuda ihtiyat edilmesi gerekir.

Soru 1220: Sinema ve tiyatrodaki rol icabı erkeğin kadın elbisesi ve kadının da erkek elbisesi giymesinin hükmü nedir? Ve yine kadının erkek sesini ve erkeğin de kadın sesini taklit etmesinin hükmü nedir?

Cevap: Fesada yol açmadığı takdirde, rol icabı ve özel kişilerin özelliklerini anlatabilmek için karşı cinsin elbisesini giymenin ve sesini taklit etmenin caiz olması, uzak ihtimal değildir.

Soru 1221: Erkeklerin de seyrettikleri tiyatro ve gösterilerde kadınların krem ve makyaj malzemeleri kullanmalarının hükmü nedir?

Cevap: Eğer makyaj, mükellefin kendisi veya bir kadın ya da mahremlerinden biri tarafından yapılırsa ve herhangi bir fesada da yol açmazsa sakıncası yoktur; aksi durumda caiz olmaz. Ancak makyaj yapılan yüzün mahrem olmayan erkekler karşısında örtülmesi gerekir.

RESSAMLIK VE HEYKELTIRAŞLIK

Soru 1222: Bitkiler, hayvanlar ve insanlar da dâhil olmak üzere canlıların yüzlerinin portresini çizmenin ve boyamanın [ressamlık yapmanın], oyuncak bebek ve heykel yapmanın hükmü nedir? Bunları alıp satmanın, muhafaza edip fuarlarda sergilemenin hükmü nedir?

Cevap: Canlı olsalar bile varlıkların yüzlerinin resmini çizmenin, portresini ve heykelini yapmanın sakıncası yoktur. Yine resim, portre ve heykellerin alım satımının, muhafazasının ve fuarda sergilenmesinin de sakıncası yoktur.

Soru 1223: Yeni eğitim yönteminde, öz güven adında bir ders var. Bu dersin bir bölümü heykeltıraşıktır. Bazı hocalar, el sanatları adı altında öğrencilere bez parçaları veya başka şeylerle bebek veya köpek, tavşan ve benzerlerinin heykelini yaptırıyorlar. Bu eşyaları yapmanın hükmü nedir? Hocaların öğrencilere bu işi yapmayı emretmelerinin hükmü nedir? Acaba bu heykellerin uzuvlarının tam olarak yapıp yapılmamasının hükümde bir etkisi var mıdır?

Cevap: Heykel yapmanın ve yapımını emretmenin bir sakıncası yoktur.

Soru 1224: Çocukların ve gençlerin Kur'an'daki kıssaları resimle çizmelerinin ve boyamalarının hükmü nedir? Örneğin çocuklardan Ashab-ı Fil veya Hz. Musa (a.s) için denizin yarılması vb. kıssaları resimle anlatmalarını istemenin hükmü nedir?

Cevap: Bu işin kendiliğinden bir sakıncası yoktur; ancak gerçeklerin ve olayların metnine dayandırılmalı ve gerçeklere aykırı veya saygısızlığa neden olan şeyler ifade etmekten kaçınılmalıdır.

Soru 1225: Özel makinelerle insan veya diğer canlıların oyuncak bebeklerini veya heykellerini yapmak caiz midir?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 1226: Ziynet eşyalarını heykel şeklinde yapmanın hükmü nedir? Heykelin yapımında kullanılan maddenin, hükmün haram oluşunda etkisi var mı?

Cevap: Heykel yapmanın sakıncası yoktur ve heykelin yapıldığı malzemeler arasında da hiçbir fark yoktur.

Soru 1227: Oyuncak bebeklerin el, ayak ve baş gibi uzuvlarının yenilenmesi haram olan heykel yapımı kapsamına girer mi? Bu iş heykel yapmak denir mi?

Cevap: Sadece oyuncak bebeklerin uzuvlarını yapmak veya yenilemek heykel yapmak sayılmaz ve her halükarda heykel yapılmasında bir sakınca yoktur.

Soru 1228: Bazılarına göre sıradanlaşan, vücutta sabit kalacak ve kaybolmayacak şekilde resimler çizdirerek kalıcı dövme yaptırmanın hükmü nedir? Acaba bu dövme gusül ve abdestin sıhhatine engel sayılır mı?

Cevap: Dövme yaptırmak haram değildir ve derinin altında ondan geriye kalan izler suyun deriye ulaşmasını engellemez. Dolayısıyla dövmeyle alınan gusül ve abdest sahihtir.

Soru 1229: Meşhur ressamlardan olan bir karı-kocanın mesleği sanat eseri tablolarını onarmak ve restore etmektir. Bu tablolardan birçoğu Hristiyan topluluğunu göstermekte, bazısında haç resmi, Hz. Meryem (aleyha selâm) ve Hz. İsa'nın (aleyhi's-selâm) resimleri var. Çeşitli kurumlar, şirketler ve bazı kişiler kilise tarafından, eskime veya başka sebeple bir bölümü yok olan bu tabloları onarmaları ve restore etmeleri için bu resamlara başvuruyorlar. Acaba bu karı-kocanın bu tabloları onarıp restore etmeleri ve bunun karşılığında ücret almaları caiz midir? Çoğu tabloların bu türden olduğunu, bu çiftin İslâm öğretilerine bağlı olduklarını ve bu tabloları onarmanın ve restore etmenin de tek geçim kaynakları olduğunu göz önünde bulundurarak hükmü açıklar mısınız?

Cevap: Hristiyan topluluğunu tavsif etse veya Hz. İsa (aleyhi's-selâm) ve Hz. Meryem'in

(aleyha selâm) timsallerini içerse bile sanat eseri olan tabloları onarmanın ve restore etmenin bir sakıncası yoktur. Yine batılı ve sapıklığı yaymadıkça ve veya peşi sıra başka fesatları gerektirmedikçe bu iş karşısında ücret almanın ve bu işi geçim kaynağı edinmenin de sakıncası yoktur.

SIHİRBAZLIK, BÜYÜCÜLÜK, MEDYUMLUK VE CİNCİLİK

Soru 1230: Büyü öğrenmenin, öğretmenin, izlemenin ve el çabukluğuna dayanan oyunlar oynamanın hükmü nedir?

Cevap: Bir büyü türü olan illüzyonistliğin öğretilmesi ve öğrenilmesi haramdır; ancak hareket hızı ve el becerisinin eşlik ettiği ve bir büyü türü sayılmayan oyunlarda sakınca yoktur.

Soru 1231: Gayıptan haber veren cifir, remil, horoskop vb. ilimleri öğrenmek caiz midir?

Cevap: Bu ilimlerin günümüzde halk arasındaki kalıntıları genellikle gaybı bilmek ve gayıptan haber vermek konusunda itminan ve güvence verecek nitelikte değildir. Ancak bir fesada yol açmazsa cifir ve remil ilimlerini doğru bir şekilde öğrenmenin sakıncası yoktur.

Soru 1232: Büyücülüğü öğrenmek ve büyü yapmak caiz midir? Acaba ruhları, melekleri ve cinleri çağırmanın hükmü nedir?

Cevap: Sihir ilmi ve onu öğrenmek şer'an haramdır; ancak meşru ve makul amaçla olursa sakıncası yoktur. Ama ruhları, melekleri ve cinleri çağırmanın, farklı durumlara, araçlara ve amaçlara göre farklı hükümleri vardır.

Soru 1233: Müminlerin, ruh ve cinleri teshir edip emrine almak suretiyle hastaları tedavi eden bazı kişilere müracaat etmelerinin, onların yaptıkların sadece hayır olduğuna kesin olarak inandıkları takdirde hükmü nedir?

Cevap: Şer'an helâl olan yollarla yapılması durumunda bunun özünde bir sakıncası yoktur.

Soru 1234: Küçük taşlarla fala bakmak ve bu yolla para kazanmak caiz midir?

Cevap: Yalan haber vermek caiz değildir.

HİPNOTİZMA

Soru 1235: Hipnotizma yapmak caiz midir?

Cevap: Makul bir amaçla ve hipnotize olan kimsenin rızasıyla olursa ve yine haram bir işle birlikte yapılmadıkça sakıncası yoktur.

Soru 1236: Bazıları tedavi amacıyla değil, sadece insanın ruhsal gücünü göstermek amacıyla hipnotizmaya başvuruyorlar; acaba bunu yapmaları caiz midir? Yine bu alanda tecrübeli, ama uzman olmayan kişilerin bu işi yapmaları caiz olur mu?

Cevap: Genel olarak hipnotizmayı öğrenmenin, insanlarca makul görülen helâl ve kayda değer bir amaçla ondan yararlanmanın, yapay uykuya dalacak kişinin rızasıyla ve ona kayda değer bir zararı olmaması şartıyla sakıncası yoktur.

TALİH OYUNLARI

Soru 1237: Piyango biletlerinin alım satımının ve mükellefin bu yolla kazandığı ikramiyenin hükmü nedir?

Cevap: Piyango biletlerinin alım satımı farz ihtiyat gereği haramdır. Bu yolla ikramiye kazanan kişi, kazandığı ikramiyenin şer'an sahibi olamaz ve onu almaya hakkı yoktur.

Soru 1238: "Armağan-ı behzistî" adıyla halk arasında yayınlanan biletleri almanın, onlar için para ödemenin ve onların çekilişlerine katılmanın hükmü nedir?

Cevap: Halktan bağış toplayarak hayır işlerde harcamak amacıyla bilet dağıtmanın ve bağışta bulunanları kura çekilişiyle teşvik etmenin ve bu işe yönlendirmenin şer'î bir engeli yoktur ve yine hayır işlere iştirak etmek amacıyla bu biletleri temin etmek için para ödemenin de bir sakıncası yoktur.

Soru 1239: Birisi arabasını çekiliş-piyango ödülü yoluyla insanlara sunuyor. Şöyle ki, çekilişe katılan kişi, belli bir tarihte, belli bir fiyat üzerinden çekiliş yapılacak olan bileti satın alıyor. Halktan bir grubun katılması ve katılma süresinin dolmasıyla çekiliş yapılıyor. Çekilişte adı çıkan ödülü kazanarak oldukça pahalı olan arabayı teslim alıyor. Acaba çekiliş yoluyla bu şekilde araba satmak şer'an caiz midir?

Cevap: Bu biletlerin alınması ve satılması ihtiyat gereği haramdır ve ödülü kazanan kişi ödülün (arabanın) sahibi olmaz. Mülkiyet için ödül sahibinin bunu satış, bağış veya sulh gibi şeriat sözleşmelerinden biri yoluyla kazanana devretmesi gerekir.

Soru 1240: Daha sonra çekiliş yoluyla toplanan paranın bir kısmı talihlilere hediye edilip, geri kalanı halkın genel menfaatine yönelik hayır işlerinde kullanılacak şekilde, halka bağış bileti satmak caiz midir?

Cevap: Bu işi "satış" olarak adlandırmak doğru değildir. Evet, bu biletleri dağıtmanın ve halkı hayır işlere teşvik etmek için ismi kuradan çıkanlara hediye vermeyi vadetmenin sakıncası yoktur; ancak insanların bu senetleri hayır işlere katkıda bulunma niyetiyle almaları gerekir.

Soru 1241: Belli bir şirkete ait olduğu ve kârının sadece %20'sinin kadın hayır kurumlarına ödendiği düşünülürse, piyango bileti (loto) alınması caiz midir?

Cevap: [Bu biletlerin] alım satımı farz ihtiyat gereği haramdır ve piyango talihlileri [ödül olarak] kazandıkları miktara sahip değildirler.

RÜŞVET

Soru 1242: Banka müşterilerinden bazıları, işlerinin çabuk yapılması ve kendilerine daha iyi hizmet verilmesi için banka çalışanlarına bahşiş adı altında bir miktar para veriyorlar. Banka çalışanları eğer onların beklentilerini yerine getirmeyecek olurlarsa müşterilerin onlara hiçbir şey vermeyecekleri göz önünde bulundurularak onların verdiği bu malı almanın hükmü nedir?

Cevap: Banka çalışanlarının, müşterilerin işlerini yapmak için istihdam edildikleri ve hizmetleri karşılığında her ay maaş aldıkları işi yapmak için müşterilerden bir şeyler almaları caiz olmadığı gibi aynı şekilde müşterilerin de, isteklerini yerine getirmeleri için memurlara nakit para vb. şeyler vererek onları tamaha sevk etmeleri caiz değildir; çünkü bu iş fesat ve yolsuzluğu doğurur.

Soru 1243: Bazı banka müşterileri, yaygın adet üzere banka çalışanlarına bahşiş adı altında hediye vermekteler ve bahşiş vermedikleri takdirde kendilerine iyi bir hizmet verilmeyeceğine inanmaktalar; bu hususta hüküm nedir?

Cevap: Eğer bu gibi hediyeler, banka hizmetlerinde müşteriler arasında ayrıcalığa yol açarsa ve sonuçta fesada ve diğerlerinin haklarının zayi olmasına sebep olursa, müşteriler memurlara böyle hediyeler vermemelidirler ve memurlar da bu hediyeleri kabul hakkına sahip değildirler.

Soru 1244: Eğer birisi, bir çalışana, teşekkür ve takdir etmek amacıyla her ne kadar onun bir beklentisi olmasa da bir hediye bağışlarsa, hükmü nedir?

Cevap: İş ortamında, müracaat edenler tarafından verilen hediye, en tehlikeli şeylerden biridir ve bundan her ne kadar kaçınırsanız, bu dünya ve ahiretiniz için o kadar faydalı olacaktır. Bu hediyeleri almak, ancak hediye verenin, memurun kabul etmekten sakınmasına rağmen ısrar etmesi ve sonunda bir şekilde hediye etmesi durumunda caizdir; o da işi yaptıktan sonra, önceden görüşme ve beklentisi olmadan olursa.

Soru 1245: Müracaat edenlerin kendi rıza ve istekleriyle devlet memurlarına verdikleri nakit para, yiyecek vb. hediyelerin hükmü nedir? Veren kişinin bir iş beklentisi olsun veya olmasın rüşvet olarak memurlara verdiği malların hükmü nedir? Eğer memur rüşvete tamah ederek kanuna aykırı bir iş yaparsa hükmü nedir?

Cevap: Muhterem memurların [ve çalışanların], tüm müşterilerle çalıştıkları idare [veya departmanın) özel kural ve kanunlarına dayalı bir ilişki içinde olmaları farzdır. Hangi adla olursa olsun müracaat edenlerden herhangi bir şekilde hediye kabul etmeleri caiz değildir. Çünkü bu iş, kendilerine karşı kötü zanda bulunulmasına ve fesada sebep olur ve tamahkâr insanları kanunları çiğnemeye ve diğerlerinin haklarını zayi etmeye teşvik ve tahrik eder. Rüşvete gelince; rüşvetin hem alana ve hem verene haram olduğu açıktır. Rüşvet alan kişinin aldığı şeyi sahibine iade etmesi farzdır ve rüşvet aldığı şeyi kullanma hakkına sahip değildir.

Soru 1246: Bazen bazı kişilerin müracaat edenlerden işlerini yaptıkları için rüşvet talep ettikleri görülüyor, onlara rüşvet vermek caiz midir?

Cevap: Devlet dairelerine müracaat eden hiç kimsenin, müracaat edenlere hizmet vermekle yükümlü olan devlet çalışanlarına kendi işi için kanunsuz bir para veya hizmet vermeleri caiz değildir. Nitekim vazifeleri halkın işlerini yapmak olan devlet çalışanlarının da müracaat edenlerin işlerini yapmalarına karşılık gayri kanunî herhangi bir şey istemeye ve

almaya hakları yoktur. Bu yolla elde ettikleri malı kullanmaları da caiz değildir ve o malı sahibine iade etmeleri gerekir.

Soru 1247: İnsan kendi hakkını alabilmek için rüşvet verebilir mi? Bu hareketin, hak sahibinin başkalarından öne geçirilmesi gibi bazen başkaları için sıkıntı doğuracağı dikkate alınrsa hükmü nedir?

Cevap: Başkaları için zahmet ve sıkıntı oluşturmaya bile rüşvet vermek ve almak caiz değildir. Kaldı ki bir de haksız yere, başkalarının rahatsızlığına sebep olsun.

Soru 1248: Eğer biri, bir miktar para ödemediği takdirde gittiği idare çalışanlarının işini yapmayacağına inandığı için şer'i ve yasal işlerini kolayca yapabilmeleri için idarelerden birinin çalışanlarına bir miktar ödeme yapmak zorunda kalırsa, rüşvet unvanı bu miktar için geçerli midir? Acaba bu iş haram mıdır, yoksa idari işlerini yapması için para ödemesine neden olan zorunlu durum, rüşvet unvanını ondan kaldırır ve sonuç olarak haram olmaz mı?

Cevap: Halka hizmet sunmakla görevli olan [devlet] dairelerindeki memurlara, müracaat edenler tarafından işlerinin yapılması için verilen ve kesinlikle idarî fesat çıkmasına sebep olan para veya her türlü mal, şer'î açıdan haram sayılır ve zorunluluk bahanesi ona bu işi yapma izni vermez.

Soru 1249: Kaçakçılar, kanuna aykırı işlerine göz yummaları için bazı memurlara bir miktar para veriyorlar ve isteklerini reddetmeleri durumunda memurları ölümle tehdit ediyorlar; bu durumda memurların vazifesi nedir?

Cevap: Kaçakçıların yasadışı işlerine göz yummak karşılığında alınan her türlü para [ve mal]caiz değildir.

Soru 1250: Maliye müdürü, vergi muhasebe memurundan şirketlerden birinin belirlenmiş vergi miktarını azaltmasını istiyor. Bunu yapmayı reddederse pek çok sıkıntı ve zorluklarla karşılaşacağını dikkate alarak, acaba bu gibi durumlarda bahsi geçen memurun müdürün emirlerine itaat etmesi farz mıdır? [Memurun kendisi] bu emri yerine getirme karşılığında para alabilir mi?

Cevap: Bu gibi konularda, ister ücretsiz olsun ister ücret karşılığında olsun, yasal kural ve düzenlemelere göre hareket etmek gerekir ve bunları ihlal etmek caiz değildir.

ALIM SATIM GÖREVLİSİ

Soru 1251: Bazı satıcılar sattıkları malın, kesinleşen fiyatına eklemeye yapmaksızın sırf irtibat kurmak ve ilişkiyi devam ettirmek maksadıyla resmî daire ve şirketlerin satın alma görevlilerine birtakım mallar veriyorlar; verilen malların, satıcı ve satın alma görevlileri açısından hükmü nedir?

Cevap: Satıcının böyle bir malı, satın alma memuruna vermesi ve satın alma memurunun da bunu alması caiz değildir. Satın alma memurunun, aldığı bütün malları, görevlisi olduğu şirket veya dairelere teslim etmesi gerekir.

Soru 1252: Satış noktalarından devlet dairelerinin veya özel şirketin ihtiyaçlarının karşılanmasında vekillik görevi bulunan bir kamu veya özel şirket memuru veya çalışanı, ihtiyaç duyulan malı satan kişiye, satıştan elde edilen kârdan yüzdelik bir oranı kendisine vermesini şart koşabilir mi? Onun böyle bir kârı alması caiz midir? Kendinden sorumlu üst yetkili böyle bir şarta izin verirse hüküm nedir?

Cevap: Satın alma memurunun böyle bir şart koşması sahih değildir; o kendisi için şart koştuğu kârı alamaz. Üst yetkili de böyle bir şarta izin veremez; onun bu konuda verdiği izin geçersizdir.

Soru 1253: Daire veya şirketin ihtiyaçlarını satın alma sorumlusu olan biri, pazarda fiyatı belli olan bir şeyi, satıcıdan malî bir yardım almak beklentisiyle daha yüksek fiyata satın alırsa bu alış verişi sahih midir? Acaba satıcıdan bundan dolayı malî bir yardım alması caiz midir?

Cevap: Eşyayı pazardaki normal fiyattan fazlasına satın alırsa veya eşyayı pazardan daha aşağı fiyata satın alması ve temin etmesi mümkün olmasına rağmen pahalıya satın alırsa, yüksek fiyata yaptığı alış verişi akd-i fuzulî (yetkisiz alış verişi) olup o hususta kanunî yetkilinin iznine bağlıdır ve satın alma memuru hiçbir durumda alış verişi sebebiyle satıcıdan kendisi için bir şey alma hakkına sahip değildir.

Soru 1254: İş, resmî bir daire veya özel bir şirketin ihtiyaçlarını satın alarak temin etmek olan bir kişi, çeşitli alış verişi merkezleri olmasına rağmen bir tanışına giderek, eşyaları ondan almasına karşılık kârdan belli bir yüzde almayı şart koşarsa:

- Böyle bir şartın şer'an hükmü nedir?
- Bu hususta şirket yetkilisinin veya müdürünün izni olursa şer'î hüküm nedir?
- İlgili daireye, satıcı tarafından malın pazardaki normal fiyatından fazlası önerilir ve anlaşma imzalanırsa hükmü nedir?
- Bazı satıcıların, faturada kaydedilen fiyatın dışında memura verdikleri payın satıcı ve memur açısından hükmü nedir?
- Satın alma memuru dairedeki görevine ilâveten herhangi bir şirketin pazarlayıcısı da olursa ve daire için gerekli olan malları satın alırken o şirket için pazarlama yaparsa, acaba o şirketin kârından kendisi için belli bir yüzde alabilir mi?
- Yukarıdaki yollarla bir miktar kâr elde etmiş olan birisinin bu kâr konusunda şer'î yükümlülüğü nedir?

Cevap:

- Bunun şer'î bir yanı yoktur ve batıldır.
- Şirket yetkilisinin veya sorumlusunun bu husustaki izni, şer'î ve kanunî bir yönü olmadığı için geçersizdir.
- Eğer pazardaki normal fiyattan yüksek olursa veya pazardan daha düşük fiyata temin etmesi mümkün olursa, bu durumda yapılan anlaşma geçersizdir.
- Caiz değildir, memurun bununla ilgili aldığı her şeyi, satın alma görevlisi olduğu daireye vermesi gerekir.
- Hiçbir yüzdelik alma hakkı yoktur ve aldığı her şeyi ilgili daireye vermesi gerekir ve yaptığı anlaşma, eğer dairenin çıkarlarına aykırı olursa temelden batıldır.
- Aldığı meşru olmayan malları, alış verişi görevlisi olduğu daireye vermesi gerekir.

HAMİLELİĞİ ÖNLEMEK

Soru 1255:

- a) Sağlığı yerinde olan bir kadının, döllenmeyi engelleyen araç ve ilaçlardan yararlanarak geçici olarak hamilelikten korunması caiz midir?
- b) Bugüne kadar gebeliği nasıl önlediği anlaşılmayan ancak gebeliği önleyici bir araç olarak bilinen bir cihazı, gebeliği önlemek için birinin kullanmasının hükmü nedir?
- c) Hamileliğin tehlikelerinden korkan bir kadının daimî olarak gebeliği engellemesi caiz midir?
- d) Genetik psikolojik ve bedensel hastalık veya sakat bebekler doğurmaya müsait olan kadınların daimî olarak hamileliklerini önlemeleri caiz midir?

Cevap:

- a) Kocasının rızasıyla olursa sakıncası yoktur.
- b) Eğer rahme yerleşmesinden sonra spermin yok olmasına sebep olursa veya avret yerine haram bir bakışı ve dokunmayı gerektirirse caiz değildir.
- c) Varsayılan durumda gebeliği engellemenin sakıncası yoktur; hatta hamilelik annenin hayatını tehlikeye sokarsa, kendi isteğiyle dahi hamile kalması caiz değildir.
- d) İnsanlarca makul görülen bir amaçla ve kocasının izniyle olur ve kayda değer bir zararı da olmazsa sakıncası yoktur.

Soru 1256: Erkeklerin sperm kanalını bağlatmalarının hükmü nedir?

Cevap: Makul bir amaçla olur ve kayda değer bir zararı da olmazsa, bunun haddizatında sakıncası yoktur; ama bunu nüfus artışı engellemek için yapmak kınanmış bir ameldir.

Soru 1257: Hamileliğin kendisine zarar vermediği sağlıklı bir kadının spermi dışarı akıtarak, diyafram aleti^[1] veya ilaç kullanarak ya da fallop tüplerini^[2] kapatarak hamileliği önlemesi caiz midir? Kocasının, dışında bu yollardan birini seçmesi için kadını zorlaması caiz midir?

Cevap: Spermi dışarı akıtmak yoluyla gebelikten korunmada bir sakınca yoktur. Yine makul bir maksatla, önemli bir zarara yol açmayacak şekilde, kocanın izniyle ve haram bir bakışı veya dokunmayı gerektirmedikçe diğer yöntemlere başvurmak da sakıncasızdır; ancak kocanın karısını buna zorlamaya hakkı yoktur.

Soru 1258: Fallop tüplerini kapatmak isteyen hamile bir kadının, ameliyat esnasında bu amacının da gerçekleşmesi için doğumunu sezaryenle yapması caiz midir?

Cevap: Fallop tüplerini kapatmanın hükmü önceki hükümlerde geçti; ama sezaryenin caiz olması, buna ihtiyaç duyulmasına veya hamile kadının kendi isteğine bağlıdır. Her halükarda sezaryen sırasında zaruret gerektirmedikçe yabancı bir erkeğin kadına dokunması, bakması ve fallop tüplerini bağlaması haramdır.

Soru 1259: Kadının, kocasının izni olmadan gebeliği önleyecek şeyleri kullanması caiz midir?

Cevap: Sakıncalıdır.

Soru 1260: Dört çocuk sahibi bir erkek, sperm kanalını bağlatmıştır. Acaba eşinin rızası olmazsa, erkek günahkâr sayılır mı?

Cevap: Bu işin izni karısının rızasına bağlı değildir ve erkeğin üzerine hiçbir şey gelmez.

[1]- Diyafram bir gebelik önleme yöntemidir. Diyafram bir silikon başlıktır. Rahim ağzının girişine yerleştirilir ve spermlerin yumurta hücresine erişmesini engeller.

[2]- Rahimin her iki tarafından çıkan ve yumurtalıklarla rahimin bağlantısını sağlayan tüplere fallop tüpleri denilir.

DÜŞÜK YAPMAK (KÜRTAJ)

Soru 1261: Ekonomik sorunlar yüzünden kürtaj yaptırmak caiz midir?

Cevap: Sırf ekonomik zorluk ve sıkıntılar nedeniyle kürtaj yaptırmak caiz değildir.

Soru 1262: Hamileliğin ilk aylarında yapılan muayene sonrası doktor kadına hamileliğin devamının kendisi için hayati tehlikesi olabileceğini, hamileliğin devam etmesi halinde bebeğinin sakat olarak dünyaya gelebileceğini söylemiş ve bu nedenle doktor çocuğu aldırmasını istemiş. Acaba bu işi yapmak caiz midir? Yine çocuğa ruh verilmeden önce onu aldırma [kürtaj yaptırmak] caiz midir?

Cevap: Fetüsün [ceninin] kusurlu olması, ona ruh verilmeden önce dahi olsa kürtaj yapılmasına şer'i izin sayılmaz; ancak hamileliğin devam etmesi nedeniyle annenin yaşamının tehlikede olduğunun, uzman ve güvenilir bir doktor görüşü ile belgelenmesi durumunda, fetüse ruh verilmeden önce kürtaj yapılmasının sakıncası yoktur.

Soru 1263: Uzman doktorlar yeni metotlardan ve gelişmiş cihazlardan yararlanarak hamilelik esnasında bebeğin birçok kusurlarını teşhis edebiliyorlar. Kusurlu bebeklerin dünyaya geldikten sonra karşılaştıkları zorlukları göz önünde bulundurarak, güvenilir uzman doktorun kusurlu olarak dünyaya geleceğini bildirdiği bebeği aldırma caiz midir?

Cevap: Sırf kusurlu olarak dünyaya gelebileceği ve hayatında karşılaşacağı zorluklar nedeniyle bebeği aldırma [kürtaj yaptırmak] hangi aşamada olursa olsun, caiz değildir.

Soru 1264: Rahim içine yerleşmiş olan spermi yaklaşık kırk gün süren alaka aşamasına gelmeden önce kürtaj yaptırmak caiz midir? Esasen bebeği düşürmek aşağıdaki evrelerin hangisinde haramdır?

- a) Nutfе, rahme yerleştikten sonra.
- b) Alaka [embriyo] merhalesinde.
- c) Mudğa [bir çiğnem et] merhalesinde.
- d) Kemik merhalesinde (ruh verilmeden önce).

Cevap: Rahme yerleştikten sonra nutfeyi aldırma ve aynı şekilde sonraki evrelerin hiçbirinde cenini kürtaj yaptırmak caiz değildir.

Soru 1265: Kan hastalıklarına tutulmuş eşlerden bazıları kusurlu genler taşımaktadırlar ve dolayısıyla bu genleri çocuklarına aktarmaktadırlar. Bu çocukların ağır hastalıklara tutulmaları ihtimali çok yüksektir ve böyle çocuklar doğdukları andan ölünceye kadar daima meşakkatli, zor bir hayat sürerler. Örneğin, hemofili hastalarının sürekli en küçük bir darbeye şiddetli kanama sonucu ölmeleri veya felç olmaları ihtimali var. Şimdi hamileliğin ilk haftalarında bu hastalığı teşhis etmek mümkünken, acaba böyle durumlarda cenini aldırma [kürtaj yaptırmak] caiz midir?

Cevap: Eğer ceninin hastalığının teşhisi kesin ise ve böyle bir bebeğe sahip olmak ve bakımını üstlenmek katlanılmayacak derecede sıkıntı ve zorlukları gerektirirse, bu durumda bedene ruh verilmeden önce bebeği aldırma caizdir; fakat ihtiyat gereği diyeti verilmelidir.

Soru 1266: Kendi özünde kürtajın hükmü nedir? Gebeliğin devamı, annenin hayatını tehlikeye soktuğu durumlarda hükmü nedir?

Cevap: Çocuğun kürtajı şer'an haramdır ve hamileliğin devamı annenin hayatı için tehlikeli olmadıkça hiçbir şekilde caiz değildir. [Eğer gebelik] annenin hayatı için tehlikeli olursa ruh verilmeden önce cenini aldırma bir sakınca yoktur; ama ruh verildikten sonra gebeliğin devamı annenin hayatı için tehlikeli olsa bile bebeğin kürtajı caiz değildir. Ancak hamileliğin devamı anne ve çocuk her ikisinin de hayatını tehdit ederse ve hiçbir

şekilde çocuğun hayatını kurtarmak mümkün olmazsa, annenin hayatını da tek başına kurtarmak sadece çocuğu aldirmekle mümkün olursa, bu durumda ruh bedene girse bile çocuğu aldirmek caiz olur.

Soru 1267: Zinadan meydana gelen yedi aylık bebeğini, babasının isteği üzerine aldiren kadının diyet vermesi farz mıdır? Eğer farzsa annesine mi, yoksa babasına mı farzdır? Ve bu durumda sizce diyetin miktarı ne kadardır?

Cevap: Zinadan olsa bile kadının bebeği aldirması haramdır. Babanın çocuğu düşürmesini istemesi, bu işin caiz olmasına sebep olmaz. Eğer bebeği kadının doğrudan kendisi düşürmüşse diyet annesinin üzerine farzdır. Sorudaki durumda diyetin miktarı tereddütlüdür. İhtiyat gereği musalaha etmek (anlaşmak) gerekir. Bu durumda diyet, mirasçısı olmayan miras hükmündedir.

Soru 1268: Kasıtlı olarak düşürülen iki buçuk aylık ceninin diyeti ne kadardır ve bu diyetin kime verilmesi gerekir?

Cevap: Alaka [kan pıhtısı hâlinde] olursa diyeti kırk dinardır. Mudğa [bir çiğnem et] olursa diyeti altmış dinardır. Daha et bağlamamış kemik olursa diyeti seksen dinardır. Diyet, miras basamakları gözetilerek bebeğin mirasçısına verilir. Fakat onun düşürülmesinde doğrudan rolü olan mirasçı ondan pay alamaz.

Soru 1269: Eğer gebe bir kadın, diş etlerini veya dişlerini tedavi ettirmek zorunda kalır ve uzman bir doktorun teşhisine göre ameliyat olması gerekiyorsa, anestezi ve röntgenlerin rahimde olan ceninin bazen sakat olmasına sebep olabileceği düşünüldüğünde, kadının kürtaj yaptırması caiz midir?

Cevap: Bahsettiğiniz sebep, cenini aldirmek için ruhsat olamaz.

Soru 1270: Eğer anne karnındaki cenin, kesin olarak ölmek üzere olursa ve o durumda rahimde kalması annesinin de hayatını tehlikeye sokuyorsa, bu durumda ceninin kürtajı caiz olur mu? Eğer kadının kocası böyle bir bebeği düşürmeyi caiz bilmeyen bir müçtehid taklit ediyorsa, kadın ve akrabaları ise bu hâlde bebeği düşürmeyi caiz bilen müçtehid taklit ediyorlarsa, bu durumda erkeğin yapması gereken nedir?

Cevap: Sorudaki durumda, bebeğin tek başına ölümüyle bebek ve annesinin birlikte ölümü söz konusu olduğuna ve bu ikisi arasında bir seçim yapılması gerektiğine göre, bebeği aldirmek hiç olmazsa annesinin hayatını kurtarmaktan başka çare yoktur. Bu takdirde kocası, eşinin bebeği aldirmasını engelleyemez. Fakat imkân dâhilinde bebeğin ölümünden hiç kimsenin sorumlu olmayacağı şekilde hareket etmek gerekir.

Soru 1271: Gayrimüslim bir erkekle hüküm veya mevzuu bilmeyerek yapılan cinsel ilişki (vaty-i şüphe) veya zina sonucu meydana gelen bir bebeği aldirmek caiz midir?

Cevap: Caiz değildir.

YAPAY-SUNİ DÖLLENME

Soru 1272:

- a) Şer'i eşlerden alınan sperm ve yumurtacıkla gerçekleştirilen yapay döllenme caiz midir?
b) Caiz olduğunu varsayarsak, bu işi yabancı doktorlara yaptırmak caiz midir? Peki, bu şekilde doğan çocuk, sperm ve yumurta sahibi olan karı kocaya mı aittir?
c) Söz konusu fiilin kendi özünde caiz olmadığını varsayalım, acaba evlilik hayatını kurtarmak buna bağlı olursa, caiz olmayışı hükmünden istisna olabilir mi?

Cevap:

- a) Bu işin kendi başına bir sakıncası yoktur. Fakat dokunmak ve bakmak gibi şer'an haram olan ön hazırlıklardan kaçınmak farzdır.
b) Bu yöntemle dünyaya gelen bebek, sperm ve yumurtacığın sahibi olan eşlere aittir.
c) Bu yöntemin temelde caiz olduğu yukarıda beyan edildi.

Soru 1273: Bazen bazı çiftler kadında döllenme için gerekli olan yumurtacıkların olmaması ya da hastalığın tedavi edilememesi ve çocuk sahibi olamama nedeniyle ayrılmak zorunda kalmakta, ruhsal ve evlilik sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Acaba bu durumda bilimsel yöntemlerle başka bir kadının yumurtacıklarını alıp kocanın spermi ile rahim dışında dölleme yapıp, sonra dölenen spermi o kadının rahmine nakletmek caiz midir?

Cevap: Söz konusu eylemde kendi başına bir sakınca bulunmamakla birlikte, bu şekilde doğan bir çocuk, sperm ve yumurtacıkların sahibine aittir ve onu rahminde taşıyan kadının öz çocuğu kabul etmek zordur. Bu nedenle soyla ilgili şer'î hükümlerde ihtiyatın gözetilmesi gerekir.

Soru 1274: Eğer kocadan sperm alınıp, öldükten sonra eşinin yumurtasıyla döllense ve sonra rahmine aktarılsa, birincisi, bu işlem caiz midir? İkincisi, doğan bebek o adamın çocuğu mudur ve şer'i açıdan ona mı aittir? Üçüncüsü, dünyaya gelen çocuk sperm sahibinden miras alır mı?

Cevap: Bu işin kendisinin sakıncası yoktur. Bu yolla dünyaya gelen çocuk yumurtacık ve rahim sahibine aittir ve sperm sahibine ilhak olması da uzak bir ihtimal değildir. Fakat sperm sahibinden miras alamaz.

Soru 1275: Çocuğu olmayan bir erkeğin karısının rahmine, yabancı bir erkeğin spermini koyarak yapay olarak dölemek caiz midir?

Cevap: Yabancı bir erkeğin spermiyle yapay yöntemle kadının döllenmesinin şer'i açıdan sakıncası yoktur. Fakat bu işi yaparken ön hazırlıklar sırasında şer'an haram olan bakmak, dokunmak ve benzeri diğer haramlardan kaçınmak gerekir. Her halükarda, bu yöntemle dünyaya gelen çocuk o kadının kocasına ilhak olmaz; bu bebek spermin sahibine ve yumurtacıkla rahim sahibi olan kadına ilhak olur.

Soru 1276:

- a) Evli bir kadının menopoz veya başka sebeplerden dolayı yumurtacıkları olmazsa, kocasının spermiyle döllendikten sonra kocasının ikinci eşinden rahmine yumurtacık nakletmek caiz midir? Bu durumda, kendisinin veya ikinci eşinin daimi veya geçici nikâhlı eş olması arasında bir fark var mıdır?
b) Bu iki kadından hangisi çocuğun annesi olacak? Yumurtacıkların sahibi mi yoksa rahmin sahibi mi?
c) Acaba bu işlem, diğer eşin yumurtacıklarına, rahim sahibi kadının yumurtacıklarının çok zayıf olması ve kocanın spermiyle döllendiğinde çocuğun sakat dünyaya gelme korkusundan dolayı ihtiyaç duyulursa yine de caiz midir?

Cevap:

- a) Bu işin kendisi şer'an sakıncasızdır. Bu alanda kadınların o erkekle daimî veya geçici ya

da birinin daimî ve diğerinin geçici nikâhla evlenmiş olmaları arasında hiçbir fark yoktur.

b) Bu yolla dünyaya gelen çocuk sperm ve yumurtacık sahiplerine ait olur ve bebeğin, rahminde taşıyan kadına ilhakı zordur. Bu durumda o kadına karşı soydan kaynaklanan hüküm ve sonuçlar hususunda ihtiyatı gözetmek gerekir.

c) Bu iş özü itibariyle caizdir.

Soru 1277: Aşağıdaki durumlarda ölen kocasının spermi ile kadına yapay dölleme caiz midir?

a) Kocasının ölümünden sonra, kadının iddeti bitmeden önce.

b) Kocasının ölümünden sonra, kadının iddeti bittikten sonra.

c) Eğer kadın, kocasının ölümünden sonra başka bir erkekle evlenirse, birinci kocasının spermiyle döllenmesi caiz midir? Acaba ikinci kocası ölürse, birinci kocasının spermiyle döllenmesi caiz midir?

Cevap: Bu işin özü itibariyle bir sakıncası yoktur ve iddetinin bitmesinden önce veya sonra olması fark etmez. Aynı şekilde evli olup olmaması da fark etmez. Eğer evliyse de birinci kocasının spermiyle döllenmesi, ikinci kocasının ölümünden sonra veya o hayattayken olması arasında hiçbir fark yoktur; fakat ikinci kocası yaşıyor ise bu onun izin ve müsaadesiyle yapılmalıdır.

Soru 1278: Günümüzde rahim dışında döllendirilmiş yumurtacıkları özel cihazlarda canlı olarak saklayıp ihtiyaç duyulduğunda onu yumurtacık sahibinin rahmine yerleştirmek mümkündür; acaba bu iş caiz midir?

Cevap: Bu uygulamanın özü itibariyle hiçbir sakıncası yoktur.

CİNSİYET DEĞİŞTİRMEK

Soru 1279: Bazı insanlar görünüşte erkektir; ancak zihinsel ve psikolojik açıdan kadın cinsinin özelliklerini taşırlar ve kadınsal cinsel eğilimler tamamen içlerinde mevcuttur. Eğer cinsiyetlerini değiştirmezlerse, fesada düşeceklerdir. Acaba onları ameliyatla tedavi etmek caiz midir?

Cevap: Cinsiyet değiştirme talebinde bulunan kişinin karşı cinsten olduğu güvenilir, bilimsel ve örfi yöntemlerle ispat edilmedikçe cinsiyet değişikliği caiz değildir; bu durumda cinsiyet değiştirme işlemi, -mahrem olmayanın avret mahalline dokunmak ve bakmak gibi tali hükümleri göz ardı ettiğimizde- caizdir. Ayrıca karşı cinse ait olduğu kanıtlanmadığı takdirde aksi de kanıtlanamıyorsa ve bu kişi aşırı derecede ruhsal bunalım içindeyse, söz konusu eyleme izin verilmesi uzak bir ihtimal değildir.

Soru 1280: Hünsayı kadın veya erkeğe ilhak etmek için cerrahî ameliyat yapmanın hükmü nedir?

Cevap: Bunun özü itibarıyla hiçbir sakıncası yoktur; fakat [bakmak ve dokunmak gibi] haram olan ön aşamalardan sakınmak farzdır.

OTOPSİ VE ORGAN NAKLİ

Soru 1281: Kalp ve damar hastalıklarının gözden geçirilmesi, yeni konuların keşfedilmesi ve bu konuda bir dizi araştırmanın yapılabilmesi, vefat etmiş kişilerin kalp ve damarlarına ulaşılarak üzerlerinde tetkik ve tahlillerin yapılmasını gerektirmektedir. Onların, bir gün veya daha fazla tetkik ve tahlillerden sonra onları [ölüleri] gömdüklerini düşünersek soru şu:

- a) Acaba bu tür incelemelerin Müslümana ait bir ceset üzerinde yapılması caiz midir?
- b) Cesetten alınan kalp ve damarlar, cesetten ayrı defnedilebilir mi?
- c) Kalp ve damarları ayrı ayrı defnetmenin zorlukları göz önünde bulundurulduğunda, bunları başka bir cesetle defnetmek caiz midir?

Cevap: Eğer saygın bir canın kurtarılması veya toplumun ihtiyacı olan tıp biliminin yeni içeriklerinin keşfedilmesi ya da insanların hayatını tehdit eden bir hastalık hakkında bilgi alınması buna bağlı ise, ölünün cesedine otopsi yapılmasında bir sakınca yoktur; ancak mümkün olduğu kadar ölü Müslümanların cesetlerinin kullanılmaması farzdır. Yine Müslümanın cesedinden ayrılan uzuvların da cenazeyle birlikte gömülmesinde bir sakınca, zorluk veya sıkıntı yoksa cenazenin kendisiyle birlikte defnedilmesi farzdır; aksi durumda ayrı ayrı veya başka bir ölünün cenazesi ile birlikte defnedilmesi caizdir.

Soru 1282: Zehirlenme, boğulma veya başka nedenlerin hangisiyle öldüğü belli olmayan şüpheli durumlarda ölüm nedenini araştırmak için otopsi caiz midir?

Cevap: Gerçeğin açığa çıkması buna bağlı ise, sakıncası yoktur.

Soru 1283: Tıp fakültesinde anatomi dersinin bulunması gerektiğini dikkate alarak, histolojide [doku biliminde] bilgi edinmek için, ömrünün her evresinde düşük yapılmış ceninin anatomisinin incelenmesinin [otopsi yapılmasının] hükmü nedir?

Cevap: Saygın bir canın hayatını kurtarmak veya toplumun ihtiyaç duyduğu yeni tıbbi bilgileri keşfetmek veya insanların hayatını tehdit eden bir hastalık hakkında bilgi edinmek, düşük yapılmış bir ceninin otopsisine bağlıysa, bunu yapmak caizdir; ancak mümkün olduğu kadar ruh üflenmiş Müslüman cenini kullanılmamalıdır.

Soru 1284: Müslüman bir ölüyü defnetmeden önce otopsi yaparak vücudundaki platini pahalı ve az bulunur olmasından dolayı çıkarmak caiz midir?

Cevap: Sorudaki durumda, ölüye saygısızlık sayılmaması şartıyla platini çıkarmanın sakıncası yoktur.

Soru 1285: Müslüman mezarlıklarında olsun ya da olmasın, tıp fakültesinde eğitimde kullanmak amacıyla kemiklerine ulaşmak için ölülerin mezarlarını kazmak caiz midir?

Cevap: Bu iş için Müslümanların mezarını açmak, acil bir tıbbi ihtiyaç olmadıkça ve gayrimüslimlerin kemiklerine ulaşmak mümkün olmadıkça, caiz değildir.

Soru 1286: Saçları yanmış ve toplum içinde bu durumdan dolayı sıkıntı ve acı çeken birinin başına saç ektirmesi caiz midir?

Cevap: Bu uygulamanın özü itibarıyla bir sakıncası yoktur. Ancak eti helâl olan hayvanın kılından veya insan saçından olması gerekir.

Soru 1287: Bir kimse hastalanır ve doktorlar onu tedavi etmekten ümidini kesip yakında öleceğini duyurursa, bu durumda ölmeden önce onun vücudunun kalp, böbrek vb. hayati organlarını alıp başkasına nakletmek caiz midir?

Cevap: Eğer organların alınması kişinin ölümüne sebep olursa, bu onu öldürmekle aynı

hükümdedir; aksi durumda eğer kendi izniyle olursa sakıncası yoktur.

Soru 1288: Ölen bir kişinin kan damarlarını hasta bir kişinin vücuduna nakletmek için kullanmak caiz midir?

Cevap: Ölen kişi hayattayken buna izin vermişse [veya ölümünden sonra velilerinin müsaadesiyle olursa] ya da saygın bir canı kurtarmak bu organ nakline bağlı ise sakıncası yoktur.

Soru 1289: Çoğu kez velisinin izni olmadan, ölen kişinin vücudundan alınarak başka bir kişinin vücuduna nakledilen korneaya için diyet verilmesi farz mıdır? Farz olduğunu varsayarsak, her bir göz ve kornea için diye miktarı ne kadardır?

Cevap: Ölü bir Müslümanın bedeninden korneanın alınması haramdır ve diyet verilmesini gerektirir; miktarı da elli dinardır. Fakat kişinin ölmeden önce rızası ve izni alınmışsa sakıncası yoktur; diyeti de gerektirmez.

Soru 1290: Savaşta yaralananlardan biri, testis bölgesinden yaralanmış ve bu da testislerinin alınmasına neden olmuştur. Cinsel gücünü ve erkeksi görünümünü korumak için hormonal ilaçlar kullanması caiz midir? Eğer mezkûr neticeleri elde etmenin ve çocuk sahibi olma kudretini bulmanın yegâne yolu, başka bir kimsenin testislerini ona nakletmekse, bunun hükmü nedir?

Cevap: Eğer testisler, nakil ve iyileşmeden sonra vücudunun bir parçası haline gelecek şekilde ona nakledilebilirse, taharet ve necaset açısından bir sakınca olmadığı gibi, çocuk sahibi olma gücünü bulması ve çocuğun ona ilhak olması bakımından da sakıncası yoktur. Cinsel gücünü ve erkeksi görünümünü korumak için hormonal ilaçlar kullanmasının da sakıncası yoktur.

Soru 1291: Böbrek naklinin hastaların hayatlarını kurtarmadaki önemi nedeniyle, doktorlar bir böbrek bankası oluşturmaya karar verdiler ve bu, birçok insanın gönüllü olarak böbrek bağışlayacağı veya satacağı anlamına geliyor. İster böbrek ister vücudun diğer organları olsun, acaba insanların kendi isteğiyle satmaları veya bağışlamaları caiz midir? Zaruret durumunda bunun hükmü nedir?

Cevap: Mükellefin hayattayken böbreğini veya bedeninin herhangi bir organını hastaların yararlanması için hediye etmesi veya satması, kendisine kayda değer bir zararı yoksa sakıncasızdır; hatta bazen saygın bir canı kurtarmak buna bağlı olur da kişi için hiçbir zorluğu veya zararı da yoksa bu iş farz olur.

Soru 1292: Bazı insanlar tedavi edilemez ve geri dönüşü olmayan beyin hasarları sonucu büsbütün beyinsel faaliyetlerini kaybederek tam bir komaya girerler. Ayrıca nefes alamaz, optik ve fiziksel uyaranlara tepki veremezler Bu gibi durumlarda yukarıda belirtilen aktivitelerin normale dönme olasılığı tamamen ortadan kalkar ve hastanın otomatik kalp atışı, geçici olan ve suni solunum cihazı yardımıyla gerçekleştirilir. Hastanın bu durumu birkaç saat veya en fazla birkaç gün devam eder. Tıp biliminde her türlü iradî hareketi, duyu ve şuuru yok olan bu duruma [beyin ölümü] bitkisel hayat denir. Öte yandan hayatları, beyin ölümü gerçekleşmiş ve bitkisel yaşama aşamasında olan insanlardan alınacak organlara bağlı birtakım hastalar var. Bu durumda, acaba diğer hastaların hayatını kurtarmak için bitkisel hayatta yaşayan hastanın organlarından yararlanmak caiz midir?

Cevap: Soruda belirtilen hastaların organlarının alınarak, başka hastaları tedavi etmek için kullanılması, onların daha erken ölmelerine ve yaşamlarının sona ermesine neden olursa caiz değildir. Aksi durumda, eğer bu uygulama onun daha önce vermiş olduğu izinle yapılırsa veya saygın bir canın kurtuluşu, ihtiyaç duyulan o organa bağlı olursa sakıncası yoktur.

Soru 1293: Ölümünden sonra bedenimden faydalanmaları için organlarımı bağışlamak istiyorum. Bu isteğimi yetkililere bildirdim; onlar da bunu vasiyetime yazıp bu isteğimi mirasçılara bildirmemi istediler. Acaba böyle bir hakka sahip miyim?

Cevap: Ölen kişinin, dudak, burun, kulak vb. gibi alınması ölüyü küçük düşürecek veya örfen cenazeye saygısızlık sayılan organları dışında, diğerlerinin başkasının vücuduna

nakledilerek onun hayatını kurtarmak veya hastalığını tedavi etmek için kullanılmasında ve bunların vasiyet edilmesinde bir sakınca yoktur.

Soru 1294: Estetik ameliyatı yaptırmanın hükmü nedir?

Cevap: Bunun özü itibariyle bir sakıncası yoktur.

Soru 1295: Askerî bir kurum tarafından insanların avret yerlerinin [edep veya mahrem yerleri] muayene edilmesinin hükmü nedir?

Cevap: Başkasının avret yerini açmak ve ona bakmak, insanları başkalarının yanında edep yerini açmaya zorlamak, kanuna uymak veya tedavi gibi zaruret olmadıkça, caiz değildir.

Soru 1296: Bir doktor tarafından, bir kadına dokunmak veya ona bakmak için izin verilmesi şartı olarak zaruret kelimesi sıkça tekrarlanır, zaruret ne demektir ve sınırları nelerdir?

Cevap: Sorudaki durumda "zaruret"ten maksat hastalığın teşhisi ve tedavisinin [eldivensiz-çıplak elle] dokunma ve bakmaya bağlı olmasıdır; zaruretin sınırları da ihtiyaç derecesi ve miktarına bağlıdır.

Soru 1297: Bayan bir doktorun, muayene ve tedavi için kadının mahrem-edep yerine bakması ve dokunması caiz midir?

Cevap: Zaruret durumları dışında caiz değildir.

Soru 1298: Erkek doktorun, muayene ederken hasta kadının bedenine dokunması ve bakması caiz midir?

Cevap: Kadının tedavisi onun vücuduna dokunup bakılmasına bağlıysa ve başka bir kadın doktora görünerek tedavi olması da mümkün değilse [yani hastalığını tedavi edecek bayan doktor bulunmuyorsa] sakıncası yoktur.

Soru 1299: Bayan doktorun, başka bir kadının avretine aynayla bakarak muayene etmesi mümkün olduğu hâlde, doğrudan bakmasının ve dokunmasının hükmü nedir?

Cevap: Aynayla bakarak muayene etmek mümkünse ve doğrudan bakmanın ve dokunmanın bir zarureti yoksa caiz değildir.

Soru 1300: Eğer hastayla hemcins olmayan hemşirenin, tansiyonu ölçerken veya hastanın bedenine dokunmasını gerektiren diğer işleri yaparken tıbbî eldiven kullanması mümkün olursa, acaba bu işleri doktorun hastayı tedavi ederken kullandığı eldivenler olmadan yapması caiz midir?

Cevap: Tedavi sırasında kıyafetin üzerinden veya eldivenle dokunma imkânı olduğundan, hemcins olmayan hastanın bedenine dokunmanın zarureti yoktur; bu yüzden caiz değildir.

Soru 1301: Kadının estetik ameliyat yaptırması, erkek doktorun ona bakmasını ve dokunmasını gerektirirse, caiz olur mu?

Cevap: Estetik ameliyat, hastalık tedavisi sayılmadığından bu amaçla haram olan bakış ve dokunma caiz değildir; ancak bu ameliyat yanık vb. hastaları tedavi etmek için olursa ve bu da zorunlu olarak doktorun dokunmasını ve bakmasını gerektirirse sakıncası yoktur.

Soru 1302: Kadının mahrem yerine kocasından başkasının ve hatta doktorun bile bakması mutlak olarak haram mıdır?

Cevap: Zaruret ve bir hastalığı tedavi etme durumlarının dışında kocasından başkasının, hatta bayan doktorun bile kadının mahrem yerine bakması haramdır.

Soru 1303: Kadınların, bayan doktordan daha uzman olduğu veya bayan doktora gitmelerinin meşakkatli olduğu durumlarda, kadın hastalıkları uzmanı olan erkek doktora müracaat etmeleri caiz midir?

Cevap: Muayene ve tedavi eğer haram olan bakmayı ve dokunmayı gerektirirse, işinde uzman olan bir kadın doktora gitmek imkânsız veya çok zor olmadıkça erkek doktora gitmek caiz değildir.

Soru 1304: Meninin tahlil ve muayene edilmesi için doktorun emriyle mastürbasyon yapmak caiz midir?

Cevap: Tedavi buna bağlıysa ve bunun insanın eşi vasıtasıyla gerçekleşmesi de mümkün değilse, tedavi için bunun sakıncası yoktur.

SÜNNET

Soru 1305: Sünnet olmak farz mıdır?

Cevap: Erkek çocuklarının sünnet edilmesi farzdır; ayrıca hac ve umrede tavafın sıhhatinin bir şartıdır. Eğer buluğ çağından sonrasına ertelenirse, sünnet olmaları kendilerine farzdır.

Soru 1306: Sünnet olmamasına rağmen aleti tamamen açıkta olan birinin [cinsel organının ucu deriyle kaplı değildir] sünnet olması farz mıdır?

Cevap: Cinsel organında kesilmesi farz olan deri doğuştan yok ise bu durumda farz olan sünnetin anlamı yoktur.

Soru 1307: Kızlar için sünnet farz mıdır?

Cevap: Farz değildir.

TIP ÖĞRENİMİ

Soru 1308: Tıp fakültesi öğrencilerinin, (kız ya da erkek) eğitim amacıyla yabancı birini dokunarak ve bakarak muayene etmekten başka çareleri yoktur. Bu muayeneler müfredatın bir parçası olduğu ve ileride hasta tedavisine hazırlanmak ve staj yapmak için gerekli olduğundan ve bu işi yapmamaları hastaların hastalığına teşhis koymaktan aciz kalmalarına ve sonuç olarak da hastaların hastalıklarının uzamasına ve bazen de ölümlerine yol açabileceğinden acaba bu muayeneleri yapmaları caiz midir?

Cevap: Tecrübe kazanmak ve hastaları nasıl tedavi edeceklerini bilmek ve hayatlarını kurtarmak gibi zaruri durumlarda sakıncası yoktur.

Soru 1309: Tıp fakültesi öğrencilerinin zaruret durumunda namahrem hastaları muayene etmelerinin caiz olması hâlinde, bu zarureti kim ve hangi makam teşhis edecektir?

Cevap: Şartları gözeterek zarureti teşhis etmek öğrencinin görüşüne bağlıdır.

Soru 1310: Eğitim esnasında, bazen namahremleri muayene etmek durumunda kalıyoruz ve bunun ilerisi için gerekli olup olmadığını bilmiyoruz. Fakat bu muayeneler fakültenin genel eğitim metotlarından biri sayılıyor; hatta bazen tıp öğrencilerine hocası tarafından bir ödev olarak verilebiliyor. Bu durumları dikkate alarak acaba bizim bu muayeneleri yapmamız caiz midir?

Cevap: Tıbbî bir muayenenin, sırf ders programlarından veya hocanın öğrenciye verdiği ödevlerden olması, dine aykırı bir şeyi yapmak için şer'i bir ruhsat gerekçesi sayılamaz. Bu hususta ölçü, sadece insan hayatını kurtarmaya yönelik eğitimsel bir ihtiyaç ya da gerekliliğin söz konusu olmasıdır.

Soru 1311: Tıp eğitimi, tecrübe ve beceri kazanma gerekliliği nedeniyle yapılan muayenelerde namahremnin cinsel organı ile bedeninin diğer uzuvlarını muayene etmek arasında fark var mıdır? Öğrenimlerini tamamladıktan sonra hastaları tedavi etmek için ücra köylere ve yerlere giden bazı öğrenciler, bazen kadınları doğum yaptırmak veya ağır kanamalar gibi yan etkilerini tedavi etmek zorunda kalıyorlar. Bu işin hükmü nedir? Bu gibi kanamalara hemen müdahale edilmezse yeni doğum yapan kadının hayatının tehlikeye gireceği açıktır. Bunları tedavi etmenin yollarını öğrenmek için tahsil boyunca alıştırma yapmanın ve uzmanlık kazanmanın gerekliliğine dikkat ederek hükmü açıklar mısınız?

Cevap: Zaruret durumunda, cinsel organla beden diğer organlarını muayene etme arasında hüküm açısından hiçbir fark yoktur. Genel ölçü, insan hayatını kurtarmak için tıp ilmini uygulama ve öğrenme ihtiyacıdır ve bu konuda zaruret miktarıyla yetinmek gerekir.

Soru 1312: Hemcins biri tarafından [erkeği erkek, kadını da kadın doktor] yapıp yapılmadığına bakılmaksızın tenasül organlarını muayene ederken doktor veya öğrencinin aynadan bakması gerektiği gibi şer'i hükümler çoğu zaman gözetilmiyor. Biz de hastalıkların nasıl teşhis edildiğini öğrenmek için onlara uymak zorundayız; bu konudaki vazifemiz nedir?

Cevap: Tıp ilmini öğrenmenin ve hastalıkları tedavi yollarını bilmenin özü itibariyle haram olan muayenelere bağlı olduğu durumlarda, öğrencinin gelecekte insan hayatını kurtarabilme yeteneğinin bu şekilde elde edilen bilgilere bağlı olduğundan ve ayrıca ileride hastaları muayene etme onların hayatlarını kurtarmak gibi sorumlulukları üstleneceğinden emin olması şartıyla bunun bir sakıncası yoktur.

Soru 1313: Kendi uzmanlık alanımızla ilgili ders kitaplarımızda yer alan yarı çıplak gayrimüslim erkek ve kadınların resimlerine bakmak caiz midir?

Cevap: Lezzet alma kastı ile olmaz ve bir fesada neden olması korkusu da bulunmazsa sakıncası yoktur.

Soru 1314: Tıp öğrencileri eğitimleri sırasında öğrenim amacıyla cinsel organların çeşitli fotoğraf ve videolarını görüyorlar, bu

caiz midir? Hemcins olmayan kişilerin mahrem yerlerini görmenin hükmü nedir?

Cevap: Zevk için olmadığı ve haram işleme korkusu da bulunmadığı sürece video ve resimlere bakmanın kendi özünde bir sakıncası yoktur. Haram olan, aynı cinsten olmayan kişinin bedenine bakmak ve ona dokunmaktır; başkalarının mahrem yerlerinin video veya fotoğraflarına bakmanın da sakıncası yok denemez.

Soru 1315: Doğum esnasında kadının görevi nedir? Doğum sırasında diğer kadınlara yardım eden bayan hemşirelerin, onların edep yerlerini açmak ve bakmak konusundaki görevleri nelerdir?

Cevap: Kadın hemşirelerin, doğum esnasında herhangi bir zaruret olmadan, kasıtlı olarak kadınların mahrem yerlerine bakmaları caiz değildir. Yine doktorun da zorunlu olmadıkça hasta kadının bedenine bakmaktan ve dokunmaktan kaçınması gerekir. Kadınların da eğer şuuru ve kendisini örtme gücü yerinde olursa, bedenlerini örtmeleri veya başka birinden örtmesini istemeleri farzdır.

Soru 1316: Üniversite okurken plastik maddelerden yapılan yapay üreme organlarını eğitim amacıyla kullanıyorlar, bunlara bakmanın ve dokunmanın hükmü nedir?

Cevap: Yapay penis ve vajina, gerçekleriyle aynı hükümde değildir; [bu yüzden] lezzet alma kastı olmadıkça veya şehveti tahrik etmedikçe bunlara bakmakta ve dokunmakta bir sakınca yoktur.

Soru 1317: Benim araştırmalarım, Batı bilim çevrelerinde acı ve ağrıyı müzik, dokunmak, dans, ilaç ve elektrik yoluyla tedavi etmek adıyla söz konusu edilen araştırmalar hakkındadır. Onların bu araştırmaları sonuç da vermiştir. Acaba şer'i açıdan benim bu tür araştırmalara girişmem caiz midir?

Cevap: Şer'i açıdan haram olan işleri yapmayı gerektirmedikçe zikredilen alanlarda araştırma yapmanın ve hastalıkların tedavisinde onların ne kadar etkili olduğu konusunda denemelerde bulunmanın sakıncası yoktur.

Soru 1318: Kadın hemşirelerin eğitim gereği başka kadınların mahrem yerlerine bakmaları caiz midir?

Cevap: Hastalıkların tedavisi veya saygın bir nefsin kurtarılması, başkalarının mahrem yerlerine bakmayı gerektiren bir derse bağlı ise sakıncası yoktur.

EĞİTİM, ÖĞRETİM VE ADABI

Soru 1319: İnsan karşısına çıkacak konulara dair şer'î hükümleri öğrenmemekle günahkâr sayılır mı?

Cevap: Hükümleri öğrenmemesi farzları terk etmeye veya haramları işlemeye sebep olursa günahkârdır.

Soru 1320: Dinî ilimler öğrencisi, satih [yüzeysel olarak dini ilimleri öğrenme] merhalesini bitirdikten sonra eğer kendisinde içtihat derecesine ulaşabilecek kadar dersleri okuyup tamamlama gücünü görürse, acaba tahsilini içtihat derecesine kadar sürdürmesi ona farz-ı ayn olur mu?

Cevap: Hiç şüphe yok ki, dini ilimleri öğrenmek ve içtihat derecesine kadar devam etmek kendi başına büyük bir fazilet sayılıyor; ancak sırf içtihat derecesine ulaşma yeteneğine sahip olmak onu insana farzı ayn yapmaz.

Soru 1321: Dinin esaslarını [ûsulü'd-din] kesin olarak öğrenmenin yolları nelerdir?

Cevap: Yakîn [doğruluğunda şüphe bulunmayan, vakıya uygun bilgi] genellikle aklî delil ve burhanlarla elde edilir. Ancak burhan ve deliller mükelleflerin idrak güçlerine göre değişir. Her halükârda, insan başka bir yolla da yakîne ulaşırsa, o da yeterlidir.

Soru 1322: İlim tahsilinde gevşek davranmanın, tembellik etmenin ve yine zamanı boşa harcamanın hükmü nedir? Acaba haram mıdır?

Cevap: [Eğitim esnasında] aylıklık ve işsizlikle vakit kaybetmenin sakıncaları vardır ve öğrenci, özel öğrenci ödeneginden yararlandığı sürece öğrenciler için belirlenmiş özel müfredata uymak zorundadır. Aksi durumda eğitim için verilen burs, maddi yardım vb. olanaklardan yararlanması caiz değildir.

Soru 1323: İktisat fakültesinde verilen dersler arasında faizli borç, sanayi ve ticaret alanlarında faiz alma yöntemleri üzerinde karşılaştırmalı dersler verilmektedir. Bu dersi vermenin ve bunun karşılığında ücret almanın hükmü nedir?

Cevap: Sırf faizli borç hakkında ders vermek ve açıklamalarda bulunmak haram değildir.

Soru 1324: İslam Cumhuriyeti'nde kendini adanmış uzmanların başkalarını eğitmek için izlemesi gereken doğru yöntem nedir? İdarelerdeki hassas teknik ve fenni bilgilere erişme liyakatine kimler sahiptir?

Cevap: İslâm hükûmetinin eğitim ve öğretimi ile ilgili özel kural ve yönetmelikler koymuş olduğu ilimler ve bilgiler dışında, herhangi bir bilimi herhangi bir kişi için öğrenmek, eğer meşru akılcı bir amaç içinse ve onda fesada düşme ve düşürme korkusu yoksa sakıncası yoktur.

Soru 1325: Dinî medreselerde felsefe dersi almak ve vermek caiz midir?

Cevap: Dini inançlarında bir sapmaya neden olmayacağından emin olan bir kişinin felsefe öğrenmesinde ve öğretmesinde bir sakınca yoktur; hatta bazı durumlarda vaciptir.

Soru 1326: "Şeytan Ayetleri" kitabı gibi saptırıcı kitapların alım satımının hükmü nedir?

Cevap: Saptırıcı kitapların alım satımı ve bulundurulması, muhteviyatına cevap vermek ve bunları çürütmek için buna ilmî gücü yeten kimsenin dışında hiç kimseye caiz değildir.

Soru 1327: İnsan ve hayvanlar hakkında faydalı, ancak hayalî olan hikâyeleri öğretmenin ve anlatmanın hükmü nedir?

Cevap: Eğer hikâyenin kurgu olduğu karinelere anlaşırsa, sakıncası yoktur.

Soru 1328: Üniversite veya fakültelere gitmek, derse gelen tesettürlü kadınlarla karışık olarak bir arada bulunmayı gerektiriyorsa, hüküm nedir?

Cevap: Eğitim ve öğretim için eğitim merkezlerine gitmenin sakıncası yoktur. Fakat kadınların ve kızların örtülerini korumaları farzdır. Yine erkeklerin de kendilerini haram bakışlardan, fitne ve fesada düşme endişesini barındıran görüşmelerden kaçınmaları farzdır.

Soru 1329: Bir kadının dinî örtü ve iffetine riayet ettiğini bilerek, sürücü kursu için özel olan bir yerde, yabancı bir erkeğin yardımıyla araba kullanmayı öğrenmesi caiz midir?

Cevap: Kadının, tesettüre ve iffete dikkat etmek ve fesada düşmeyeceğinden emin olması şartıyla, yabancı birinin yardım ve rehberliği ile araba kullanmayı öğrenmesinde bir sakınca yoktur. Fakat buna rağmen mahremlerinden birinin de kendisine eşlik etmesi daha uygun olur; hatta öncelik, sürücü eğitiminin mutlaka bir kadın eğitmen veya mahremlerinden biri yardımı ile yapılmasıdır.

Soru 1330: Okullarda ve üniversitelerde okuyan gençler, kızlarla da tanışıp, görüşüyorlar ve sınıf ve ders arkadaşı olduklarından onlarla dersler ve diğer konular hakkında konuşuyorlar. Bazen bazı sohbetler, şehvet veya lezzet alma kastı olmaksızın gülmeler ve şakalarla birlikte olmaktadır; acaba bu caiz midir?

Cevap: Bayanların örtülerini korumaları, [sohbet esnasında] lezzet alma kastının olmaması ve fesada [ve harama] düşmemekten emin olunması şartıyla sakıncası yoktur; aksi durumda caiz değildir.

Soru 1331: Günümüzde İslam ve Müslümanlar için hangi ilmî ihtisas dalları daha faydalıdır?

Cevap: Üniversitelerin âlim, hoca ve öğrencilerinin, yabancılara, özellikle İslâm ve Müslümanların düşmanlarına muhtaç olmamak için, Müslümanların ihtiyaç duyduğu bütün faydalı ilmî ihtisas dallarını ve yararlı bilimlerini önemsemeleri gerekir. Bunların en faydalı olanları mevcut koşullar dikkate alınarak ilgili yetkililerle tespit edilir.

Soru 1332: Başka dinleri ve inançları tanımak ve bu hususta bilgi edinmek için saptırıcı kitapları ve diğer dinlerin temel kitaplarını okumanın hükmü nedir?

Cevap: Sırf bu inançları tanımak ve onlar hakkında daha fazla bilgi edinmek için bu tür kitapları okumanın caiz olduğuna hükmetmek zordur. Ama bunlardaki dalaleti tanıma ve teşhis etme gücüne sahip olan ve kendisinin haktan sapmayacağına emin olan ehil kişilerin bunları çürütmek ve reddetmek amacıyla okumaları caizdir.

Soru 1333: Çocukları, bazı sapık inançların da öğretildiği okullara, onların bu derslerden etkilenmeyecekleri varsayımıyla göndermenin hükmü nedir?

Cevap: Onların dinî inançlarını kaybedeceklerine dair bir korku duyulmaz, batıl yaygınlaştırmak da söz konusu değilse ve çocuklar saptırıcı, bozuk ve batıl konuları öğrenmekten kaçınabilirlerse, sakıncası yoktur.

Soru 1334: Dört yıldan beri tıp fakültesinde okumakta olan bir üniversite öğrencisi, dinî ilimlere çok fazla ilgi duymaktadır. Bu konumdaki birisinin tıp dalında eğitimini sürdürmesi farz mıdır, yoksa tıbbı bırakıp dinî ilimlere yönelebilir mi?

Cevap: Öğrenci eğitim almak istediği branşı seçmekte özgürdür; ama burada dikkat edilmesi gereken bir nokta var, o da şu ki, eğer dini ilimleri öğrenmek, İslam toplumuna hizmet etme gücüne sahip olmak açısından önemliyse, tıp okumak da, İslam ümmetine tıbbi hizmetlerin sunulması ve hastalıkların tedavi edilmesi ve hayatlarının kurtarılması kastıyla hazırlanmak için büyük bir önem arz etmektedir.

Soru 1335: Bir öğretmen, sınıfta diğer öğrencilerin karşısında bir öğrenciyi şiddetle cezalandırmıştır; acaba öğrencinin de öğretmenine misilleme yapması caiz midir?

Cevap: Öğrencinin, öğretmen ve hocanın makamına lâyık olmayan bir şekilde karşılık vermeye hakkı yoktur ve öğretmenin saygınlığını ve sınıfın düzenini koruması farzdır; ancak kanunî yollara başvurabilir. Nitekim öğretmenin de arkadaşlarının karşısında öğrencinin saygınlığını gözetmesi ve İslâmî eğitim adabını gözetmesi farzdır.

BASIM, TELİF VE SANAT ESERLERİ HAKLARI

Soru 1336: Yurt dışından getirilen veya İslam Cumhuriyeti içinde basılan kitap ve makalelerin, yayıncılarının izni olmadan yeniden basılmasının hükmü nedir?

Cevap: İslam Cumhuriyeti dışında yayınlanan kitapların yeniden basılması veya ofset yoluyla fotoğraflanması konusu, İran İslam Cumhuriyeti ile bu hükümetler arasında akdedilen anlaşmalara tabidir. Yurtiçinde basılan kitaplarda ise yayıncının hakkı, kitapları yeniden basmak için ondan izin alınarak gözetilmelidir.

Soru 1337: Müelliflerin, mütercimlerin ve eser sahiplerinin, o işi yapmak için harcadıkları emek, zaman ve paranın karşılığı olarak veya telif hakkı olarak bir meblağ talep etmeleri caiz midir?

Cevap: Onlar, bilimsel ve sanatsal çalışmalarının ilk nüshasını veya aslını yayımcıya teslim etmeleri karşılığında yayımcıdan istedikleri miktarı alma hakkına sahiptirler.

Soru 1338: Eğer yazar veya çevirmen veya sanatçı, eserinin ilk baskısı için belli bir miktar ücret alır ve bununla birlikte sonraki baskılarda da kendisinin hakkı olmasını şart koşarsa, acaba sonraki baskılarda yayıncıdan bir şey talep edebilir mi? Bu miktarın alınması hükmü nedir?

Cevap: İlk baskının teslimine ilişkin sözleşme esnasında ek olarak sonraki baskılardan dolayı da bir miktar ücret alınmasını şart koşmuşsa veya kanun bunu gerektiriyorsa, bu miktarın alınmasında bir sakınca yoktur ve yayıncının bu şarta uyması farzdır.

Soru 1339: Eğer yazar ve müellif birinci baskıya izin verirken sonraki baskılar için hiçbir şey söylememişse, acaba yayıncı yazardan yeniden izin almadan ve ona herhangi bir meblağ ödemediği eseri tekrar basabilir mi?

Cevap: Eğer baskı için aralarında yaptıkları anlaşma sadece birinci baskı hakkında olursa, bu durumda farz ihtiyat gereği sonraki baskılar için de onun hakkı gözetilmeli ve izin alınmalıdır.

Soru 1340: Yazara, yolculuk veya vefat gibi bir nedenden dolayı ulaşamadığı durumlarda, eserin yeniden baskısı için kimden izin alınmalı ve para kime teslim edilmelidir?

Cevap: Yolculuktaysa yazarın vekiline veya şer'î velisine (mallarını korumakla yetkili olan kişiye), öldüğü takdirde mirasçısına müracaat edilmelidir.

Soru 1341: Üzerlerinde "Yayın hakları müellife aittir." ibaresi olmasına rağmen kitapları sahiplerinden izin almaksızın basmak caiz midir?

Cevap: Farz ihtiyat gereği [bu tür kitapları] basmak için müellif ve yayıncıdan izin alınarak onların haklarının gözetilmesi gerekir. Tabii ki [bu konuyla ilgili] kanunun olduğu durumlarda buna uyulmalı ve bundan sonraki konularda da buna dikkat edilmelidir.

Soru 1342: Bazı Kur'ân ve ilâhî kasetlerinin üzerinde, "Çoğaltma hakları saklıdır." yazılmıştır; bu durumda, bu kasetleri çoğaltarak başkalarının kullanımına sunmak caiz midir?

Cevap: Farz ihtiyat gereği kasetin kopyalanması ve çoğaltımı için asıl yayıncıdan izin alınmalıdır.

Soru 1343: Bilgisayar CD'lerini kopyalamak caiz midir? Eğer haram ise, bu hüküm sadece İran'da hazırlanan CD'ler için mi geçerlidir yoksa yabancı ülkelerde hazırlanan CD'leri de kapsar mı? Bazı CD'lerin içeriklerinin önemine binaen çok pahalı olduğu dikkate alındığında hüküm nedir?

Cevap: Yurtiçinde üretilen bilgisayar CD'lerinin kopyalanması ve çoğaltımında farz ihtiyat gereği sahiplerinden izin alınarak haklarının gözetilmesi gerekir. Yurtdışında üretilen CD'ler ise, [o ülkeler ile yapılan] anlaşmaya bağlıdır.

Soru 1344: İş yerlerinin ve şirketlerin ticarî isimleri sadece onların sahiplerine mi aittir ve başkaları, iş yerleri ve şirketlerine o isimleri koyamazlar mı? Örneğin birisi iş yerine soyadını koyarsa, o aileden başka birisi de kendi iş yerine aynı ismi koyabilir mi? Veya başka bir aileden olan birisi iş yeri için aynı ismi kullanabilir mi?

Cevap: Eğer mağazaların ve şirketlerin marka adları, devlete diğerlerinden daha önce resmi talepte bulunan bir kişiye, ülkenin yürürlükteki kanunlarına göre devlet tarafından verilmiş ve bu isim resmî belge ve kayıtlarda da onun adına kayıtlıysa, bu durumda dükkânı veya şirketi adına kayıtlı olan kimsenin izni olmaksızın bu ismin başkaları tarafından kullanılması caiz değildir. Bu hükümde, bu kişilerin, o ismin veya markanın sahibiyle aynı aileden olup olmaması fark etmez. Eğer bu şekilde değilse, o zaman o isim ve unvanları diğerlerinin kullanmasının sakıncası yoktur.

Soru 1345: Bazı kimseler kitap veya belgelerin fotokopisini çeken kırtasiye vb. yerlere giderek onlardan fotokopi çekmelerini istemektedirler. Müminlerden olan dükkân sahibinin o kitap, belge veya derginin bütün müminlere yararlı olduğuna inanarak sahibinden izin almadan onların fotokopisini çekip çoğaltması caiz midir? Eğer kitap sahibinin buna razı olmadığını bilirse hüküm değişir mi?

Cevap: Farz ihtiyat gereği şahıs, kitap veya belgelerin sahibinden izin alınmaksızın fotokopilerini çekmemelidir.

Soru 1346: Bazı müminler filim CD veya kaseti kiralayan yerlerden videokasetleri veya CD'leri kir alıyor ve beğendikleri takdirde ulemeden birçoğunun [bu tür CD ve videokasetlerinin] kayıt ve yayın hakkının saklı olmadığı görüşüne dayanarak izinsiz bir şekilde onları kaydedip çoğaltıyorlar; acaba bu iş caiz midir? Eğer caiz değilse, birisi kaydeder ve çoğaltırsa, bunu kiraladığı yere bildirmesi gerekir mi, yoksa kaydedip çoğaltmış olduğu CD ve videokasetleri silmesi yeterli midir?

Cevap: Farz ihtiyat gereği sahibinin izni olmadan CD veya videokasetler çoğaltılmamalıdır; ama eğer izinsiz böyle bir şey yapılmışsa, içeriklerin silinmesi yeterlidir.

GAYRİMÜSLİMLERLE MUAMELE

Soru 1347: İsrail mallarını ithal etmek ve dağıtmak caiz midir? Eğer zaruret gereği ithal edilmiş olursa, bu malları satmak caiz olur mu?

Cevap: İslâm ve Müslümanların düşmanı olan gasıp İsrail rejiminin yararına olan muamelelerden sakınmak gerekir. İsrail'in, yapım ve satımından kâr sağladığı malları ithal etmek ve dağıtmak hiç kimseye caiz değildir. İslâm ve Müslümanlara zarar vermesi ve birçok olumsuz yönleri bulunması nedeniyle Müslümanların da İsrail mallarını satın almaları caiz değildir.

Soru 1348: İsrail'e yönelik ekonomik ambargoyu kaldıran bir ülkede tüccarların İsrail mallarını ithal etmesi ve bu malları dağıtmaları caiz midir?

Cevap: Aşağılık İsrail rejiminin yapım ve satımından kâr sağladığı malları ithal etmek ve dağıtmaktan sakınmak farzdır.

Soru 1349: Müslümanların, İslâm ülkesinde satılan İsrail mallarını satın almaları caiz midir?

Cevap: Bütün Müslümanlara, üretim ve satış kârı, İslâm ve Müslümanlarla savaş hâlinde olan Siyonistlere dönen malları satın almaktan ve kullanmaktan sakınmaları farzdır.

Soru 1350: İslâm ülkelerinde İsrail'e tur düzenleyen seyahat acenteleri açmak caiz midir? Müslümanlar bu acentelerden bilet satın alabilirler mi?

Cevap: İslâm ve Müslümanlara zararlı olduğu için bu iş caiz değildir. Aynı şekilde Müslümanlarla savaş hâlinde olan düşman İsrail'e karşı Müslümanlarca uygulanan ambargoyu ihlal sayılan teşebbüslerde bulunmak hiç kimseye caiz değildir.

Soru 1351: Yahudi, Amerikalı veya Kanadalı şirketlerin ürünlerini, alçak İsrail hükümetini destekledikleri ihtimaline rağmen satın almak caiz midir?

Cevap: Bu ürünlerin alım ve satımları gasıp ve alçak İsrail rejiminin güçlenmesine neden olur veya İslâm ve Müslümanlara karşı düşmanlıklarında kullanılırsa, kimsenin onları satın alması ve satması caiz değildir; aksi durumda sakıncası yoktur.

Soru 1352: İsrail malları İslâm ülkelerine girdikten sonra tacirlerin onların bir bölümünü satın alarak halka satmaları ve dağıtmaları caiz midir?

Cevap: Bu işte bulunan fesatlar [Müslümanların çıkarına ters düşen ve onlara zarar veren durumlar] nedeniyle onların bunu yapmaları caiz değildir.

Soru 1353: Eğer İsrail malları, İslâmî bir ülkenin umumî ticaret merkezlerinde halka sunulursa, Müslümanların, ihtiyaç duyulan ürünleri İsrail'e ait olmayan ve başka ülkelerden ithal edilen mallardan temin etme imkânları olmasına rağmen onları satın almaları caiz midir?

Cevap: Bütün Müslümanların, üretim ve satış kârları İslâm ve Müslümanlarla savaş hâlinde olan Siyonistlere dönen malları satın almaktan ve kullanmaktan sakınması farzdır.

Soru 1354: Eğer, Müslüman müşterilerin İsrail'de üretildiğini bilirlerse satın almayacakları İsrail mallarının, Kıbrıs ve Türkiye gibi ülkelerde, o malların İsrail'de üretildiği belli olmasın diye Menşe Şahadetnamesi^[1] değiştirildikten sonra yeniden ihraç edildiğini bilirsek, böyle bir durum karşısında Müslüman olarak vazifemiz nedir?

Cevap: Müslümanlar, bu gibi malları satın almaktan, dağıtmaktan ve kullanmaktan kaçınmalıdırlar.

Soru 1355: Amerikan mallarını alıp satmanın hükmü nedir ve bu hüküm Fransa, İngiltere gibi bütün batılı ülkeleri kapsıyor mu? Acaba bu hüküm İran'a özel midir yoksa tüm ülkeler için geçerli midir?

Cevap: Eğer gayri İslâmî ülkelerden ithal edilen malları satın almak ve kullanmak, İslâm ve Müslümanlara düşman olan sömürgeci kâfir rejimleri güçlendirirse veya onların İslâm ülkesine veya dünyanın dört bir yanındaki Müslümanlara yönelik saldırıları için gereken maddî güçlerini artırır, Müslümanların şer'an onları satın almak ve kullanmaktan sakınmaları farzdır. Bu konuda satın alınan mallar arasında ve yine İslâm ve Müslümanlara düşman olan kâfir devletlerarasında hiçbir fark yoktur ve bu hüküm sadece İranlı Müslümanlara has değildir.

Soru 1356: Kazançları kâfir hükümetlere ulaşan ve onları güçlendiren fabrikalarda ve kurumlarda çalışanların görevi nedir?

Cevap: Kazançları Müslüman olmayan ülkelere gitse bile, meşru işlerle kazanç sağlamak özü itibariyle sakıncasızdır. Ancak bu rejim İslâm ve Müslümanlarla savaş hâlinde olursa ve Müslümanların çalışmalarının ürünleri bu savaşta kullanılırsa, bu kurumlarda çalışmak caiz olmaz.

[1]- Ya da ürün kimliği, (ing. Certificate of Origin, CoO,) uluslararası ticarete konu olan ürünlerin menşei belgeleridir.

ZALİM DEVLETTE ÇALIŞMAK

Soru 1357: İslâmî olmayan bir devlette görev alıp çalışmak caiz midir?

Cevap: Bunun caiz olması, alınan görevin özü itibariyle caiz olmasına bağlıdır.

Soru 1358: Arap ülkelerinden birinde emniyet genel müdürlüğü trafik başkanlığında çalışan birisi, trafik kurallarını ihlal edenlerin dosyalarını imzalayarak onları cezaevine sevk etmekle sorumludur. Dosyasını imzaladığı suçlular cezaevine giriyor; acaba bu görevde bulunması caiz midir? Bu işi karşılığında devletten aldığı maaşın hükmü nedir?

Cevap: Kamu düzenini sağlamak için konulan yasalar gayri İslâmî bir devlet tarafından koyulmuş olsa bile her durum ve yerde onlara uymak farzdır ve helâl bir iş karşılığında maaş almanın da sakıncası yoktur.

Soru 1359: Müslüman birinin Amerika veya Kanada vatandaşlığını aldıktan sonra orduya katılması veya polis olması caiz midir? Yine belediye gibi devlet dairelerinde ve devlete bağlı diğer kurumlarda çalışması caiz midir?

Cevap: Bu iş fesada, bozgunculuğa yol açmaz, haram bir işi yapmayı ve farz bir ameli terk etmeyi de gerektirmezse sakıncası yoktur.

Soru 1360: Zalim bir hükümdar tarafından atanan hâkimin yargılaması ve hüküm vermesinin meşruiyeti var mıdır ve buna binaen ona itaat farz mıdır?

Cevap: Bütün şartlara haiz olan müçtehitin başkasının -atama hakkı olan bir kimse tarafından atanmamışsa- hâkimlik ve yargı makamını üstlenip insanların arasındaki davaları halletmeye kalkışması caiz değildir. Halkın da ona müracaat etmesi caiz değildir ve onun vereceği hüküm de zarurî haller dışında geçerli değildir.

ŞÖHRET ELBİSESİ VE GİYİMLE İLGİLİ HÜKÜMLER

Soru 1361: Şöhret elbisesinin ölçüsü nedir?

Cevap: Şöhret elbisesi, renginden veya dikiliş özelliğinden dolayı veya eski olmasından ve başka nedenlerden dolayı kişinin giymesi uygun olmayan ve eğer insanların karşısında giyecek olursa dikkat çekmesine ve parmakla gösterilmesine sebep olan elbisedir.

Soru 1362: Kadınların, yürürken ayakkabılarının yere değmesi sonucu ortaya çıkan sesin hükmü nedir?

Cevap: Dikkatleri çekmediği sürece ve bir fesada düşmeyi gerektirmedikçe özü itibariyle hiçbir sakıncası yoktur.

Soru 1363: Kızlar, koyu mavi renkte elbiseleri giyebilirler mi?

Cevap: Başkalarının dikkatini çekmemesi ve bir fesada yol açmaması şartıyla haddizatında bir sakıncası yoktur.

Soru 1364: Kadınların vücut hatlarını ortaya koyan dar elbiseleri veya düğün vb. törenlerde, bedenini içini gösteren (transparan) açık elbiseler giymesi caiz midir?

Cevap: Eğer yabancı erkeklerin bakışından ve fesada yol açmaktan veya düşmekten güvende ve korunmuş olurlarsa sakıncası yoktur; aksi durumda caiz değildir.

Soru 1365: Mümin bir kadının parlak siyah ayakkabı giymesi caiz midir?

Cevap: Rengi ve şekli namahremlerin dikkatini çekecek veya parmakla gösterilmesine sebep olacak nitelikte olmadıkça sakıncası yoktur.

Soru 1366: Kadınların başörtüsü, pantolon ve gömlek gibi [dışarıda veya namahrem erkekler karşısında giydikleri] elbiselerinde sadece siyah rengi seçmeleri farz mıdır?

Cevap: Kadın elbisesinin hükmü, renk, model ve dikim özelliği bakımından ayakkabı hakkında yöneltilen bir önceki sorudaki gibi, eğer rengi ve şekli namahremlerin dikkatini çekecek veya parmakla gösterilmesine sebep olacak nitelikte değilse sakıncası yoktur.

Soru 1367: Kadının örtü ve elbisesinin başkalarının dikkatini çekecek veya şehveti uyandıracak nitelikte olması; örneğin dikkatleri çekecek bir şekilde çarşaf kullanması veya şehveti uyandıracak bir renkte çorap veya kumaş bir elbise giymesi caiz midir?

Cevap: Rengi, şekli veya giyiliş şekli ile yabancı erkeklerin dikkatini çekecek, fesada sebep olacak ve günah işlemeye yol açacak bir şeyi giymek caiz değildir.

Soru 1368: Erkeklerin, kadınlara özel ve kadınların da erkeklere özel bir şeyi karşı cinse benzemek kastı olmaksızın evde giymesi caiz midir?

Cevap: Onu kendileri için [her yerde giyebilecekleri] bir elbise unvanıyla seçmedikleri sürece sakıncası yoktur.

Soru 1369: Erkeklerin, kadınların iç çamaşırlarını satmalarının hükmü nedir?

Cevap: Ahlâkî ve toplumsal fesatlara sebep olmadığı sürece sakıncası yoktur.

Soru 1370: İnce çorap üretmek ve alım satımı şer'i açıdan caiz midir?

Cevap: Kadınlar tarafından yabancı erkeklerin yanında giyilmesi maksadıyla olmadıkça, üretiminin ve alınıp satılmasının, sakıncası yoktur.

Soru 1371: Evli olmayan kişilerin, şer'î ölçüleri ve ahlâkî kuralları gözeterek kadın elbiseleri ve makyaj malzemeleri satan yerlerde çalışmaları caiz midir?

Cevap: Çalışmanın ve helâl kazanç elde etmenin caiz oluşu şer'i açıdan insanların belli bir grubuna has değildir; İslâmî adap ve ölçüleri koruyan herkes bu hakka sahiptir. Fakat toplumun maslahatı dolayısıyla ticarî çalışma ruhsatı veya bazı meslek grupları için dairelerden veya sorumlu yerlerden çalışma izni almanın özel birtakım şartları varsa, bu şartları gözetmek gerekir.

Soru 1372: Erkeklerin zincir takmalarının hükmü nedir?

Cevap: Eğer altından veya kullanılması kadınlara has olan şeylerden olursa, erkeğin takması caiz değildir.

KÂFİRLERE BENZEMEK VE ONLARIN KÜLTÜRLERİNİ YAYMAK

Soru 1373: Üzerine yabancı fotoğraflar ve yazı basılmış elbiseleri giymek caiz midir? Acaba bu elbiseleri giymek, Batı kültürünü yaymak sayılır mı?

Cevap: Eğer toplumu bozacak nitelikte olmazsa, bu elbiseleri giymenin özü itibariyle bir sakıncası yoktur; ancak İslam kültürüne aykırı olan batı kültürünü yaymak olup olmadığı örfün görüşüne bırakılmıştır.

Soru 1374: Günümüzde yabancı kıyafetlerin ithal edilerek şehirlerde alınıp satılması yaygınlaşmışken, Batı'nın İslam İnkılabına karşı artan kültürel saldırıları göz önüne alındığında, bu işin hükmü nedir?

Cevap: Elbiselerin sırf gayri İslâmî ülkelerden ithal edilmiş olması onların ithali, alım satımı ve kullanılması için sakınca teşkil etmez. Fakat bunların arasından, giyilmesi İslâm ahlâkı ve iffetiyle çelişen veya İslâm kültürüne düşman olan Batı kültürünü yaymak sayılan giysileri ithal etmek, almak, satmak ve giymek caiz değildir. Bunu engellemeleri için ilgili sorumlulara müracaat edilmesi gerekir.

Soru 1375: Saç kestirmede Batı modellerini taklit etmenin hükmü nedir?

Cevap: Bu gibi konularda haram oluşun ölçüsü İslâm düşmanlarına benzemek ve onların kültürlerini yaymaktır. Bu konu farklı ülkelere, zamanlara ve insanlara göre farklılık gösterir ve bu sadece Batı'ya da özgü değildir.

Soru 1376: Öğretmenlerin, saçlarını İslâm adabıyla çelişen ve kâfirlere benzer Batılı modellere göre kestiren, öğrencilerin saçlarını okulda tıraş etmeleri caiz midir? Onları nasihat ve irşat etmenin yararının olmadığını ve okulda İslâmî görünümü korudukları hâlde okuldan çıkar çıkmaz tiplerini değiştirdiklerinin bilinmesi de göz önünde bulundurulduğunda hüküm nedir?

Cevap: Öğretmenlerin öğrencilerin saçlarını kazıması uygun değildir; ancak okul yetkilileri öğrencinin bazı davranışlarının İslâm adap ve kültürüne uygun olmadığını teşhis ederlerse, bir baba gibi onlara öğüt vermeleri, aydınlatmaları ve gerektiğinde durumlarını velilerine bildirerek bu konuda onlardan yardımcı olmalarını istemeleri daha iyidir. Elbette belirlenmiş eğitim ve öğretim kurallarına uymak gerekir.

Soru 1377: Amerikan elbisesi giymenin hükmü nedir?

Cevap: Sömürgeci rejimlerin ürettiği elbiseleri giymek, sırf İslâm düşmanlarının mamulü olması açısından bir sakınca doğurmaz. Ancak eğer bu, düşmanın İslami olmayan kültürünün yayılmasını gerektirirse veya onların İslâm ülkelerini sömürmek ve istismar etmek yönünde ekonomilerini güçlendirirse ya da İslâm devletinin ekonomisine zarar verici sonuçlar doğurursa sakıncalıdır; hatta bazı durumlarda caiz değildir.

Soru 1378: Bakanlıklar, devlet daireleri ve buna benzer kurumlar tarafından düzenlenen karşılama ve çiçek sunma törenlerine kadınların katılması caiz midir ve acaba onların bu törenlere katılmalarına, "Amacımız İslam toplumlarında kadınların özgürlüğünü ve saygınlığını göstermektir." sözünü gerekçe olarak göstermemiz doğru mudur?

Cevap: Kadınları, yabancı misafirleri karşılama töreni için davet etmek anlamsızdır ve eğer fesada ve İslam dışı kültürün yaygınlaşmasına sebep olursa caiz değildir.

Soru 1379: Kravat takmanın hükmü nedir?

Cevap: Genel olarak, gayrimüslimlerin elbiselerinden sayılan, kravat ve diğer kıyafetlerin, yozlaşmış batı kültürünün tanıtımına yol açacak şekilde giyilmesi caiz değildir.

Soru 1380: Açıkça müptezel ve müstehcen konuları içermeyen, fakat özellikle gençler arasında fasit ve gayri İslâmî kültür atmosferinin oluşmasına sebep olan fotoğrafları, kitap ve dergileri satmanın hükmü nedir?

Cevap: Gençleri inhiraf ve fesada sürükleyici ve fasit kültür atmosferine ortam hazırlayıcı nitelikteki yayınları almak, satmak ve yaymak caiz değildir; bundan sakınmak farzdır.

Soru 1381: Günümüzde İslâm toplumlarına yönelik sürdürülen kültürel savaşa karşı koyma mücadelesinde kadınların görevleri nelerdir?

Cevap: Kadınların en önemli vazifelerinden biri, İslâmî örtülerini korumaları, yaymaları ve düşmanın kültürünü taklit etmek sayılan elbiseleri giymekten kaçınmalarıdır.

Soru 1382: Bazı Müslümanlar Hristiyan bayramlarını kutluyorlar, bunun bir sakıncası var mıdır?

Cevap: Hz. İsa'nın (Allah'ın selâmı bizim peygamberimizin ve onun üzerine olsun) doğum gününü kutlamanın sakıncası yoktur.

Soru 1383: Üzerlerinde içki reklamı bulunan elbiseleri giymek caiz midir?

Cevap: Caiz değildir.

GÖÇ VE SİYASÎ SİĞINMA

Soru 1384: Yabancı ülkelere siyasî sığınma talebinde bulunmanın hükmü nedir? Siyasî sığınma hakkı almak için gerçek dışı bir olay uydurmak caiz midir?

Cevap: Gayri İslâmî bir devlete siyasî sığınmada bulunmanın herhangi bir fesada sebep olmadığı sürece sakıncası yoktur. Ancak sığınma hakkı almak için yalana başvurmak ve gerçeği olmayan şeyler uydurmak caiz değildir.

Soru 1385: Müslüman birinin gayri İslâmî bir ülkeye göç etmesi caiz midir?

Cevap: Eğer dinden sapma korkusu olmazsa, sakıncası yoktur. Gittiği yerde de dinine ve mektebine karşı ihtiyat ve ihtimamı gözetip, gücü yettiğinde İslam'ı ve Müslümanları müdafaa etmesi farzdır.

Soru 1386: Küfür beldesinde aile ve toplumdan korktukları için Müslüman olduklarını açığa vuramayan kadınların İslâm beldesine hicret etmeleri farz mıdır?

Cevap: İslâm beldesine hicret edip yerleşmeleri zor olursa, farz değildir. Fakat mümkün olduğu kadar namaz, oruç ve diğer farzları yerine getirmeleri gerekir.

Soru 1387: Çıplaklık ve müptezel müzik kasetlerini dinlemek gibi günah araçlarının yaygın olduğu bir ülkede yaşamının hükmü nedir? Orada ergenlik çağına yeni girmiş birinin ne yapması gerekir?

Cevap: Orada ikamet etmenin ve yaşamının haddizatında bir sakıncası yoktur; Fakat şer'i açıdan haram olan şeylerden sakınılması gerekir ve eğer haramlardan kaçınılamıyorsa Müslüman ülkelere hicret edilmelidir.

TECESSÜS, HABER AKTARMA VE SIRLARI İFŞA ETMEK

Soru 1388: Çalışanlardan birinin devlet mallarını zimmete geçirdiğine dair çok sayıda yazılı rapor tarafımıza ulaşmış ve bu suçlamayla ilgili soruşturmalar yapıldıktan sonra bu raporların bir kısmının doğruluğu bizim için netlik kazanmıştır. Ama sanık soruşturulurken tüm suçlamaları reddediyor, kişinin itibarının zedelenmesine neden olacağı düşünüldüğünde, bu raporların mahkemeye gönderilmesi caiz midir? Caiz olmadığını varsayarsak, bu meseleden haberdar olanların görevi nedir?

Cevap: Kamu mal ve mülkünün korunması ve muhafazasından sorumlu olan kişi, o malın bir çalışanı veya başkası tarafından zimmete geçirildiğinin öğrenilmesi halinde, şer'i ve hukuki açıdan bu konudaki bilgilerini ilgili kurumlara vermekle yükümlüdür. Sanığın itibarını kaybetme korkusu, malın korunması hakkını ileri sürmemek için resmi olarak bir ruhsat sayılmaz ve diğer kişilerin raporlarını belgeli olarak ilgili görevlilere sunması gerekir ki, gerçekleri araştırıp doğruladıktan sonra harekete geçebilsinler.

Soru 1389: Bazı basın yayın organlarının hırsızların, sahtekârların, resmî dairelerde rüşvet alanların, iffete aykırı işler yapanların, fesat çıkaranların ve gece kulüplerinde eğlence partileri düzenleyenlerin tutuklanmalarıyla ilgili haberler yayınlandığını görmekteyiz; acaba bu gibi haberlerin basılması ve yayınlanması bir nevi kötülüğü yaymak sayılmaz mı?

Cevap: Olay ve hadiselerin sırf basında yayınlanması, kötülükleri yaymak sayılmaz.

Soru 1390: Eğitim merkezlerinden birinin öğrencilerinin gördükleri ahlâka aykırı hareketlerin engellenmesi için durumu kültürel yetkililere raporlamaları caiz midir?

Cevap: Eğer raporlar açıkça yapılan şeylerle ilgiliyse ve tecessüs ve gıybet denilmeyecek nitelikteyse sakıncası yoktur; hatta bu, kötülükten sakındırmanın gereklerinden ise, farzdır.

Soru 1391: Dairelerdeki bazı sorumluların yaptıkları ihanet ve zulümleri halkın arasında açıklamak caiz midir?

Cevap: Bunu, araştırıp emin olduktan sonra kanunî takibe alınması için sorumlu merkez ve mercilere bildirmenin sakıncası yoktur. Hatta bazen kötülükten alıkoymanın bir gereği sayılırsa, bunu bildirmek farzdır. Ancak bunu halka söylemenin bir gerekçesi yoktur; hatta fitne ve fesada yol açar ve İslâm devletini zayıflatmaya neden olursa bunu halka anlatmak haramdır.

Soru 1392: Müminlerin mallarını araştırmak ve onu zalim devlet ve yöneticiye bildirmek caiz midir? Özellikle eğer bu iş müminlere eziyet ve zarar verilmesine sebep olursa hüküm nedir?

Cevap: Bu tür eylemler şeriat açısından haramdır ve mümine ulaşan zarar, zalim yöneticinin yanında müminlerin casusluğunu yapmaktan dolayı ise onlara ulaşan zarardan da sorumlu olmayı gerektirir.

Soru 1393: Haram işledikleri veya marufu terk ettikleri görülürse, iyiliği emredip kötülükten sakındırmak için müminlerin, şahsi ve gayrişahsi işlerini araştırmak caiz midir? Vazifeleri olmadığı halde insanların yaptıkları hataları ortaya çıkarmak için araştırma yapanların hükmü nedir?

Cevap: Devlet memurlarının ve başkalarının idari işlerinin yasal kurallar ve düzenlemeler çerçevesinde resmi soruşturma görevlileri tarafından araştırılmasında ve soruşturulmasında bir sakınca yoktur; ancak başkalarının işlerinin gözetlenmesinde veya memurların eylem ve davranışlarının kanuni sınırlar dışında ortaya çıkarılması için soruşturulması resmi görevliler için bile caiz değildir.

Soru 1394: Halk arasında kişisel sırlardan, özel ve gizli işlerden bahsetmek caiz midir?

Cevap: Özel ve kişisel konuları ortaya çıkarıp başkaları yanında ifşa etmek, eğer herhangi bir şekilde başkalarıyla da ilgili olsa veya bir fesada sebep olacaksa caiz değildir.

Soru 1395: Psikiyatristler, hastalığın nedenlerini ve tedavi yollarını öğrenmek için genellikle hastanın şahsi ve ailevi meseleleri hakkında sorular sorarlar; hastanın bu sorulara cevap vermesi caiz midir?

Cevap: Eğer bir fesada yol açmaz ve başka bir kişinin gıybetini veya aşağılanması da gerektirmezse bunun sakıncası yoktur.

Soru 1396: Bazen bazı güvenlik güçleri, tıpkı casusluk ve soruşturma yöntemlerinin de bunu gerektirdiği gibi, fuhuş merkezlerini ve terör gruplarını ortaya çıkarmak için bazı merkezlere girip gruplara sızmayı gerekli görüyor, bu işin şer'i açıdan hükmü nedir?

Cevap: Eğer ilgili yetkili memurun izni ile ve kanuni kaide ve nizamlara uymak ve günaha bulaşmaktan ve haram işlemekten sakınmak şartıyla olursa, sakıncası yoktur. Tabi yetkililerin de tüm dikkatlerini vererek onların çalışmalarını takip etmeleri farzdır.

Soru 1397: Bazıları, başkalarının yanında İran İslâm Cumhuriyeti'ndeki bazı eksikliklerden ve zaatlardan bahsediyor; bu gibi konuşmaları dinlemenin hükmü nedir?

Cevap: Dünyanın küfür ve müstekbir güçleri karşısında dimdik duran İslam Cumhuriyeti'ni itibarsızlaştıracak her türlü hareketin İslam'ın ve Müslümanların çıkarına olmadığı açıktır. Dolayısıyla bu sözler, eğer İslam Cumhuriyeti sisteminin zayıf düşmesine neden olursa, caiz değildir.

SİGARA VE UYUŞTURUCU KULLANMAK

Soru 1398: Devlet dairelerinde ve halka açık yerlerde sigara içmenin hükmü nedir?

Cevap: Eğer devlet dairelerinin ve halka açık yerlerin kendi iç kurallarına aykırı olursa veya başkalarının rahatsız ve eziyet olmasına ya da onlara bir zarar ulaşmasına sebep olursa caiz değildir.

Soru 1399: Kardeşim uyuşturucu bağımlısı ve aynı zamanda uyuşturucu kaçakçısı, acaba onu durdurabilmeleri için ilgili resmi makamlara haber vermem bana farz mıdır?

Cevap: Kötülükten sakındırmak size farzdır; onun uyuşturucu kullanmayı terk etmesi için ona yardım etmeniz, onun uyuşturucu kaçakçılığı yapmasını, satmasını ve dağıtmasını engellemeniz gerekir. Eğer onun durumunu ilgili makamlara bildirmek, bu konuda ona yardımcı olacaksa veya bu iş onu kötülükten sakındırmanın bir gereği sayılırsa bildirmeniz farzdır.

Soru 1400: Enfiye kullanmak caiz midir? Ona bağımlı olmanın hükmü nedir?

Cevap: Eğer kullanan kişiye önemli sayılacak bir zararı olursa, onu kullanmak ve bağımlı olmak caiz değildir.

Soru 1401: Tömbeki tütünü alıp satmanın ve içmenin hükmü nedir?

Cevap: Tömbeki tütünü alıp satmanın ve içmenin özü itibariyle bir sakıncası yoktur; fakat eğer birisine kayda değer bir zararı dokunursa, bu durumda kullanımı ve alış verışı caiz değildir.

Soru 1402: Esrar pak mıdır ve acaba onu kullanmak haram mıdır?

Cevap: Esrar paktır; fakat onu kullanmak haramdır.

Soru 1403: Esrar, afyon, eroin, morfin, kenevir vb. uyuşturucu maddelerinin yemek, içmek, çekmek, damardan veya fitil şeklinde kullanılmasının hükmü nedir? Bu malları alıp satmanın ve nakletmek, saklamak ve kaçakçılık gibi bundan diğer para kazanma yollarının hükmü nedir?

Cevap: Uyuşturucu maddelerinin kullanılması ve onlardan fayda sağlanması, bunların kullanılmasından kaynaklanan kayda değer bireysel ve toplumsal zararlarından ve olumsuz etkilerinden dolayı haramdır; bu nedenle taşımak, depolamak, alıp satmak vb. yollarla bunlardan kazanç sağlamak da haramdır.

Soru 1404: Bir hastalığı, uyuşturucu madde kullanarak tedavi etmek caiz midir? Eğer caiz ise, acaba mutlak olarak mı caizdir, yoksa tedavi yönteminin sadece uyuşturucuyla sınırlı olduğu durumda mı caizdir?

Cevap: Eğer hastalığın tedavisi, güvenilir bir doktorun teşhis ve izniyle herhangi bir şekilde uyuşturucu madde kullanmaya bağlı ise sakıncası yoktur.

Soru 1405: Afyon, eroin, morfin, esrar ve kokain yapımında kullanılan haşhaş, Hint keneviri gibi bitkileri ekip yetiştirmenin hükmü nedir?

Cevap: İslâm Cumhuriyeti kanunlarına göre yasak olan bu bitkileri ekmek ve yetiştirmek caiz değildir.

Soru 1406: Morfin, eroin, esrar, marihuana ve haşhaş gibi tabiî maddelerden veya "L.S.D" gibi sun'î maddelerden uyuşturucu madde yapmanın ve hazırlamanın hükmü nedir?

Cevap: Caiz değildir.

Soru 1407: Üzerine bazı içki çeşitlerinden serpilten tömbeki tütününü kullanmak ve dumanını içine çekmek caiz midir?

Cevap: Eğer örfe göre bu çeşit bir tömbekiği kullanmak içki kullanmak sayılmazsa ve insanı sarhoş etmezse, yine insana kayda değer ciddi bir zarar vermezse, her ne kadar müstehap ihtiyat gereği terk etmek daha iyi olsa da sakıncası yoktur.

Soru 1408: Sigara kullanmaya başlamak haram mıdır? Bağımlı olan biri sigarayı birkaç hafta veya daha uzun süre bıraksa, tekrar kullanmaya başlaması haram mıdır?

Cevap: Hüküm, sigara kullanımının verdiği zararın derecesine göre değişmekte olup, genel olarak, eğer vücuda önemli ölçüde zarar verecek miktarda olursa sigara kullanımı caiz değildir. Eğer insan sigaraya başlamakla bu aşamaya ulaşacağını bilirse, yine caiz değildir.

Soru 1409: Uyuşturucu ticaretinden elde edilen mallar gibi bizzat haram olduğu bilinen malların hükmü nedir? Eğer bunların sahibini tanımazsak sahibi meçhul olan mal hükmünde midirler? Eğer böyleyse, şer'î hâkimin veya onun tam yetkili vekilinin izniyle bu malları kullanmak caiz midir?

Cevap: Bir kimse, edindiği malın haram olduğunu biliyorsa, onun şer'î sahibini tanıdığı takdirde [şahsını tanımaz, fakat sayılı kişilerden biri olduğunu bilse bile] onu sahibine vermesi farzdır. Aksi durumda o malı şer'î sahibi adına sadaka olarak fakirlere vermelidir. Eğer haram mal onun helâl malına karışmış ise ve haram malın miktarını bilmiyor ve şer'î sahibini de tanımıyorsa, bu karışık malın humusunu (beşte birini) çıkararak humus verilmesi gereken makama vermesi farzdır.

SAKAL TIRAŞI

Soru 1410: Sakal bırakmanın farz olduğu [tırış edilmesi haram olan] alt çeneden maksat nedir? Yanaklar da bunun içine girer mi?

Cevap: Ölçü, [sakal bırakmada] örfte bu adam sakal bırakıyor denilmesidir.

Soru 1411: Uzunluk ve kısalık bakımından sakalın sınırı nedir?

Cevap: Bunun belli bir sınırı yoktur; bunda ölçü, örfte sakal denilmesidir. Bir el tutumundan fazla olması ise mekruhtur.

Soru 1412: Sakalı kısaltıp bıyığı uzatmanın hükmü nedir?

Cevap: Bunun haddizatında bir sakıncası yoktur.

Soru 1413: Bazı erkekler sadece çenelerinde sakal bırakarak geri kalanı tıraş etmekte, bunun hükmü nedir?

Cevap: Sakalın bir bölümünü tıraş etmek, sakalın tamamını tıraş etmek hükmündedir.

Soru 1414: Acaba sakalı tıraş etmek fık^u sayılır mı?

Cevap: Farz ihtiyat gereği sakalı kesmek haramdır ve sakal kesmek, farz ihtiyat gereği fıskın sonuç ve hükümlerini doğurur.

Soru 1415: Bıyığı tıraş etmenin hükmü nedir? Acaba bıyık çok uzun bırakılabilir mi?

Cevap: Bıyığı tıraş etmenin, bıyık bırakmanın veya uzatmanın özü itibarıyla bir sakıncası yoktur. Ancak bıyığı, yemek yerken ve su içerken yemeğe ve suya degecek miktarda uzatmak mekruhtur.

Soru 1416: Mesleği gereği tıraş olması gereken bir sanatçının jiletle veya tıraş makinesiyle tıraş olmasının hükmü nedir?

Cevap: Eğer "Sakalını tıraş etti." denecek nitelikte olursa farz ihtiyat gereği haramdır. Fakat sergileyeceği sanat, İslâm toplumunun ihtiyaç duyduğu zarurî işlerden sayılırsa, sakalını zaruret miktarınca tıraş etmesinin sakıncası yoktur.

Soru 1417: Şirketlerden birinin halkla ilişkiler sorumlusu olduğum için misafirlere sakallarını tıraş etmeleri için tıraş malzemeleri alıp temin etmek zorundayım, bu konuda benim görevim nedir?

Cevap: Farz ihtiyat gereği tıraş malzemelerinin alınması ve başkalarına verilmesi zaruret dışında caiz değildir.

Soru 1418: Sakal bırakmak insanın aşağılanmasına sebep olursa, sakalı tıraş etmenin hükmü nedir?

Cevap: Sakal bırakmak, dine önem veren Müslüman bir kişinin aşağılanma sebebi olamaz ve farz ihtiyat gereği sakal bırakmak insanı zarar ve sıkıntıya sokmadıkça, tıraş edilmesi caiz değildir.

Soru 1419: Sakal bırakmak insanın meşru amaçlarına ulaşmasına engel olursa, tıraş etmek caiz olur mu?

Cevap: Mükellefin ciddî bir zarar ve meşakkat dışında Allah Teâlâ'nın emrini uygulaması farzdır.

Soru 1420: Daha çok tıraş sonrası için kullanılan, ancak bazen başka amaçlar için de [nemlendirici olarak mesela] kullanılan tıraş kreminin alınması, satılması ve üretilmesi caiz midir?

Cevap: Eğer bahsi geçen kremin, sakal tıraşı dışında başka helâl menfaatleri de varsa, onu bu amaçla üretmenin ve alıp satmanın sakıncası yoktur.

Soru 1421: Sakalı tıraş etmenin haram oluşundan maksat, yüzdeki tüylerin tam olarak çıktıktan sonra tıraş edilmesi midir, yoksa yüzde çıkan az miktardaki tüyleri tıraş etmeyi de kapsar mı?

Cevap: Genel olarak, yüzdeki tüyleri sakal tıraşı denilecek miktarda tıraş etmek ihtiyat gereği haramdır. Ancak sakal tıraşı denilmeyecek miktarda yüzdeki tüyleri kesmenin sakıncası yoktur.

Soru 1422: Berberlerin sakal tıraşı karşılığında aldığı ücret haram mıdır? Eğer haramsa, bu para helâl mala karışırsa humus vermek istediğinde iki defa mı humus vermesi gerekir?

Cevap: Sakal tıraşı karşılığında ücret almak farz ihtiyat gereği haramdır. Harama karışmış helâl mala gelince, eğer haram malın miktarını bilir ve sahibini de tanırsa onu sahibine geri vermesi veya onun rızasını alması farzdır. Ama sayısı sınırlı kişilerden birisi olarak bile sahibini tanımazsa, bu durumda onu sahibinin hayrına fakirlere sadaka vermelidir ve eğer sahibini tanır da miktarını bilmezse, uygun bir yolla onun rızasını elde etmesi farzdır. Eğer ne miktarını bilir ve ne de sahibini tanırsa, bu durumda malının haramdan temizlenmesi için humusunu vermelidir. Humusu verdikten sonra geriye kalan mal eğer yıllık giderinden fazlaysa, bu durumda kazancının humusu olarak onun da humusunu vermelidir.

Soru 1423: Bazı müşteriler tıraş makinelerini tamir etmem için bana müracaat ediyorlar; sakalı tıraş etmenin şer'an haram olduğu dikkate alındığında, onların makinelerini tamir etmem caiz midir?

Cevap: Mezkûr alet, sakal tıraşından başka yerlerde de kullanıldığından, sakal tıraşında kullanmamak amacıyla onu tamir etmenin ve karşılığında ücret almanın sakıncası yoktur.

Soru 1424: Yanaktaki kılları ipe veya cımbızla almak haram mıdır?

Cevap: Yanaktaki kılları tıraş ederek bile olsa almak haram değildir.

[1]- Dinin emir ve yasaklarına aykırı davranma anlamında fıkıh ve hadis terimi. (TDV İslam Ansiklopedisi)

GÜNAH TOPLANTILARINDA BULUNMAK

Soru 1425: Bazen yabancı ülkelerin üniversite hocaları veya üniversiteleri tarafından toplu kutlamalar düzenlenir ve bu toplantılarda alkollü içeceklerin olduğu öncesinde zaten bilinir. Bu durumda bu gibi toplantılara katılmak isteyen öğrencilerin şer'i vazifeleri nelerdir?

Cevap: İçki içilen toplantılara katılmak, hiç kimse için caiz değildir. Bu toplantılara katılmayın ve bırakın onlar sizin Müslüman olduğunuz için içki içmediğinizi ve içki içilen toplantılara katılmadığınızı anlasınlar.

Soru 1426: Düğün törenlerinde bulunmanın hükmü nedir? İnsanların dans edeceklerinin kesin olarak bilindiği düğün törenlerinde bulunmanın, "Bir kavmin haram işine giren onlardandır." rivayetinin kapsamına girdiği ve dolayısıyla orayı terk etmenin farz olduğu söylenebilir mi, yoksa dans etmemek ve diğer [haram olan] programlara katılmamak kaydıyla orada bulunmak caiz midir?

Cevap: Söz konusu merasim, eğer haram toplantı ve günah meclisi denilmeyecek nitelikte olursa ve orada bulunmak bir fesada yol açmayacaksa, ayrıca orada bulunmak ve oturmak örfen caiz olmayan bir işi onaylamak sayılmadıkça sakıncası yoktur.

Soru 1427:

- a) Erkeklerin ve kadınların ayrı ayrı müzik çalıp dans ettikleri kutlama [ve partilere] katılmanın hükmü nedir?
- b) Müzik çalın ve dans edilen düğün törenlerine katılmak caiz midir?
- c) Dans edilen toplantılarda, marufu emretmek ve münkerden sakındırmak katılanlarda etkili olmazsa yine de kötülükten sakındırmak farz mıdır?
- d) Kadın erkek karışık oynamanın hükmü nedir?

Cevap: Genel olarak dans etmek, şehveti tahrik edecek nitelikte veya haram olan bir işle birlikte olursa ya da haram olan bir işi gerektirirse caiz değildir. Yine yabancı veya namahrem erkeklerle kadınlar karışık olarak oynar veya dans ederse caiz değildir. Bu konuda düğün törenleriyle diğer törenler arasında hiçbir fark yoktur. Günah toplantısına katılmak da, günah toplantılarına uygun olan tahrik edici müziği dinlemek gibi bir haramı işlemeyi gerektirirse veya günahı onaylama niteliğinde olursa caiz değildir. İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak vazifesine gelince, etkili olma ihtimali yoksa insanın üzerinden kalkar.

Soru 1428: Eğer namahrem bir erkek, örtülü olmayan kadınların bulunduğu bir düğüne katılsa ve onları bu münkerden sakındırmanın etkili olmayacağını bilse, orayı terk etmesi farz mıdır?

Cevap: Eğer [onların yaptıklarına] itiraz olarak günah toplantısını terk etmek, kötülükten sakındırmanın bir göstergesi olursa, orayı terk etmek farzdır.

Soru 1429: Müstehcen müziklerin dinlendiği toplantı ve ortamlarda bulunmak caiz midir? Müziğin günah nitelikli olup olmadığında şüphe edilirse, onların bunu çalmasına engel olunamayacağı da dikkate alındığında hüküm nedir?

Cevap: Allah yolundan saptırıcı müzik, şarkı ve türkü söylenen ortamlarda bulunmak, onları dinlemeye veya onaylamaya sebep olursa caiz değildir. Fakat mevzuda şüphe edilirse orada bulunmanın ve onları dinlemenin haddizatında bir sakıncası yoktur.

Soru 1430: İnsanın bazen dinî makamlara veya diğer müminlere iftira atmak gibi uygunsuz sözler işitilen toplantılara ve çevrelere katılmasının hükmü nedir?

Cevap: Gıybeti dinlemek gibi haramları işlemeyi ve kötülüğün tasdik ve teşvikine sebep

olmadığı müddetçe, sadece bu toplantılarda bulunmanın bir sakınca yoktur. Fakat şartları olduğu takdirde münkerden sakındırmak, farzdır.

Soru 1431: Bazı gayri İslâmî ülkelerde yapılan toplantılarda örf ve âdete göre, katılanları ağırlamak için alkollü içkiler kullanılır; bu toplantılara katılmak caiz midir?

Cevap: İçki içilen toplantılarda bulunmak caiz değildir; zaruret hâlinde de zaruret miktarıyla yetinilmesi farzdır.

DUA YAZMAK VE İSTİHARE

Soru 1432: Dua yazmak için para almak ve vermek caiz midir?

Cevap: Masumlardan nakledilen duaları yazmak karşılığında ücret almak ve vermek caizdir.

Soru 1433: Dua yazanların eski dua kitaplarında rivayet edildiğini iddia ederek yazdıkları duaların hükmü nedir? Şer'i bakımdan bu dualar muteber midir? Bunlara müracaat etmenin hükmü nedir?

Cevap: Eğer dualar Ehlibeyt İmamlarından nakledilmişse veya içerikleri hak ve doğruysa, onlara teberrük edinmenin sakıncası yoktur; nitekim Ehlibeyt İmamlarından olduğu şüpheli olan duaları da Ehlibeyt İmamlarına ait olduğu ümidiyle okumanın sakıncası yoktur.

Soru 1434: İstihareye uymak farz mıdır?

Cevap: İstihareye uymanın şer'i bir zorunluluğu yoktur; fakat istiharenin aksine davranmamak daha iyidir.

Soru 1435: “Hayır işlerde istihareye gerek yoktur.” denildiğine göre, acaba bu işlerin keyfiyeti ya da bunların uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek öngörülemez sorunlar hakkında istihare caiz midir? Acaba istihare gaybı bilmenin bir yolu sayılır mı, yoksa onu sadece Allah mı biliyor?

Cevap: İstihare, mubah işleri yapmada tereddüt ve şaşkınlığı gidermek içindir; bu tereddüt ister işin kendisi hakkında olsun, ister keyfiyetinde fark etmez. Dolayısıyla tereddüt edilmeyen hayır işlerde istihareye gerek yoktur. Aynı şekilde istihare bir kişinin veya işin geleceğini bilmeye yönelik yapılan bir iş de değildir.

Soru 1436: Boşanmak ve boşanmamak gibi konularda Kur'an ile istihare etmek sahih midir? İnsan istihare ettikten sonra istihareye uygun davranmazsa hükmü nedir?

Cevap: Kur'an veya tespihle istiharenin caiz oluşu belli bir konuyla sınırlı değildir. Herhangi bir mubah işte insan tereddüt içerisinde kalır da bir karara varamazsa istihare yapabilir. İstihareye uygun davranmak şer'an farz değildir; fakat istihareye aykırı davranmamak daha iyidir.

Soru 1437: Evlilik gibi hayati önem taşıyan işlerde tespih veya Kur'an ile istihare yapmak sahih midir?

Cevap: İnsanın, hakkında karar vermek istediği işler hususunda ilk önce iyice düşünmesi, incelemesi veya güvenilir ve tecrübeli kişilerle istişare etmesi uygundur; eğer bütün bunlara rağmen tereddüt veya şaşkınlığı devam ederse istihare yapabilir.

Soru 1438: Bir konu hakkında kaç kez istihare yapılabilir?

Cevap: İstihare tereddüdü gidermek için olduğundan ilk defada tereddüt giderildikten sonra konu değişmediği sürece istihareyi tekrarlamamanın bir anlamı yoktur.

Soru 1439: Bazı ziyaret yerleri ve mescitlerde, dua ve ziyaret name kitaplarının arasına yerleştirilmiş olan İmam Rıza'nın (a.s) kerametlerini içeren yazıların insanlara dağıtıldığını görüyoruz. Bu yazıları yayınlayanlar yazının altına, "Bu yazıyı okuyan, bunun üzerinden şu kadar yazıp çoğaltmalıdır, eğer bunu yaparsa, hacetlerine kavuşur." yazıyorlar; acaba bu dedikleri doğru mudur? Acaba bunları okuyan kişinin, yayınlayan kimsenin isteğini yerine getirmesi farz mıdır?

Cevap: Bu gibi şeylerin muteber olduklarına dair hiçbir şer'î delil yoktur. Bunları okuyan kimselerin, yayınlayan kişinin isteğine uyarak onun üzerinden yazması gerekli değildir.

MATEM PROGRAMLARI

Soru 1440: Çoğu bölgelerdeki cami ve hüseyniyelerde, özellikle köylerde tarihî olayları canlandırmak için geleneksel olarak piyes (şebah/temsil) yapılmaktadır ve bazen bu piyesler insanlarda olumlu manevî etkiler bırakmaktadır; bu programların hükmü nedir?

Cevap: Eğer bu piyes programları yalan ve batıl şeyler içermez ve bir fesadı da gerektirmezse, bunlarla birlikte mevcut zaman şartlarında hak mektebe bir leke gelmesine de sebep olmaz ise sakıncası yoktur; buna rağmen bunun yerine vaaz, irşat, Hüseyinî matem ve ağıt programları düzenlemek daha iyidir.

Soru 1441: [İmam Hüseyin (a.s) için yapılan] matem ve yas törenlerinde grupların, davul, zil, trompet ve başında keskin aletler bulunan zincirler kullanmasının hükmü nedir?

Cevap: Sözü geçen zincirlerin kullanılması, insanlar nezdinde dinin ve mektebin zayıflamasına veya önemli ölçüde fiziki zarara yol açarsa caiz değildir, ancak trompet, davul ve zillerin geleneksel olarak kullanılmasında bir sakınca yoktur.

Soru 1442: Bazı camilerde yas günlerinde pahalı süslemeler içeren ve bazen dindarların onların asıl felsefelerini sorgulamalarına neden olan ve dini tebliğ programlarına zarar veren, hatta camilerin kutsal amaçlarıyla çelişen çok sayıda alem kullanılmaktadır. Bu konudaki şer'i hüküm nedir?

Cevap: Onların mescide yerleştirilmesi, caminin örf ve adetlerine aykırı olursa veya namaz kılanları rahatsız ederse sakıncalıdır.

Soru 1443: Eğer birisi İmam Hüseyin'in (a.s) yas merasimi için bir alem adak adarsa, hüseyniyenin sorumlularının bunu kabul etmekten kaçınması caiz midir?

Cevap: Birinin adak adaması, hüseyniye mütevellisinin ve müteveli heyetinin alemi kabul etmelerini zorunlu kılmaz.

Soru 1444: İmam Hüseyin'in (a.s) yas ve matem meclislerinde, yerleştirme veya matem tutan gruplarda taşıma yoluyla alem kullanmanın hükmü nedir?

Cevap: Bunun özü itibariyle bir sakıncası yoktur; fakat bu gibi şeyleri dinin bir parçası olarak saymamak gerekir.

Soru 1445: Eğer mükellef, matem merasimlerine katıldığından dolayı bazı farzları yerine getiremezse; örneğin sabah namazı kaza olursa bundan sonra bu tür merasimlere katılmaması daha mı iyidir? Yoksa bu merasimlere katılmaması onun Ehlibeyt'ten (a.s) uzaklaşmasına mı sebep olur?

Cevap: Açıktır ki farz namaz, Ehlibeyt'in matem merasimlerine katılmanın faziletinden önceliklidir. Dolayısıyla İmam Hüseyin'in (a.s) matemine katılma bahanesiyle namazın terk edilmesi ve kazaya bırakılması caiz değildir; fakat namaza zarar vermeyecek bir şekilde bu programlara katılmak mümkündür ve önemle vurgulanan müstehaplardandır.

Soru 1446: Bazı dinî meclislerde muteber bir tarih kitabına dayanmayan ve bir din âlimi ve merciden duyulmayan ağıtlar söylenmektedir. Bu ağıtların kaynağı sorulduğunda, "Ehlibeyt İmamları (a.s), bizim böyle anlamamızı sağladılar veya bize böyle yol gösterdiler; ayrıca Kerbela vakıası sadece tarih kitaplarında geçmez ve bunun kaynağı da sadece ulemanın söyledikleri değildir. Bazen bu olaylar, İmam Hüseyin (a.s) hakkında vaaz veren ve ağıt söyleyenlerin kalbine ilham olur." diye cevap veriyorlar. Acaba Kerbela vakıasını bu yolla nakletmek doğru mudur? Eğer doğru değilse bu durumda dinleyenlerin yükümlülüğü nedir?

Cevap: Kaynağı bir rivayete dayanmayan veya tarihte kanıtlanmamış olayları bahsettiğiniz şekilde aktararak ağıt yakılması, konuşmacının görüşüne göre hâl dili olarak ifade

edilmedikçe ve aksi bir bilgi de bulunmadıkça, şer'i bir boyutu yoktur. Dinleyenlerin sorumluluğu, konu ve koşulları kendileri için ispat olmuş olması şartıyla, kötülükten sakındırmaktır.

Soru 1447: Hüseyniye binasından Kur'an-ı Kerim tilaveti ve İmam Hüseyin (a.s) için yapılan matem meclislerinin sesi şehrin dışından duyulacak kadar yüksek bir sesle yayınlanmakta, bu durum komşuların rahatsız olmasına sebep olmuştur. Ama hüseyniye yetkilileri ve konuşmacıları bu duruma devam etmekte ısrar ediyorlar. Bu işin hükmü nedir?

Cevap: Her ne kadar hüseyniyelerde merasimlerin ve dinî programların uygun zamanlarda düzenlenmesi önemle vurgulanan müstehaplardan olsa da, hüseyniyelerde program düzenleyenlerin ve matem tutanların mümkün oldukça, hoparlörlerin sesini kısarak ve sesi içeriye yönelterek komşuları rahatsız etmekten sakınmaları farzdır.

Soru 1448: Muharrem ayında davul ve ney çalarak matem toplantılarını gece yarısına kadar sürdürmek hakkında görüşünüz nedir?

Cevap: Seyyidü's-Şüheda (İmam Hüseyin) ve ashabı (a.s) için matem meclisleri düzenlemek ve bu gibi dinî merasimlere katılmak çok hoş ve arzu edilen bir şeydir ve insanı Allah'a yaklaştıran en büyük amellerden biridir. Fakat başkalarının rahatsız olmasına sebep olan veya kendi özünde şer'i açıdan haram olan her işten kaçınmak gerekir.

Soru 1449: Matem merasiminde org ve zil gibi müzik aletleri kullanmanın hükmü nedir?

Cevap: Müzik aletleri kullanmak Şehitler Efendisi İmam Hüseyin'in matem merasimine uygun değildir ve matem törenlerinin eskiden beri süregelen ve yaygın olan şekliyle düzenlenmesi daha uygundur.

Soru 1450: Son zamanlarda yaygın olduğu gibi İmam Hüseyin'e (a.s) matem tutmak adına kendi bedeninde delikler açarak kilit vurmak ve [eski terazilerde kullanılan] kiloluk demirlerden bağlamak caiz midir?

Cevap: Dinimize ve mektebimize leke getiren bu gibi ameller caiz değildir.

Soru 1451: Ehlibeyt İmamlarının (a.s) mukaddes türbelerinde yüz üstü toprağa kapanmanın ve bazılarının yaptığı gibi yüz ve göğüslerini kan gelinceye kadar yere sürtmenin ve o hâlde türbeye girmenin hükmü nedir?

Cevap: Ehlibeyt İmamlarına (a.s) geleneksel olarak üzüntü, yas ve sevginin ifadesi olarak kabul edilmeyen bu tür eylemler, şeriat açısından geçerli değildir; hatta bedene ciddî bir zarar verirse veya mezhebe leke getirirse caiz değildir.

Soru 1452: Bazı bölgelerde kadınlar, Hz. Fatıma'nın (s.a) düğün kutlaması adı altında törenler yapmak için "Hz. Ebulfazl Sofrası" adıyla merasim düzenlemekte, bu kutlamalarda düğün şiirleri okuyup alkış çalarak dans etmektedirler; bu gibi şeylerin hükmü nedir?

Cevap: Bu gibi merasim ve kutlamalarda, yalan ve batıl şeyler söylenmedikçe ve mektebe de leke gelmesine sebep olmadıkça, haddizatında sakıncası yoktur; ama dans etmeye gelince, 1167. soruda geçtiği gibi eğer şehveti uyandıracak nitelikte olursa veya haram bir işi gerektirirse caiz değildir.

Soru 1453: [İmam Hüseyin'in (a.s) şehadet yıldönümü olan] Aşura günü merasiminde gereken masrafları karşılamak amacıyla toplanan mallardan geriye kalanlar, hangi durumda harcanmalıdır?

Cevap: Geriye kalan mallar, hediye edenlerden izin alınarak hayır işlerde kullanılabileceği gibi gelecek yılki matem merasimlerinde kullanmak için de saklanabilir.

Soru 1454: Muharrem ayında hayırsever insanlardan para toplayıp çeşitli kısımlara bölerek bir bölümünü Kur'an ve mersiye okuyanlara ve konuşmacılara vermek ve geri kalanını da matem merasimi masrafları için kullanmak caiz midir?

Cevap: Mal sahiplerinin muvafakat ve rızasıyla olursa bunun bir sakıncası yoktur.

Soru 1455: Kadınların hicaplarını koruyarak ve bedenlerini örtecek özel elbiseler giyerek sine ve zincir vuran guruplara katılmaları caiz midir?

Cevap: Kadınların zincir ve sine guruplarına katılmaları uygun değildir.

Soru 1456: Ehlibeyt İmamlarının (a.s) matemlerinde başa kama vurmak kişinin ölümüne sebep olursa, acaba bu iş intihar sayılır mı?

Cevap: Eğer bu iş genelde ölüme sebep olmuyorsa intihar hükmünde değildir; fakat daha işin başında can tehlikesi korkusu varsa ve buna rağmen bu işi yapmış ve ölümüne sebep olmuş ise, bu iş intihar hükmündedir.

Soru 1457: İntihar ederek dünyadan giden bir Müslümanın Fatiha meclisine katılmak caiz midir? Onlar için mezarlarının başında Fatiha okumanın hükmü nedir?

Cevap: Bunun haddizatında bir sakınca yoktur.

Soru 1458: Biset bayramında, (Resulullah'ın -s.a.a- peygamberliğe tayin edildiği gün) ve Ehlibeyt İmamlarının veladet yıl dönümü kutlamalarında dinleyenleri ağlatan methiye ve mersiye okumanın ve bu programa katılanların üzerine para saçmanın hükmü nedir?

Cevap: Dinî bayram kutlamalarında methiye ve mersiye okumanın sakıncası yoktur; bu merasimlere katılanlar üzerine para saçmanın da kendisi sakıncasızdır, hatta eğer sevinç ve mutluluğu göstermek ve müminlerin gönlünü hoş etmek amacıyla olursa sevabı bile vardır.

Soru 1459: Bir kadının namahrem erkeklerin sesini duyacağını bile bile matem toplantılarında mersiye okuması caiz midir?

Cevap: Eğer bir yozlaşma ve fesada sebep olma korkusu varsa bundan kaçınılması gerekir.

Soru 1460: Aşura günü düzenlenen, başa kama ile vurmak, ateş ve kor kömür üzerinde yalın ayak yürümek gibi insanların hem beden hem de ruhen zarar görmesine neden olan ve ayrıca diğer İslâm mezhepleri uleması, izleyiciler ve yine dünya halkının gözünde On İki İmam Şia'sı mektebinin karalanmasına ve küçük düşmesine sebep olan merasimler hakkındaki görüşünüzü açıklar mısınız?

Cevap: İnsanlara zarar veren, dinin ve mektebin karalanmasına neden olan her şey haramdır ve müminler bundan sakınmalıdır. Bunların çoğunun Ehlibeyt (hepsine selâm olsun) mektebini itibarsızlaştırmaya ve karalamaya sebep olduğu bir sır değildir. Bu ise en büyük zarar ve ziyandır.

Soru 1461: Başa gizli bir şekilde kama vurmak helâl midir, yoksa bu konudaki fetvanız genel midir?

Cevap: Kama vurmak, örfen hüzn ve keder belirtilerinden sayılmadığı gibi Ehlibeyt İmamları (a.s) zamanında ve onlardan sonraki dönemlerde de rastlanılmış bir davranış değildir. Bu amelin Ehlibeyt İmamları (a.s) tarafından özel veya genel olarak onaylandığına dair bir rivayet de nakledilmemiştir. Günümüzde bu amel mektebimize leke getirdiği ve küçük düşürücü bir davranış sayıldığı için hiçbir durumda caiz değildir.

Soru 1462: Şer'i açıdan fiziki ve ruhî [psikolojik] zararın ölçüsü nedir?

Cevap: Ölçü, örf nezdinde kayda değer ve önemli bir zarar olarak görülmesidir.

Soru 1463: Bazı Müslümanların [yas merasimlerinde] yaptığı gibi bedene zincirle vurmanın hükmü nedir?

Cevap: Eğer örf açısından yas ve matemlerde hüzn ve keder göstergesi sayılacak şekilde ve normal olarak yapılırsa sakıncası yoktur.

DOĞUM GÜNLERİ VE BAYRAMLAR

Soru 1464: Gadir-i Hum Bayramı dışında başka günlerde kardeşlik akdi okumak caiz midir?

Cevap: Bu işin mübarek Gadir-i Hum günüyle sınırlandırıldığı belli değildir. Ancak Gadir-i Hum günüyle yetinilmesi daha iyi ve ihtiyata daha uygundur.

Soru 1465: Kardeşlik akdini bilinen meşhur şekliyle okumak farz mıdır, yoksa herhangi bir lügat veya cümleyle de olur mu?

Cevap: Özel bir kardeşlik akdi rivayet edilmemiştir.

Soru 1466: Nevruz Bayramı hakkında görüşünüz nedir? Acaba Müslümanların önemle kutladıkları Ramazan ve Kurban bayramları gibi şer'i açıdan sabit olmuş mudur, yoksa cuma günü ve diğer münasebetler gibi sadece mübarek bir gün olarak mı sayılıyor?

Cevap: Nevruz'un dini bayramlardan veya İslam'ın mübarek günlerinden biri olduğuna dair sahih bir rivayet ve nass bulunmamakla birlikte, o günü kutlamakta ve bir birine gidip gelmekte bir sakınca yoktur. Hatta sıla-ı rahim yapılması açısından övgüye layık bir gündür.

Soru 1467: Nevruz Bayramı ve bu günün fazilet ve amelleri hakkında aktarılan rivayetler doğru mudur? Acaba bu amelleri (namaz, dua vs.), rivayette geldiği kastiyla yerine getirmek caiz midir?

Cevap: Bu amelleri, hakkında rivayet olduğu kastiyla yerine getirmek sakıncalı ve üzerinde duraksanması gereken bir husustur; fakat Allah'a yaklaşma ümidiyle bu ibadetleri yerine getirmenin sakıncası yoktur.

VURGUNCULUK VE İSRAF

Soru 1468: Şer'i açıdan hangi malları stoklamak haramdır? Stokçuları malî cezalara çarptırmak sizce caiz midir?

Cevap: Stok edilmesi haram olan mallar, rivayetlerde belirtildiğine ve meşhur görüşe göre sadece halkın çeşitli tabakalarının genellikle ihtiyaç duyduğu dört tahıldan (buğday, arpa, üzüm ve hurma) ve hayvan yağı ile bitkisel yağdan ibarettir. Fakat İslâm hükümeti genel maslahat gereğince halkın diğer ihtiyaçlarının stoklanmasını da engelleyebilir. Hâkimin uygun görmesi durumunda stokçulara malî ceza vermenin sakıncası yoktur.

Soru 1469: Elektrik enerjisini aydınlanmak için ihtiyaçtan fazla kullanmanın israf olmadığı söylenmektedir; acaba bu doğru mudur?

Cevap: Hiç şüphe yok ki, elektrik enerjisini ve lamba ışığı dâhil her şeyin gereğinden fazla kullanılması ve tüketilmesi israftır. Bu konuda doğru olan, Resulullah'ın (ona ve Ehlibeyti'ne selâm olsun), "Hayırda israf olmaz." buyruğudur.

AKİT ŞARTLARI

Soru 1470: Muatât^[1] şeklinde gerçekleştirilen alış verişe ve diğer muamelelere akitle (sözleşmeyle) yapılan muamelede olduğu gibi uymak gerekli midir?

Cevap: Sonuçlarına uyulmasının gerekliliği ve geçerlilik açısından, akit okunarak yapılan muameleyle muatât muamelesi arasında hiçbir fark yoktur.

Soru 1471: Eğer resmî kayıt yapılmaksızın ve ulemadan biri tarafından alış veriş akdi okunmaksızın, aile fertleri arasında bir ev ve arsa satışı veya uzlaşması el yazısıyla yapılmış bir sözleşmeyle gerçekleşirse, acaba bu şekilde yapılan muamele kanunen ve şer'an geçerli midir?

Cevap: Muamele şer'î bir yöntemle gerçekleştikten sonra onun doğruluğuna ve gerekliliğine hükmedilir. Bu muamelenin resmen kaydedilmemesi veya ulemadan biri tarafından alış veriş akdinin okunmaması onun doğruluğuna-sıhhatine bir zarar vermez.

Soru 1472: Resmî belgesi olan bir mülkü, müşteri adına resmî bir senet yaptırmadan sıradan bir belgeyle satın almak şer'an caiz midir?

Cevap: Alış verişin kendisinin gerçekleşmesi için resmî satış belgesi düzenlemek ve bunu kaydettirmek şart değildir. Burada ölçü, sahibinden, vekilinden veya velisinden şer'an sahih bir alış verişle malikiyetin devrinin gerçekleşmesidir; bu konuda herhangi bir senet düzenlenmese bile muamele sahihtir.

Soru 1473: Satışın gerçekleşmesi için satıcıyla müşteri arasında sadece normal bir belgenin düzenlenmesi yeterli midir ve acaba bu belge satış belgesi sayılır mı? Her iki tarafın sözleşme yapmaya kasıt veya niyet etmeleri, sözleşmenin imzalanması ve satıcıyı resmî belge düzenlemeye ve malı teslim etmeye zorlamak için yeterli midir?

Cevap: Satışın gerçekleşmesi ve satılan malın mülkiyetinin müşteriye intikal etmesi için sadece satış kastı veya normal belge düzenlemek yeterli değildir. Muamele şer'an sahih bir şekilde gerçekleşmedikçe mal sahibini müşteri adına resmî bir belge düzenlemeye zorlamanın ve malı müşteriye teslim etmesini istemenin bir gerekçesi yoktur.

Soru 1474: Eğer iki kişi bir muamele konusunda görüşme yaparak anlaşır ve müşteri satıcıya kaparo olarak bir meblağ verirse ve bu konuda aralarında bir belge düzenleyerek taraflardan birinin muameleden vazgeçmesi durumunda diğerine bir meblağ ödemesini şart koşarlarsa, acaba bu belge tek başına satış belgesi olarak görülebilir mi? Yani, sırf anlaşma ve tarafların muamele yapmayı istemeleri akdin imzalanması ve sonuçlarının gerçekleşmesinde yeterli midir ve bu durumda taraflardan biri muameleyi kesinleştirmekten kaçındığı takdirde, karşı taraf onu aralarında belirledikleri şartı yerine getirmeye zorlayabilir mi?

Cevap: Sırf satış kastının olması veya üzerinde anlaşmak veya onu gerçekleştireceğine dair söz vermek, yazılı belgeyle tespit edilmiş olsa da satış sayılmaz ve satışın gerçekleşmesi için yeterli değildir. Şartın da, akit ve muamele zımında olmadıkça veya akit ona binaen yapılmadıkça etkisi yoktur. Dolayısıyla satış ve mülkiyetin intikali şer'an sahih bir şekilde gerçekleşmedikçe anlaşma ve vaat açısından taraflardan hiçbirini diğerini muameleyi kesinleştirmeye zorlama hakkına sahip değildir.

[1]- Muâtât: Akdın taraflarının sözlü irade beyanında bulunmaksızın mal ve bedeli karşılıklı rızaya delalet eden fiil yoluyla mübadele etmeleridir.

MÜŞTERİ VE SATICININ ŞARTLARI

Soru 1475: Eğer birisi devlet tarafından veya hâkimin hükmüyle arsasını ve evinin eşyalarını satmaya mecbur edilirse, onun, bunları satmaya mecbur kaldığını bilen bir kişinin bu malları ondan satın alması caiz midir?

Cevap: Eğer arazi ve evinin eşyalarını satmaya zorlanması hak üzere ise ve şer'an bunu yapmaya hakkı olan biri tarafından yapılmışsa, başkalarının ondan bu şeyleri satın almalarının sakıncası yoktur; aksi durumda sahibinin muameleden sonra izin vermesi şarttır.

Soru 1476: Bir kişi mülkünü ikinci bir kişiye satarak parasını aldıktan ve ikinci kişi aynı mülkü üçüncü bir kişiye satıp parasını alarak ihtiyaçlarını gidermede kullandıktan sonra birinci kişinin mallarına haciz konulması ve tevkif edilmesi hükmü çıkar. Acaba bu hüküm onun daha önce sattığı mülkü de kapsar mı? Ve o satış muamelesinin batıl ve geçersiz olduğuna delil oluşturur mu?

Cevap: Eğer satıcının satış anında hâkimin hükmüyle mallarına haciz konulması nedeniyle onu satmaktan yasaklı olduğu ortaya çıkarsa veya satıcının elinde bulunmasına rağmen sattığı şeyin maliki olmadığı, aksine sattığı malın hâkimin haciz koyabileceği şeylerden olduğu anlaşılırsa, satıştan sonra verilen hüküm daha önce satılan malı da kapsar ve bununla malın önceki satışının batıl olduğuna hükmedilir. Aksi durumda el koyma kararından önce yapılmış satışın şer'an doğruluğuna hükmedilir ve el konulan mallar kapsamına girmez.

Soru 1477: Toplumsal ilişkilerin karmaşıklığı ve halkın ekonomik ve toplumsal sorunları bazen insanları zararlı, adilane olmayan veya en azından örfen hoş karşılanmayan zorunlu muamelelere mecbur ediyor. Acaba çaresizlik, şeriat açısından muamelenin batıl olmasına sebep olur mu?

Cevap: İstirar (zorunluluk) ve çaresizlik fıkîhî açıdan kişinin kendi rıza ve isteğiyle yaptığı alış verişin doğruluğuna ve geçerliliğine zarar vermez. Ancak karşı tarafın, ahlaki ve insani açıdan sıkıntı ve çaresizliğe düşen insanın karşılaştığı zor ve sıkıntılı hayat şartlarını kötüye kullanmaması farzdır.

FUZULÎ (YETKİSİZ) SATIŞ

Soru 1478: Kardeşimden tarım arazisinin bir kısmını şartlı muamele yöntemiyle satın aldım. Fakat kardeşim aynı araziye yeniden başka birine satmış; acaba kardeşimin ikinci satışı doğru mudur?

Cevap: Birinci satış şer'an sahih bir şekilde gerçekleşmiş ise satıcı birinci satışı feshetmeden malı ikinci defa başka birine satamaz. Eğer satarsa ikinci satışı fuzulî olur ve sahih olması birinci müşterinin iznine bağlıdır.

Soru 1479: Bir kooperatifin üyeleri, [kendilerine ev yaptırıp] oturmak için bir arsa satın aldılar ve bedelini de kendileri ödediler; ancak arazinin tapusu resmi olarak şirket adına kaydedildi. Son zamanlarda arsanın satın alınmasında ve parasının temininde hiçbir rolü olmayan şirket yönetim kurulu, kooperatif üyeliğine girerek önceki üyelerin rızasını almadan bu arsayı gerçek değerinin altında satmaya kalkmıştır. Acaba bu satış caiz midir?

Cevap: Eğer belli kişiler, kendi paralarıyla araziye kendileri için satın almışlarsa, arazi onların malıdır ve başka kimsenin onda hakkı yoktur. Şirket yönetim kurulunun bu yeri sahiplerinden izin almadan başkalarına satması ise fuzulîdir. Fakat onu tüzel bir kimliği olan şirketin sermayesiyle şirket için satın almışlarsa, o yer kooperatif şirketinin malı sayılır ve bu durumda yönetim kurulunun şirketin tüzüğü çerçevesinde onda tasarruf etmesi caizdir.

Soru 1480: Yolculuğa çıkmak isteyen bir kişi, evini istediği herkese hatta kendisine bile olsa satması için kardeşine resmî bir vekâlet veriyor. Fakat yolculuktan döndükten sonra evini satmaktan vazgeçiyor ve sözlü olarak caydığını kardeşine bildiriyor. Ancak kardeşi elindeki resmi vekâletnameye dayanarak kardeşi olan müvekkiline parayı vermeden veya evi ondan teslim almadan evin tapusunu kendi adına geçiriyor; acaba bu satış doğru mudur?

Cevap: Eğer vekilin, sözlü de olsa kendisinin vekâletten azledildiğini bildikten sonra evi kendisine sattığı sabit olursa, bu satış fuzulîdir ve satış akdi ancak müvekkil izin verirse doğru olur.

Soru 1481: Eğer bir malın sahibi, malını birine sattıktan sonra birinci satış akdini feshetme hakkı olmaksızın o malı yeniden başka birine satarsa, acaba bu satış doğru olur mu? Satılan mal onun yanında olursa, ikinci müşteri ikinci satışa dayanarak malı ondan talep edebilir mi?

Cevap: Malın birinci satışı tamamlandıktan sonra, birinci müşterinin izni olmadan onun yeniden ikinci bir kişiye satışı, fuzulî olup birinci müşterinin iznine bağlıdır. Birinci müşteri, ikinci bir satışa izin vermezse, eşyayı her nerede bulsa alabilir. İkinci müşterinin ise onu satıcıdan talep etme hakkı yoktur.

Soru 1482: Birisi başka birinin malıyla bir arazi satın almıştır; acaba bu arazi onun sayılır mı, yoksa mal sahibinin midir?

Cevap: Eğer araziye bizzat başkasının kendi malı karşılığında satın almışsa, mal sahibi işleme izin verirse, satış onun adına gerçekleşir ve alıcının onda hiçbir hakkı yoktur. Eğer izin vermezse satış batıldır. Araziyi zimmetinde ve kendisi için satın alır da daha sonra parasını başkasının malından verirse, bu durumda arazi onun kendi mülkü olur; fakat parasını satıcıya borçlu olur. Yine parasını satıcıya verdiği öteki kişinin malına da zâmin (kefil) olur. Satıcının da bu durumda arazinin karşılığı olarak ilk başta almış olduğu malı sahibine geri vermesi farzdır.

TASARRUF VELİLERİ

Soru 1483: Bir kimse eğer başkasının malını fuzulî (yetkisiz) olarak satıp parasını kendi ihtiyaçlarında harcar ve uzun bir zaman sonra mal sahibine onun bedelini vermek isterse, bu durumda sahibine malın satışından elde ettiği bedeli mi, malın satış zamanındaki değerini mi, yoksa karşılığını ödemek istediği zamanki değerini mi vermesi gerekiyor?

Cevap: Eğer mal sahibi, satışın aslına izin verdikten sonra bedelini almasına da izin verirse, alıcıdan aldığı meblağın aynısını malın sahibine vermesi gerekir ve eğer mal sahibi satışın aslını temelden reddederse, imkânı varsa, malın kendisini sahibine geri vermesi gerekir. İmkânı yoksa emsalinin veya değerinin karşılığını vermesi gerekir. İhtiyat gereği malın muamele günündeki değeriyle ödeneceği günkü değerinin farkı konusunda mal sahibiyle sulh etmeli, anlaşmalıdır.

Soru 1484: Eğer bir baba küçük çocuklarına bir mülk satın alır ve şer'î satış akdi de okunursa, acaba çocukların velisi olarak babanın bu mülkleri teslim alması ve karşılığını vermesiyle muamele gerçekleşir mi?

Cevap: Baba tarafından bulûğ çağına ermemiş çocuğu için muamele doğru bir şekilde gerçekleştikten sonra, babanın çocuğunun velisi olarak malı teslim alması, satış akdinin gerçekleşmesi ve sonuçlarının uygulanması için yeterlidir.

Soru 1485: Ben çocukken vâsim arazimi satmaya kalkmış ve bu amaçla müşteriden kaparo almıştır. Ben onların arasındaki bu muamelenin tamamlanıp tamamlanmadığını bilmiyorum; fakat arazi daimi olarak müşterinin elindedir ve o yeri kullanmaktadır. Acaba bu satış doğru mudur ve beni bağlar mı, yoksa kendim onu arazinin asıl sahibi olarak müşteriden geri almam caiz midir?

Cevap: Yasal vâsinizin o dönemde üzerinizde sahip olduğu vesayet nedeniyle arazinizi sattığı ispatlanırsa, satışın şer'an doğruluğuna hükmedilir ve sizin de o satışın feshedildiği ispatlanmadıkça hâlihazırda araziye talep etme hakkınız bulunmamaktadır.

Soru 1486: Eğer ölenin malından bir miktar nakit kalırsa ve vâsisi bu parayı kendi yanında tutarak çalıştırmazsa, acaba bankanın o nakit paraya kâr olarak verdiği miktar (örneğin %13) veya pazar ve örfte yaygın olan her hangi bir miktar o vâsinin üzerine midir [yani parayı çalıştırmadan beklettiği için sorumlu mudur]? Söz konusu mal ile ticaret yapıp da miktarı belli olmayan bir kazanç elde ederse, hükmü nedir?

Cevap: Vâsi bulûğ çağına varmamış küçük çocukların mallarının farazi kârlarını ödemekle yükümlü değildir. Fakat çocukların malıyla ticaret yaparsa bu ticaretten elde edilen kârların hepsi onlara aittir. Eğer vâsi çocuğun malıyla ticaret yapmaya şer'an izinliyse, sadece hizmetinin emsalinin ücretini alma hakkına sahiptir.

Soru 1487: Mahcur olmayan birinin hayattayken damadı veya evlâtları, vekâletleri olmaksızın ve izin olmaksızın onun mallarını ve mülkünü satabilirler mi?

Cevap: Başkasının malını izni olmadan satmak, fuzulî bir satıştır ve bu satış akdinin geçerli olması sahibinin iznine bağlıdır; satan kişi onun damadı veya evlâdı da olsa hüküm aynıdır. Dolayısıyla böyle bir satışa sahibi izin vermediği sürece geçerlilik kazanmaz.

Soru 1488: Beyin kanaması geçiren ve şuurunu kaybeden bir kişinin evlâtları onun mallarında nasıl tasarruf edebilirler? Çocuklarından birinin şer'î hâkimden izin almadan ve öteki çocukların izni olmadan yaptığı tasarrufun hükmü nedir?

Cevap: Şuur kaybı örfen ona deli denecek derecede ise onun kendisinin ve mallarının velâyeti şer'î hâkime aittir. Bu durumda şer'î hâkimin izni olmadan hiç kimsenin ve hatta evlâtlarının bile onun mallarında tasarruf etmeleri caiz değildir. Dolayısıyla eğer şer'î

hâkimden izin alınmadan önce mallarında tasarruf edilirse bu, gasptır ve bu iş onun zâmin olmasını gerektirir. Yaptığı muameleler de fuzulîdir ve geçerli olması hâkimin iznine bağlıdır.

Soru 1489: Bir şehidin dul kalmış eşiyle evlenip onun sorumluluğunu üzerine alan bir kimsenin, çocuklarının ve bu çocukların annesi olan eşinin Şehitler Kurumunun şehit evlâtlarına verdiği parayla satın alınan eşyaları kullanmaları caiz midir? Şehitler Kurumunun şehit evlâtlarına verdiği maaş ve öteki malî yardımlar nasıl kullanılmalıdır? Acaba bunları ayırarak tamamen şehit evlâtları için harcanmasını sağlamak farz mıdır?

Cevap: Şehidin balığ olmayan evlâtlarına tahsis edilen mallar, ister onların masrafları için, ister başkalarının yararlanması için olsun, çocukların maslahatı için bile olsa çocukların şer'î velisinin izniyle kullanılmalıdır.

Soru 1490: Şehit ailesini ziyarete gidildiğinde arkadaşlarının götürdükleri hediyelerin hükmü nedir? Acaba bu eşyalar şehit çocuklarının mallarından mı sayılır?

Cevap: Eğer hediyeler şehidin çocukları içinse, çocukların şer'î velisinin kabul etmesi durumunda, çocukların mallarından sayılır. Başkalarının o mallarda tasarruf etmesi şer'î velinin iznine bağlıdır.

Soru 1491: Babamın bir ticaret standı vardı. Ölümünden sonra orayı amcalarım işletiyor ve karşılığında belli bir ücret kira adı altında bize veriyorlardı. Bir müddet sonra vâsimiz olan annem amcalarımın birinden bir miktar borç aldı. Onlar da bize vermeleri gereken aylık kirayı onlardan aldığımız borca karşılık kestiler ve daha sonra, çocukların bulûğ çağına erinceye kadar mallarını koruma kanununa aykırı olarak o standı annemden satın aldılar. Böylece önceki rejim döneminde rejime bağlı olan bazı kişilerin de yardımıyla muamele resmi olarak tamamlandı. Bizim şu anda yapmamız gereken nedir? Acaba yapılan tasarrufların ve satışın doğruluğuna hükmedilebilir mi, yoksa şer'an bizim muameleyi feshetme hakkımız var mıdır? Acaba balığ olmayan çocuğun hakkı zaman aşımına uğrayarak kaybolur mu?

Cevap: Standın kiralanması, kiranın borca sayılması ve yine oranın satışı geçerli ve sahih hükmündedir. Ancak çocuklara ait hisselerin satımının o dönemde onların maslahatına olmadığı veya çocukların vâsisinin onu satmaya yetkili olmadığı şer'î ve kanunî bir yolla ispatlanırsa ve çocuklar da bulûğ çağına eriştikten sonra bu muameleyi kabul etmezlerse, [o zaman] muamelenin batıl olduğunun ispat edildiği varsayımıyla, zaman aşımının çocukların hakkının düşmesinde hiçbir etkisi olmaz.

Soru 1492: Kocam arkadaşlarımdan birinin sürücülük yaptığı bir trafik kazasında vefat etti ve ben, balığ olmayan küçük çocuklarımdan şer'i ve kanuni vâsisi oldum. Bunu göz önünde bulundurarak:

- Acaba şoförden diyet ödemesi talebinde bulunmalı mıyım veya sigorta tazminatını almak için konuyu takip etmeli miyim?
- Çocuklarıma ait olan malda, babalarının cenaze ve yas merasimi için tasarrufta bulunmam caiz midir?
- Acaba çocukların diyetle ilgili haklarında indirim yapmam veya vazgeçmem caiz olur mu?
- Eğer çocukların hakkından vazgeçersem ve onlar bulûğ çağına erdikten sonra buna razı olmazlarsa zâmin (zarar ve ziyanlarından sorumlu) olur muyum?

Cevap:

a) Eğer şoförün veya başka bir kişinin şer'an diyet vermesi gerekiyorsa, velisi olarak onlardan çocukların şer'î haklarını alarak korumanız farzdır. Yine sigorta konusunda da çocuklar için kanunî bir hak söz konusu ise hüküm aynıdır.

b) Çocukların mallarını, babalarından miras olarak onlara ulaşmış olsa da onun Fatiha meclisi masrafları için harcamak caiz değildir.

c-d) Diyet konusunda, çocukların maslahatına aykırı olarak haklarından vazgeçmeniz caiz değildir ve çocuklar bulûğ çağına erdikten sonra diyeti talep edebilirler.

Soru 1493: Kocam geriye bulûğa ermemiş birkaç küçük çocuk bırakarak vefat etti. Mahkemenin verdiği hükme istinaden

çocukların hepsinin velisi ve vâsisi büyük babaları (babalarının babası) oldu. Acaba çocuklardan birisi bulûğ çağına erdiğinde öteki kardeşlerinin vâsisi olabilir mi? Eğer olamazsa, acaba çocuklarının sorumluluğunu ben üstelenebilir miyim? Ayrıca dedeleri, mahkemenin kararına istinaden ölünün mirasının altıda birini kendisine almak istiyor; bunun hükmü nedir?

Cevap: Öksüz küçük çocukların bulûğ ve rüşd çağına erinceye kadar vâsi ve velisi büyük babalarıdır (babalarının babasıdır); bu konuda mahkemenin atamasına da gerek yoktur. Fakat o da, çocukların mallarını onların maslahatına ve menfaatine uygun olarak harcamalıdır. Eğer çocukların maslahatına aykırı davranırsa bu konuda durumun incelenmesi ve takip edilmesi için mahkemeye müracaat edebilirler. Ergenlik çağına ulaşarak reşit olan çocuklardan her biri dedesinin velâyet ve vesayetinden çıkarak kendi işlerinin sorumluluklarını kendileri üstlenir. Fakat ne reşit olan kardeş ve ne de annesi öteki çocukların velisi ve vâsisi olamaz. Dedeleri de kendi oğlu olan çocukların babasının malından altıda bir miras alma hakkına sahip olduğundan mirasın altıda birini kendisi için almasında sakınca yoktur.

Soru 1494:

- 1) Babası, annesi, kocası ve bulûğ çağına ermemiş üç çocuğu olan evli bir kadın öldürülüyor. Mahkeme bu kadını kayın biraderinin öldürdüğüne ve onun kan sahiplerine (öldürülenin varislerine) diyet vermesine hükmediyor. Fakat baliğ olmayan çocukların şer'i velisi olan babası, kardeşinin katil olduğuna inanmıyor ve dolayısıyla kardeşinden kendisi ve evlâtları için diyet almaktan kaçınıyor; acaba onun bu hareketi caiz midir?
- 2) Yine çocukların babası ve babanın babası varken, başkalarının her hangi bir unvanla bu işe karışarak öldürülen kadının çocuklarına amcalarından diyet alma hususunda ısrar etme hakları var mıdır?

Cevap:

- 1) Çocukların babası, eşini öldürmekle suçlanan kardeşinin katil olmadığına ve gerçek diyet borçlusu olmadığına kesin olarak inanıyorsa, bu durumda ondan diyet alması ve baliğ olmayan çocuklarının hakkını almak gerekçesiyle ondan diyet istemesi caiz değildir.
- 2) Baliğ olmayan çocukların velâyet ve vesayetinden sorumlu olan babası ve babanın babası varken başkalarının onların işine müdahale etme hakkı yoktur.

Soru 1495: Eğer maktulün [hayatta] sadece baliğ olmayan çocukları varsa ve onlar için tayin olunan vâsi, kan sahiplerinden değilse, acaba böyle bir vâsinin katili affetmesi veya kısası diyete çevirmesi caiz midir?

Cevap: Eğer şer'i velinin yetkileri, olduğu gibi tayin edilen vâsiye verilmişse, çocukların maslahat ve çıkarlarını gözeterek katili affetmesi veya kısası diyete çevirmesi caizdir.

Soru 1496: Baliğ olmayan bir çocuğun bankada bir miktar parası var. Çocuğun vâsisi, onun geçimini temin etmek amacıyla bankadaki paranın bir miktarını çekerek ticaret yapmak istiyor, acaba onun bu işi yapması caiz midir?

Cevap: Baliğ olmayan çocuğun velisi ve kayyımının, çocuğun maslahat ve çıkarını gözeterek onun malıyla, onun için kâr ortaklığı yöntemiyle ticaret yapması veya çalıştırması için onu başkasına vermesi caizdir. Fakat parayı çalıştıran kişinin emin ve güvenilir olması şarttır; aksi durumda çocuğun malının zâmini olurlar (maddî kayıpları karşılamakla yükümlü olurlar).

Soru 1497: Eğer kan sahiplerinin hepsi veya bazıları bulûğ çağına ermemiş çocuklar olurlarsa ve onların hakkını talep etmede velâyet hakkı hâkimin üzerindeyse, hâkim kısasın doğuracağı sıkıntıları dikkate alarak kısası diyete çevirerek katili kısastan kurtarması caiz midir?

Cevap: Şer'i hâkim, çocukların maslahat ve çıkarını kısasın diyete çevrilmesinde görürse, kısas hakkını diyete çevirebilir.

Soru 1498: Hâkimin, çocuğun zorunlu velisini, çocuğun mallarına zarar verdiğini tespit ettikten sonra, azletmesi caiz midir?

Cevap: Eğer hâkim, birtakım belirtilerle de olsa çocuğa zorunlu velâyeti olan velinin, velâyetinin devam etmesinin ve onun mallarında tasarrufta bulunmasının çocuğun zararına olduğuna kanaat getirirse, onu yetkisinden azletmesi farzdır.

Soru 1499: Velinin bağış ve karşılıksız sulh gibi çocuğun menfaatine olan şeyleri kabul etmekten kaçınması, acaba çocuğa zarar vermek veya onun maslahatını gözetmemek sayılır mı?

Cevap: Sırf baliğ olmayan çocuk için verilen bağış ve karşılıksız sulhu kabul etmemek, ona zarar vermek ve maslahatını gözetmemek anlamına gelmez. Dolayısıyla bunun başlı başına bir sakıncası yoktur. Çünkü veliye çocuk için mal kazanması farz değildir. Hatta bazı durumlarda onları kabullenmekten sakınması veliye göre çocuğun maslahatı icabı da olabilir.

Soru 1500: Devlet, şehit çocukları için bir yer veya mal tahsis ederek bunları o çocukların adına kaydetmeyi tasvip eder, ama çocukların velisi senetleri imzalamaktan kaçınırsa, acaba hâkim çocukların velisi olarak imzalayabilir mi?

Cevap: Eğer çocuklar için mal kazanmak velinin imzasına bağlı ise, veliye imzalaması farz değildir ve çocukların şer'î velileri varken hâkimin çocuklar üzerinde velâyeti olamaz. Ancak çocuklar için tahsis edilen malların korunması velinin imzasına bağlı ise velinin bundan kaçınma hakkı yoktur. Bunu yapmaktan kaçınırsa hâkim onu imzalamaya mecbur etmeli veya yetişkin olmayan çocukların velisi unvanıyla hâkimin kendisi bu işi yapmalı.

Soru 1501: Çocuğa vâsi olma konusunda adalet şart mıdır? Eğer çocuğun velisi fasık olursa ve çocuğu fesada sürüklemesinden veya onun mallarını zayi etmesinden korkulursa, hâkimin yapması gereken nedir?

Cevap: Babanın veya babanın babasının [annenin babası değil yani] çocuğa velâyetinde adalet şart değildir. Fakat hâkime, bazı davranışlara dayalı belirtilerle de olsa babasının veya büyük babasının çocuğa zararlı olduğu sabit olursa, onları çocuğun velileri olmaktan azletmeli ve çocuğun mallarında tasarruf etmekten alıkoymalıdır.

Soru 1502: Eğer kasıtlı öldürmede, maktulün kan sahiplerinin tümü, bulûğ çağına ermemiş çocuk veya deli olursa, onların zorunlu velisinin (baba veya babanın babası) veya mahkemenin seçtiği vâsinin kısas veya diyet talep etme hakkı var mıdır?

Cevap: Bulûğ çağına ermemiş çocuk ve deliye velâyet delillerinin tümünden anlaşıldığı kadarıyla, kanun koyucu tarafından onlar için veli tayin edilmesi, onların maslahat ve çıkarlarını koruma amacına yöneliktir. Dolayısıyla, söz konusu meselede, onların şer'î velisi onların maslahat ve çıkarlarını gözetmelidir ve onun kısas, diyet ve karşılıklı veya karşılıksız affetmeye dair tercihi geçerlidir. Açıktır ki çocuk ve delinin çıkarlarının teşhisinde durum tüm yönleriyle ve bu cümleden bulûğ çağına yakın veya uzak olması göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.

Soru 1503: Eğer uzuvları tam bir insana karşı suç işlenirse, acaba onun babası veya babasının babası, suça maruz kalanın kendisi için, izni olmaksızın diyet talep etme ve alma hakkı var mıdır? Yani onun babası veya babasının babası talep ettiğinde, suçlunun, kendisine karşı suç işlediği kimseye diyet vermesi farz mıdır?

Cevap: Bulûğ çağına ermiş ve aklî dengesi yerinde olan suça maruz kalmış kimse üzerinde babası ve dedesinin velâyeti yoktur ve onun izni olmaksızın hakkını talep edemezler.

Soru 1504: Baliğ olmayan çocukların velisi, onların velisi olarak, onlara miras bırakanın, mirasın üçte birini aşan bölümüyle ilgili vasiyetine de izin verebilir mi?

Cevap: Çocukların şer'î velisi, onların maslahat ve çıkarlarını gözeterek buna izin verebilir.

Soru 1505: Baba, anneye oranla çocuklar üzerinde daha fazla hak veya önceliğe sahip midir? Eğer babanın veya babanın babasının bir önceliği yoksa ve anne ile baba eşit haklara sahiplerse, acaba ihtilaflı konularda babanın mı, yoksa annenin mi sözü önceliklidir?

Cevap: Bu, haklara göre değişir; çocuğun velâyeti babanın ve babanın babasına aittir. Erkek çocuğun bakımı iki yaşına kadar ve kız çocuğunun bakımı yedi yaşına kadar anneye ve bundan sonra babaya aittir. Çocuğun ebeveynine itaat etmesine dair anne ve babanın hakkı ve onlara eziyet etmenin haram oluşu konusunda anne ve baba aynıdır. Çocukların annenin durumunu daha fazla gözetmeleri gerekiyor; çünkü hadiste, "Cennet anaların ayakları altındadır." buyurulmuştur.

Soru 1506: Kendisinden iki çocuk sahibi olduğum kocam şehit oldu. Kayın biraderim ve kayınvalidem çocuklarımı ve onların tüm mallarını ve eşyalarını aldılar ve bana geri vermek istemiyorlar. Çocuklarımın hatırı için evlenmediğim ve bundan böyle de evlenmek istemediğim dikkate alınır mı çocuklara ve mallarına gözetim hakkı kime aittir?

Cevap: Yetim çocuklara bakmak, şer'î mükellefiyet yaşına ulaşınca kadar annelerinin hakkıdır. Ancak çocukların mallarına velâyet yetkisi onların şer'î vâsisine aittir ve eğer vâsileri yoksa şer'î hâkime aittir. Çocukların amcası ve babaannesi çocuklara ve mallarına bakma ve velâyet hakkına sahip değildir.

Soru 1507: Baliğ olmayan çocukların velilerinden bazıları, ölen kişinin karısı evlendikten sonra o kadın ve himayesindeki çocukların, babalarından kalan mirastaki hisselerinden, örneğin evlerinden ve ihtiyaç duydukları diğer şeylerden yararlanmalarını engelliyor; acaba çocukların hisselerini onlara bakan annelerine teslim etmeye zorlayacak şer'î bir ruhsat var mıdır?

Cevap: Çocukların şer'î velisinin girişimleri onların maslahat ve çıkarlarına uygun olmalıdır ve maslahatın teşhisi onun görevidir. Ancak bunun aksine davranır da ihtilâf çıkmasına neden olursa şer'î hâkime müracaat edilmelidir.

Soru 1508: Baliğ olmayan çocukların vâsisinin, onların çıkarlarını koruyarak mallarıyla ticaret yapması doğru mudur?

Cevap: Çocukların maslahat ve çıkarlarını gözetmek kaydıyla sakıncası yoktur.

Soru 1509: Ölen kişinin dede, amca, dayı ve karısı arasında [çocuklara ve mallarına] velâyet ve vesayet hakkı kime aittir?

Cevap: Yetim çocuğun ve mallarının şer'î velâyeti sadece babasının babasına, bakımı ise annesine aittir; amca ve dayının velâyet ve bakım hakkı yoktur.

Soru 1510: Yetim çocukların mallarını, babalarının babasının nezareti altında ve doğrudan karışmaması kaydıyla savcının izniyle çocukların bakımını üstlenmesi karşısında annelerinin yetkisine vermek caiz midir?

Cevap: Çocukların şer'î velisi olan babalarının babasının muvafakati olmadan bu iş caiz değildir. Ancak yetim çocukların mallarının dedelerinin kontrolünde kalması onları zarara uğratiyorsa, şer'î hâkim bu durumu engellemeli ve onların mallarına velâyet hakkını ehil gördüğü kimseye, anneleri olsun veya başka birisi olsun, vermelidir.

Soru 1511: Küçük çocuğun velisinin, çocuğun almaya hak kazandığı diyetini, vermesi gereken kimseden alması farz mıdır? Acaba çocuğun diyetten aldığı hakkını onun menfaatine olacak şekilde bir bankadaki yatırıma yatırmakla da olsa çalıştırması farz mıdır?

Cevap: Eğer diyet alınmasına bir cinayet sebep olmuşsa, çocuğun velisine, suçu işleyenden çocuğun hakkı olan diyeti istemesi, alması ve onu çocuk bulûğ ve rüşt çağına erinceye

kadar onun için koruması farzdır. Ancak velinin aldığı diyetle, çocuk için ticaret yapması ve çalıştırması zorunlu değildir. Fakat çocuğun yararına olması durumunda velinin onunla ticaret yapmasının sakıncası yoktur.

Soru 1512: Eğer baliğ olmayan mirasçısı olan şirket üyelerinden biri ölür ve mirasçıları şirket malvarlığından aldıkları pay nedeniyle diğer üyelerle ortak olurlarsa, diğer üyelerin şirket malvarlığında yaptıkları işlemlerle ilgili görevleri nelerdir?

Cevap: Baliğ olmayan çocukların hissesi konusunda onların şer'î velilerine veya şer'î hâkime müracaat etmek farzdır.

Soru 1513: Babanın babasının yetimlere ve onların mallarına velâyet etmesi gereğince, ölen kişiden çocuklara miras kalan malların korunması için babanın babasına teslim edilmesi farz mıdır? Eğer farz ise, bu durumda çocuklar ve anneleri nerede oturmalıdırlar? Çocukların, ya okula gittikleri ya da daha küçük oldukları ve annelerinin de sadece ev hanımı olduğu dikkate alındığında geçimlerini hangi kaynaktan sağlamaları gerekir?

Cevap: Çocuklara vesayet, onların mallarını velilerine teslim etmek ve onları bulûğ çağına erinceye kadar mallarından yararlanmaktan yoksun bırakmak anlamında değildir. Aksine velâyetin anlamı, velinin çocukları ve mallarını gözetmesi, mallarını korumada sorumlu ve onların mallarında tasarruf etmelerinin velinin iznine bağlı olması demektir. İhtiyaçları miktarınca çocukların kendi mallarından onlara vermesi de veliye farzdır. Ayrıca çocukların mallarını kullanmaları için annelerinin ve çocukların yetkisine bırakmayı da maslahat görürse, bunu yapabilir.

Soru 1514: Bir babanın kendisinden bağımsız olan yetişkin ve akli başında çocuğunun malında ne kadar tasarruf etmesi caizdir? Eğer caiz olmayan bir tasarrufta bulunursa, zararı tazmin etmesi gerekir mi?

Cevap: Babanın yetişkin ve akli başında çocuğunun malını izni ve rızası olmadan kullanması caiz değildir. Oğlunun izni ve rızası olmadan kullanırsa, istisna edilmiş durumlar dışında, haram işlemiş olur ve bundan dolayı malî kayıpları tazmin etmesi gerekir.

Soru 1515: Yetim kardeşlerinin sorumluluğunu üstlenen ve onların mallarından bir kısmını elinde bulunduran müminlerden biri, ilerde tapusunu alacağını veya aldığı fiyattan daha fazlasına satacağını umarak, onların parasıyla senetsiz bir arsa satın almıştır. Ama şimdi birisinin arazinin sahibi olduğu iddiasında bulunacağından veya orayı ele geçireceğinden korkuyor. Eğer arsayı şimdi satmaya kalkışsa, satın aldığı parayı bile elde edemeyecek. Eğer bu yeri satın aldığı paradan aşağı bir fiyata satarsa veya birisi o yeri gasp ederse, yetim çocukların parasını tazmin etmek zorunda mıdır?

Cevap: Eğer yetimlerin yasal vasisi ise ve araziye onların maslahat ve çıkarlarını gözeterek onlar için satın almışsa, hiçbir şeyden sorumlu değildir. Aksi durumda muamele fuzulî olup doğruluğu şer'î velinin veya bulûğ çağına erdikten sonra çocukların bu muameleye izin vermelerine bağlıdır ve o da yetim çocukların mallarının zarara uğramasından sorumludur.

Soru 1516: Babanın kendi küçük çocuğunun mallarından, kendisi için borç alması veya başkasına borç vermesi caiz midir?

Cevap: Çocuğun maslahat ve çıkarını gözetmek kaydıyla sakıncası yoktur.

Soru 1517: Eğer bir çocuğa elbise veya oyuncak gibi başka şeyler hediye verilse, büyüdükten sonra veya başka sebeplerden artık onları kullanmazsa, velisinin onları sadaka vermesi caiz midir?

Cevap: Çocuğun velisinin onun maslahat ve çıkarlarını gözeterek onlar üzerinde uygun gördüğü bir şekilde tasarrufta bulunması caizdir.

MAL VE KARŞILIĞININ ŞARTLARI

Soru 1518: İnsanın böbrek gibi bazı organlarını ihtiyacı olan bir kimseye satması caiz midir?

Cevap: Eğer o organın alınması, sahibinin hayatını tehlikeye sokmazsa veya ciddî bir zarar vermezse, sakıncası yoktur.

Soru 1519: Araştırma ve inceleme değerine sahip olduğu için araştırma merkezleri ve üniversiteler gibi sadece halkın belirli bir grubu için değer ve önemi olan, ama halkın geneli için yararlı ve önemli olmayan böcekler ve arılar gibi şeylerin parasal değeri var mıdır? Acaba diğer eşyaların sahip olduğu mülkiyet edinme, alım satımlarının caiz olması ve zayi edildiği takdirde tazmin edilmesi gibi hükümler bunlara da uygulanır mı?

Cevap: Helâl faydaları sebebiyle, içlerinden özel bir grubun dahi olsa akıl sahibi insanların rağbet etmesine sebep olan her şeyin parasal değeri vardır ve şer'i açıdan uygulanmayacağına dair bir delil bulunan hüküm ve sonuçların dışında mülkiyet edinme, alış verişinin caiz olması, el koyulduğunda veya zayi edildiğinde tazmin edilmesi gerektiği gibi mali değeri olan eşyanın bütün sonuç ve hükümleri ona uygulanır. Gerçi arı ve böcek gibi şeylerin mal ile muamelesinde, bedel olarak verilen mal veya paranın, ihtisas hakkı ve bu şeylerden el çekmek karşısında verilmesi ihtiyata daha uygundur.

Soru 1520: Fakihlerden birçoğunun da inandığı gibi, satılan şeyin nesne olması şarttır; buna rağmen, günümüzde devletler arasında yapılan teknolojik bilgi alış veriş anlaşmalarında yaygın olduğu üzere teknik bilimleri satmak sahih midir?

Cevap: Sulh (musâlaha) yöntemiyle bilgi alış veriş yapılmasının sakıncası yoktur.

Soru 1521: Hırsızlıkla meşhur olan ve satıcıya ödediği paranın çalıntı mal olma ihtimali bulunan bir kimseye arazi veya başka bir mal satmanın hükmü nedir?

Cevap: Böyle bir ihtimalin varlığı, haram yolla kazanç elde etmekle meşhur olan kimseyle muamele yapmaya engel değildir. Fakat ödeyeceği paranın haram maldan olduğu kesin olarak bilirse, o bedeli almak caiz olmaz.

Soru 1522: Bana mihr olarak verilen bir tarlam var; son zamanlarda bu tarlayı sattım. Fakat şimdi bir adam bu tarlanın iki yüz yıldan beri vakıf olduğunu iddia ediyor; bu durumda benim bu tarlayı satmamın hükmü nedir? Bu toprağı bana mihr olarak veren kocamın ve bu tarlayı benden satın alan müşterinin vazifesi nedir?

Cevap: O tarlanın vakfedilmiş olduğunu iddia eden kişi şer'î bir mahkemede davasını ve o vakfın satılması sahih olmayan vakıflardan olduğunu ispatlayıncaya kadar o tarla üzerinde yapılan bütün muamelelerin doğruluğuna hükmedilir. Ama şer'î bir mahkemede o tarlanın vakfedilmiş olduğu ve bu mevkufun satılması doğru olmayan vakıflardan olduğu ispatlanırsa, o tarla üzerinde yapılan bütün muamelelerin batıl olduğuna hükmedilir. Bu durumda müşteriden aldığınız parayı müşteriye geri vermeniz ve tarlanın da vakıf hâline döndürülmesi farzdır. Bu durumda kocanız da mihri karşılamakla yükümlüdür.

Soru 1523: Fars Körfezi ülkelerine bitişik İran adalarından koyun ve sığır ithalatı arttı ve tüccarlar arasında bunların İslam Cumhuriyeti'nden ihracatının yasak olduğu ve yasadışı olarak kaçırıldığı iyi biliniyor. Bu durumda o hayvanları, o ülkelerin hayvan pazarlarından almanın hükmü nedir?

Cevap: Koyun ve diğer canlı hayvanların yasadışı yollarla ve İslam Devleti düzenlemelerine aykırı olarak yabancı ülkelere transferi ve ihracatı şer'an yasaktır.

Soru 1524: Babam bir saatlik kendi sulama hakkını ve ona bağlı arazileri, araziye satmasını zorunlu kılan toprak reformu yasası gereği, alıcının kendi itirafına göre hiçbir karşılık almadan bir çiftçiye satmış. Babamdan da onu bağışladığına dair bir söz duyulmamış. Acaba alıcıdan parasını istememiz caiz midir?

Cevap: Genel olarak, eğer sulama hakkı ve buna bağlı araziler şer'i olarak satıcının mülkiyetinde ise, kendisinin ve ayrıca ölümünden sonra varislerinin müşteriden parayı talep etme hakkı vardır; ancak, toprak reformu meselesi, İslam Şûrası ve Nizamın Maslahatını Teşhis Şûrası kanunlarına tâbidir.

Soru 1525: Bir ticaret odasından ithalat veya eşya satın alma ruhsatı alan kimsenin bu ruhsatı hiçbir işlem yapmadan serbest piyasada bir başkasına satması caiz midir?

Cevap: İslâm devletinin kanunlarına aykırı değilse, bunun başlı başına bir sakıncası yoktur.

Soru 1526: Vatandaşların devletten aldığı işyeri açma ruhsatını satması veya kiralaması caiz midir?

Cevap: İşyeri açma ruhsatının intifa haklarının bir başkasına bedelsiz veya para karşılığı devredilmesi İran İslam Cumhuriyeti kanunlarına tabidir.

Soru 1527: Kanun gereği açık artırımıyla satılması gereken bir mal artırma yöntemiyle satışa sunulduğunda, bilirkişinin belirlediği fiyata müşteri çıkmazsa, acaba bu malı bilirkişinin belirlediği fiyattan aşağısına satmak caiz midir?

Cevap: Bilir kişi tarafından belirlenen fiyat, artırımla satışta ölçü değildir. Dolayısıyla eğer bir mal kanunen ve şer'an sahih bir şekilde artırma yöntemiyle satışa sunulursa, artırmada, mala en yüksek fiyatı veren müşteriye satmanın sıhhatine hükmedilir.

Soru 1528: Sahibi belli olmayan bir arazide, bir konut inşa ettik. Acaba, müşterinin o arsaların sahibinin belli olmadığını ve satıcının da o arsalar üzerindeki binadan başka bir şeye sahip olmadığını bildiği ve buna razı olduğu hâlde, bu araziye üzerindeki evle birlikte satmamız caiz midir?

Cevap: Eğer sahibi belli olmayan toprak üzerinde yapılan bina, şer'î hâkimden izin alınarak yapılmış ise binanın sahibi sadece konutu satabilir; araziye satma hakkına sahip değildir.

Soru 1529: Ben evimi bir adama sattım ve o da bana paranın bir parçası olarak belli bir miktar çek verdi; ancak hesabında para olmadığı için çeki bozdurmaktan kaçınmıyor. Enflasyon oranını ve evin fiyatının zamanın geçmesiyle birlikte artması ve ayrıca yasal takip ve müşterinin mahkûmiyet sürecinde çek tutarının alınmasının biraz zaman aldığını düşünürsek sadece çek tutarını mı alma hakkım var yoksa çek tutarını aldığım güne göre paranın kaybettiği alım gücündeki farkı da kendisinden talep edebilir miyim?

Cevap: Satıcının satış anında ürün için belirlenen fiyatından fazlasını istemeye hakkı yoktur; ancak, alıcının parayı ödemedeki kusuru dolayısıyla satıcının alım gücü ve parasının değeri düşmüş ve bundan dolayı zarara uğramışsa, paranın kaybettiği değer farkını talep edebilir.

Soru 1530: Belirli bir süre içinde bana teslim etmesi şartıyla birinden bir konut satın aldım ve sözleşmede fiyatının %15'e kadar artma olasılığı üzerinde anlaştık. Ancak şimdi satıcı, tek taraflı olarak fiyatı %31'e kadar artırmış ve dairenin hazırlanması ile tesliminin bu meblağın ödenmesine tabi olduğunu söylüyor. Acaba onun bunu yapması caiz midir?

Cevap: Sözleşmenin yapılması sırasında nihai ve kesin fiyat belirlenmezse veya fiyat, teslim günündeki fiyatı göz önünde bulundurularak belirlenmeye bırakılmışsa satış batıl olur ve satıcı muameleyi yapmaktan kaçınıp, istediği fiyatı belirleyebilir. Satıcı ve alıcının kesin fiyatı malın teslim gününün fiyatına bakarak belirlemek üzere daha sonra anlaşmaları ve razı olmaları satış muamelesinin doğru olması için yeterli değildir.

Soru 1531: Bir plastik fabrikasının beşte birini belli bir meblağ karşılığında satın alarak satıcıya parasının dörtte birini nakit olarak ödedim; diğer üç bölümü için de her biri fiyatın dörtte biri meblağında olan üç adet çek verdim. Fakat fabrika, ödenen nakit para ve çekler satıcının elinde bulunmaktadır. Acaba bu satış şer'an gerçekleşmiş olur mu ve acaba satıcıdan fabrikanın kârından kendi payıma düşeni isteyebilir miyim?

Cevap: Alış verişin sıhhatinde malı teslim almak ve paranın tamamını satıcıya vermek şart değildir. Fabrikanın beşte biri eğer şer'î sahibinden, vekilinden veya velisinden satın alınmış ve muamele sahih bir şekilde gerçekleşmişse fabrikanın beşte biri müşterinin mülkü olur ve ona mülkiyet hakları uygulanır; dolayısıyla alıcı fabrikanın kârından hissesine düşeni isteyebilir.

AKİT ZIMNINDA (SÖZLEŞME KAPSAMINDA) KONULAN ŞARTLAR

Soru 1532: Birisi, yaşadığı müddetçe menfaati kendisine ait olmak şartıyla meyve bahçesini başkasına satmıştır. Acaba bu satış söz konusu şartla geçerli midir?

Cevap: Şer'i ve örfi açıdan malî değeri olan ve yararlanılabilen (bu yararlanma istisna tutulan sürenin bitmesinden sonra da olsa) bir şeyi belli bir süreye kadar menfaati istisna olmak şartıyla satmanın sakıncası yoktur. Fakat menfaatlerin belirlenmeyen bir süreye kadar istisna edilişi, malın veya bedelinin bilinmemesine sebep olursa garer [belirsizlik ve aldatma] nedeniyle satış batıl olur.

Soru 1533: Eğer akit zımında (anlaşma kapsamında), satıcının satılan şeyi belirtilen zamanda teslim etmemesi durumunda müşteriye belli bir meblağı geciktirme karşılığında vermesi şart koşulursa, satıcının bu şarta uyması şer'an gerekli midir?

Cevap: Mezkûr şartın hiçbir sakıncası yoktur. Dolayısıyla eğer satıcı sattığı şeyi zamanından geç teslim ederse şarta uyması farzdır ve müşteri de satıcıdan şarta uymasını isteyebilir.

Soru 1534: Birisi ticarî mağazasını, çatısının-damının kendi mülkünde kalması ve üzerinde bina yapma hakkı olması şartıyla satmıştır. Acaba bu şart ortada iken ve bu şart olmadığı takdirde bu mağazayı satmayacağı bilinmesine rağmen, müşterinin o mağazanın damı üzerinde bir hakkı var mıdır?

Cevap: Satışta mağazanın damı istisna tutulmuşsa müşterinin onda hiçbir hakkı yoktur.

Soru 1535: Bir kişi, satıcı evin tapusunu onun adına geçirirken kendisinden bir şey istememesi şartıyla inşaatı henüz tamamlanmayan bir ev satın almıştır. Ancak satıcı şimdi senedi alıcının adına geçirmesi karşılığında bir meblağ istemektedir; acaba satıcının böyle bir hakkı var mıdır ve alıcının istenen meblağı ödemesi farz mıdır?

Cevap: Satıcının sözleşme sırasında kabul ettiği taahhütleri yerine getirerek malı alıcıya teslim etmesi ve senedi alıcının adına geçirmesi farzdır. Satıcı, müşterinin talebi üzerine, sözleşmede üzerinde anlaşmaya varılan eylemlere ek olarak örfi açısından değeri olan bir eylemi gerçekleştirmemiş ise alıcıdan sözleşmede kaydedilenden fazlasını isteyemez.

Soru 1536: Bir arsa belli bir bedelle satılmış ve paranın tamamı da satıcıya ödenmiştir. Sözleşmede, tapunun resmi olarak müşterinin adına kaydının yapılması karşılığında satıcıya belli bir meblağ ödeyeceğine dair karara varılmıştır. Bütün bu hususlar resmi olmayan normal bir belgede yazıyor; ama şu anda satıcı resmi olarak tapuyu müşteriye teslim etmek için, önceden normal belgede yazan miktardan daha yüksek bir meblağ talep ediyor. Acaba bunu yapmaya hakkı var mıdır?

Cevap: Alış veriş şer'an sahih bir şekilde tamamlandıktan sonra satıcının satış sözleşmesine uyması ve satış anında müşteri lehine taahhüt ettiği şeyleri yerine getirmesi farzdır ve satıcının müşteriden taahhüt ettiğinden fazlasını istemeye hakkı yoktur.

Soru 1537: Satıcı ve müşteri satış sözleşmesi düzenlerken muameleden vazgeçmeyeceklerine dair taahhütte bulunurlar ve "Müşteri sözleşmeyi imzaladıktan sonra muameleden vazgeçerse, satıcıya vermiş olduğu kaparoyu isteme hakkına sahip değildir ve bu sözleşmenin imzalanmasından sonra eğer satıcı vazgeçerse, aldığı kaparoyu geri verecek ve ilave olarak zarar unvanıyla belli bir meblağı da tazminat olarak müşteriye ödeyecektir." şeklinde sözleşmeye bir madde eklerlerse, bu durumda tarafların muameleyi mezkûr feshetme veya bozma şartları üzere yapmaları sahih midir? Acaba tarafların bu yolla kazandıkları mal helâl midir?

Cevap: Mezkûr şart, feshetme yetkisi (hıyâr) veya muameleyi bozma şartı (ikâle) değildir; bu şart, muameleden vazgeçme karşılığında verilmesi gereken meblağın şartıdır. Sözleşme sırasında zikredilmeyen bu gibi şartların, sırf sözleşme metninde yer alması ve imzalanmış olmasının hiçbir etkisi yoktur. Fakat sözleşme yapılırken zikredilirse veya imzalanırken bu

şarta dayandırılırsa, bu durumda sahihtir ve ona uyulması şarttır; bu yolla alınan malın da sakıncası yoktur.

Soru 1538: Satış sözleşmelerinde bazen şu ibaretler yazılıyor: "Eğer taraflardan biri muameleyi tek taraflı bozarsa karşı tarafa tazminat olarak falan meblağı ödemesi gerekir." Birincisi; bu ibare muhayyerlik şartı sayılır mı? İkincisi, böyle bir şart sahih midir? Üçüncüsü, eğer şart batılsa, acaba muamele akdi de batıl olur mu?

Cevap: Bu şart muhayyerlik şartı değildir; bu şart, muameleyi tamamlamadan vazgeçilirse ödenmesi gereken meblağın şartıdır. Bu şart eğer lâzım (bağlayıcı) bir akit zımında koşulursa veya akit bunun üzerine yapılırsa, bunun sakıncası yoktur. Ancak malın fiyatını etkileyen böyle şartlar için belli bir zamanın tayin edilmesi gerekir; aksi durumda batıl olur.

ALİŞ VERİŞLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Soru 1539: Bazıları gayrimenkul mülklerini, sattıkları fiyattan daha yüksek bir fiyatla aynı müşteriden satın almak şartıyla satıyorlar; acaba bu satış sahih midir?

Cevap: Formalite icabı yapılan bu tür satış, faizli borç alınması için bir hile ve vesile olmasından dolayı haram ve batıldır. Ancak mülkünü gerçekten ciddiyetle ve şer'an sahih bir şekilde satarsa, sonra o yeri müşteriden aynı paraya veya daha fazlasına peşin veya veresiye olarak satın almak isterse, bunun sakıncası yoktur.

Soru 1540: Bazı tacirler, diğer tacirler adına akreditif^{uu} ödeme yöntemiyle yurt dışından mal ithal etmekte, daha sonra yine aynı vekâletle belgeler karşılığında malın bedelini bankaya ödemektedirler. Bu işleri takip ve sonuçlandırma karşılığında önceden kararlaştırıldığı üzere belli bir komisyon almaktadırlar. Acaba bu muamele sahih midir?

Cevap: Eğer tüccar, malı kendisi için ithal edip, sonra malın fiyatının yüzdesi olarak belirlenen bir kârla isteyene satarsa, sakıncası yoktur. Yine malı, talep eden kişi için, bedeli ile birlikte malın değerine oranla belirlenmiş komisyon karşılığında cüâle (ödül) sözleşmesi yöntemiyle ithal etmesinin sakıncası yoktur. Ancak eğer malı, vekâlet ücreti almak için talep edenden taraf vekil olarak ithal etmiş ise, vekâletnamenin geçerli olması için ücret miktarının bilinmesi gerekir.

Soru 1541: Eşimin ölümünden sonra ev eşyalarından bazılarını sattım ve üzerine bir miktar para ekleyerek başka eşyalar satın aldım. Acaba bu eşyaları ikinci eşimin evinde kullanmam caiz midir?

Cevap: Eğer satmış olduğunuz eşyalar sizin malınız idiyse, bu durumda onların parasıyla satın aldığınız şeyler de sizin malınız sayılır. Aksi takdirde o malların satışının doğru olup olmadığı öteki mirasçıların iznine bağlıdır.

Soru 1542: Bir kimse, belediyeden inşaat ruhsatı almadan bina yapan bir kişiden ticarî bir yer kiralyor. Belediye ise orada imar kanunlarına aykırı davranıldığı için ceza ödenmesini istiyor. Acaba bu cezayı kiracı mı, yoksa ruhsatı olmadan orada bina yapan ticaret yerinin sahibi mi ödemelidir?

Cevap: Cezayı iş yeri yapımında imar kanunlarına aykırı hareket eden yerin sahibi ödemelidir.

Soru 1543: Eski rejimin arazi reformu kanununa göre onu elde eden ve ekip biçerek ondan faydalanan birinden bir arazi satın aldım; ama satanın mülkünü şer'i sahibi olan kişi olup olmadığını bilmiyorum. O vefat edeli çok uzun zaman oldu ve mirasçıları şimdi o arazinin parasını benden talep ediyorlar, bu konudaki hüküm nedir?

Cevap: Arazi reformu topraklarının meselesi, İslam Şûrası ve Nizamın Menfaatini Tespit Şûrası kanunlarına tabidir.

Soru 1544: Bir kişiden bir mülk satın aldım ve onu başka birine sattım. Ancak satıcı benden satış sözleşmesi belgesini aldıktan sonra aynı yeri başka birine sattı. Onun, benden satış sözleşmesini geri aldığını ispatlayabileceğimi sanmıyorum; acaba benim yaptığım muamele mi sahihtir, yoksa onun muamelesi mi?

Cevap: Eğer satın alma işlemi, sahibinden şer'an sahih bir şekilde gerçekleşmiş ise malın yetkisi müşteriye aittir ve onu istediği kişiye satması sahihtir ve birinci satıcının o yerde tasarruf hakkı yoktur. Birinci satıcının o mülkü yeniden başka birine satması fuzulî (geçersiz) olup doğruluğu birinci müşterinin iznine bağlıdır.

Soru 1545: Arazimden bir bölümünü parasının tamamını verdiğinde yeğenime satacağıma dair söz verdim. Fakat bazı idarî

sorunlar nedeniyle arazinin tapusunu satıştan önce onun adına geçirdim. Onun kendisi de arazinin sahibi olmadığını itiraf ediyordu; ancak bir süre sonra tapunun kendi adına oluşuna dayanarak benden araziye ona teslim etmemi istedi. Acaba onun isteğini kabul etmek zorunda mıyım?

Cevap: Araziyi satın aldığını iddia eden kişi, işlemin şer'an sahih bir şekilde gerçekleştiğini ispatlamadığı sürece o arazide hiçbir hakkı yoktur ve tapu belgesi kendi adına geçirildiğinde açıkça arazinin sahibi olmadığını ikrar ettiği farz edilirse, o tapu belgesine istinat edemez.

Soru 1546: Bir şahsa ait özel arsayı elde eden dairemizin kooperatif şirketi, onu dairedeki memurlar arasında dağıtmıştır. Yine kooperatif şirketi dairedeki memurlardan aldığı parayı arsa sahibine verdiğini ve böylece onun rızasını aldığını iddia ediyor. Ancak memurlardan bazıları, şahsen arsa sahibinin razı olmadığını kendisinden duyduklarını söylüyorlar. Öte yandan o arsa üzerine cami ve konutlar da inşa edilmiştir; bunları göz önünde bulundurarak aşağıdaki soruları cevaplar mısınız?

- Arsa üzerindeki cami alanı ve yapımının devamı için arsanın sahibinden izin almaya gerek var mı?
- Arsada kendilerine ev yapan memurların arsaya ilgili sorumlulukları nedir?

Cevap: Arsayı sahibinden satın almakla görevlendirilen kooperatif şirketi temsilcilerinin sahih bir yolla muamele yaptıkları ve arsa sahibinin rızasını elde ettikleri tespit edilirse, onların o arsayı sahibinden satın almalarının sıhhatine hükmedilir. Yine onlar arsayı memurlar arasında bölerken, arsayı sahibinden şer'î bir yolla aldıklarını söylemişlerse, onların yalan söyledikleri ispatlanmadıkça sözlerinin ve arsayı bölmelerinin sıhhatine hükmedilir ve bu alışverişin sonuçlarının uygulanması geçerlidir. Bu durumda mezkûr şirketten o arsayı satın alanların arsada tasarruf etmelerinin sakıncası yoktur. Yine o arsayı ortaklaşa satın alanların izniyle o arsada bir cami inşa etmenin de sakıncası yoktur.

Soru 1547: Bir şehit eşinden, otomobil satın almada şehit evlâtlarına tanınan özel haktan faydalanması istenir. Şehit eşi de çocukların vâsisi olması dolayısıyla bunu kabul eder. Ancak otomobil satın alındıktan sonra şehit çocukları otomobilin kendilerine tanınan özel hakla satın alındığını ileri sürerek otomobilin kendilerine ait olduğunu iddia ediyorlar; acaba onların bu iddiası kabul edilir mi?

Cevap: Eğer aracın satıcısı, satın alma imtiyaz belgesinin ibraz edilmesi karşılığında dahi olsa, aracı, bizzat müşterinin kendisine satmış ise ve müşteri de o otomobili kendisi için ve kendi malıyla satın almış ise, her ne kadar aziz şehit ailesine verilen özel hakkın malî değerini onlara ödemekle yükümlü olsa da araç onun malıdır.

Soru 1548: Bir arsayı sahibinden vekâletle aramızda yazmış olduğumuz normal bir belgeyle birisine satarak parasının bir bölümünü aldım ve paranın geri kalan bölümünü teslim aldıktan sonra arsanın tapusunu müşterinin adına geçirmek şartıyla anlaştık. Fakat müşteri paranın geri kalan kısmını ödemeyince, tapu belgesi müvekkilimin adına kaldı ve şimdiye kadar da tapu dairesinde müşterinin adına geçirilmedi. Bu müddet içerisinde müşteri kanunî ruhsatı olmaksızın bu arsa üzerinde birkaç dükkân inşa ederek faaliyete geçirdi. Bu nedenle bu yere ödenmesi gereken kira ve kooperatif vergisi gibi beklenmedik vergiler geldi. Oysa on iki yıl önce aramızda yazmış olduğumuz resmî olmayan bir belgeyle sattığım bu yer satış anında boş bir arsaydı. Ayrıca satış belgesinde, tapu müşterinin adına geçirilirken bütün ödemelerin müşteriye ait olduğu açıkça kaydedilmiştir; bu durumda mezkûr vergiler şer'an satıcının mı üzerinedir, yoksa alıcının mı?

Cevap: Arsanın kendisine veya satışından dolayı gelen bütün vergiler ve ödemeler satıcının üzerinedir ve o arsa üzerinde yapılan binalara veya o binalar nedeniyle arsaya gelen bütün vergiler ve ödemeler de orada ticarî yerler inşa eden müşteriye aittir. Eğer sözleşme esnasında masrafların taraflardan biri tarafından karşılanacağı şart koşulmuşsa, şarta uygun olarak davranılmalıdır.

Soru 1549: Bir şahıs bir bölümü nakit ve bir bölümü de taksitli olmak üzere fiyatta, satış şartlarında ve taksitler konusunda satıcıyla anlaştıktan sonra bir daire satın alıyor. Daha sonra o daireyi satın aldığı şartlarla ve geri kalan taksitleri ödemesi kaydıyla başka birine satıyor. Bu durumda birinci satıcının önceki muamele ve anlaşmanın şartlarından vazgeçmesi caiz midir?

Cevap: Satış gerçekleştikten sonra, satıcının bundan ve koşullarından vazgeçme hakkı olmadığı gibi, müşterinin taksitleri ödemediği ürün başkasına satmasının da bir sakıncası yoktur. Ancak taksitlerin ikinci müşteri tarafından ödenmesi şartı, satıcı kabul etmedikçe geçerli değildir.

Soru 1550: Mağazalardan birinde kura çekimi yöntemiyle bir televizyon satışa sunuldu. Bu çekilişe benimle birlikte 130 kişi katıldı. Bunların arasından kura benim adıma çıktı ve televizyonu ben satın aldım. Acaba bu durumda bu muamele sahih midir ve benim bundan yararlanmam caiz midir?

Cevap: Eğer satın alma işlemini, kura sizin adınıza çıktıktan sonra yapmışsanız, muamele geçerlidir ve satın aldığınız ürünü kullanmanızın bir sakıncası yoktur.

Soru 1551: Bir kişi arazilerinden birini bir şahsa ve müşteri de onu üçüncü bir şahsa satıyor. O arsa üzerinde yapılan her muameleye, kanun gereğince birtakım vergiler geliyor. Bu durumda acaba satıcının satılan arsayı birinci müşterinin adına geçirmesi ve onun da onu ikinci müşterinin adına geçirmesi farz mıdır, yoksa onun satılan arsayı birinci müşteriye muamele vergilerinden kurtarmak için doğrudan ikinci müşterinin adına geçirmesi caiz midir? Eğer arsayı birinci müşterinin adına geçirirse, ondan alınan vergilerin zararından sorumlu olur mu? Ve acaba satıcının birinci müşterinin, satılan arsayı doğrudan ikinci müşterinin adına geçirmesine dair isteğini yerine getirmesi şart mıdır?

Cevap: Birinci satıcı satılan arsayı, kanuna aykırı olmadıkça birinci müşteri veya ikinci müşterinin adına geçirmekte muhayerdir. Birinci satıcı, müşteriden arsa satımında kanuna uygun hareket etmede ona uymasını isteyebilir. Eğer satıcı arsayı birinci müşterinin adına geçirirse, birinci müşteriden alınan vergilerin sorumluluğu ona ait değildir. Yine satıcı birinci müşterinin, arsayı doğrudan ikinci müşterinin adına geçirmesine dair isteğini kabul etmek zorunda değildir.

[1]- Akreditif, finansal bir kurum tarafından, ismi geçen lehtara, belirtilen belgeleri ibraz etmesi karşılığında, gene belirtilen miktardaki ödemenin yapılması için düzenlenmiş bir belgedir. Aynı zamanda şartlı bir banka kredisidir.

1- Alış Veriş Meclisinde Muhayyerlik

Soru 1552: Bir şahıs, bir binayı satın alıyor ve satıcıya kaparo olarak bir meblağ veriyor. Üç saat sonra satıcı muameleyi feshediyor ve binayı müşteriye teslim etmekten vazgeçiyor, bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Eğer feshetmesi satışın yapıldığı meclis (toplantı veya oturum) dağıldıktan sonra ve şer'an feshetme muhayyerliğine sebep olacak bir gerekçe bulunmaksızın gerçekleşmişse, batıl ve geçersizdir. Aksi durumda feshin sıhhat ve geçerliliğine hükmedilir.

2- Kusurlu Olmaktan Kaynaklanan Muhayyerlik

Soru 1553: Resmî dairelerin mülkü müşterinin adına kaydetmekten sakınmaları, müşteri için feshetme hakkı doğurur mu?

Cevap: Sözleşme yapıldıktan sonra satılan malın resmen başkasına intikalinin yasak olduğu anlaşılırsa ve bu da örfen bir kusur sayılırsa, bu durum müşteri için muhayyerlik hakkının doğmasına sebep olur.

Soru 1554: Eğer muamele esnasında tapuyu alıcının adına geçirmek kanunen yasak olsa ve o da bunu bilse, muamelenin batıl olmasına sebep olur mu?

Cevap: Bu durum, satışın batıl olmasına sebep olmaz ve farz edilen mezkûr durumda onun için feshetme hakkı da doğmaz.

3- Geciktirmeden Kaynaklanan Muhayyerlik

Soru 1555: Bir şahıs, birinden belli bir fiyata bir ev satın alıyor ve evin değeri olan parayı ödemeyi taahhüt ediyor. Ancak bedeli geç ödeme şartı konulmamasına rağmen parayı ödememiştir. Böylelikle satışın üzerinden iki yıl geçmiş ve satıcı da evi müşteriye teslim etmemiştir. Acaba bu satış batıl sayılır mı?

Cevap: Müşterinin, sırf satıcıya bedeli ödemeyi ve malı ondan teslim almayı geciktirmesi, satıcıya şart koşmamış olsa bile satışı geçersiz kılmaz. Ancak bu satıştan üç gün geçtikten sonra satıcının muameleyi feshetme hakkı vardır.

4- Şarttan Kaynaklanan Muhayyerlik

Soru 1556: Bir şahsa, tapuyu onun adına geçirmek ve paranın geri kalan kısmını almak için kararlaştığımız günde tapu dairesine gelmez ise yaptığımız muameleyi feshederek daireyi o günkü güncel fiyatına başka birisine satmaya hakkım olması şartıyla لازم akit ile bir daire sattım. Müşteri anlaştığımız günde tapu dairesine gelmeyince, ben de muameleyi feshettim ve daireyi başka birisine sattım; acaba ikinci muamele şer'an sahih midir?

Cevap: Lâzım akit sırasında tarafların kabul ettiği şarta uygun olarak muameleyi feshetmenin ve feshettikten sonra onu ikinci kez başka birine satmanın sakıncası yoktur.

5- Görmekten Kaynaklanan Muhayyerlik

Soru 1557: Eğer arazi satıcısı, müşteriye bu kadar metre karedir diye arsanın alanını belirtse ve satış sözleşmesi de bunun üzerine düzenlense; daha sonra müşteri arsa alanının, satıcının söylediğinden çok daha az olduğunu anlasa, acaba bu muamele şer'an sahih midir? Acaba müşterinin feshetme hakkı var mıdır?

Cevap: Eğer müşteri, arsayı görüp, alanının miktarı konusunda satıcıya güvenerek bu arsayı satın alırsa, muamele sahihtir; fakat alıcının, arsanın yanlış tanıtımından dolayı feshetme hakkı vardır. Ancak, arsanın yüzölçümünün belli bir miktar olduğunu varsayarak metrekaresini belli bir fiyattan satın alır ve daha sonra alanın belirtilen miktardan az olduğu tespit edilirse, mevcut alanla ilgili muamele sahihtir; bu durumda müşteri satıcıdan arsanın eksik olan miktarının parasını isteyebileceği gibi muameleyi feshederek paranın tamamını da geri alabilir.

6- Aldatmadan Kaynaklanan Muhayyerlik

Soru 1558: Eğer müşteri satın aldığı şeyin değerini taahhüt ettiği vakitte ödemeyerek geciktirirse ve bu arada malın değeri sözleşme gününe oranla artarsa, acaba bu durum satıcı için gabn muhayyerliğini (aldatmaktan kaynaklanan muhayyerlik) ispat eder mi yoksa ürünün bedelini ödemeyi geciktirmekle gecikme muhayyerliği hakkı mı doğurur?

Cevap: Aldatma [gabn] muhayyerliğinin doğmasında ölçü, satış gününde adilane fiyata oranla aldatılmanın meydana gelişidir; yani eşyayı satış günü fiyatından müsamaha edilmeyecek miktarda daha azına satarsa aldatma [gabn] söz konusu olur. Fakat satış akdi gerçekleşikten sonra fiyatın yükselişi muhayyerliğine sebep olacak aldatılmanın ölçüsü değildir. Yine sırf malın değerini ödemeyi geciktirmek satıcıya muhayyerlik hakkı doğurmaz.

Soru 1559: Belli bir paraya bir arsa sattım. Sonra birisi bana, "Sen bu muamelede aldatılmışsın." dedi. Acaba bununla gabn muhayyerliğine sahip olur muyum?

Cevap: Haberiniz olmadan, araziye satış zamanındaki fiyatın altında, müsamaha edilmeyecek kadar az miktara sattığınız kanıtlanmadığı sürece, aldatma [gabn] muhayyerliği hakkınız yoktur.

Soru 1560: Bir şahıs, bir arazinin belli bir alanını satar ve bir müddet sonra satılan arsanın gerçek alanının parasını aldığı miktardan daha fazla olduğu anlaşılırsa, acaba arsanın fazla miktarını talep etmeye hakkı var mıdır?

Cevap: Eğer arazinin tamamını, belli bir alana sahip olduğu düşüncesiyle belli bir değere satar ve daha sonra alanının fazla olduğu ve bu nedenle fiyatının sattığı değerden daha fazla olduğu anlaşılırsa, gabn muhayyerliği gerçekleştiğinden dolayı feshetme hakkı doğar. Fakat arsanın metre karesini belli bir fiyattan satarsa, bu durumda satıcı, müşteriden fazla alanın değerini isteyebilir.

Soru 1561: Eğer iki kişi arasında bir muamele gerçekleşir ve bu muamelede müşterinin aldatılıp aldatılmadığını anlaması için satılan şeyin parasını ödemeyi bir süre geciktirmesi şart koşulursa, böyle bir muamele şer'an sahih midir? Eğer sahih ise bu durumda müşterinin feshetme hakkı var mıdır?

Cevap: Aldatılıp aldatılmadığını anlamak kastıyla da olsa, malın değerini ödemeyi belli bir zamana kadar geciktirmek şartıyla muamele yapmanın sakıncası yoktur. Fakat açık bir aldatma olduğu kesinleşmediği takdirde feshetme hakkı yoktur.

Soru 1562: Aldatılan tarafın gayrimüslim olması durumunda aldatmaya dayalı muamelenin hükmü nedir?

Cevap: Gabn (aldatılmış olma) muhayyerliğine sahip olmada Müslümanla gayrimüslim arasında hiçbir fark yoktur.

Soru 1563: Şahsın birine bir ev sattım. Parayı verip evi teslim aldıktan sonra kendisinin aldatıldığını söyleyip muameleyi feshetti. Fakat bu arada çeşitli bahanelerle evi boşaltmaktan ve bana vermiş olduğu parayı geri almaktan kaçınmaktadır. Aradan iki yıl geçtikten sonra muameleyi evin yarısı için feshettiğini iddia ederek şimdi benden parasının yarısını geri vermemi istiyor. Onun aldatıldığını iddia ettiğini ve bundan dolayı muameleyi feshettiği göz önünde bulundurulursa şer'an evin yarısına sahip olduğunu iddia etmesi caiz midir?

Cevap: Aldatılanın, aldatıldığı kanıtlanırsa, sadece satışın tamamında satışı iptal etme ve ödediği parayı iade etme hakkı vardır. Satış kısmen iptal etme veya ödediği paradan daha fazlasını talep etme hakkı yoktur.

Soru 1564: İki kişi arasında gerçekleşen bir muameleyle ilgili resmî olmayan bir belge düzenlenmiş ve sözleşmede muamele konusunda taraflardan pişman olan kişinin karşı tarafa belli bir meblağ ödemesi şart koşulmuştur. Eğer taraflardan biri aldatılmasından dolayı muameleden pişman olursa; muameleyi feshetmeye hakkı var mıdır? Ve eğer aldatılmasından dolayı sözleşmeyi feshederse, muamelede koşulan şarta uyması gerekir mi?

Cevap: Muameleden vazgeçen tarafın karşı tarafa belli bir meblağ ödemesini şart koşturmak veya sözleşmeyi bu şarta dayalı olarak gerçekleştirmek sahihtir ve bu şarta uymak farzdır; ancak bu gabn muhayyerliğinden dolayı muameleyi feshetme yetkisinin doğduğu durumları kapsamaz.

Soru 1565: Bir evi satın aldıktan bir hafta sonra bu muamelede aldatıldığımı anladım ve muameleyi feshetmek için satıcıya müracaat ettim. Fakat satıcı muameleyi feshetmeyi ve parayı geri vermeyi kabul etmeyince ev benim elimde ve tasarrufumda kaldı. Ancak daha sonra evin fiyatı artınca satıcı benden muameleyi bozmamı ve evi boşaltmamı istedi. Ben kendisine ödediğim meblağdan fazlasını bana vermeyi kabul etmesini istedim; ama o fazla para vermektan kaçındı. Acaba muamelede aldatıldığımı kanıtlandıktan sonra feshetmek için satıcıya müracaat etmem veya verdiğim paradan fazla bir meblağ karşısında muameleyi feshetmeyi kabul etmem fesih sayılır mı?

Cevap: Feshetme muhayyerliği olan bir kişinin sırf muameleyi feshetmek konusunda konuşmak için satıcıya müracaat etmesi veya ondan verdiği paradan fazla bir meblağ almak karşısında satın aldığı şeyi geri vermeye rıza göstermesi, muameleyi feshetmek sayılmaz. Fakat feshetme muhayyerliği olan kimsenin muameleyi feshetmesi karşı tarafın muvafakat göstermesine ve satın alınan malı satıcıya geri vermeye bağlı olmadığından, aldatıldığınızı anladığınız vakit gerçekten muameleyi feshetmiş iseniz, şer'an bu feshiniz sahihtir ve o andan itibaren o eve sahip değilsiniz; evden el çekmeniz ve onu satıcıya geri vermeniz farzdır.

7- Muhayyerli Satış (Şarh Satış)

Soru 1566: Biri, bir malı muhayyerlik satışıyla bir adama satıyor; acaba malı müşteriye teslim etmeden önce onun veya müşterinin bu malı başkasına satması caiz midir?

Cevap: Muhayyerlik satışı gerçekleştikten sonra muamele feshedilmediği sürece satılan mal müşterininindir; dolayısıyla satıcı birinci muameleyi feshetmemişse o malı başka birine satmaya hakkı yoktur. Ancak, muhayyerlik süresi içerisinde satıcı muameleyi feshetmemişse müşteri muhayyerlik süresi bittikten sonra malı teslim almamış olsa bile, başka birine satabilir.

8- Şarta Aykırı Davranmaktan Kaynaklanan Muhayyerlik

Soru 1567: Bir şahıs parasını iki ay içerisinde ödemek şartıyla birisinden bir şey satın almış ve bu zaman içerisinde müşterinin muameleyi feshetme muhayyerliğinin olması şartı koşulmuştur. Fakat müşteri muamele tarihinden yedi ay sonra malı satıcıya iade etmiştir. Satıcı ise muvafakat edilen zaman içerisinde muamele feshedilmiş olsaydı, malı başka birine satabileceği ve onun parasını bazı ticaretlerde kullanabileceğini ve feshi geciktirmesi nedeniyle zarara uğradığını ileri sürerek malın bedelinden belli bir yüzde azaltmak şartıyla kabul etmiştir.

Bu konuda sorum şudur: Acaba muhayyerlik süresi bittikten sonra müşterinin muameleyi feshetmeye hakkı var mı ve satıcının bunu kabul etmesi farz mıdır? Ve acaba satıcının feshi kabul etmek için paranın belli bir yüzdesini azaltmayı şart koşmaya hakkı var mı?

Cevap: Muhayyerlik süresi bittikten sonra muhayyerlik hakkı olan kimse muameleyi feshedip malı satıcıya iade edemez ve satıcıyı feshi kabul etmeye zorlayamaz; ancak tarafların sözleşmeyi bozmak ve malı geri almak üzere anlaşmaları caizdir. Fakat satıcı sözleşmeyi bozmayı meblağdan belli bir oranda azaltma şartına bağlı kılamaz; eğer parayı azaltma şartıyla sözleşmeyi bozarsa bu batıldır.

Soru 1568: Satıcı veya müşterinin muameleden güttüğü amaç ve hedefinin gerçekleşmediği gerekçesiyle muameleyi feshetmesi caiz midir?

Cevap: Amaç ve hedefin gerçekleşmemesi sözleşme esnasında şart olarak zikredilmemiş veya sözleşme bu amaca dayalı olarak yapılmamışsa şer'an feshetme muhayyerliği doğurmaz.

Soru 1569: Vergisini alıcının ödemesi gerektiği gibi bir takım şartlarla ticari dükkânımı resmi olmayan bir belge ile sattım. Fakat şimdiye kadar müşteri bu vergileri ödemedi; acaba bu durumda muameleyi feshetme hakkına sahip miyim?

Cevap: Eğer sözleşme esnasında müşteri vergileri ödemediği takdirde satıcının satış sözleşmesini feshetme hakkına sahip olduğu açıkça şart koşulmuşsa veya sözleşme buna dayandırılarak yapılmışsa satıcı muameleyi feshedebilir.

Soru 1570: Bir kişi, devletin kendi adına resmi tapunun verilmesine engel olması veya arazinin belediye'nin şehir planlama projesinde olduğunun ortaya çıkması halinde, muameleyi feshetme hakkına sahip olması şartıyla bir arazi satın almıştır. Alıcı, bu arazi için yapı ruhsatı alamadığı için şu anda satıcıdan satışı feshedip parasını iade etmesini istiyor. Ancak belediye'nin bu arsa üzerinde iki yıl sonrasına kadar yapılaşmaya izin vermesi halinde, satıcının arsayı eski fiyatından tekrar kendisine satması şartını koyuyor. Acaba onun böyle bir şart koşması doğru mudur?

Cevap: Müşteri, taraflarca kabul edilen sözleşmenin şartına istinaden muameleyi feshedip satıcıdan parayı talep edebilir; ancak feshetme esnasında satıcı aleyhine hiçbir şart koşma hakkı yoktur.

Soru 1571: Satıcı ile alıcı arasında, müşterinin satıcı lehine kabul ettiği belirli şartlarla bir satış sözleşmesi akdedilmiş ve müşteri, işlem bedelinin bir kısmını satıcıya kaparo olarak ödemiş, fakat muamelenin diğer şartlarına uymaktan kaçınmıştır. Acaba buna rağmen müşterinin şer'an satıcıyı muameleyi tamamlamaya zorlama hakkı var mıdır?

Cevap: Satıcı, şarta aykırı hareket edilmesinden dolayı muameleyi feshetmediği müddetçe müşteriye karşı sözleşmeye uymalıdır. Fakat müşterinin bazı şartlara aykırı hareket etmesi nedeniyle satıcı muameleyi feshetme hakkına sahip olsa da müşteri, satıcıyı aldığı parayı iade etmesi dışında hiçbir şeye zorlayamaz.

Muhayyerlikle İlgili Çeşitli Hükümler

Soru 1572: İnsanın hakkını istememesi veya talebini örneğin iki yıl kadar geciktirmesi şer'an hakkının düşmesine sebep olur mu?

Cevap: Sırf hakkın talep edilmemesi veya belirli bir süre ertelenmesi, hakkın kendisi belirli bir süre ile sınırlı olmadıkça, hakkın düşmesine neden olmaz.

Soru 1573: Bir kimse bir mülkü parasının bir miktarı veresiye olmak üzere belirlenen bir fiyata satıyor. Paranın nakit bölümünü alıp malı müşteriye teslim ettikten sonra başka biri aynı malı daha yüksek fiyattan satın almak istiyor. Bu durumda satıcının, malı daha yüksek fiyata ikinci müşteriye satmak için, birinci muameleyi feshetmesi caiz midir?

Cevap: Satış sahih bir şekilde gerçekleştikten sonra satıcının sözleşmeye bağlı kalıp uyması farzdır ve belli bir muhayyerlik gereğince feshetme hakkı olmadıkça muameleyi feshedip malı yeniden başka birine satması caiz değildir.

Soru 1574: Parasını dört yıl içerisinde ödemesi şartıyla birisine arazimi sattım. Fakat sözleşme anından itibaren satıştan pişman oldum ve bir yıl sonra müşteriden arsayı bana geri vermesini istedim. Müşteri de geri vermekten kaçındı. Acaba bu muameleden vazgeçmenin bir yolu var mı?

Cevap: Sözleşmeden sonra sırf satıştan pişman olmanın şer'an hiçbir etkisi yoktur. Dolayısıyla satışın sahih bir şekilde gerçekleşmesi malın müşteriye devredilmesi için şer'an yeterlidir ve satıcı müşteriden malı geri vermesini isteyemez. Ancak satıcının muhayyerlik sebeplerinden biri nedeniyle feshetme hakkı varsa muameleyi feshedebilir.

Soru 1575: Bir kişi resmi tapulu ifrazlı arsasını, bütün muhayyerlikleri düşürerek normal bir belgeyle satıyor; fakat tapunun kendi adına olmasını kötüye kullanarak onu tekrar bir başkasına da satmıştır. Acaba ikinci satışı sahih midir?

Cevap: Arsanın satışı bütün muhayyerlikler düşürülerek sahih bir şekilde gerçekleştikten sonra satıcının arsayı ikinci bir kez başka birine satmaya hakkı yoktur; satıcının ikinci satışı fuzulî olup geçerliliği birinci müşterinin iznine bağlıdır.

Soru 1576: Bir şahıs, fabrikadan birkaç defada kademeli olarak teslim almak şartıyla bir miktar çimento satın almış ve çimentonun parasının hepsini fabrikaya ödemiştir. Müşteri çimentonun bir kısmını fabrikadan teslim aldıktan sonra, piyasada çimentonun fiyatı büyük oranda artış göstermiştir. Bu durumda fabrika muameleyi feshedip geri kalan çimentoyu teslim etmekten kaçınabilir mi?

Cevap: Satış ister nakit, ister veresiye ve ister ön sipariş şeklinde olsun şer'an sahih bir şekilde gerçekleştikten sonra satıcı, şer'î muhayyerliklerden birine sahip olmadıkça muameleyi tek taraflı feshetme hakkına sahip değildir.

Soru 1577: Satıcıya parasının bir bölümünü nakit olarak, geri kalan bölümünü ise belli bir süreye kadar ödemek ve üç aya kadar da resmen benim adıma geçirilmesi şartıyla normal bir satış belgesiyle bir ev satın aldım. Ancak paranın geri kalanını belirlenen sürede satıcıya ödeyemedim; satıcı da buna itiraz etmedi. Nihayet dört ay sonra geri kalan parayı verip evi teslim almak için satıcıya müracaat ettiğimde satıcı evi teslim etmekten kaçınarak muameleyi belirlenmiş süre sonunda feshettiğini ileri sürdü. Satıcının benden aldığı parayı muameleyi feshettikten sonra geri vermediği, evi de kiraya verip kirasını aldığı göz önünde bulundurulduğunda, acaba sırf geri kalan parayı zamanında ödeyemediğim için onun muameleyi feshetme hakkı var mıdır?

Cevap: Evin değeri olan meblağın bir bölümünün sırf kararlaştırılmış zamanda satıcıya ödenmemesi, satıcı için muhayyerlik hakkı doğurmaz. Dolayısıyla eğer ev, şer'an sahih bir şekilde satın alınmış, fakat satıcının tasarrufunda kalmışsa ve satıcı da feshetme hakkı olmadan evi kiraya vermişse satıcının yapmış olduğu kira sözleşmesi fuzulîdir ve geçerli olması müşterinin iznine bağlıdır. Satıcıya, malı müşteriye teslim etmesi ve kiracıdan aldığı

parayı da müşteriye ödemesi farzdır ve eğer müşteri kira sözleşmesine izin vermezse, satıcıdan evde tasarruf ettiği müddet için evin emsalinin kirasını talep edebilir.

Soru 1578: Satıcının muhayyerlik hakkı olmadan muameleyi feshetmeye veya satış tamamlandıktan sonra malın fiyatını artırmaya hakkı var mıdır?

Cevap: Satıcının bunlardan hiçbirine hakkı yoktur.

Soru 1579: Bir kimse, başka bir şahsın konut kooperatif dairesinden daha önce satın almış olduğu bir evi satın almıştır. Muamele tamamlanıp satıcı müşteriden parayı teslim aldıktan sonra bahsi geçen kooperatif dairesi satıcının şirkete verdiği paraya ilâveten şirkete belli bir meblağ daha verilmesi gerektiğini bildirir. Müşteri de satıcıya bu fazla meblağı ödemesini ve aksi durumda muameleyi feshedip parasını geri alacağını söyler. Ancak satıcı fazla meblağı vermekten kaçındı ve sonuçta kooperatif dairesi de evi başka birine vermeye karar verdi. Bu durumda müşterinin ödemiş olduğu parayı geri almak için kime müracaat etmesi gerekir? Konut dairesine mi, son zamanda evin verildiği kişiye mi, yoksa satıcıya mı?

Cevap: Eğer muamele, konulmuş bir şart veya başka bir nedenle feshedilirse müşteri parayı satıcıdan istemelidir.

Soru 1580: Bir kimse, bir hayvanı satın alır ve sonra onu müşteri bulunursa satmak aksi durumda da muameleyi feshetmek niyetiyle pazara götürür. Acaba bu niyet ile kendisine cayma hakkı doğar mı?

Cevap: sorudaki durumda satılan mal hayvan olduğu için müşteri muamele gününden itibaren üç gün süreyle muameleyi feshetmeye muhayyerdur.

Soru 1581: Birkaç kişi bir mülkü sahibinden satın almış ve değerinin bir kısmını birkaç taksitte ödemişlerdir. Paranın geri kalan kısmını ödemeleri için ise, tapunun kendi adlarına geçirilmesi şartını koymuşlardır. Fakat satıcı tapuyu onların adına geçirmekten kaçınarak muameleyi feshettiğini ileri sürmektedir. Bu durumda onun sözleşmeyi gereğini yerine getirmesi gerekmez mi? Yoksa tek taraflı olarak muameleyi feshetmesi sahih midir?

Cevap: Ortada satıcıya muhayyerlik hakkı doğuracak şart, aldatılma vb. bir sebep yoksa satıcının muameleyi feshetmesi sahih değildir ve sözleşmeye uyması gerekir ve bu durumda satıcı şer'an o mülkü resmen müşterilere devretmekle yükümlüdür.

Soru 1582: Bir şahıs, birinden bir mal satın alıp paranın bir bölümünü satıcıya verdikten sonra o eşyayı bir miktar kârla başka birine satmış. Fakat ikinci müşteri o eşyada tasarruf ettikten sonra satıcının kâr ettiğini öğrenince, onu satın almaktan pişman olduğunu bildirmiştir. Acaba ikinci müşterinin bu nedenle muameleyi feshetmesi caiz midir?

Cevap: Eğer ortada ikinci müşterinin muhayyer olmasını gerektiren bir sebep varsa muameleyi feshetmesi caizdir, aksi durumda caiz değildir.

ALİŞ VERİŞTE MALA TÂBİ OLAN ŞEYLER

Soru 1583: Bir kimse evini sattıktan sonra evdeki lambaları ve kombi gibi şeyleri de çıkarıp götürmüştür; bunun hükmü nedir?

Cevap: Eğer adı geçen eşyalar ve benzerleri, satılırken örfen eve tâbî olan şeylerden sayılmıyorsa, evde bırakılması şart koşulmadığı takdirde satıcının bunları almasının sakıncası yoktur.

Soru 1584: Bir şahıstan otopark ve diğer gereçleriyle birlikte bir ev satın aldım; ancak satıcı bana sadece evi teslim etti ve satış belgesinden yaptığımız anlaşmada otoparkın da olduğunu gösteren bölümleri çıkardı. Oysa garaj ve satış belgesinde kaydedilen diğer şeyler karşılığında benden para almıştır; bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Satıcının, ister karşılığında para verilmiş olsun ister muamelede eşyalara eklenmesi şart koşulmuş olsun, üzerinde muamele yapılan eşyaları ona tabî olan bütün ekleri ve fonksiyonları ile birlikte teslim etmesi farzdır ve yine müşterinin de satıcıyı buna zorlaması caizdir.

Soru 1585: Bir binanın birinci katında bulunan daireyi satın alırken balkonunda sulu bir klima bulunuyordu ve hâlâ orada duruyor. Bu klima için gerekli olan su, zemin kattaki ana borudan alınan boru vasıtasıyla temin edilmekteydi. Bu boru duvar kenarından klimaya kadar uzanmaktadır. Şimdi apartmanın zemin katının sahibi, zemin kattan ancak kendisinin yararlanabileceğini ileri sürerek bu suyu kesti; bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Eğer satış sözleşmesinde zemin kattaki su borusundan sizin yararlanmaya hakkınız olduğu zikredilmemişse, zemin katın sahibini buna zorlayamazsınız.

MALI TESLİM ALMAK VE KARŞILIĞINI VERMEK

Soru 1586: Akrabalarımın biri, böbreklerinden birini kaybedince bir şahıs, belli bir meblağ karşılığında böbreklerinden birini ona verebileceğini söyledi. Ancak, yapılan birtakım tahlillerden sonra o adamın böbreğinin hastaya nakil için uygun olmadığı anlaşıldı. Bu durumda söz konusu kişinin, belirlenen tutarı birkaç gün işsiz kaldığı için hastadan talep etme hakkı var mıdır?

Cevap: Üzerinde anlaşılan meblağ eğer böbrek karşılığında ise, böbreğin hasta kişinin bedenine naklinin uygun olmadığı böbrek, bağışta bulunanın bedeninden alındıktan sonra anlaşılmışsa, hasta o böbrekten yararlanmasa bile o adam anlaştıkları paranın tamamını alabilir ve eğer böbrek, bedeninden kesilip alınmadan önce anlaşılsa ve hasta da bunu ona bildirirse bu durumda o adamın hastadan bir şey isteme hakkı yoktur.

Soru 1587: Resmî olmayan bir belgeyle oturduğum daireyi satarak parasının bir miktarını aldım. Geriye kalan bölümünü de tapuyu müşterinin adına geçirdiğimde almayı kararlaştırdık; ama şimdi evimi sattığıma pişman oldum ve bir yandan da müşteri evi boşaltmam için ısrar ediyor, bu konudaki hüküm nedir?

Cevap: Eğer satış şer'an sahih bir şekilde gerçekleşmişse, satıcı cayma hakkı olmadığı sürece sırf pişmanlık ve satılan ürüne ihtiyacı nedeniyle onu alıcıya teslim etmekten vazgeçemez.

Soru 1588: Maden taşları almak için taş madenciliği merkezinden havale bir aldım. Malları teslim aldıktan sonra taşların nihai fiyatını belirlemediklerini anladım. Fiyatı belirlemek için o merkeze gittiğimde cevap olarak, kesin fiyatın ilgili daire tarafından az bir miktar farkla yakında ilan edileceğini ve alınacağını bildirdiler; ama o daire önceki fiyatın birkaç katı fiyat açıkladı ve ben de kabul etmedim, o dönemde taşları kesip sattığıma göre, bu konudaki hüküm nedir?

Cevap: Muamelenin sıhhatinin şartlarından biri belirsizlik ve risk tehlikesinin giderilmesi için malın ve fiyatın belirlenmesidir. Dolayısıyla eğer taşların teslim alındığı gün muamele şer'an sahih bir şekilde gerçekleşmemişse müşteri aldığı taşların ücretini, kestirip sattığı günün fiyatı üzerinden ödemekle yükümlüdür.

Soru 1589: Bir kişi kızından kocasının kullanımında olan bir bina satın alıp parasını kızına ödemiş. Kocasına ise kasten ona eziyet ederek satışı inkâr etmediği takdirde onu boşamak tehdidinde bulunuyor; bu nedenle malı teslim etmek mümkün olmuyor. Acaba bu durumda malın alıcıya teslim edilmesi veya paranın iade edilmesi binayı satan kadının mı yoksa kocasının mı sorumluluğundadır?

Cevap: Malı müşteriye teslim etmesi veya parasını geri vermesi, bizzat satan kadının kendisine farzdır.

Soru 1590: Resmi olmayan bir satış belgesiyle bir ev satın aldım ve satıcının evi adıma geçirmesi için tapu dairesine gelmesini şart koştum; fakat satıcı verdiği söze uymayarak evi bana teslim etmekten ve tapuyu benim adıma geçirmekten vazgeçti; acaba ondan bunu talep etme hakkım var mı?

Cevap: Eğer hakkında resmi olmayan satış belgesi düzenlediğiniz ve aranızda anlaştığınız şey, şer'an sahih bir şekilde yapılmış ev alış veriş ise, bu durumda satıcının onu satmaktan vazgeçmesi ve ona uymaktan kaçınması caiz değildir. Satıcının şer'an evi size teslim etmesi ve tapunun adınıza geçmesi için gerekli olan şeyleri yapması gerekir ve siz de ondan sözleşmeye uymasını isteme hakkına sahipsiniz.

Soru 1591: Alıcı, satıcı ile alıcı arasında akdedilen ticari anlaşma gereği, satıcıdan satın alarak teslim aldığı mallar için haftalık olarak bir miktar para ödemeyi taahhüt eder ve satıcıya ödediği her tutarı defterine kaydeder. Satıcı da müşteriden aldığı paraları kendi defterine yazmış ve ayrıca ondan aldığı paralar için müşterinin defterini de imzalamıştır. Dört ay sonra müşterinin her hafta satıcıya verdiği parayı hesapladıklarında borç para miktarında ihtilâf ediyorlar; müşteri verdiğini iddia ederken satıcı inkâr ediyor;

ihtilâf edilen miktarın, hiçbirinin defterinde kaydedilmediği göz önünde bulundurulursa hüküm nedir?

Cevap: Eğer müşterinin, satıcıya verdiğini ve ödediğini iddia ettiği şey ispatlanırsa, hiçbir şeyden sorumlu değildir; aksi takdirde, bu tutarı aldığını inkâr eden satıcının sözü önce gelir.

VERESİYE VE PEŞİN SATIŞ

Soru 1592: Bir malı, peşin fiyatından daha yüksek bir fiyata bir yıl vade ile veresiye almanın hükmü nedir? Yine, belirli bir süre için çeki değerinden yüksek veya düşük bir bedelle satmanın hükmü nedir?

Cevap: Veresiye olarak bir malı peşin fiyatından fazlasına alıp satmanın sakıncası yoktur. Çek alıp satmanın hükmünü öğrenmek için 1950. soruya bakabilirsiniz.

Soru 1593: Eğer bir araba satıcısı, "Arabanın peşin fiyatı budur, on ay taksitli fiyatı da şudur." derse, müşteri de taksitli satıştaki fazla miktarın, paranın on aylık kârı olduğunu zannetse ve ona göre muamele yapılsa, bu durumda müşterinin aklından geçen taksitli satışta belirlenen fiyatın, nakit satıştan fazla olan miktarının kâr olduğu ve muamelenin de faizli olduğu düşüncesi; acaba esasen bu muameleyi faizli ve batıl yapmaz mı?

Cevap: Eğer alışveriş veresiye olarak yapılmışsa ve para da taksitli olarak ödenecekse bunun sakıncası yoktur ve bu gibi muameleler faizli muamele sayılmaz.

Soru 1594: Mal ve bedeli için, "Malın bedeli belirlenen miktarlarda bir yıl boyunca taksitli olarak ödenecektir ve malın kendisi de ilk taksitin ödenmesinden bir yıl geçtikten sonra teslim edilecektir." diye zaman belirtilen bir satış akdinde, eğer ödenmesi gereken ilk taksitin zamanı çoktan geçmiş ise, acaba satıcının gecikme muhayyerliği var mıdır?

Cevap: sorudaki varsayımda muamele selem satışı şeklinde olduğundan satış sözleşmesi esnasında paranın nakit olarak ödenmesi gerekir. Aksi durumda satış temelden batıldır.

Soru 1595: Muamelenin belirli bir mühleti olmamasına ve bedelin ödenmesinde gecikme olması durumunda satıcıya opsiyonun şartının belirtilmemesine rağmen, bedelin ilk taksitinin ödenmesi normal zamanından gecikirse, sırf bu geciktirme sebebiyle böyle bir sözleşmede satıcı muhayyerlik hakkına sahip olur mu?

Cevap: Veresiye alış verişte, ürün bedelinin ödeme tarihi belirlenmelidir. Dolayısıyla eğer ürün bedelinin taksit tarihleri belirlenmeden veresiye satış yapılsa, bu satış temelden batıldır. Fakat ödeme tarihi belirlenerek satış yapılır ve müşteri parayı belirlenen tarihten geç öderse, bu gecikme tek başına satıcıya muhayyerlik hakkı doğurmaz.

Soru 1596: Milli Eğitim Bakanlığı'nın parasını sahiplerine ödemesi şartıyla bir arazi üzerine teknik enstitü inşa edilmiş; ancak o bakanlık, enstitü binasının tamamlanmasından sonra arazi sahiplerine parayı ödemekten kaçınıyor. Bunun üzerine arsa sahipleri de buna razı olmadıklarını, o binanın gasp edilmiş olduğunu ve dolayısıyla orada kılınan namazın batıl olduğunu ilân etmişlerdir; bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Arsa sahiplerinin, parasını Milli Eğitim Bakanlığı'ndan almaları şartıyla enstitünün inşası için araziyi teslim etmeyi kabul ettikten sonra artık o arsa üzerinde herhangi bir hakları yoktur ve o arsa gasp edilmiş sayılmaz. Onların sadece Milli Eğitim Bakanlığı'ndan arsanın parasını talep etme hakları vardır. Bundan dolayı o binada eğitim görmekte ve namaz kılmakta şer'i açıdan bir sakınca yoktur ve bu iş önceki maliklerin rızasına tabi değildir.

SELEF (SELEM) SATIŞI

Soru 1597: Bir şirketten selem satış yoluyla bir daire satın aldım; paranın bir bölümünü taksitle ödeyip makbuzunu da aldım. Geri kalanını ise hâlâ borçluyum. Bu şirket bir süre sonra benim dairemi Mesken Bankasına sattı ve benim ise başka bir daireyi önceki fiyatın dört katı olan bugünkü fiyatından teslim almama karar vermiş; bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Selem muamelesiyle taksitle daire satın almak esasen batıldır; çünkü selem muamelesinin sıhhatinin şartlarından birisi, satış meclisinde paranın tamamının nakit olarak satıcıya ödenmesidir. Eğer daire satış meclisinde paranın tamamı verilerek selem muamelesiyle satın alınırsa, bu durumda satıcının malı vasıflarına uygun olarak müşteriye vermesi gerekir. Belirlenen malı teslim etmek için müşteriden fazla bir para istemeye hakkı yoktur. Yine satıcı, ona satılan malın yerine başka bir şey veremez. Müşteri de kabul etmek zorunda değildir. Eğer verirse, belirlenen fiyattan fazlasını istemesi bir yana, hatta aynı parayı istemesi durumunda bile müşteri onu kabul etmeyebilir.

Soru 1598: Henüz yapımı tamamlanmayan bir daireyi taksitle satın aldım. Daha sonra onu daha inşaatı tamamlanmadan ve satıcıdan teslim almadan önce başka birine sattım; acaba bu alım satım sahih midir?

Cevap: Eğer satın aldığınız daire, satıcının tamamlaması şartıyla kredili ve taksitli olarak satın aldığınız belirli ve bilinen bir daire ise, onu tamamlanmadan ve satıcıdan teslim almadan önce başka birine satmanızın sakıncası yoktur.

Soru 1599: Uluslararası Kitap Fuarı'nda selem muamelesiyle bir miktar kitap satın aldım. Fuarda kitapların parasının yarısını ödedim ve diğer yarısını ise kitapları teslim alırken ödeme taahhüdünde bulundum. Fakat kitapları bana ne zaman teslim edecekleri ve ödemeyi ne zaman yapacağım belirlenmedi; acaba bu muamele sahih midir?

Cevap: Daha önce vermiş olduğunuz meblağ kaparo ise, satış da, kitapları teslim aldığınızda ve paranın geri kalanını ödediğinizde gerçekleşecekse bunun bir sakıncası yoktur. Fakat satış paranın bir bölümü ödendiğinde ve veresiye olarak yapılır ve ödenmesi için belli bir zaman tayin edilmezse veya satış meclisinde paranın tamamı nakit olarak ödenmeden selem muamelesi olarak gerçekleşirse, bu durumda muamele şer'an batıldır. Elbette selem satışında parasını verdiği miktarda muamele sahihtir; fakat satıcı o miktarda da muameleyi bozabilir.

Soru 1600: Bir kimse, başka birinden bir müddet sonra teslim almak şartıyla bir şey satın alır, ancak belirlenen zaman geldiğinde o eşya malî değerini kaybederse, bu durumda acaba müşteri eşyanın kendisini almayı mı hak ediyor yoksa onun değerini mi almalıdır?

Cevap: Eğer muamele şer'an sahih bir şekilde gerçekleşmiş ise, bu durumda müşteri o malın kendisini almayı hak ediyor; ancak o şeyin malî değerini kaybetmesi örfte malın tamamen telef olması sayılırsa, bununla muamele kendiliğinden fesholur ve satıcı malın ödenen değerini müşteriye geri vermelidir.

ALTIN, GÜMÜŞ VE DÖVİZ SATIŞI

Soru 1601: Eğer külçe altın güncel fiyatına nakit olarak belli bir fiyattan satılırsa, tarafların rızasıyla güncel fiyatının üzerinde bir aylığına veresiye olarak satışı caiz midir? Ve acaba bu külçenin satışından elde edilen kâr helâl midir?

Cevap: İster nakit olsun, ister veresiye, satış sözleşmesinde malın fiyatını belirlemek tarafların anlaşmasına bağlıdır. Dolayısıyla sözü edilen muamelenin ve ondan elde edilen kârın sakıncası yoktur; ancak, altının altına karşı veresiye olarak satılması veya verilen altından fazla alınması caiz değildir.

Soru 1602: Kuyumculuğun hükmü nedir? Altın alım satımının ne gibi şartları vardır?

Cevap: Altın imalatı ve ticaretinin sakıncası yoktur. Ancak altın karşılığı altın satışında ürün ve bedelinin eşit olması, nakit olması ve muamele meclisinde malın teslim edilmesi şarttır.

Soru 1603: Kâğıt paraları veresiye olarak değerlerinden fazlasına alıp satmak caiz midir?

Cevap: Söz konusu işlem, banknotların eski ve yeni olmaları bakımından birbirinden farklı olmaları veya özel işaretler taşımaları veya oranlarının birbirinden farklı olması gibi ciddi bir kast ve rasyonel bir amaç ve gaye gereği yapılmışsa, bu muamelenin sakıncası yoktur. Fakat sırf faizden kaçmak amacıyla formalite icabı yapılır ve paranın faizini elde etmek amaçlanırsa bu muamele şer'an haram ve batıldır.

Soru 1604: Bazıları umumî telefon kulübelerinde jeton yerine kullanılan metal paraları değerlerinden fazlasına satıyorlar. Örneğin: 350 riyal metal para karşılığında 500 riyal kâğıt para almaktadırlar; bu paraları alıp satmanın hükmü nedir?

Cevap: Metal paraları jeton yerine telefon kulübeleri ve benzeri yerlerde kullanmak için değerinden fazlasına alıp satmanın sakıncası yoktur.

Soru 1605: Eğer birisi eski bir parayı yeni paranın yarısı değerinde olduğunu bilmeyerek tedavüldeki yeni paranın değerine satar veya satın alırsa, onu satın alan müşteri de, tedavüldeki yeni paranın fiyatına başka birine satarsa, bu durumda zarara sebep olan veya aldatan kişinin, zarar gören veya aldatılan kişiye bu hile ve aldatmayı bildirmesi gerekir mi? Acaba bu hileli muameleler sahih midir ve bu yolla elde edilen parada tasarruf etmek caiz midir? Yoksa bu mal, sahibi belli olmayan mal hükmünde midir veya harama karışmış helâl mal hükmüne mi girer?

Cevap: Eski paraları, değeri rayiç ve yeni para fiyatından çok az olsa bile alıcı ve satıcının anlaşmaları bir meblağa satın almanın sakıncası yoktur. Satılan şeyin maddî değeri varsa pazarda tedavüldeki paranın fiyatından az da olsa ve muamelede aldatılma bulunsu bile sahihtir; aldatana, hileli durumu aldatılana bildirmesi farz değildir. Aldatanın bu muameleyle elde ettiği mal onun diğer malları hükmündedir. Dolayısıyla aldatılan kişi muameleyi feshetmedikçe aldatanın o malda tasarruf etmesi caizdir.

1606: Bazı banknotları, mal olduklarından veya maddî bir değere ve geçerliliğe sahip oldukları için değil de sırf özel kâğıtlar olmaları hasebiyle alıp satmanın hükmü nedir? Örneğin İmam Humeyni'nin (r.a) resmi basılmış yeşil on bin riyallik banknotları değerinden fazlasına alıp satmak caiz midir?

Cevap: Bu gibi banknotların alış ve satışı ciddî bir kasıt ve makul bir amaçla yapılsa sakıncası yoktur; fakat satış faizli borcun üzerini örtmek amacıyla formalite icabı, biçimsel olarak yapılırsa bu alış verişi haram ve batıldır.

Soru 1607: Sarraflık yapmanın ve az bulunan dövizleri alıp satmanın hükmü nedir?

Cevap: Kendi özünde bir sakıncası yoktur.

Soru 1608: Devlete ait tahvil senetlerini satın almanın hükmü nedir? Acaba bu evrakların alım satımı şer'an caiz midir?

Cevap: Eğer maksat devletin, millî tahvil senetleri bastırıp satmak yoluyla halktan borç alması ise, halkın bu senetleri satın alma yoluyla devlete borç vermeye katılmalarında sakınca yoktur. Yine bu senetleri diğerlerine satmanın da kanunlara aykırı değilse sakıncası yoktur.

TİCARETLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ KONULAR

Soru 1609: Bazı fabrikalarda, başka fabrikalarda üretilen farklı parçalardan cihazları birleştirip montajını yaparak tanınmış yabancı ülkelerden birinin ürünü adı altında satışa sunuyorlar; acaba bu iş hile ve aldatma sayılır mı? Eğer sayılıyorsa, acaba müşterinin gerçeği bilmediği durumlarda, bu cihazlar üzerinde yapılan muamele sahih midir?

Cevap: Eğer mezkûr cihaz veya parçalar müşterinin görerek yabancı mı, yerli mi olduğunu ayırt edebileceği ve tanıyabileceği nitelikteyse, bunların montaj ve üretimine hileli ve aldatmalı denilmez. Ancak bu durumda, söz konusu mal hakkında yapılan gerçek dışı haberler ve tanıtım yalan ve haramdır. Eğer mezkûr eşya gerçeğine aykırı bir nitelikte satılmış ise muamele doğrudur, fakat daha sonra müşteri gerçeği öğrenirse, isterse muameleyi feshedebilir.

Soru 1610: Fabrika ve mağaza sahiplerinin, kendi satış mağazalarının tablolarına yabancı [dilde] yazılar yazmaları veya müşterilerin ve alıcıların dikkatini çekmek için çocuk elbiselerinin üzerine yabancı dilde yazılar ve resimler basmaları caiz midir?

Cevap: Eğer müşteriye aldatmak ve hile yapmak için olmazsa ve yabancıların kültürünü yaymak sayılmaz ise bunun sakıncası yoktur; ancak İslam Cumhuriyeti kanunlarına uyulması gerekir.

Soru 1611: Gayrimüslimlerle yapılan muamelede daha fazla malî ve bilimsel yarar sağlamak amacıyla (farkına varmamaları şartıyla) hile yapmanın, yalan konuşmanın ve aldatmanın hükmü nedir?

Cevap: Muamelelerde, karşı taraf gayrimüslim de olsa yalan konuşmak, hile yapmak ve aldatmak caiz değildir.

Soru 1612: Mal satımında caiz olan kâr miktarı ne kadardır?

Cevap: Kâr etmenin belirlenmiş bir sınırı yoktur; dolayısıyla aşırılık ve haksızlık sınırına ulaşmadıkça ve kanunlara aykırı olmadıkça sakıncası yoktur; ancak daha faziletli ve hatta müstehap olan, satıcının geçimine yetecek miktar kârla yetinmesidir.

Soru 1613: Bir kimse, sahip olduğu suyu çok sayıda insana farklı fiyatlarla satmıştır. Örneğin bir bölümünü bir kişiye yüz bin riyale, aynı miktardaki diğer bir bölümünü ise başka birine yüz elli bin riyale satmıştır. Suyun hepsinin aynı kaynaktan veya kuyudan olduğunu dikkate alarak fiyat farkına itiraz etmeye hakkımız var mıdır?

Cevap: Eğer satıcı, suyun sahibiyse veya şer'an suda hak sahibiyse, başkalarının fiyat farkına itiraz etme hakkı yoktur.

Soru 1614: Kooperatif şirketlerinden birinden sübvansé edilmiş bir malı piyasa fiyatının altında bir fiyata satın aldıktan sonra onu serbest piyasada alış fiyatının üzerinde bir fiyata, hatta alış fiyatının üç katına satmam caiz midir?

Cevap: Devlet tarafından o malın satımı yasak edilmemişse ve fiyat artışı da müşteriye haksızlık derecesine ulaşmazsa, bunun sakıncası yoktur.

Soru 1615: Ben elektronik cihaz üreticilerindenim. Acaba bu cihazları piyasadaki arz ve talep ilkesi çerçevesinde istediğim fiyata satmam caiz midir?

Cevap: Devlet tarafından belirlenmiş bir fiyatı yoksa ve müşteriye de haksızlık edilmiyorsa, alıcı ve satıcının anlaştıkları fiyattan satılmasında sakınca yoktur.

Soru 1616: İslâm'da kapitalizmin [sermayeye dayalı ekonomik sistem] hükmü ve sınırları nedir? Acaba yoksul ve fakirlerin haklarını vermesine rağmen, birisinin çok zengin olması mümkün müdür? İslâm'ın kapitalizmle mücadelesi sadece humus ve zekât

vermeyen kimselerle mi sınırlıdır, yoksa humus ve zekât veren Müslümanları da kapsar mı? Esasen mal varlığının şer'î haklarını [zekât ve humus gibi] veren bir kimsenin zenginliğin zirvesine ulaşması mümkün müdür?

Cevap: Zenginlerin mallarına taalluk eden şer'î haklar sadece humus ve zekâtla sınırlı değildir. Öte yandan İslâm da, servet toplamının meşru yollardan olması, kişinin malına taalluk eden bütün şer'î hakları ödemesi ve şer'an helâl ve aynı zamanda İslâm ve Müslümanların yararına olan yollarda kullanılması şartıyla, servet artırmaya karşı değildir. İnsanın bu hususları gözeterek büyük bir servete kavuşmasının sakıncası yoktur.

Soru 1617: Bir kimsenin başka birini kendisine bir araba satın alması için görevlendirmesi ve arabayı alanın, örnek olarak bir milyar riyale satın almış ise o şahsa arabayı bir milyar yüz bin riyale satın aldığını söylemesi ve bu fazla parayı yaptığı iş, çektiği zahmet karşılığı olarak düşünerek araba fiyatının üzerine eklemesi, aramızda yaygın olan bir adettir; acaba böyle bir muamele sahih midir?

Cevap: Eğer başka biri tarafından ona bir araba satın almak için vekil tutulmuşsa, araba, satın aldığı fiyata müvekkilindir ve müvekkilinden fazla para isteyemeye hakkı yoktur. Elbette vekâleti karşılığında ücret talep edebilir. Ama eğer arabayı [kendi parasıyla] kendisi için satın alır ve sonra onu kendisine araba alma tavsiyesinde bulunan kimseye satmak isterse, onu anlaşılabilecekleri her fiyata satabilir. Fakat her ne kadar yalan konuşmak muameleyi batıl etmese de satın aldığı fiyat konusunda yalan konuşması caiz değildir.

Soru 1618: Araba tamirhanelerinde çalışmakta olan bazı kardeşlerimize, bazen araba satıcıları gelerek, arabayı müşteriye satmak için dış görünüşünün sağlam görünmesinin yeterli olduğu ve masraflarının fazla çıkmaması düşüncesiyle, arabalarını yüzeysel olarak tamir etmelerini istiyorlar. Acaba tamircilerin bu işi yapmaları caiz midir?

Cevap: Eğer insanları aldatmaya sebep olursa ve araç sahibinin bunu müşteriden gizleyeceğini bilirlerse caiz değildir.

FAİZ HÜKÜMLERİ

Soru 1619: Kamyon satın almak isteyen bir şoför, bu iş için gerekli parayı, kamyonu başkasının vekili olarak onun adına satın almak ve daha sonra da paranın sahibinin kamyonu kendisine taksitle satması için başka birinden alırsa, bu muamelenin hükmü nedir?

Cevap: Şoför eğer muameleyi mal sahibinin vekili olarak yapmış ve daha sonra mal sahibi de onu taksitle vekilin kendisine satmışsa, her iki muamelede tarafların ciddî olarak alış verişi niyetleri olur ve bununla faizden kaçmak amacıyla hile yapmayı amaçlamazlarsa, sakıncası yoktur.

Soru 1620: Faizli borç nedir? Acaba mevduat sahiplerinin kâr payı olarak bankadan aldıkları yüzdelik, faiz sayılır mı?

Cevap: Faiz, borçlunun alacaklıya aldığı borçtan dolayı, borç olarak aldığı mala ilâve olarak verdiği fazlalıktır. Ama kâr payı olarak bankadan alınan paraya gelince; [İran'daki bankalarda] banka mevduat sahibinin vekili olarak kendisine tevdi edilen (verilen) parayı, şer'î açıdan sahih sözleşmelerden biri çerçevesinde çalıştırmak zorundadır ve bu muameleden elde edilen kâr faiz değildir ve bu kârı almanın sakıncası yoktur.

Soru 1621: Faizli muamelenin ölçüsü nedir? "Faiz sadece borçta olur, başka durumlarda değil." sözü doğru mudur?

Cevap: Faiz borçta olduğu gibi bazen alış verişte de olabilir. Alış verişte faiz, tartı veya ölçüyle satılan bir malı kendisiyle aynı cinsten olan başka bir maldan daha fazla bir miktar karşılığında satmakla olur.

Soru 1622: Açlıktan ölmek üzere olan ve kendisini ölümden kurtarmak için murdardan başka bir şey bulamayan kimsenin zaruret durumunda murdar yemesi şer'an caiz olduğu gibi, acaba çalışma gücü olmayan ve az bir sermayesi bulunan bir kimse, kârla geçinmek için parasını faizli muamelede kullanmak zorunda kalırsa, zaruret hâline binaen faiz alması caiz midir?

Cevap: Faiz haramdır ve bunu zaruret hâlinde murdar yiyen kişiyle kıyaslamak doğru değildir. Çünkü murdar yemeye mecbur kalan kişinin o anda hayatını kurtaracak başka bir şeyi yoktur; ancak çalışamayacak durumda olan kimse, sermayesini mudarebe [kâr ortaklığı] gibi İslami akitlerden biri adı altında kullanabilir.

Soru 1623: Posta pulları bazen ticarî muamelelerde değerlerinden daha yüksek bir fiyata satılmaktadır. Örneğin yirmi riyallik bir pul yirmi beş riyale satılmaktadır; acaba bu muamele sahih midir?

Cevap: Bunun sakıncası yoktur ve bu fazlalık faiz sayılmaz. Çünkü faizli muamele, ölçü ve tartıyla satılan ve aynı cinsten olan iki şeyin alış verişinde alınan veya satılan şeyin miktarının ötekisine oranla fazla olmasıdır ve bu tür muamele batıldır.

Soru 1624: Faiz, bütün özel ve tüzel kişilere eşit şekilde haram mıdır, yoksa bazı özel durumlarda istisna var mıdır?

Cevap: Baba-oğul, karı-koca arasındaki faiz ve yine Müslüman'ın gayrimüslimden aldığı faizin dışında, genel olarak faiz haramdır.

Soru 1625: Eğer bir muamelede belirli bir tutar üzerinden alım satım yapılsa ve işlem bedelinin tarihli çek şeklinde ödenmesi halinde alıcının satıcıya belirlenen fiyata ek olarak bir miktar daha ödeyeceği konusunda her iki taraf da anlaşılrsa, bunu yapmaları caiz midir?

Cevap: Eğer alış verişi belli bir fiyat üzerinden gerçekleşir ve fazlalık, anaparanın

ödemesinin gecikmesinden dolayı olursa, bu şer'an haram olan faizdir ve sırf tarafların bu fazlalığın ödenmesi üzerine anlaşmalarıyla o para helâl olmaz.

Soru 1626: Eğer birinin bir miktar paraya ihtiyacı olur ve kendisine borç verecek birini bulamazsa, o parayı temin etmek için bir malı veresiye olarak fiyatından fazlasına satın alıp sonra onu aynı mecliste satıcıya daha az bir fiyata nakit olarak satabilir mi? Örneğin: Bir kilo safranı belli bir ücretten parasını bir sene sonra vermek üzere veresiye olarak satın aldıktan sonra, aynı mecliste satıcının kendisine nakit olarak aldığı fiyatın üçte ikisine satması caiz midir?

Cevap: Gerçekte faizli borçtan kaçmak için bir tür hile olan böyle bir muamele şer'an haram ve geçersizdir.

Soru 1627: Ben kâr elde etmek ve faizden kaçmak için değeri çok daha fazla olan bir evi, beş milyon riyale satın aldım. Sözleşme esnasında, satıcının beş ay içerisinde muameleyi feshedebileceğini ve bu durumda benden aldığı parayı geri vererek evi alabileceğini şart koştuk. Muamele bittikten sonra aynı evi satıcının kendisine aylık 150 bin riyale kiraya verdim. Şimdi muamelenin üzerinden dört ay geçtikten sonra, İmam Humeyni'nin (r.a) fetvasına göre bu işin faizden kaçmak için olduğu takdirde caiz olmadığını öğrendim. Sizin fetvanıza göre bunun hükmü nedir?

Cevap: Eğer bu muamele, ciddî bir iradeyle gerçekleşmemiş ve sadece satıcının borç para elde etmek ve müşterinin ise bir kazanç sağlamak amacıyla göstermelik yaptığı bir iş ise, faizli borçtan kaçmak için bir hile olan böyle bir muamele şer'an haram ve geçersizdir. Bu tür muamelelerde müşterinin sadece evin fiyatı olarak satıcıya vermiş olduğu parayı geri alma hakkı vardır.

Soru 1628: Faizden kaçmak için mala başka bir şey eklemenin hükmü nedir?

Cevap: Faizli borcun caiz olması için yapılan bu işin hiçbir etkisi yoktur ve mala bir şey eklemekle helâl olmaz.

Soru 1629: İşçi ve memurlar, yaşlandıklarında kullanmak için çalıştıkları yıllarda aylık maaşlarının bir bölümünü emeklilik sandığına ödüyorlar; acaba emekliliğe ayrıldıktan sonra ödedikleri bu paranın üzerine bir miktar da devlet tarafından eklenerek onlara aylık emeklilik maaşı adı altında verilen bu meblağı almalarının bir sakıncası var mıdır?

Cevap: Emekli maaşı almanın sakıncası yoktur. Devletin emekliye aylık maaşından kestiği miktara ek olarak verdiği para, onun maaşlarından kesilen paranın kârı değildir ve faiz sayılmaz.

Soru 1630: Bazı bankalar resmi tapusu olan evlerin onarımı için cüâle sözleşmesi çerçevesinde, kredi alan kişinin borcunu %1-2 fazlalıkla birlikte belli bir zamana kadar taksitle ödemesi şartıyla ev sahiplerine kredi veriyorlar. Acaba bu şekilde kredi almak şer'an caiz midir ve bu konuda cüâle sözleşmesi nasıl tasavvur edilebilir?

Cevap: Eğer söz konusu meblağ evini onarması için borç olarak ev sahibine verilirse, bu durumda onun cüâle olması anlamsızdır ve borç parada, fazlasının ödenmesi şartı da caiz değildir. Verilen borç her halükarda doğru olmakla birlikte, ev sahibinin tamir için evi bankaya ipotek ettirmesinin sakıncası yoktur. Bu durumda ipotek ettirilen ev, bankanın evi onarmak için kullandığı tutar değil, bankanın evin onarımı için taksitler halinde talep ettiği tutarın toplamıdır.

Soru 1631: Eşyaları nakit değerinden fazlasına veresiye olarak satın almak caiz midir? Bu faiz sayılır mı?

Cevap: Eşyaları nakit fiyatından fazlasına veresiye olarak satmanın ve satın almanın sakıncası yoktur; nakit ve veresiye arasındaki fiyat farkı faiz sayılmaz.

Soru 1632: Bir kimse evini muhayyerlik satışıyla satar. Fakat satışı feshetmek için belirlenen zamana kadar parayı müşteriye geri veremez. Bu yüzden üçüncü bir kişi satıcının muameleyi feshetmesi için bu parayı müşteriye öder; ancak verdiği paraya ek olarak

kendisi için de zahmet hakkı olarak bir miktar para verilmesini şart koşar; şer'an bu meselenin hükmü nedir?

Cevap: Eğer üçüncü kişi parayı müşteriye geri vermek ve muameleyi feshetmek için satıcı tarafından vekil olarak görevlendirilmişse, yani, önce satıcıya bir miktar borç verir ve sonra satıcı tarafından vekil olarak onu müşteriye vererek satışı feshederse, onun bu işi ve bu vekâletinden dolayı ücret almasının sakıncası yoktur. Ama müşteriye ödediği parayı satıcıya borç olarak vermişse, bu durumda satıcıdan taraf müşteriye mal değeri olarak vermiş olduğu paradan fazlasını isteyemez.

ŞUFA (ÖN ALIM) HAKKI

Soru 1633: Acaba bir vakıfta iki kişinin de şufa hakkı olursa ve ikisinden birisinin satma hakkı olduğu düşünülürse ve buna dayanarak üçüncü bir kişiye satarsa diğerine şufa hakkı doğar mı? Yine eğer iki kişi bir mülkü veya bir vakfı ortak olarak kiraladıktan sonra, bunlardan birisi kendi hissesini sulh veya kira yoluyla üçüncü bir kişiye devrederse, kiralanan şey hakkında diğerine şufa hakkı doğar mı?

Cevap: Şufa hakkı, malın kendisinin malikiyetine ortak olunduğu ve iki ortaktan birinin, kendi hissesini üçüncü bir kişiye satması durumunda söz konusudur. Dolayısıyla iki kişiye ait olan bir vakıfta, [vakfın] satılmasının caiz olduğunu varsaysak bile ortaklardan biri kendi hissesini üçüncü bir kişiye satarsa, şufa hakkı yoktur. Yine kiralanan belli bir mülk konusunda da eğer ortaklardan birisi kendi hakkını üçüncü bir şahsa devrederse, şufa hakkı doğmaz.

Soru 1634: Şufa yoluyla alma konusunda mevcut fikhî kaynaklardan ve medenî kanunda kullanılan ifadelerden anlaşıldığı üzere, ortak olan iki kişiden biri, kendi hissesini üçüncü bir kişiye satarsa, diğerine şufa hakkı doğar. Bu durumda, ortaklardan birisi müşteriyi ortağının hissesini satın almaya teşvik eder veya müşteriyi ortağının hissesini satın alacak olursa onu şufa hakkıyla kendisinden almayacağı vaadinde bulunursa, acaba onun bu davranışı şufa hakkının düşmesi olarak görülebilir mi?

Cevap: İki ortaktan birinin, sırf üçüncü bir kişiyi ortağının hissesini satın almaya teşvik etmesi, ona şufa hakkı doğmasına engel oluşturmaz. Hatta ortağıyla muamele yapacak olursa kendisinin şufa hakkıyla onu almayacağını vaat etse, bu bile muamele gerçekleştikten sonra onun şufa yoluyla alma hakkının düşmesine sebep olmaz.

Soru 1635: Ortağı kendi hissesini üçüncü bir kişiye satmadan diğer ortağın kendi şufa hakkını düşürmesi sahih midir? Bu, daha meydana gelmemiş bir haktan vazgeçmek olduğuna göre hükmü açıklar mısınız?

Cevap: Şufa hakkı gerçekleşmedikçe ve iki ortaktan birinin kendi hissesini üçüncü bir kişiye satmasıyla bu hak fiiliyet kazanmadıkça şufa hakkını düşürmek sahih değildir. Fakat iki ortaktan birinin, bağlayıcı bir sözleşmede yan koşul olarak, diğer ortağı kendi hissesini başka bir kişiye satacak olursa şufa hakkını kullanmayacağını taahhüt etmesinin sakıncası yoktur.

Soru 1636: Bir şahıs, kendisine borçlu olan iki kardeşe ait iki katlı evin bir katını kiralamış ve bu iki kardeş, şeran o şahsa takas hakkının doğmasına sebep olacak şekilde, iki yıldır şiddetli taleplere rağmen borcu ödemeyi reddetmişlerdir. Evin değeri ise alacağı meblağdan fazladır; bu durumda, alacaklı eğer takas olarak alacağı meblağ miktarınca o binaya sahiplenir ve onlarla ortak olursa, acaba binanın geri kalan kısmında şufa hakkına sahip olur mu?

Cevap: Sorudaki durumda şufa hakkının yeri yoktur; çünkü şufa hakkı, ortaklardan birinin hissesini satın alarak veya takasla sahiplenerek diğeriyile ortak olması durumunda değil, satıştan önce ortak oldukları malda, ortaklardan birinin kendi hissesini üçüncü bir kişiye satması durumunda söz konusudur. Ayrıca şufa hakkı, bir mülkte ortaklar sadece iki kişi olursa ve ortaklardan birinin kendi hissesini satması durumunda gerçekleşir; ikiden fazla ortak olursa şufa hakkı oluşmaz.

Soru 1637: Bir mülke iki kişi eşit oranda ortaklırlar ve mülkün tapusu da her ikisinin adıdır. Kendi el yazılarıyla düzenlenmiş resmi olmayan bir belge gereğince mülk bu ikisi arasında belirlenmiş sınırlarla bölünmüş ve dağıtılmıştır. Bu durumda, eğer taksim ve ifrazdan sonra bunlardan birisi kendi hissesini üçüncü bir kişiye satmak isterse, sırf mülkün tapusunun ikisinin adına olması nedeniyle öteki ortağa şufa hakkı doğar mı?

Cevap: Satılmış hisse, satış anında ortağın hissesinden ifraz edilmiş ve belli sınırlarla

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

ayrılmış ise, sırf mülkün tapu belgesindeki ortaklıkla şufa hakkı gerçekleşmez.

KİRA

Soru 1638: Kişinin halk için yaptığı iş, çok fazla fiziksel ve zihinsel faaliyet gerektirmeyen ve maddi harcamaya da ihtiyaç duymayan işlerden biri ise, ilgili kurumlarca belirli bir fiyat belirlenmemiş olması ve bunları yapmak için harcanan ortalama süre de genel bir fiyatlandırma için standart değilse, müşteriye haksızlık yapılmaması için söz konusu işlerin ücretlerinin belirlenmesindeki kriter nedir?

Cevap: Bu gibi hizmetlerin ücretini belirlemek örfe bırakılmıştır. Bu gibi işlerde muamele taraflarının razı olacakları bir miktarda anlaşmalarının sakıncası yoktur.

Soru 1639: Ben bir ev kiraladım; daha sonra bu evi satın almak için verilen paranın bir bölümünün faizden olduğunu öğrendim; bu konuda ne yapmam gerekir?

Cevap: Evi kiraya veren kişinin onu bizzat faizli parayla satın aldığını kesin olarak bilmediğiniz takdirde o evde oturmanın ve tasarrufta bulunmanın bir sakıncası yoktur.

Soru 1640: Çalıştığım hükümet kurumu, iki aylık bir süre için beni yurt dışı görevine gönderdi ve bana bu memuriyetin ücreti olarak bir miktar döviz verdi. Ben bu döviz merkez bankasından çok düşük bir fiyata satın aldım. Fakat bazı nedenlerden dolayı memuriyetim bir aydan fazla sürmedi. Geri döndükten sonra ücret olarak aldığım dövizin artan yarısını satın aldığım fiyatın çok üstünde bir fiyata sattım. Şimdi üzerimde olan borcumu devlet hazinesine ödeyerek zimmetimi borçtan temizlemek istiyorum. Bu durumda acaba üzerimdeki borç miktarı döviz satın almak için ödediğim para mı, yoksa o dövizin satımından elde ettiğim para mı?

Cevap: Eğer mezkûr ücret size memuriyet müddetinin günleri miktarınca verilmişse, bu durumda geri kalan günlere tekabül eden kısmı ödemekle yükümlüsünüz ve geri kalan paranın kendisini veya şimdiki fiyatına eşit bir değeri devlete geri vermeniz gerekir.

Soru 1641: Bir kimse, işverenle işçiler arasında aracılık yapmaktadır. Şöyle ki, işveren işçilerin ücretini ona veriyor, o da aldığından daha azını işçilere ödüyor. Aracının bu işinin hükmü nedir?

Cevap: Aracı eğer işveren tarafından vekilse paranın geri kalanını sahibine geri vermesi farzdır ve sahibinin razı olduğunu bilmediği takdirde onda tasarruf etmesi veya kullanması caiz değildir.

Soru 1642: Bir kimse vakfedilmiş bir arsayı şer'î ve kanunî mütevellisinden on yıllığına kiralamış ve bu konuda resmî bir kira belgesi düzenlenmiştir. Fakat kiraya veren kişinin ölümünden sonra yerine geçen kişi, onun sefih (akılsız) olduğunu ve onunla yapılan kira anlaşmasının batıl olduğunu iddia ediyor; bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Kiraya verenin vakfedilen arsa üzerindeki tasarruflarının batıl olduğu ispatlanmadıkça onun yapmış olduğu kira sözleşmesinin sıhhatine hükmedilir.

Soru 1643: Bir kişi, merkez camiinin vakıf yerlerinden olan bir mağazayı belli bir süreye kadar kiralamış; fakat kira süresi bittikten sonra birkaç yılın kirasını ödemediği gibi orayı boşaltmaktan da kaçınmakta ve boşaltma karşılığında birkaç milyar riyal istemektedir. Acaba bu meblağı caminin vakıf mallarından ödemek caiz midir?

Cevap: Kiracının kira süresi bittikten sonra kiralanan yer üzerinde hiçbir hakkı yoktur; aksine kiracının o mağazayı boşaltıp mütevellisine teslim etmesi farzdır. Ancak kanun açısından onun kiralanan yer üzerinde bir hakka sahip olduğu tespit edilirse, bunu isteyebilir ve bunun caminin vakıf mallarından ödenmesinin bir sakıncası yoktur.

Soru 1644: Birisi, belli bir zamana kadar bir ev kiralamış ve daha sonra kira süresi bittikten sonra orada diğer bir belli süreye kadar daha kalabilmek için kira zamanından önce ev sahibine belli bir zamana kadar evi boşaltmasını istememesi şartıyla önceki kira ücretinden daha yüksek bir ücreti peşin olarak ödemiş ve eğer evi boşaltmasını isteyecek olursa evi boşaltırken ikinci kira süresini önceki eski fiyattan hesaplamasını ve fazla kalan parayı geri vermesini şart koşturmuştur. Ancak ev sahibi o süre bitmeden önce kiracıdan evi boşaltmasını istemiş ve ödenen fazla meblağı da iade etmekten kaçınmıştır; bunun hükmü nedir? Acaba ev sahibi

kiracıdan evi boyamak için yaptığı masrafı isteyebilir mi? Bu hususta aralarında hiçbir sözleşme olmadığı dikkate alınırsa hüküm nedir?

Cevap: Kira sözleşmesi esnasında birinci kira süresi bittikten sonra ev sahibi belirlenen süreden önce evi boşaltmasını istediği takdirde ikinci kira ücretini önceki kira ücreti kadar ödemeyi şart koşmuşlarsa, bu durumda ev sahibi şarta aykırı olarak fazla para isteyemez; eğer fazla para almışsa onu kiracıya geri vermesi gerekir. Ev sahibi kiraya verdiği evi boyamak ve tamir etmek için yaptığı masrafları kiracıdan alamaz.

Soru 1645: Bir kişi, sahibinden her ay belli bir bedel ödeme karşılığında iki oda kiralamış ve kiraya veren de ona anahtarları vermiş ve sonuçta kiracı bu iki odaya mobilya ve ev eşyasını taşımıştır. Daha sonra ailesini getirmek amacıyla gitmiş, fakat geri dönmemiştir. Ev sahibinin de onun ve geri dönmemesinin sebebi hakkında bir bilgisi yoktur. Acaba ev sahibi bu iki odayı kullanabilir mi? Ayrıca kiracının ev eşyaları konusunda vazifesi nedir?

Cevap: Kira sözleşmesi şer'an sahih bir şekilde gerçekleşmemişse, örneğin kira süresi belirlenmemişse, kiracının kira olunan yerde hiçbir hakkı yoktur; oranın tasarruf yetkisi sahibine aittir ve onu istediği gibi kullanabilir. Fakat kiracının eşyaları onun yanında emanettir ve onu koruması gerekir. Kiracı geri döndüğünde de orada olmadığı müddet boyunca eşyalarını içine koyarak kapısını kapattığı odanın emsalinin ücretini isteyebilir. Fakat kira şer'an sahih bir şekilde gerçekleşmişse, mal sahibi, kira süresinin bitmesini beklemek zorundadır ve o sürenin tamamı için kira bedelini kiracıdan talep etme hakkına sahiptir. Sürenin bitmesinden sonra ise kira sözleşmesinin temelden batıl olması gibi artık kiracının o evde hiçbir hakkı yoktur.

Soru 1646: Biz, şirketin, sahibinden kiraladığı bir binada yaşayan bir şirket çalışanı grubuyuz. Şimdi ev sahibinin vekili kira miktarı konusunda şirketle ev sahibi arasında anlaşmazlık bulunduğunu ve ev sahibinin mahkeme kararına kadar orada namaz kılınmasına ve diğer tasarruflara razı olmadığını ileri sürmektedir. Bu durumda geçmişte kıldığımız namazları iade etmemiz farz mıdır, yoksa meseleyi (ve hükmü) bilmeyişimiz bizi bu yükümlülüğten kurtarır mı?

Cevap: Kira sahih bir şekilde gerçekleştikten sonra kira süresi bitmedikçe şirket çalışanlarının o binadaki tasarrufları için ev sahibinin iznine ve yeniden onayına ihtiyaç yoktur ve o binada namaz kılmak sahihtir. Yine kiranın batıl olduğu veya kira süresinin bittiği farz edilse bile bina sakinleri bundan habersiz namaz kılmışlarsa namazları sahihtir ve namazlarını iade etmeleri farz değildir.

Soru 1647: Bir memur kendi evini kiraya vererek çalıştığı kuruma bağlı lojmanların birinde oturmaktadır. Onun bu yaptığı, evi olanların, çalıştığı kuruma bağlı lojmanlardan faydalanma hakkının olmadığını açıkça belirten yasaya aykırıdır. Bu durumda eğer kiracı memurun çalıştığı kurumun kanunlarına aykırı olarak evi ona kiraladığını öğrenirse, vazifesi nedir?

Cevap: Bir kuruma bağlı lojmanlarda oturmak için gerekli şartlara haiz olmayan kişilerin, o evlerden faydalanması caiz değildir; ancak görevlinin kendi şahsî mülkünü bir başkasına kiraya vermesinin veya başka birinin orayı kiralamasının ve yine kiracının o mülkte yaptığı tasarrufların sakıncası yoktur.

Soru 1648: Ev sahibi kiracıya, süresi bittiğinde evi boşaltmadığı takdirde her gün için o tarihte o evin emsalinin kira ücretinden daha fazla bir miktarı vermesini şart koyuyor; acaba kiracının sözleşme esnasında ödemeyi taahhüt ettiği bu meblağı ödemesi gerekir mi?

Cevap: Kiracının lâzım ve bağlayıcı sözleşme esnasında zikredilen şarta uyması ve amel etmesi şarttır.

Soru 1649: Birisi, bir yeri kendi izni olmaksızın başka birine kiraya vermemeleri şartıyla iki kişiye ortak (müşa) olarak kiraya

verir. Ancak kiracılarından birisi ev sahibinden izin almaksızın payını ortağına devretmiştir; acaba buna başkasına devretti, denilir mi?

Cevap: Başka bir ortağa devir şartından feragat edilmesine sebep olan bir karine olmadıkça, başkasına devir onun için de geçerlidir.

Soru 1650: Kiralayanın ikinci yılın başında cayma hakkı olması şartıyla, dört yıllığına bir yerdeki arazi ve suyun bir bölümünü kiraladım. Fakat kiraya veren kira sözleşmesini ikinci yılın sonuna kadar feshetmedi ve hatta üçüncü yılın ücretini de alarak karşılığında makbuz verdi. Acaba bu durumda kiraya veren veya mülkü satın aldığını iddia eden kimsenin kira müddeti bitmeden önce mülk üzerinde tasarrufta ve müdahalede bulunma hakkı var mıdır?

Cevap: Eğer kiraya veren, kira sözleşmesini feshetmeye hakkı olduğu zaman içerisinde feshetmezse, ondan sonra sözleşmeyi feshetmesi caiz değildir. Eğer araziye muhayyerlik süresi bittikten sonra başkasına satarsa, bu, kira sözleşmesinin batıl olmasına sebep olmaz; ayrıca mülkün yeni sahibi kira süresi bitinceye kadar beklemek zorundadır.

Soru 1651: Bir kişi, gıda maddeleri satmada kullanmak şartıyla iki mağazayı kiralar ve bu şart kira sözleşmesinde de kaydedilmiştir; fakat kiracı bu şartı uymamıştır. Acaba kiracının bu mağazalardaki ticarî faaliyetleri helâl midir? Yine kiraya veren şartı aykırı davranılması sebebiyle bu kira sözleşmesini feshetme hakkına sahip midir?

Cevap: Kiracının mülk sahibinin şartına uygun davranması farzdır ve eğer şartı aykırı hareket edecek olursa, şartı aykırı hareket edilmesinden dolayı mülk sahibi sözleşmeyi feshedebilir.

Soru 1652: Ben kurumlardan birinde çalışıyorum, kurum başkanı bana aylık maaşa ek olarak barınma, düzenli izinler ve sosyal sigorta gibi bugün alışılmış olan şeyleri de sağlamayı taahhüt etti; ancak birkaç yıl geçmesine rağmen verdiği sözü yerine getirmedi. Bu konuda yazılı bir sözleşmem de olmadığı için hakkımı tam olarak alma gücüne sahip değilim. Acaba bu durumda kanunî yollardan haklarımı talep edebilir miyim?

Cevap: Kanunî makamlar aracılığıyla hakkınızı talep etmenin bir sakıncası yoktur.

Soru 1653: Bir kimse, yağmur suyuyla sulanan vakfedilmiş bir tarlayı belli bir ücret karşılığında kiralamıştır. Ancak yağmur suyuna bağımlı kaldığı için az ürün vermesi nedeniyle onun kanal veya kuyu suyuyla sulanması için gerekli işleri yapmış ve bunun için çok para harcamıştır. Bu durumda kiracı tarlanın kirasını yağmurla sulama esasına göre mi, yoksa kanalla sulama esasına göre mi vermelidir? Bu kanal veya kuyu eğer kamu sektörü tarafından yapılmışsa hüküm nedir? Eğer vakfeden kişi o yerin kiralananından elde edilen kiranın nasıl kullanılacağını belirlemişse, mesela yıllık kirasının on gün Şehitler Serveri İmam Hüseyin'in (a.s) yas törenlerinde harcanmasını belirtmişse, acaba kira ücreti vakfeden kişinin tayin ettiği alanda mı harcanmalıdır? Eğer vakıf yöneticisi kiracıdan kirayı almaktan kaçınırsa, kiracının kirayı Vakıflar Müdürlüğü'ne ödemesi caiz midir?

Cevap: Tarlayı yağmur suyu yerine yer altından çıkan suyla sulamak için kuyu kazmak, kanal açmak ve benzeri teşebbüsler, kira sözleşmesi sahih bir şekilde gerçekleştiikten sonra yapılırsa, ister vakıf yöneticisinin, ister kamu sektörünün ve isterse kiracının parasıyla olsun, kira sözleşmesinde belirlenen ücretin azaltılıp çoğaltılmasını gerektirmez. Ama bu, kira sözleşmesinden önce veya kira süresinin bitiminden sonra ve yeni sözleşme yapılmadan önce olursa, bu durumda vakıf yöneticisi tarla için hazırlanan bütün imkânları göz önünde bulundurarak, onu kiraya verirken o zamanki adilane bir fiyatla vermelidir. Ücret vakfın belirlediği yerde harcanmalıdır. Vakfın kira ücretinin miktarının tayini, vakfın maslahat ve çıkarlarını kiraya verirken gözetecek şer'î yöneticinin görüşüne bağlıdır. Ve vakfın şer'î yöneticisinden kiralamadan ve ondan izin almadan vakıfta tasarruf etmek caiz değildir; bu, gasp sayılır. Vakıfta tasarruf etmenin caiz olması için sadece kira parasını vakıf dairesine veya herhangi bir fona vermek yeterli değildir. Fakat vakıf yöneticisi kira süresi boyunca kiracıdan kirayı almazsa, kiracının ondan yararlanmaya devam etmesinin sakıncası yoktur; bu durumda kira bedeli Vakıflar Müdürlüğü'yle uyum içerisinde vakıfta belirtilen

hususla riayet edilerek harcanmalıdır.

Soru 1654: Eğer kiracı, kiraya verenden kiralanan yeri tamir etmesini ve onda bazı değışiklikler yapmasını isterse, bunun masrafları kime aittir?

Cevap: Eğer kiralanan şey, aynen kira sözleşmesi yapıldığı zamandaki gibi ise, kiraya veren, kiracının onda bazı yenilemeler ve değışiklik yapma talebini kabul etmek zorunda değildir. Fakat kiracının bu isteğini kabul ettikten sonra, kiralanan yerde yapılan tüm değışiklik ve onarım masrafları onun kendisine aittir ve kiracının mülk sahibinden bu işleri yapmasını istemesi, bu masrafları üstlenmesini ve karşılmasını gerektirmez.

Soru 1655: Bir kimse, yas meclisinde bir kişiden Kur'an okumasını ister ve bunun karşılığında ücret olarak ona bir miktar para verir. Fakat bu şahıs Kur'an okurken kendisine para veren kişiyi niyet etmeyi unuttur. Dolayısıyla bitirdikten sonra okuduğu Kur'an'ı, niyetinde bu işi yapmasını tavsiye edene atfetmek ister, acaba onun bu davranışı sahih midir ve bu ücreti hak eder mi?

Cevap: Eğer Kur'an okurken o kişiyi niyet etmemişse, okuduktan sonra onu, Kur'an'ı okumayı vasiyet eden kişi için sayması doğru değildir ve ücreti de hak etmez.

Soru 1656: Bir simsarla birlikte ev görmeye gittik, gidip gördükten sonra almaktan vazgeçtik, sonra aynı evi başka biriyle görmeye gittik ve simsarın haberi olmadan evi satın aldık. Acaba simsarın bu konuda herhangi bir hakkı var mı?

Cevap: Komisyoncu (simsar veya emlakçı), satışa çıkarılan evi göstermek için müşteriye rehberlik ve eşlik ettiği için ücret talep etme hakkına sahiptir; ancak satıcı ve alıcı arasında gerçekleşen muamelede hiçbir etkisi ve rolü yoksa ücret talep etme hakkı yoktur. Elbette eğer bu alanda kanun ve yönetmelikler varsa bunlara uyulmalıdır.

Soru 1657: Birisi, evini satmak için emlakçıya gider ve onun yardımıyla müşteri bulur ve evin değerini belirler; fakat müşteri komisyon vermemek için muameleyi doğrudan satıcıyla gerçekleştirmiştir. Acaba bu durumda müşteri ve satıcının komisyon ücretini ödemesi gerekir mi?

Cevap: Sırf müracaat etmenin kendisi, emlakçının komisyon ücreti alma hakkı kazanmasına sebep olmaz. Fakat eğer emlakçı, alıcı veya satıcı için bir iş yapmışsa, o iş yaptığı kişiden o işin emsalinin ücretini isteyebilir.

Soru 1658: Bir yeri belirli bir zamana kadar belli bir paraya kiralayan biri, bir süre sonra kira sözleşmesini fesheder. Acaba kira sözleşmesinin onun tarafından feshedilmesi sahih midir? Eğer sahih ise, kiraya veren, feshetmeden önceki günler için kira ücreti almayı hak ediyor mu?

Cevap: Kiracının, şer'an feshetme hakkı olmadığı sürece, kira sözleşmesini feshi sahih [geçerli] değildir. Feshetme hakkının olduğunu bile varsaysak, eğer muameleyi feshederse, fesihten önceki günlerin ücretini ödemelidir.

Soru 1659: Bir kişi, arazinin sulanması için gerekli suyu çıkarmak ve bunun için derin su kuyusu sondajı yaptırmak gibi gerekli bütün işleri kendisinin yerine getirmesi ve masraflarını da kendisinin karşılaması şartıyla bir tarım arazisini kiralar. Kiracı kanunî hazırlıkları geride bırakıp su kuyusu sondajı için kendi adına izin aldıktan sonra kuyuyu açtırır ve ondan yararlanmaya başlar. Fakat aradan bir yıl geçtikten sonra arazinin sahibi tek taraflı olarak sözleşmeyi lağveder. Bu durumda kuyunun kendisinin, yapılan harcamaların ve satın alınmış araç gereçlerin hükmü nedir? Acaba kuyu kiracının mıdır, yoksa mülkiyette araziye mi tâbidir?

Cevap: Kira süresi sona ermedikçe taraflardan hiçbirinin sözleşmeyi feshetme hakkı yoktur ve sözleşmede aksine bir şart konulmamışsa kuyu araziye tâbi olup arazi sahibine aittir. Ancak kuyu üzerine kurulan araç gereçler ve yine kiracının kendi malıyla satın aldığı şeyler kiracıya aittir. Kira sözleşmesinde kiracının kuyudan yararlanma hakkı kabul edilmişse, bu durumda kiracının hakkı saklıdır.

Soru 1660: Eğer özel kurum ve şirket sahipleri, İran İslam Meclisi tarafından onaylanan iş kanunu kapsamındaki işçilere sağlanan mali ayrıcalık ve yardımların bir kısmını ödemekten kaçınırsa, vazifemiz nedir?

Cevap: İşverenlerin, işçi ve çalışanların yasal düzenleme ve kurallara göre sahip oldukları haklara ilişkin tüm yükümlülüklerine uyması farzdır ve işçilerin yasal haklarını talep etme hakları vardır.

Soru 1661: İki devlet dairesinin, idarelerden birisine ait binanın bir bölümünü, kira süresinin bitiminden sonra bina boşaltılana kadar bütçesinin bir kısmını birinci idarenin hesabına yatırması şartıyla, belli bir zaman için öteki idarenin kullanımına bırakmak üzere aralarında sözleşme yapmaları caiz midir?

Cevap: Eğer bu iş sahih bir kira sözleşmesi çerçevesinde ve binanın kanunî sorumlusunun kabul ve onayıyla gerçekleşirse sakıncasızdır ve sözleşmedeki koşul da şeriata aykırı değilse geçerlidir.

Soru 1662: Günümüzde evi kiraya verirken halk arasında yaygın olan bir biçimde kiracıdan önceden para almanın şer'î hükmü nedir?

Cevap: Eğer ev sahibi, kiracının kendisine bir miktar borç vermesi şartıyla evini belli bir zamana kadar belirli bir ücretle kiraya vermeyi kararlaştırır ve aldığı borcu dikkate alarak evini benzeri bir evin ücretinden daha düşük bir ücrete de kiraya verirse, bunun sakıncası yoktur. Fakat evini bedava olarak kiracının tasarrufunda bırakmak veya evini benzeri bir evin ücretine veya benzerlerinin ücretinden az ya da çok bir bedel karşılığında kiraya vermek şartıyla kiracıdan borç alırsa, öyle ki aralarında ilk olarak, borç almak ve borç vermek gerçekleşir ve evi kiraya vermek veya kiracının tasarrufuna bırakmak borçtaki bir şart olursa, bunların hepsi haram ve batıldır.

Soru 1663: Hırsızlık veya yangın gibi sebeplerle yolda eşyanın telef olması veya zarar görmesi durumunda eşyayı taşıyan ve belli bir ücret karşılığında müşteriye teslim eden nakliye şirketi tazminatla yükümlü olur mu?

Cevap: Eğer eşyaları taşıması ve belirlenen yere ulaştırması için kiralanan nakliye şirketi, eşyaları korumak için taşımacılıkta yaygın olarak bilinen tedbirleri almış ve bu konuda hiçbir ihlal ve ihmalde bulunmamışsa, sözleşmede tazminatla yükümlülüğü şart koşulmadığı sürece yükümlü olmaz, aksi durumda zararın tazminiyle yükümlüdür.

Soru 1664: Eğer çoban, koyun sürüsünü ağılda toplayıp kapısını kapattıktan sonra, oradan on sekiz km. uzaklıktaki evine gider ve geceleyin kurtlar ağıla girerek koyunları parçalarsa, çoban onların zararından yükümlü olur mu? Sözleşme gereği ücret olarak çobana o koyunlardan yedi tanesinin verilmesi gerekiyor, acaba bu durumda koyunları otlatması için çobanı istihdam eden kişinin onun ücretini vermesi gerekir mi?

Cevap: Eğer çoban, geceleri sürünün ağılını korumakla sorumlu değilse ve koyunları korumada hiçbir ihlalde ve kusurda da bulunmamışsa tazminatla yükümlü değildir ve çobanlık ücretinin tamamını isteme hakkı vardır.

Soru 1665: Komşusunun evinde herhangi bir kira, satış veya ipotek sözleşmesi yapmaksızın uzun yıllar bedava olarak oturan bir kimse, ev sahibinin ölmesinden sonra mirasçılarının evi geri istemeleri karşısında evi vermekten kaçınmakta ve evin kendisine ait olduğunu iddia etmekte, ancak iddiasını ispatlayacak bir delili de bulunmamaktadır. Bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Mirasçılar şer'î bir yolla evin, miras bırakanın malı olduğunu ispatlarsa veya evi elinde bulunduran kişi bunu itiraf eder, ancak o evin kendisine intikal ettiğini iddia ederse, bu iddiasını şer'î bir yolla ispatlamadıkça, evi sahibinin mirasçılara geri vermelidir.

Soru 1666: Saatini tamir etmesi için saatçiye veren bir kişinin saati, bir süre sonra çalınmıştır. Acaba dükkânın sahibi zararı

karşılamacla yükümlü müdür?

Cevap: Eğer dükkân sahibi saati korumada kusur etmemişse, tazminatla yükümlü değildir.

Soru 1667: Burada yabancı şirketlerin mallarını satmak için onların temsilciliğini üstlenen ve bunun karşılığında satılan ürünlerin parasından belli bir yüzde komisyon alan özel bir şirket var. Şer'i açıdan bu komisyonu almak caiz midir? Eğer [caiz ise] devlet memurlarından birisi bu özel şirketle işbirliği yaparsa, onun da bu komisyondan bir miktar alması caiz midir?

Cevap: Eğer bu komisyon, yabancı şirketlerin veya yerli devlet veya özel şirketlerin mallarını satmada temsilcilik ücreti olarak alınır, onu almanın temsilci için özü itibariyle bir sakıncası yoktur. Fakat devlet memurunun, karşılığında aylık maaş aldığı resmî hizmetler için ücret veya başka bir hediye almaya hakkı yoktur.

HAVA PARASI HÜKÜMLERİ

Soru 1668: Bir mağazayı ticaret veya başka bir iş için belli bir zamana kadar kiralayan kiracının, kira süresi bittikten sonra sahibinin kirayı uzatmamasına rağmen, o yeri boşaltmaktan kaçınarak hava parası istemesi caiz midir? Kiracının mağazayı başkasına devretme hakkı olmadığı göz önünde bulundurulursa kiracının iş ve meslek [müşteri muhiti ve şöhret kazanma] hakkı iddia etmesi caiz midir?

Cevap: Kiracının kira süresi bittikten sonra o yeri elinde tutmaya ve sahibine teslim etmekten kaçınmaya hakkı yoktur; ancak kiracının orada mülk sahibinden kendisine intikal eden hava parası hakkı varsa veya o yer, kiralayan kimseye kanunen bir hakkın doğmasını gerektiren yerlerdense, bu durumda sahibinden kendi hakkının bedelini isteyebilir.

Soru 1669: Ticarî bir yer kiraladım ve hava parası hakkını elde etmek için sahibine bir miktar para ödedim. [Ayrıca] bu yere elektrik çekirmek, yere taş döşemek, iş ruhsatı almak ve diğer işler için de çok miktarda para harcadım. Aradan on yıl geçtikten sonra yer sahibinin mirasçıları orayı kendilerine geri vermemi istemektedirler; acaba onların isteğini kabul ederek orayı boşaltmam farz mıdır? Eğer boşaltmam farzsa, oraya harcadığım parayı onlardan isteyebilir miyim? Yine hava parası bedelinin şimdiki değerini isteme hakkım var mı?

Cevap: Sahibinin kira sözleşmesini yenilemesinin farz oluşu veya kiracıdan yeri boşaltmasını isteyebilmesi ve onun bu isteğini kabul etmenin gerekliliği ve yine kiralanan o yere harcanan mallarla ilgili tazminat yükümlülüğü, ülkede uygulanan kanunlara veya kira sözleşmesinde kiracıyla kiraya veren arasında belirtilen şartlara bağlıdır. Ama yerin hava parasına gelince; eğer şer'î bir yolla mülk sahibinden kiracıya intikal etmişse veya kanun gereğince hava parası kiracının ise, kiracı hava parasının şimdiki değerini isteyebilir.

Soru 1670: Şirketlerden birinin sahibi, kiracıdan hava parası almadan bir binayı kiraya vermiştir. Kiracının, binayı boşalttığı zaman hava parası olarak ona bir meblağ ödemesi gerekir mi? Eğer binanın sahibi orayı kiracıya satarsa, kiracı, binanın değerinden hava parası hakkı olarak bir miktarı düşebilir mi?

Cevap: Oranın hava parası [hakkı], satın alma, uzlaşma, lâzım bir akdin şartı gibi meşru bir sebep veya tıpkı bunu beyan eden kanuna göre kiracının mülkü olmadıkça, malikten herhangi bir talepte bulunma hakkı yoktur. Yine eğer o binayı sahibinden satın alırsa, hava parası olarak bedelinden herhangi bir tutar düşemez.

Soru 1671: Babam evlâtlarından üçü için birkaç ticarî dükkân satın almış ve tapularını aynı zamanda onların adına tescil ettirmiş; sonuç olarak o dükkânlar hâlihazırda artık şer'an ve kanunen onlara aittir. Bu dükkânlar ölmeden önce babamın elindeydi ve onlarda alış veriş ve ticaretle uğraşıyordu. Acaba bu yerlerin hava parası sadece sahiplerinin midir, yoksa mülkten ayrı olup mirasçıların tümüne mi aittir?

Cevap: Dükkânların hava parası mülke tâbidir ve şer'î bir yolla sahibinden başka birine intikal etmedikçe o mülkün sahibine aittir.

Soru 1672: Eğer kiracı, bir dükkânı kiralarken sahibine hava parası olarak bir miktar para verse, acaba herhangi bir sebepten orayı boşaltmak isterse, mal sahibi kiracıya sadece onun vermiş olduğu meblağı mı iade etmelidir, yoksa hava parasını kiracının yeri boşalttığı günün fiyatıyla mı ödemelidir?

Cevap: Eğer dükkânın hava parası hakkı şer'an kiracıya aitse, günün adilane fiyatına göre cari fiyatını talep edebilir ve mülk sahibinin de kiracıya o andaki fiyatını vermesi farzdır. Ama eğer orayı boşalttığı zaman geri almak üzere bir miktar parayı mülk sahibine emanet

olarak bırakmışsa, sadece o yeri kiraladığı zaman ödediği meblağın dengini isteyebilir.

Soru 1673: Şehrimizde hava parasının yaygın olmadığı bir dönemde hava parası vermeksizin sahibinden bir dükkân kiraladım; şimdi kiraya veren ölmüş ve orası evlâtlarından birinin mülkü olmuş ve benden orayı boşaltmamı istiyor. Oysa kirada oturduğum süre zarfında, oraya elektrik ve telefon çekirmek, kapısını değiştirmek ve muhafaza etmek gibi bazı işler yaptım ve o yerde yaptığımız muameleler nedeniyle halktan alacaklarım da var. Acaba orayı hiçbir hak talebinde bulunmadan yerin şimdiki sahibinin isteği üzerine boşaltarak ona teslim etmem farz mıdır? Eğer benim de bir hakkım varsa miktarı ne kadardır?

Cevap: Siz, önceki kira süresi bittikten sonra kira sözleşmesini mevcut sahibi ile yenilemeden orada tasarruf edemez ve ona teslim etmekten kaçınamazsınız. Fakat şimdiki sahibinin kirayı yenileme isteğinizi kabul etmesinin gerekliliği veya yeri boşaltmayı istemesinin caiz oluşu ve onun isteğini kabul etmenin gerekliliği kanunlara veya sözleşmedeki şartlara bağlıdır. Ama orayı boşaltırken hava parası bedeli olarak bir şey isteme hakkınıza gelince, önceki kira sözleşmesi yapılırken o bölgenin örfünde kiracı için hava parası hakkı öngörülüyormuş ve [dolayısıyla] hava parası hakkı da size intikal etmemiş. Bu yüzden [hava parası konusunda] kanunun size bir hak tanınması dışında, yerin şimdiki sahibinin isteği üzere yeri boşaltıp onu kendisine teslim etme karşılığında hava parası istemeye hakkınız yoktur. Çektiğiniz elektrik, telefon ve kendi paranızla yaptırdığınız şeylere gelince, örf veya mevcut kanunlara göre bedava olarak görülen veya mülk sahibi tarafından karşılığı ödendiği takdirde mülke tabi bilinen şeyler müstesna hepsi size aittir.

Soru 1674:

- a) Bir yer, yirmi yıl boyunca sürekli işyeri olarak kiralananmıştır. Kiracının, kira süresi boyunca veya süresi dolduktan sonra, hava parası vergilerini ödeyerek ve tüm yasal hususlara riayet ederek söz konusu yerin hava parasını başka bir kiracıya devretme hakkı var mıdır?
- b) Eğer hava parası bütün kanunî kurallar gözetilerek resmi olarak başka bir kiracıya devredilse, mülk sahibinin onu ikinci kiracıdan kabul etmediği için iş yerini boşaltmasını isteme hakkı var mıdır?

Cevap: O yerin hava parası hakkı, mülk sahibinden veya kanuna uygun olarak kiracıya intikal etmemişse, onu satmaya ve başka birine devretmeye hakkı yoktur. Eğer böyle yaparsa fuzulî ve geçerliliği mülk sahibinin iznine bağlı bir iş yapmış olur.

Soru 1675: Murisim (bana miras bırakan), otel ve oradaki eşyalardan payına düşen bütün malları ve hakları konusunda benimle uzlaştı; acaba bu uzlaşma oteldeki hava parasını da kapsar mı?

Cevap: Eğer otelin hava parası hakkı ona ait ise ve oteldeki tüm malları ve hakları üzerinde hiçbir şey istisna edilmeksizin uzlaşma yapılmışsa, hava parası hakkı da uzlaşmaya dâhildir.

Soru 1676: Birisi, sahibi istediğinde boşaltmak şartıyla bir yeri kiralamış ve kira süresi bitince sahibinin yeri boşaltmasını istemesi üzerine yerin hava parası hakkını istemektedir; acaba yer sahibinin hava parasını kiracıya ödemesi farz mıdır?

Cevap: Mülk sahibi istediği zaman, kiracının yeri boşaltması gerektiği şartının koşulduğu sözleşmede, anlaşılan odur ki hava parası hakkı yer sahibinden kiracıya intikal etmemiştir. Bu durumda İslâm Devleti kanunları uyarınca böyle bir hakkın öngörülmüş olması dışında bir şey isteyemez.

Soru 1677: Kiraya verdiğim yerin hava parası hakkını, belli bir meblağa kiracıya sattım; o da bunun karşısında bana çek verdi. Fakat hesabında para olmadığı için çeki nakit paraya çeviremedim. Söz konusu yer halen kiracının elindedir ve ben ondan henüz hava paramı almamış olmama rağmen, kendisine ait olduğunu iddia etmektedir. Acaba o yerin hava parası hakkı ona mı aittir, yoksa parayı alamadığım için hava parası muamelesi batıl mı olur?

Cevap: Hava parası satışı doğru bir şekilde gerçekleştikten sonra, sırf hava parası karşılığı verilen çekin banka hesabında karşılığının olmayışı muamelenin batıl olmasına sebep olmaz. Hava parası müşterinindir ve yeri kiraya veren satıcı ise, çekin karşılığını isteme hakkına sahiptir.

Soru 1678: Eğer kiracı yeri boşaltırken hava parası istemeye hakkı olmasına rağmen mülk sahibi örf ve kanuna aykırı olarak bunu ödemeyi reddediyorsa, kiracının, mülk sahibi razı olmaksızın hava parası bedelini alıncaya kadar o yerde kalmasının hükmü nedir? Kiracının orada kalmasının caiz olmadığını ve gasp olduğunu varsayarsak, acaba oradan kazandığı mallar şer'an helâl midir?

Cevap: Mağazanın boşaltılması hava parası bedelinin ödenmesi şartına bağlı kılınmamışsa, yeri boşaltırken sırf hava parası karşılığını isteme hakkına sahip olmak, o yerde tasarruf etmeyi sürdürmenin caiz olması için yeterli değildir. Ama yine de o yerde yapılan alış verişle elde edilen kazanç şer'an helâldir.

Soru 1679: Birisi belli bir meblağ karşılığında bir dükkân kiralamış ve hava parası olarak da ayrı bir meblağ ödemiş; ardından mal sahibi ilk kiranın iki katına çıkana kadar kirayı artırmaya başlamış. Hâlihazırda kiracı yeri boşaltarak daha yüksek bir hava parası karşılığında başka bir kiracıya vermek istiyor. Fakat mülk sahibi hava parası değerinin %15'ni ve ilave olarak kira ücretini de on katına çıkarmak istiyor. Oysa komşu mağazaların kirası bundan daha azdır. Mülk sahibinin şer'an ve kanunen bahsi geçen yüzdeliği istemeye ve kirayı bu kadar çok yükseltmeye hakkı var mıdır?

Cevap: Eğer dükkânın hava parası kiracıya aitse ve onu dilediğine devretme izni varsa, mal sahibinin, kiracının hava parası hakkı olarak aldığı bedelden bir şey talep etme hakkı yoktur. Ama kiralık mülk ile ilgili olarak, kira ücretinin belirlenmesi, kira sözleşmesini yenilerken mal sahibi ile kiracı arasındaki anlaşmaya bağlıdır.

Soru 1680: Eğer birisi bir dükkân kiralasın ve aylık kira bedeline ek, hava parası olarak da bir meblağ öderse ve kiraya veren hava parası hakkını o yeri boşaltırken cari fiyatı üzerinden ödeyeceğini aksi durumda kendisinin hava parası hakkını başkasına satmaya ve orayı ona vermek için boşaltmaya hakkı olduğunu şart koşarsa; acaba bu şart sahih midir? Kiraya verenin cari bedelini kiracıya ödeyerek veya yeri başkasına devretmeyi kabul ederek bu şartı yerine getirmesi farz mıdır?

Cevap: Kira sözleşmesinde böyle bir şart koşulmasının hiçbir sakıncası yoktur ve kiraya veren kişinin bu şarta uyması farzdır ve kiracıdan hava parasını satın almayı kabul etmezse, onun başka birine satılmasına ve söz konusu yerin ona teslim edilmesine itiraz etme hakkı yoktur.

Soru 1681: Dükkânı başkasına kiralanan bir ev satın aldık ve sahibi, hava parasını kiracıya satmış ve söz konusu kiracı da hakkını başka bir kişiye satmış. Acaba kira süresi sona erdikten sonra bunu yapmamız gerekir mi? Son kiracıdan, kira süresi dolduktan sonra dükkânı boşaltmasını istesek, hava parasını bizim mi ona ödememiz gerekiyor yoksa eski mülk sahibi mi veya hava parasını alan önceki kiracı mı ödemelidir?

Cevap: Son kiracı yasal olarak dükkânın hava parasının sahibi olduktan sonra, hâlihazırda onu ondan satın almak isteyen kişi hava parasının bedelini ona ödemek zorundadır.

MALÎ KEFALET

Soru 1682: Banka hesabında bakiyesi olmayan birisi, başka birisi için teminat olarak çek yazabilir mi?

Cevap: Bu gibi meselelerde ölçü, İslâm Cumhuriyeti [ya da bulunulan ülke] kanunlarıdır.

Soru 1683: Bir miktar alacaklı olduğum şahıs, borcunu ödemekte kusur edince, akrabalarından biri borçluya bir süre zaman tanımam şartıyla bana borç miktarı kadar vadeli bir çek verdi ve böylece çekin ödeme süresi doluncaya kadar borçlu borcunu ödemezse, onun borcunu ödeyeceğine dair kefil oldu. Daha sonra borçlu kaçarak gizlendi ve hali hazırda ona ulaşamıyorum. Acaba bütün borcu kefilden almam caiz midir?

Cevap: Eğer borcu ödeyeceğine dair şer'an sahih bir şekilde kefil olmuşsa, vakti geldiğinde alacağınızı istemeniz ve hepsini kefilden almanız caizdir.

REHİN (İPOTEK)

Soru 1684: Birisi bankadan aldığı borç karşılığında evini ipotek etmiş ve borcunu ödeyemeden vefat etmiştir. Küçük yaştaki mirasçılar da borcun tamamını ödeyemeyince banka, değeri borç miktarının kaç katı olan eve el koymuş ve zapt etmiştir; bu fazla olan fark miktarının hükmü nedir? Küçük çocuklar ve onların haklarıyla ilgili hüküm nedir?

Cevap: Alacaklının alacağına ulaşmak için ipotekli malı satmasının caiz olduğu yerlerde, onu mümkün olan en yüksek fiyata satması farzdır. Alacaklının talebinden daha yüksek bir fiyata satarsa, kendi hakkını aldıktan sonra geri kalanını şer'î sahibine geri vermesi gerekir. Dolayısıyla söz konusu sorudaki fazlalık miktar mirasçılara aittir.

Soru 1685: Mükellefin belli bir süre için birinden belli bir miktar borç alması ve evini borç karşılığında ona ipotek etmesi ve sonra da aynı evi alacaklı kişiden belli bir meblağ karşılığında belli bir zamana kadar kiralaması caiz midir?

Cevap: Mülk sahibinin kendi malını kiralamasındaki sakıncaya ek olarak, bu tür muameleler, faizli borç elde etmek için yapılan bir hile olup şer'an haram ve batıldır.

Soru 1686: Birisi bir miktar borç karşılığında arsasını bir başkasına ipotek etmiştir. Bunun üzerinden kırk yıldan fazla bir zaman geçmiş, ipotek eden ve alacaklının her ikisi de ölmüşlerdir. İpotek edenin mirasçıları onun ölümünden sonra defalarca alacaklının mirasçılarından arsayı geri istemelerine rağmen onlar bu talebi reddederek arsanın kendilerine babalarından miras kaldığını iddia etmektedirler. Acaba ipotek edenin mirasçılarının, arsalarını onlardan geri almaları caiz midir?

Cevap: Eğer alacaklının borcunu almak için, arsayı sahiplenme hakkı olduğu ve arsanın değerinin de borç miktarı kadar veya ondan daha az olduğu tespit edilirse, arsa, ölünceye kadar da onun tasarrufunda kalmışsa, bu durumda görünüşe göre arsa onun mülküdür. Dolayısıyla da ölümüyle onun bıraktığı maldan ve mirasçılara ulaşan mirastan sayılır. Aksi durumda arsa ipotek edenin mirasçılarının miras olarak ulaşır ve onlar bu mirası onlardan isteyebilirler ve mirasçılar da ipotek edenin borcunu geri bıraktığı maldan düşerek alacaklının mirasçılarının ödemelidirler.

Soru 1687: Bir evi kiralayanın, onu borcu için bir başkasına ipotek etmesi caiz midir, yoksa ipoteğin geçerli olması için ipotekli malın ipotek ettirenin mülkü olması şart mıdır?

Cevap: Ev sahibinin izniyle olursa, sakıncası yoktur.

Soru 1688: Birisine olan borcum karşılığında evimi bir yılığına ona ipotek ettim ve bununla ilgili olarak bir sözleşme yaptık. Fakat ben sözleşme dışında evin üç yıl onun elinde kalacağı vaadinde bulundum. Acaba ipotek süresi konusunda, sözleşmede yazılmış olan mı geçerlidir, yoksa formalite icabı söz verdiğim süre mi? İpoteğin batıl olduğu farz edilse, ipotek edenle alacaklının ne yapmaları gerekir?

Cevap: İpoteğin süresi konusunda, sözleşme, verilen söz veya buna benzer şeyler ölçü değildir; bu konuda ölçü, borç sözleşmesidir. Dolayısıyla eğer belli bir süre şart koşulmuşsa, o süre dolunca ipotek bozulur; aksi takdirde borç ödeninceye veya alacaklı borçlunun zimmetini ber'î edinceye kadar ipotek geçerlidir. Ev ipotek olmaktan çıkar veya ipotek sözleşmesinin temelden batıl olduğu anlaşılırsa, ipotek eden alacaklıdan ipotek ettiği malı isteyebilir. Alacaklı da sahibine onu geri vermekten kaçınamaz ve o mala sahih [geçerli olan] ipoteğin sonuçlarını uygulayamaz.

Soru 1689: Yaklaşık iki yıl veya daha fazla bir süre önce, babam kendisine olan bir borcu karşılığında birisine bir miktar altın sikkeyi ipotek olarak vermiş ve vefatından birkaç gün önce de ipotek alan kişinin bunları satmasına izin verdi; ancak bu konuda kendisini bilgilendirmedir. Daha sonra ben babamın ölümünden sonra borçlu olduğu meblağı birinden borç alarak babamın borcunu

ödeyip zimmetini berî etmek kastı olmaksızın, sırf ipotek edilen malı ondan alarak başkasına ipotek etmek amacıyla ona verdim. Fakat alacaklı malı teslim etmeyi, mirasçılarının hepsinin muvafakat etmesine bağlı kıldığından onların bazıları buna izin vermedi ve sonuç olarak onu geri almak için alacaklıya müracaat ettim; ama o, alacağı karşısında onları aldığı iddia ederek bana geri vermekten kaçındı. Bu konuda şer'an hüküm nedir? Acaba alacaklımın, alacağını aldıktan sonra ipotekli malı geri vermekten kaçınması caiz midir? Babamın borcunu ödemekle sorumlu olmadığım ve ona parayı babamın borcunu ödemek için vermediğim göz önünde bulundurulursa, acaba alacaklımın o parayı alacağı karşılığında alarak geri vermeme hakkı var mıdır? Yine ipotekli malı bana vermediği diğer mirasçılarının muvafakatine bağlı kılabilir mi?

Cevap: Eğer para alacaklıya meyyitin borcunu ödemek kastıyla verilmişse, bu durumda meyyitin üzerindeki borç kalkar, zimmeti berî olur ve ipotekli mal serbest olarak alacaklının yanında emanete dönüşür. Ancak ipotekli mal bütün mirasçılara ait olduğu için onu mirasçılarının tümünün muvafakati olmaksızın mirasçılarının bazılarına veremez. Eğer paranın ölen kişinin borcu karşılığında ödendiği kesinlik kazanmaz ve alacaklı da bunu itiraf ederse, alacaklı o parayı alacağı karşısında kendisi için alamaz ve kendisine veren kişinin istemesi durumunda geri vermesi farzdır. Böylece meyyitin mirasçıları babalarının borcunu verip ipotekli malı kurtarıncaya veya alacaklıya, hakkını alması için onu satmasına izin verinceye kadar altınlar ipotek olarak onun yanında kalır.

Soru 1690: Malını birine ipotek eden kimsenin, aynı malı ipotekten kurtarmadan önce borcundan dolayı üçüncü bir kişiye ipotek etmesi caiz midir?

Cevap: Önceki ipotekten kurtulmadan, rehin verenin aynı malı, birinci alacaklının izni olmaksızın ikinci kez ipotek etmesi fuzulî olup, sıhhati birinci alacaklının iznine bağlıdır.

Soru 1691: Birisi, kendisine borç olarak belli bir meblağ vermesi için tarlasını başka birine ipotek eder; fakat ipotek alan, belirlenen meblağa sahip olmadığını mazeret göstererek onun yerine tarla sahibine on tane koyun vermiştir. Şimdi her iki taraf da ipoteği çözerek kendi malını almak istiyor; ancak alacaklı kendisine on tane koyunun geri verilmesinde ısrar ediyor. Acaba şer'an böyle bir hakkı var mıdır?

Cevap: İpotek kesin ve sabit bir borç karşılığında olur; sonradan gerçekleşecek borç karşılığında değil. Sorudaki durumda tarla ve koyunların her biri, sahiplerine geri verilmelidir.

ORTAKLIK

Soru 1692: Bir şirket sahibiyle, sermayenin kullanılmasında benim adıma vekillik yapacak ve her ay hisseme düşen kârdan bana beş bin tümen verecek şekilde sermayesine ortak oldum. Bir yıl sonra bu mal ve kârı karşılığında ondan bir arsa aldım; bu arsanın hükmü nedir?

Cevap: Yatırımda ortaklık ve sermayenin şirket sahibi tarafından kullanılmasının söz konusu olduğu varsayımdaki soruda, elde edilen kazanç eğer şer'an helâl olan bir şekilde elde edilmiş ise, arsayı almanın sakıncası yoktur.

Soru 1693: Kaç kişi kendi aralarında kura çekmek ve adı kurada çıkan kişinin kendisine ait olması şartıyla ortaklaşa bir şey satın alırsa, bunun hükmü nedir?

Cevap: Kura çekmekten maksat, herkesin ortak maldaki hissesini kura çekiminden sonra adına çıkan kimseye kendi rızalarıyla hibe etmekse, bunun sakıncası yoktur. Fakat maksat, ortak malın kura çekimiyle adı kurada çıkan kişinin malı olması ise, bu şer'an sahih değildir. Bunun gibi asıl maksat kaybetme-kazanma (kumar) olursa da sahih değildir.

Soru 1694: İki kişi bir tarla satın almış ve yirmi yıldır ortak olarak orayı ekip biçiyorlar. Şimdi, ortaklardan biri kendi hissesini başkalarına satmak istiyor; acaba böyle bir hakkı var mı, yoksa orayı sadece ortağının mı satın alma hakkı vardır? Eğer hissesini ortağına satmaktan kaçınırsa, acaba ortağının buna itiraz etme hakkı var mıdır?

Cevap: Bir ortağın, diğer ortağı kendi payını kendisine satması için zorlama hakkı olmadığı gibi, başkasına satarsa itiraz hakkı da yoktur; ancak satış işleminden sonra eğer şufa hakkının gerçekleşmesi için bütün şartlar mevcutsa, onu şufa (ortağından satın almada öncelikli olma) hakkına dayanarak alabilir.

Soru 1695: Sanayi ve ticarî şirketlerin veya bazı bankaların satışa sundukları hisse senetlerinin alım satımının hükmü nedir? Şöyle ki, bir hisse senedi satın alındıktan sonra borsada pazarlanmakta, alınıp satılmakta ve böylece fiyatı alış fiyatından yukarı çıkmakta veya aşağı inmekte; alım satımın sermaye üzerinde değil de hisse üzerinde yapıldığı kesindir. Yine eğer bu şirketlerin faize dayalı faaliyetleri olduğu bilinirse veya bu konuda şüphe edilirse hüküm nedir?

Cevap: İşyeri, fabrika, şirket veya banka hisselerinin malî değeri, eğer hisselerin kendisinden kaynaklanır ve malî değeri belirleme yetkisine sahip olan kimsenin hisselerine malî değer vermesi sonucu ortaya çıkarsa, bu durumda onun alım satımının sakıncası yoktur. Yine eğer fabrika, şirket, iş yeri ve bankanın değeri ve sermayesi ölçü alınarak hisselerine malî değer verilirse, yani her bir hisse senedi o değer ve sermayenin bir bölümünü temsil ettiği için bir değer belirlenirse, söz konusu şirket, iş yeri ve fabrikanın iş ve faaliyetinin şer'an helâl olması şartıyla alım satımının sakıncası yoktur.

Soru 1696: Biz üç kişi, bir tavuk mezbahasına ve oraya ait mülke ortağız. Koordinasyon eksikliğinden dolayı ortaklığı sonlandırıp ayrılma kararı aldık. Sonuç olarak söz konusu mezbahayı ve mülkü ortaklar arasında açık artırmaya çıkardık ve açık artırmayı bizden biri kazandı. Fakat bu güne kadar bize hiçbir ödemede bulunmamıştır. Acaba bu muamele geçersiz sayılır mı?

Cevap: Bir malın sırf açık artırmaya çıkarılması ve ortaklardan biri veya başka biri tarafından en yüksek fiyatın teklif edilmesi, satışın gerçekleşmesi ve mülkiyetin intikali için yeterli değildir. Hisselerin satışı şer'an sahih bir şekilde gerçekleşmedikçe ortaklık aynen devam eder. Fakat satış sahih bir şekilde gerçekleşirse, müşterinin parayı ödemeyi geciktirmesi satışın batıl olmasına sebep olmaz.

Soru 1697: Şirket kurup resmî işlemlerini tamamladıktan sonra diğer ortakların muvafakatiyle şirketteki hissemi başka birine sattım. Müşteri de onun parasını bana birkaç tane çek ile ödedi; ancak çeklerin karşılığı olmadığından alıcıya gittim, çekleri benden aldı ve şirketteki payımı bana iade etti. Fakat hissem resmi olarak onun adında kaldı. Daha sonra müşterinin bu hisseyi başka birine satmış olduğunu anladım; acaba onun bu satışı sahih midir, yoksa hisselerimi talep etme hakkına sahip miyim?

Cevap: Sizinle muameleyi feshettikten sonra hisseleri satmışsa, bu durumda onun bu satışı fuzulî olup geçerliliği sizin izninize bağlıdır. Ama satışı feshetmeden önce o hisseyi üçüncü bir kişiye satmış ise, bu durumda bu satışın sıhhatine hükmedilir.

Soru 1698: İki erkek kardeşe babalarından bir ev miras kalmıştır ve kardeşlerden biri evi bölerek veya satarak diğerinden ayrılmak istiyor. Ancak diğeri ne evi bölmeyi, ne de kardeşinin hissesini satın almayı veya hissesini ona satmayı kabul ediyor; böylece onun tüm çözüm yollarını reddediyor. Bu nedenle birinci kardeş mahkemeye başvurdu ve mahkeme de davanın sonuçlanması için evin adli uzman (bilirkişi) tarafından incelenmesine karar verdi. Araştırma sonucu, bilirkişi, evin bölünemeyeceğini ve ortaklığın sona ermesi için ya birisinin hissesini diğerine satması gerektiğini veya evin üçüncü bir kişiye satıldıktan sonra parasının ortaklara teslim edilmesi gerektiğini bildirdi; mahkeme de onun görüşünü kabul ederek onadı. Böylece ev açık artırımla satıldıktan sonra parası ortaklara teslim edildi. Acaba bu satış geçerli midir ve kardeşlerin her birinin o paradan kendi hissesini alması caiz midir?

Cevap: Bunun sakıncası yoktur.

Soru 1699: Ortaklardan biri şirketin parasıyla bir mülk satın alarak onu eşinin adına geçirdi. Acaba bu muamele ortakların hepsine mi aittir ve mal ortakların hepsinin mi sayılır? O şahsın eşi, kocası izin vermese bile şer'an söz konusu mülkü ortakların hepsinin adına geçirmekle yükümlü müdür?

Cevap: Eğer o kişi, söz konusu malı kendisi veya eşi için sorumlu olduğu toplam bedel üzerinden satın almış ve daha sonra şirket malından ödemişse, bu mülk kendisine veya eşine aittir ve onlara yalnızca diğer ortakların mallarının oranı kadar borçludur. Fakat onu bizzat şirketin kendi malıyla satın almış ise, bu durumda muamele ortakların hissesi oranında fuzulî olup geçerliliği ortakların iznine bağlıdır.

Soru 1700: Acaba mirasçılardan bazılarının veya vekillerinin diğer mirasçıların onayı olmaksızın muş'a (ifraz edilmemiş ortak) malı kullanmaları veya muamele yoluyla onda tasarrufla bulunmaları caiz midir?

Cevap: Ortaklardan hiçbirinin, diğerlerinin izni veya rızası olmaksızın ortak malı kullanmaları caiz değildir. Yine ortaklardan birinin diğer ortakların izni veya rızası olmaksızın ortak mallarla muamele yapması doğru [sahih] değildir.

Soru 1701: Ortaklardan bazıları muş'a mülkü (ifraz edilmemiş ortak mülkü) satarsa veya başka birisi satar da bazı ortaklar buna izin verilerse, acaba bu satış, diğer ortakların rızası olmadan hepsinden taraf bütün ortaklar için geçerli ve sahih midir? Yoksa bu satışın onlar için geçerliliği hepsinin rıza ve kabulüne mi bağlıdır? Eğer bütün ortakların rızası şartsa, acaba malda ortaklığın, ticarî bir şirket içinde olmasıyla normal bir şirket içinde olması arasında fark var mıdır? Şöyle ki, normal şirkette ortakların tümünün rızası şart olduğu halde ticari şirkette şart olmasın?

Cevap: Satış, sadece onu satan veya satışına izin veren kişinin kendi hissesinde sahih ve geçerlidir; diğer ortakların hissesinde ise her birinin kendi iznine bağlıdır. Bu konuda ortaklık veya şirket türleri arasında hiçbir fark yoktur.

Soru 1702: Bir kişi bankayla ortaklaşa konut yapmak için bankadan bir miktar borç para alır. Evi yaptıktan sonra doğal afetlere karşı onu bankada sigortalatır. Şu anda evin bir bölümü yağmur veya kuyu suyunun sızmasıyla zarar görmüş olup, onarımı için bir miktar paraya ihtiyaç vardır. Fakat banka bu konuda sorumluluk kabul etmiyor ve sigorta şirketi de bu hasarın karşılanmasının sözleşmeye aykırı olduğunu söylüyor. Bu durumda tazminat sorumlusu kimdir?

Cevap: Sigorta şirketi, sigorta sözleşmesi kuralları dışındaki hasarlardan sorumlu değildir. Evin tamir masrafları ve başka birinin tazminatıyla yükümlü olmadığı zararlar ev sahibine aittir. Banka da eğer sivil ortaklık sözleşmesi çerçevesinde binaya ortaksa, bu durumda

hissesi oranında zararı ödemelidir; hasarın özel bir şahsa isnat edilmesi durumu müstesna.

Soru 1703: Üç kişi, birlikte iş yapmak için ortaklaşa bazı iş yerleri satın aldı, ancak ortaklardan biri diğerleriyle bu dükkânları kullanma, kiralama veya satma konusunda anlaşmayı reddediyor. Bu konuda soru şudur:

- a) Ortaklardan birinin diğer iki ortağın izni olmaksızın kendi hissesini satması veya kiraya vermesi caiz midir?
- b) Diğer iki ortaktan izin olmaksızın o yerlerde işe başlaması caiz midir?
- c) Bu yerlerden birini kendisine alıp ötekileri diğer iki ortağa vermesi caiz midir?

Cevap:

- a) Ortaklardan her birinin kendi ortak hissesini diğer ortakların izni olmaksızın satması caizdir.
- b) Ortaklardan herhangi birinin, diğerlerinin rızası olmaksızın ortak mallarda tasarruf etmesi caiz değildir.
- c) Ortaklardan hiçbirisi diğer ortakların onayı olmadan kendi başına ortak maldan kendi hissesini ayıramaz.

Soru 1704: Bir bölgenin ahalisi, ağaçlık bir alanda bir hüseyniye yapmak istiyorlar. Fakat söz konusu yerde hissesi olan bazıları buna rıza göstermiyorlar; bu durumda orada hüseyniye yapmanın hükmü nedir? Eğer bahsi geçen arsanın enfalden veya şehrin umuma ait yerlerinden olma ihtimali varsa hüküm nedir?

Cevap: Eğer arsa ahalinin ortak mülkü olursa, bu durumda orada tasarruf etmek bütün ortakların iznine bağlıdır; fakat enfalden ise bu durumda kullanma yetkisi İslâm Devleti'nin elindedir ve devletin izni olmaksızın orada tasarruf etmek caiz değildir. Eğer şehrin umuma ait yerlerinden olursa, yine hüküm aynıdır.

Soru 1705: Eğer mirasçılardan biri, ortak oldukları bağdan kendi hissesinin satılmasına razı olmazsa, acaba diğer mirasçıların veya devlet kurumlarından birinin onu buna zorlaması caiz midir?

Cevap: Bölünmesi ve payların ayrılması mümkün ise, ortaklardan hiç birinin ve diğer kişilerin, ortaklardan birini payını satmaya zorlama hakkı yoktur ve bu tür durumlarda her ortağın yalnızca diğerlerine payını ayırmasını isteme hakkı vardır. Ancak İslâm hükümeti tarafından ağaçların bulunduğu bir bahçenin bölünmesi ve ayrılmasına ilişkin özel yasal düzenlemeler yapılmış ise, bu durumda bu düzenlemelere uyulması farzdır. Ama eğer ortak mülkiyet ayrılamaz ve bölünemezse, ortaklardan her biri diğer ortağı kendi payını satmaya veya almaya mecbur bırakmak için şer'i hâkime başvurabilir.

Soru 1706: Dört erkek kardeş, sahip oldukları ortak mülkte birlikte yaşarlar, birkaç yıl sonra ikisi evlenir ve her biri küçük erkek kardeşlerinden birine bakmayı ve onun evlilik hazırlıklarını yapmayı taahhüt eder, ancak taahhütlerini yerine getirmezler. Sonuç olarak iki küçük kardeş kendilerinden ayrılmaya ve ortak mallarını bölmeye karar verdiler. Şer'i açıdan ortak malın onların arasında nasıl bölünmesi gerekir?

Cevap: Eğer birisi, ortak malı kendisi için kullanıyorsa, ortak malı kişisel kullanımı için kullanmayan diğer ortaklara da hisseleri oranında yaptığı harcamaya karşılık borçludur. Sonuç olarak, kendi mülkünden yaptığı harcamanın karşılığını vermesini isteyebilir ve geriye kalan ortak malı da aralarında eşit olarak bölebilirler. Ya da ilk önce ortak maldan hiç harcamayanlara veya diğerlerinin aldığından daha az alanlara her biri eşit oranda almış olacak şekilde verirler, sonra geri kalan malı aralarında eşit olarak bölüştürürler.

Soru 1707: ÇAYKUR [Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü] şehirlerdeki çay satıcılarını kuruma üye ve ortak olmaya zorluyor; acaba söz konusu kurumun satıcıları ortaklığa zorlaması caiz midir? Ve acaba zorlamayla olan bu ortaklık sahih [geçerli] midir?

Cevap: Eğer ÇAYKUR, çay satıcılarına şehirlerde birtakım imkânlar sağladığında ve

dağıtılmaları için onlara çay verip benzeri hizmetler sunduğunda, onlara ÇAYKUR'a ortak olmayı ve kendilerinden başkalarıyla alış veriş yapmamayı şart koşarsa, bu şartın mahzuru yoktur ve bahsi geçen ortaklık sakıncasızdır.

Soru 1708: Şirket müdürlerinin veya sorumlularının, elde edilen kârları hisse sahiplerinden izin almaksızın hayır işlerde harcamaları caiz midir?

Cevap: Ortaklardan her birinin ortak maldan elde edilen kâr payı ve onu harcama yetkisi o payın sahibine aittir. Dolayısıyla başka bir kişi onun vekâletini almaksızın veya ondan izin almaksızın o maldan harcama yaparsa, hayır işlerde harcamış olsa bile bunu tazmin etmekle yükümlüdür.

Soru 1709: Bir işyerinde üç kişi ortak olup, birinci ortak sermayesinin yarısını, diğer iki ortak da her biri sermayesinin dörtte birini ödemiş ve kârın aralarında eşit olarak paylaşılacağı konusunda anlaşmışlardır. Ancak ikinci ve üçüncü ortak işyerinde aktif ve sürekli olarak çalışırken, birinci ortak orada çok az çalışmaktadır; acaba bu ortaklık söz konusu şartla sahih midir?

Cevap: Şirket sözleşmesinde, ortaklardan her birinin sermaye olarak ödedikleri sermayede eşitlik şart olmayıp, yatırım miktarı farklı olsa bile ortaklar arasında kârın eşit olarak dağıtılması şartında bir sakınca yoktur. İş yerinde çalışmaya gelince; eğer şirket sözleşmesinde bu konuda hiçbir şey belirtilmemişse, ortaklardan her biri çalıştığı miktarda yaptığı işin emsalinin ücretini alma hakkına sahiptir.

Soru 1710: Devlet ve özel sektör tarafından ortaklaşa kurulan bir şirketin idari işleri, şirkette hisse sahibi olanların temsilcileri tarafından denetlenmektedir. Yöneticilerin ve diğer çalışanların şirketin nakliye araçlarını kişisel işleri için normal denecek ölçüde kullanmaları caiz midir?

Cevap: Şirkete ait nakliye araçlarının ve diğer malların, şirketin işleriyle ilişkisi olmayan yerlerde kullanımı hisse sahiplerinin veya onların temsilcilerinin iznine bağlıdır.

Soru 1711: Kanuna ve şirket esas sözleşmesine göre uyuşmazlıkların çözümü için bir tahkim kurulunun oluşturulması zorunludur; ancak söz konusu kurul üyeler tarafından oluşturulmadıkça görevlerini yerine getiremez. Hâlihazırda hissedarlardan %51'i kendi haklarından vazgeçtikleri için böyle bir kurulun kurulmasını talep etmiyorlar. Haklarından feragat edenlerin, haklarından feragat etmeyen diğer pay sahiplerinin haklarını korumak için bu kurulun oluşumuna katılmaları farz mıdır?

Cevap: Eğer şirket üyeleri, kanun ve şirket iç düzenlemelerine dayanarak gerekli hallerde hakem heyeti oluşturma taahhüdünde bulunmuşlarsa, taahhütlerini yerine getirilmeleri farzdır.

Üyelerin bazı haklarından feragat etmeleri, hakem heyetinin oluşturulmasına ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmemelerini caiz kılmaz.

Soru 1712: Ortak sermayeyle ticaret yapan iki kişi, hava parası da ortak olan bir yerde iş ortağıdırlar ve yılsonunda, kâr ve zararları belirleyip bölüşüyorlar. Son zamanlarda, ortaklardan birisi günlük işini bırakıp sermayesini çekerken, diğer ortak o yerde ticarete devam ediyor. Şu anda ayrılan ortak diğer ortağın kendisi için yapmış olduğu özel muamelelerde de ortak olduğunu iddia etmektedir; bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Sırf ticarethanenin mülkünde veya hava parasında ortak olmak, ticarette ve ondan elde edilen kârda ortak olmak için yeterli değildir; bunun için ticaret sermayesine de ortak olmak gerekir. Dolayısıyla ortak malda ortakların hissesi sahih bir şekilde taksim edilip her biri sermayesini aldıktan sonra ortaklardan birisi ticarethanede ticaretini sürdürürse, sermayesini alan kişinin diğer kişinin ticaretinde hiçbir hakkı yoktur; sadece hissesi oranında ticarethaneden kira veya emsalinin ücretini isteyebilir. Ancak ortak sermaye taksiminden önce ticareti sürdürmüş olursa, öteki ortağın sermayedeki ortaklığı oranında

birinci ortağın ticaretinde hakkı vardır.

Soru 1713: Eline geçecek olan malını İslâm ve hak mektebe aykırı düşünceleri yaymakta harcama ihtimalini göz önünde bulundurarak kız kardeşimin kendi mallarını elde etmesini engellemem ve şirketteki hissesini ayırıp hakkını ona vermekten kaçınmam uygun mudur?

Cevap: Ortaklardan hiçbirinin, diğer bir ortağın ayrılmasını engellemeye hakkı yoktur. Yine, ortaklardan birisi eğer mal varlığını alırsa, malını kötülük ve günah yolunda veya harcama yapılması caiz olmayan işlerde kullanacağı endişesiyle onun mallarına ulaşmasına engel olamaz. Bilakis her ne kadar mallarını haram işlerde kullanması onun kendisine haram olsa da bu konuda onun isteğini yerine getirmeleri farzdır. Nitekim diğerlerinin de onu, eğer mallarını harcanması caiz olmayan yerlerde harcarsa, kötü işlerden alkoyması farzdır.

Soru 1714: Köyümüzde, çiftçilere geçmiş ata ve ecdatlarından kalan ve alanı on hektarı bulan bir gölet vardır ve her yıl kışın su burada toplanıyor ve zamanı gelince tarla ve bahçelerin sulanmasında kullanılıyor. Şu anda devlet, ortasına geniş bir yol yaptı ve sadece beş hektarı kaldı. Acaba geriye kalan miktar, belediye'nin malı mı sayılır yoksa çiftçilerin malı mıdır?

Cevap: Eğer gölet, çiftçilerin atalarının mülküyse ve onlara miras yoluyla geçmişse, geri kalanı onların mülkü olarak kabul edilir ve hükümetin bu konuda özel yasaları olmadıkça belediye'nin o gölet üzerinde hakkı yoktur.

HİBE

Soru 1715: Balığ olmayan yetimin ettiği hediye kullanmak şer'an caiz midir?

Cevap: Şer'î velisinin iznine bağlıdır.

Soru 1716: Bir arsaya ortak olan iki kardeşten biri, kendi hissesini karşılıklı hibe yöntemiyle büyük kardeşinin oğluna bağışlamış ve ona teslim etmiştir. Acaba hibe eden kişinin evlâtlarının, babalarının ölümünden sonra bu hissede miras iddia etme hakları var mıdır?

Cevap: Ölen kardeşin hayattayken o arsadaki hissesini kardeşinin oğluna bağışlayarak teslim ettiği ve onun yetkisine bıraktığı ispatlanırsa, ölümünden sonra mirasçılarının o arsada hiçbir hakkı yoktur.

Soru 1717: Birisi babasının arsasında onun için bir ev yapmış ve babası hayattayken aynı bina üzerinde babasının izniyle kendisi için de bir kat çıkmıştır. O kişinin babasının vefatından birkaç yıl sonra öldüğü ve oranın hediye olduğuna veya nasıl kullanılacağına dair herhangi bir vasiyetname veya belgenin bulunmadığı dikkate alındığında, acaba ikinci kat onun malı mıdır ve ölümünden sonra mirasçılara intikal eder mi?

Cevap: Eğer oğul, kendi mülkiyetinde olan ikinci katın inşaat masraflarını ödemişse ve orası babasının yaşamı boyunca herhangi bir ihtilaf olmaksızın kendi mülkiyetinde kalmışsa, o evin şer'an ona ait olduğuna hükmedilir ve ölümünden sonra onun mal varlığından sayılır ve mirasçılarının olur.

Soru 1718: Ben on bir yaşındayken babam sahip olduğu evlerden birinin tapusunu resmi olarak benim adıma, bir arsayla başka bir evin yarısını da kardeşimin adına ve bu evin diğer yarısını ise annemin adına geçirmiştir. Babamın ölümünden sonra diğer mirasçılar babamın benim adıma geçirdiği evin şer'an bana ait olmadığını ve babamın bu eve el konulmaması için onu benim adıma geçirdiğini iddia ediyorlar. Oysa babamın kardeşim ve annemin adına geçirdiği mülklerin onlara ait olduğunu itiraf etmekte. Babamın bu konuda herhangi bir vasiyetinin olmadığı ve bu olaya şahit olan biri de olmadığı göz önünde bulundurulursa, hüküm nedir?

Cevap: Babanın hayattayken malından bazı mirasçılara bağışladığı ve ona devrettiği ve bunu ispat için tapusunu da resmi olarak onun adına geçirdiği mallar, şer'an onun malıdır. Diğer mirasçıların, babalarının o malı ona vermediğini ve onun adına düzenlenen resmi belgenin sahte olduğunu sahil bir şekilde ispat etmedikçe, onu rahatsız etmeye hakları yoktur.

Soru 1719: Kocam ev yapmakla meşgulken ben de ona yardım ediyordum ve bu da maliyetlerin düşmesine ve evin inşaatının bitmesine sebep oldu. Onun kendisi de defalarca bana, eve ortak olduğumu ve ev yapımı bittikten sonra üçte birini benim adıma geçireceğini söylemişti. Fakat o bunu yapmadan önce öldü ve şimdi de elimde benim iddiamı ispatlayacak herhangi bir belge veya vasiyet yoktur; bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Sırf ev yapımında yardım etmek veya sırf sizi eve ortak edeceğini vadetmesi sizin evin mülküne ortak olmanıza sebep olamaz. Dolayısıyla muteber bir yolla kocanızın hayattayken evin bir bölümünü size bağışladığı ispatlanmazsa, sizin o evde kendi miras payınızdan başka hakkınız yoktur.

Soru 1720: Eşim aklı dengesi yerindeyken banka görevlisini çağırarak hesabındaki parasını bana hibe etti ve bankadan para çekme hakkının bana ait olması için gerekli belgeleri imzaladı. Bu olaya hastane müdürüyle banka görevlisi de tanık oldu. Böylece banka bana çek defteri verdi ve ben bir ay boyunca o hesaptan belli bir meblağ çektim. Bir buçuk ay geçtikten sonra oğlu kocamı bankaya götürdü; aklı dengesi ve şuuru yerinde olmadığı halde, "Bankadaki para eşinize mi ait?" diye sordular. O da başıyla işaret ederek olumlu cevap verdi. Tekrar ona, "Bu para evlâtlarınıza mı ait?" diye olduğunu sordular; o yine aynı şekilde olumlu cevap verdi. Acaba bu mal bana mı aittir, yoksa eşimin evlâtlarına mı?

Cevap: Hibede mülkiyetin oluşması için bağışlanan malı teslim almak şart olduğundan ve bankadaki parayı almak için sırf belge imzalanması ve çek defteri verilmesi yeterli olmadığından bu hibe şer'an geçerli ve sahih değildir. Kocanızın aklî dengesinin yerinde olduğu dönemde onun izniyle kendiniz için bankadan çektiğiniz para size aittir. Ancak eşinizin bankadaki geri kalan parası, ölümünden sonra onun mirasından sayılır ve mirasçılara aittir ve kocanızın aklî dengesini kaybettiği dönemdeki ikrarının da bir geçerliliği yoktur. Bu konuda herhangi bir kanun varsa ona uyulması gerekir.

Soru 1721: Acaba çocukların, anneleri hayattayken onun kullanması için satın aldıkları eşyalar ölümünden sonra onun mirasından sayılacak şekilde ona ait mallardan mı sayılır?

Cevap: Eğer çocuklar söz konusu eşyaları ona hediye etmiş ve onun yetkisine bırakmışlarsa, annelerinin şahsi mallarından olup ölümünden sonra onun mirasından sayılır.

Soru 1722: Kocanın hanımı için satın aldığı altın takılar, acaba eşine mi aittir, yoksa kocanın malından olup ölümünden sonra mirasçılar arasında bölüştürüleceği ve eşinin de kendi payına düşeni alacağı mirasından mı sayılır?

Cevap: Eğer bu takılar, karısının elinde ve yetkisindeyse ve karısı, kendi mülkünde tasarruf ettiği gibi onlarda tasarruf ediyorduyorsa, aksi ispat edilmediği takdirde onun mülkü olduğuna hükmedilir.

Soru 1723: Karı kocaya evlilik hayatları boyunca verilen hediyeler, kadının mı, kocanın mı yoksa her ikisinin mi malıdır?

Cevap: Durum, hediyelerin erkeklere veya kadınlara has ya da birinin veya her ikisinin kullanabileceği şeylerden olmasına göre değişir. Dolayısıyla eğer görünürde eşlerden sadece birine hediye edilmişse, o mal onundur; ama eşlerin ikisine de ortaklaşa hediye edilmişse, ikisinin ortak malıdır.

Soru 1724: Bir kimsenin karısını boşaması durumunda, kadın düğün sırasında kendisine ailesi tarafından verilen yatak, halı ve elbise gibi eşyaları kocasından isteyebilir mi?

Cevap: Bu eşyalar eğer kadının kendi ailesinden aldığı veya kendisi için satın aldığı ya da bizzat kendisine bağışlanan eşyalardan ise, kadının malıdır; aynen mevcut olurlarsa onları kocasından isteyebilir. Eğer kadının ailesi ve akrabaları tarafından damatlarına hediye edilmişse, bu durumda kadın kocasından onları isteyemez; aksine bunların yetkisi kadının kocasına hibe edenlerin elindedir. Dolayısıyla eğer bu mallar aynen mevcutsa ve kocası hediye edenlerin akrabası değilse, bu durumda hediye edenin hibeyi feshedip malı geri alması caizdir.

Soru 1725: Eşimden boşandıktan sonra evliliğimiz boyunca kendi paramla alıp ona verdiğim altınları, ziynet eşyalarını ve diğer şeyleri geri aldım; acaba şimdi bu eşyalarda tasarruf etmem caiz midir?

Cevap: Eğer onları eşinize kullanması için ariyet (ödünç) olarak vermişseniz veya ona hibe etmişseniz ve bu eşyalar eşinizin yanında hâlâ mevcut olur ve eşiniz de akrabalarınızdan olmazsa, hibeyi feshedip hediye ettiğiniz malları geri alabilirsiniz ve ondan bu şekilde aldığınız malları kullanmanız caizdir; aksi durumda caiz olmaz.

Soru 1726: Babam bana bir arsa bağışladı ve tapusunu da resmi olarak adıma geçirdi; fakat bir yıl sonra yaptığına pişman oldu. Acaba [bu durumda] şer'an o arazide tasarruf etmem caiz midir?

Cevap: Eğer babanız, siz araziyi ondan teslim alıp, tamamen ona hâkim olduktan sonra pişman olup bağışlamaktan vazgeçtiyse, babanızın vazgeçmesi geçerli değildir ve o arsa şer'an sizin mülkünüzdür. Ancak araziyi teslim almadan önce pişman olur ve vazgeçerse, bağışından cayma hakkına sahiptir ve o andan itibaren sizin artık söz konusu arazi üzerinde herhangi bir hakkınız olmaz ve yalnızca tapunun sizin adınıza tescil edilmesi, bağışın gerçekleşmesi için geçerli olan araziyi teslim alma şartı için yeterli değildir.

Soru 1727: Ben birisine bir arsa bağışladım, o da o arsanın bir bölümüne ev yaptı. Acaba ona hediye ettiğim arsayı veya arsanın fiyatını ondan istemem caiz midir? Ya da arsanın ev yapmadığı boş kalan bölümünü geri vermesini istemem caiz midir?

Cevap: Sizin izninizle arsayı teslim alıp üzerinde ev yaparak tasarrufta bulunduktan sonra hediye feshetmeye ve ona hediye ettiğiniz arsayı veya arsanın fiyatını geri istemeye hakkınız yoktur. Eğer hediye edilen arsanın bir bölümünde ev yapmak bölge halkının örfüne göre arsanın tamamında tasarruf etmek sayılırsa, bu durumda onun hiçbir bölümünü geri alamazsınız.

Soru 1728: İnsanın bütün mal varlığını çocuklarının birine bağışlayıp diğerlerini ondan mahrum bırakması caiz midir?

Cevap: Eğer bu amel çocuklar arasında fitne ve ihtilâf çıkmasına yol açarsa caiz değildir.

Soru 1729: Birisi evini, arsası üzerinde hüseyniye inşa edilmesi için ivazlı (karşılıklı) hibe yöntemiyle ve resmî belgeyle beş kişiye hibe eder ve hüseyniye yapıldıktan sonra on yıl boyunca onu hapsedmelerini (uhdelerinde tutmalarını) ve bu süreden sonra isterlerse vakfedebileceklerini şart koşar. Bunun üzerine o beş kişi halkın yardımıyla hüseyniyeyi inşa ederler. Ardından hapsedilen bu mülkün gözetimi, yönetimi ve vakıf akdinin şartlarıyla ilgili işleri, vakfa yönetici ve denetleyici tayin etme yetkisini üzerlerine alırlar ve bu doğrultuda resmî bir belge de düzenlerler. Acaba bu durumda hapsedilmiş hüseyniyeyi vakfetmek istediklerinde vakfa yönetici ve denetleyici seçmede onların görüşüne uymak farz mıdır? Ve acaba bu şartlara uymamanın şer'an bir sakıncası var mıdır? Yine eğer bu beş kişiden biri hüseyniyenin vakfedilmesi hususunda muhalefet ederse hüküm nedir?

Cevap: Onların, hibe eden kişinin ivazlı (karşılıklı) hibe akdinde koştuğu şartlara uygun hareket etmeleri farzdır. Dolayısıyla eğer vakfın veya hapsedmenin (uhdede tutmanın) niteliğinde arsa sahibinin şartlarına aykırı davranırlarsa, arsa sahibi veya mirasçıları ivazlı hibeyi feshetme hakkına sahip olurlar. O beş kişinin, uhdede tutulan yeri idare ve denetleme yetkisi, vakfedilen malla onun yönetimi için kararlaştırıp kaydettikleri şartlara gelince; eğer arsa sahibinin hibe akdinde onayladığı üzere olursa, yani, hibe eden kişi bu işlerin tüm yetkisini kendilerine devretmişse, onların bu kararlarına bağlı kalmak farzdır. Eğer onlardan bazıları hüseyniyeyi vakfetmekten kaçınırlarsa, arsa sahibinin görüşü hepsinin bu konuda birlikte karar almaları yönünde olmuş olursa, diğerleri onu vakfedemezler.

Soru 1730: Çocuğu olmayan bir adam şahsî evinin üçte birini karısına bağışlamış ve bir yıl sonra evin tamamını 15 yıllığına kiraya verdikten sonra vefat etmiştir. Evin hibe edildikten sonra kiraya verildiği dikkate alındığında acaba bu hibe geçerli midir? Eğer ölen kişinin borcu varsa, acaba borcunu evin tamamından mı ödemek gerekir, yoksa üçte ikisinden ödeyip geri kalanını miras kanununa göre bölüşmek mi gerekir? Acaba borçluların kira süresi bitinceye kadar beklemeleri farz mıdır?

Cevap: Eğer ev sahibi karısına hibe ettiği bölümü, tamamını kiraya vermeden önce, evin tamamını teslim alma zımında olsa bile karısına teslim etmişse ve karısı da akrabalarından ise veya o miktarı ivazlı (karşılıklı) hibeyle hediye etmişse, hediye edilen miktarda hibe sahih ve geçerlidir; kira da sadece hibe edilen miktarın dışında sahihtir. Aksi durumda eğer kiraya vermek, hibeden vazgeçmek kastıyla olursa, evin tamamı hibe edildikten sonra kiraya verildiğinden, hibe batıl olur ve sadece yapılan kiralama hibeden

sonra olduğu için sahihtir. Ölen kişinin borcuna gelince, bu borç o adamın ölünceye kadar sahip olduğu mal varlığından çıkarılıp borçlulara ödenir. Onun hayattayken belli bir süreye kadar kiraya verdiği şeyin menfaati o süre içerisinde kiracıya aittir; kiraya verdiği şeyin kendisi ise onun mirasından sayılır. Dolayısıyla bu mirasından borçları çıkarıldıktan sonra geriye kalanı mirasçılarının malıdır; ancak mirasçılar kira süresi bitinceye kadar evin kendisinden yararlanamazlar.

Soru 1731: Birisi vasiyetinde, yaşadığı sürece her yıl kendisine ve ailesine belli bir miktar pirinç vermek şartıyla, bütün gayrimenkul mallarının çocuklarından birine ait olmasını vasiyet etmiştir. Bu olaydan bir yıl geçtikten sonra bütün bu mallarını o evlâdına bağışladı. Acaba bu mallar konusundaki vasiyeti, önceden yapıldığından hâlâ geçerli olup sonuç olarak vasiyeti malının üçte birinde sahih olup geri kalan malları ölümünden sonra bütün mirasçılara mı aittir, yoksa daha sonra malını bağışlamasıyla vasiyetinin batıl olduğuna mı hükmedilir? Söz konusu malların, hibe edilen kişinin yetkisinde ve tasarrufunda olduğu dikkate alındığında hüküm nedir?

Cevap: Vasiyetten sonra yapılan hibe, eğer bağışlayan kişinin hayatında ve onun izniyle teslim edilip hibe edilen şahsın yetkisine bırakılarak gerçekleştirmişse, hibeden önceki vasiyet batıl olur; çünkü hibe, önceki vasiyetten vazgeçildiğini gösterir. Dolayısıyla bağışlanan mal, o evlâdın mülkü sayılır ve diğer mirasçıların onda hiçbir hakkı yoktur; aksi durumda, vasiyet eden kişinin vasiyetten vazgeçtiği kesin olarak ispatlanmadığı sürece vasiyet geçerlidir.

Soru 1732: Acaba babasının mirasından kendi payına düşen malları iki kardeşine bağışlayan kişinin birkaç yıl sonra kardeşlerinden o malları geri istemesi caiz midir? Ve eğer kardeşleri o malları iade etmekten kaçınırlarsa hüküm nedir?

Cevap: Hediye, teslim etme ve yetkisine teslim alma yoluyla gerçekleşmesinden sonra hibe etmekten caymak isterse, böyle bir hakkı yoktur, fakat teslim etme ve teslim almadan önce hediye etmekten vazgeçerse, geçerlidir ve geri almasının sakıncası yoktur.

Soru 1733: Kardeşlerimden birisi mirastan kendi payına düşen hakkını kendi rızasıyla bana bağışladı; fakat bir süre sonra mülk mirasçılar arasında bölüştürülmeden önce hibeden vazgeçti, bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Eğer mirastan kendi payına düşen malı size teslim etmeden önce hibe etmekten vazgeçerse, sahihtir ve onun size hibe etmiş olduğu malda hakkınız yoktur. Fakat eğer onu teslim aldıktan sonra hibeden vazgeçerse, etkisi [geçerliliği] yoktur ve onun size hediye etmiş olduğu şeyde bir hakkı olmaz.

Soru 1734: Bir kadın, üzerine hac farz olduğu düşüncesiyle akrabalarının muvafakat etmemelerine rağmen ölümünden sonra kendisi tarafından niyabeten hac yapması şartıyla ekili tarlasını bir kimseye hibe etmiştir. Sonra aynı tarlayı ikinci kez torunlarından birine hibe etti ve ikinci hibesinden bir hafta sonra öldü. Acaba birinci hibe mi sahihtir, yoksa ikinci hibe mi? Tarla kendisine bağışlanan birinci kişinin, ondan niyabeten hac farzasını yerine getirme hususunda ne yapması gerekir?

Cevap: Tarla kendisine bağışlanan birinci kişi eğer bağışlayan kadının akrabalarından ise ve kendisine bağışlanan malı onun izniyle teslim almışsa, birinci hibe sahih ve gereklidir ve o kadın adına hac yapması farzdır. İkinci hibe ise fuzulî olup geçerli olması hibe edilen birinci kişinin iznine bağlıdır. Fakat birinci kişi hibe eden kadının akrabalarından değilse veya hibe edilen malı ondan teslim almamışsa, ikinci hibe doğrudur ve bu, birinci hibeden vazgeçmek sayılır ki bunun sonucunda birinci hibe batıl olur. Bu durumda kendisine hibe edilen birinci kişinin tarlada hiçbir hakkı yoktur ve hibe edenden taraf hac yapması da ona farz değildir.

Soru 1735: Henüz meydana gelmemiş ve ileride oluşacak haklar, önceden hibe edilebilir mi? Eğer kadın nikâh akdi esnasında

ileride sahip olacağı malî hakları kocasına bağışlarsa, acaba bu hibe geçerli olur mu?

Cevap: Bu tür hediyelerin geçerliliğinde sorunlar ve hatta yasaklar vardır. Dolayısıyla eğer kadının hibesi, gelecekte oluşacak hakları, sulh sözleşmesine veya gerçekleştikten sonra düşürülmesi şartına dönüştürülürse, sakıncası yoktur; aksi durumda bunun hiçbir yararı ve hukukî etkisi olmaz.

Soru 1736: Kâfirlere hediye vermenin veya onlardan hediye almanın hükmü nedir?

Cevap: Bunun kendi özünde sakıncası yoktur.

Soru 1737: Birisi, hayattayken bütün malını torununa bağışlamış; bu hibe, hatta onun vefatından sonra kefen, defin ve harcama yapılması gereken diğer hususlar da dâhil bütün mal varlığı için geçerli midir?

Cevap: Eğer bağışlanan mal, bağıştan sonra ve bağışlayan kişi hayattayken onun izniyle teslim alınmışsa, teslim alınan bütün mallarda hibe geçerlidir.

Soru 1738 Savaş gazilerine ve yaralılarına ödenen mallar hediye sayılır mı?

Cevap: Bazılarına çalışmaları karşılığında, yani yaptıkları iş karşılığı ödenen ücretler müstesna, evet, hediye sayılır.

Soru 1739: Eğer şehit ailesine bir hediye verilirse, bu mal, mirasçılara mı, kefiline mi, yoksa onların velisine mi aittir?

Cevap: Hibe edenin niyetine bağlıdır.

Soru 1740: Bazı şirketler veya yerli ve yabancı bazı özel ve tüzel kişiler mal alım satımında veya sanayi sözleşmeleri yapılırken, vekil ve aracı olan kişilere bazı hediyeler veriyorlar. Kendisine hediye verilen kişinin, hediye veren kişinin yararına bir iş yapması veya bir karar vermesi muhtemel olduğundan, acaba onun bu hediye kabul etmesi ve alması şer'an caiz midir?

Cevap: Alım-satım ve sözleşme akdinde vekil veya aracının, karşı tarafla muamele yapmak karşılığında ondan hediye almaması gerekir.

Soru 741: Şirketler veya kişiler tarafından verilen hediyeler, onlara beytûlmalden verilen hediyeler karşılığında olursa, bunun hükmü nedir?

Cevap: Eğer beytûlmalden verilen hediye karşılığında olursa, onun beytûlmale verilmesi gerekir.

Soru 742: Eğer hediye, onu alan kişi üzerinde etkili olur ve uygun olmayan bağlantılara veya şüpheli güvenlik ilişkilerine neden oluyorsa, o hediye alıp kullanmak caiz midir?

Cevap: Bu tür hediyeleri almak caiz değildir; hatta bunları kabul etmekten kaçınmak farzdır.

Soru 743: Eğer hediye, onu alan kişiyi, hediye veren kişinin çıkarları yönünde reklam yapmaya teşvik etmek amacıyla olduğu ihtimali verilirse, acaba onu almak caiz midir?

Cevap: Eğer amaçlanan reklamlar şer'an ve kanunen caiz ise, sakıncası yoktur ve onun karşılığında hediye kabul etmenin de sakıncası yoktur. Elbette idari ortamlarda bu, ilgili yasa ve yönetmeliklere tabidir.

Soru 1744: Eğer hediye, sorumlu olan birine [kanuna aykırı] bir davranışa göz yumması, karşı çıkmaması veya onaylaması için verilirse, onu kabul etmenin hükmü nedir?

Cevap: Bu tür hediyeleri kabul etmek sakıncalıdır; hatta yasaktır. Genel olarak eğer hediye

şer'an veya kanunen yasak olan bir şeye ulaşmak veya sorumlu kimseyi onaylamaya hakkı olmadığı bir şeyi onaylamaya yöneltmek için olursa, o hediye alması caiz değildir; hatta onu kabul etmekten sakınmak farzdır. Sorumluların da bunu engellemeleri farzdır.

Soru 1745: Büyük babanın, hayatta iken mallarının tamamını veya bir bölümünü ölen oğlunun karısına ve çocuklarına bağışlaması caiz midir? Kızlarının buna itiraz etme hakları var mıdır?

Cevap: Hayatta iken mallarından istediği kadarını torunlarına veya oğlunun karısına bağışlayabilir ve kızlarının buna itiraz etme hakları yoktur.

Soru 1746: Çocuğu, kız ve erkek kardeşi, anne ve babası olmayan biri, mallarını karısına veya karısının akrabalarına hibe etmek istiyor; şer'i açıdan böyle yapması caiz midir? Acaba bu işin belli bir miktarı ve sınırı var mıdır, yoksa tüm malını bağışlayabilir mi?

Cevap: Sakıncası yoktur; mal sahibi hayatta olduğu sürece mallarının hepsini veya bir bölümünü mirasçılardan olsun veya olmasın istediği herkese bağışlayabilir.

Soru 1747: Şehitler Kurumu, şehit oğluma Fatima ve anma merasimi düzenlemem için bana bir miktar para ve gıda maddesi vermiştir; bu malı almamın ahirette bir sorumluluğu var mıdır? Acaba bununla şehidin sevap ve mükâfatı azalır mı?

Cevap: Aziz şehit ailelerinin bu gibi yardımları kabul etmelerinin sakıncası yoktur ve bunun şehidin ve şehit ailesinin sevap ve mükâfatında bir etkisi yoktur.

Soru 1748: Güvenlik ve otel personeli tarafından kendilerine bahşış olarak hediye verilen eşyaların toplanması ve eşit olarak paylaştırılması için ortak bir kasa oluşturulmuştur. Ancak müdür veya müdür yardımcısı pozisyonundakilerden bazıları daha fazla pay talep ediyorlar ve bu da üyeler arasında ihtilaf ve tefrika çıkmasına sebep oluyor; bunun hükmü nedir?

Cevap: Bu konu, bahşışı veren kimsenin niyetine bağlıdır; sonuç olarak belli bir kişiye verilen şeyler, o kişinin kendisine aittir; hepsi için verdiği şeyler ise aralarında eşit olarak bölüştürülmelidir.

Soru 1749: Bayram harçlığı gibi küçük çocuklara verilen hediyeler o çocuğun ebeveynine mi aittir, yoksa çocuğun kendi malı mıdır?

Cevap: Eğer babası o hediyeği çocuğun velisi unvanıyla [onun adına] almışsa, o mal küçük çocuğun malıdır.

Soru 1750: İki kızı olan bir anne tüm mal varlığı olan bir tarlayı torununa (kızlarından birinin oğluna) hibe etmek istiyor ve bunun sonucunda ikinci kızı mirastan mahrum kalıyor. Acaba onun bu hibesi sahih [geçerli] midir, yoksa ikinci kızı annesinin ölümünden sonra tarladan kendi payına düşeni isteyebilir mi?

Cevap: Eğer anne hayattayken mülkünü torununa bağışlamış ve ona teslim etmişse, mülk hibe edilen kişiye aittir ve kimse buna itiraz edemez. Ama eğer ölümünden sonra o mülkü torununa vermelerini vasiyet etmişse, vasiyeti mirasının sadece üçte birinde geçerlidir ve geriye kalan miktarda geçerli olması mirasçılardan iznine bağlıdır.

Soru 1751: Birisi tarlasının bir bölümünü, iki üvey kızını oğullarıyla evlendirmesi şartıyla kardeşinin oğluna bağışlar. Yeğeni ise üvey kızlarından birini hibe eden amcasının oğullarından biriyle evlendirir; ancak ikinci üvey kızını evlendirmekten kaçınır. Acaba bu hibe söz konusu şartla geçerli ve gerekli [lazım] midir?

Cevap: Bu hibe sahih ve lâzımdır; fakat konulan şart batıldır; çünkü üvey babanın üvey kızları üzerinde velâyeti yoktur. Onların evliliği babaları veya babalarının babası olmadığı durumlarda kendi rızalarına bağlıdır. Evet, eğer söz konusu şarttan maksat yeğenin, üvey kızlarla konuşarak onları araziye hediye eden amcasının oğullarıyla evlenmeye razı etmesi

ise, bu durumda şart sahihtir ve ona uyulması farzdır. Eğer şarta uymazsa, hibe eden kişinin feshetme hakkı olacaktır.

Soru 752: Ben apartman dairemi küçük kızımın adına geçirdim; ancak annesinden boşanınca, bu hibeden vazgeçtim ve kızım on sekiz yaşına ulaşmadan önce daireyi ikinci karımdan olan oğlumun adına geçirdim, bunun hükmü nedir?

Cevap: Eğer mülkünüzü gerçekten kızınıza hibe etmişseniz ve mülkü kızınızın velisi olarak ondan taraf teslim almış iseniz, hibe gerçekleşmiştir ve feshedilemez. Fakat eğer hibe şartlarına uygun olarak gerçekleşmemişse ve sadece tapuyu kızınızın adına geçirmişseniz, hibenin gerçekleşmesi ve mülkün onun olması için bu yeterli değildir. Bu durumda mülk sizindir ve onun yetkisi de sizin elinizdedir.

Soru 753: Ben ağır bir hastalığa yakalandıktan sonra bütün mal varlığımı evlâtlarım arasında bölüştürdüm ve bu konuda bir belge de düzenledim. Ancak sağlığıma kavuşunca onlardan, mallarımdan bir bölümünü bana iade etmelerini istedim; fakat onlar bundan imtina ettiler; bunun hükmü nedir?

Cevap: Mallarınızın mülkiyetinin evlâtlarınıza geçmesi için sadece bir belge düzenlemeniz yeterli değildir; eğer mal varlığınızı onlara hibe edip, onların tasarrufuna ve yetkisine mülkleri olacak şekilde bırakıp teslim etmişseniz, bundan vazgeçme hakkınız yoktur. Fakat esasen eğer hibe gerçekleşmemişse veya hibeden sonra teslim etme ve teslim alma işlemi gerçekleşmemişse, o mallar hâlâ sizin mülkiyetiniz altındadır ve onları kullanma yetkisi size aittir.

Soru 1754: Birisi, vasiyetinde evinde bulunan her şeyi karısına bağışlamıştır. Evde vasiyet edenin el yazısıyla yazılmış bir kitap da bulunmaktadır. Eşi bu kitaba sahip olmanın yanı sıra kitabın basım ve yayın hakkı gibi haklarına da sahip olur mu, yoksa öteki mirasçılar da buna ortak mıdır?

Cevap: Yazılan kitabın basım ve yayın hakkı, kitabın mülkiyetine tâbidir. Dolayısıyla müellif hayattayken kitabını kime hibe ve teslim etmişse veya ona ait olduğunu vasiyet etmişse, yazarın ölümünden sonra kitap o kişiye ait olur ve tüm imtiyaz ve haklar ona geçer.

Soru 1755: Bazı idare ve kurumlar çeşitli münasebetlerle kendi memurlarına ne amaçla verildiği bilinmeyen hediyeler vermekteler; acaba memurların bu hediyeleri almaları ve kullanmaları caiz midir?

Cevap: Hediye veren kişinin devlet kanunlarına göre böyle bir salâhiyeti ve yetkisi varsa, devlet mallarından hediye vermenin sakıncası yoktur; hediye alan kişi hediye veren kişinin böyle bir yetkisi olduğuna dikkate değer şekilde ihtimal verirse, o hediyeleri almasının sakıncası yoktur.

Soru 1756: Hibe edilen şeyi, hibe edenden teslim alma konusunda, ondan sadece hibe edileni teslim almanın kendisi yeterli midir, yoksa özellikle arazi, ev, araba vb. mallarda ayrıca hediye edilen kişinin adına geçirilmesi de gerekir mi?

Cevap: Hibede teslim almanın şart olmasından maksat, sözleşme yapmak ve onu imzalamak değildir; maksat o malın dışarıda hibe edilen kişinin tasarrufuna ve yetkisine bırakılmasıdır. Dolayısıyla hibenin gerçekleşmesinde ve mülkiyetin hâsıl olmasında bu yeterlidir. Bu konuda hediye edilen mallar arasında hiçbir fark yoktur.

Soru 1757: Birisi, bir başkasına evlilik, doğum günü veya başka bir vesileyle bir mal hediye etmiş ve üzerinden 3 veya 4 yıl geçtikten sonra onları geri almak istiyor. Acaba hibe edilen kişiye onları iade etmesi farz mıdır? Eğer birisi, Ehlibeyt İmamları (üzerlerine selâm olsun) için matem veya velâdet merasimleri düzenlenmesi amacıyla bir mal verirse, daha sonra söz konusu malı geri almaya hakkı var mıdır?

Cevap: Hibe edilen mal, o kişinin yanında olduğu gibi duruyorsa, o kişinin hibe edenin akrabalarından olmaması ve hibenin de ivazlı hibe olmaması şartıyla, hibe eden kişinin mallarını istemesi ve geri alması caizdir. Fakat hediyein telef olması veya hediye verildiği andaki halinin değişime uğraması durumunda, hediyeği veya karşılığını geri isteme hakkı yoktur. Yine insanın kurbet kastıyla ve Allah rızası için verdiği malı geri alma hakkı yoktur.

BORÇ

Soru 1758: Bir fabrika sahibi ham madde satın almak için benden bir miktar borç para aldı. Bir süre sonra bu parayı bir miktar fazlasıyla bana geri ödedi. O bu fazlalığı tamamen kendi gönül rızasıyla, önceden böyle bir şart ve benim bir beklentim olmaksızın bana verdi; acaba bu fazla parayı almam caiz midir?

Cevap: Sorudaki varsayıma göre borç akdinde fazla para vermek şart koşulmadığı ve fazla miktarı borç alan kişi kendi rızasıyla borçluya verdiği için onu almanın ve kullanmanın sakıncası yoktur.

Soru 1759: Eğer borçlu borcunu ödemekten kaçınırsa ve sonuç olarak alacaklı çek bedelini almak için mahkemeye şikâyetle bulunur ve bunun neticesinde anaparaya ek olarak devlete icra vergisi de ödemek zorunda kalırsa, acaba borç veren şer'an bundan sorumlu mudur?

Cevap: Eğer borçlu borcunu ödemekte kusur işler ve bundan dolayı devlete icra vergisi ödemek zorunda kalırsa, bundan alacaklı sorumlu olmaz.

Soru 1760: Kardeşimin bana bir miktar borcu var. Ev satın aldığım da bana hediye olduğunu düşündüğüm bir halı getirdi. Fakat daha sonra alacağımı istediğimde, o halıyı bana borcu karşılığında verdiğini iddia etti. Bu konuda bana herhangi bir şey demediği dikkate alındığında, vermiş olduğu halıyı borcuna sayması sahih midir? Eğer halıyı borcunun karşılığı olarak kabul etmezsem, onu kardeşime iade etmem gerekir mi? Borç verdiğim günde paranın alım gücünün günümüzdekinden fazla olduğu dikkate alındığında, acaba kardeşimden borç miktarına ek olarak fazla bir meblağ da isteyebilir miyim?

Cevap: Alınan borcun cinsinden olmayan halı ve diğer şeyler alacaklı kabul etmedikçe borç yerine verilemez. Eğer siz halının alacağınız yerine verilmesine razı değilseniz onu kardeşinize iade etmelisiniz; çünkü o halı hâlâ onun mülkiyetindedir. Paranın alım gücünü kaybetme durumunda, alacağınıza ek olarak paranın değer kaybı miktarını da talep edebilirsiniz.

Soru 1761: Borcu ödemek için haram mal vermenin hükmü nedir?

Cevap: Başkasının malını vermekle borç ödenmez ve bununla borçlunun sorumluluğu kalkmaz.

Soru 762: Bir kadın satın almak istediği evin değerinin üçte biri kadar birinden borç alır ve alacaklıyla maddî durumu iyileştğinde onu kendisine ödeyeceğine dair anlaşır. Aynı zamanda oğlu, teminat olarak borç tutarında ona bir çek verir. Şimdi tarafların ölümünden dört yıl geçtikten sonra, mirasçıları bu meseleyi halletmek istiyorlar. Acaba kadının mirasçıları, alacaklının mirasçılarına borç parayla satın alınan evin mi üçte birini vermelidir, yoksa sadece çek tutarını vermeleri yeterli midir?

Cevap: Borç verenin mirasçılarının evden herhangi bir şey talep etme hakları yoktur; onlar evi satın almak için kendilerine miras bırakan kişiden borç alan kadından, geriye borcunu ödeyebilecek miktarda bir mal bırakması şartıyla, sadece aldığı borç miktarını (paranın değer kaybını da hesaplayarak) isteyebilirler.

Soru 1763: Bir kişiden bir miktar borç aldık. Bir süre sonra bu adam ortadan kayboldu ve ondan bir haber alamadık; bu durumda bu adamın alacağıyla ilgili olarak ne yapmamız gerekiyor?

Cevap: Borcunuzu ona veya mirasçılarına vermek için beklemeniz ve onu aramanız farzdır; onu bulmaktan ümidinizi kestiğinizde, bu konuda şer'î hâkime müracaat edebilir ya da onun adına sadaka verebilirsiniz.

Soru 1764: Borç veren borcunu ispatlayıp almak için harcadığı mahkeme masraflarını borçludan isteyebilir mi?

Cevap: Borçlu şer'an alacaklının harcadığı mahkeme masraflarından sorumlu değildir.

Soru 1765: Borçlu borcunu ödemez ve borcunu ödemedi kusur işlerse, acaba alacaklının onun malından takas etmesi caiz midir; örneğin hakkını gizlice veya başka bir yolla alabilir mi?

Cevap: Eğer borçlu borcunu inkâr eder veya bir mazereti olmaksızın borcunu ödemezse, alacaklı hakkını onun malından takas edebilir. Ancak söz konusu kişi kendini borçlu görmüyorsa veya alacaklısının kendisine karşı gerçekten bir hakkı olup olmadığını bilmiyorsa, bu durumda alacaklının kendisine karşı takas yapması sakıncalıdır; hatta caiz değildir.

Soru 1766: Ölenin borcu, mirasçılara mirasından ödemeleri farz olan kul hakkından mıdır?

Cevap: Borç, ister gerçek ve ister tüzel kişilere olsun kul haklarındandır ve borçlunun mirasçılara, onun borcunu bıraktığı maldan alacaklıya veya mirasçısına ödemeleri farzdır ve borçlunun mirasçıları onun borcunu ödemedikçe bıraktığı malı kullanamazlar.

Soru 1767: Üzerinde başka birine ait bir bina bulunan arsanın sahibi, iki kişiye borçludur; acaba alacaklıların borçlarını almak için arsayla birlikte binaya da haciz koydurmaları caiz midir, yoksa sadece arsa konusunda mı böyle bir hakları vardır?

Cevap: Borç sahipleri borçlunun mülkü olmayan bir şeye haciz koydurma talebinde bulunamazlar.

Soru 1768: Borçlunun kendisinin ve ailesinin oturmak için ihtiyaç duydukları ev, borç tahsili için konulan haciz mallarından müstesna mıdır?

Cevap: Borçlunun hayatını devam ettirebilmek için ihtiyaç duyduğu ev, ev eşyası, araba ve telefon gibi toplumsal konumuna uygun yaşam ihtiyaçlarından sayılan şeyler, borcunu ödemek için satmaya mecbur edildiği mallarından müstesnadır.

Soru 1769: Eğer borçları yüzünden aciz kalan bir tacir iflas eder, elinde bir binadan başka bir şeyi kalmaz ve onu da satışa çıkarır, ancak buradan aldığı para borcunun sadece yarısını karşılar ve kalan borcunu ödeyemezse, acaba alacaklılar onu bu binayı satmaya zorlayabilirler mi? Yoksa tedricen borçlarını ödeyebilmesi için ona zaman mı tanımalıları gerekir?

Cevap: Eğer söz konusu bina, onun ve ailesinin içinde oturduğu ev değilse, tamamını ödemek için yeterli olmasa da borçlarını ödemek için onu binayı satmaya zorlamanın sakıncası yoktur ve bunun için borç sahiplerinin ona mühlet tanımalıları farz değildir. Sadece geri kalan borçlarını ödeyebilmesi için beklemelidirler.

Soru 1770: Bir devlet kurumunun, başka bir devlet kurumundan almış olduğu borç parayı ödemesi farz mıdır?

Cevap: Bu borç da, ödenmesi farz olan diğer borçlar hükmündedir.

Soru 1771: Eğer birisi, borçlunun talebi olmaksızın onun borcunu öderse, acaba borçlunun bunun karşılığını o kişiye ödemesi farz mıdır?

Cevap: Borçlu bir talepte bulunmadığı hâlde onun borcunu ödeyen kişi, ödediği şeyin karşılığını isteyemez ve borçluya da onun verdiği şeyin karşılığını ödemesi farz değildir.

Soru 1772: Eğer borçlu borcunu zamanında ödemeyip geciktirirse, alacaklının ondan borç miktarından fazlasını ödemesini istemesi caiz midir?

Cevap: Alacaklı borç miktarına ek olarak sadece paranın değer kaybının farkını alabilir.

Soru 1773: Babam formalite icabı yapılan bir muamelede bir miktar para birine vermişti; fakat gerçekte o para borçtu ve borçlu

da paranın kârı olarak her ay bir meblağ para ödüyordu. Alacaklının (babamın) ölümünden sonra da borçlu kendisi ölünceye kadar bu kârı ödemeye devam etti. Acaba kâr adıyla ödenen bu paralar, faiz sayılır mı ve alacaklının mirasçılarına bu parayı borçlunun mirasçılarına geri vermeleri farz mıdır?

Cevap: Kendisine yapılan ödemenin aslında bir borç olduğunu varsayarsak, eğer ödenen miktar paranın değer kaybına eşit miktarda olursa bir sakıncası yoktur; aksi takdirde paranın değer kaybından fazla olan ve kâr payı olarak ödenen miktar faiz sayılır ve şer'an haramdır. Fazla ödenen paranın değer kaybının da hesaplanarak, alacaklının mirasçıları tarafından borçlunun kendisine veya mirasçılarına ödenmesi gerekir.

Soru 1774: Kişilerin, mallarını başkalarının yanında emanet olarak bırakıp ondan her ay kâr payı almaları caiz midir?

Cevap: Mülkün işletilmesi için başkasına emanet edilmesi doğru akitlerden birinin adı altında olursa, sakıncası yoktur ve kullanımından elde edilen kâr da sakıncasızdır. Fakat mallar borç olarak verilmiş ise, her ne kadar borç sözleşmesi sahih olsa da kâr şartı koymak şer'an batıldır ve alınan kârlar faiz ve haramdır.

Soru 1775: İktisadî bir iş yapmak için bir miktar borç alan biri, eğer bu işten kâr sağlarsa, kârından bir miktarını alacaklıya vermesi veya alacaklının bunu istemesi caiz midir?

Cevap: Alacaklının, borçlunun borç parayla yaptığı ticaretten elde ettiği kârda hiçbir hakkı yoktur ve elde edilen bu kârdan hiçbir şey isteyemez. Fakat borçlu asıl paraya ek olarak bir şey vermeye dair aralarında bir anlaşma olmaksızın alacaklıya alacağından fazla bir meblağ vermek isterse, sakıncası yoktur ve hatta müstehaptır.

Soru 1776: Birisi üç aylığına veresiye olarak bir eşya satın alır ve üç ay dolduktan sonra satıcıdan asıl paraya ilave olarak fazla bir meblağ vermesi karşılığında süreyi üç ay daha uzatmasını ister; acaba onların böyle bir şey yapması caiz midir?

Cevap: Bu fazlalık faiz ve haramdır.

Soru 1777: Eğer birisi, başka birinden faizli borç alırsa ve üçüncü bir kişi onların borç sözleşmesi ve şartlarını yazarsa ve muhasebeci denilen ve işi sözleşme belgelerini muhasebe defterine kaydetmek olan dördüncü bir kişi de varsa, acaba bu muhasebeci faizli borcun günahında onlarla ortak mıdır? Onun yaptığı bu iş ve bunun karşılığında aldığı ücret de haram mıdır? Bu arada muhasebecinin hesaplarını inceleyen beşinci bir kişi daha var; beşinci kişi ne bir şey yazar ve ne de bir şeyi bir yere işler, sadece faizli muamelenin hesaplarında fazlalık veya noksanlık olup olmadığını kontrol ederek bunu muhasebeciye bildiriyor. Acaba onun işi de haram mıdır?

Cevap: Faizli borç sözleşmesine veya faizli borcun gerçekleşmesine ve tamamlanmasına veya borçludan faizi tahsil etmeye dâhil olan her iş şer'an haramdır ve o işi yapan kişi, ücret alma hakkına sahip değildir.

Soru 1778: Çoğu Müslümanlar gerekli sermayeye sahip olmadıklarından, kâfirlerden faizle sermaye almak zorunda kalıyorlar. Kâfirlerden veya gayri İslâmî devletlere bağlı bankalardan faizli borç almanın hükmü nedir?

Cevap: Faizli borç almak gayrimüslimlerden bile olsa mutlak olarak haramdır; fakat buna rağmen borç alınırsa borcun kendisi sahihtir.

Soru 1779: Birisi alacaklının, hac yolculuğu gibi yolculuk masraflarını üstlenmek şartıyla ondan bir süreliğine bir miktar borç para almış; acaba onların yaptığı bu iş caiz midir?

Cevap: Borç sözleşmesinde, alacaklının yolculuk gibi masraflarını ödeme şartı koşulması, borçtan kâr alınması olduğu için şer'an haram ve batıldır; ancak borcun kendisi sahihtir.

Soru 1780: Karz-ı hasen kurumları [faizsiz çalışan, verdiği kredi karşılığında hiçbir kâr ve faiz almayan finans kurumları] borç verirken, eğer borçlu iki veya daha fazla taksitini zamanında ödemeyip geciktirirse, kurumun bütün borcu birden geri alma hakkı

olacağını şart koşuyorlar; acaba bu şartla borç vermek caiz midir?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 1781: Bir kooperatif şirketinin üyeleri, kooperatife sermaye olarak bir miktar para veriyorlar ve şirket de kendi üyelerine karşılığında hiçbir kâr ve ücret almadan sırf yardım amacıyla borç para veriyor. Gaye sadece yardım etmektir. Acaba üyelerin sıla-ı rahim ve yardım amacıyla yaptığı bu işin hükmü nedir?

Cevap: Soruda açıklandığı şekilde de olsa, müminlere borç temin etmeye katkıda bulunma ve bu amaçla yardımlaşmanın caiz ve iyi olduğunda şüphe yoktur; fakat şirkete borç olarak verilen para, parayı veren kişiye gelecekte kredi verme şartına bağlı olursa, borcun kendisi sahih olsa bile bu amel şer'an caiz değildir.

Soru 1782: Bazı karz-ı hasen kurumları halkın kendilerine emanet bıraktığı paralarla emlâk ve başka şeyler satın alıyorlar; bu muamelelerin hükmü nedir? Bazı mal sahiplerinin bu işe razı olmadıkları göz önünde bulundurulursa, kurum yetkilisinin meselâ alım ve satım şeklinde bu mallar üzerinde tasarruf hakkı var mıdır ve acaba bu iş şer'an caiz midir?

Cevap: Eğer insanların mallarını emanet olarak karz-ı hasen kurumlarına bırakmaları bu kurumların istedikleri kişiye borç vermeleri içinse, bu durumda bu malları gayrimenkul vb. satın almada kullanmak fuzulî olup geçerliliği mal sahiplerinin iznine bağlıdır. Fakat mevduatlar bu kuruma borç olarak verilmişse, bu durumda o kurumların yetkililerinin kendilerine verilen yetki çerçevesinde o malları emlâk vb. şeyleri satın almada kullanmalarının sakıncası yoktur.

Soru 1783: Bazıları başkalarından aldıkları belli meblağlar karşılığında hiçbir şer'î sözleşme ve akit kapsamında olmaksızın sadece tarafların anlaşmasına dayanarak her ay mal sahiplerine kâr olarak bir miktar para veriyorlar; bunun hükmü nedir?

Cevap: Bu gibi muameleler, faizli borç sayılır ve onda koşulan kâr şartı batıldır; fazlalık da faiz olup şer'an haramdır ve bunu almak caiz değildir.

Soru 1784: Eğer karz-ı hasen kurumundan borç alan kişi, borcunu öderken şart koşulmamasına rağmen kendi rızasıyla borç tutarından bir miktar fazla öderse, acaba bu fazla meblağın ondan alınması ve bayındırlık işlerinde harcanması caiz midir?

Cevap: Eğer borçlu, borcunu öderken müstehap bir amel olarak kendi rızasıyla fazladan bir ödeme yaparsa, ondan bu parayı almanın sakıncası yoktur. Ancak kurum yetkililerinin onu bayındırlık işleri ve diğer şeylerde kullanabilmesi, bu konudaki yetkilerinin sınırına tabidir.

Soru 1785: Bir karz-ı hasen kurumunun yönetim kurulu, bir kişiden alınan borç parayla bir bina satın aldı ve bir ay sonra halkın kurumda biriken parasıyla onların rızası olmadan o adamın borcunu ödedi. Acaba bu muamele şer'an sahih midir ve o binanın mülkiyeti kime aittir?

Cevap: Kuruma borç verilen malla kurum için satın alınan bina, eğer yönetim kurulunun yetkisi dâhilinde satın alınmışsa, bunun sakıncası yoktur; satın alınan bina kurumun ve o kurumun mal varlığının sahiplerinin mülküdür. Aksi takdirde muamele fuzulî olup geçerliliği para sahiplerinin iznine bağlıdır.

Soru 1786: Bankadan kredi alırken işlem ücreti ödemenin hükmü nedir?

Cevap: Söz konusu ücret, defter ve belge kaydı gibi kredi verme işleminin ve kurumun su, elektrik vb. giderleri için olursa ve verilen kredinin faizi olarak sayılmazsa, onu vermenin, almanın ve aynı şekilde krediyi de almanın sakıncası yoktur.

Soru 1787: Kendi üyelerine borç para veren bir sandık (fon) var; fakat bu sandık üyelere borç para vermek için üyenin üç veya

altı ay boyunca sandıkta belli bir miktar para bulundurmasını şart koşuyor ve belirtilen süre bittikten sonra üyenin sandığa bıraktığı paranın iki katı miktarında ona borç veriyor. Daha sonra üye borcunu ödeyip bitirdikten sonra, onun sandığa bırakmış olduğu parayı kendisine iade ediyor; bunun hükmü nedir?

Cevap: Para, belli bir süre sandıkta borç olarak kalması şartıyla sandığa verilmiş ve bu doğrultuda belli bir süreden sonra sandığın kendisine borç vermesi şart koşulmuşsa veya sandığın ona belli bir miktar borç vermesi için daha önce sandığa belli bir miktar para yatırmış olması şart koşulmuşsa, bu durumda bu şart faiz hükmünde olup şer'an haram ve batıldır; ancak borcun kendisi her iki taraf için de sahihtir.

Soru 1788: Karz-ı hasen kurumları borç para verirken, üye olmak, kurumda belli bir miktar para bulundurmak ve kurumun bulunduğu mahallede oturmak gibi birtakım şartlar koşmaktadırlar; acaba bu şartlar faiz hükmünde midirler?

Cevap: Kişiye borç vermek için kuruma üye olması ve kurumun bulunduğu mahallede oturması gibi borç vermede sınırlayıcı şartların koşulmasının sakıncası yoktur. Kurumda hesap açtırmak da borcun sadece bu gibi kişilere ait olduğuyla ilgiliyse, bunun da sakıncası yoktur; fakat gelecekte kurumdan borç almak, eğer kredi başvurusunda bulunanın bankaya bir miktar para yatırmış olmasına bağlı olursa, bu şart borçta hükmen kâr şartından sayıldığı için batıldır.

Soru 1789: Banka muamelelerinde faizden kurtulmanın bir yolu var mıdır?

Cevap: Kurtuluş yolu, bankayla ilişkilerde şer'î akitlerin kullanılması ve sözleşmelerin şartlarına tamamen uyulmasıdır.

Soru 1790: Bankanın kişiye belli bir yerde kullanması için vermiş olduğu borç parayı başka bir yerde kullanmak caiz midir?

Cevap: Eğer bankanın kişilere verdiği para gerçekten borç olur ve onu belli bir yerde kullanmasını şart koşarsa, o şarta aykırı hareket etmek caiz değildir. Aynı şekilde bankadan mudarebe (emek-sermaye ortaklığı) veya kâr ortaklığı vb. sözleşmenin sermayesi olarak alınan parayı banka tarafından belirlenen hedef dışında kullanmak caiz değildir.

Soru 1791: Savaş gazilerinden biri, savaşta yaralanıp sakat kalmış ve bedenindeki sakatlık oranında gazilere tahsis edilen çeşitli sosyal kolaylık ve kredilerden yararlanmak için Gaziler Kurumu tarafından verilen sakatlık tasdik belgesiyle kredi almak için bankaya müracaat etmiştir. Bu arada savaşta vücudunda oluşan sakatlığın belgede yazılandan daha az olduğuna kanaat getirmiştir. Bu konuyla ilgili olarak doktor ve uzmanların teşhisinin hatalı olduğunu düşünüyor. Bu adamın kendine sağlanan o özel imkânlardan yararlanması için bu tasdik belgesinden yararlanması caiz olur mu?

Cevap: Eğer gazilik oranı, bunu belirlemek için tıbbî incelemeler yapan doktor ve uzmanların bağımsız görüş ve teşhislerine dayanıyorsa ve bankada gazilere kolaylık tanımada kanunen ölçü de buysa, bu durumda kendi görüşüne göre özür oranı daha az olsa da doktorların tasdik ettiği özürlük oranının avantajlarından yararlanmasının sakıncası yoktur.

SULH

Soru 1792: Bir kimse evi, arabası, halısı ve evinin bütün eşyaları konusunda karısıyla sulh etmiş ve aynı zamanda onu küçük çocuklarının vasisi ve kayyımı yapmıştır; acaba bu adamın ölümünden sonra anne-babası onun bıraktığı mirastan bir şey isteyebilir mi?

Cevap: Eğer meyyitin hayattayken bütün mallarını karısı veya başka biriyle sulh ettiği ve mallarından ölünceye kadar kendisine hiçbir şey bırakmadığı anlaşılırsa, bu durumda anne-babanın veya diğer mirasçıların miras almaları söz konusu olamaz; dolayısıyla kocası hayattayken eşinin mülkiyetine geçirmiş olduğu mallardan hiçbirini isteme hakları yoktur.

Soru 1793: Birisi mallarının bir bölümünü oğlula sulh etmiş ve aradan birkaç yıl geçtikten sonra sulh ettiği o malları aynı oğluna satmıştır. Oysa mirasçılar şimdi tıbbi rapora dayanarak babalarının satıştan öncesinden, satış anına kadar akli dengesinin bozuk olduğunu iddia ediyorlar. Acaba sulh edilen malı sulh edilen kişinin kendisine satmak, sulhtan vazgeçmek sayılarak satışın doğruluğuna hükmedilir mi? Yapılan sulhun sahih olarak aynen kaldığını varsaysak, acaba sulh, sulh edilen malın üçte birinde mi yoksa tamamında mı geçerlidir?

Cevap: Önceki sulhun doğruluğuna ve geçerliliğine hükmedilir. Sulh eden kişinin feshetme hakkı bulunduğu ispatlanmadığı sürece, o sulhun gerekliliğine de hükmedilir. Sonuçta, sulh yapan kişinin satış anında akli dengesi yerinde olsa bile, sulh yapılan malı daha sonra satması doğru [geçerli] değildir. Sahih ve gerekli olduğuna hükmedilerek gerçekleşen bu sulh, uzlaşma konusu olan tüm mallar hakkında geçerlidir.

Soru 1794: Birisi bütün mallarını, hatta sağlık kuruluşundaki alacaklarını ve haklarını karısıyla sulh ediyor. Fakat sağlık kuruluşu, onun kuruluştaki hakları konusunda kanunen karısıyla sulh edemeyeceğini bildirerek onun bu talebini kabul etmiyor. Nitekim sulh eden kişi de bunu itiraf ederek başkalarına olan borçlarını ödemekten kaçmak için bu işe giriştiğini söylüyor. Bu sulhun hükmü nedir?

Cevap: Başkasının malında veya başkasının malı olan hakta sulh etmek fuzulî olup mal veya hak sahibinin iznine bağlıdır. Eğer tamamen kendisine ait olan mülkü başkalarına olan borcunu ödemekten kaçmak amacıyla sulh yaparsa, böyle bir sulhun sıhhat ve geçerliliği sakıncalıdır; özellikle borcunu ödemek için başka bir malî kaynağı bulma ümidi yoksa.

Soru 1795: Bir sulh sözleşmesinde babanın bazı mallarını oğlula sulh ettiği ve bu malları oğluna teslim ettiği kaydedilmiştir; acaba bu belge şer'an ve kanunen geçerli midir?

Cevap: İçeriğinin doğruluğuna güven oluşmadığı sürece sadece sulh sözleşmesi, tek başına sulh akdinin niteliğine ve okunduğuna dair şer'i delil oluşturmaz. Evet, eğer sulhun mal sahibi tarafından yapıldığı kesinleştikten sonra onun şer'an sahih bir şekilde gerçekleştiğinden şüphe edilirse, sulh sözleşmesinin şer'an sahih olduğuna hükmedilir ve o mal, lehine sulh yapılan kişiye ait olur.

Soru 1796: Kocamın babası, oğlula evlendiğimde bir miktar para karşılığında bir arsayı benimle musalaha ederek onu bana teslim etti ve bununla ilgili olarak birkaç şahidin huzurunda bir sözleşme düzenledi; fakat şimdi o muamelenin formalite icabı olduğunu ileri sürüyor; bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Söz konusu sulh, şer'an sahih hükmündedir ve kişinin muamelenin formalite icabı olduğu doğrultusundaki iddiası ispatlanmadıkça, herhangi bir hukukî sonuç doğurmaz.

Soru 1797: Babam hayattayken vefatından sonra kız kardeşlerimin her birine belli bir miktar para vermem üzere, bütün menkul

ve gayrimenkul mallarımı benimle sulh etti; onlar da buna razı oldular ve vasiyet belgesini imzaladılar. Babamın vefatından sonra kız kardeşlerimin haklarını vererek geri kalan malları aldım; acaba bu mallarda tasarruf etmem caiz midir? Eğer onlar buna razı olmazlarsa hüküm nedir?

Cevap: Bu sulhun sakıncası yoktur ve sorudaki varsayımda sulh edilen mal size aittir; diğer mirasçıların buna razı olmamaları hukukî bir sonuç doğurmaz.

Soru 1798: Eğer birisi bazı evlâtlarının gıyabında ve hazır bulunan evlâtlarının muvafakati olmadan, bütün mallarını oğullarından biriyle sulh ederse, bu sulh sahih olur mu?

Cevap: Mal sahibinin hayattayken mallarını mirasçılarının biriyle sulh etmesi, diğer mirasçılarının kabul etmesine bağlı değildir ve onların buna itiraz etmeye hakkı yoktur. Elbette bu iş kardeşler arasında fitne ve ihtilafa sebep olacaksa caiz değildir.

Soru 1799: Eğer bir kimse, uzlaşma yaptığı kişinin kendisinin yararlanması şartıyla bir malı onunla sulh ederse, acaba o adamın bu malı sulh eden kişinin rızası olmadan aynı şekilde yararlanması için üçüncü bir kişiye vermesi veya onun rızası olmadan ondan yararlanması için bir diğerini kendisine ortak etmesi caiz midir? Bunun sahih olduğu kabul edilirse, acaba sulh eden kişinin sulhtan vazgeçmesi caiz midir?

Cevap: Kendisiyle sulh edilen kişinin sulh sözleşmesinde uymayı kabul ettiği şartlara aykırı hareket etmesi caiz değildir; aksi durumda sulh eden kişinin sulh sözleşmesini feshetmesi caizdir.

Soru 1800: Sulh eden kişinin, sulh sözleşmesi gerçekleştikten sonra sulhtan vazgeçmesi ve kendisiyle sulh edilen birinci kişiye bildirmeden malı başka biriyle sulh etmesi caiz midir?

Cevap: Sulh sahih bir şekilde gerçekleştikten sonra sulh eden kişinin ona uyması gerekir ve kendisi için feshetme hakkı şart koşmamışsa sulhtan vazgeçemez. Dolayısıyla eğer aynı malı başka biriyle sulh ederse, bu sulhu fuzulî olup, sulh sözleşmesinin sıhhati kendisiyle uzlaşma yapılan birinci kişinin iznine bağlıdır.

Soru 1801: Bir annenin mirası, kanunî aşamalar tamamlandıktan sonra oğulları ve kızları arasında taksim edildikten ve mirasçılardan her birinin mirastan kendi payını almalarından uzun bir zaman geçtikten sonra, kızlarından biri, annesinin hayattayken bütün mallarını kendisiyle sulh ettiğini iddia ediyor. Bu konuda sadece kendisi ve kocası tarafından imzalanmış ve annesine ait parmak izi taşıyan normal bir sulh belgesi de mevcuttur. Bu kız, şimdi mirasın hepsini istiyor; bu konuda ne yapmak gerekiyor?

Cevap: Annenin hayattayken malını o kızıyla sulh ettiği ispatlanmadıkça, onun iddia ettiği şey hususunda hiçbir hakkı yoktur ve sulh sözleşmesinin de gerçek olduğu anlaşılmadıkça geçerli değildir.

Soru 1802: Bir baba bütün mal varlığını, hayatta olduğu müddetçe tasarruf yetkisinin kendisinde olması şartıyla evlâtlarıyla sulh ediyor; bu konuda aşağıdaki durumlarda hüküm nedir?

- Böyle bir şarta bağlı olarak yapılan bu sulh sözleşmesi sahih ve geçerli midir?
- Eğer sulh sahih ve geçerliyse, sulh eden kişi yaptığı bu sulhtan vazgeçebilir mi? Caiz olduğu takdirde, eğer sulh ettikten sonra malların bir bölümünü satarsa, onun bu girişimi sulhtan vazgeçmesi sayılır mı? Sulhtan vazgeçmek olduğunu varsayalım, acaba sulhun tamamından mı yoksa sadece satılan maldan mı vazgeçmek sayılır?
- Sulh sözleşmesinde, "hayatta olduğu sürece tasarruf yetkisi" tabiri geçiyor; acaba bu tabir feshetme hakkına mı, sulh edilen malı başka birine aktarma hakkına mı, yoksa hayatta olduğu müddetçe sulh edilen maldan yararlanarak pratikte tasarruf etme hakkına sahip olduğu anlamına mı gelir?

Cevap:

- Söz konusu sulh, tüm şartıyla sahih ve geçerli hükmündedir.
- Sulh sözleşmesi uyulması gerekli sözleşmelerden olup, sulh eden kişinin feshetme hakkı olmadıkça onu feshetmesi sahih değildir. Dolayısıyla eğer söz konusu malları sulh ettikten sonra, bir bölümünü sulhu feshetme hakkına sahip olmaksızın sulh edilen kişilerden birine

satarsa, muamele alıcının payı miktarında batıldır ve sulh edilen diğer kişilerin paylarında fuzulî olup sıhhati onların iznine bağlıdır.

c) "Hayatta olduğu müddetçe tasarruf yetkisi", cümlesinin zahiri, feshetme hakkını veya malı başkasına vermeyi değil, pratikte tasarruf etme hakkını ifade eder.

VEKÂLET

Soru 1803: Ben bir şirketin vekiliyim. Şirketin bana maaş olarak verdiği para karşılığında reklam, satış sonrası müşteri hizmetleri ve uluslararası fuarlara katılma işlerini yürütmekteyim. Bu durumda şirketten aldığım paranın hükmü nedir?

Cevap: Mubah işlerde vekâletle ilgili işleri yürütmek karşılığında ücret almanın sakıncası yoktur.

Soru 1804: Birisi, bir arsayı sahibinin vekilinden taksitle satın almış ve taksitleri ödedikten sonra müvekkil (mülkün sahibi) satışı feshettiğini ve arsayı yeniden kendi mülkiyetine aldığını ileri sürüyor; onun bu iddiası sahih midir, yoksa müşteri, mal kendisine teslim etmesini isteyebilir mi?

Cevap: Vekilin arsayı sahibi adına satması, sahih ve gerekli hükmündedir; mal müşteriye aittir ve müvekkil onu müşteriye teslim etmelidir. Müvekkilin, muhayyerlik hakkına sahip olduğunu ispatlamadığı sürece, sözleşmeyi feshetme ve arsayı kendi mülkiyetine geçirme hakkı yoktur.

Soru 1805: Birisi, sahibine vekâleten resmi olmayan normal senetle birkaç arsayı satmış; sahibi de müşterilerin hiçbirisine resmi tapu verilmemesi konusunda vekille anlaşmış. Arsaların sahibi öldükten sonra mirasçılar arsaların mülkiyetinin müşterilere ait olduğunu kabul etmekle birlikte müşterilere tapu verme sorumluluğunun vekile ait olduğunu iddia ediyorlar. Hâlihazırda vekil daha önce arsaların parasını alarak mülkün sahibine teslim etmesine rağmen resmi tapuları ve şimdiki değerini ondan istiyorlar. Bu konular dikkate alındığında, tapuları müşterilerin adına geçirmek mirasçıların mı vazifesidir, yoksa vekilin mi? Acaba mirasçılar, vekilden arsanın şimdiki fiyatıyla o zamanki fiyatı arasındaki farkı isteyebilirler mi?

Cevap: Vekilin, tapuları müşterilerin adına geçirme masraflarını üstlenme veya benzeri hiç bir sorumluluğu yoktur. Arsaların parası konusunda ise eğer vekilin parayı müşterilerden alıp mülk sahibi olan müvekkiline teslim ettiği ispatlanırsa, mirasçılar da, müşteriler de vekilden herhangi bir talepte bulunamazlar. Aynı şekilde mirasçıların, satış fiyatı ile arsaların şimdiki değeri arasındaki farkı talep etme hakları yoktur.

Soru 1806: Müçtehit tarafından izinli vekillerin, müçtehit hayatta iken (imam malı gibi) şer'an müçtehide verilmesi gereken malları başka bir müçtehide vermeleri caiz midir?

Cevap: Vekilin vekâleten aldığı şeyleri, onları başkasına vermeye izinli olmadıkça, özellikle kendisini şer'i vucuhatı almaya vekil eden kişiye vermesi farzdır.

Soru 1807: Bana sabit bir telefon hattı satın alması için kardeşimi vekil ettim ve birinci taksiti ödemesi için ona bir miktar para verdim; o da bu parayı ilgili daireye yatırdı. Telefonun geri kalan taksitlerini ise kendim ödedim. Daha sonra kardeşim vefat etti ve şimdi ilgili idarede telefon kardeşimin adına kayıtlı gözüküyor; bu durumda acaba kardeşimin mirasçılarının telefon hattını talep etme hakları var mıdır?

Cevap: Eğer kardeşiniz, ona vermiş olduğunuz parayla birinci taksiti ödeyerek telefonu vekâleten sizin için satın almışsa, telefon sizindir ve kardeşinizin mirasçılarının onda hakları yoktur. Ama eğer idare, telefon hattını sadece başvuru yapan ve telefonu en baştan kendi adına kayıt eden kişiye devrediyorsa, sizin onda bir hakkınız yoktur. Sadece ödediğiniz bedeli talep edebilirsiniz.

Soru 1808: Vekile vekâletinin ücreti olarak bir miktar para verdim ve ondan buna karşılık bana makbuz vermesini istedim; o ise, vekâlet ücreti olarak aldığı para karşılığında hiç kimseye makbuz vermediğini söyledi. Bir süre sonra vekâletini yapamadan vefat etti; acaba bu parayı mirasçılarından isteyebilir miyim?

Cevap: Sorudaki varsayımda vekilden olan alacağınızı onun mirasçılarından istemeniz

caizdir ve onların da vekilin mirasından bu borcu size ödemeleri farzdır.

Soru 1809: Vekilin veya müvekkilin ölümüyle vekâlet akdi batıl olur mu?

Cevap: Vekâlet ikisinden birinin ölümüyle batıl olur.

Soru 1810: Asya ülkelerinden birine yaptığı yolculukta geçirdiği trafik kazasında vefat eden bir kişinin mirasçıları (annesi ve karısı) olayı takip etmek amacıyla kazanın gerçekleştiği ülkeye gitmem için beni vekil tayin ettiler. Bu durumda olayın dosyasını takip etmek amacıyla o ülkeye yaptığım yolculuk masraflarını ölenin bıraktığı mirasın kendisinden mi, yoksa bu devletin ölen kişinin mirasçılarına ödeyeceği tazminattan mı almam gerekir?

Cevap: Vekâlet ücretini ve davayla ilgili diğer masrafları, daha önce kendi aranızda farklı bir şekilde anlaşmamışsanız, davayı takip etmek için sizi vekil edenlerin, kendi mallarından ödemeleri farzdır.

Soru 1811: Bir vekâlet sözleşmesinde, günümüzde yaygın olduğu üzere vekilin azlolunamayacağı kaydedilmiştir. Ancak bu, taraflar arasındaki sözleşmede koşul olarak konulmuş bir şart olmayıp başlı başına müstakil bir vekâletnamedir. Acaba sırf bu cümlelerin yazılmış olmasıyla vekâlet caiz akit olmaktan çıkıp lâzım akit mi olur ve azletme hakkı düşer mi?

Cevap: Lâzım vekâlet, لازم sözleşmede bir sonuç şartı olarak öngörülen bir vekâletname olup, sadece "vekâletname geri alınamaz" ibaresinin yazılması, onu لازم bir sözleşmeye dönüştürme etkisi yaratmaz ve bununla azletme hakkı ortadan kalkmaz.

Soru 1812: Acaba bir kimsenin, hukuki veya cezai bir davayı mahkemede takip etmek üzere, mahkemede avukatlık yapmak için yasal ehliyeti olmayan birini vekil olarak ataması caiz midir? Adalet Bakanlığı'ndan avukatlık ruhsatı alanların avukatlık ücretini alabilmeleri için belirli şart ve kriterlere sahip olmaları gerektiği düşünülürse, bu ruhsata sahip olmayanların mahkemelerde müvekkillerinin alacaklarını takip etmek için ücret alma hakları var mıdır?

Cevap: Temsil ve tevdi edilebilecek hususlarda şer'i açıdan vekâletin başlı başına bir sakıncası yoktur. Mahkemelerde dava takibi de bunlardan biridir ve ücretin belirlenmesi de tarafların anlaşmasına bağlıdır. Ancak vekilin resmi makamlara ve adli mahkemelere başvurmayı gerektiren yasal veya cezai davaları takip etmek için resmi bir lisansa ihtiyacı varsa, bu ruhsata sahip olmayan bir kimseyi vekil olarak tutmak ve vekâletini kabul etmek caiz değildir. Her halükarda resmî lisansı olmayan bir kimse, bir başkasının isteği üzerine ücret ödenmesi gereken bir işi yaparsa, yaptığı işin mislinin ücreti o şahsa aittir.

Soru 1813: Bir vekilin bir konuyu veya bir davayı takip ederken veya bir işi yaparken, vakit ve çaba harcamasına, git-gel masrafları ödemesine rağmen teşebbüsleri bazen müvekkilin lehine fayda ve sonuç sağlamamaktadır. Bu tür durumlarda müvekkilin bu konuyla alakalı olarak ödeme yapmasının ve vekilin onu vekâlet ücreti olarak almasının hükmü nedir?

Cevap: Vekâletin sıhhati ve yaptığı iş karşılığında vekilin kararlaştırılan ücrete veya işinin emsalinin ücretine hak kazanması, eğer ilk başta vekâlet sözleşmesinde birlikte farklı bir anlaşma yapmamışlarsa, müvekkilin beklediği ve umduğu sonuca varılmasına bağlı değildir.

Soru 1814: Adliyelerde yaygın olan yöntem, vekâlet sınırlarını belirlemektir. Örneğin, "Şu adreste bulunan falan evin satımına vekil kılınmıştır." diye yazılır ve başka hususlar da böylece belirlenir. Fakat bazı el yazma vekâletlerde, "Falan adam vekâlet işleriyle ilgili bütün işleri takip etmeye yetkilidir." tabiri geçmektedir. Bu nedenle bazı işlerin veya tasarrufların vekâlet işleri kapsamına girip girmediği konusunda genellikle vekille müvekkil arasında anlaşmazlık çıkıyor. Bu konuda sorum şudur: Acaba vekâlet konusu ile ilgili olarak vekilin yapacağı iş ve girişimler tayin edilmediği takdirde, vekilin vekâlet konusuyla ilgili her türlü tasarrufta bulunması caiz midir?

Cevap: Vekilin, vekil edildiği işlerde, her ne kadar söz veya durumdan anlaşılan karineler yardımıyla da olsa vekâlet akdinin sarih veya zahirî olarak kapsadığı şeylerle yetinmesi

farzdır. Elbette bu karine bazen bir şeye vekil olmanın diğer bazı şeyleri gerektirmesine dair yaygın âdet de olabilir. Özetle vekâlet birkaç biçimde olabilir:

- a) Vekâlet, eylem ve taalluk ettiği şey olarak her iki açıdan da özel olsa.
- b) Her iki açıdan geneldir.
- c) Sadece bir açıdan geneldir.
- d) İş ve tasarruf açısından mutlaktır. "Sen evim konusunda ve-kilsin." demesi gibi.
- e) Taalluk ettiği şey açısından mutlaktır. "Sen mülkümün satışında vekilsin." demesi gibi.
- f) Her iki açıdan mutlaktır. "Sen malımla ilgili tasarruflarda vekilsin." demesi gibi. Bu durumlardan her birinde vekil sözleşmesinin kapsamına giren özel, genel veya mutlak tasarruflarla yetinmeli ve bu sınırı aşmamalıdır.

Soru 1815: Bir adam, karısına bir arsayı ve bazı binalarını satın parasıyla küçük oğluna bir daire satın alıp, onun adına geçirmesi için karısına vekâlet verir. Fakat karısı bu vekâleti kötüye kullanarak daireyi kendi adına geçirir; acaba karısının yaptığı bu işler şer'an sahih midir? Daire, müvekkilin malının satımından elde edilen parayla satın alındığına göre, acaba ölümünden sonra daire onun sadece küçük oğluna mı, yoksa bütün mirasçılara mı aittir?

Cevap: Kocasının vekili olarak arsayı ve bazı binaları satması gibi yaptığı işler sahih ve geçerlidir. Daireye gelince, kendi adına geçirmesi şer'an onun için bir sonuç doğurmaz. Dolayısıyla eğer vekâlete uygun olarak müvekkili hayattayken, onun parasıyla daireyi küçük oğlu için satın almışsa, bu muamele sahih ve geçerlidir ve daire sadece küçük oğluna aittir. Ancak, eğer daireyi müvekkili hayattayken onun kendi parasıyla kendisi için satın almışsa veya müvekkilinin ölümünden sonra o küçük çocuk için satın alırsa, bu satın alma fuzulî olup sıhhati izne bağlıdır. Tabii birinci durumda, mirasçılar satın alma anında bedelin sahibi olmadıkları için murisleri öldükten sonra mirasçıların verdiği izin geçerli olmaz. Ancak ikinci durumda, mirasçılar izin verirse, işlem onlar için terekeden her birinin payı oranında gerçekleşir.

Soru 1816: Birisi, bazı kişiler tarafından ücretle kaza orucu ve namazı yerine getirebilecek birini tutmak için vekil olarak atanır; yani ecir olanlara vermek üzere bir miktar para alır. Fakat o, emanete hıyanet eder ve bu iş için kimseyi ücretle tutmaz. Pişman olarak bu sorumluluktan kurtulmak isteyen bu şahsın, şimdi bu amelleri yerine getirmesi için bazılarını ücretle tutması mı, yoksa bugünkü değerleriyle bu amellerin ücretini mal sahiplerine geri vermesi mi gerekiyor? Ya da sadece aldığı para kadar borçlu mudur? Namaz ve orucu kaza etmeyi ücretli olarak vekilin kendisi üstlenirse, ameli yerine getirmeden öldüğü takdirde hüküm nedir?

Cevap: Birilerini ücretle tutmak için vekil olan birisi, eğer namaz ve oruçları kaza etmesi için birini ücretle tutmadan vekâlet süresi biterse, bu durumda sadece bu iş için aldığı malı (kaybettiği değer kaybını da hesaplayarak) tazmin etmekle yükümlüdür. Aksi durumda (vekâlet süresi bitmemişse), aldığı parayla namaz ve oruçları kaza etmesi için birini ücretle tutmak veya vekâleti feshedip malı (kaybettiği değer kaybını da hesaplayarak) sahibine teslim etmek arasında muhayyerdir. Namaz ve orucu kaza etmesi için ücretle tutulan kişiye gelince, eğer ameli kendisi şahsen yerine getirmekle yükümlüyse, bu durumda onun ölümüyle sözleşmesi fesholur ve almış olduğu para (kaybettiği değer kaybı da hesaplanarak) bıraktığı mallardan ödenmelidir. Ama eğer ameli kendisi şahsen yerine getirmekle yükümlü değilse, o amelin yerine getirilmesi konusunda sorumludur ve eğer mirası varsa, mirasçılara ameli yerine getirmesi için birini onun mirasından ücretle tutmaları farzdır ve eğer mirası yoksa bu konuda mirasçıları sorumlu değildir.

Soru 1817: Bazı şirketlerin, mahkemelerde dosya ve davaları takip etmeleri için tuttukları avukatları vardır. Bu avukatların,

şirketin hiçbir haklılık temeli olmayan bir davası konusunda şirketi savunmaları caiz midir? Eğer avukat batıl bildiği bir davada şirketi savunsa, hatta eğer mahkeme davalının (karşı tarafın) çıkarına hüküm verse bile, acaba bu savunmasından dolayı yine de avukatın bir sorumluluğu var mıdır? Acaba avukatın kendisine göre batıl olan bir şeyi savunması karşılığında aldığı ücret haram mıdır?

Cevap: Batılı savunmak ve onun hak olduğunu ispatlamaya çalışmak caiz değildir ve mahkeme tarafından davalının lehine hüküm verilmiş olması, işin haram oluşunu değiştirmez. Batıl ve haram bir savunma karşılığında alınan ücret de haram kazançtır.

Soru 1818: Bir kimse, işe başlamadan önce ücretini almak şartıyla birine vekil olur. Eğer vekil hiçbir iş yapmazsa, aldığı ücret şer'an helâl olur mu?

Cevap: Vekil, vekâlet sözleşmesi imzalanır imzalanmaz belirlenen ücrete sahip olur; öyle ki vekil edildiği işi yerine getirirmeden önce vekâlet ücretini isteme hakkı vardır. Fakat vakti geçinceye veya vekâlet süresi sona erinceye kadar vekil edildiği işi yerine getirmese, bunun sonucunda vekâlet fesholur ve vekilin aldığı ücreti müvekkiline iade etmesi farzdır.

HAVALE

Soru 1819: Bir arsayı belli bir meblağa satın alan kimse, satın aldığı arsanın değeri miktarınca üçüncü bir kişiden alacaktır. Dolayısıyla arsanın parasını, kendisine borçlu olan kişiden alması için satıcıyı ona havale eder. Fakat müşteriye borçlu olan ve kendisine havale edilen üçüncü kişi, müşterinin haberi olmaksızın satıcıya arsanın parasını ödeyerek onu kendisi için satın alır. Şimdi satıcının parasının üçüncü kişiye havale edilmesine razı olduğu birinci satış mı sahihtir, yoksa ikinci satış mı?

Cevap: İkinci satış, ilk satışın meşru şekilde feshedilmesinden sonra yapılmadığı sürece, fuzulîdir ve sıhhati birinci müşterinin iznine bağlıdır.

SADAKA

Soru 1820: Bir hayır ve yardım komitesi tarafından, sadaka ve hediyeleri toplayarak müstahak olan fakirlere ulaştırmak için evlere, yollara, şehir ve köylerdeki umumî yerlere sadaka sandıkları yerleştirilmiştir. Acaba yardım komitesinin, kendi çalışanlarına aylık maaş ve primlere ek olarak bu sandıklarda toplanan paranın belli bir yüzdesini ödül olarak vermesi caiz midir? Yine bu mallardan bir bölümünü fonda çalışmayan, ama bu paraların toplanmasına yardım eden kişilere vermek caiz midir?

Cevap: Söz konusu yardım fonunda çalışanlara aylıklarına ilâveten, sadaka sandıklarındaki malların bir bölümünü ödül olarak vermek sakıncalıdır; hatta mal sahiplerinin buna razı oldukları kesin olarak bilinmezse, caiz değildir. Ancak sadakaları toplayıp müstahaklara ulaştırmak için yardım edenlere, onların yardımına ihtiyaç duyulması ve sadaka sahiplerinin bu işe rızalarının görünürde de olsa olması şartıyla işlerinin emsalinin ücreti olarak bir miktar para vermenin sakıncası yoktur.

Soru 1821: Kapı kapı dolaşan veya caddelerde oturan dilencilere sadaka vermek caiz midir; yoksa yetimlere, miskinlere vermek veya sadaka sandıklarına atarak yardım fonunun yetkisine bırakmak daha mı iyidir?

Cevap: Müstehap sadakaları, iffetli ve dindar fakire vermek daha iyi olmasına rağmen insan istediği herkese verebilir. Nitekim sadaka sandıklarına atmakla da olsa yardım komitesinin yetkisine vermenin de sakıncası yoktur. Fakat farz sadakaları şahsen veya bir vekil aracılığıyla müstahak fakire vermek gerekir. Yardım fonu sorumlularının onları toplayarak müstahak fakirlere ulaştırdıklarını bilen birisinin, onları sadaka sandıklarına atmasının da sakıncası yoktur.

1822: Başkalarına el açan, dilenmekle geçinen ve İslâm toplumunun görünümünü çirkinleştiren dilencilere karşı yükümlülüğümüz nedir? Özellikle devlet bu dilencileri umumî yerlerden toplamaya başladıktan sonra, yine de onlara yardım etmemiz caiz midir?

Cevap: Sadakaları, iffetli ve dindar fakirlere ulaştırmaya çalışın.

Soru 1823: Ben cami müstahdemiyim. Ramazan ayında caminin işleri daha çok olduğundan bazı hayırsever kişiler yardım olarak bana bir miktar para veriyorlar; acaba onları almam caiz midir?

Cevap: Hayırsever kişilerin size verdikleri şeyler, onlar tarafından size yapılan bir ihsandır; dolayısıyla onları almak sizin için helâldir ve kabul etmenin sakıncası yoktur.

ARİYET VE EMANET

Soru 1824: Bir fabrika bütün araç-gereçleri, ham maddeleri ve bazı kişilerce fabrikaya emanet bırakılan eşyalar ile birlikte yanmıştır. Acaba bu eşyaları tazmin etme sorumluluğu fabrika sahibine mi, yoksa orayı işleten, idare eden kişiye mi aittir?

Cevap: Eğer yangını belli bir kişinin çıkardığına dair kanıt yoksa ve fabrikada emanet bırakılan eşyaları koruma konusunda da kimse kusur etmemişse, hiç kimse eşyaları tazmin etmekle yükümlü değildir.

Soru 1825: Birisi, öldükten sonra büyük oğluna vermesi için yazmış olduğu vasiyetnamesini başka birine emanet bırakır, ancak bu kişi vasiyetnameyi onun büyük oğluna vermekten kaçınıyor; acaba bu yaptığı emanete hıyanet sayılır mı?

Cevap: Emaneti, emanet bırakanın belirttiği kişiye teslim etmekten kaçınmak, bir çeşit hıyanet sayılır.

Soru 1826: Askerlik döneminde, şahsi olarak kullanmak için ordudan bazı malzemeler aldım; ama askerlik görevim bittikten sonra onları geri vermedim. Şu anda bu konuda ne yapmam gerekiyor? Acaba bu eşyaların parasını merkez bankasının umumî hazinesine yatırmam yeterli midir?

Cevap: Ordudan eşyaları ödünç olarak aldıysanız ve hâlâ onlar olduğu gibi mevcutsa, onların aynını hizmet birliğinize geri vermeniz farzdır. Eğer zamanında geri vermeyerek de olsa onları korumada kusur etmenizden dolayı zayi olmuşlarsa, onların emsalini veya kıymetini orduya iade etmeniz gerekir. Aksi durumda herhangi bir sorumluluğunuz yoktur.

Soru 1827: Başka bir şehre götürmesi için emin bir kişiye bir miktar para verilir; ama yolda çalınır. Acaba bu kişi bu parayı tazmin etmekle yükümlü müdür?

Cevap: Emin kimsenin, o parayı korumada ifrat veya tefrit (kusur) ettiği ispatlanmadıkça, sorumlu (zâmin) değildir.

Soru 1828: Caminin tamiri ve demir vb. yapı malzemelerinin alınması için yerel halkın caminin mütevellî heyetine yaptığı bağışlardan bir miktar para aldım; ancak yolda kişisel eşyalarım ile birlikte kayboldu. Bu konuda benim yükümlülüğüm nedir?

Cevap: Eğer emaneti korumada ihmalkârlık, ifrat veya tefrit etmediyseniz, zararı tazmin etmekle yükümlü değilsiniz.

VASIYET

Soru 1829: Bazı şehitler miraslarının üçte birinin İslâm cephelerinin desteklenmesi için harcanmasını vasiyet etmişlerdir; şimdi (savaş bittiği için) vasiyetin öngördüğü şartın ortadan kalktığı dikkate alındığında bu gibi vasiyetlerin hükmü nedir?

Cevap: Vasiyeti yerine getirmeye imkân bulunmadığı durumda vasiyet edilen mal, mirasçılarının mirası olur. Fakat onu mirasçıların izniyle hayır işlerde harcamak ihtiyata daha uygundur.

Soru 1830: Kardeşim malının üçte birini, belli bir şehirdeki savaş muhacirlerine verilmesini vasiyet etmiştir. Fakat şimdi bu şehirde hiçbir savaş muhaciri kalmamıştır; bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Vasiyet eden kişinin onu bu şehirde bilfiil bulunan savaş muhacirlerine (göçmenlerine) tahsis ettiği bilinirse, artık savaş göçmeni bulunmadığı için vasiyet ettiği mal mirasçılara kalır. Aksi durumda vasiyet edilen mal şimdi kendi şehirlerine veya başka bir yere göçmüş olsalar bile eskiden o şehirde bulunan savaş muhacirlerine verilmelidir.

Soru 1831: Bir kimsenin ölümünden sonra malının yarısının kendisine yas meclisleri düzenlemede harcanmasını vasiyet etmesi caiz midir, yoksa İslâm dini bu konuda belli bir sınır belirlediği için bu miktarı belirlemesi caiz değil midir?

Cevap: Vasiyet edenin, malının kendi matem meclislerinde harcanmasını vasiyet etmesinin sakıncası yoktur ve bunun şer'an belli bir sınırı da yoktur; fakat ölen kişinin vasiyeti mirasının tamamının sadece üçte birinde geçerlidir; üçte birden fazlasında ise mirasçıların iznine bağlıdır.

Soru 1832: Vasiyet etmek farz mıdır? Öyle ki insan vasiyet etmezse günah işlemiş olsun?

Cevap: Eğer yanında başkalarından aldığı ödünç eşya ve emanetler bulunuyorsa veya üzerinde kul hakkı veya Allah hakkı varsa ve hayattayken onları yerine getirme imkânı bulamamışsa, bu durumda bunlar hakkında vasiyet etmesi farzdır; aksi durumda vasiyet farz değildir.

Soru 1833: Bir kimse mallarının üçte birinden az bir kısmını karısına vasiyet etmiş ve büyük oğlunu kendisine vasi kılmıştır. Fakat diğer mirasçılar bu vasiyete itiraz ediyorlar; bu durumda vasiyetin yükümlülüğü nedir?

Cevap: Vasiyet edilen mal, mirasın üçte biri kadar veya bundan daha azsa, mirasçıların itiraz etmeleri yersizdir ve hatta vasiyete uygun davranmaları farzdır.

Soru 1834: Eğer mirasçılar mutlak olarak vasiyeti inkâr ederlerse hüküm nedir?

Cevap: Vasiyetin varlığını iddia eden kişinin onu şer'î yollardan ispatlaması gerekir ve ispatlandığında eğer mirasın üçte biri kadar veya daha az olursa, vasiyete uygun hareket etmek farzdır. Mirasçıların inkâr ve itirazlarının da hiçbir etkisi yoktur.

Soru 1835: Bir kimse, aralarında erkek çocuklarından birinin de bulunduğu birkaç güvenilir kişinin huzurunda, üzerindeki humus, zekât ve kefare gibi şer'î hakların ve oruç, namaz ve hac gibi bedenî farizaların eda edilmesi yönünde harcanması için mal varlığından bazılarının mirastan istisna tutulmasını vasiyet eder. Fakat bazı mirasçıları bunu kabul etmeyerek mirasın tamamının mirasçılar arasında bölüştürülmesini istiyorlar; bu durumda hüküm nedir?

Cevap: Vasiyetin şer'î delillerle veya mirasçıların ikrarıyla ispatlandığını varsaydıktan

sonra, vasiyet edilen mal mirasın tamamının üçte birinden fazla olmadığı takdirde mirasçılar onun bölüştürülmesini isteyemezler. Hatta onların, meyyitin vasiyetine uyarak mirasını vasiyet ettiği malî haklarda ve bedenî farzlarda harcamaları farzdır. Yine eğer şer'î delillerle veya mirasçıların ikrarıyla meyyitin halktan bazılarına borcu olduğu veya humus, zekât ve kefaretlar gibi malî borçları yahut hac gibi malî ve bedenî olan hakkullah borcu olduğu ispatlanırsa, ölen kişi vasiyet etmese bile onun bütün borçlarını mirasından çıkarmaları farzdır. Daha sonra geri kalan mal varlığını mirasçılar arasında bölüştürebilirler.

Soru 1836: Bir miktar tarım arazisi olan biri, onu mescidin tamirinde kullanılmak üzere vasiyet etmiş; ancak varisleri onu satmış. Acaba ölenin vasiyeti geçerli midir? Mirasçıların o yeri satma hakları var mıdır?

Cevap: Eğer vasiyetin muhtevası, ziraat arazisinin kendisinin satılıp caminin tamirinde kullanılmasıysa, arazinin bedeli de terekenin üçte birinden fazla değilse vasiyet geçerlidir ve yerin satılmasının sakıncası yoktur. Ama eğer vasiyet eden kişinin maksadı, arazinin gelirlerinin caminin tamirinde harcanması ise, bu durumda mirasçıların onu satmaya hakları yoktu.

Soru 1837: Bir kimse, arsalarından birinin satılarak ondan taraf namaz kılınıp, oruç tutulması ve hayır işlerde harcanması için vasiyet etmiş. Acaba bu arsayı satmak caiz midir, yoksa bu arsa vakıf mı sayılır?

Cevap: Geliri kendisi için kullanılsın diye arazinin olduğu gibi kalmasını kastettiği, karine ve belirtilerden anlaşılmıyorsa ve aksine sadece arsanın kendisi için harcanmasını vasiyet etmişse, bu vasiyet vakıf hükmünde değildir. Dolayısıyla eğer bedeli mirasın üçte birinden fazla değilse, arsayı satıp parasını onun lehine harcamanın sakıncası yoktur.

Soru 1838: Kişinin, ölümünden sonra kendisi için kullanılmak üzere terekenin üçte birini bir kenara ayırması veya bir başkasına emanet etmesi caiz midir?

Cevap: Öldüğü zaman ayırdığı malın iki katı kadarının mirasçılara kalması şartıyla sakıncası yoktur.

Soru 1839: Birisi babasına, ölümünden sonra zimmetinde olan birkaç ay oruç ve namazın kazasını ücret karşılığında yerine getirebilecek birini bulması için vasiyet etmiştir. Bu kişi şimdi kayıp olmuştur; acaba babasının onun kaza namazı ve oruçlarını yerine getirmesi için ecir olarak birini bulması farz mıdır?

Cevap: Şer'î delillerle veya vasiyet eden kişinin öldüğü ispatlanmadıkça, onun namaz ve oruçlarını kaza etmesi için birini ücretle tutmak sahih [doğru] değildir.

Soru 1840: Babam arsasının üçte birini cami yapılması için vasiyet etmiştir; ancak bu arsanın yakınında bulunan iki cami ve mahallenin acil okul yapımına duyduğu ihtiyaç dikkate alındığında, acaba cami yerine orada okul yapmamız caiz midir?

Cevap: Cami yerine okul yaparak vasiyeti değiştirmek caiz değildir; fakat ölen kişinin maksadı, bizzat o arsanın üzerinde cami inşa edilmesi değilse, onu satarak parasını cami ihtiyacı olan başka bir yerde cami yapımı için kullanmanın sakıncası yoktur.

Soru 1841: Bir kimsenin, ölümünden sonra cesedinin eğitim ve öğretim amacıyla kadavra olarak kullanılması için tıp fakültesi öğrencilerinin yetkisine bırakılmasını vasiyet etmesi caiz midir? Yoksa bu iş Müslüman ölünün cesedinin müslu edilmesine neden olduğu için haram mıdır?

Cevap: Öyle görünüyor ki müslu ve benzeri işlerin haram olduğunu vurgulayan delillerin, başka konularla ilgili olduğu ve meyyitin cesedinin otopsisinde çok önemli maslahatın

bulunduğunu içeren sorudaki konuyu kapsamıyor. Bu gibi meselelerde, kesin bir ilke olarak dikkate alınması gereken, eğer Müslüman meyyitin cesedine saygı gösterilmesi şartı olursa, otopsi yapmanın sakıncası olmayacaktır.

Soru 1842: Öldükten sonra bazı organlarının bir hastaneye veya başka bir şahsa verilmesini vasiyet eden kimsenin, vasiyeti sahih midir ve uygulanması farz mıdır?

Cevap: Cesetten ayrılması o kişiye saygısızlık sayılmayacak organlar hususunda böyle bir vasiyetin sahih ve geçerli olması uzak bir ihtimal değildir; bu durumlarda vasiyeti uygulamanın sakıncası yoktur.

Soru 1843: Vasiyet eden kişi henüz hayattayken, eğer mirasçılarının onun mirasının üçte birinden fazlasına vasiyet etmesine izin verseler acaba bu, vasiyetin geçerliliği için yeterli midir? Yeterli olduğunu varsayalım, acaba vasiyet eden kişinin ölümünden sonra mirasçılarının bundan vazgeçmeleri caiz midir?

Cevap: Mirasçıların vasiyet eden kişi hayattayken malının üçte birinden fazlasına vasiyet etmesine izin vermeleri vasiyetin sahih ve geçerli olması için yeterlidir. Vasiyet eden kişinin ölümünden sonra bundan vazgeçmeye hakları yoktur; vazgeçseler bile etkisi yoktur.

Soru 1844: Aziz şehitlerden biri, kaza namazları ve oruçları hakkında vasiyet etmiş, ancak terekəsi yok veya terekəsi sadece bir ev ve o evdeki eşyalardan ibaret ki bunların satışı küçük çocuklarını zorluk ve sıkıntıya koyacaktır. Böyle bir durumda bu vasiyet konusunda mirasçıların üzerine düşen nedir?

Cevap: Eğer o aziz şehidin terekəsi yoksa bu durumda vasiyetin yerine getirilmesi farz değildir; fakat büyük oğluna bulûğ çağına erdikten sonra babasının kazaya kalan oruç ve namazlarını kaza etmesi farzdır. Ancak geriye mal bırakmışsa, onun üçte birini şehidin vasiyetinde harcamak farzdır. Sırf mirasçıların ihtiyaç duymaları ve küçük olmaları, vasiyeti ihmal ve terk etmek için şer'î bir mazeret değildir.

Soru 1845: Mal konusunda yapılan vasiyetin sıhhat ve geçerliliğinde, vasiyet anında lehine vasiyet edilen kişinin varlığı şart mıdır?

Cevap: Birine bir malı temlik etmekle ilgili vasiyetin sıhhatinde, vasiyet anında annesinin rahminde bebek ve hatta henüz ruhun üflenmediği cenin bile olsa -canlı olarak dünyaya gelmesi kaydıyla- vasiyet edilen kişinin varlığı şarttır.

Soru 1846: Vasiyet eden kişi, yazılı vasiyetinde vasiyetini yerine getirmesi için vasi atamasına ek olarak başka birini de gözlemci olarak tayin etmiştir. Fakat gözetmenin yetkilerine değinmemiştir; yani vasiinin vasiyete aykırı hareket etmemesi amacıyla sadece onun işlerinden haberdar olması için bir gözetici olsun diye mi, yoksa vasiyet edenin işlerinde görüş yürütmesi için mi açıklamamıştır; bu gözetmenin yetkileri nelerdir?

Cevap: Vasiyetin mutlak olduğunu varsayarsak, vasiinin kendi işlerinde gözetmene danışması müstehap ihtiyata daha uygun olmakla birlikte farz değildir ve gözetmenin görevi, vasiyet edenin işi hakkında bilgi edinmek için nezaret etmektir.

Soru 1847: Bir kişi büyük oğlunu vasi ve beni de ona gözetmen olarak tayin ettikten sonra vefat etti. Ardından vasisi olan oğlu da öldü ve ben vasiyetinin uygulanması için tek sorumluyum. Fakat şimdi, özel bir durumundan dolayı vasiyet edilen şeyleri yerine getirmekte zorlanıyorum. Acaba mirasın üçte birinden elde edilen geliri hayır işlerde ve bakıma muhtaç olan yoksullara harcanması için sağlık kurumuna vererek vasiyetin içeriğini değiştirebilir miyim?

Cevap: Gözetmen, vasiinin ölümünden sonra bile olsa meyyitin vasiyetlerini uygulamada bağımsız hareket edemez; ancak meyyit, vasiinin ölümünden sonra onu vasi kılmışsa başka. Aksi durumda, vasi öldükten sonra yerine başka birini tayin etmesi için şer'î hâkime

müracaat etmelidir. Kısacası, meyyitin vasiyetinin sınırını aşmak ve onu değiştirmek caiz değildir.

Soru 1848: Eğer birisi, malının bir kısmının Necef Eşref'te Kur'an-ı Kerim tilavetinde kullanılmasını vasiyet ederse veya bu maksat için vakfederse ve vakfiyenin veya vasisinin birisine parayla Kur'an okutmak için Necef Eşref'e para göndermesi mümkün olmazsa, bu durumda onun görevi nedir?

Cevap: Eğer bu mülkü, ileriki zamanda dahi olsa Necef-i Eşref'te Kur'an-ı Kerim okumak için kullanmak mümkün ise, vasiyete uymak farzdır.

Soru 1849: Annem ölmeden önce, altınlarını perşembe akşamları hayır işlerde harcamam için bana vasiyet etti ve ben de şimdiye kadar öyle yaptım. Fakat şimdi büyük ihtimalle, sakinleri Müslüman olmayan yabancı bir ülkeye gideceğim; bu durumda ne yapmam gerekir?

Cevap: Annenizin, Müslüman ve gayrimüslim bütün insanlara harcanmasını kastettiği anlaşılmadıkça, Müslümanlara harcanması için İslâm beldesinde emin bir kişinin yanında bırakmakla da olsa, o malı sadece Müslümanların hayır işlerinde harcamak farzdır.

Soru 1850: Bir kimse, arsalarından bir bölümünün satılarak parasının [Ehlibeyt İmamları'nın] matem merasimlerinde ve hayır işlerde harcanmasını vasiyet etmiştir. Fakat arsanın mirasçılardan başkasına satılması onlara sıkıntı ve zorluk çıkarıyor; çünkü bu arsayla diğer arsaları birbirinden ayırmak birçok sorunlara yol açmaktadır. Acaba mirasçıların, vasi ve gözetmenin denetiminde vasiyet konusunda harcanması için her yıl belli bir meblağ vermek suretiyle bu arsayı taksitle kendilerine almaları caiz midir?

Cevap: Mirasçıların bu arsayı kendilerine satın almalarının aslında bir sakıncası yoktur. Vasiyet edenin niyetinin, arsayı peşin olarak satın parayı aynı yıl içinde vasiyet edilen yerde kullanmak olduğu ispatlanmadıkça, vasi ve gözetmenin uygun görmesi ve taksitlerin de vasiyetin ihmal edilmesine ve uygulanmamasına sebep olmaması şartıyla arsanın adilane bir fiyatla taksitle mirasçılara satılmasının da bir sakıncası yoktur.

Soru 1851: Birisi, ölümle sonuçlanan hastalığı sırasında iki kişiye vasi ve vasinin naibi unvanıyla vasiyet eder. Daha sonra görüşünü değiştirerek vasiyeti batıl edip bunu vasiye ve vasinin naibine bildirir. Başka bir vasiyetname yazarak kayıp olan yakınlarından birini vasi tayin eder; acaba bu durumda vazgeçilip değiştirilen birinci vasiyet hâlâ geçerli midir? Eğer ikinci vasiyet sahih ve orada bulunmayan kişi vasi ise, vasilikten alınan birinci vasi ve naibi, vasiyet eden kişinin geçersiz kıldığı vasiyete dayanarak vasiyeti uygulamaya kalkıştırlarsa, onların yaptıkları tasarruflar haksız tasarruflar olup, meyyitin malından harcadıkları şeyleri ikinci vasiye iade etmeleri farz mıdır?

Cevap: Ölen kişi, hayattayken birinci vasiyetten vazgeçip birinci vasiyi azletmişse, azledilen vasinin azledildiğini bildiği hâlde birinci vasiyete dayanarak onu yerine getirmeye hakkı yoktur. Onun vasiyet eden kişinin mallarında yaptığı tasarruflar fuzulî olup sıhhati vasinin iznine bağlıdır. Eğer vasi izin vermezse, azledilen vasi harcanan malları karşılamakla yükümlüdür.

Soru 1852: Arazilerinden birini, çocuklarından birine vasiyet eden biri, iki yıl sonra vasiyetini tamamen değiştirmiştir. Acaba önceki vasiyetten vazgeçerek sonraki vasiyetnameye geçmesi şer'an sahih midir? Eğer bu şahıs, hasta, hizmete ve bakıma muhtaç duruma düşerse, bu vazife sadece tayin ettiği vasisine yani büyük oğluna mı düşer, yoksa bundan onun bütün çocukları eşit olarak sorumlu mudur?

Cevap: Vasiyet eden kişi, hayatta ve aklî dengesi yerinde olduğu sürece vasiyetini değiştirmesinin şer'an sakıncası yoktur; şer'i açıdan muteber ve sahih olan vasiyet de son vasiyettir. Hastanın bakımına gelince, eğer malından kendisine bir hasta bakıcısı istihdam edecek güçte değilse, onun bakımı sadece vasinin değil, bakmaya gücü yeten bütün çocuklarının eşit görevidir.

Soru 1853: Bir baba mallarının üçte birinin kendisi için harcanmasını vasiyet ettikten sonra beni de kendisine vasi tayin etti.

Miras bölüştürüldükten sonra onun üçte biri ayrıldı. Acaba o kişinin vasiyetlerini yerine getirmek için malının üçte birinden bir bölümünü satmam caiz midir?

Cevap: Eğer malının üçte birinin, vasiyetinin yerine getirilmesi için harcanmasını vasiyet etmişse, mirastan ayırdıktan sonra satıp vasiyetnamede belirtilen yerlerde harcamanın sakıncası yoktur. Fakat eğer mirasın üçte birinin gelirinin vasiyet ettiği yerlerde harcanmasını vasiyet etmişse, vasiyet edilen konularda harcamak için bile olsa mallarının üçte birinin kendisini satmak caiz değildir.

Soru 1854: Vasiyet eden, eğer bir vasi ve gözetmen tayin edip de bunların görev ve yetkilerini belirtmez ve ayrıca malının üçte birini ve kullanılacağı yerlere de değinmezse, bu durumda vasiyetin sorumluluğu nedir? Acaba vasiyet eden kişinin mirasından üçte birini ayırıp hayır işlerde harcaması caiz midir? Acaba miras bırakanın sadece vasiyeti ve vasi tayin etmesi, mirasın üçte birine hak kazanması için yeterli midir ki, sonuç olarak vasiye, vasiyet edenin mirasından üçte birini ayırması ve miras bırakan için kullanması farz olsun?

Cevap: Eğer karine ve şahitlerden veya o bölgenin kendine has örfünden vasiyet eden kişinin, vasiyetten ve vasi tayin etmekten maksadının ne olduğu anlaşılırsa; bu durumda vasiyet eden kişinin maksadını ve vasiyetini teşhis etmek için bu yolla anlaşılan şeye uyması farzdır. Aksi durumda müphem olması ve taalluk ettiği şeyin kaydedilmemesinden dolayı vasiyet batıl ve boştur.

Soru 1855: Bir kimse şöyle vasiyet etmiştir: "Dikili olan ve olmayan kumaşların hepsi ve diğerleri eşime aittir." Acaba "diğerleri"nden maksat bütün taşınır malları mıdır, yoksa maksat sadece kumaş ve elbiseden daha az olan ayakkabı gibi şeyler midir?

Cevap: Vasiyetnamede geçen "diğerleri" kelimesinin anlamı bilinmedikçe ve vasiyet edenin niyeti dışarıdan da anlaşılmadıkça, vasiyetnamenin bu cümlesi müphem ve belirsizliği nedeniyle uygulanamaz ve soruda değinilen ihtimallerin birine uyarlanması ise, mirasçılarının rıza ve muvafakatine bağlıdır.

Soru 1856: Bir kadın, mirasın üçte biriyle kendisi için sekiz yıl kaza namazı kılınmasını ve geri kalanının ise redd-i mezalim (yapmış olduğu haksızlıkların bedeli), humus ve hayır işlerde kullanılmasını vasiyet etmiştir. Bu vasiyeti yerine getirme zamanının, cephelere yardım etmenin daha zarurî olduğu kutsal savunma (savaş) dönemine rastlaması ve vasiyet edenin, onun bir tek kaza namazının bile olmadığını kesin olarak bilmesine rağmen onun için ücretle iki yıl kaza namazı kıldırıldığı ve malının üçte birinden bir miktarını cepheye bağışlayıp, geri kalanını ise redd-i mezalim için harcadığı dikkate alınırsa, acaba vasiyeti yerine getirme konusunda vasiyet edenin bir sorumluluğu var mıdır?

Cevap: Ölen kişinin vasiyet ettiği şekilde vasiyete uymak farzdır ve bazı konularda olsa bile vasiyet edenin vasiyeti terk etmesi caiz değildir. Dolayısıyla vasi malın bir bölümünü bile vasiyetin konusu dışında harcarsa, kendi malından meyyit adına tazmin etmekle yükümlüdür.

Soru 1857: Bir kimse, ölümünden sonra vasiyetnamesinde yazdıklarına uygun hareket etmeleri için iki kişiyi vasi tayin eder. Vasiyetnamenin üçüncü maddesinde bütün menkul, gayrimenkul, nakit para ve halktan alacakları dâhil geriye bıraktığı bütün mal varlığının bir araya toplanmasını, borçları ödendikten sonra bıraktığı malın tümünden üçte birinin çıkarılarak vasiyetnamedeki 4., 5. ve 6. maddelere göre harcanmasını ve on yedi yıl sonra üçte birden fazla kalanının mirasçılarının fakir olanlara harcanmasını belirtir. Ancak vasilerden ikisi, vasiyet eden kişinin ölümünden bu sürenin bitimine kadar üçte biri ayırma işlemini tamamlayamamışlardır ve söz konusu maddeleri yerine getirmek onlar için imkânsız. Mirasçılar da belirtilen süre bittikten sonra vasiyetin batıl olduğunu ve o iki vasiyet eden kişinin mallarına karışamayacaklarını iddia etmekte; bu konuda hüküm nedir? Bu iki vasiyet edenin vazifesi nedir?

Cevap: Vasiyet ve vasiyetin vasilikliği, vasiyetin uygulanmasının gecikmesiyle batıl olmaz; süresi uzasa bile o iki vasiyet edenin vasiyeti yerine getirmeleri farzdır. Eğer vasilerin vasilikleri geçen belli bir zamanla sınırlı değilse, mirasçılar vasiyetin uygulanmasında onlara engel olamazlar.

Soru 1858: Ölenin terekesini mirasçılar arasında bölüştürüp, onların adına tapu düzenlendikten ve aradan altı yıl geçtikten sonra, mirasçılardan biri, merhumun kendisine sözlü olarak evin bir kısmının oğullarından birine verilmesini vasiyet ettiğini iddia ediyor. Bazı kadınlar da buna şahitlik etmekte. Acaba söz konusu zaman geçtikten sonra onun bu iddiası kabul edilir mi?

Cevap: Zaman aşımı ve mirasın bölüştürülmesi ve kanunî işlemlerin tamamlanması, şer'i bir delille ispatlanan vasiyetin kabul edilmesine engel teşkil etmez. Dolayısıyla eğer vasiyet iddiasında bulunan kişinin davası şer'i bir yolla ispatlanırsa, herkesin ona uyması farzdır; aksi durumda, onun vasiyet konusundaki iddiasını ikrar eden herkesin o vasiyetin içeriğine bağlı olması ve mirastan payına düşen miktarda ona uygun davranması farzdır.

Soru 1859: Bir kimse, iki kişiye arazisinden bir parça satıp onun adına hacca gitmeyi vasiyet etmiş ve vasiyetinde bunlardan birini vasi, diğerini de gözetmen olarak tayin etmiş. Daha sonra üçüncü bir kişi bulunmuş, vasi ve gözetmenin izni olmadan ölünün adına hac ibadetlerini yerine getirdiğini iddia ediyor. Hâlihazırda ise vasi de vefat etmiş olup sadece gözetmen hayatta kalmıştır. Acaba gözetmen, arsanın parasıyla ölünün adına tekrar hac farızası mı yerine getirmelidir? Yoksa satılan arazinin parasını ücret olarak ölünün adına hac yaptığı iddia eden kişiye vermesi mi farzdır? Ya da bu konuda herhangi bir şey ona farz değil midir?

Cevap: Eğer meyyitin üzerine hac farz olmuşsa ve vekil vasıtasıyla hac yapılmasını vasiyet ederek bu farzın üzerinden kalkmasını istemişse, ölü adına üçüncü bir kişinin hac yapması yeterlidir; fakat o kişinin bunun için hiç kimseden ücret isteme hakkı yoktur. Aksi durumda (eğer üçüncü kişi onun adına hac yapmamışsa) gözlemci ve vasi meyyitin arazisinin parasından onun adına hac yaparak vasiyeti yerine getirmelidirler. Eğer vasi, vasiyeti yerine getirmeden önce ölürse, gözlemcinin, vasiyetin yerine getirilmesi için şer'i hâkime müracaat etmesi farzdır.

Soru 1860: Mirasçılar, meyyitin namaz ve oruçlarının kazasının yerine getirilmesi için vasiyi belli bir meblağ vermesi için zorlayabilirler mi? Bu konuda vasinin vazifesi nedir?

Cevap: Meyyitin vasiyetlerini yerine getirmek vasinin sorumluluklarından; dolayısıyla meyyitin vasiyetlerini uygun gördüğü şekilde yerine getirmesi gerekir ve mirasçıların buna müdahale etmeye hakkı yoktur.

Soru 1861: Vasiyet sahibi bir petrol deposunun bombalandığı sırada şehit düşünce yanında bulunan vasiyetname de yanmış veya kaybolmuştur ve kimse içeriğini bilmemektedir. Hâlihazırda vasi sadece kendisinin mi yoksa başka birinin de mi vasi olup olmadığını bilmiyor; bu durumda yapması gereken nedir?

Cevap: Vasinin, vasiyetin aslı ispat olduktan sonra, vasiyette değişiklik yapıldığına emin olmadığı bütün maddelerde, vasiyeti yerine getirmesi farzdır ve başka bir vasinin olabileceği ihtimaline itina etmemelidir.

Soru 1862: Vasiyet edenin, mirasçılardan başkasını kendisine vasi olarak seçmesi caiz midir ve acaba birinin buna itiraz etme hakkı var mıdır?

Cevap: Vasiyet edenin, uygun gördüğü kişiler arasından birini vasi seçmesi ve ataması kendi görüşüne bağlıdır ve mirasçılardan olmayan birisini kendine vasi olarak atamasının bir sakıncası yoktur; mirasçıları buna itiraz edemezler.

Soru 1863: Mirasçılardan bazılarının, diğer mirasçılara danışmadan veya vasinin muvafakatini almadan meyyitin malından onun adına ziyafet olarak infak etmeleri caiz midir?

Cevap: Eğer bu işten maksatları vasiyeti yerine getirmekse, bu, meyyitin vasisinin görevidir ve onların vasinin muvafakati olmadan kendi başlarına bunu yapmaya hakları yoktur. Ancak meyyitin bıraktığı maldan mirasçıların payına düşen bölümünden infak etmek

isterlerse, bu da diğer mirasçılarının iznine bağlıdır; eğer onlar bu işe razı olmazlarsa bu iş, diğer mirasçılarının paylarıyla ilgili bölümde gasp hükmündedir.

Soru 1864: Bir kimse vasiyetnamesinde "birinci, ikinci ve üçüncü vasi" diye üç kişinin adını vasileri olarak belirtmiştir. Acaba bu üç kişi birlikte mi onun vasisidirler, yoksa sadece birinci kişi mi onun vasisidir?

Cevap: Bu konu, vasiyet eden kişinin niyet ve görüşüne bağlıdır. Eğer karine ve belirtilerden bu üçünün birlikte mi, yoksa sırayla art arda mı vasi oldukları anlaşılmadıkça, vasiyeti birlikte yerine getirme konusunda anlaşmaları gerekir.

Soru 1865: Eğer vasiyet eden, üç kişiyi birlikte karar vermeleri şartıyla kendine vasi atasa, ancak bunlar vasiyeti yerine getirme yönteminde anlaşamazlarsa, aralarındaki ihtilâf nasıl giderilmelidir?

Cevap: Birden fazla vasi olduğu durumlarda, vasiyetin nasıl yerine getirilmesi konusunda ihtilâfa düşerlerse, şer'i hâkime müracaat etmeleri farzdır.

Soru 1866: Babamın büyük oğlu olduğumdan, onun kazaya kalan namaz ve oruçlarını benim yerine getirmem gerekiyor. Ancak babamın kazaya kalan namaz ve oruçları birkaç yıl olmasına rağmen, kendisi için sadece bir yıllık namaz ve orucun kaza edilmesini vasiyet etmiştir; bu durumda benim yükümlülüğüm nedir?

Cevap: Eğer meyyit, kaza edilmesini vasiyet ettiği namaz ve oruçların ücretinin, bıraktığı malın üçte birinden ödenmesini vasiyet etmişse, terekenin üçte birinden verilmek üzere birisini onları kaza etmek için ücret karşılığı tutmak caizdir. Eğer üzerindeki namaz ve oruçlar vasiyet ettiği miktardan fazla olursa, kendi malınızdan ücret karşılığı birine yaptırmakla dahi olsa onların kazasını yerine getirmek size farzdır.

Soru 1867: Bir kimse, büyük oğluna arazilerinden belli bir bölümünü satarak parasıyla kendisinin adına hac yapmasını vasiyet etmiş ve oğlu da bunu yapacağına söz vermiştir. Fakat Hac ve Ziyaret Kurumu'ndan zamanında hac ziyareti iznini alamadığından, son zamanlarda hac masraflarının yükselmesi ve arazinin parasının yeterli olmamasından dolayı vasiyeti şahsen yerine getirmesi mümkün olmamıştır. Bu nedenle babasına niyabeten hac yapması için birini naip tutmak zorunda kalmıştır; fakat arazinin parası hac niyabeti ücretine de yetmemektedir. Acaba bu durumda diğer mirasçılara, babanın vasiyetini yerine getirmek için onunla işbirliği yapmaları farz mıdır, yoksa babasına niyabeten hac yapmakla yükümlü olan sadece büyük oğlu mudur?

Cevap: Sorudaki varsayımda, diğer mirasçılara, hac masraflarını ödemek farz değildir. Fakat vasiyet eden kişinin üzerine hac farz olmuşsa ve kendisine niyabeten hac yapılması için belirttiği arazi de mikattan yapılsa bile niyabeten hac masrafları için yeterli değilse, bu durumda mikattan yapılan hac masraflarını meyyitin bırakmış olduğu asıl terekeden tamamlamak farzdır.

Soru 1868: Eğer ölenin (humus, zekât vb.) şer'i hakları ödediğini gösteren bir makbuz varsa veya bazı kimseler onun şer'i haklarını ödediğine şahitlik etse, acaba mirasçılara terekeden onun şer'i haklarını ödemeleri farz mıdır?

Cevap: Merhumun şer'i hakları ödediğine dair bir makbuzun varlığı veya şer'i haklarını ödediğine dair tanıkların tanıklığı, bu hakların üzerinden kalktığına veya mallarında şer'i hakların olmadığına dair şer'i bir delil teşkil etmez. Dolayısıyla eğer hayattayken veya vasiyetnamesinde bir miktar şer'i borcu olduğunu veya bıraktığı terekede şer'i haklar bulunduğunu itiraf ederse veya mirasçılarının kendileri buna kesin kanaat getirirlerse, meyyitin ikrar ettiği veya mirasçılarının kesin kanaat getirdiği miktarı, bıraktığı asıl terekeden vermeleri farzdır. Aksi durumda (ikrar ve yakın yoksa) bu konuda onlara hiçbir şey farz değildir.

Soru 1869: Bir kimse mallarının üçte birinin kendisi için harcanmasını vasiyet etmiş ve vasiyetnamesinin haşiyesinde bahçedeki

evinin, mal varlığının üçte birinde yaptığı vasiyetin masraflarını karşılamak için olduğunu ve vasinin ölümünden yirmi yıl sonra onu satarak parasını kendisi için harcaması gerektiğini kaydetmiştir. Acaba üçte biri, ev ve diğer mallar da dâhil olmak üzere tüm malvarlığından mı hesaplanmalı, öyle ki evin değeri terekenin üçte birinden az ise, ölenin diğer mallarından mı tamamlanmalıdır. Yoksa üçte bir, sadece ev midir ve üçte bir adıyla mirasçılardan başka bir mal alınamaz mı?

Cevap: Eğer vasiyet ve haşiyesinde yazdığı ile kendisi için üçte bir olarak sadece evi belirtmek istemişse ve o ev de borçları ödendikten sonra terekenin tamamının üçte birinden fazla olmazsa, bu durumda üçte bir, sadece evdir ve ölene aittir. Yine eğer maksadı mal varlığının üçte birini kendisi için vasiyet ettikten sonra, evin, terekenin üçte birinin masrafları için harcanmasını belirtmekse ve onun değeri de borçları ödendikten sonra, terekenin tamamının üçte biri kadar olursa, durum aynıdır. Aksi durumda bıraktığı malın üçte biri olacak kadar diğer mallardan evin değerine eklemek gerekir.

Soru 1870: Mirasın bölüşülmesinden yirmi yıl ve meyyitin kızının kendi payına düşeni satmasından dört yıl sonra anne kocasının bütün mallarının kendisine ait olduğunu gösteren bir vasiyetname ortaya çıkarır. Aynı şekilde kocasının ölümünden beri bu vasiyetnamenin kendi yanında bulunduğunu, fakat bunu hiç kimseye söylemediğini itiraf eder. Acaba bu durumda mirasın bölüştürülmesi ve meyyitin kızının kendi payına düşeni satmasının batıl olduğuna hükmedilir mi? Eğer batıl olduğuna hükmedilirse, acaba kızla annesi arasındaki ihtilâftan dolayı üçüncü kişinin kızdan satın aldığı mülkün tapu senedini iptal etmek sahih midir?

Cevap: Söz konusu vasiyetin sahih olduğunu ve muteber bir delille ispatlandığını varsaysak bile anne, kocasının ölümünden mirasın bölüşüldüğü zamana kadar vasiyetten haberdar olmasına ve kıza payı verildiğinde ve onun da payını sattığında vasiyet belgesi onun yanında bulunmasına rağmen vasiyet konusunda sessiz kaldığından ve kıza payı verildiğinde ve kız payını sattığında itiraz etmediğinden, bütün bunlar annenin, kızın mirastan aldığı ve sattığı şeye razı olduğunu gösterir. Dolayısıyla bundan sonra kıza verilen şeyi kızdan veya müşteriden isteyemez ve kızın yaptığı satışın sıhhatine ve malın müşteriye ait olduğuna hükmedilir.

Soru 1871: Bir şehit babasına, eğer kendisine ait olan evini satmaksızın borçlarını ödemeye gücü yetmezse, evini satarak borçlarını ödemesini vasiyet etmiş. Yine evin parasının bir miktarını hayır işlerde harcamasını, arsasının parasının dayısına verilmesini, annesini de hacca göndermesini ve kendisi tarafından birkaç yıl oruç ve namaz kaza edilmesini vasiyet eder. Daha sonra kardeşi onun eşiyle evlenir, o evin bir kısmını şehit eşinin satın aldığını bilerek onun evine yerleşir ve evin tamir ve onarımı için bir miktar para öder ve yine şehidin oğlundan bir sikke altını alarak evin tamirinde harcar. Bu durumda şehit kardeşinin, şehidin evinde ve şehit oğlunun mallarında tasarrufta bulunmasının hükmü nedir? Şehit çocuğunu büyüttüğü ve nafakasını üstlendiği göz önünde bulundurulursa, onun şehit çocuğuna bağlanan aylık maaştan yararlanmasının hükmü nedir?

Cevap: Bu aziz şehidin mallarının tümü hesaplanıp malî borçları ödendikten sonra geri kalan malının üçte birini namaz ve orucunu kaza etmek, annesinin hac masraflarını vermek gibi vasiyetlerini yerine getirmede harcamak farzdır. Daha sonra mirasının üçte ikisi ve üçte birinden arta kalanı şehidin mirasçıları olan babası, annesi, oğlu ve karısı arasında Kitap ve Sünnet'e uygun olarak bölüştürülmelidir. Evde ve şehide ait olan eşyalarda yapılan bütün tasarruflar, mirasçıların ve küçük çocuğunun şer'i velisinin izniyle yapılmalıdır ve şehidin kardeşi, küçük çocuğun şer'i velisinin izni olmaksızın yaptığı ev onarımı masraflarını onun malından alamaz. Aynı şekilde küçük çocuğun altını ve aylık maaşlarını şer'i velilerinin izni olmaksızın evin onarımında, kendi geçimi için ve hatta küçük çocuğun nafakasında bile haralayamaz; aksi takdirde o malları karşılamakla yükümlü olur ve onları çocuğa iade etmesi gerekir. Nitekim evin satın alımı da mirasçıların ve şehidin küçük çocuğunun şer'i velisinin izniyle olmalıdır.

Soru 1872: Bir kimse vasiyetinde, tüm mal varlığının üç hektar meyve bahçesinden ibaret olduğunu ve ölümünden sonra iki hektarını evlâtlarından bir grubuna ve bir hektarının ise vasiyet ettiği yerlerde kendisi için harcanmasına dair karşılıklı sulh edildiğini yazmıştır. Fakat ölümünden sonra bahçenin tamamının yüz ölçümünün iki hektardan daha az olduğu ortaya çıkar. Buna göre: 1) Acaba onun vasiyet belgesinde yazdığı, belirttiği şekilde malları konusunda sulh mu sayılır, yoksa vefatından sonra malları hakkında vasiyet mi sayılır? 2) Bahçenin yüz ölçümünün iki hektardan az olduğu anlaşıldıktan sonra, acaba onun tamamı evlâtlarının olup kendisine ayırdığı bir hektar konusu iptal mi olur, yoksa başka bir şekilde mi yapılması gerekiyor?

Cevap: Sulh eden kişi hayattayken, lehine sulh yapılan kişinin onu kabul etmesiyle sulhun şer'an sahih bir şekilde gerçekleştiği kesin olarak anlaşılmadıkça, onun kaydettiklerinin vasiyet olduğuna hükmedilir. Dolayısıyla meyve bahçesi hakkındaki vasiyeti evlâtları ve kendisi için bıraktığı malın üçte biri oranında geçerlidir; üçte birden fazlasında ise, mirasçılarının iznine bağlıdır; eğer izin vermezlerse, üçte birden fazlası onların mirası olur.

Soru 1873: Birisi ölümünden sonra, kızlarının her birine mirastan paylarına düşen mal yerine belli bir miktar nakit para vermesi şartıyla bütün mallarını oğlunun adına geçirir. Ancak babası öldüğünde kızlardan biri orada bulunmadığı için o zaman hakkını alamaz ve bir süre sonra şehre döndüğünde erkek kardeşinden hakkını talep eder. Fakat kardeşi o zaman ona bir şey vermez; ama aradan birkaç yıl geçtikten ve vasiyet edilen paranın alım gücü oldukça düştükten sonra şimdi söz konusu meblağı ona verebileceğini bildirdi. Ancak kız kardeşi o parayı o zamanki sahip olduğu alım gücüyle talep ediyor, kardeşi ise talep edilen parayı ödemeyerek onu faiz istemekle suçluyor; bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Mirasın erkek çocuğa teslim edilişi ve kızlara belli bir meblağın ödenmesi doğrultusunda yapılan vasiyet şer'an sahih bir şekilde gerçekleşmişse, kızlardan her birinin sadece vasiyet edilen meblağı almaya hakkı vardır. Ancak ödeme anındaki satın alma gücü, vasiyet edenin öldüğü zamanki satın alma gücünden az ise, paranın değer düşüklüğünün de hesaplanması gerekir ve bu, faiz hükmünde değildir.

Soru 1874: Annemle babam hayattayken, çocuklarının hepsinin huzurunda bir tarlayı mallarının üçte biri olarak, ölümünden sonra kendilerinin kefen, defin, namaz ve oruç gibi masraflarında harcanması için ayırarak ailenin tek erkek çocuğu olan bana vasiyet ettiler. Onların ölümünden sonra nakit paraları olmadığı için söz konusu masrafların tümünü kendi malımdan karşıladım; acaba şimdi yaptığım bütün bu masrafları bahsi geçen üçte bir maldan alabilir miyim?

Cevap: Eğer meyyit için harcadıklarınızı, vasiyet adına ve mirasın üçte birinden almak kastıyla ödemişseniz, onları ölünün malının üçte birinden almanız caizdir; aksi durumda caiz değildir.

Soru 1875: Bir erkek, ölümünden sonra evlenmediği takdirde içinde oturduğu evin üçte birinin karısına verilmesini vasiyet etmiştir. İddeti bittikten sonra evlenmediği ve gelecekte de evleneceğine dair hiçbir belirti olmadığı dikkate alındığında, bu adamın vasiyetini uygulama konusunda vasinin ve diğer mirasçılarının yükümlülüğü nedir?

Cevap: Vasiyet edilen malı şimdilik kadına vermeleri farzdır; ancak evin kadına devredilmesi, onun evlenmemesi şartıdır. Dolayısıyla eğer daha sonra evlenirse, mirasçılar feshetme ve mülkü geri alma hakkına sahiptirler.

Soru 1876: Babamın babasından miras olarak aldığı, amcamız ve anneannemizle ortak olduğumuz ve onların da dedemizden miras aldıkları malı bölüştürmek istediğimizde, onlar dedemizin, ninemize ve amcamıza bıraktığı maldan alacakları paya ilâveten her birine belli bir meblağ nakit paranın verilmesini de vasiyet ettiğine dair otuz yıl önceki vasiyeti ortaya koydular. Fakat amcam ve anneannem bu meblağı şimdiki değerine dönüştürerek vasiyet edilen miktarın kaç misli fazlasını ortak maldan kendilerine ayırdılar; acaba onların bu işi şer'an sahih midir?

Cevap: Söz konusu durumda paranın değer kaybının hesaplanması gerekir.

Soru 1877: Aziz şehitlerden biri, kendi evi için satın almış olduğu bir halının, İmam Hüseyin'in (a.s) Kerbela'daki türbesine hediye edilmesini vasiyet etmiştir. Şu anda eğer bu vasiyeti yerine getirme imkânına sahip oluncaya kadar halıyı evde tutmak istesek, halının zayı olmasından korkuyoruz. Acaba zarar ve hasarı önlemek için onu mahallenin camisinde veya hüseyniyesinde kullanmamız caiz midir?

Cevap: Eğer vasiyeti yerine getirme imkânı buluncaya kadar halıyı korumak, onu geçici olarak camide veya hüseyniyede kullanmaya bağlıysa, bunun sakıncası yoktur.

Soru 1878: Bir kimse bazı mülklerinin gelirlerinin bir miktarının cami, hüseyniye, dinî merasimler ve hayır işlere harcanmasını vasiyet etmiştir. Fakat söz konusu mülk ve onun diğer mülkleri gasp edilmiştir ve onları gasp eden kişinin elinden almanın masrafları var, bu masrafları vasiyet edilen mallardan almak caiz midir? Acaba sırf mülkü gasp olmaktan kurtarma imkânına sahip olmak, vasiyetin sıhhati için yeterli midir?

Cevap: Gaspçının elinden malı alma masraflarının, vasiyet edilen malın gelirinden aynı oranda alınmasında bir sakınca yoktur. Mülk konusundaki vasiyetin sıhhatinde, para harcamakla ve gasıbın elinden kurtarmakla da olsa vasiyet konusunda harcanabilme kabiliyetine sahip olması yeterlidir.

Soru 1879: Birisi bütün menkul ve gayrimenkul mallarını oğluna vasiyet ederek altı kızını mirastan mahrum etmiştir. Acaba bu vasiyet geçerli midir? Eğer geçerli değilse, bu mallar altı kızla, bir oğul arasında nasıl bölüştürülmelidir?

Cevap: Böyle bir vasiyetin genel olarak bir sakıncası yoktur; fakat bu vasiyet sadece bıraktığı malın tümünün üçte birinde geçerlidir ve üçte birinden fazlasında ise, mirasçılarının hepsinin iznine bağlıdır. Dolayısıyla eğer kızlar izin vermezlerse, her biri bırakılan malın üçte ikisinden kendi payına düşeni miras olarak alır. Buna göre babanın mirası yirmi dörde bölünür. Oğul bundan vasiyet edilen malın üçte biri olarak 8/24 ve geriye kalan üçte ikiden de payına düşen 4/24'ü alır. Kızların her birinin payı ise, 2/24 olur. Başka bir tabirle: Mirasın tümünün yarısı oğulun olur, diğer yarısı ise altı kız arasında bölüştürülür.

GASP

Soru 1880: Bir kimse, küçük çocuğu adına bir arsa satın alır ve "Satıcı falan kişi ve alıcı da filan oğlu" şeklinde, gayri resmî bir belge düzenler. Çocuk bulûğ çağına erişince, bu arsayı başka birine satar. Fakat babanın mirasçıları, o belgede babalarının ismi olmamasına rağmen o arsanın kendilerine babalarından miras kaldığını iddia ederek arsaya el koyarlar. Acaba bu durumda mirasçıların ikinci müşteriye rahatsız etmesi caiz midir?

Cevap: Küçük oğlun sırf sözleşmede isminin müşteri olarak geçmesi, onun mülkiyetinin ölçüsü olamaz. Dolayısıyla eğer babanın kendi parasıyla satın aldığı arsayı oğluna hibe ettiği veya onunla sulh ettiği ispatlanırsa, arsa onun olur. Bu durumda eğer çocuk bulûğ çağına eriştikten sonra arsayı şer'an sahih bir şekilde başka bir müşteriye satarsa, hiç kimsenin onu rahatsız etmeye ve arsayı onun elinden çıkarmaya hakkı yoktur.

Soru 1881: Birkaç el değiştiren bir arsayı satın alarak üzerinde bir ev yapmaya başladım. Şimdi ise biri bu arsanın kendi mülkü olduğunu ve tapusunun da resmî olarak İslâm inkılâbından önce kendi adına kaydedilmiş olduğunu iddia ediyor. Bu nedenle de benimle birlikte bazı komşular aleyhine dava açmış bulunuyor. Bu iddia göz önünde bulundurulduğunda, acaba bu arsada yapılan tasarruflar gasp sayılır mı?

Cevap: Arsayı elinde bulunduran önceki kişiden satın almanın zahirde şer'an sıhhatine hükmedilir ve arsa müşteriye aittir. Daha önce bu arsanın sahibi olduğunu iddia eden kişi, şer'i mülkiyetini mahkemede ispatlamadıkça, arsayı şimdi elinde bulunduran ve tasarruf eden kişiyi rahatsız etme hakkına sahip değildir.

Soru 1882: Resmi olmayan bir belgede bir babanın adına kaydedilmiş olan arsanın, resmi tapusu bir süre sonra onun küçük oğlu adına çıkarılıyor; ancak bu arsa hâlâ babanın tasarrufundadır. Şimdi bulûğ çağına eren çocuk, tapusu onun adına olduğundan arsanın kendisine ait olduğunu iddia ediyor. Fakat babası arsayı kendi malıyla kendisi için satın aldığını ve sadece daha az vergi ödemek için onu oğlunun adına geçirdiğini ileri sürüyor. Acaba eğer oğlu babasının rızası olmadan bu arsada tasarruf ederse, gasp etmiş sayılır mı?

Cevap: Eğer baba arsayı kendi parasıyla satın almış ve çocuk reşit oluncaya kadar da onda tasarrufta bulunmuşsa, çocuk arsayı babasının kendisine bağışladığını ve mülkiyetini kendisine devrettiğini ispat etmedikçe, sırf resmi tapunun kendi adına olmasıyla arazinin mülkiyeti, zilyetliği ve kontrolü konusunda babasını engel olmaya hakkı yoktur.

Soru 1883: Birisi elli yıl önce bir arazi satın almış ve bu arazinin sınırı olarak tapuda yüksek bir dağın adının kaydedilmiş olmasına dayanarak satılan yerle o dağın arasında kalan umumî araziden milyonlarca metre kare yerin ve bölgede yapılan onlarca eski evin mülkiyetinin kendisine ait olduğunu ileri sürmektedir. Yine bu arazi ve evlerin gasp edilmiş olduğu iddiasıyla burada kılınan namazların batıl olduğunu söylemektedir. Oysa bu adamın daha önce bu arazide ve oradaki eskiden beri oturulan evlerde hiçbir şekilde tasarrufu yoktu ve ortada arazinin durumunu yüzlerce seneden beri belirtecek bir delil de yoktur; anlatılanlar dikkate alındığında meselenin hükmü nedir?

Cevap: Eğer satın alınan arazi ile tapuda sınır olarak belirtilen dağ arasında bulunan araziler, daha önce belirli bir kişinin mülkiyetinde olmayan çorak arazilerden veya önceki sahiplerinin mülkiyetinde olup onlardan mevcut sahiplerine intikal etmiş arazilerden ise, bu durumda herkes, yetkisinde bulunan ve malik olduğu her miktardaki arsaların veya evlerin şer'i sahibi kabul edilir. Mal sahibi ise, iddiasını adli makamlar önünde şer'i yollarla ispat etmedikçe onların orada yaptığı tasarruflar mubah ve helâldir.

Soru 1884: Hâkimin müsadere emri verdiği araziye, önceki malikinin rızası olmadan cami yapılması caiz midir? Yine bu tür camilerde namaz kılmak ve diğer ibadetleri yapmak caiz midir?

Cevap: Eğer arsa şer'i hâkimin hükmüyle veya İslâm devletinde geçerli olan kanuna

istinaden önceki sahibinden alınmışsa veya iddia eden kişinin geçmişteki şer'i mülkiyeti ispatlanmamışsa, orada yapılan tasarruflar, mülkiyet iddiasında bulunan kişinin veya önceki sahibinin iznine bağlı değildir. Dolayısıyla orada cami inşa etmek, namaz kılmak ve diğer dinî programlar yapmanın sakıncası yoktur.

Soru 1885: Nesilden nesle miras yoluyla mirasçılara ulaşan bir araziyi, birisi gasp edip kendi mülkiyetine geçirmiştir. İslâm inkılâbının zafere ulaşması ve devletin kurulmasından sonra bu araziyi gasp eden kişiden geri alma teşebbüsünde bulunuldu. Acaba bu arazinin mülkiyeti şer'an mirasçılara mı aittir, yoksa sadece bu araziyi devletten satın alma hususunda öncelikleri mi vardır?

Cevap: Sırf miras yoluyla tasarrufta bulunma geçmişinin olması o araziye malik olmada ve onu satın almada öncelik hakkı doğurmaz. Ancak aksi ispatlanmadıkça, geçmişteki bu durum mülkiyet için şer'i bir emaredir. Dolayısıyla eğer mirasçıların o arazinin sahibi olmadıkları veya oranın başkasının mülkü olduğu ispatlanırsa, mirasçıların onu veya bedelini istemeye hakları yoktur. Aksi durumda zilyet olma (malı elinde bulundurma) kuralı gereğince arazinin kendisini veya karşılığını isteyebilirler.

KISITLILIK VE BALİĞ OLMA ALÂMETLERİ

Soru 1886: Bir babanın velâyetinde, bir kızı ve bir de bulûğ çağına ermiş sefih bir oğlu var. Babanın ölümünden sonra kız kardeşin, velayet unvanıyla sefih kardeşin mallarında tasarruf etmesi caiz midir?

Cevap: Kız ve erkek kardeşin, sefih olan erkek kardeş üzerinde velâyeti yoktur; eğer babasının babası yoksa ve babası da ona veli olması için hiç kimseyi vasiyet etmemişse, bu durumda onun velisi şer'i hâkimdir.

Soru 1887: Kızların ve erkeklerin bulûğ yaşı konusunda ölçü şemsî yılı (365 günlük yıl) mıdır, yoksa kamerî yılı (355 günlük yıl) mıdır?

Cevap: Ölçü kamerî yıldır.

Soru 1888: Birinin bulûğ çağına erip ermediğini anlayabilmek için kamerî yılına göre doğum tarihinin yıl, ay ve günü nasıl elde edilir.

Cevap: Doğum tarihi şemsî yıla göre biliniyorsa, kamerî yılıyla şemsî yılı arasındaki fark hesaplanarak çıkarılır.

Soru 1889: On beş yaşına ulaşmadan önce ihtilâm olan erkek çocuğun bulûğa erdiğine hükmedilebilir mi?

Cevap: İhtilâm olmasıyla bulûğa erdiğine hükmedilir. Çünkü ihtilâm olmak şer'an bulûğ belirtilerinden biridir.

Soru 1890: Diğer iki bulûğ belirtisinin teklif yaşından daha önce ortaya çıktığına dair yüzde on ihtimal verilirse, hüküm nedir?

Cevap: Sırf iki bulûğ belirtisinin daha önce ortaya çıkması ihtimali bulûğa erişildiğine hükmetmek için yeterli değildir.

Soru 1891: Cinsel ilişki bulûğ belirtilerinden sayılır mı ve onu yapmakla şer'i teklifler farz olur mu? Eğer insan bunun hükmünü bilmez ve birkaç yıl sonra öğrenirse, acaba ona cenabet guslü farz olur mu? Acaba gusletmeden yerine getirdiği taharetin şart olduğu namaz ve oruç gibi ameller batıl olup onların kaza edilmesi farz mıdır?

Cevap: Meni çıkmaksızın gerçekleşen cinsel ilişki, bulûğ belirtilerinden değildir; ancak bu amel cenabete sebep olur ve bulûğ çağına erdikten sonra ondan dolayı gusül etmek farzdır. Bulûğ belirtilerinden birini görmeyen kimsenin şer'an baliğ olduğuna hükmedilmez ve böyle birisi şer'i hükümlerle mükellef olmaz. Dolayısıyla küçük yaşında cinsel ilişki sebebiyle cünüp olan bir kişi baliğ olduktan sonra cenabet guslü almaksızın namaz kılar ve oruç tutarsa, namazlarını iade etmesi farzdır; ancak cünüp olduğunu bilmediğinden böyle yapmışsa, oruçlarını iade etmesi farz değildir.

Soru 1892: Kız ve erkek öğrencilerden bazıları doğum tarihlerine göre bulûğ çağına ermiş olup zekâlarında gözlenen geri kalmışlık ve zaaf nedeniyle zekâ ve akıllarını denemek için onların üzerinde tıbbî araştırmalar yapıldıktan sonra aklî açıdan bazılarının bir ve bazılarının ise birkaç yıl geri kaldıkları kurumumuz tarafından tespit edilmiştir. Fakat bunlardan bazıları toplumsal ve dinî konuları idrak edebilecek bir seviyede oldukları için deli sayılamaz; acaba bu kurumun teşhisi, doktorların teşhisi gibi bu öğrenciler için delil ve ölçü sayılır mı?

Cevap: İnsanın şer'i tekliflerle yükümlü olmasının ölçüsü, şer'an bulûğ çağına ermesi ve örfe göre akıllı sayılmasıdır; bu konuda idrak ve zekâ seviyesinin itibar ve etkisi yoktur.

Soru 1893: Bazı hükümlerde mümeyyiz çocuk hakkında "iyiyle kötüyü ayırt edebilen çocuk" tabiri kullanılmıştır; iyi ve kötünden maksat nedir? Bir de iyiyle kötüyü ayırt edebilmenin yaşı kaçtır?

Cevap: İyi ve kötünden maksat, örfte iyi veya kötü sayılan şeylerdir; ancak bu konuda çocuğun yaşadığı hayat şartları, yöresel gelenek ve görenekler de dikkate alınmalıdır. İyiyle kötüyü ayırt etme yaşına gelince; bu, kişilerin kabiliyet, idrak ve zekâ seviyesine göre değişir.

Soru 1894: Kız çocuklarının dokuz yaşını tamamlamadan önce hayız özellikleri taşıyan kan görmeleri onların bulûğ çağına erdiğini gösterir mi?

Cevap: Bu, kızın bulûğ çağına erdiğini gösteren şer'i bir belirti değildir ve bu kan hayız özellikleri taşısa bile hayız hükmünde değildir.

Soru 1895: Herhangi bir nedenle yargı yetkilileri tarafından kendi malları üzerinde tasarruftan men edilen biri, ölmeden önce mallarından bir miktarını hizmetlerine karşılık teşekkür etmek amacıyla kardeşinin oğluna verse ve kardeşinin oğlu da bu malları amcasının ölümünden sonra onun cenaze masrafları ve özel birtakım ihtiyaçlarında harcarsa, acaba bu durumda yargı makamının, onun kardeşinin oğlundan harcadığı meblağı istemesi caiz midir?

Cevap: Eğer yeğenine verdiği mal, hacir veya başka birine ait mallardan ise, ona vermeye hakkı yoktur ve kardeşinin oğlu da onlarda tasarruf edemez. Yargı makamlarının bu malları talep etmeleri caizdir; aksi durumda kimsenin bu malları verilen kişiden geri almaya hakkı yoktur.

MUDAREBE

Soru 1896: Altın ve gümüş dışındaki şeylerle mudarebe yapmak caiz midir?

Cevap: Günümüzde tedavülde olan kâğıt paralarla mudarebe yapmanın sakıncası yoktur; fakat eşya ile mudarebe yapmak sahih değildir.

Soru 1897: Üretim, hizmet, dağıtım ve ticaret alanlarında mudarebe akdinden yararlanmak sahih midir? Acaba günümüzde ticarî alanlar dışında mudarebe adı altında yaygın olarak yapılan akitler şer'an sahih midir?

Cevap: Mudarebe akdi, sermayenin sadece alım satım yoluyla ticaret yapmakta kullanılmasıyla ilgili olup, sermayenin üretim, dağıtım, hizmet vb. alanlarda mudarebe adına kullanılması sahih değildir. Ancak bu gibi faaliyetleri cüâle (mükâfat vaat etmek) ve sulh gibi diğer şer'i akitlerin biriyle yapmanın sakıncası yoktur.

Soru 1898: Arkadaşlarımdan birinden, mudarebe adı altında bir süre sonra aynı miktarı ve fazlasını geri ödemek koşuluyla bir miktar para aldım. Bu paranın bir bölümünü, paraya ihtiyacı olan başka bir arkadaşına verdim ve o da para sahibine ödeyeceğim kârın üçte birini üstlendi; acaba bu iş sahih midir?

Cevap: Bir süre sonra aynı parayı fazlasıyla birlikte geri ödemek şartıyla bir kimseden para almak, mudarebe akdinin kapsamına girmez; bu iş haram olan faizli borçtur. Mudarebe olarak alınan para da borç değildir ve çalıştırmanın mülküne geçmez; tersine sahibinin mülkiyetinde kalır. Çalıştırılan kişi ise sadece anlaşmalarına göre kârda ortak olmak kaydıyla parayla ticaret yapabilir. Parayı çalıştırmak için alan kişi, sahibinin izni olmaksızın onun bir bölümünü borç olarak veya mudarebe unvanıyla başkasına veremez.

Soru 1899: Her ay yaklaşık yüzde dört veya beş kâr almak şartıyla mudarebe adı altında borç veren kişilerden, mudarebe adı altında para almanın hükmü nedir?

Cevap: Bahsettiğiniz şekilde borç almak, mudarebe değildir; bilakis, her ne kadar borcun kendisi sahih ve borç alan kişi de borç aldığı malın maliki olsa da yükümlülük bakımından haram olan ve formalite icabı sözleşmenin isminin değiştirilmesiyle helal olmayan faizli borcun aynısıdır.

Soru 1900: Birisi, ticaret yapması ve her ay kâr olarak kendisine belli bir miktar para ödemesi ve zararını da kendisi karşılaması şartıyla birisine bir miktar para verse, acaba bu muamele sahih midir?

Cevap: Eğer onun malı üzerinde şer'an sahih olan bir şekilde mudarebe yapılması için sözleşme yapsa ve parayı çalıştırana sermaye sahibine, hissesine düşen kârdan alelhesap olarak her ay bir miktar para vermesi ve zarar ettiği takdirde zararı kendisinin karşılaması şartını koşarsa, böyle bir muamelenin sakıncası yoktur.

Soru 1901: Birine, elde edilen kârı aramızda eşit olarak bölüştürmek şartıyla birkaç tane nakliye aracını ithal edip satması için bir miktar para verdim. Bir süre sonra bana bir miktar para vererek, "Bu, kârdan senin hissene düşendir." dedi; acaba benim bu parayı almam caiz midir?

Cevap: Eğer sermayeyi mudarebe sözleşmesi çerçevesinde ona vermişseniz, o da o sermaye ile nakliye araçları satın alıp sattıktan sonra kârdan sizin payınıza düşeni vermişse, bu para size helâldir.

Soru 1902: Bir kimse, ticaret yapması için başka birine bir miktar para vermiş ve yılsonunda kâr ve zararı hesaplamak üzere her

ay kendisinden alelhesap bir miktar para alıyormuş. Eğer yılsonunda para sahibiyle bu adam kendi rızalarıyla kâr ve zararı birbirlerine bağışlarsa, acaba onların bu işi sahih midir?

Cevap: Eğer parayı sahih bir şekilde mudarebe yapması için ona vermişse, para sahibinin her ay paranın kârından o kişiden alelhesap bir miktar almasının sakıncası yoktur. Yine yılsonunda her birinin ötekinden şer'an almayı hak ettiği şey üzerinde sulh etmesinin (uzlaşmasının) sakıncası yoktur. Fakat eğer borç olarak verir ve borçlunun her ay borç verene kâr olarak bir miktar para vermesini şart koşar ve daha sonra yılsonunda her birinin diğerinden almayı hak ettiği şey üzerinde sulh ederlerse, bu iş haram olan faizli borcun ta kendisidir. Bu durumda her ne kadar borcun kendisi sahihse de akit zımında ileri sürülen şart batıldır ve sırf kâr ve zararı birbirlerine bağışlamaya razı olmalarıyla bu iş helâl olmaz. Dolayısıyla, borç verenin zarar konusunda hiçbir sorumluluğu olmadığı gibi, kâr olarak da hiçbir şey alamaz.

Soru 1903: Bir kimse, kârın üçte ikisinin kendisine, üçte birinin ise sermaye sahibine ait olması şartıyla birisinden mudarebe unvanıyla para almış. Bu parayla mal alıp kendi şehrine göndermiş; ancak mal yolda çalınmış. Bu durumda zarardan kim sorumludur?

Cevap: Sermayenin veya ticaret malının tamamının veya bir bölümünün telef olmasına, parayı çalıştıran kişinin veya başkasının ifrat veya tefriti (ihmali) neden olmamışsa ve sözleşmede parayı çalıştıran kişinin para sahibinin zararını karşılaması şart koşulmamışsa, zarar sermaye sahibine aittir ve kârla telâfi edilir. [Aksi durumda zararı parayı çalıştıran veya ihmalkâr davranan insan karşılar.]

Soru 1904: Faiz olmayacak şekilde, kârını kendi rızalarıyla aralarında bölüşmek şartıyla ticaret yapmak ve kazanç sağlamak için birinden mal almak veya birine mal vermek caiz midir?

Cevap: Eğer ticaret amacıyla alınan veya verilen mal borç unvanıyla olursa, bu malın kârının hepsi borç alana aittir; nitekim zarar ve ziyânı da ona aittir. Mal sahibi ise borçludan sadece o malın bedelini isteyebilir ve kâr olarak bir şey istemesi caiz değildir. Ama eğer mudarebe unvanıyla olursa, mudarebe akdinin sonuçlarının elde edilebilmesi için aralarında usulüne uygun akdedilmiş olması ve ayrıca şer'i açıdan geçerli olması için gerekli olan şartlara uyulması gerekir ki bunlar arasında her birinin kârdan olan payının yüzdelik olarak belirlenmesi vardır. Aksi durumda malın ve ticaret kârının hepsi mal sahibinindir; onu çalıştıran kişi ise sadece işinin emsalinin ücretini alabilir.

Soru 1905: Bankalar yaptıkları muamelelerde zararı hiçbir şekilde kabul etmedikleri için banka muameleleri gerçekten mudarebe sayılmayacağından, acaba para sahiplerinin yatırdıkları paraların kârı olarak her ay bankadan aldıkları miktar helâl sayılır mı?

Cevap: Sırf bankanın zararı üstlenmeyi kabul etmemesi, mudarebenin batıl olmasına sebep olmaz ve bu iş mudarebe akdinin formalite icabı yapılmış bir muamele olduğunu göstermez; çünkü şer'an para sahibi veya vekilinin (burada banka), mudarebe akdinde parayı çalıştıran kişiye, zarar ve ziyânı üstlenmesini şart koşmasının sakıncası yoktur. Dolayısıyla, formalite gereği yapıldığı ve herhangi bir nedenle batıl olduğu anlaşılmadıkça, para sahipleri tarafından vekil olan bankanın yaptığı işlemin mudarebe olduğunu iddia etmesi durumunda onun sahih olduğuna hükmedilir; bankanın kâr olarak para sahiplerine verdiği paralar da onlara helâldir.

Soru 1906: Bir kuyumcuya belli bir miktar parayı alım-satımda kullansın diye verdim. O her zaman kâr ettiği ve zarar görmediği

için ondan her ay belli bir miktar elde ettiğı kârdan istemem caiz midir? Eğer bir sakıncası varsa onun yerine ziynet eşyası almam caiz midir? Acaba bu meblağ eğer aramızda aracı olan bir kişi tarafından ödenirse, sorun çözölür mü? O para karşılığında eğer bana bir meblağ hediye etse, yine de sakıncası olur mu?

Cevap: Mudarebede sermaye sahibi ve onu çalıştıran kişinin her birinin kâr hissesinin üçte bir, dörtte bir ve yarı gibi kesirlerin biriyle belirtilmesi şarttır. Dolayısıyla, sermaye sahibi için belli bir meblağın aylık kâr olarak belirlenmesi, sahih [doğru] mudarebe değildir. Bu konuda belirtilen aylık kârın nakit para, eşya ve mücevher olması arasında ve yine o kârı şahsen kendisinin almasıyla başka birisinin vasıtasıyla alması arasında fark yoktur. Yine onu payına düşen kâr olarak veya parasıyla ticaret etmesi karşılığında parasını çalıştıran kişiden hediye olarak alması arasında hiçbir fark yoktur. Evet, sermaye sahibinin, kâr gerçekleştikten sonra mudarebe sözleşmesinin süresi sona erdiğinde hesaplaşmak üzere kârdan her ay alelhesap belli bir meblağ almasını şart koşabilirler.

Soru 1907: Bir kimse, ticaret yapmak için mudarebe unvanıyla birkaç kişiden bir miktar parayı, elde edilen kârın onunla mal sahipleri arasında sermayedeki payları oranında taksim edilmesi şartıyla alırsa, bunun hükmü nedir?

Cevap: Ticaret yapmak için paraları birleştirmek, sahiplerinin izni ile yapılırsa sakıncası yoktur.

Soru 1908: Lazım [tarafların, akitten kaynaklanan sorumluluklarını yerine getirmeye mecbur oldukları] akitte, parayı çalıştıran kişinin, her ay para sahibinin kârdan hissesine düşen para karşılığında ona belli bir meblağ ödemesi ve fazlalık ve noksanlık konusunda sulh etmelerinin şart koşulması sahih midir? Başka bir değışle, acaba lazım akitte mudarebe hükümlerine ters düşen bir şartın koşulması sahih midir?

Cevap: Eğer koşulan şart, kâr ortaya çıktıktan sonra sermaye sahibinin yüzdelerik olarak belirlenen kâr payını, parayı çalıştıranın aylık olarak ona ödeyeceğı meblağ ile sulh etmesi ise, bunun sakıncası yoktur. Fakat koşulan şart, sermaye sahibinin kârdan olan payının, parayı çalıştıranın kendisine aylık olarak ödemek istediğı meblağ olarak belirlenmesiye, bu şart mudarebe akdinin gereklerine aykırıdır ve dolayısıyla geçersizdir.

Soru 1909: Bir tüccar, yapacağı ticaretin kârından belli bir yüzdeliğı sermaye sahibine vermek şartıyla birinden mudarebe olarak bir miktar para alır ve onların toplamıyla ticaret yapmak için kendi sermayesiyle birleştirir. Her ikisi de işin başında bu paranın getireceğı aylık kârı teşhis etmenin zor olduğunu bildikleri için sulh etmeye karar verirler; acaba bu durumda mudarebe akdi şer'an sahih midir?

Cevap: Sermaye sahibinin aylık kâr oranını teşhis etmesinin imkânsız oluşu, mudarebenin sıhhati için gerekli olan öteki şartlara uyulması şartıyla mudarebe akdinin sıhhatine halel getirmez. Dolayısıyla eğer mudarebe sözleşmesini şer'i şartlarına uygun olarak yaptıktan sonra elde edilen kârın aralarında paylaştırılması konusunda uzlaşmaya karar verirlerse, şöyle ki sermaye sahibi, elde edilen kârdan kendi payına düşeni belli bir meblağ karşılığında uzlaşırsa sakıncası yoktur.

Soru 1910: Bir kimse, üçüncü bir kişinin kefil olması şartıyla mudarebe olarak birine bir miktar para vermiş. Bu durumda eğer adam parayla birlikte kaçarsa, para sahibi onu almak için kefile müracaat edebilir mi?

Cevap: Söz konusu durumda mudarebeye konu olan malın garanti altına alınması şartında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Dolayısıyla eğer parayı çalıştıran kişi mudarebe sermayesi olarak aldığı parayla birlikte kaçarsa ya da ifrat veya tefritle onu zayi ederse, para sahibi onun karşılığını almak için kefile müracaat edebilir.

Soru 1911: Eğer parayı çalıştıran kişi, ticaret yapmak için birkaç kişiden aldığı mudarebe sermayesinin tümünden veya belli bir

kişinin sermayesinden bir miktarını sahibinden izin almaksızın başka birine borç verirse, bu durumda mudarebe için kendisine verilen paralara karşı yed-i damân (kayı karşılamakla yükümlü) sayılır mı?

Cevap: Sahibinden izin almadan birisine borç verdiği miktarda, onun yed-i emaneti yed-i damâna dönüşür ve sonuç olarak o miktara kefildir; ancak diğer mallar konusunda ifrat ve tefrit etmemişse, onun yed-i, yed-i emanet [güvenilir] olarak kalır.

BANKA İŞLEMLERİ

Soru 1912: Bankalar kredi verirken, kredi alan kişiye borcuna ek olarak fazla bir meblağ daha vermesini şart koşarlarsa, mükellefin bu krediyi almak için şer'i hâkimden veya onun vekilinden izin alması gerekir mi? Acaba zaruret ve ihtiyaç olmadığı durumlarda bu krediyi almak caiz midir?

Cevap: Devlet bankasından olsa bile kredi almak için şer'i hâkimin izni şart değildir. Faizli olsa bile vaz'î hüküm açısından kredi almak sahihtir; fakat faizli olursa, ister Müslümandan olsun, ister gayrimüslimden, ister Müslüman devletten olsun, ister gayrimüslim devletten, haram işlemeyi caiz kılacak kadar ona ihtiyaç duyması dışında o krediyi almak teklifi hüküm açısından haramdır. Haram krediyi almak da, şer'i hâkimin izniyle helâl olmaz; hatta bu konuda onun iznine başvurmanın anlamı da yoktur. Ancak böyle bir durumda şahıs, kendisinden alacaklarını bilse bile, bu fazlalığı vermeyi kastetmeyerek harama düşmekten kurtulabilir. Faizli olmayan krediyi almanın caiz olması, zaruret ve ihtiyaç durumuna has değildir.

Soru 1913: İslâm Cumhuriyeti Mesken Bankası, ev satın almak, yaptırmak veya onarmak için halka kredi veriyor ve ev satın aldıktan, yaptırdıktan veya onardıktan sonra verdiği krediyi taksitle geri alıyor. Fakat bankanın taksit olarak geri aldığı meblağın toplamı, verdiği kredi miktarından fazladır; acaba alınan bu fazla paranın şer'i bir yanı var mıdır?

Cevap: Mesken bankasının ev satın almak veya yaptırmak için verdiği paralar borç olarak verilmemektedir; bu paralar ortaklık, cüâle veya kira gibi şer'an sahih olan akitlerden birine uygun olarak verilmektedir. Dolayısıyla bu akitlerin şer'i şartları gözetildiği takdirde sahih olmamaları için bir sebep yoktur.

Soru 1914: Bankalar halkın mevduatlarına yüzde 3'ten yüzde 20'ye kadar kâr vermektedir. Enflasyon düzeyi göz önüne alındığında, acaba bu fazla miktarın faiz sayılmaması için, insanların mevduatlarını geri aldıkları gündeki paralarının satın alma gücünün, yatırıldığı güne göre azalmasının telafisi olarak kabul etmek doğru mudur?

Cevap: Eğer bankanın verdiği bu kâr ve fazlalık, şer'an sahih olan akitlerden biriyle bankanın mevduat sahibine vekâleten çalıştırarak elde ettiği kârdan olursa, faiz değildir ve şer'i bir muamelenin kârı olduğu için onu almanın sakıncası yoktur.

Soru 1915: Geçimini sağlamak için başka bir iş bulamadığı için faiz sistemi üzere kurulu bankada çalışmak zorunda kalan bir kişinin bu bankalarda çalışmasının hükmü nedir?

Cevap: Eğer bankadaki işi faizli muamelelerle ilgiliyse ve bir şekilde onun gerçekleşmesinde rolü varsa, orada çalışması caiz değildir ve geçimini sağlamak için helâl bir iş bulamaması, onun haram bir işte çalışmasına cevaz sayılmaz.

Soru 1916: Mesken Bankası, parasını aylık taksitlerle ödememiz şartıyla bize bir ev satın aldı. Acaba bu muamele şer'an sahih midir ve biz bu evin sahibi olabilir miyiz?

Cevap: Eğer banka evi kendisi için satın aldıktan sonra taksitle size satmışsa, bunun sakıncası yoktur.

Soru 1917: Bankalar ortaklık veya başka bir muamele akdi adıyla bina inşası için kredi veriyor ve daha sonra yüzde 5 ile yüzde 8 arasında değişen bir fazlalıkla geri alıyor. Bu kredilerin ve alınan fazlalıkların hükmü nedir?

Cevap: Bankadan ortaklık veya şer'an sahih olan diğer muamelelerin biriyle para almak, borç vermek veya borç almak gibi değildir ve bankanın bu gibi şer'i muamelelerden elde

ettiği kârlar faiz sayılmaz. Dolayısıyla, ev satın almak veya yaptırmak için ve yine o evi kullanmak için bankadan bu sözleşmelerin birinin adı altında para almanın sakıncası yoktur. Bu paranın fazla almak şartıyla borç olduğu farz edilse bile, faizli borç olduğu için teklifi hüküm açısından haramdır; ancak vaz'î hüküm açısından borcun kendisi borç alan kişiye sahihtir; dolayısıyla onun üzerinde tasarruf etmesinin sakıncası yoktur.

Soru 1918: Gayrimüslim bankalara yatırılan paranın faizini almak caiz midir? Eğer alırsa, banka sahibi ister Ehlikitap olsun, ister müşrik ve parayı yatırırken ister faiz almayı şart koşmuş olsun, ister olmasın, onda tasarruf etmek caiz midir?

Cevap: Söz konusu durumda bankaya kâr payı vermesi şart koşulsa bile gayrimüslimden kâr almak caizdir.

Soru 1919: Bir bankanın sermaye sahiplerinden bazılarının Müslüman olması durumunda, o bankadan kâr payı (faiz) almak caiz midir?

Cevap: Gayrimüslimlerin payından kâr (faiz) almanın sakıncası yoktur; fakat kâr ve faiz almak şartıyla bankaya para yatırılmışsa, bu durumda Müslümanın payından kâr almak caiz değildir.

Soru 1920: Müslüman ülkelerin bankalarına yatırılan paralardan kâr payı almanın hükmü nedir?

Cevap: Mevduat eğer borç şeklinde ve faiz almak şartıyla veya buna dayalı olursa alınması caiz değildir.

Soru 1921: Verdiği krediden faiz alan bir bankadan kredi çekmek isteyen biri, faizden kaçmak için bankaya, her ay yüz lirasını ödemek şartıyla, her birinin değeri yüz lira olan on iki bono senedi vererek peşin bin lirayı veresiye olarak bin iki yüz liraya satın alabilir mi veya tamamının değeri bin iki yüz lira olan vadeli on iki bono senedini, on iki ayda ödemek üzere peşin bin liraya satın alabilir mi?

Cevap: Faizli borçtan kaçmak maksadıyla formalite gereği yapılan bu tür muameleler şer'an haram ve batıldır.

Soru 1922: İran İslâm Cumhuriyeti bankalarındaki muamelelerin sahih olduğuna hükmedilebilir mi? Bu bankalardan alınan paralarla satın alınan ev ve diğer şeylerin hükmü nedir? Bu paralarla satın alınan evde alınan gusül abdesti ve kılınan namazın hükmü nedir? Acaba halkın bankalardaki mevduatlarına karşılık kâr almak caiz midir?

Cevap: Genel olarak bankaların, İslâmî Şura Meclisi tarafından çıkarılan ve Anayasayı Koruma Konseyi tarafından onaylanan kanunlara uygun olarak gerçekleştirdikleri muamelelerin sakıncası yoktur ve bunların sahih olduğuna hükmedilir. Sermayeyi sahih İslâmî akitlerin birine uygun olarak çalıştırmakla elde ettikleri kâr da şer'an helâldir. Ev ve diğer şeyler satın almak için bankalardan alınan krediler de bu akitlerden biri çerçevesinde gerçekleşirse, sakıncası yoktur. Fakat faizli borç şeklinde olursa, her ne kadar bu borcu almak teklifi hüküm açısından haramsa da, borç akdinin kendisi vaz'î hüküm açısından sahihtir ve borç alınan para borçlunun malı olur; dolayısıyla onu ve onunla satın alınan şeyleri kullanması caizdir.

Soru 1923: İslam Cumhuriyeti bankalarının konut, hayvancılık, tarım vb. şeyler için verdikleri kredilere karşılık halktan talep ettikleri kâr payı helal midir?

Cevap: Eğer bankaların ev yapmak, satın almak veya diğer işler için halka verdiği kredileri borç olarak verdiği doğruysa, şüphesiz bunun karşılığında faiz alması şer'an haramdır ve bankaların bunu isteme hakları yoktur. Ancak bilindiği kadarıyla gerçekte bankalar bu

işlemleri borç olarak değil, mudarebe, ortaklık, cüâle ve kiralama gibi helâl olan sözleşmeler çerçevesinde yapmaktadır. Örneğin banka evin yapım masrafının bir bölümünü ödeyerek evin mülkiyetine ortak oluyor, daha sonra kendi hissesini, örneğin yirmi aylık taksitle ortağına satıyor veya belli bir zamana kadar belli bir ücretle ortağına kiraya veriyor. Dolayısıyla bu işlemin ve bankanın böyle bir muamelede elde ettiği kârın sakıncası yoktur ve böyle bir muamelenin borç ve faizle hiçbir ilişkisi yoktur.

Soru 1924: Banka belli bir projeye ortak olmam için bana bir miktar kredi verdikten sonra, yarısını, bankanın istediği kâr payının hepsini ödemesi şartıyla arkadaşşıma verdim; acaba bu konuda bana bir şey farz olur mu?

Cevap: Eğer banka bu parayı belli bir projeye katılmak ve krediyi alan kimseyle ortak olmak için vermişse, o adam, bırakın onu borç olarak başka birine vermeyi, parayı başka bir projede bile kullanma hakkına sahip değildir. Bu para onun elinde emanettir ve onu ya belirlenmiş konuda belirtilen yerde harcaması veya aynen bankaya iade etmesi gerekir.

Soru 1925: Birisi sahte belgelerle, bir süre sonra kârıyla birlikte geri ödemek üzere bankadan mudarebe sözleşmesiyle bir miktar para alıyor. Eğer banka belgelerin sahte olduğunu bilmezse, alınan bu para borç mu sayılır ve kredi alan kişinin bankaya verdiği kâr payı faiz hükmüne mi girer? Yine eğer banka belgelerin sahte olduğunu bildiği hâlde bu parayı ona verirse, hüküm nedir?

Cevap: Eğer banka tarafından yapılan mudarebe akdi, akdin dayandığı belgelerin sıhhatine bağlı ise, söz konusu akit, belgelerin sahte olduğu varsayılarak geçersizdir. Dolayısıyla bankadan alınan para borç değildir, nitekim mudarebe de değildir. Aksine, tazmin açısından batıl akitle alınan para hükmündedir ve onunla yapılan ticaret kârının tamamı bankaya aittir. Bu hüküm, bankanın senetlerin sahte olduğunu bilmediği takdirde geçerlidir. Fakat banka senetlerin sahte olduğunu bilirse, bu durumda alınan para gasp hükmündedir.

Soru 1926: Mevduat sahibi birinin, hissesine düşen kârı dakik bir şekilde belirtmeden, helâl muamelelerin birinde çalıştırılması ve payına düşen kârın altı ayda bir kendisine ödenmesi kaydıyla bankaya para yatırması caiz midir?

Cevap: Eğer mevduat sahibi, parayı bankaya yatırmakla bütün yetkileri, hatta çalıştırma çeşidini seçmeyi ve kendi kâr payını belirtmeyi vekâleten bankaya bırakmışsa, bu şekilde para yatırmanın ve şer'an helâl olan bir muamelede çalıştırmakla elde edilen kâr payını almanın sakıncası yoktur. Para sahibinin, parayı yatırırken kârdan hissesine düşen miktarı bilmemesi sözleşmenin sıhhatine hâlel getirmez.

Soru 1927: Müslümanlara düşman olan veya Müslümanların düşmanlarıyla ittifak hâlinde olan gayri İslâmî devletlerin bankalarına uzun vadeli para yatırmak caiz midir?

Cevap: İslâm ve Müslümanlara karşı kullanmak istedikleri iktisadî ve siyasî güçlerinin artmasına neden olmaması şartıyla, Müslüman olmayan devletlerin bankalarına para yatırmak özü itibarıyla caizdir; aksi durumda caiz değildir.

Soru 1928: Müslüman ülkelerdeki bazı bankaların zalim rejimlere ve bazılarının da kâfir devletlere veya Müslümanların ya da gayrimüslimlerin özel kurumlarına ait oldukları dikkate alındığında, bu bankalarla her türlü muamele yapmanın hükmü nedir?

Cevap: Bu bankalarla şer'an helâl olan muameleleri yapmanın sakıncası yoktur; ancak İslami kurumlar ve bankalarla faizli muameleler yapmak ve borca karşı faiz almak caiz değildir. Fakat bankanın sermayesi gayrimüslimlere ait olursa, bunun sakıncası yoktur.

Soru 1929: İslâmî bankalar, yatırılan sermayeleri şer'an helâl gelirli olan çeşitli iktisadî alanlarda çalıştırarak mevduat

sahiplerine kâr payı veriyor; acaba bankaların yaptığı gibi, aynı şekilde bizim de çeşitli iktisadî alanlarda çalıştırmaları için pazardaki bazı güvenilir tüccarlara para verip kâr almamız caiz midir?

Cevap: Eğer para karşı tarafa aylık veya yıllık yüzdelik bir kâr almak şartıyla borç olarak verilirse, borç sözleşmesi vaz'î hüküm açısından sahih olsa da, böyle bir muamele teklifi hüküm açısından haramdır. Borç karşılığında alınan kâr payı da şer'an haram olan faizdir. Fakat parayı şer'i akitlerden biri çerçevesinde çalıştırması ve elde ettiği kârın belli bir yüzdesini para sahibine vermesi şartıyla, şer'an helâl olan bir işte çalıştırması için karşı tarafa verse, böyle bir muamele sahihtir ve ondan elde edilen kâr da helâldir. Bu konuda banka ile özel veya tüzel kişiler arasında hiçbir fark yoktur.

Soru 1930: Faize dayalı bankacılık sisteminde bankaya yatırım amacıyla borç vermenin veya ondan borç almanın hükmü nedir?

Cevap: Bankaya karz-ı hasen (faizsiz borç) olarak para yatırmanın ve bankadan bu şekilde borç para almanın sakıncası yoktur; ancak borcun aslı vaz'î hüküm açısından her ne kadar sahih olsa da, faizli borç, teklifi hüküm gereğince mutlak olarak haramdır.

Soru 1931: Mudarebe sözleşmesi çerçevesinde bankadan bir miktar para aldım; acaba mudarebe parasını ev alımında kullanmam caiz midir?

Cevap: Mudarebe sermayesi, sahibi tarafından onu çalıştıran kişinin elinde emanettir ve onu üzerinde anlaştıkları ticaretten başka bir şeyde kullanamaz; dolayısıyla eğer o sermayeyi tek taraflı olarak başka bir şeyde kullanırsa, gasp hükmündedir.

Soru 1932: Elde ettiği kâra ortak olması şartıyla bankadan ticarete kullanmak için sermaye alan biri, bu ticarete zarar edecek olursa, acaba banka da onun zararına ortak mıdır?

Cevap: Mudarebede zarar, sermayeye ve mal sahibine gelir ve kârla telâfi edilir; fakat zararın tamamının veya bir bölümünün parayı çalıştıran kişiye ait olmasının şart koşulmasının da sakıncası yoktur.

Soru 1933: Bankaların birinde hesap açtırıp para yatıran birinin, bir süre sonra bu parasına kâr verilirse, bu kârı almanın hükmü nedir?

Cevap: Eğer parayı hesaba kâr şartıyla veya kâr almak sistemi üzerine [mevduat hesabı olarak] veya kâra ulaşmak maksadıyla borç olarak yatırmışsa, bu kârı alması caiz değildir; çünkü bu kâr şer'an haram olan faizdir; aksi durumda onu almanın sakıncası yoktur.

Soru 1934: Bankaların birinde şöyle bir hesap var: Eğer bir kimse bankaya beş yıl boyunca her ay belli bir miktar para yatırır ve bu müddet içerisinde bu paraya hiç dokunmazsa, banka da bu süre bittikten sonra her ay o hesaba belli bir miktar para yatırıyor ve hesap sahibi hayatta olduğu sürece ona bu parayı ödüyor; acaba bu muamelenin hükmü nedir?

Cevap: Bu muamelenin şer'i bir yanı yoktur; faizli muameledir.

Soru 1935: Yüzdelik bir miktar kâr payı sağlayan uzun vadeli mevduatların hükmü nedir?

Cevap: Helâl muamelelerin birinde çalıştırılması için bankalara para yatırmanın ve bu yolla sağlanan kâr payını almanın sakıncası yoktur.

Soru 1936: Eğer birisi, bankadan formalite icabı belli bir iş için kredi alsa, ama gerçekte onu elde etmesinin amacı, parayı başka hayatî bir işte kullanmak olsa veya parayı aldıktan sonra onu daha önemli işlerde kullanmaya karar verse, bu işin hükmü nedir?

Cevap: Eğer para borç olarak verilmiş ve alınmışsa, her durumda [vaz'î hüküm açısından] sahihtir ve o para borç alanın malı olur. Her ne kadar onu belli bir yerde harcaması şart

koşulmuş olsa da borçlunun onu istediği yerde harcaması sahihtir [doğru ve sakıncasızdır]. Ancak teklifi hüküm açısından bu şarta uyması farzdır. Fakat eğer para bankadan mudarebe olarak veya ortaklık için alınmış ve verilmişse, sözleşme formalite gereği olursa, bu akit sahih değildir; bu durumda mal bankanın mülkiyetinde kalmaya devam eder ve bankadan alan kimsenin onu kullanma hakkı yoktur. Aynı şekilde eğer parayı almak için yaptığı akitte ciddî olursa, para elinde emanet olur ve parayı aldığı amaç dışında harcaması caiz değildir.

Soru 1937: Birisi bankadan mudarebe için bir miktar para almış ve bir süre sonra anaparayı bankanın hissesine düşen kâr payıyla birlikte taksitle bankaya geri ödemiştir. Fakat taksitleri almakla görevli olan banka memuru ödendi olarak girmesi gereken belgelerde sahtekârlık yaparak paraları kendi üzerine geçiriyormuş ve mahkemede de bunu itiraf etmiştir. Acaba mudarebe parasının ödenmesinden hâlâ parayı çalıştıran kişi mi sorumlu mudur?

Cevap: Eğer taksitler, bankaya ödeme kural ve şartlarına uyularak ödenmişse ve memurun bankanın mallarını zimmetine geçirmesi, borçlunun borcu öderken kanunî kuralları uygulamasındaki kusurundan kaynaklanmıyorsa, taksitlerini ödedikten sonra hiçbir şeyi tazmin etmekle yükümlü değildir; zâmin, paraları zimmetine geçiren banka memurudur.

Soru 1938: Bankaların, mevduat sahiplerine kura çekimiyle kazandıkları ödüllerle ilgili bilgilendirmeleri farz mıdır?

Cevap: Bu konu bankanın kurallarına bağlıdır; eğer ödülleri sahiplerine teslim etmek, onları almak için bankaya müracaat etmelerini onlara bildirmeye bağlıysa, bilgilendirmek- ilan etmek farzdır.

Soru 1939: Banka yetkililerinin, banka mevduatlarından elde edilen kârın bir kısmını özel veya tüzel kişilere bağışlamaları şer'an caiz midir?

Cevap: Eğer o kâr bankanın malıysa, onun hediye edilip edilemeyeceği bankanın kurallarına bağlıdır; fakat eğer mevduat sahiplerine aitse, onu kullanma hakkı da onlara aittir.

Soru 1940: Bankalar, vadeli mevduat sahiplerine yatırdıkları para karşılığında her ay bir miktar kâr payı ödemektedir. Bankaya yatırılan sermayeye verilecek olan kârın daha bu sermaye iktisadî faaliyetlerde çalıştırılmadan önce belirlenmiş olması ve mevduat sahiplerinin doğabilecek zarara ortak olmadıkları göz önünde bulundurulduğunda, acaba bu kâra ulaşmak amacıyla bankaya para yatırmak caiz midir? Yoksa faizli olduğu için bu tür muameleler haram mıdır?

Cevap: Eğer para kâra ulaşmak için borç olarak bankaya yatırılmış ise, bunun teklifi hüküm açısından haram olan faizli borç olduğu ve bu yolla elde edilmek istenen kârın şer'an haram olan faiz olduğu açıktır. Fakat borç olarak değil de, banka aracılığıyla parayı şer'an helâl olan muamelelerde çalıştırarak kâr elde etmek amacıyla yatırılmışsa, sakıncası yoktur. Para çalıştırılmadan önce kâr miktarının belirlenmiş olması ve para sahiplerinin muhtemel zarara ortak olmamaları, anlaşmanın sıhhatine hâlel getirmez.

Soru 1941: Eğer birisi, mudarebe ve taksitle satış gibi bazı sözleşmelerde banka kanunlarının bazı memurlarca doğru bir şekilde uygulanmadığını bilse, acaba kâr elde etmek için bankaya para yatırması caiz midir?

Cevap: Eğer mükellefin, banka memurlarının onun parasını batıl muamelelerde kullandıklarını bildiğini varsayarsak, elde edilen kârı alması ve kullanması caiz değildir. Fakat sermaye sahipleri tarafından bankaya yatırılan paraların hacminin büyüklüğü, bankanın türlü türlü muameleler yaptığı ve bu muamelelerin çoğunun şer'i açıdan sahih olduğunu bildiğimizi dikkate alırsak, mükellefin böyle bir bilgiye ulaşması oldukça uzak

bir ihtimaldir.

Soru 1942: Herhangi bir şirket veya devlet dairesi, tıpkı memurlarıyla vardığı anlaşma sonucu her ay memurların maaşından belli bir miktarı keserek çalıştırmak için bankalardan birine yatırıyor ve bundan elde edilen kârı yatırım oranına göre memurlar arasında bölüştürüyor; acaba bu muamele sahih ve caiz midir ve bu kârın hükmü nedir?

Cevap: Eğer paralar bankaya borç verme şeklinde ve faiz almak şartıyla veya buna dayalı olarak ya da kâra ulaşmak kastıyla yatırılırsa, bu şekilde bankaya yatırmak haramdır ve bu yolla elde edilen kâr şer'an haram olan faizdir. Dolayısıyla bu kârı almak ve kullanmak caiz değildir. Fakat kâr şartı koşmaksızın ve kâr elde etmek beklentisi de olmaksızın sadece malı korumak veya helâl olan başka bir amaçla yatırılırsa, bununla birlikte banka kendisi mevduat sahibine bir şey verirse veya kâr payı, paraların helâl muamelelerin birinde çalıştırılması sonucu verilirse, bu şekilde para yatırmanın ve fazla bir meblağ almanın sakıncası yoktur ve onun malı sayılır.

Soru 1943: Bankanın, halkı bankada yatırım yapmaya teşvik etmek amacıyla mevduat sahiplerine, paralarını altı ay boyunca bankada tutmaları karşılığında onlara bazı kolaylıklar, krediler tanıyacağı şeklinde bir vaatte bulunması sahih midir?

Cevap: Bu vaadin ve mevduat sahiplerine teşvik amacıyla kolaylıklar sağlamanın sakıncası yoktur.

Soru 1944: Bankalarda bazen elektrik, su vb. faturaların parasını alan vezne memurunun yanında ödenmesi gerekenden fazla para birikiyor; örneğin seksen lira vermesi gereken bir kişi yüz lira veriyor ve paranın üstünü almıyor, talep de bile bulunmuyor. Acaba söz konusu banka memurunun [fazla verilen] bu paraları kendisine alması caiz midir?

Cevap: Fazla paralar, onları ödeyen sahiplerine aittir; dolayısıyla banka memurunun tanıdığı takdirde o fazlalıkları sahiplerine geri vermesi farzdır. Eğer tanımıyorsa, bu paralar meçhulü'l-malik (sahibi bilinmeyen mal) hükmündedir ve banka memurunun, sahiplerinin bu paraları kendisine bağışladığına veya ondan vazgeçtiklerine kesin kanaat getirmediğçe bu paraları kendisine alması caiz değildir.

BANKA ÖDÜLLERİ

Soru 1945: Bankadaki hesabıma bir miktar para yatırdım ve bir müddet sonra banka ödül olarak bana bir miktar para verdi; bu parayı almanın hükmü nedir?

Cevap: Ödülü almanın ve kullanmanın sakıncası yoktur.

Soru 1946: Karz-ı hasen (faizsiz borç) olarak yatırılan mevduatlara ödül verilmektedir; bu ödülleri almanın hükmü nedir? Eğer bu ödülleri almak caiz ise, acaba bunlara humus gelir mi?

Cevap: Karz-ı hasen olarak tasarruf hesabı açmak ve ona verilen ödülleri almak mubahtır ve ödülde humus farz değildir.

Soru 1947: Eğer hesap sahipleri, haberleri olmadığı için veya başka bir nedenle ödülleri almak için bankaya müracaat etmezlerse, bankanın bu ödüllerde tasarruf etmesi veya onları banka memurları arasında bölüştürmesi caiz midir?

Cevap: Banka ve banka memurları hesap sahiplerinin kazandıkları ödülleri onların izni olmaksızın sahiplenemezler.

BANKADA ÇALIŞMAK

Soru 1948: Ben bir banka memuruyum ve bankanın yurtdışındaki şubelerinin birinde çalışmaktayım. Bu ülkenin hükümeti bizi faizli ve faizsiz muameleleri kapsamına alan banka sistemi kurallarına uymaya zorluyor; acaba bu görevi kabul etmek ve bu banka sisteminde çalışmak caiz midir? Yine bankanın buradaki şubesinin elde ettiği gelirden aldığım maaşın hükmü nedir?

Cevap: Bu görevi yerine getirmenin özü itibariyle sakıncası yoktur; ancak faiz ile ilgili banka işlemleri yapmak caiz değildir ve insan bu iş karşısında ücret ve maaşa da hak kazanamaz. Ama bankanın bu şubesinin gelirinden maaş almaya gelince, alınan parada haram paranın olduğunu kesin olarak bilmedikçe, sakıncası yoktur.

Soru 1949: Bankanın kredi, denetleme ve müdürlük bölümünde çalışarak maaş almak caiz midir?

Cevap: Bankanın bu bölümlerinde çalışmak ve bunun karşısında maaş almak, herhangi bir şekilde şer'an haram olan muamelelerle ilişkisi olmadıkça, sakıncasızdır.

ÇEK VE SENET HÜKÜMLERİ

Soru 1950: Günümüzde yaygın olduğu üzere vadeli çek ve senedi peşin olarak meblağından daha az bir bedele satmanın (kırdırmanın) hükmü nedir?

Cevap: İleri tarihli bir çeki, çekte yazılı olan meblağdan azına veya fazlasına başkasına satmak caizdir ve bunda bir sakınca yoktur. Ancak sakıncalı olan, birisinden borç alıp onun karşılığında borç miktarından daha fazlasını ona vadeli çek olarak vermektir. Her ne kadar borcun aslının sahih olması uzak bir ihtimal olmasa da bu, faizli borçtur ve haramdır.

Soru 1951: Çek nakit para hükmünde midir? Öyle ki borçlu adam alacaklıya para yerine çek verse, yükümlülüğünden kurtulur mu?

Cevap: Çek, nakit para hükmünde değildir. Alacaklıya ya da satıcıya verilmesiyle borç veya malın değerinin ifa edilmesi, örfte çek kabul etmenin onun meblağının tahsil edilmesi sayılmasına bağlıdır; bu da farklı durumlara ve kişilere göre değişir.

SİGORTA

Soru 1952: Hayat sigortasının hükmü nedir?

Cevap: Şer'an bir sakıncası yoktur.

Soru 1953: Sigorta kurumu tarafından verilen sağlık karnesinden, sahibinin aile efradından olmayan birinin yararlanması caiz midir? Acaba sağlık karnesi sahibinin, onu kullanması için başkasına vermesi caiz midir?

Cevap: Sağlık karnesinden ancak sigorta şirketinin hizmet sunmayı taahhüt ettiği kişiler yararlanabilirler; başkalarının bu karttan yararlanması zâmin olmalarını (verdikleri zararı ödemelerini) gerektirir.

Soru 1954: Sigorta şirketi, hayat sigortası yaptıran kişiyle yaptığı sözleşme gereği, sigortalının ölümünden sonra onun belirlediği kişilere bir miktar para vermeyi taahhüt etmiştir. Şimdi eğer sigortalı borçluysa ve mal varlığı borcunu ödemek için yeterli değilse, acaba alacaklıların, alacaklarını sigorta şirketinin ödediği paradan almaya hakları var mıdır?

Cevap: Bu iş, tarafların sigorta sözleşmesindeki anlaşma biçimine bağlıdır; dolayısıyla eğer sigorta sözleşmesinde, belirlenen meblağın sigortalının ölümünden sonra onun belirlediği kişi veya kişilere verilmesi kararlaştırılmışsa, bu durumda sigortanın ödediği bu meblağ onun bıraktığı miras hükmünde değildir; sigortanın bu parayı ödemesi için önceden belirlenen kişilere aittir.

DEVLET MALLARI

Soru 1955: Birkaç yıldır yanımda beytülmale ait bir miktar mal bulunmaktadır; şimdi bu malların sorumluluğundan kurtulmak istiyorum; bunun için ne yapmam gerekir?

Cevap: Eğer yanınızdaki beytülmale ait olan mallar, belli bir devlet dairesine ait olan devlet mallarından ise, imkan dahilinde onları bizzat o daireye iade etmeniz gerekir; aksi durumda devletin genel hazinesine teslim etmelisiniz.

Soru 1956: Ben beytülmalden kişisel olarak yararlandım; şimdi bu borçtan temizlenmek için ne yapmam gerekir? Ayrıca devlet memurları beytülmal imkânlarından kişisel olarak ne kadar yararlanabilirler? Eğer bu yararlanma, ilgili sorumluların izniyle olursa, hüküm nedir?

Cevap: Devlet memurlarının, mesai saatleri içinde ihtiyaç ve zaruret miktarınca, iş durumunun müsaade ettiği normal ölçüde ve yine kanunen ve şer'an o konuda izin verme yetkisi olan kişinin izniyle beytülmal imkânlarından yararlanmalarının sakıncası yoktur. Dolayısıyla eğer beytülmaldeki şahsî yararlanmalarınız bu ikisinden biri çerçevesinde olmuşsa, bu konuda hiçbir şeyden sorumlu değilsiniz. Fakat normalin üstünde yararlanmışsanız ve bu yararlanma izin verme yetkisi olan kimsenin izniyle olmamışsa, bu durumda istifade ettiğiniz maldan sorumlusunuz; dolayısıyla eğer o malın kendisi mevcutsa aynısını, mevcut değilse değerini beytülmale iade etmelisiniz. Ayrıca ondan yararlanmanın ücreti varsa, böyle bir yararlanmanın emsalinin ücretini de beytülmale ödemeniz gerekir.

Soru 1957: Muayene etmekle görevli sağlık heyeti sakatlık derecemi belirledikten sonra devletten bir miktar yardım aldım; fakat ben doktorlarla aramızdaki tanışıklık ve ilişkiden dolayı doktorların beni kollamış olabileceklerini düşünerek bu kadar yardımı hak etmediğime ihtimal veriyorum. Yaralarımın gerçekten çok olduğunu ve belki bundan fazlasını da hak etmiş olabileceğimi göz önünde bulundurarak bu durumdaki vazifemi açıklar mısınız?

Cevap: Yasal olarak hakkınız olmadığından kesin olarak emin olmadığınız sürece, sizi muayene etmekle görevli sağlık heyeti tarafından belirlenen sakatlık yüzdesi karşısında size ödenen miktarı almanızda herhangi bir sakınca yoktur.

Soru 1958: Bir hata sonucu muhasebeciden iki aylık maaşım kadar fazla para aldım. Bunu kurumun sorumlusuna bildirdim, ama aldığım fazla parayı iade etmedim. Bunun üzerinden tam dört yıl geçti; bu meblağın devlet kurumlarının yıllık bütçesinden olduğu göz önünde bulundurulursa, bunu o kurumun hesabına nasıl iade edebilirim?

Cevap: Muhasebecinin hata yapması, şer'an hak etmediğiniz fazla parayı almayı caiz kılmaz. Dolayısıyla aldığınız fazla parayı, bir önceki yılın bütçesinden dahi olsa, paranın değer kaybını da hesaplayarak o kuruma iade edilmesi farzdır.

Soru 1959: Sakatlık oranı yüzde 25'in üzerinde olan savaş malûlleri ilgili kurumlardan kredi alırken kanun gereği onlara sağlanan kolaylıklardan yararlanabilir. Acaba malûliyet oranı bundan az olan kişilerin de bu kolaylıklardan yararlanmaları caiz midir? Eğer birisi, bu imkânlardan yararlanarak kurumdan bir miktar kredi alırsa, onu kullanması caiz midir?

Cevap: Beytülmalden kredi alma şartlarına sahip olmayan bir kişi, bu şartlar ve tanınan avantajlar adı altında beytülmalden kredi alma hakkına sahip değildir ve eğer bu adla kredi alırsa onu kullanamaz.

Soru 1960: Devlet mallarının, devlet bütçesi olan parayla satın alındığı dikkate alındığında, acaba devletten bütçe alan şirketin, fabrika veya dairenin ihtiyaç duyduğu malları, araç ve gereçleri, ham maddeleri ve diğer şeyleri, bütçesi yine devlet mallarından

olan başka bir şirket, fabrika veya daireden satın alması caiz midir?

Cevap: Muamele şer'i ölçüler ve kanunî kurallara uygun olarak yapılırsa, bunun bir sakıncası yoktur.

Soru 1961: Devlet ve hükümetin veya devlete bağlı kuruluşların, şirketlerin ve fabrikaların elinde olan İslâmî veya gayri İslâmî devlet mallarının hükmü nedir? Acaba bu mallar meçhulü'l-malik (sahibi bilinmeyen mallar) hükmünde midir, yoksa devletin malı mı sayılır?

Cevap: Devlet gayri İslâmî olsa bile, devlet malları şer'an devletin mülkü sayılır ve onlara karşı sahibi belli olan mal muamelesi yapılır; onları kullanmanın caiz olması da, o mallarda tasarruf yetkisi olan görevlinin iznine bağlıdır.

Soru 1962: Küfür beldelerinde kamu mallarında devlet haklarını, şahsi mallarda ise sahiplerinin haklarını gözetmek farz mıdır? Acaba eğitim-öğretim merkezlerinin imkânlarından kanunî kurallarının izin vermediği alanlarda yararlanmak caiz midir?

Cevap: Başkalarının mallarının saygınlığını gözetmenin farz olduğu ve izinleri olmaksızın onları kullanmanın haram olduğu konusunda, kişilerin mallarıyla devlet malları arasında, devletin Müslüman veya gayrimüslim olması arasında, bunun küfür beldesinde veya İslâm beldesinde olması arasında ve yine sahibinin Müslüman veya gayrimüslim olması arasında hiçbir fark yoktur. Genel olarak başkasının mal ve mülkünde şer'an caiz olmayan bir tasarrufta bulunmak, gasp ve haramdır ve kişinin zarardan sorumlu olmasına sebep olur.

Soru 1963: Üniversite öğrencilerine verilen yemek fişleriyle belirlenmiş günde yemek alınmazsa, fişlerin parası iade edilmeden geçersiz oluyor. Acaba yemek almak için geçerli fişler yerine iptal olmuş fişleri vermek caiz midir? Bu yolla alınan yemeğin hükmü nedir?

Cevap: Yemek almak için geçersiz fişleri kullanmak caiz değildir; geçersiz fişlerle alınan yemek gasp edilmiş maldır; onu kullanmak haramdır ve fiyatı miktarınca tazmin etmek gerekir.

Soru 1964: Ticaret Bakanlığı ve diğer kuruluşlar tarafından üniversite ve yükseköğretim kurumlarında tahsil gören öğrencilere tahsis edilen gıda maddeleri ve üniversitede ihtiyaç duyulan malzemeleri, üniversitede çalışan memurlara da dağıtmak caiz midir?

Cevap: Üniversitede fiilen ders okuyan öğrencilere tahsis edilen tüketim malzemelerini orada çalışan diğer kişilere dağıtmak caiz değildir.

Soru 1965: İdarî işlerde kullanmaları için devlet kurumları müdürlerinin ve askerî yetkililerin hizmetine verilen araçları, idarî işler dışında şahsî işlerde de kullanmaları caiz midir?

Cevap: Müdürlerin, sorumluların ve diğer çalışanların ilgili kurumların kanunî izni olmaksızın devlet mallarının hiçbirini şahsî işlerinde kullanmaları caiz değildir.

Soru 1966: Bazı sorumluların, devlet dairesinin resmî misafirlerine yemek ve meyve temin etmek için tahsis edilen bütçeyi kötüye kullanarak başka yerlere harcamalarının hükmü nedir?

Cevap: Devlet mallarını izin verilen yerler dışında harcamak, üst makamın kanunî izniyle olmadıkça gasp hükmündedir ve zararı telâfi etmeyi gerektirir.

Soru 1967: Eğer birisinin, devletin kanunen kendisine verdiği bazı hak veya primlerden dolayı devletten alacağı varsa, ama hakkını ispatlamak için elinde kanunî delilleri yoksa veya hakkını talep etmekten âcizse, acaba yetkisinde bulunan devlet mallarından alacaklı olduğu miktar kadarını takas olarak alabilir mi?

Cevap: Eli altında emanet olarak bulunan devlet mallarından kendisi için takas niyetiyle alması caiz değildir; dolayısıyla eğer devletten alacağı olan bir mal veya hakkı varsa ve onu

almak isterse, bunu ispatlamak ve almak için kanunî yollara başvurmak zorundadır.

Soru 1968: Devlet Su İşleri, kendi içinde balık bulunan nehirlerin sularının döküldüğü bir baraja [büyümesi, gelişmesi ve çoğalması için] balık bırakıyor ve bu balıkları sadece kendi memurları arasında bölüştürüyor ve halkın oradan balık avlanmasına engel oluyor. Acaba başkalarının da kendileri için bu balıkları avlamaları caiz midir?

Cevap: Barajın arkasında biriken sudaki balıklar, baraja dökülen nehir sularının balıkları olsa bile, işletmesi Devlet Su İşleri'nin elinde olan suya tâbidir; dolayısıyla onları avlamak ve onlardan yararlanmak Devlet Su İşleri'nin iznine bağlıdır.

DEVLET KURUMLARINDA ÇALIŞMAK

Soru 1969: Memurların resmî mesai saatleri içerisinde cemaat namazı kılmaları caiz midir? Eğer caiz değilse, namaza ayırdıkları vakti mesai bitiminden sonra telafi etmeyi taahhüt ederlerse, acaba bu durumda mesai saatleri içinde namaz kılmaları caiz olur mu?

Cevap: Günlük namazların önemi, yine namazı ilk vaktinde kılma hususunda masumlardan ulaşan tavsiye ve vurgulamalar dikkate alındığında ve cemaat namazının fazileti göz önünde bulundurulduğunda, farz namazlarını ilk vaktinde ve cemaatle en kısa zamanda kılabilmeleri için memurlara uygun bir ortam hazırlanmalıdır. Fakat öyle bir yöntem izlenmelidir ki, cemaat namazını ilk vaktinde kılmak, devlet dairesine müracaat eden halkın işlerini geciktirmeye sebep ve bahane oluşturmamalıdır.

Soru 1970: Bazı eğitim ve öğretim kurumlarında, idarî bölümlerden birinde görevli olan bir öğretmen veya müdürün, mesai saatinde çalıştığı dairenin sorumlusunun muvafakatiyle başka okullarda ders verdiği ve bunun karşılığında aylık maaşına ek olarak ücret aldığı gözlenmektedir; acaba bu iş ve bunun karşılığında ücret alınması caiz midir?

Cevap: Bir memurun doğrudan bağlı olduğu sorumlu müdürün izniyle mesai saatinde okullarda ders vermesi, sorumlu kişinin kanunî yetkilerinin sınırlarına bağlıdır. Fakat devlet memurunun mesai saatleri içinde çalışması karşılığında maaş aldığı dikkate alındığında, aynı mesai saatleri içinde herhangi bir okulda ders vermesi karşılığında ayrı bir maaş alma hakkı yoktur.

Soru 1971: Devlet dairelerinin resmî çalışma saatinin bazen yarım saatlik bir süre kadar uzadığı dikkate alındığında, acaba çalışma esnasında dairede bir öğün yemek yemenin hükmü nedir?

Cevap: Eğer fazla vakit almaz ve idarî işlerin de aksamasına sebep olmazsa, sakıncası yoktur.

Soru 1972: Eğer bir memurun çalıştığı dairede bolca boş vakti olur ve boş vaktinde başka bölümlerde çalışmasına da izin verilmezse, acaba bu boş vakitlerinde şahsi işlerini yapabilir mi?

Cevap: Bir memurun, dairenin çalıştığı bölümünde mesai saatinde şahsi işleriyle uğraşabilmesi, kurallara ve ilgili sorumlunun kanunî iznine bağlıdır.

Soru 1973: Memurların devlet daireleri ve kurumlarında, cemaat namazı kılmaları veya [Ehlibeyt için] matem merasimi düzenlemeleri caiz midir?

Cevap: Dairede işleri olanların haklarını zayi etmemek şartıyla cemaat namazı kılmak, namaz için toplanıldığında özellikle mübarek ramazan ayında ve diğer ilâhî günlerde İslâmî hüküm ve öğretileri açıklamak sakıncasızdır.

Soru 1974: Biz askerî bir kurumda çalışıyoruz ve işyerimiz iki ayrı yerde bulunuyor. Bu iş yerlerinden birinden ötekine giderken bazı kardeşlerimiz yol boyunca çok vakit alan şahsi işlerini yapıyorlar; acaba bu işleri yapmak için izin almak gerekiyor mu?

Cevap: Çalışmak için belirlenen resmî mesai saatlerinde, şahsî işler yapmak için, buna izin verme yetkisi olan üst sorumludan izin almak gerekir.

Soru 1975: Çalıştığımız idarenin yakınında bir cami var; mesai saatlerinde cemaat namazına katılmak için oraya gitmemiz caiz midir?

Cevap: İdarenin kendisinde cemaat namazı kılınmıyorsa, namazı ilk vaktinde camide

cemaatle kılmak için daireden çıkmanın sakıncası yoktur; ancak namazın ön hazırlıkları, resmi mesai saatleri içinde cemaatle namaz kılmak için ofis dışında geçirilen süreyi en aza indirecek şekilde yapılmalıdır.

Soru 1976: Eğer bir memur her ay 30 veya 40 saat kadar fazla mesai yaparsa, çalıştığı daire müdürünün, memurları teşvik için onların yaptıkları fazla mesaiyi iki-üç kat fazla göstermesi, örneğin 40 saati 120 saat olarak göstermesi caiz midir? Eğer caiz değilse, daha önce bu şekilde fazla mesai için alınan ücretin hükmü nedir?

Cevap: Gerçeği olmayan raporlar vermek ve mesai yapılmayan fazla saatler karşılığında ücret almak caiz değildir; dolayısıyla memurun hak etmediği hâlde aldığı fazla paraları iade etmesi farzdır. Fakat daire müdürünün, memurların fazla mesai saatlerini iki kat fazla yazmasına müsaade eden bir kanun varsa, bunu yapması ve memurların da müdürün vermiş olduğu fazla mesai raporuna uygun olarak ücret alması caizdir.

DEVLET KANUNLARI

Soru 1977: Bir işçi, uzman sorumlunun yokluğunda onun işini üstlenerek bu yoldan o işte uzmanlık kazanırsa, acaba bu uzmanlığını ispatlayıp avantajlarından yararlanmak için üst yetkililere müracaat ederek yazılı bir sertifika alması caiz midir?

Cevap: İş tecrübesi ve uzmanlık avantajlarından yararlanmak ve yetkililerden sertifika almak suretiyle bunu ispatlamak, konuyla ilgili kanunî kurallara tâbidir. Fakat eğer sertifika, gerçeği yansıtmazsa veya kanunî kurallara aykırı olursa, o, onu almaya çalışmamalıdır ve ondan yararlanamaz da.

Soru 1978: Ticaret Bakanlığı'na bağlı ticaret odası, devletin belirlediği fiyattan satılması için mağazalardan birine halı, buzdolabı vs. gibi bir kaç ev eşyası bırakmıştır. Fakat arza olan yoğun talep nedeniyle mağaza müdürü söz konusu malları çekiliş kartları ile satmak için çekiliş kartları bastırması ve elde edilen parayı hayır işlerde harcamak amacıyla kartları da belli bir fiyata satmıştır. Acaba bu eşyaların çekiliş kartıyla satışı şer'i açıdan sakıncalı mıdır? Yine satışa sunulan bu eşyalar için basılan çekiliş kartlarının satışı şer'an sakıncası var mıdır?

Cevap: Mağaza sorumlularının, eşyaları, onları kendilerine teslim eden ilgili sorumluların koşukları şartlara uygun olarak satışa sunmaları farzdır; satış şartlarını değiştirmeye ve kendilerinden başka şartlar koşmaya hakları yoktur. Kartların satışından elde edilen geliri hayır işlerde harcamayı amaçlamak da eşyaların satımında başka şartlar ileri sürmenin cevazı olamaz.

Soru 1979: Devletin sübvansede ederek fırıncılara verdiği unu satmak caiz midir?

Cevap: Eğer devlet tarafından unu satmaya izni yoksa fırıncının onu satması ve halkın da onu satın alması caiz değildir.

Soru 1980: Dükkândaki mevcut eşyanın fiyatı doğal olarak veya beklenmedik bir şekilde artarsa, onları güncel fiyatına satmak caiz midir?

Cevap: Eğer devlet tarafından fiyatları belirlenmemiş ise, onları güncel adilane fiyatı üzerinden satmanın sakıncası yoktur.

Soru 1981: Sahipleri razı olmadığı hâlde devletin halkın bayındırlaştırdığı araziye kamulaştırması örneğinde olduğu gibi, kanunun şeriat hükmüyle çeliştiği durumlarda satın alma ve sahiplenmenin hükmü nedir?

Cevap: Devlet ve belediyenin umumî projeler için ihtiyaç duyduğu arazileri satın alma ve kamulaştırmayla ilgili yasaya istinaden özel kanun ve kurallara uygun olarak başkalarının emlakini kamulaştırmanın caiz olması, bireysel mülkiyet veya malikin şer'i ve kanunî haklarıyla çelişmemektedir.

Soru 1982: Birisi, birine işi ve emeği karşılığında bir antika vermiş ve bu antika, onun ölümünden sonra evlâtlarına miras kalmış; acaba bu şer'an onların mülkü sayılır mı? Bu antikanın devletin tasarrufuna bırakılmasının daha iyi olacağı dikkate alındığında, acaba mirasçıların bu antikayı devlete vermek karşılığında bir şey talep etme hakları var mıdır?

Cevap: Bir şeyin antika ve tarihî eser oluşu, birinin özel mülkü olmasıyla çelişmez ve meşru bir yolla elde edilmiş olduğu takdirde şer'i sahibinin mülkiyetinden çıkmasına neden olmaz; bu mal onun mülkiyetinde kalır ve ona özel mülk muamelesi yapılır. Ancak sanat eserlerini ve tarihî eserleri korumak için devletin özel kanunları varsa, bunu uygulamak için tarihî eserin sahibinin şer'i haklarını gözetmek de farzdır. Fakat kişi, bu tarihî eseri gayrimeşru bir yolla ve İslâm Devleti'nin uyulması farz olan kanunlarına aykırı olarak elde

etmişse, bu durumda onun sahibi olamaz.

Soru 1983: Körfez ülkelerinde yaşayan insanlara satılmak üzere İslam Cumhuriyeti'nden giyecek, kumaş, pirinç vb. tüketim mallarının kaçakçılığının yapılması caiz midir?

Cevap: İslam Cumhuriyeti'nin kanunlarına karşı çıkmak caiz değildir.

Soru 1984: Eğer devlet daireleri İslami hükümlere bir ölçüde aykırı olacak kanunlar çıkarırsa, memurların [insanlar tarafından konulan] bu kanunlara uymaktan kaçınması caiz midir?

Cevap: İran İslâm Cumhuriyeti'nde hiç kimsenin İslam'a aykırı kurallar çıkarma ve emirler verme hakkı olmadığı gibi, daire başkanının emrine uymak bahanesiyle Allah'ın kesin hükmüne aykırı davranmak da caiz değildir. Bilindiği kadarıyla devlet dairelerinde İslâm dinine aykırı bir kanun yoktur. Eğer birisi İslâm sistemine aykırı bir kanunla karşılaşarsa, ona karşı koyması ve bu sorunun halledilip İslâm hükümlerine aykırı olan şeyin ortadan kaldırılması için üst sorumlulara bildirmesi farzdır.

Soru 1985: Üst sorumlunun sakıncasız olduğunu iddia ettiği ve yapılmasını istediği, fakat memura göre kanuna aykırı olduğu ileri sürülen işleri yapmanın hükmü nedir?

Cevap: Hiç kimse devlet dairelerine hâkim olan kanun ve kuralları ihmal edip onlara aykırı davranamaz ve müdür de memurdan kanuna aykırı bir şeyi yapmasını isteyemez; bu konuda müdürün görüşü geçerli olmaz.

Soru 1986: Devlet dairelerindeki memurların, müracaat edenlerden bazıları hakkında birinin tavsiye ve görüşlerini kabul etmeleri caiz midir?

Cevap: Memurların kanun ve kurallar çerçevesinde müracaat edenlerin isteklerine cevap vermeleri ve işlerini yapmaları farzdır ve memurların kanuna aykırı olan veya diğerlerinin hakkının zayi olmasına sebep olan bir konuda birilerinin tavsiye ve yönlendirmesini kabul etmeleri caiz değildir.

Soru 1987: Trafik kurallarına ve genel olarak devletin tüm kanunlarına aykırı davranmanın hükmü nedir? Acaba kanunlara aykırı davranma durumları, marufu emir ve münkerden nehiy kapsamına girer mi?

Cevap: Hiç kimsenin, İslâmî Şura Meclisi tarafından çıkarılan ve Anayasayı Koruma Konseyi tarafından onaylanan veya ilgili yetkililerin kanunî izinlerine istinaden çıkarılan İslâm devletinin kanun, kural ve emirlerine aykırı davranması caiz değildir ve biri bunlara aykırı davranırsa, başkaları bu konuda onları uyarmak, irşat etmek ve münkerden sakındırmak hakkına sahiptir.

Soru 1988: Bazı yabancı ülkelerde, üniversitedeki yabancı öğrenciler uyruklarını değiştirerek o ülkenin vatandaşlığına geçmeyi talep ettikleri takdirde, öğrenim süresi boyunca yerli öğrencilere sunulan bütün avantajlardan yararlanabiliyor; bu devletin kanunlarına göre, kişi istediği zamanda uyruğunu değiştirerek tekrar eski vatandaşlığına dönebiliyor; bu işin şer'i hükmü nedir?

Cevap: İslam Devleti vatandaşlarının, vatandaşlık kanunlarını ihlal etmedikçe, herhangi bir fesada ve İslâm devletine hakaret ve ihanete sebebiyet vermedikçe vatandaşlık değiştirmelerinde bir sakınca yoktur.

Soru 1989: Yabancı şirketlerde çalışan veya onlarla muamele yapan kişilerin bu şirketlerin kurallarına aykırı hareket etmeleri özellikle bu iş İslâm ve Müslümanlara karşı kötü bir zihniyet oluşmasına sebep olursa, caiz midir?

Cevap: Her mükellefin, gayrimüslim olsalar bile başkalarının haklarını gözetmesi farzdır.

VERGİLER VE MALÎ HAKLAR

Soru 1990: Bazı kişiler veya özel ya da devlete ait şirket ve kurumlar, hükümetin almaya hakkı olan vergi ve harçları ödemekten kaçınmak için çeşitli yollarla bazı gerçekleri gizliyorlar; acaba bu iş caiz midir?

Cevap: Hiç kimsenin İslâm Cumhuriyeti'nin kanunlarına uymaktan ve İslâm devletine vergi, harç ve diğer kanunî hakları vermekten kaçınması caiz değildir.

Soru 1991: Birisi, bankalardan biriyle yapmış olduğu mudarebe akdiyle ticaret yapıyor ve anlaşmaya göre elde edilen kârın bir bölümünü bankaya veriyor; acaba vergi dairesinin bu adamdan kendi hissesine düşen gelirin vergisine ek olarak bankanın hissesine düşen kârın vergisini de vermesini istemesi caiz midir?

Cevap: Bu, gelir vergisi yasa ve düzenlemelerine tabidir, bu nedenle, eğer vergi mükellefi yasal olarak yalnızca gelirden kendisine düşen pay üzerinden vergi ödemekle yükümlüyse, ortağının gelir payının vergisini vermek zorunda değildir.

Soru 1992: Birisinden, devletin ev satışından alacağı vergiyi yarı yarıya ödemek şartıyla bir ev satın aldım. Satıcı, daha az vergi vermek için vergi memuruna, evi satıcıya ödediğim fiyattan daha düşük bir fiyata aldığımı söylememi istedi. Acaba evin gerçek fiyatıyla vergi memuruna söylediğim fiyat arasındaki farkın vergisini vermem farz mıdır?

Cevap: Evin gerçek fiyatının vergisinin sizin hissenize düşen geri kalan kısmını ödemeniz farzdır.

Soru 1993: Kendi Müslüman halkına eziyet etmeye çalışan ve özellikle Ehlibeyt (a.s) takipçileriyle diğerleri arasında ayrımcılık yapan gayrimüslim bir devlete su ve elektrik faturası ödemenin farz olmadığı görüşü bölgemiz halkı arasında yaygındır. Acaba bizim böyle bir devlete su ve elektrik faturalarını ödemekten kaçınmamız caiz midir?

Cevap: Bu iş caiz değildir; devletin su ve elektriğinden yararlanan herkesin, gayri İslâmî olsa bile, devlete su ve elektrik parasını ödemesi farzdır.

Soru 1994: Banka hesabında bir miktar parası olan eşim vefat edince banka onun hesabını kapattı. Öte yandan belediye, kocamın iş yerinin inşaat ruhsatı vs. karşılığında vergi ödemesi gerektiğini, bu vergi ödenmediği takdirde de o mekânları kapatacağını bildirdi. Oysa çocuklarımız küçük yaşta ve bu vergiyi ödemeye gücümüz yetmiyor; acaba bu vergiyi vermemiz farz mıdır?

Cevap: Belediye vergilerinin ve resmi vergilerin, devlet kanunlarına uygun olarak ödenmesi farzdır. Dolayısıyla eğer bu vergiler ölen kişinin adınaysa, mirasının üçte biri çıkarılmadan ve mirası mirasçılar arasında bölüştürülmeden önce geriye bıraktığı maldan ve eğer vergiler mirasçıların adınaysa, onların mallarından ödenmesi farzdır.

VAKIF

Soru 1995: Acaba vakfın sahih olması için vakıf akdinin okunması şart mıdır? Eğer şartsa, akdin Arapça olması şart mıdır?

Cevap: Vakıf akdinin sözle okunması şart değildir; fiilî olarak alıp vermekle de gerçekleşebilir; ayrıca sözle okunan vakıf akdinde Arapça olması da şart değildir.

Soru 1996: Birisi, meyve bahçesini, elli yıla kadar gelirinin kendisine niyabeten kaza namazı kılması ve kaza orucu tutması için ücretli (naip) tutulmasına harcanması, elli yıldan sonra da gelirinin Kadir gecelerinde harcanması için vakfetmiş ve bu vakfı dört oğlunun yönetimine bırakmıştır. Şimdi bu meyve bahçesi bozulmak üzere olduğu için ondan hiçbir şekilde yararlanmak mümkün değildir; fakat satılırsa, parasıyla vakfeden kişiye niyabeten iki yüz senelik kaza namazı kılması ve bir o kadar da kaza orucu tutması için naip tutulabilir. Şimdi, vakfeden kişinin oğullarının dördünün de buna muvafakat etmiş olduğu dikkate alınarak acaba bu bahçeyi satın parasını bu yönde harcamak caiz midir?

Cevap: Eğer söz konusu şekilde yapılan vakıftan, vakfedenin maksadı, meyve bahçesini sırasıyla önce kendisine, daha sonra da başkasına vakfetmekse, kendisine yaptığı vakıf geçersizdir; başkasına yaptığı vakıf ise, ilk başı kopuk vakıf olur ve sahih olması sakıncasız değildir. Ama eğer vakfeden o meyve bahçesinin elli yıllık gelirini kendisi için istisna tutmak istemişse, bunun şer'an bir sakıncası yoktur. Bahsedilen vakıf sahih olduğundan, vakıf ve vasiyeti yerine getirme doğrultusunda harcamak için gelirinin artması amacıyla, gelirinin bir bölümünü vakfı korumak ve onu elverişli hale getirmek yönünde harcamayla da olsa bağı korumak mümkün oldukça veya bina yapılması vs. için kiraya vererek gelirini vakıf ve vasiyet doğrultusunda kullanmayla da olsa, yerden yararlanmak mümkün olduğu sürece onu satmak veya değiştirmek caiz değildir; aksi durumda onu satın parasıyla vakıf ve vasiyeti yerine getirmek için iyi bir yer almanın sakıncası yoktur.

Soru 1997: Allah'ın lütuf ve yardımıyla cami olması niyetiyle köyde bir bina yaptım. Fakat köyde bir eğitim merkezi olmadığı, diğer taraftan iki camisi bulunması dolayısıyla köyün şimdilik bu camiye ihtiyacı yoktur. Şimdiye kadar vakıf akdi okunarak binanın cami olarak vakfedilme işlemi yapılmadığı ve cami olarak orada iki rekât namaz kılınmadığı da göz önünde bulundurulursa ve şer'i açıdan bir sakıncası yoksa niyetimi değiştirerek bu binayı Milli Eğitim Müdürlüğü'nün yetkisine bırakmak istiyorum; meselenin hükmünü açıklar mısınız?

Cevap: Vakıf akdi okumadan ve namaz kılmaları için namaz kılanlara teslim etmeden, sırf cami olması niyetiyle bina inşa etmek, vakfın gerçekleşmesi ve sahih olması için yeterli değildir; dolayısıyla bu bina hâlâ sahibinin mülkiyetindedir ve sahibi onda istediği gibi tasarruf edebileceğinden onu Milli Eğitim Müdürlüğü'ne vermesinin sakıncası yoktur.

Soru 1998: Hüseyniyeler için gerekli olan eşyaları satın almak amacıyla yapılan bağışlar vakıf hükmünde midir, yoksa bu bağışlarla satın alınan eşyalara vakıf akdini okumak mı gerekir?

Cevap: Sırf bağış toplamak vakıf sayılmaz; fakat onlarla hüseyniyeler için gerekli olan eşyaların satın alınarak kullanılmak üzere hüseyniyelere yerleştirilmesiyle fiilî vakıf gerçekleşmiş olur ve vakıf akdini okumaya gerek kalmaz.

VAKFEDEN KİŞİNİN ŞARTLARI

Soru 1999: Vakfetmeye zorlanan bir kişinin yaptığı vakıf sahih midir?

Cevap: Eğer insan vakfetmeye zorlanırsa, daha sonra onu geçerli kılacak izni vermediği sürece vakıf sahih olmaz.

Soru 2000: Zerdüştilerden bir grup bir hastane yaptırarak onu hayır yolunda kullanılması için bin yıllığına vakfetmişlerdir. İmamiye fıkhında vakfın kural ve şartları göz önünde bulundurulduğunda, şimdiki vakıf yöneticisinin, vakıf belgesinde "Hastanenin geliri giderinden fazla olursa, bu fazlalıkla yatak satın alınarak hastanenin mevcut yatakları artırılmalıdır." diye kaydedilen şarta aykırı davranması caiz midir?

Cevap: Müslümanların yaptığı vakfın sahih olduğu yerlerde kitap ehli olsun veya olmasın gayrimüslimlerin yaptığı vakıf da sahihtir; dolayısıyla hayır yolunda kullanılması için hastaneyi bin yıl vakfetmek, her ne kadar sonu kesik bir vakıfısa da, şer'an bu vakfın sahih olmasının bir sakıncası yoktur. Netice itibariyle vakıf yöneticisinin, vakfedenin şartlarına uyması farzdır ve bu konuda ihmalkârlık yapmaya ve şartların dışına çıkmaya hakkı yoktur.

VAKIF YÖNETİCİSİNİN ŞARTLARI

Soru 2001: Vakfeden kişi veya hâkim tarafından atanan vakıf mütevellisinin (yöneticisinin), vakıf işlerini yürütmesi karşılığında kendisine ücret alması veya kendisinin yerine vakıf işlerini yürütmesi için vekil olarak tuttuğu başka birine ücret vermesi caiz midir?

Cevap: Vakıf mütevellisi (yöneticisi), ister vakfeden kişi tarafından atanmış olsun, ister hâkim tarafından, vakfeden kişi, ona vakıf işlerini yürütmesi karşılığında bir ücret belirlememişse, vakfın gelirinden yaptığı işin emsaline verilen ücreti alabilir.

Soru 2002: Özel Hukuk Mahkemesi, vakıf mütevellisinin işlerini denetlemesi için vakıf yöneticisinin yanına emin bir kişi tayin etmiştir. Vakıf yöneticisinin kendisinden sonra vakfa yönetici tayin etme hakkı öngörülümüşse, acaba bu durumda mahkeme tarafından atanan bu kişiye danışıp onayını almadan yönetici tayin edebilir mi?

Cevap: Eğer vakfın şer'i mütevellisinin (yöneticisinin) işlerini denetlemesi için mahkeme tarafından verilen emin atama kararı, yöneticinin vakıf yönetimiyle ilgili bütün işlerini, hatta kendisinden sonra vakfa yönetici tayin etmesini de kapsıyorsa, bu durumda kendisinden sonraki yöneticiyi tayin etmede denetleyici emin kişiye danışmadan kendi başına hareket etme hakkı yoktur.

Soru 2003: Bir camiye komşu ev ve arsa sahipleri camiye genişletmek için mülklerinin bir bölümünü camiye bağışlamışlar. Cuma imamı da âlimlerle istişare ettikten sonra bu arazinin vakıf olduğuna dair müstakil bir vakfiye düzenlenmesine karar vermiş, araziye camiye bağışlayanlar da bunu onaylamışlardır. Fakat camiye ilk yaptıran kişi buna razı olmuyor ve vakfın tamamının yöneticisi olmak için yeni arazinin vakfının da eski vakfın vakfiyesine kaydedilmesini istiyor; acaba onun böyle bir şeye hakkı var mı ve isteğini kabul etmemiz farz mıdır?

Cevap: Camiye yeni ilhak edilen araziye vakfetmek, ona vakfiye düzenlemek ve özel yönetici tayin etmek, yeni vakfedenlerin yetkisindedir ve önceki yöneticinin buna engel olmaya hakkı yoktur.

Soru 2004: Eğer Hüseyiniye'nin yöneticileri, vakfın tamamlanmasından sonra onun için bir iç tüzük yazar, ancak tüzüğün bazı maddeleri vakfın gerekleriyle çelişirse, şer'an bu maddelere uymak caiz midir?

Cevap: Vakıf yöneticilerinin, iç tüzükte vakfın gerekleriyle çelişen bir kural koyma hakları yoktur ve şer'an o kurala göre amel etmek caiz değildir.

Soru 2005: Eğer vakıf için atanan yöneticiler birkaç kişi olursa, bazılarının diğerlerinin görüşünü almadan tek başına yönetim işlerinde hareket etmesi şer'an sahih midir? Eğer vakıf işlerini yürütmek konusunda yöneticiler arasında görüş ayrılığı çıkarsa, her birinin kendi görüşüne göre davranması caiz midir, yoksa bu konuda hepsinin şer'i hâkime müracaat etmesi farz mıdır?

Cevap: Vakfeden kişi, eğer vakıf yönetimini mutlak olarak onlara devretmişse ve onların bazılarının ve hatta çoğunluğunun müstakil olduğunu gösteren bir belirti ve delil de yoksa bu durumda vakıf işlerinin tümünün ve hatta bir kısmının idaresinde onlardan hiçbiri ve hatta çoğunluğu müstakil davranamaz. Aksine vakıf işlerinin idaresinde aralarında istişare ederek ortak bir karara varmalıdırlar. Eğer aralarında ihtilâf çıkarsa, onları ortak bir görüş etrafında toplaması için şer'i hâkime müracaat etmeleri farzdır.

Soru 2006: Vakıf yöneticilerinden bazılarının ötekileri azletmesi şer'an sahih midir?

Cevap: Vakfeden kişi kendisine böyle bir hak vermedikçe sahih değildir.

Soru 2007: Eğer yöneticilerden bazıları diğer yöneticilerin vakfa ihanet ettiğini iddia ederek yönetimden alınmalarında ısrar

ederlerse, bu konuda şer'an hüküm nedir?

Cevap: Vakfa ihanetle suçladıkları kişilerin durumunun açıklığa kavuşması için şer'i hâkime müracaat etmeleri farzdır.

Soru 2008: Eğer bir kimse, bir gayrimenkulü umumun hayrına vakfederek yönetimini hayatta olduğu müddetçe kendisine, ölümünden sonra da büyük oğluna bırakır ve vakfın yönetimi konusunda ona özel birtakım yetkiler de verirse, bu durumda Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yöneticinin yetkilerinin tamamını veya bir kısmını ondan almaya hakkı var mıdır?

Cevap: Vakfeden kişi tarafından atanan yönetici vakfı yönetme yetkilerini aşmadıkça, vakfeden kişinin vakıf akdinde belirttiği üzere, vakıf işlerinin idare yetkisi ona aittir ve onun vakfeden kişinin vakıf akdinde belirttiği yetkilerini değiştirmek şer'an sahih değildir.

Soru 2009: Bir kimse camiye bir arsa vakfetmiş ve onun yönetimini nesilden nesle kendi soyundan gelenlere, nesli bittikten sonra da o camide beş vakit günlük namazları kıldırın imama bırakmıştır. Bu karar üzerine yöneticinin nesli tükendikten sonra vakıf yönetimini camide bir süredir günlük namazları kıldırın âlim üstlendi. Fakat şimdi o âlim kalp krizi geçirdiği için orada cemaat namazı kıldırma gücüne sahip değildir. Bu nedenle şimdi Cemaat İmamları Şurası bu camide imamlık yapması için başka bir âlim tayin etmiştir. Bu durumda acaba önceki âlim vakfın yönetiminden alınmış olur mu, yoksa cemaat namazı kıldırması için bir vekil veya temsilci tayin ederek vakfın yöneticiliğinde kalma hakkı var mıdır?

Cevap: Eğer o âlim, o camide kılınan beş vakit namazda cemaat imamı olması vasfıyla vakfın yönetimine getirilmişse, hastalanması veya herhangi başka bir nedenle o camide namaz kıldırıyor, vakfın yönetimi kendiliğinden onun yetkisinden çıkar.

Soru 2010: Bir şahıs, geliri Resulullah'ın (s.a.a) soyundan gelen seyitlere yardım etmek ve yas merasimleri düzenlemek gibi bazı özel hayır işlerde harcanmak üzere mülkünü vakfetmiştir. Şimdi vakfın gelirlerinden sayılan kira fiyatlarının yüksek olmasına rağmen bazı kurumlar veya kişiler, imkânlarının olmayışı veya başka kültürel, siyasî, içtimâî ve dinî sebeplerle o vakfedilmiş mülkü çok düşük bir fiyata kiralamak istiyorlar. Bu durumda acaba Vakıflar Müdürlüğü'nün vakfı günlük fiyatından düşük bir fiyata kiraya vermesi caiz midir?

Cevap: Vakfın şer'i yöneticisinin ve vakıf işlerini yürüten sorumlunun, vakfı kiraya vermede ve kira miktarını belirlemede vakfın çıkar ve maslahatını gözetmesi farzdır. Dolayısıyla kira miktarının indirilmesi, kiracının özel durumu veya o mülk üzerinde yapılacak iş önemi itibariyle vakfın çıkar ve maslahatına uygunsa, bunun sakıncası yoktur; aksi durumda caiz değildir.

Soru 2011: Tıpkı rahmetli İmam Humeyni'nin görüşüne göre, caminin yöneticisi olmaz. Acaba bu hüküm; vaaz, irşat ve ahkâm tebliği toplantıları düzenlemek için camiye vakfedilen mülkleri de içerir mi? Eğer içerirse, camilerden birçoğunun vakfedilmiş mülkleri ve mülklerin sürekli kanunî ve şer'i yöneticileri bulunduğu ve Vakıflar Müdürlüğü'nün de onlara yönetici vasfıyla baktığı dikkate alındığında, acaba vakfedilmiş bu mülklerin yöneticilerinin yönetimi terk etmeleri ve onların idaresini yerine getirmekten kaçınmaları caiz midir? Oysa İmam Humeyni (r.a) bir soruya verdiği cevapta, yöneticinin vakıf yönetimini bırakamayacağını, vakfeden kişinin belirlediği kurallara uygun davranması gerektiğini ve bu konuda müsamaha etmesinin caiz olmadığını belirtiyor.

Cevap: Caminin yöneticisinin olamayacağı hükmü, caminin kendisine ait olup camilerin çıkarları için vakfedilen vakıfları kapsamaz. Sonuç olarak ahkâm tebliği, vaaz, irşat vs. için camiye yapılan vakıfları kapsamayacağı açıktır. Dolayısıyla özel ve genel vakıflara, hatta caminin eşyaları, ısklandırılması, suyu ve temizliği gibi ihtiyaçları gidermek için vakfedilen mülke bile yönetici atamanın sakıncası yoktur. Atanan yönetici, bu vakıfların yönetimini bırakamaz, aksine bu iş için bir kişiyi vekil tutmakla da olsa vakfeden kişinin vakıf akdinde belirlediği hususlara uygun olarak vakıf işlerini idare etmesi gerekir ve hiç kimsenin ona vakıf yönetiminde engel olma ve ona baskı yapma hakkı yoktur.

Soru 2012: Vakfın şer'i yöneticisinin dışında başka birisinin vakıf işlerine karışarak vakıf işlerine müdahale etmesi, vakıfta tasarruf etmesi ve vakıf akdinde belirtilen şartları değiştirerek yöneticiye engel olması caiz midir? Acaba bu şahsın vakfın

yöneticisinden, vakfedilen araziye onun uygun görmediği birine vermesini istemesi caiz midir?

Cevap: Vakıf işlerini, vakfeden kişinin vakıf akdinde belirttiği şartlara uygun olarak idare etmek, sadece vakfın özel şer'i yöneticisine aittir. Vakfın vakfeden kişi tarafından atanan özel bir yöneticisi olmaması durumunda ise, vakıf işlerinin idaresi Müslümanların hâkimine aittir ve başkalarının bu işe müdahale etme hakkı yoktur. Nitekim vakfın şer'i yöneticisinin de vakfın kurulduğu yöndeki amacını ve vakıf akdinde belirtilen şartlarını değiştirmeye hakkı yoktur.

Soru 2013: Vakfeden kişi vakfı denetlemesi için birini tayin eder ve onu Müslümanların veliyy-i emri dışında hiç kimsenin bu görevden azledemeyeceğini şart koşarsa, acaba o kimse kendisini bu işten azledebilir mi?

Cevap: Vakıf denetleyicisinin denetleme görevini kabul ettikten sonra kendisini bu görevden azletmesi farz ihtiyat gereği caiz değildir; nitekim bu iş vakıf yöneticisi için de caiz değildir.

Soru 2014: Bir bölümü özel ve diğer bölümü de genel olan bir vakıf var; vakfeden kişi, bu vakfın yönetimi ile ilgili olarak şöyle demiştir: "Her birinin ölümünden sonra vakıf işlerini, birinci kuşağın ikinci kuşağa öncelikli olması kaydıyla, nesilden nesle erkek evlâtların en büyüğü, en liyakatlı ve en yetkini üstlenecektir." Bu durumda eğer aynı kuşak içinde bu şartlara sahip olan erkek evlât, vakfın yönetimini üstlenmekten kaçınarak kendisinden daha liyakatlı ve daha yetkin gördüğü küçük evlâdın yönetimine muvafakat ederse, acaba küçük olan evlâdın, diğer şartlara da sahipse, bu vakfın yönetimini üstlenmesi caiz midir?

Cevap: Yönetim şartlarına sahip olan kişi yönetimi kabul etmeyebilir; fakat kabul etmişse ihtiyat gereği kendisini azletmesi caiz değildir; ama vakıf işlerinin idaresi için güvenilir ve liyakatlı birini vekil etmesinin sakıncası yoktur. Bunun gibi birinci kuşaktan yönetim şartlarına sahip olan bir kişi bulunduğu ve vakıf yönetimini kabul ettiği sürece, sonraki kuşaktan birinin vakıf işlerinin yönetimini üstlenmesi caiz değildir.

Soru 2015: Eğer yönetim şartlarına sahip olmaları durumunda yönetimi üstlenebilecek olan mevkufun aleyhlerden bazıları, şer'i hâkime müracaat ederek kendilerini yönetime atamasını isteseler; fakat yöneticilik şartlarına sahip olmadıkları için şer'i hâkim onların bu isteklerini kabul etmese, acaba onların, yaş bakımından kendilerinden küçük olmasından dolayı şartlara sahip olan kişinin yönetime tayin edilmesine karşı çıkmaları caiz midir?

Cevap: Yöneticilik şartlarına sahip olmayan birinin yönetime geçme ve şartlara sahip olan kişinin bu göreve tayin edilmesine karşı çıkma hakkı yoktur.

Soru 2016: Vakıf işlerine atanan kişi, herhangi bir sebeple vakfı idare etmede kusur ve ihmalkârlık gösterirse, onu yönetimden alarak yerine başkasını tayin etmek caiz midir?

Cevap: Sırf vakıf işlerinin idaresinde kusur edip ihmalkâr davranmak, yöneticiyi yönetimden alarak yerine başkasını tayin etmek için şer'i bir ruhsat olamaz; bu durumda onu vakıf işlerini idare etmeye zorlaması için şer'i hâkime müracaat etmek gerekir. Eğer onu zorlamak mümkün olmazsa, ondan, vakıf işlerini idare etmesi için liyakatlı birini kendisine vekil seçmesi istenir veya hâkim onun yanına güvenilir bir kişi verir.

Soru 2017: Ehlibeyt İmamlarının (Allah'ın selâmı üzerlerine olsun) evlâtlarının (imamzadelerin) çeşitli köy, kasaba ve şehirlerinde bulunan türbeleri, özel vakıf olmadıkları gibi, asırlardan beri belli yöneticileri de bulunmamaktadır. Bu türbelerin korunması, onarımı, tadilatı, halk tarafından yapılan teberru ve nezirleri toplama gibi işleri üstlenme ve tasarrufta bulunma yetkisi kime aittir? Acaba bir kimse, eskiden beri cenazelerin defnedildiği bir mezarlık olan imamzadelerin türbe ve haremlerine ait arazilerin mülkiyetinin kendisine ait olduğunu iddia edebilir mi?

Cevap: Özel bir yöneticisi olmayan mübarek türbelerin ve genel vakıfların yönetiminden Müslümanların şer'i hâkimi ve emir sahibi sorumludur ve bu yönetim şimdi veliyy-i

fakihin Vakıflar Müdürlüğü'ndeki temsilcisine verilmiştir. Eskiden beri Müslümanların cenazelerinin defnedilmesi için kullanılan türbe ve harem avlularının bulunduğu araziler genel vakıf hükmündedir; ancak hâkim nezdinde şer'i yolla aksinin ispatlanması müstesna.

Soru 2018: Vakıftan yararlanan ve hepsinin de Müslüman olduğu kişilerin, Vakıflar Müdürlüğü'ne, Müslüman olmayan birini vakıf yöneticisi olarak tayin edilmesi için tanıtımları caiz midir?

Cevap: Müslümanlara ait bir vakfın, Müslüman olmayan kimse tarafından yönetilmesi caiz değildir.

Soru 2019: Vakfeden kişi tarafından vakıf yönetimine atanan ve atanmayan kişiler kimlerdir? Vakfeden kişi vakfın yönetimine belli bir kişiyi tayin eder ve kendisinden sonraki yöneticinin tayinini de ona bırakırsa, acaba birinci yöneticinin kendisinden sonra vakıf yöneticisi olarak tayin ettiği kişi de [vakfeden kişi tarafından] atanmış yönetici sayılır mı?

Cevap: Vakfeden kişi tarafından atanan yönetici, vakfeden kişinin vakıf akdinde yönetici olarak tayin ettiği kişidir. Eğer vakfeden kişi vakıf akdinde yönetici tayinini kendisi tarafından atanan yöneticiye bırakmışsa, bu durumda onun kendisinden sonraki yöneticiyi tayin etmesinin sakıncası yoktur ve onun vakıf yöneticisi olarak tayin ettiği kişi, vakfeden kişi tarafından yönetime geçirilen kişi hükmündedir.

Soru 2020: İran İslam Cumhuriyeti Vakıflar Müdürlüğü'nün bir vakfın mütevellisini görevden alması caiz midir? Caiz ise, şartları nelerdir?

Cevap: Vakıflar Müdürlüğü, belirli bir vasisi bulunan vakıflara, sadece kanuni hükümlerin elverdiği ölçüde müdahale etme hakkına sahiptir.

Soru 2021: Vakıf yöneticisinin, vakıf yönetimini Vakıflar Müdürlüğü'ne devretmesi caiz midir?

Cevap: Vakıf yöneticisinin bunu yapmaya hakkı yoktur; fakat vakıf işleriyle uğraşmaları için Vakıflar Müdürlüğü'nü veya başka bir şahsı vakıf işlerinin takibi için vekil tayin etmesinin sakıncası yoktur.

Soru 2022: Mahkeme, vakıf işlerinin idaresinde kusur etmekle suçlanan vakıf yöneticisinin uygulamalarını gözetim ve denetim altında tutması için emin birini tayin eder ve vakıf yöneticisi kendisine yöneltilen suçlamalardan aklandıktan sonra da ölür. Acaba bahsi geçen emin kişinin, bu göreve mahkeme tarafından atanmasından birkaç yıl önce vakfın asıl yöneticisinin aldığı karar ve uygulamaları onaylayıp geçerli kılmak veya iptal ve feshetmek suretiyle müdahale etme ve görüş yürütme hakkı var mıdır. Yoksa sorumluluk ve denetim hakkı, sadece emin olarak atandığı andan yöneticinin ölüm tarihine kadar mıdır? Yöneticinin aklandığı günden bu zamana kadar emin kişinin henüz azledilmediği dikkate alındığında, acaba yöneticinin kendisine yöneltilen suçlamalardan aklanmasıyla emin olarak atanan kişinin sorumluluk ve yetkisi sona eriyor mu, yoksa mahkeme tarafından görevinden alınmasına mı bağlı?

Cevap: Eğer şer'i yöneticinin yanına emin kişinin verilmesi, vakıf işlerinin idaresi konusunda ona yöneltilen suçlamalardan dolayı ise, onun sadece belirlenen konularla ilgili olarak görüş belirtme ve müdahale etme hakkı vardır. Suçlanan yöneticinin aklanması ve ithamlardan kurtulmasıyla onun denetim konusundaki yetkisi son bulur. Aynı şekilde önceki yöneticinin ölümünden sonra vakıf yönetiminin başkasına geçmesiyle, bahsi geçen güvenilir kişi vakıf işlerine ve vakfın yeni yöneticisinin uygulamalarına müdahale etme hakkına sahip değildir.

VAKFEDİLEN ŞEYİN ŞARTLARI

Soru 2023: Eğer bir grup insan, hüseyniye yapmak amacıyla bir ev satın almak için hayırsever insanlardan yardım toplarsa, acaba onların bu amaçla para toplamaları, evi hüseyniye olarak vakfetme hakkına sahip olmaları için yeterli midir? Yoksa bu konuda bağış sahiplerinden vekâlet almaları mı gerekir? Vakıfta, vakfeden kişinin, malik veya malik hükmünde olması şart olduğundan ve yardım toplayanların ise topladıkları bağışların sahibi olmadıklarından, acaba vakfetme hakkına sahip olmaları için bağış toplamaları, bağışların sahibi hükmünde olmaları için yeterli midir?

Cevap: Eğer hayırsever kişiler tarafından evi satın aldıktan sonra onu hüseyniye olarak vakfetmeye vekil iseler, bu durumda bağış sahiplerine vekâleten vakıf akdini okumaları sahihtir.

Soru 2024: İnsanların ortaya çıkmalarında her hangi bir rolünün bulunmadığı ve İslam Cumhuriyeti Anayasası'nın kırk beşinci maddesinde belirtildiği gibi enfal sayılan ormanlar ve doğal meralar vakfedilebilir mi?

Cevap: Vakfın sahih olması için vakfedilen şeyin vakfeden kişinin şer'an özel mülkü olması şarttır. Dolayısıyla tabîi meralar ve ormanlar enfal ve umumî mallardan olup hiç kimsenin özel mülkü olmadığından herhangi bir kimsenin onları vakfetmesi doğru değildir.

Soru 2025: Ziraî bir tarlanın müşa (ifraz edilmemiş) hissesini satın alarak resmen oğlunun adına geçiren bir kimse, oğlu için satın aldığı bu tarlayı vakfetmesi caiz midir?

Cevap: Mülkün sırf birinin adına kaydedilmesi, adına geçirilen kişinin şer'i mülkiyetinin ölçüsü değildir. Dolayısıyla eğer babası tarlayı oğlu için satın alıp onun adına kaydettikten sonra onu oğluna hibe etmişse ve hibe sahih bir şekilde teslim alınmışsa, artık onun maliki olmadığı için onu vakfedemez. Fakat sadece tapusunu oğlunun adına geçirmişse ve tarla kendisinin mülkiyetinde kalmışsa, tarla şer'an onun mülkü olduğundan onu vakfedebilir.

Soru 2026: Eğer Petrol Şirketi ve Şehir Arsaları Kurumu yetkilileri, ellerindeki bazı arsaları cami ve dinî ilimler medreseleri inşa edilmesi için tahsis ederse ve vakıf akdi okunmasından sonra teslim etme ve teslim alma da tamamlanırsa, acaba bu arsalar vakfedilmiş sayılır mı ve bunlara vakıf hükmü uygulanır mı?

Cevap: Bu araziler eğer devletin kamu malı ise ve bunlar için özel bir kullanım belirlenmiş ise vakfedilemez. Fakat devletin, Petrol Şirketi'nin ya da Şehir Arsaları Kurumu'nun yetkisinde bulunan ve hiç kimsenin mülkü olmayan mevat arazilerdense, bu durumda, ilgili makamların izniyle onları cami veya ilmî medrese vb. yaparak ihya etmenin sakıncası yoktur.

Soru 2017: Belediye bazı arazilerini kamu yararına vakfedebilir mi?

Cevap: Bu konu, belediyenin kanunî yetkilerine ve o mülkün özelliklerine bağlıdır; dolayısıyla eğer belediyenin sağlık ocağı, hastane ve cami gibi şehrin kamu yararına hizmetlere ayırması kanunen caiz olan emlâkten olursa bunun sakıncası yoktur; fakat belediyeye ait işlerde kullanılması için tahsis edilen emlâkten ise, bunları vakfetmeye hakkı yoktur.

MEVKUFUN ALEYHİN (ADINA VAKIF YAPILANIN) ŞARTLARI

Soru 2028: Şehir Arsa Kurumu'ndan aldıkları bir arsa üzerinde cami inşa eden bir bölgenin halkı, bu camiye umumî olarak mı yoksa özel olarak mı vakfetmeleri konusunda görüş ayrılığına düştüler. Bazıları onun özel vakıf olarak kaydedilmesi gerektiğini savunurken, diğer bazıları da yapımında halkın tümünün iştirak ettiğini göz önünde bulundurarak onun umumî vakıf olması gerektiğini ileri sürüyorlar. Bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Cami, umumî vakıflardan olduğu için belli bir cemaat veya taife adına vakfedilemez; fakat isim konulurken herhangi bir münasebetle onu bir şahıs veya bir grupla ilişkilendirmenin sakıncası yoktur. Ancak cami inşasına katkıda bulunan müminlerin bu konuda ihtilâf etmeleri uygun değildir.

Soru 2029: Sapık bir fırkanın reisi, emlâkini bu fırkaya vakfetmiştir. Vakfın sahih olması için vakıf edilen amacın meşru olması şart olduğundan ve bu sapık fırkanın hedef, inanç ve amellerinin saptırıcı, bozguncu ve batıl olduğu dikkate alınırca, acaba bu vakıf sahih midir ve bu mallardan bu fırkanın yararına yararlanılması caiz midir?

Cevap: Eğer mülkün vakfedildiği amacın haram ve günaha teşvik ve yardım örneklerinden olduğu ispatlanırsa, böyle bir vakıf batıldır ve bu mallardan şer'an haram olan yollarda yararlanmak sahih değildir.

VAKFİYE İBARELERİ

Soru 2030: Yas merasimlerine katılanların ve kendileri için hüseyniye yapılan bölge halkının vakfiyenin paragraflarının detaylarına karışma hakları var mıdır?

Cevap: Vakfiyenin maddelerinde eğer açık olmayan, özet ve genel bir anlatım varsa, muhtevasını anlamak için durum ve söylemle ilgili karinelere veya örfe başvurmak gerekir; hiç kimsenin onları kendi görüşüne göre yorumlamaya hakkı yoktur.

Soru 2031: Dinî ilimler eğitim ve öğretimi için vakfedilen bir yerde eğitim görmekte olan öğrenciler bulunmasına rağmen sıradan insanların ve yolcuların oranın imkânlarından yararlanmaları caiz midir?

Cevap: Eğer o yer sırf dinî ilimler öğrencileri için veya sadece orada dinî ilimler eğitim ve öğretimi için vakfedilmişse, başkalarının oradan yararlanması caiz değildir.

Soru 2032: Vakfiyede şöyle bir ibaret geçmektedir: "Vakıf akdinde, ahali arasından bir kurulun Eminler Kurulu (idare organı) olarak seçilmesi şart koşulmuştur." Acaba bu cümle seçmenleri mi belirliyor? Eğer bu cümle seçmenleri belirlemiyorsa, o zaman Eminler Kurulu'nu seçme hakkı kimlerindir?

Cevap: Söz konusu cümlelerin zahiri, Eminler Kurulu seçimine ahalinin genelinin katılması gerektiğini gösteriyor. Her halükarda eğer vakfeden vakfın Eminler Kurulu için seçmen veya seçmenler belirlememiş ise, vakfın belli bir mütevellisi varsa, Eminler Kurulu'nu seçmek onun işidir. Ama birden çok belirlenmiş mütevellisi varsa, eğer aralarında görüş ayrılığı varsa veya hiç müteveli tayin edilmemişse meseleyi şer'i hâkime havale etmek gerekir.

Soru 2033: Eğer mevkufun aleyhler arasında yaşça en büyük olan erkek çocuğun vakıf yöneticiliği için onların "en liyakatlı ve en yetkini" olması da şart koşulmuşsa, acaba kişinin liyakat ve yetkinliğinin de ispatlanması gerekir mi, yoksa salâhiyet ve yetkinlikte esas, yaşça en büyük olmak mıdır?

Cevap: Yöneticilik için koşulan bütün şartlara haiz olduğu kesin olarak bilinmelidir.

Soru 2034: Bir şahıs emlakını Muharrem ayı vs.de İmam Hüseyin'e (a.s) yas merasimi düzenlenmesi için vakfetmiş, onun yönetimini de kendisinden sonra nesilden nesle sonsuza kadar evlâtlarına ve emlakın gelirinin üçte birini de yöneticiye tahsis etmiştir. Eğer bir zaman vakfeden kişinin birinci, ikinci ve üçüncü tabakadan kız ve erkek çocukları olursa, acaba hepsi vakıf yönetimine ortak olurlar mı ve böylece yönetici için tahsis edilen geliri aralarında bölüşmeleri mi gerekir? Eğer bu geliri aralarında bölüşmeleri gerekiyorsa, acaba kızlarla erkekler arasında eşit olarak mı bölüşülür, yoksa fark mı gözetilir?

Cevap: Eğer miras tabakalarına göre sıranın gözetilmesinin ve önceki neslin sonrakine önceliğinin istendiğine dair hiçbir karine ve belirti yoksa her zamanda mevcut tabakaların tümü vakfı ortak ve eşit olarak yönetirler ve yönetici için belirlenen gelir, kızlarla erkekler arasında fark gözetilmeksizin eşit olarak paylaşılır.

Soru 2035: Eğer vakfeden kişi, kendisinden sonra vakfın yönetimini mutlak olarak âlimlere ve müçtehitlere bırakırsa, acaba bu durumda müçtehit olmayan bir âlim yönetimi üstlenebilir mi?

Cevap: Vakfeden kişinin âlimlerden maksadının sadece müçtehitler olduğu ispatlanmadıkça, içtihat derecesine ulaşmasa da bir din âliminin vakfın yönetimini üstlenmesinin sakıncası yoktur.

VAKIF HÜKÜMLERİ

Soru 2036: Bir grup, vakfın özel yöneticisinden izin almaksızın, merkez camii medresesiyle camiye bitişik olan hüseyiniyenin mutfağı arasındaki kütüphaneyi yıkıp camiye eklemişlerdir. Acaba onların yaptığı bu iş sahih midir ve orada namaz kılmak caiz midir?

Cevap: Kütüphane yerinin sadece kütüphane için vakfedildiği ispatlanırsa, bu durumda hiç kimse onu değiştirip camiye dönüştüremez; orada namaz kılmak da caiz değildir. Onu yıkan her kimse onu eski hâline getirmesi farzdır; fakat özel olarak kütüphane için vakfedildiği ispatlanmazsa, orada namaz kılmanın sakıncası yoktur.

Soru 2037: Bir yerin geçici bir süre için, örneğin on yıllığına cami olarak vakfedilmesi ve bu müddet bittikten sonra tekrar vakfeden kişinin veya onun mirasçılarının mülkiyetine geçmesi caiz midir?

Cevap: Eğer arsayı uzun bir süre, örneğin elli yıl veya daha fazla bir süre için kiralar ve üzerine cami yaptırırlarsa, bu müddet boyunca cami hükmündedir.

Soru 2038: Bölge halkının cenazelerini defnetmeye yeterli yeri olmayan mezarlığın yanında vakfedilmiş bir arsa bulunmaktadır. Mezarlık için uygun bir konumda bulunan bu arsanın mezarlığa dönüştürülmesi caiz midir?

Cevap: Cenazelerin defnedilmesi dışında bir amaçla vakfedilmiş olan bir yeri bedeli ödenmeksizin mezarlık yapmak caiz değildir; fakat kazanç sağlamak için vakfedilmişse, şer'i yöneticisi, oraya cenaze defnedilmesini vakfın yararına ve maslahatına uygun görürse, bu iş için kiraya verebilir.

Soru 2039: Bazı vakıf arsaları yol genişletme, yol açma, umumî parklar ve kamu binaları inşa etme projeleri içerisinde yer almaları dolayısıyla, bazı resmî kurumlarca vakıfların şer'i yöneticilerinden izin alınmaksızın ve vakfın ücreti ve kirası ödenmeksizin müsadere edilmiştir. Acaba onların bu teşebbüsü caiz midir? Yine bu vakıflarda tasarrufta bulunanların onun bedelini veya değerini ödemeleri gerekir mi? Tasarruf edenlerin tasarruf anından itibaren tasarruflarının emsalinin ücretini mi ödemeleri gerekir? Acaba resmî kurumlarca vakıfların değeri veya karşılığında başka bir şey verilirken şer'i hâkimden izin almak gerekir mi, yoksa Vakıflar Müdürlüğü'nün veya vakıf yöneticisinin vakfın bedeli veya değeri konusunda vakfın yarar ve çıkarlarını gözeterek onlarla anlaşması yeterli midir?

Cevap: Kimsenin, şer'i yöneticisinden izin almadan vakıfta tasarruf etmesi caiz değildir. Bunun gibi eğer vakıf kazanç getirmesi amacıyla yapılan vakıf türünden ise, onda da tasarruf etmek ancak vakıf yöneticisinden kiralandıktan sonra caizdir. Yine vakfedildiği yönde yararlanılması mümkün olan vakfı satmak veya başka bir şeye dönüştürmek caiz değildir. Eğer birisi vakfı zayi ederse, onu karşılamakla yükümlüdür ve eğer şer'i yöneticisinden izin almadan vakıfta tasarruf ederse, onun emsalinin ücretini ödemekle yükümlü olur ve vakfın kuruluş amacı yönünde harcaması için onu vakfın şer'i yöneticisine vermesi farzdır. Bu konuda özel kişiler ve kamu kurumları arasında hiçbir fark yoktur. Vakıf yöneticisinin, vakıfların çıkar ve menfaatini gözeterek hâkime müracaat etmeksizin vakıflarda tasarruf eden veya onları zayi eden kişilerle ücret veya vakıfların bedeli üzerinde anlaşması caizdir.

Soru 2040: Vakfedilen bir arsanın sadece hayvanların geçmesi için uygun olan bir yolu vardır. Şimdi etrafında evler yapılması nedeniyle [insanların da geçmesini sağlayacak şekilde] yolu genişletmek gerekiyor. Acaba bu yolu, yarısı şahsî emlakten ve yarısı da vakfedilen yerden olmak üzere eşit bir şekilde iki taraftan genişletmek caiz midir? Eğer caiz değilse, acaba yolu genişletmek için vakfın yöneticisinden yerin bu miktarını kiralamak caiz midir?

Cevap: Gerekli bir zaruret veya vakıftan yararlanabilmek için vakfın kendisinin yola

ihtiyacı olması dışında, vakfı geçit ve yola dönüştürmek caiz değildir; ancak kazanç sağlamaya yönelik vakıf arsasını vakfın çıkarlarını gözeterek yol genişletmek için kiralamanın sakıncası yoktur.

Soru 2041: Yirmi yıl önce bir arsa, cenazelerini defnetmeleri için bir bölge ahalisine vakfedilmiştir. Vakfeden kişi, vakfın yöneticiliğini kendisine ve kendisinden sonra da vakfiyede adını kaydettiği o şehirdeki âlimlerden birine bırakmış ve bu âlimin ölümünden sonra da yöneticinin nasıl seçileceğini belirlemiştir. Acaba vakfın şimdiki yöneticisinin, vakfı veya vakfın bazı şartlarını değiştirmeye ya da ona başka şartlar eklemeye hakkı var mıdır? Eğer bu değişiklik, örneğin arsanın araba durağına tahsis edilmesi gibi vakfedildiği amacı değiştirirse, acaba vakfın mevzusu hâlâ geçerli sayılır mı?

Cevap: Vakfın, şer'i açıdan teslim alınmasıyla gerçekleşip geçerli olduğu varsayımıyla, artık vakfeden kişinin veya yöneticisinin vakfı değiştirmesi ve başka bir şeye dönüştürmesi ve yine vakfın bazı şartlarını değiştirmesi ve ona yeni şartlar eklemesi caiz değildir. Vakfın önceki halinin değiştirilmesiyle de vakıf olmaktan çıkmaz.

Soru 2042: Birisi dükkânını camiye bağlı bir karz-ı hasen fonu kurulması için vakfetmiştir. Bu adamın ölümünden sonra yıllardan beri kapalı olan bu dükkân şimdi yıkılmaya yüz tutmuştur; acaba bu dükkândan başka amaçlar için yararlanmak caiz midir?

Cevap: Eğer karz-ı hasen fonu kurulması için dükkânın vakfı tamamlanmış ve şimdilik o cami için karz-ı hasan fonu kurmaya gerek duyulmuyorsa, diğer camilere bağlı karz-ı hasen sandıkları için kullanılmasında sakınca yoktur; eğer bu da mümkün değilse her türlü hayır işlerinde kullanılması caizdir.

Soru 2043: Bir kimse bir tarlayı su hissesiyle birlikte belli bir camide muharrem veya safer aylarının gecelerinin birinde İmam Hüseyin (a.s) ve İmam Ali'nin (a.s) şehadet gecesinde mersiye okunması için vakfeder. Daha sonra mirasçılarının birine bu yeri, üzerinde hastane yapılması için Sağlık Bakanlığı'na vermesini vasiyet eder; bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Bir vakfı, menfaat vakfından (kazanç sağlamak için yapılan vakıf) intifa vakfına (bir işte yararlanmak için yapılan vakıf) dönüştürmek caiz değildir; fakat vakfın maslahatına uygun olması şartıyla gelirini vakıf doğrultusunda harcamak gayesiyle o yer üzerinde hastane yapılması için kiraya verilmesinin sakıncası yoktur.

Soru 2044: Vakfedilen araziler üzerinde musalla veya hüseyniye inşa edilmesi caiz midir?

Cevap: Vakfedilen araziler, cami, hüseyniye veya benzeri başka bir şey olarak yeniden vakfedilemez ve hiç kimsenin bu yerleri musalla veya halkın ihtiyaç duyduğu umumî bir kurum inşa edilmesi için karşılık almaksızın vermesi câiz değildir. Fakat bu arazi üzerinde musalla, okul veya hüseyniye yapılması için şer'i yöneticisi tarafından kiraya verilmesinin sakıncası yoktur; bahsi geçen arazilerin kira gelirini ise, vakfiyede belirlenmiş amaçlar için kullanmak gerekir.

Soru 2045: Umumî (genel) vakıf ve hususî (özel) vakıf ne anlama gelir? Bazıları hususî vakfı, vakfeden kişinin maksadının aksine değiştirmenin ve onu özel mülke dönüştürmenin caiz olduğunu ileri sürüyorlar; acaba bu söz doğru mudur?

Cevap: Vakıfta umumîyet (genellik) ve hususiyet (özellik) mevkufun aleyhlere göre dir. Dolayısıyla hususî vakıf belli bir kişi veya kişilere yönelik vakıftır; kendi evlâtlarına veya örneğin, "Ahmet'le soyundan gelenlere..." yapılan vakıf gibi. Umumî vakıf ise camiler, dinlenme yerleri, medreseler vb. umumî maslahat ve amaçlara yönelik vakıftır veya genel unvanlarla örneğin fakirlere, yetimlere, hastalara ve yolda kalanlara vb. yapılan vakıflardır. Bu üç vakıf türünün vakıf olmaları açısından aralarında fark yoktur; ama

hüküm ve sonuçları bakımından farklıdırlar. Örneğin, umumî maslahat ve amaçlara yönelik vakıfta ve yine genel sınıflara yönelik vakıfta vakfın bir kimse tarafından kabul edilmesi ve vakıf akdi okunurken mevkufun aleyhlerden birisinin varlığı şart değildir; hâlbuki hususî vakıfta bunlar şarttır. Nitekim camiler, okullar, mezarlıklar ve köprüler gibi umumî amaç ve maslahatlara yönelik vakıflar intifa (yararlanma) şeklinde yapılan vakıflar olup, hiçbir durumda ve hatta yıkılıp tahrip olsalar bile satılmaları caiz değildir. Ancak hususî vakıf ve genel sınıflara yönelik vakıf, menfaat, yani kazanç sağlamak için yapılan vakıflar olup, bunların bazı istisnaî durumlarda satılması ve değiştirilmesi caizdir.

Soru 2046: Camiye vakfedilmiş 1884 yılına ait el yazması bir Kur'an nüshası bakımsızlıktan yıpranıp yok olmak üzeredir; acaba bu kutsal ve değerli eseri ciltlemek ve korumak için şer'i izne gerek var mıdır?

Cevap: Kur'an-ı Kerim'i ciltlemek, cilt ve yapraklarını ıslah ederek aynı camide saklamak için şer'i hâkimden özel izin almaya gerek yoktur.

Soru 2047: Vakfı gasp etmek ve onu vakıf amacı dışında kullanmak, onun emsalinin ücretini karşılamayı gerektirir mi? Yine vakıf binasının yıkılması veya arsasının caddeye dönüştürülmesi gibi vakfı yok etmeye yönelik davranışlar, onun benzerini veya değerini karşılamayı gerektirir mi?

Cevap: Evlâtlara yapılan vakıfta olduğu gibi hususi vakıfta ve yine kazanç elde etmek için yapılan umumî vakıfta, vakfı gasp etmek ve onda vakıf amacı dışında tasarruf etmek veya birincisinde (özel vakıf) mevkufun aleyhlerin ve ikincisinde ise (umumi vakıf) şer'i yöneticisinin izni olmaksızın bunu yapmak, vakfedilen şeyin kendisini ve menfaatini karşılama yükümlülüğünü gerektirir. Dolayısıyla kullanılan ve kullanılmayan menfaatlerinin karşılığını ve yine eğer bizzat kendisi mevcutsa, vakfedilen şeyin kendisini ve eğer kişinin elinde veya fiiliyle zayi olmuşsa, vakfedilen şeyin karşılığını vermesi farzdır ve menfaatlerinin karşılığının vakıf amacında ve vakfedilen şeyin karşılığının ise zayi edilen vakfın benzerini almada harcanması gerekir. Camiler, okullar, misafirhaneler, köprüler ve mezarlıklar gibi mevkufun aleyhlerin faydalanması için umumî amaçlara veya genel sınıflara yönelik yararlanma amaçlı umumî vakıflarda ise, eğer birisi bunları gasp ederek bunlardan amaçlanan menfaatlerin dışında yararlanırsa, medrese, misafirhane ve hamam gibi şeylerde tasarruflarının emsalinin ücretini vermelidir. Fakat cami, mezarlık, türbe ve köprü gibi şeylerde emsalinin ücretini vermesi gerekmez. Eğer bu gibi vakıfların kendisini yok ederse, onların benzerini veya değerini vermek suretiyle karşılığını vermesi ve onun da yok edilen vakfın benzerinin temin edilmesinde harcanması zorunludur.

Soru 2048: Bir kimse mülkünü bir köyde İmam Hüseyin'e (a.s) yas merasimleri düzenlenmesi için vakfetmiştir. Fakat vakıf yöneticisi şimdi vakfiyede kaydedilen köyde yas merasimi düzenleyebilecek durumda değildir; acaba vakıf yöneticisinin kendi oturduğu şehirde yas meclisi düzenlemesi caiz midir?

Cevap: Eğer vakıf, sadece o köyde yas merasimi düzenlenmesi için yapılmışsa, bu durumda orada bir kişiyi vekil tutmakla da olsa o köyde vakfı yerine getirmek mümkün olduğu sürece onu başka bir yere aktaramaz; aksine o köyde yas merasimleri düzenlemesi için kendi yerine birini görevlendirmesi farzdır.

Soru 2049: Cami komşularının, elektrik parasını fazlasıyla cami yetkililerine ödeyerek caminin elektriğinden inşa hâlindeki kendilerine ait binaların demirlerini kaynak yapmak için yararlanmaları caiz midir? Yine cami yetkililerinin cami elektriğinden yararlanılmasına izin vermeleri caiz midir?

Cevap: Cami elektriğinden şahsî işler için yararlanılması ve cami yetkililerinin de böyle bir izin vermeleri caiz değildir.

Soru 2050: Uzun yıllardan beri halkın genelinin yararlandığı vakfedilmiş bir su kaynağından çeşitli yerlere veya şahsi evlere boru çekmek caiz midir?

Cevap: Bu su kaynağından boru çekilmesi vakfı değiştirmez veya vakfın amacının dışında kullanılmasına sebep olmaz ve öteki mevkufun aleyhlerin o kaynağın suyundan yararlanmalarına engel olmazsa, sakıncası yoktur; aksi durumda caiz değildir.

Soru 2051: Dinî ilimler öğrencilerinin yararlanması ve mersiye merasimi düzenlemek için bir arazi vakfedilmiştir. Bu arazi köyün ana yolu kenarında yer almaktadır. Şu anda köy halkı bu tarlanın öte yanında oranın bir kısmını içine alacak başka bir yol daha açmak istiyor; bu yolun açılmasının arsanın değerini artıracığı varsayımıyla, bu işi yapmak caiz midir?

Cevap: Sırf değerinin artması, vakfedilmiş arazi üzerinde tasarrufta bulunmak veya onu yola dönüştürmek için, şer'i bir ruhsat oluşturmaz.

Soru 2052: Caminin yakınındaki bir evi, sahibi cemaat imamının oturması için vakfetmiştir. Fakat ailesinin ve gelip gidenlerin çokluğundan ve başka sebeplerden dolayı bu ev cami imamının kalması için uygun değildir. Cemaat imamının da kendisine ait oturduğu ve tadilata ihtiyaç duyan bir evi var. Onu yaptırmak için bir miktar kredi çekmiş. Acaba imamın vakfedilmiş evi kiraya vererek gelirini oturduğu evin borçlarını ödemek için veya onu tamir etmek için harcaması caiz midir?

Cevap: Eğer ev, mevkufun aleyhlerin sadece kendisinden yararlanması (intifa vakfı) şeklinde cami imamının oturması için vakfedilmişse, bu durumda gelirini oturduğu evin borçlarını ödemek ve onun tamirinde kullanmak için de olsa şer'an onu kiraya veremez. Vakfedilmiş ev, küçüklüğünden dolayı eğer ailesinin oturması, misafirlerin ve gelip gidenlerin ağırlanması için yeterli değilse, günün bazı saatlerinde müracaat edenleri ağırlamak için orayı kullanabilir veya oturması için başka bir caminin cemaat imamına verebilir.

Soru 2053: Kafilelerin dinlenmesi amacıyla kiraya verilen bir kervansarayın binası vakıftır ve kervansarayın karşısındaki caminin imamı da bu vakfın şimdiki yöneticisidir. Mesele ayrıntılarıyla dakik bir şekilde müçtehitlere anlatılmadığı için bu bina yıkılarak yerine hüseyniye inşa edilmiştir; acaba buranın çıkarları değişiklikten önceki çıkarları ile aynı mı kalıyor?

Cevap: Menfaat vakfı (gelirinden yararlanan vakıf) olan kervansarayı intifa' vakfı (kendisinden yararlanan vakıf) olan hüseyniyeye dönüştürmek caiz değildir. Kervansaray binasının kafilelere ve yolculara kiraya verilerek gelirinin vakfeden kişinin istediği yönde harcanması için eski hâline dönüştürülmesi farzdır. Fakat vakfın şer'i yöneticisi, vakfın dinî şiar ve ilkelerin yüceltilmesi doğrultusunda kullanılması amacıyla kiraya verilmesini ve gelirinin de vakıf yönünde harcanmasını vakfın kısa ve uzun süreli maslahatı için uygun görürse, onun bu işi yapması caizdir.

Soru 2054: Cami avlusu arsası üzerinde inşa edilmiş cami dükkânının hava parasını satmak caiz midir?

Cevap: Cami avlusu üzerinde inşa edilmiş dükkân şer'an caiz olan bir şekilde yapılmışsa, bu iş, vakfın şer'i yöneticisinin vakfın çıkar ve maslahatını gözeterek izin vermesi durumunda mubahtır. Aksi durumda dükkânın yıkılarak yerini daha önce olduğu gibi cami avlusuna katmak farzdır.

Soru 2055: Bazı kamu ve özel kurumlar, barajlar, elektrik santralleri ve umumî parklar yapmak gibi teknik işler ve projeler nedeniyle bazen vakfedilmiş arazileri kullanmak zorunda kalıyorlar; acaba bu projeleri uygulayanın şer'an vakfın ücretini veya karşılığını vermesi gerekir mi?

Cevap: Özel vakıflarda, vakfı kiralamak veya satın almak için mevkufun aleyhlere müracaat etmek gerekir. Fakat gelirinin vakıf yönünde harcanması için umumî sınıflara yönelik menfaat vakıflarında ise, tasarruf yapmak için onları vakfın şer'i yöneticisinden kiralayıp, vakıf yönünde harcaması için kira ücretini yöneticiye ödemek gerekir. Bu tür vakıflarda yapılan tasarruflar vakfın kendisini yok etmek hükmünde olursa, kaybı karşılama zorunluluğuna sebep olur ve tasarruf eden kişinin, gelirinin vakıf yönünde harcanması amacıyla başka bir mülk satın alıp birinci vakfın yerine vakfetmesi için vakıf bedelini vakfın yöneticisine vermesi farzdır.

Soru 2056: Bir kimse, birkaç yıl önce inşaat hâlindeki bir dükkâm kiraladı ve o zaman hava parasını ödeyerek sahibinin izniyle dükkânın kendi kira ücretiyle yapımını tamamladı. Kira süresi içerisinde resmî senetle binanın yarısını sahibinden satın alır; şimdi ise bahsi geçen binanın vakıf olduğu iddia ediliyor ve vakıf yöneticisi hava parasının yeniden ödenmesi gerektiğini ileri sürüyor, bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Eğer bina arsasının vakıf olduğu ispatlanır veya kiracının kendisi bunu itiraf ederse, bu durumda kiracının vakfedilmiş binanın arsasıyla ilgili olarak mülkiyet iddiasında bulunan kişiden aldığı izin ve hakların hiçbir itibarı yoktur. Bu binada tasarruflarının devam etmesi için vakfın şer'i yöneticisiyle yeni bir sözleşme yapması gerekir ve kendi parasını malikiyet iddiasında bulunan kişiden geri alabilir.

Soru 2057: Bir arazinin vakıf olduğu bilinir, fakat hangi amaca yönelik vakfedildiği bilinmezse, o arazide oturanların ve ziraat yapanların ne yapması gerekiyor?

Cevap: Eğer vakfedilen yerin özel bir yöneticisi varsa, onda tasarruf edenlerin yöneticiye müracaat ederek araziye ondan kiralamaları farzdır. Fakat özel bir yöneticisi yoksa onun yöneticisi şer'i hâkimdir; dolayısıyla orada tasarruf edenlerin şer'i hâkime müracaat etmeleri gerekir. Birkaç konuda harcama ihtimali olan vakıf gelirinin hangisinde harcama yapılacağına gelince; eğer bu ihtimaller seyitler, fakirler, ulema ve belli bir şehrin halkı gibi birbirleriyle çelişmeyen ihtimallerse, gelirlerin harcanması gerektiğine kesin inanılan kişilere harcanması farzdır. Ama ihtimaller birbirleriyle çelişirse, bu durumda eğer belli şeyler arasında sınırlıysa, harcanması gereken yerin kura çekimiyle belirlenmesi farzdır. Ama eğer ihtimal sınırlı olmayan şeyler arasında olursa, duruma bakılır: Eğer unvan ve kişiler sınırlı olmazlarsa, örneğin herhangi bir soydan gelenlere vakfedildiği bilinir, fakat onların sınırlı olmayan kişilerden hangisinin soyu olduğu bilinmezse, böyle bir durumda vakfın gelirleri meçhul'ul-malik (sahibi bilinmeyen) hükmünde olur ve onları fakirlere sadaka vermek farzdır. Ama ihtimaller sınırlı olmayan amaçlara yönelikse, örneğin camiye mi, türbeye mi, köprüye mi, yoksa ziyaretçilere yardım için mi vakfedildiğinden şüphe edilirse, böyle bir durumda gelirlerin ihtimallerden dışarı çıkmaması şartıyla hayır işlerde harcanması farzdır.

Soru 2058: Uzun zamandan beridir ahali tarafından mezarlık olarak kullanılan ve içinde bir imamzâdenin de defnedilmiş olduğu bir arazi var. Otuz yıl önce cenazelerin yıkanması için orada bir gasilhane yapıldı; fakat bu arazinin, cenazelerin defnedilmesi için mi, yoksa orada defnedilmiş olan imamzâdenin türbesi için mi vakfedildiği bilinmiyor. Yine orada cenaze yıkanması için yapılan gasilhanenin meşru olup olmadığını da bilmiyoruz. Bundan dolayı acaba, ahalinin cenazelerini bu binada yıkamaları caiz midir?

Cevap: Vakıf amacına ters düştüğü bilinmedikçe, önceden olduğu gibi ahalinin cenazelerini o binada yıkamaları ve yine türbenin avlusuna ait olan o arazide cenazelerini defnetmeleri caizdir.

Soru 2059: Bölgemizde, halkın, ekip biçtiği ve ağaçlandırdığı bazı arazilerin halk arasında bölgedeki imamzadelerden birinin türbesine vakfedildiği ve vakıf yöneticisinin de orada oturan seyitler olduğu yönünde yaygın bir söylenti var. Fakat bu arazinin vakıf olduğuna dair hiçbir senet yoktur. Sadece bu arazinin vakıf olduğunu gösteren bir senet olduğu, ancak daha sonra bir yangında yok olduğu denilmektedir. Hatta önceki yönetim (Şah) döneminde halkın bu arazinin bölüştürülmesine engel olmak için vakıf olduğuna tanıklık ettiği bile söylenmektedir. Bazıları da seyitleri seven bölge valilerinden birinin kendi döneminde arazileri, vergiden muaf tutmak için seyitlere vakfettiğini dile getirmekteler; bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Vakfın ispatlanması için yazılı bir belgenin olması şart değildir. Vakfın ispatlanması için, onu elinde bulundurup tasarruf edenlerin veya onların ölümünden sonra mirasçılarının onun vakıf olduğunu itiraf etmeleri veya daha önce o mülke vakıf muamelesi yapıldığının anlaşılması veya iki adil kişinin onun vakıf olduğuna şahadet etmesi ya da güven verecek şekilde vakıf oluşunun meşhur olması yeterlidir. Dolayısıyla bu delillerden biriyle vakıf olduğu ispatlanırsa, onun vakıf olduğuna hükmedilir; aksi durumda onu elinde bulundurarak onda tasarruf edenin mülkü olduğuna hükmedilir.

Soru 2060: Bir mülkün vakıf olduğuna dair beş yüz sene öncesine ait bir vakfiye bulundu; şimdi bu mülkün vakıf olduğuna hükmedilebilir mi?

Cevap: İçeriğinin doğruluğundan emin olunmadıkça sırf vakfiye belgesinin varlığı vakıf için şer'i bir delil olamaz. Fakat o mülkün vakıf olduğuna dair bir bilgi veya güvence verecek şekilde halk ve özellikle yaşlılar arasında yaygın bir söylenti olursa veya onu elinde bulunduran kişi bunu ikrar ederse veya daha önce ona vakıf muamelesi yapıldığı anlaşılırsa, bu durumda onun vakıf olduğuna hükmedilir. Her hâlükârda zamanın geçmesi vakfedilen mülkün vakıf olmaktan çıkmasına neden olmaz.

Soru 2061: Babamdan bir su kanalının üç hissesini miras aldım ve babamın satın almış olduğu bu hissenin gerçekte 15 hissesi vakıf olan 100 hissedenden üçü olduğunu yeni öğrendim. Fakat bu üç hissenin vakıftan mı, yoksa satıcının kendi malından mı olduğu belli değil; bu konuda ne yapmam gerekiyor? Acaba bu üç hissenin satın alımı batıl mıdır ve ben hâlâ hayatta olan birinci satıcıdan parayı geri alabilir miyim?

Cevap: Eğer satıcı satış anında ortak sudan sattığı miktarın şer'an sahibiydiyse ve kendisinin sahip olduğu hisseyi mi, yoksa vakıfla ortak olduğu malı mı sattığı bilinmezse, bu durumda muamelenin sıhhatine, müşterinin mala sahip olduğuna ve mirasın mirasçılara intikalinin doğruluğuna hükmedilir.

Soru 2062: Ulemadan birisi tarla ve bağ gibi mal varlığından bir bölümünü özel vakıf olarak vakfetmiş; bu doğrultuda bir belge düzenleyerek vakfın bütün şartlarını yerine getirdiğini ve şer'i vakıf akdini de okuduğunu bildirmiş. Bu vakfiyeyi ilim ehlinde de on kişi imzalamıştır; acaba elde bulunan bu vakfiyeyle bu malların vakfedildiğine hükmedilir mi?

Cevap: Onun vakıf akdini okumasıyla birlikte vakfedilen malı mevkufun aleyhlere veya vakfın şer'i yöneticisine teslim ettiği ve devrettiği de ispatlanırsa, bu vakfın sıhhat ve gerekliliğine hükmedilir.

Soru 2063: Sağlık Müdürlüğü'ne, üzerinde sağlık ocağı veya hastane yapılması için bir arsa hediye edilmiştir. Fakat Sağlık Müdürlüğü'ndeki yetkililer şimdiye kadar orada sağlık ocağı veya hastane yapma teşebbüsünde bulunmamışlardır. Acaba vakfeden kişinin arsayı geri alması caiz midir? Vakfın gerçekleşmesi için arsayı Sağlık Müdürlüğü yetkililerine teslim etmek yeterli midir, yoksa orada bina yapmaları da şart mıdır?

Cevap: Arsa sahibi vakıf işlemlerini şer'i bir şekilde tamamladıktan sonra eğer onu vakfın şer'i yöneticilerine teslim unvanıyla Sağlık Müdürlüğü yetkililerine devir etmişse, bundan vazgeçmesi ve geri istemesi caiz değildir. Fakat bunlardan biri gerçekleşmemişse, arsayı onlardan geri alabilir.

Soru 2064: Sahibinin, bölge âlimi ve iki adil şahidin huzurunda cami inşaatı için vakfettiği bir arsa var. Bir süre sonra bazı kişiler o arsayı ele geçirerek üzerinde kendilerine ev yapmışlardır. Bu durumda o şahısların ve yöneticinin yükümlülüğü nedir?

Cevap: Vakıf akdi okunduktan sonra vakfeden kişinin izniyle arsanın teslim işlemi gerçekleşmişse, orada vakfın bütün hükümleri uygulanır. Başkalarının o arsa üzerinde kendileri için ev yapmaları gasp hükmündedir; yapılan binaları yıkmaları, arsayı boşaltmaları ve onu şer'i yöneticisine teslim etmeleri farzdır. Aksi durumda (vakıf işlemi şer'an gerçekleşmemişse) arsa şer'i sahibinin mülkiyetinde kalır ve başkalarının onda tasarruf etmesi sahibinin iznine bağlıdır.

Soru 2065: Birisi seksen sene önce bir arsa satın almış, ölümünden sonra mirasçıları o arsa üzerinde birkaç muamele yapmış. O yeri birinci müşteriden satın alanların hepsi ölmüş ve sonuç olarak bu yer onların mirasçılarına geçmiştir. Son kuşak yaklaşık kırk yıldır onu resmi olarak kendi adlarına geçirmiş ve resmi tapuyu aldıktan sonra orada kendileri için evler yapmışlardır. Şimdi bir kişi bu arsanın, sahibi tarafından çocuklarına vakfedildiğini ve onların bu arsayı satmaya hakları olmadığını iddia ediyor. Oysa geçen seksen sene boyunca hiç kimse böyle bir iddiada bulunmamış, bu arsanın vakıf olduğuna dair yazılı bir belge de görülmemiş ve hiç kimse de buna tanıklık etmemiştir. Arsanın şimdiki sahiplerinin ne yapması gerekiyor?

Cevap: O arsanın vakıf olduğu ve satılmasının caiz olmadığı iddiasında bulunan kişi bu iddiasını muteber bir yolla ispatlamadıkça, bu arsa üzerinde yapılan muamelelerin sıhhatine ve o arsanın, şimdi elinde bulunduran ve onda tasarruf edenlerin mülkü olduğuna hükmedilir.

Soru 2066: Üç tane su kanalı bulunan bir vakıf arazisi var. Yıllardır devam eden kuraklık nedeniyle su kanallarından ikisini bölge halkına içme suyu sağlamak amacıyla belediye kiralamış. Bölgedeki talebelere ve vakfedenin evlâtlarına vakfedilen üçüncü su kanalının suyu ise çekilip kurumuş ve onun sonucunda onun suyuyla sulanan araziler çorak arazilere dönüşmüştür. Şimdi Şehir Arazi Dairesi bu yerlerin çorak olduğunu iddia ediyor; acaba bu yerler birkaç yıl ekilmediği için çorak yerlerden mi sayılır?

Cevap: Vakfedilen arazi birkaç yıl ekilmese bile, ekilmediği için vakıf olmaktan çıkmaz.

Soru 2067: İmam Rıza'nın (a.s) mukaddes türbesine vakfedilen bazı arazilerin alanı içerisinde mera ve orman da bulunmaktadır. Bazı yetkili kurumlar, mera ve ormanlarla ilgili kanunlara dayanarak bu mera ve ormanlara enfal hükmünü uygulamışlardır. Acaba vakfedilen yerlerin alanındaki bu mera ve ormanlara vakıf alanındaki diğer araziler gibi vakıf hükümleri uygulanır mı ve onlara vakıf muamelesi yapılması farz mıdır?

Cevap: Vakfedilmiş arazinin etrafındaki orman ve meralar eğer vakıf alanından sayılıyorsa, vakıf hükmünde olup vakfa tâbidirler ve onlara enfal ve umumî mallar hükmü uygulanmaz. Vakıf alanının ve miktarının teşhisinde ise, bölgenin örfüne ve bu konuda uzman kişilerin görüşüne başvurulması gerekir.

Soru 2068: Birkaç arsa kırk yıl öncesinden yetimlerin korunması ve idaresi için vakfedilmiş ve o zamandan beri aynı amaçla vakıf devam etmiştir. Vakıflar Müdürlüğü tarafından onaylanmış belli bir yöneticisi de bulunmaktadır. Fakat son zamanlarda bu arazinin üç yüz seneden beri vakıf olduğunu gösteren ve orijinal eski belge üzerinden istinsah edildiği iddia edilen normal bir belge ortaya çıkmıştır. Daha eski olduğu iddia edilen vakıf belgesinin orijinalinin olmaması, mevcut resmi olmayan nüshanın ise noksan olduğu, onda yöneticinin tayin edilmediği ve geçmişte oraya vakıf muamelesi yapıldığına dair bir belirti bulunmadığı ve özellikle de onu elinde bulunduran ve onda tasarruf edenlerin bunu inkâr ettikleri ve daha önce vakıf olduğunun meşhur olmadığı göz önünde bulundurulduğunda, acaba böyle bir belge yetimhane yapılması doğrultusundaki yeni vakfın gereğini yerine getirmeye engel olabilir mi?

Cevap: İster orijinal nüsha olsun, ister orijinalinden kopyalanmış nüsha olsun, vakıf belgesinin varlığı tek başına vakıf için şer'i bir delil oluşturmaz. Dolayısıyla önceki vakıf muteber bir delille ispatlanmadığı sürece şimdi uygulanmakta olan yeni vakfın sıhhatine, geçerliliğine ve ona uymanın caiz olduğuna hükmedilir.

Soru 2069: Bir adam Seyyidu's-Şüheda (İmam Hüseyin -a.s-) adına hüseyniye yapılması için bir arazi vakfetti; ancak söz konusu arazi köyün umumi yoluna dönüşmüştür. Şu anda tüm hüseyniye arazisinden sadece yaklaşık kırk iki metrekaare geriye kaldı. Bu

arsanın hükmü nedir? Acaba vakfeden kişinin onu tekrar kendi mülküne geçirmesi caiz midir?

Cevap: Arsanın yola dönüştürülmesi eğer şer'i bir şekilde vakıf akdinin okunup vakıf yöneticisine veya vakıf amacına teslim edildikten sonra gerçekleşmişse, vakfeden yerden geri kalan bölüm vakıf olarak kalır ve vakfeden kişinin onu geri alması caiz değildir; aksi durumda o yer vakfeden kişinin mülkiyetinde olup ona aittir.

Soru 2070: Mirasta hissesi olan bazı mirasçılardan onun tamamını vakfetmeleri caiz midir? Acaba vakıf akdinin onlar adına yapılması sahih midir?

Cevap: Onların, mirastan sadece kendi hisselerine düşeni vakfetmeleri sahihtir. Fakat öteki mirasçıların hisseleriyle ilgili vakıf fuzulî olup sıhhati onların iznine bağlıdır.

Soru 2071: Bir kişi, bir arsayı oğullarına vakfetmiş. Onun ölümünden sonra Vakıflar Müdürlüğü bahsi geçen yerin vakıf niteliğine dikkat etmeksizin onu şahsın kızları ve oğulları adına kaydetmiştir. Acaba bu kayıt işlemi söz konusu yerin kazancında kızların oğullara ortak olmasına sebep olur mu?

Cevap: Vakfeden yerin sırf Vakıflar Müdürlüğü'nce kızların adına da kaydedilmesi, onların vakıfta erkek evlâtlarla ortak olmalarına sebep olmaz. Dolayısıyla, eğer yerin sadece erkek evlâtlara vakfedildiği ispatlanırsa, vakıf sadece onlara ait olur.

Soru 2072: Nehir yatağı üzerinde bulunan ve yüz sene önce umum yararına vakfedilmiş bir arazi var. Vakfeden arazilerin satışının batıl olduğuna dair kanuna binaen, o mülkün vakıf olduğuna dair resmî bir belge düzenlenmiştir. Fakat şimdi devlet bu yerden maden taşları çıkararak yararlanmaktadır; acaba bu yer enfalden mi sayılır, yoksa vakıf mıdır?

Cevap: Eğer oranın şer'i bir şekilde vakfedildiği ispatlanırsa, şahsi veya kamu kurumlarının o yeri mülkiyetine geçirmesi caiz değildir; yer vakıf olarak kalır ve vakfın bütün hükümleri ona uygulanır.

Soru 2073: Bir eğitim merkezi binasında hali hazırda laboratuvar odası olarak kullanılan bir oda var. Geçmiş senelerde bitişikteki mezarlıktan ayrılan bu odanın arsası mezarlığa aittir. Bitişikteki mezarlığın hâlâ kullanıldığı dikkate alındığında, bu laboratuvar odasında namaz kılan öğretmen ve öğrencilerle ilgili hükmü açıklar mısınız?

Cevap: Laboratuvar odasının bulunduğu arsanın, cenazelerin defnedilmesi için vakfedildiği ispatlanmadıkça, orada kılınan namaz ve diğer tasarrufların sakıncası yoktur. Fakat muteber bir delille laboratuvar odası yerinin sadece cenazelerin defnedilmesi için vakfedildiği ispatlanırsa, bu durumda onu eski hâline çevirmek, cenazelerin defnedilmesi için boşaltmak farzdır ve orada sonradan yapılan binaların gasp olduğuna hükmedilir.

Soru 2074: Ayrı kişiler tarafından vakfedilmiş ve ayrı kimselerin yararına sunulmuş, fakat birbirine bitişik iki vakıf dükkân var. Her iki dükkânı da kiralayan kişi bunların birisinden diğerine veya özel bir geçide kapı açabilir mi?

Cevap: Bir vakıftan yararlanmanın ve tasarrufta bulunmanın, öteki vakfın yararına da olsa, tıpkı vakfın şartlarına uygun olarak ve yöneticisinin izniyle olması farzdır. Birbirine yakın veya bitişik iki vakfın da kiracısı olan kimse, sırf ötekinin de vakıf olduğu gerekçesiyle vakıfların birinden diğerine kapı veya yol açarak onun üzerinde tasarruf hakkına sahip değildir.

Soru 2075: Bazı merkezlerde ve evlerde bulunan kıymetli kitapların yok olma tehlikesiyle karşı karşıya oldukları ve korunmalarının zor olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu kitapların ilk vakıf hâllerinin korunması şartıyla şehir merkez kütüphanesine aktarılması ve kütüphanenin bir bölümünün bu merkezlerin tasarrufuna bırakılması önerilmektedir; acaba bu iş caiz midir?

Cevap: Eğer vakfeden bu sanat eseri, antika ve değerli kitaplardan belli bir yerde

yararlanılmasının şart koşulduğu anlaşılırsa, kitapları herhangi bir yolla zayi olmaktan koruyarak bu şarta uymak mümkün olduğu sürece, onları özel yerlerinden başka bir yere aktarmak caiz değildir. Aksi durumda onları yerlerinden çıkararak korunacaklarına emin olunan başka bir yere aktarmanın sakıncası yoktur.

Soru 2076:// Mera ve otlak olmaktan başka bir işe yaramayan bir arazinin sahibi onu mukaddes mekânlara (türbelere) vakfetmiştir. Vakfın yöneticisi ise bu yerin bir bölümünü birkaç kişiye kiraya vermiş, kiracılar da bu yerin hayvan otlatması için uygun olmayan bir bölümünde yavaş yavaş ev yapmış ve ziraat için uygun olan bölümlerini de tarlaya ve meyve bahçesine dönüştürmüşlerdir. [Şimdi birkaç sorum olacaktır:] 1) Doğal meranın, enfal ve umumî mallardan olduğu dikkate alındığında, bu arazinin vakfı sahih midir ve hâlihazırda ona vakıf hükmü uygulanabilir mi? 2) Otlakta kiracıların çabalarıyla değişiklikler ve düzeltmeler yapılarak eskisinden çok daha iyi bir hâle getirildiği dikkate alındığında, onların vermesi gereken ücretin miktarı ne kadardır? 3) Kiracıların faaliyetleri sonucu ihya edilen ve meydana getirilen tarla ve bahçelerle birlikte bu arazinin nasıl kiraya verilmesi gerekir? Acaba kira ücreti olarak otlak ücreti mi, yoksa tarla ve bahçe ücreti mi ödenmelidir?

Cevap: Esasen vakıf olduğu ispatlandıktan sonra, otlak arazilerinin vakfedildiği zaman enfalden olduğu ve vakfeden kişinin şer'i mülkü olmadığı ispatlanmadığı sürece vakfedilmelerinin şer'an sahih olduğuna hükmedilir. Kiracıların orayı tarlaya, bahçeye ve oturmak için mesken yerine dönüştürmeleriyle orası vakıf olmaktan çıkmaz; eğer kiracılar, vakfedilen yeri şer'i yöneticiden kiraladıktan sonra onda tasarrufta bulunmuşlarsa, yerin kira sözleşmesinde belirtilen ücretini, vakıf yönünde harcanması için yöneticiye vermeleri farzdır. Fakat şer'i yöneticisinden kiralamadan önce yerde tasarrufta bulunmuşlarsa, tasarruf ettikleri müddet için adilane fiyat üzerinden emsalinin ücretini vermeleri farzdır. Ancak bu arazinin vakfedildiği zaman esasen çorak ve enfal yerleri olduğu ve vakfeden kişinin şer'i mülkü olmadığı ispatlanırsa, onların vakfı şer'an batıldır ve kiracıların kanun ve kurallara göre orada ihya ettikleri tarla, bahçe, mesken benzeri yerler şer'an onlara aittir. Çorak olarak eski hâlinde kalan araziler ise, doğal servetlerden ve enfalden olup kullanımı İslâm devletinin yetkisindedir.

Soru 2077: İfraz edilmemiş bir mülkte sadece altıda bir hissesi olan bir kadın başka çiftçilerle ortak olmasına rağmen o mülkün tamamını vakfediyor. Vakıflar Müdürlüğü'nün müdahalesinden dolayı bu iş ahalinin evlerine resmi tapu verilmesine engel olması gibi birçok sıkıntılar doğurmuştur. Acaba bu vakıf, ifraz edilmemiş ortak mülkün tamamında mı, yoksa sadece bu kadının hissesinde mi geçerlidir? Eğer sadece bu kadının hissesinde geçerliyse, acaba ifraz edilmemiş ortak yerin bölüştürülmeden (ifrazından) önce vakfedilmesi sahih midir? Eğer ortak yerin ifrazından önce vakfedilmesi sahihse, bu durumda diğer ortakların ne yapması gerekiyor?

Cevap: Eğer ifrazdan (taksimden) sonra ortak hisseden vakıf amacı için yararlanmak mümkünse, onun ifrazdan önce vakfedilmesinin şer'an sakıncası yoktur. Fakat sahibinin ortak olduğu malın tamamını vakfetmesi, diğer ortakların hisseleri açısından fuzulî ve batıldır ve ortaklar mülklerinin vakıftan ayrılması için mülkün ifrazını isteyebilirler.

Soru 2078: Vakıf şartlarından vazgeçmek caiz midir? Eğer caiz ise bunun sınırı nedir? Acaba zamanın uzun olması, vakıf şartlarını yerine getirmede etkili midir?

Cevap: Vakfeden kişinin vakıf akdinde koştuğu sahih şartları yerine getirmek imkânsız veya çok zor olmazsa, onlara aykırı hareket etmek caiz değildir ve uzun bir sürenin geçmesinin etkisi yoktur.

Soru 2079: Vakfedilen bazı arazilerde, içinde maden ve çakıl taşları bulunan nehir veya dereler geçiyor; acaba vakfedilen arazilerden geçen bu nehir ve derelerdeki maden ve çakıl taşları vakfa mı tâbidir?

Cevap: Vakfedilen yerlerin yanından veya vakfedilen yerlerin içinden geçen büyük umumî

nehirler veya dereler vakfın bir parçası değildir; ancak örfte vakfedilen arazinin alanından sayılanlara vakıf muamelesi yapılır. Vakfedilen küçük nehirlerle gelince, bunların içindeki maden ve çakıl taşlarına da vakıf muamelesi yapılması farzdır.

Soru 2080: Dinî bir medrese, binasının eskimesi ve rutubet almasından dolayı kullanılmaz hâle gelmiştir. Bankaya emanet olarak yatırılan vakıf gelirleriyle bu medresenin binasını yeniden yapmak istiyoruz. Fakat inşaat ruhsatı alıp bu parayı medresenin yeniden inşasında kullanmak uzun zaman alacak. Bu süre içerisinde vakfa ait paranın bankalardan birine yatırılıp, bilinen helal bankacılık işlemleri doğrultusunda vakfın yararına belli bir kâr alınması caiz midir?

Cevap: Vakfın şer'i yöneticisine vakıf gelirleriyle ilgili olarak farz olan, bu gelirleri vakfın amaçları yönünde harcamasıdır. Fakat eğer vakıf gelirlerini vakfın amacı yönünde belli bir süre geçmedikçe harcaması mümkünse değilse ve onu vakıfta harcamak mümkün oluncaya kadar korumak, emanet olarak bankaya yatırmakla mümkün olacaksa ve kâr hesabına yatırmak, zamanında vakfa harcanmasının gecikmesine sebep olmayacaksa, şer'i sözleşmelerden biri çerçevesinde onu bankaya yatırıp vakfın maslahatı yönünde kârından yararlanmanın sakıncası yoktur.

Soru 2081: Müslümanın Müslümanlara vakfettiği bir yeri Müslüman olmayan birisine kiraya vermek caiz midir?

Cevap: Eğer yer kazanç getirmesi için vakfedilmişse, vakfın çıkarları korunduğu takdirde onu Müslüman olmayan birine kiraya vermenin sakıncası yoktur.

Soru 2082: Birkaç ay önce bir âlim, vakfedenlerin izniyle vakıf arazisine defnedildi. Şimdi bazıları, vakfedilmiş yere cenaze defnetmek caiz değildir diye itiraz etmekte; bunun hükmü nedir? Caiz olmadığı varsayılırsa, o âlimin defnedildiği vakıf yerinin karşılığı olarak bir meblağ ödendiği takdirde mesele giderilmiş olur mu?

Cevap: Eğer cenazeyi vakfedilmiş arsaya defnetmek, o vakfın amacına aykırı olmazsa, bunun sakıncası yoktur; ama cenazenin defni o vakfın amacı ile çelişirse caiz değildir. Eğer birisinin cenazesi vakfedilmiş böyle bir yere defnedilirse, mezarı açmanın zorluk ve sıkıntısı olmazsa veya mümine hakaret ve saygısızlık sayılmazsa, bedeni çürümeden önce mezarı açarak onu başka bir yere gömmek gerekir. Her hâlükârda hüküm, vakıf yerinin karşılığı olarak yer veya para vermekle değişmez.

Soru 2083: Eğer bir mülk nesilden nesle erkek evlâtlara vakfedilse, acaba mevkufun aleyhler herhangi bir sebeple kendi haklarından vazgeçerlerse, vakıf ortadan kalkar mı? Mevcut ilk kuşak mevkufun aleyhler kendi haklarından vazgeçtikleri takdirde sonraki kuşakların hakları ve yükümlülükleri nedir? Yine, vakfedilmiş emlakın şer'i yöneticisinin sonraki kuşakların haklarıyla ilgili olarak ne yapması gerekiyor?

Cevap: Vakıf, mevkufun aleyhlerin kendi haklarından vazgeçmesiyle ortadan kalkmaz. Önceki kuşak mevkufun aleyhlerin kendi haklarından vazgeçmesi, sonraki kuşağın hakkı üzerinde etkili olmaz ve vakıf bununla dağılmaz. Aksine sonraki kuşak, vakıftan yararlanma sırası geldiğinde bütün haklarını isteyebilir; hatta önceki neslin zamanında vakfın satılması için şer'i bir ruhsat olursa, vakıf satıldıktan sonra vakfedilen şeyin yerine sonraki kuşakların ondan yararlanması için başka bir mülk satın alınması farzdır. Vakıf yöneticisine de, vakfı bütün tabakalardaki mevkufun aleyhler için idare etmesi ve koruması farzdır.

Soru 2084: Vakfın menfaatlerinin hak sahipleri arasında nasıl paylaştırılacağı bilinmezse, acaba böyle durumlarda vakfın gelirleri miras kanununa göre mi, yoksa eşit olarak mı bölüştürülür?

Cevap: Eğer bir soya yapılan vakıfta, mevcut bütün mevkufun aleyhlere eşit olarak mı,

yoksa miras kanunundaki gibi kızlarla erkekler arasında fark gözetilerek mi vakfedildiği bilinmezse, bütün kişilere eşit olarak vakfedildiği kabul edilir ve gelirler her tabakadaki bütün kızlar ve erkekler arasında eşit olarak bölüştürülür.

Soru 2085: Belli bir şehrin dinî ilimler medresesine ait olan vakıf gelirlerinin büyük bir miktarı, şimdiye kadar oraya gönderme imkânı olmadığından birikmiştir. Bu gelirleri acaba başka şehirlerdeki dinî ilimler medresesine harcamak caiz midir, yoksa onları o şehre göndermek mümkün oluncaya kadar korumak mı gerekiyor?

Cevap: Şer'i yöneticinin veya Vakıflar Müdürlüğü'nün vazifesi, vakıf gelirlerini toplayarak vakfın amacı doğrultusunda harcamaktır. Eğer harcanması farz olan şehre göndermek geçici olarak mümkün olmazsa, vakfın dağılmasına, kapanmasına sebep olmaması şartıyla gelirleri korumak ve harcanması gereken şehre göndermek mümkün oluncaya kadar korumak farzdır. Yakın gelecekte de olsa, vakıf gelirlerini söz konusu dinî medreseye gönderme imkânından ümit kesilirse, onları başka şehirlerdeki dinî medreselere harcamanın sakıncası yoktur.

HAPSETME (ALIKOYMA)

Soru 2086: Eğer birisi arsasını, süresi bittikten sonra kendisine dönmesi ümidiyle belli bir süre vakfedilmesi sahih olan bir şeye özgü kılmak üzere hapsetse, acaba bu yer alıkonma süresi bittikten sonra ona geri döner mi? Acaba diğer mülkleri gibi ondan yararlanma hakkına sahip olur mu?

Cevap: Eğer arsa, bir şeye hapsederek alıkoyan kişinin şer'i mülküye ve onu şer'i ölçülere göre alkoymuşsa, alkoymanın sıhhatine hükmedilir ve şer'i sonuçları arsaya uygulanır. Alkoyma süresi bitince, mülk alıkoyan kişiye döner ve öteki malları gibi menfaatleri ve gelirleri onun olur.

Soru 2087: Sahibinin, vakfedilmesi sahih olan bir şeye ebedî olarak özgü kılmak üzere hapsettiği mülkü veya ölen kişinin, gelirlerinin belirlediği yerde harcanması için ebedî olarak aynen kendisinin korunmasını vasiyet ettiği mirasın üçte birini, eğer mirasçılar miras gibi kendi aralarında bölüşerek resmî belgede kendi adlarına geçirirlerse veya şer'i izinleri olmaksızın başka birine satarlarsa, acaba buna malların, suların ve vakfedilmiş arazinin temellükü ve satımının haram olma hükmü uygulanır mı?

Cevap: Daimi olarak hapsedilen mal ve mirasın üçte biri olan mallar, mülk edinme ve satışının caiz olmayışı konusunda vakıf hükmünde olup, bunların mirasçılara miras olarak dağıtılması ve satışı geçersizdir.

VAKFIN SATIMI VE DEĞİŞTİRİLMESİ

Soru 2088: Bir kişi arazisinin bir kısmını hüseyniye inşası için vakfetmiş ve söz konusu hüseyniyenin yapımı tamamlanmıştır. Fakat ahaliden bazıları hüseyniyenin bir bölümünü camiye dönüştürmüş, hüseyniyede cemaat namazı kılıyorlar. Acaba onların hüseyniyeyi camiye dönüştürmeleri caiz midir? Yine onların camiye dönüştürdükleri yere cami hükümleri uygulanır mı?

Cevap: Hüseyniye olarak vakfedilen binayı, vakfeden kişi veya başka biri camiye dönüştüremez; orası içinde namaz kılınmakla cami olmaz, orada cami hükümleri ve sonuçları uygulanmaz; fakat orada cemaat namazı kılmanın sakıncası yoktur.

Soru 2089: Eğer birisi kendisine miras yoluyla ulaşmış bir arsayı birkaç yıl önce kesin bir şekilde satar, fakat daha sonra arsanın vakıf olduğu anlaşılırsa, acaba bu satış geçersiz midir? Eğer geçersiz ise, acaba satıcı arsanın şimdiki değerini mi müşteriye ödemelidir, yoksa satış zamanında müşteriden aldığı meblağı mı?

Cevap: Satılan arsanın gerçekte vakıf olduğu ve satıcının onu satma hakkı bulunmadığı anlaşıldıktan sonra satış geçersizdir ve onu daha önce olduğu gibi vakıf durumuna getirmek farzdır. Satıcı da arsa karşılığında müşteriden aldığı parayı, değer kaybını da hesaplayarak ona geri vermelidir.

Soru 2090: Bir şahıs yaklaşık yüz sene önce mülkünü erkek evlâtlarına vakfetmiş ve vakfiyede, erkek evlâdından birinin fakirleşmesi durumunda şer'an payını diğer mevkufun aleyhlere satabileceğini kaydetmiştir. Birkaç yıl önce oğullarından bazıları kendilerine vakfedilen mülkten paylarına düşeni sattılar. Fakat son zamanlarda, "Ortada vakıf tabiri olduğu için vakfeden kişinin zikrettiği şartlar sahih değildir; dolayısıyla bu alış veriş batıldır." deniliyor. Bu arsanın umumî vakıf değil de özel vakıf olduğu dikkate alındığında, acaba vakfeden kişinin vakfiyede belirttiği üzere hisselerin alış verışı caiz midir?

Cevap: Eğer vakfeden kişinin vakıf akdinde, mevkufun aleyhlerden birinin yoksullaştığında payını mevkufun aleyhlerden başka birine satabileceğini şart koştuğu ispatlanırsa, mevkufun aleyhlerden birinin vakıftan kendi payına düşeni fakirlik ve ihtiyacından dolayı bir diğerine satmasının sakıncası yoktur ve bu durumda onun satışının sıhhatine hükmedilir.

Soru 2091: Eğitim Bakanlığı'na, üzerinde bir okul yapılması amacıyla bir arsa hediye ettim. Fakat istişare sonucu o arsanın parasıyla şehrin başka mahallelerinde birçok okul yapılabileceğini öğrendikten sonra Eğitim Bakanlığı'nın gözetimi altında bu arsayı satın, parasıyla şehrin güneyinde veya mahrum bölgelerinde birkaç okulun yapımında harcamak için bakanlığa müracaat ettim; acaba benim bunu yapmam caiz midir?

Cevap: Eğer okulun arsasının vakfiyesi, vakıf akdi okunup ve bu işin sorumlusu ve mütevellisi olarak Eğitim Bakanlığına teslim etmek suretiyle tamamlanmışsa, bu durumda sizin niyetinizden dönme, o arazide müdahale ve tasarruf etme hakkınız yoktur. Fakat Arapça dışında bir lisanla da olsa vakıf akdi okunmamışsa veya arazi vakıf olarak Milli Eğitim Bakanlığına devredilmemiş ise bu durumda arsa hâlâ sizin mülkiyetinizdedir ve onu istediğiniz konuda kullanmaya yetkilisiniz.

Soru 2092: İmamların (a.s) evlâtlarından (imamzadelerden) birinin türbesinin kubbesinde birbirine bitişik üç kubbe şeklinde 3 kg. altın mevcuttur. Bu altın şimdiye kadar iki defa çalınmış ve bulunarak yerine geri konulmuştur. Bu altının çalınma tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğu dikkate alındığında, acaba onu satarak parasını türbenin tamirinde ve türbeyi genişletmede kullanmak caiz midir?

Cevap: Sırf zayi olma ve çalınma tehlikesinden korkulması, onun satılmasını ve değiştirilmesini caiz kılmaz. Fakat eğer şer'i yöneticisi, karine ve belirtilerden bu altının türbenin tamiri ve ihtiyaçlarında kullanılması için biriktirildiğine ikna edici bir ihtimal

verir veya türbenin tamire ve onarmaya zarurî bir ihtiyacı varsa ve bunu başka bir yolla temin etmek de mümkün değilse, bu durumda altını satarak parasını türbenin zarurî tamirinde kullanmanın sakıncası yoktur ve bu işlemin Vakıflar Müdürlüğü'nün gözetiminde yapılması daha uygundur.

Soru 2093: Birisi, sularıyla birlikte tarlalarının bir bölümünü oğullarına vakfetmiştir. Fakat oğullarının sayısının çokluğu, ziraî işlerin zorluğu ve ürünlerin azlığı dolayısıyla kimse tarlayı ekmeye yanaşmıyor; dolayısıyla vakıf yakın bir gelecekte harap olmaya başlayacak ve artık oradan yararlanma imkânı olmayacaktır. Acaba bu nedenle suyuyla birlikte bu tarlayı satarak parasını hayır işlerde harcamak caiz midir?

Cevap: Vakfı, mevkufun aleyhlerden birine veya başka bir şahsa kiraya vererek gelirini vakıf amacı doğrultusunda harcamakla veya ondan yararlanma şeklini değiştirmekle de olsa, yararlanılacak ve vakıf doğrultusunda kullanılabilecek durumda olduğu sürece satmak ve değiştirmek caiz değildir. Ama ondan yararlanılması hiçbir şekilde mümkün değilse, onu satmak caiz olur; fakat bu durumda onun parasıyla başka bir mülk satın alarak menfaatlerini vakıf doğrultusunda harcamak farzdır.

Soru 2094: Camiye bir minber vakfedilmiştir; fakat çok yüksek olduğu için ondan yararlanmak mümkün değildir. Acaba onu uygun başka bir minbere dönüştürmek caiz midir?

Cevap: Onu şimdiki hâliyle o camide ve diğer camilerde kullanmak mümkün değilse, şeklini değiştirmenin sakıncası yoktur.

Soru 2095: Vakfeden kişinin, arazi reformu kanunu uygulanırken elde ettiği ve özel vakıf yaptığı arazileri satmak caiz midir?

Cevap: Eğer vakfeden kişi, vakfettiği esnada şer'i açıdan sahip olduğu şeyi vakfediyorsa ve vakıf işlemi de şer'an sahih bir şekilde gerçekleşmişse, şer'an satımı ve başka bir şeye dönüştürülmesinin caiz olduğu bazı özel durumlar dışında, özel vakıf olsa bile vakfeden kişinin veya başka birinin vasıtasıyla onun alım satımı ve değiştirilip başka bir şeye dönüştürülmesi sahih değildir.

Soru 2096: Babam, içinde hurma ağaçlarının bulunduğu bir araziye Aşura günü ve Kadir gecelerinde halka yemek verilmesi için vakfetmiştir. Şimdi mevcut ağaçların ömründen yaklaşık yüz sene geçmiş ve artık yararlanılamayacak duruma gelmiştir. Babamın büyük oğlu, vekili ve vasisi olmam dikkate alındığında, acaba bu yeri satarak parasıyla babamın sadaka-i cariyesi olması için bir medrese veya hüseyniye inşa etmem caiz midir?

Cevap: Eğer arazi de vakıfsa, sırf ağaçlarının yararlanılmayacak hâle gelmesiyle onu satmak ve başka bir şeye dönüştürmek caiz değildir. Bilâkis mümkün olduğu takdirde, yararlanılmayacak ağaçların gelirini harcamakla da olsa, bu ağaçların yerine, gelirlerini vakıf yönünde harcamak için o yere yeni hurma fidanları dikmek farzdır. Aksi durumda ziraat veya ev yapmak için kiraya vermekle de olsa vakfedilen yerden başka bir şekilde yararlanmak ve elde edilen geliri vakıf yönünde harcamak gerekir. Genel olarak, vakfedilen yerden herhangi bir şekilde yararlanmak mümkün olduğu sürece onun alım satımı ve başka bir şeye dönüştürülmesi caiz değildir. Ancak meyve vermeyen vakfedilmiş hurma ağacını satarak parasını mümkün surette yeni ağaçlar dikmek için harcamanın sakıncası yoktur. Eğer bu da mümkün değilse, parası vakıf amacı yönünde harcanmalıdır.

Soru 2097: Birisi, bir yerde cami yapılması için bir miktar demir ve kaynak malzemeleri bağışlamış ve iş bittikten sonra bunlardan bir miktarı artmıştır. Caminin diğer masraflarından dolayı borçları olduğu dikkate alındığında, acaba bu artan malzemeleri satarak parasını caminin borçlarını ödemek ve diğer ihtiyaçlarını gidermek için harcamak caiz midir?

Cevap: Eğer malzeme ve araç gereçleri bağışlayan kişi onları cami inşası için vermiş ve bu amaçla onları kendi mülkiyetinden çıkarmışsa, bu durumda başka camilerde de olsa kullanılabilecek olanlarını satmak caiz değildir; bu malzemeler başka camilerin tamirinde kullanılmalıdır. Fakat onları bağışlayan kişi eğer sadece o caminin yapımında kullanılmasına izin vermişse, bu durumda malzemenin arta kalanı onundur ve kullanma yetkisi de ona aittir.

Soru 2098: Bir kimse kütüphanesini erkek çocuklarına vakfetmiştir. Fakat çocukları ve torunlarından hiçbirisi dinî ilimler tahsil etmeye muvaffak olamadılar. Sonuç olarak bu kütüphaneden yararlanmıyorlar ve kitapların bir bölümüne güveler zarar vermiş ve geri kalan bölümü de yok olmak üzeredir; acaba kitapları satmak caiz midir?

Cevap: Eğer kütüphane evlâtlarının dinî ilimler tahsil etmeleri ve din âlimleri arasına girmeleri ve bunun gerçekleşmesi şartına bağlı olarak vakfedilmişse, bu vakıf içinde bulunan şarttan dolayı esasen geçersizdir. Eğer onların kütüphaneden yararlanmaları için vakfetmişse ve şimdilik onların arasında bu kütüphaneden yararlanabilecek kimse yoksa ve ileride de yararlanabilmeleri ümidi yoksa, bu durumda vakıf sahihtir ve bu kütüphaneyi ondan yararlanabilecek olan kimselere bırakmaları caizdir. Yine eğer kütüphane ondan yararlanma salâhiyetine sahip kimselerin yararlanmaları için vakfedilmiş ve yönetimi de çocuklarına bırakılmışsa, kütüphaneden yararlanmaları için bu kimselere sunmaları farzdır. Her hâlükârda çocukları bu kütüphaneyi satamazlar ve şer'i yöneticinin uygun bir şekilde vakfın zarar görmesine ve zayi olmasına engel olması farzdır.

Soru 2099: Seviyesi etrafındaki arazilerden yüksek olduğu için su ulaştırılamayan vakfedilmiş bir arazinin, bir süreden beri düzeltilerek ortasında toplanmış olan fazla toprakları oranın ekilmesine engel oluşturmaktadır. Acaba bu toprağı satarak parasını yerin yakınındaki imamzadelerin birinin türbesine harcamak caiz midir?

Cevap: Eğer birikmiş topraklar vakfedilmiş araziden yararlanmaya engel oluyorsa, bu durumda onları oradan taşımanın, satmanın ve parasını vakıf amacı yönünde harcamanın sakıncası yoktur.

Soru 2100: Vakfedilmiş bir arsa üzerine yapılmış olan birkaç ticari dükkân var ve kiracılardan hava parası alınmaksızın kiraya verilmişlerdir. Acaba kiracıların bu dükkânların hava parasını başkalarına satarak parasını almaları caiz midir? Eğer caiz ise, acaba alınan hava parası kiracıya mı aittir, yoksa vakfın gelirlerinden sayılarak vakıf amacı yönünde mi harcanması gerekir?

Cevap: Eğer vakıf yöneticisi vakfın çıkarını gözeterek hava parası hakkının satılmasına izin verirse, bunun karşılığında alınan mal vakfın gelirlerinden sayıldığı için vakıf amacı yönünde harcanması farzdır; fakat eğer muameleye izin vermezse, bu durumda satış batıldır ve satıcı müşteriden aldığı parayı ona iade etmelidir. Her hâlükârda, hava parası hakkı olmayan kiracının onu sonraki kiracıya satarak aldığı malda herhangi bir hakkı yoktur.

MEZARLIK HÜKÜMLERİ

Soru 2101: Müslümanların umumî mezarlığının mülkiyetini alıp oraya şahsî binalar inşa etmenin ve onu şahıslar adına mülk olarak kaydettirmenin hükmü nedir? Müslümanların umumî mezarlığı vakıf hükmünde midir? Orada yapılan kişisel tasarruflar gasp mıdır? Acaba orada tasarruf eden kişilerin tasarruflarının emsalinin ücretini ödemeleri gerekir mi? Eğer tasarruf edenler tasarruflarının emsalinin ücretini karşılamakla yükümlü iseler, bu malları nereye harcamak gerekir ve orada yapılan binaların hükmü nedir?

Cevap: Müslümanların umumî mezarlığının tapusunu üzerine almak, başlı başına mülkiyet için şer'i bir delil olamayacağı gibi, oranın gasp edildiği anlamına da gelmez. Nitekim oranın sırf ölüleri defnetmek için umumî mezarlık olması da, oranın vakfedildiğine şer'i bir delil değildir. Dolayısıyla mezarlık eğer örfe halkın ölülerini defnetmek vb. amaçlarla kullanması için şehrin umuma ait yerlerinden sayılsa veya Müslümanların ölülerini defnetmesi için vakfedildiğine dair şer'i bir delil bulunursa, hali hazırda orada tasarruf edenlerin kişisel tasarrufları gasp ve haramdır. Dolayısıyla mezarlık arazisini terk etmeleri, üzerindeki binaları yıkmaları ve orayı eski hâline dönüştürmeleri gerekir; ama yapılan tasarrufların emsalinin ücretini karşılamakla yükümlü olmanın gerekliliği kesin değildir.

Soru 2102: Mezarları neredeyse otuz beş yıllık olan bir türbe var ve belediye burayı bir önceki hükümet döneminde halka açık park haline getirip bir kısmına bina yaptırmış. Acaba ilgili kurum bu arazi üzerinde ihtiyaç duyduğu binaları yeniden inşa edebilir mi?

Cevap: Eğer mezarlık arazisi Müslüman ölülerin defnedilmesi için vakfedilmişse veya orada bina inşa edilmesi mezarların açılmasına veya ulemanın, salih ve mümin kişilerin mezarlarına saygısızlığa sebep olacaksa veya arazi halkın yararlanması için şehrin ihtiyaç duyduğu umuma ait mekânlardansa, orada tesisler yapmak ve özel tasarruflarda bulunmak, orayı değiştirmek ve başka bir şeye dönüştürmek caiz değildir. Aksi durumda özü itibarıyla bu işin bir sakıncası yoktur; ancak bu husustaki ilgili kanunlara uyulması gerekir.

Soru 2103: Ölülerin defnedilmesi için vakfedilmiş bir arsanın ortasında, imamzadelerden birinin türbesi de bulunmaktadır. Son zamanlarda bu mezarlığa aziz şehitlerden bir grubun cesetleri de defnedilmiştir. Gençler için uygun bir spor alanı bulunmadığı göz önünde bulundurulduğunda, acaba İslâmî adabı gözeterek mezarlıkta oynamaları caiz midir?

Cevap: Mezarlığı spor alanına çevirmek ve vakfedilen arazide vakıf amacı dışında tasarruf etmek caiz değildir. Yine Müslümanların ve aziz şehitlerin mezarlarının saygınlığını çiğnemek de caiz değildir.

Soru 2104: İmamzadelerden birinin ziyaretçilerinin, arabalarını, üzerinden yaklaşık yüz sene geçen eski mezarlığa park etmeleri caiz midir? Oranın daha önce köy halkının mezarlığı olarak kullanıldığı, ancak hâlihazırda ölülerini başka bir yerde defnettikleri dikkate alındığında hüküm nedir?

Cevap: Örf'e göre bu iş Müslümanların ve mezarlarının saygınlığını çiğnemek sayılmadığı ve o imamzâdenin türbesinin ziyaretçilerine engel çıkarmadığı sürece bunun sakıncası yoktur.

Soru 2105: Bazı kişiler umumî mezarlıklarda, ölülerin bazı mezarların yanına defnedilmesini önlemektedirler; ölüleri oraya defnetmeye şer'i bir engel var mıdır? Acaba onların ölüleri oraya defnetmeyi engellemeye hakları var mıdır?

Cevap: Eğer mezarlık mevkuf olursa veya herkesin ölülerini oraya defnetmesi mubahsa,

kimsenin umumî mezarlıkta kendi ölüsünün mezarının etrafında bir sınır belirleyip müminlerin cenazelerinin orada defnedilmesine engel olmaya hakkı yoktur.

Soru 2106: Mezar kapasitesi tamamlanan bir türbenin yanında, adli mahkeme tarafından arazi sahibinden el konularak başka bir kişiye devredilen bir arazi bulunmaktadır. Acaba arazinin şimdiki sahibinden izin alınarak ölüleri defnetmek için oradan yararlanmak caiz midir?

Cevap: Eğer arazinin şimdiki sahibi, onun şer'i mülk sahibi sayılıyorsa, onun rızası ve izniyle orada tasarruf etmenin sakıncası yoktur.

Soru 2107: Birisi, bir araziye ölülerin defnedilmesi için vakfetmiş ve orayı Müslümanların umumî mezarlığı kılmuştur. Acaba mezarlığın mütevellî heyetinin ölülerini defnedenlerden para alması caiz midir?

Cevap: Vakfedilmiş umumî mezarlıkta ölülerin defnedilmesi karşılığında bir şey talep edilemez. Fakat mezarlığa veya ölü sahiplerine ölülerini defnetmeleri için başka hizmetler sunuyorsa, bunun karşılığında ücret olarak bir meblağ istemelerinin sakıncası yoktur.

Soru 2108: Köylerden birinde bir telefon santrali kurmak için köy halkından bize bir arsa vermelerini istedik. Köyün ortasında bu iş için uygun bir yer bulunmaması dolayısıyla, acaba santrali, kullanılmayan eski mezarlığın bir bölümünde inşa etmemiz caiz midir?

Cevap: Müslümanların umumî mezarlığı, eğer [sadece] ölülerin defnedilmesi için vakfedilmişse veya orada telefon santrali yapılması mezarların açılmasına ya da Müslümanların mezarlarının saygınlığının çiğnenmesine sebep olacaksa, bu iş caiz değildir; aksi durumda bunun sakıncası yoktur.

Soru 2109: Kasabadaki şehit mezarlarının yanında başka bölgelerde defnedilmiş bizim kasabalı şehitler adına ileride mezarları olması amacıyla anıt taşları dikilmesine karar verdik; acaba bu iş caiz midir?

Cevap: Aziz şehitlerimizin adına sembolik mezarlar yapmanın sakıncası yoktur; fakat o mekân ölüleri defnetmek için vakfedilmişse, başkalarına ölülerini defnetmelerinde sıkıntı çıkarmak caiz değildir.

Soru 2110: Bir mezarlık yanındaki kıraç arazinin bir bölümünde bir sağlık ocağı kurmaya karar verdik; fakat halktan bazıları o yerin mezarlığın bir parçası olduğunu ileri sürdüler. Yetkililer de bu yerin mezarlık olup olmadığını teşhis edemediler. Bölge halkından bazı yaşlılar sağlık ocağı inşa etmek istediğimiz alanda mezar bulunmadığına tanıklık ederken, diğer bazıları da orada mezar olduğunu ileri sürdüler. Fakat her iki grup da sağlık ocağı binası yapmak istediğimiz yerin etrafında mezarlar bulunduğunu söylüyorlar; bu konuda ne yapmamız gerekir?

Cevap: O arazinin, Müslümanların ölülerini defnetmeleri için vakfedildiği ve halkın çeşitli münasebetlerde yararlandıkları umuma ait yerlerden olmadığı ispatlanmadığı sürece ve orada sağlık ocağı yapmak da, mezarları açmayı ve müminlerin mezarlarının saygınlığının çiğnenmesini gerektirmedikçe bahsi geçen arazide o sağlık ocağını inşa etmenin sakıncası yoktur; aksi durumda caiz değildir.

Soru 2111: Nasıl vakfedildiği bilinmeyen geniş bir mezarlığın cenaze defnedilmemiş bölümünde, cami inşa edilmesi ve bölge halkına sağlık ocağı yapılması gibi umumî hizmetler için kiraya verilerek kira gelirinin mezarlık yararına harcanması caiz midir? Bu bölgede hizmet merkezleri inşa etmek için boş alanın olmadığı ve bölgenin bu hizmetlere ihtiyacı olduğunu göz önünde bulundurarak hükmü açıklar mısınız?

Cevap: Eğer arazi, sadece cenazeleri defnetmek için kullanmak amacıyla vakfedilmişse, bu durumda kiraya vermek veya oraya cami veya sağlık ocağı gibi mekânlar inşa etmek için kullanmak caiz değildir. Ama mevcut belirtilerden oranın ölülerin defnedilmesi için vakfedildiği sonucuna varılmaz, halkın ölülerini defnetmeleri gibi amaçlara yönelik şehrin

umuma ait yerlerinden olmazsa, orada mezar da bulunmaz ve belli bir sahibi de olmazsa, bu durumda o araziden bölge halkının umumî menfaatleri için yararlanmanın sakıncası yoktur.

Soru 2112: Enerji Bakanlığı'nın yapmayı tasarladığı, elektrik üretimine yönelik birkaç barajdan biri de Karun Nehri üzerinde yapılması amaçlanan barajdır. Bu projenin plânlanan tesislerinin ilk aşaması tamamlanmış ve gerekli bütçe de temin edilmiş bulunuyor. Fakat proje bölgesinin merkezinde, içinde eski mezarlarla birlikte yeni mezarlar bulunan eski bir mezarlık mevcut olup projeyi uygulamak için bu mezarların yıkılması gerekmektedir; bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Cesetleri toprağa dönüşmüş mezarları yıkmamanın sakıncası yoktur; fakat izi belli olan eskimemiş mezarları açmak ve henüz toprağa karışmayan cesetleri dışarı çıkarmak caiz değildir. Ancak o elektrik üretimi projesini uygulamak iktisadî ve toplumsal gereklerden, öyle ki onu yapmaktan başka çare yoksa ve projeyi oradan başka bir yere aktarmak veya yönünü mezarlık bölgesinden başka tarafa çevirmek çok zor ve meşakkatli ise, bu durumda barajın orada yapılmasının sakıncası yoktur. Fakat bu durumda mezarın etrafındaki toprağı kazmakla da olsa cesetleri henüz toprağa dönüşmeyen mezarları açmaktan kaçınarak başka bir yere aktarmak farzdır. Eğer çalışma esnasında ceset dışarı çıkarsa, onu başka bir yere aktararak defnetmek farzdır.

Soru 2113: Mezarlıkların birinin yanında, hiçbir mezar izine rastlanılmayan, ancak eski bir mezarlık olma ihtimalinden söz edilen bir arazi yer almaktadır. Acaba bu yer üzerinde tasarruf etmek ve orada toplumsal etkinlikler için bina yapmak caiz midir?

Cevap: Eğer oranın, ölülerin defnedilmesi için vakfedilen umumî mezarlığın bir parçası veya örfen o mezarlığın sınırları içinde sayıldığı kesinlik kazanırsa, bu durumda orası mezarlık hükmündedir ve orada tasarruf etmek caiz değildir.

Soru 2114: İnsanın hayattayken kendisine mülk edinmek amacıyla mezar satın alması caiz midir?

Cevap: Eğer mezar yeri bir başkasının şer'i mülküyse, onu satın almanın sakıncası yoktur; fakat müminlerin ölülerinin defnedilmesi için vakfedilmiş olan yerin bir parçasıysa, bu durumda onu satın almak ve zapt etmek ister istemez başkalarını, ölülerini oraya defnetme tasarrufundan alıkoyacağı için sahih değildir.

Soru 2115: Eğer bir caddede yaya yolu yapmak, yaklaşık yirmi yıl önce caddenin yanındaki mezarlığa defnedilen birkaç müminin mezarını tahrip etmeyi gerektirirse, acaba bu iş caiz midir?

Cevap: Eğer bu mezarlık vakıf değilse ve bu mekânın yaya yoluna dönüştürülmesi Müslümanların mezarlarını açmayı ve onların saygınlığının çiğnenmesini gerektirmezse, sakıncası yoktur.

Soru 2116: Şehir merkezinde, vakfedildiği belli olmayan terkedilmiş bir mezarlık var; acaba bu mezarlıkta cami yapmak caiz midir?

Cevap: Eğer söz konusu mezarlığın yeri vakfedilmemiş ve birisinin özel mülkü değilse, yine halkın çeşitli münasebetlerde kullanması için ayrılan umuma ait yerlerden değilse ve orada cami yaptırmak da Müslümanların mezarlarını açmayı ve onlara saygısızlık etmeyi gerektirmezse, sakıncası yoktur.

Soru 2117: Yaklaşık yüz seneden beri umumî mezarlık olan bir yerde birkaç yıl önce yapılan kazıda birkaç mezara rastlandı. Kazı ve toprak kaldırma işleminden sonra mezarlardan bazıları ortaya çıktı ve içinde kemikler de görüldü. Acaba belediyenin bu yeri satması caiz midir?

Cevap: Eğer bahsi geçen mezarlık vakıfsa, onun alım satımı caiz değildir. Her halükarda eğer kazı işlemleri mezarların açılmasına neden oluyorsa bu da haramdır.

Soru 2118: Milli Eğitim Bakanlığı, eski bir mezarlığın bir bölümünü ahalinin onayını almaksızın okul yaptırmak için zapt ederek orada öğrencilerin namaz kıldıkları bir okul inşa etti. Bu işin hükmü nedir?

Cevap: Okul arsasının, ölülerin defnedilmesi amacıyla vakfedildiğine dair muteber bir delil yoksa ve ölülerin defnedilmesi vb. işler için şehrin umumî alanlarından ya da birisinin özel mülkü değilse, ilgili kanunlara uyarak orayı okul olarak kullanmanın ve orada namaz kılmanın sakıncası yoktur.